Dit boek behoort
aan Hendrik Roukema
ten eigendom ge
kregen 1 Mei 1911

VERKLARING DER APOSTOLISCHE GELOOFS-BELIJDENIS,

OF

DER ARTIKELEN DES GELOOFS.

VERKLARING

DER

APOSTOLISCHE GELOOFSBELIJDENIS,

OF DER ARTIKELEN DES GELOOFS;

WAARIN DE HOOFDSOM VAN HET EEUWIGE GENADE-VERBOND TUSSCHEN GOD EN DEN GELOOVIGE KORT EN KLAAR WORDT BEHANDELD;

ALSMEDE

TWEE BOEKEN

OVER

HET WEZEN VAN HET GENADE-VERBOND TUSSCHEN GOD EN DEN UITVERKORENE,

EN

VAN DE MIDDELEN

DOOR WELKE DAT WEZEN ONS WORDT MEDEGEDEELD,

DOOR

CASPAR OLEVIANUS,

(Mede-opsteller van den Heidelbergschen Catechismus.)

Voorzien met een voorwoord van W. KRAIJENBELT,

Predikant te Ede.

TWEEDE DRUK.

DOESBORGH,

J. C. VAN SCHENK BRILL.

1868.

Boek- en Muziekdrukkerij van A. van der Veen Oomkens, te Wageningen.

VOORREDE.

Was de profetie van den ouden Simeon, [1]) deze wordt gezet tot een val en opstanding veler in Israël, en tot een teeken dat wedersproken zal worden," allen die het hoorden een woord van ontzetting — zij is vervuld die godspraak — [2]) de Heer „kwam in de wereld, en de wereld heeft Hem niet aangenomen, maar zoovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij magt gegeven kinderen Gods te worden" — zijne leer was den eenen een reuk des levens ten leven, den anderen een reuk des doods ten doode — den eenen eene ergernis, den anderen eene kracht Gods en de wijsheid Gods — den eenen de hoeksteen des heils, terwijl anderen onder denzelven zijn verpletterd. Hoe strijdig geloof en ongeloof, vrede en strijd zijn — wij ontmoeten beiden op het gebied des christelijken levens, beiden zullen medewerken tot verheerlijking van den naam des Heeren. Door het geloof in haren Koning en Heer stond de gemeente van Christus in het Apostolisch tijdvak, strijdend in eenheid des Heiligen Geestes, voor het allerheiligst geloof — en welke magten en lislen ook te zamenspanden, hoe jood en heiden zich verhieven tegen het koningrijk van Christus, de Heer der heirscharen was met haar en bevestigde zijn woord: „de poorten der helle zullen mijne gemeente niet overweldigen" [3]).

Achttien eeuwen, niet zelden gekenmerkt door hevigen strijd en

---

[1]) Luc. 2 vs. 34. [2]) Joh. 1 vs. 10, 11, 12. [3]) Matth. 16 vs. 18.

woeling tegen Christus en zijne dierbare waarheid, zijn voorbij gegaan en nog staat de gemeente des Heeren ten spijt der sterkste tegenkanting gebouwd op het fundament der profeten en apostelen onwankelbaar vast — onheil-zwangere onweerswolken mogen zich eens aan den gezigteinder vertoonen en haar met eeuwige vernietiging bedreigen, zegepralend zal zij eenmaal uit elken strijd terug keeren — zou iets in staat zijn dit te doen betwijfelen? — gebouwd op het allerheiligst geloof kan zij niet bezwijken, tot haar is het woord des Heeren: alle instrument dat tegen u gekeerd wordt, zal niet gelukken, en alle tong, die in het gericht tegen u opstaat, zult gij verdoemen. Dit is de erve der knechten des Heeren, en hunne geregtigheid is uit mij, spreekt de Heere" [1]).

Was het kruis van Christus, in allen de vervlogen eeuwen de wereld eene ergernis, ofschoon van gedaante veranderd bestaat die tegenstand nog — de leer des christendoms zelve kan, wat haren inhoud betreft, onmogelijk op de goedkeuring der wereld rekenen — hebben velen weleer hunne kunst beproefd haar als heilloos en gevaarlijk voor te stellen, niet weinigen beproeven dit nog — maar, hoe ook lage spotzucht of glanzend vernuft in betoon van kunst en geleerdheid zich tegen haar verheffe, wij vreezen niet, integendeel, onze hoop staat vast in den Heere, hoe schaamteloos zich het ongeloof verheft, welke miskenningen de gemeente van Christus in ons vaderland ook heeft te verduren, wij zullen niet bezwijken, want „als de vijand zal komen gelijk een stroom, zal de geest des Heeren de banier tegen hem oprigten" [2]). Ligt in het geloof in den Drieënigen God onze vastheid — voorwaar, indien wij voor hersenschimmen of weinigbeteekende of onverschillige zaken streden, wij hadden te vreezen, maar nu de strijd is voor de waarheid ons van God gegeven, van de vaderen ons overgeleverd, en met hun bloed verzegeld, is bezwijken onmogelijk.

---

[1]) Jes. 54 vs. 17. [2]) Jes. 59 vs. 19.

Is het dan ook in onze dagen verblijdend eene vernieuwde uitgave van de verklaring der apostolische Geloofsbelijdenis van den zaligen CASPAR OLEVIANUS, den belangstellenden in de leer der Hervormde Kerk te mogen aanbieden, en hiermede de vernieuwde bewijzen te geven, hoe de Heilige Schrift hare eenige kenbron is en met dit bewijs de verzekering dat zij alleen is de eenige uitdrukking des geloofs van ons waarachtig en levendig christendom, of zeg ik liever van onze Nederlandsche Hervormde Kerk, — of zien wij niet in Olevianus den medevervaardiger der Heidelbergsche Catechismus, van welke de Apostolische Geloofsbelijdenis het belangrijkste gedeelte uitmaakt? — levert hij ons niet hier het bewijs, dat de leer der Nederlandsche Hervormde Kerk [1]) alleen gebouwd is op de Heilige Schrift? — Ik weet, dat velen in onze dagen tegen deze betuiging hunne stem verheffen, en onder dezen leeraars, die eenmaal bij plechtige onderteekening bij hunne toelating tot de predikdienst of openlijke verklaring bij de aanvaarding van die gewigtige betrekking, zich verbonden hebben om bij hunne prediking of hun onderwijs „den geest en de hoofdzaak der leer. welke in de aangenomene formulieren van éénheid der Nederlandsche Hervormde Kerk begrepen is, getrouwelijk te handhaven, mitsdien den ganschen raad Gods, inzonderheid zijne genade in Jezus Christus als den eenigen grond der zaligheid, ernstig en van harte, naar de gaven hun geschonken aan de gemeente te verkondigen.” Is het eerlijk, mogen wij wel vragen,

---

[1]) De leer der Nederl. Hervormde Kerk, vervat in de heerlijke *Nederlandsche Geloofsbelijdenis, door Guido de Bre*, vervaardigd opdat er eene gemeenschappelijke standaard onder de Hervormde bevolking zijn zou en de Spaansche regering zien mogt, dat er niets schadelijks voor den lande door de onzen beleden werdt,

De Heidelbergsche Catechismus op last van Frederik III, keurvorst van den Paltz, door *Zacharias Ursinus* en *Caspar Olevianus* vervaardigd.

De *Dordrechtsche leerregels*, tot verdediging der waarheid tegenover de dwalingen der Remonstranten.

ondanks zulke verbindtenis, de voorregten en voordeelen der Kerk te genieten en de leer der Kerk te bestrijden? — in geheele vereeniging des harten, beantwoordt ik die vraag, met de woorden van eenen nu in den hemel levenden dienstknecht des Heeren: [1]) waarom blijven zij die den naam van gereformeerd willen dragen niet bij de geheele gereformeerde leer of verlaten ons genootschap," is het te verwonderen, dat wij bij zulke ontrouw, onrust, twist, verdeeldheid en grenzelooze verwarring zien geboren worden? — of zou de geloovige gemeente lijdelijk de sloping en ondermijning van haren troost in leven en in sterven moeten aanzien? — Hoe? zal iemand ons toeroepen, ligt de grondslag van ons kerkelijk bestaan in de *leer der kerk*, in eene *menschelijke belijdenis* en niet in de Heilige Schrift? — Voorzeker, is ons antwoord, is de Heilige Schrift de eenige *kenbron* en toetssteen der waarheid, maar is die miskende belijdenis anders dan eene korte en bondige zamenvatting van haren wezenlijksten inhoud? — Spreekt zij uit haar zelve, of geeft zij zuiver en onverminkt terug, wat zij uit de oorspronkelijke bron der openbaring ontleende? — heeft zij iets onschrifiuurlijks in zich opgenomen? — heeft het scherpste onderzoek van de zijde des ongeloofs en des rationalisme eenige strijdigheid in dezelve met de Heilige Schrift kunnen aantoonen? — tot nu toe is dit niet gebleken — en blijven dus de heerlijke belijdenisschriften onzer kerk de onderlinge, vrije en gemeenschappelijke belijdenis van alle Hervormde Christenen, banden van éénheid onzer Kerk, *bolwerken* tegenover onze vijanden en bewaarmiddelen van eerlijkheid en goede trouw.

Wordt hierbij eene hernieuwde uitgave van Olevianus verklaringen der Apostolische Geloofsbelijdenis u allen aangeboden, wien de leer der Hervormde Kerk is dierbaar geworden in het harte, — vestigt uwe aandacht op hare rijke inhoud — treffend wordt u het god-

---

[1]) De waardige Haagsche kerkleeraar Dr. Molenaar.

delijke der leer der Heilige Drieëenheid uit de Heilige Schrift bewezen, [1]) zoowel als de val en het natuurlijk bederf des menschen [2]) de noodzakelijkheid der voldoening alleen door het offerlijden van Jezus Christus, — de leer der verkiezing en verwerping, — de wedergeboorte door den Heiligen Geest, de regtvaardigmaking [3]) door het geloof uit genade — de heiligmaking door den Heiligen Geest. [4]) Gij ziet alleen op de uitspraken van Jezus en zijne apostelen beroept zich *Olevianus*. Laat dan onze ongeloovige eeuw zulke geloofsbeschouwing als afschuwelijk verwerpen of armhartig, kleingeestig noemen, den Heere Jezus Christus den eeuwigen Zoon des Vaders, God geopenbaard in het vleesch verwerpen, of de verzoening eens uitverkoren zondaars met God alleen door de voldoening van Christus bespotten — of de waarheid der opstanding van den Heere Jezus Christus uit den doode bestrijden — eenmaal zal zij ondervindzn, dat al wat niet gebouwd is op het eenig en eeuwig fundament Jezus Christus rusten zal onder den vloek des Heeren. [5]) Wat dan ook rationalisme, materialisme of Spinozisme reeds voor eeuwen door onze vaderen als strijdende met Gods woord verworpen, bij vernieuwing zoeken voor te stellen, hetzij op de kansels, hetzij in de catechisatien, hetzij in geschriften, valt onbetwistbaar onder den vloek des apostels, den dienstknecht des Heeren: „indien u iemand een evangelie verkondigt buiten hetgeen gij ontvangen hebt, die zij vervloekt" [6]) — en wij!..... och! of wij, die door de genade des Heiligen Geestes het leven onzer zielen hebben leeren kennen, in deze dagen van Christus-verloochening en waarheidverguizing, bij het gevoel van onze roeping, het woord des apostels mogen verstaan: „Voorts Broeders, wordt krachtig in den Heere, en in de sterkte zijner magt. Doet aan de geheele wapenrusting Gods, opdat gij kunt staan tegen de listige omlei-

---

[1]) pag. 184. [2]) pag. 188, [3]) pag. 56. 253. [4]) pag. 56. [5]) 1 Cor. 3 vs. 11. [6]) Gal. 1 vs. 8.

dingen des duivels....; daarom neemt aan de geheele wapenrusting Gods, opdat gij kunt wederstaan in den boozen dag en alles verrigt hebbende, staande blijven. Staat dan, uwe lenden omgord hebbende met de waarheid en aangedaan hebbende het borstwapen der geregtigheid en de voeten geschoeid met bereidheid van het Evangelie des vredes; bovenal aangenomen hebbende het schild des geloofs met hetwelk gij al de vurige pijlen der bozen zult kunen uitblusschen, en neemt den helm der zaligheid en het zwaard des Geestes, hetwelk is Gods woord" [1]) en Hij die beloofd heeft zijne gemeente te zullen bewaren in zijne kracht tot de zaligheid die bereid is om geopenbaard te worden in den laatsten tijd, zal zijn woord bevestigen; „Ik zal u niet begeven, ik zal u niet verlaten." Op Hem dan alleen het oog gevestigd, op Hem dan alleen den weg gewenteld, en wat u, om Christus, om zijns naams wille ook overkome, door strijd — door kruis is de weg ten leven, door de woestijn de weg naar het eeuwig vaderland!

Schoon alles om ons val,
Staan wij onwrikbaar pal,
Die ons naar Jezus noemen!
Dat niets onze ijver smoor',
Maar we, op der vaadren spoor,
Gods vrije liefde roemen.
Welaan! de kruisbanier
Van 't Lam gevolgd, en fier
De leugenleer bestreden!
En met het oog op God,
Al dreigt ons hoon en spot,
Vrijmoedig Hem beleden.

---

[1]) Ephez. 6 vs. 10 enz.

De Helverwinnaar leeft!
Hij spreekt en de afgrond beeft,
Hoe schrikbaar ze ook moog tieren,
Hij, zoo getrouw als sterk,
Doet eens zijn bange Kerk
Op 't helrot zegevieren.
Gemoedigd Hem verbeid,
Hij kent zijn eigen tijd;
Zijn trouw zal nooit gedoogen,
Dat 't Godlijk waarheidswoord,
De Kerk, die Hem behoort,
Bezwijkt voor 't rijk der logen.

O, Albezielend Hoofd,
Van die in U gelooft
Mogt uwe kracht ons blijken!
Opdat, gedoopt met vuur
We in 't groot verzoekingsuur
Niet wanklen noch bezwijken.
De teeknen van den tijd
Verkonden wijd en zijd,
Dat uwe toekomst nadert.
Kom, Heere Jezus! kom!
Uw kudde wacht alom,
Dat gij haar zamen gadert!

W. Krayenbelt.

Ede, November 1867.

BLADWIJZER

DER

VOORNAAMSTE HOOFDSTUKKEN.

Bladz.

VERKLARING DER APOSTOLISCHE GELOOFS-BELIJDENIS 1

IK GELOOF IN GOD DEN VADER, DEN ALMACHTIGEN SCHEPPER DES HEMELS EN DER AARDE 16

IK GELOOF IN GOD DEN VADER, IN ZIJNEN EENIG GEBOREN ZOON, EN IN DEN HEILIGEN GEEST 21

IN GOD DEN VADER 38

DEN ALMACHTIGEN. 39

SCHEPPR DES HEMELS EN DER AARDE . . . . *ibid.*

EN IN JEZUS CHRISTUS 53

JEZUS 55

CHRISTUS 55

ZIJNEN EENIG GEBOREN ZOON 65

ONZEN HEER 68

DIE ONTVANGEN IS VAN DEN HEILIGEN GEEST, GEBOREN UIT DE

Bladz.

MAAGD MARIA 69

DIE GELEDEN HEEFT ONDER PONTIUS PILATUS 84

IS GEKRUIST 88

GESTORVEN 91

EN BEGRAVEN 97

NEDERGEDAALD TER HELLE 100

TEN DERDEN DAGE WEDEROM OPGESTAAN VAN DEN DOODEN . 110

OPGEVAREN TEN HEMEL 122

ZITTENDE TER REGTERHAND GODS DES ALMACHTIGEN VADERS. 132

VAN WAAR HIJ ZAL WEDERKOMEN OM TE OORDEELEN DE LEVENDEN EN DE DOODEN 147

IK GELOOF IN DEN HEILIGEN GEEST 154

IK GELOOF EENE HEILIGE, ALGEMEENE, CHRISTELIJKE KERK . 159

DE GEMEENSCHAP DER HEILIGEN 162

IK GELOOF DE VERGEVING DER ZONDEN 165

DE WEDEROPSTANDING DES VLEESCHES 169

EN EEN EEUWIG LEVEN 172

VAN HET WEZEN VAN HET GENADE-VERBOND.

Bladz.

ART. I, VAN DEN SCHEPPER, EN DEN MENSCH, MET WIEN HIJ HET VERBOND INGAAT 179

ART. II, VAN JEZUS CHRISTUS, DE MIDDELAAR VAN HET GENADEVERBOND 201

ART. III, DIE ONTVANGEN IS VAN DEN HEILIGEN GEEST, GEBOREN UIT DE MAAGD MARIA 205

Bladz.
ART. IV, DIE GELEDEN HEEFT 229
ONDER PONTIUS PILATUS 231
IS GEKRUIST 232
GESTORVEN 237
EN BEGRAVEN 240
ART. V, NEDERGEDAALD TER HELLE 242
TEN DERDEN DAGE WEDEROM OPGESTAAN VAN DEN DOODEN . 259
ART. VI, OPGEVAREN TEN HEMEL 288
ZITTENDE TER REGTERHAND GODS DES ALMACHTIGEN VADERS. 292
ART. VII, VAN WAAR HIJ KOMEN ZAL OM TE OORDEELEN DE LEVENDEN EN DE DOODEN 335
ART. VIII, IK GELOOF IN DEN HEILIGEN GEEST 346
ART. IX, IK GELOOF EENE HEILIGE, ALGEMEENE CHRISTELIJKE KERK, DE GEMEENSCHAP DER HEILIGEN 394
ART. X, IK GELOOF DE VERGEVING DER ZONDEN 418
ART. XI, IK GELOOF DE WEDEROPSTANDING DES VLEESCHES . . 424
ART. XII, EN EEN EEUWIG LEVEN 428
VAN DE GETUIGENISSEN VAN HET GENADE-VERBOND 430
HET HOORBAAR GETUIGENIS, TWEE DEELEN IN ZICH BEVATTENDE 434
HET ZIGTBAAR GETUIGENIS, DE SACRAMENTEN IN ZICH VERVATTENDE 495
DE HEILIGE DOOP. 516
HET HEILIG AVONDMAAL. 521

VERKLARING

DER

APOSTOLISCHE GELOOFSBELIJDENIS,

OF DER ARTIKELEN DES GELOOFS.

Dat het koninkrijk van Christus in de Artikelen des Geloofs ons aangeboden, door de geloovigen in dit leven reeds ondervonden wordt.

Dat er twee geestelijke koninkrijken ook in deze wereld zijn is zeker; namelijk: een koninkrijk der duisternis en een koninkrijk des lichts; en het is allezins zeker dat een iegelijk mensch in een van beiden is, terwijl hij hier op aarde leeft. Want zoo spreekt koning Christus zelf zijn uitverkoren vat aan: „hiertoe ben ik u verschenen, om u te stellen „tot een dienaar en getuige der dingen die gij gezien hebt," en een weinig daarna: „Om hunne oogen te openen en (hen) „te bekeeren van de duisternis tot het licht, en (van) de „magt des Satans tot God, opdat zij vergeving der zonden „ontvangen, en een erfdeel onder de geheiligden door het „geloof in mij," Hand. XXVI: 16—18. Zoo ook Paulus: „dankende den Vader, die ons bekwaam gemaakt heeft om „deel (te hebben) in de erve der heiligen in het licht; die „ons getrokken heeft uit de magt der duisternis, en overge„zet heeft in het koninkrijk des Zoons zijner liefde," Col. I:

12, 13. Hieruit is openbaar dat er ook twee geestelijke koninkrijken in deze wereld zijn; namelijk: het koninkrijk van Christus, waarin metterdaad zijn al diegenen, welke zich bekeeren, in Christus gelooven, en in zijnen naam gedoopt zijn, en hunne kinderen, tenzij die groot geworden zijnde, de aangebodene weldaad door ongeloof verwerpen; en het koninkrijk des Satans en der duisternis, waarin al diegenen zijn die zich niet bekeeren, noch in Christus gelooven; deze zijn deels niet gedoopt, maar openbare verachters van denzelven, zoo als Joden en Heidenen; deels wel gedoopt maar nogtans onbekeerd en ongeloovig, en deze, ofschoon zij gedoopt zijn en zich bij de zigtbare kerk voegen, blijven echter metterdaad zoo lang in het koninkrijk en de magt der duisternis, tot zij bekeerd worden en gelooven, Marc. XVI: 15, 16; 1 Cor. VI: 8—12; 2 Cor. XII: 21. Maar aangezien nu de Artikelen des geloofs in zich bevatten de hoofdsom der leer van koning Christus aan de Apostelen overgeleverd, zoo is het zeker dat in dezelven het koninkrijk van Christus en deszelfs voorregten aan allen die zich bekeeren en gelooven, aangeboden en voorgesteld wordt, en wederom dat wij door deze geloofsbelijdenis geleerd worden, waaruit het ons blijken kan, of wij ook in dit leven ware burgers van Christus koninkrijk zijn en met koning Christus zelven en al zijne weldaden gemeenschap hebben, namelijk zoo wij met het hart gelooven en met den mond belijden. Want dat zeggen van den Apostel staat vast: „nabij u is „het woord, in uwen mond en in uw hart; dit is het woord „des geloofs, hetwelk wij prediken, (namelijk) indien gij met „uwen mond zult belijden den Heere Jezus en met uw hart „gelooven, dat Hem God uit den doode opgewekt heeft, zoo „zult gij zalig worden; want met het hart gelooft men ter „regtvaardigheid en met den mond belijdt men ter zaligheid; want de Schrift zegt: „een iegelijk die in hem gelooft, zal „niet beschaamd worden," Rom. X: 8—11.

Wat het koninkrijk van Christus is, en dat daarin een nieuw verbond bediend wordt.

Zien wij dan wat het koninkrijk van Christus is, hetwelk ook in dienzelfden zin het koninkrijk Gods, en het koninkrijk der hemelen genoemd wordt, Matth. III: 2, Luk. IV: 43 en VII: 28. Het koninkrijk van Christus in deze wereld, is eene bediening der zaligheid, waardoor koning Christus zelf uitwendig door het Evangelie en den Doop, zich een volk of zigtbare kerk, waaronder vele geveinsden vermengd zijn, vergadert en tot de zaligheid roept, en deze zelfde zaligheid tot welke hij roept, in diegenen welke hij in die vergadering uitverkoren heeft, ook zelf bedient en uitdeelt, terwijl hij bij de uitwendige roeping eene kracht voegt der bekeering, en des geloofs, waardoor zij de roeping inwilligen; en die hij zóó roept, regtvaardigt hij ook, de zonden hun niet toerekenende, en die hij regtvaardigt, dezelven verheerlijkt Hij ook, hen dagelijks meer en meer van de zonden reinigende, en tot alle godzaligheid, geregtigheid, en het eeuwige leven onderwijzende, formeerende en volmakende, opdat de heerlijkheid van koning Christus in hen schijne; gebruikende daartoe door bekwame dienaars de bedeeling van zijn woord, en de Sacramenten, en zulks beiden, de openbare, als de bijzondere, met de waakzame bediening van zijne tucht, boete en dienstpleging, en voorts omtrent het gansche leven.

Deze geheele bediening van Christus koninkrijk is dat nieuwe verbond, hetwelk God door den profeet Jeremia beloofd had, dat Hij in de laatste tijden met ons zoude oprigten, „niet naar het verbond dat Hij met de vaderen gemaakt „had, als Hij hen uit Egypteland uitleidde, omdat zij dat „vernietigd hadden, maar dit zoude het verbond zijn, dat „Hij zijne wet in ons binnenste zoude geven, en dezelve in „ons hart inschrijven, en dat Hij ons tot een God, en wij „Hem tot een volk zouden zijn, en dat wij Hem zouden kennen, omdat Hij onze ongeregtigheid zoude vergeven en

„onze zonden niet meer gedenken;" Jer. XXXI: 31—34, en door Hozea: „Ik zal u mij ondertrouwen in geloof en „gij zult den Heere kennen;" Hoz. II: 19. Dit verbond heeft Christus de Hoogepriester en Koning der kerk, tusschen God en ons in eeuwigheid bevestigd door zijne verdiensten, en bedient hij dagelijks in ons door zijne kracht; Dan. IX: 24—27.

Door verdiensten, zeg ik, omdat Christus door zijn priesterschap, dat is door zijne voorbidding en offerande, zijn koninkrijk op een eeuwig fondament bouwende, aan de geregtigheid Gods genoeg doet, ons van de zonde en den vloek der wet, en alzoo uit de magt van het koninkrijk des duivels verlost, en den geest der heiligmaking, waardoor hij zelf in ons regeert, verwerft. En door kracht, zeide ik, omdat hij als de koning zijner kerk eerst de harten brengt tot kennis van hunne ellende, en tot een gezigt van Gods geregtigheid, en alzoo een ijver schept om zich met God te verzoenen, en zich naar zijnen wil te bekeeren; daarna biedt hij hun, zoo voorbereid zijnde, het woord der verzoening aan, en brengt het geloof in hunne harten voort, waardoor hij zich zelven, naar wien zij dorsten, hun mededeelt, opdat zij de regtvaardigmakende kracht zijner verdiensten tot eenen eeuwigen vrede der ziel zouden genieten; en alzoo door den Heiligen Geest dagelijks meer en meer vernieuwd zouden worden; opdat zij die met Hem verzoend, en met den Heiligen Geest bedeeld zijn, werken zouden voortbrengen den zoodanigen waardig; ten einde 's konings heerlijkheid in hen uitblinke. — Deze trappen in de bediening van Christus koninkrijk en van zijn verbond, begrijpt de Heere in zijne redevoering tot Paulus, als hij zegt: „om hunne „oogen te openen." Dit geschiedt wanneer hunne conscientie door de kracht van koning Christus zelven, (want hij maakt de bediening krachtig), wordt verlicht door den Heiligen Geest, opdat zij beide zich zelven en hunne zonden, en te gelijk God en zijne heiligheid en geregtigheid welke zij gelijkvormig moeten zijn, zoodanig kennen dat zij zich door het geloof tot God bekeerende, eene tweeledige weldaad in

Christus ontvangen, namelijk; de vergeving der zonden, en een erfdeel onder de geheiligden; waarom zij dan ook overeenkomstig 's Heeren vermaning zich aangedrongen gevoelen, om te staan naar vordering in heiligmaking, wetende dat, „die Hij uitverkoren heeft, Hij dezen ook geroepen „heeft, en die Hij geroepen heeft dezen ook geregtvaardigd „heeft, en die Hij geregtvaardigd heeft, dezen ook verheer„lijkt;" Rom. VIII: 29, 30.

Zien wij nu eerstelijk hoe koning Christus door het roepen in zijn koninkrijk, in de menschen een ijver verwekt om zich met God te verzoenen. Ten tweede hoe hij de vergeving der zonden of de genade der verzoening en der regtvaardigmaking hun aanbiedt, en tevens de vernieuwing ten leven en tot de eeuwige heerlijkheid in hen begint, en dagelijks voorzet, en eindelijk in de toekomende eeuw volkomen voleindigt.

Hoe koning Christus ijver om zich met God te verzoenen in de uitverkorenen verwekt, en in diegenen welke verzoend zijn, ijver om de verzoening te behouden, bewaart en vermeerdert.

IJver om zich met God te verzoenen brengt koning Christus in de uitverkorenen voort, eerstelijk door aan te toonen dat alle menschen onder de zonde en het koninkrijk der duisternis zijn, voornamelijk daaruit, dat zij, ofschoon hun allen de kennis van God van nature is ingeplant, en het werk der wet in hunne harten geschreven is, en zij van nature gedwongen worden God uit de schepselen te kennen, Hem evenwel niet verheerlijken, en alzoo tegen de wet der natuur zelfs zondigen, Rom. I: 19—32; iets hetwelk zij met daden getuigen, en waarvan de eigene conscientie hen overtuigt, de gedachten onder malkanderen hen beschuldigende of ontschuldigende. Voorts door elke misdaad te ontdekken en aan te klagen, volgens de geschrevene wet, en de bestraffingen die doorgaans in de Profeten voorkomen, wanneer ook vele misdaden te zamen bijeen vergaderd zijn, als te zien

is, Rom. III: 9—14. Verder door hun te doen inzien, dat het de onveranderlijke wil van God is, dat alle menschen niet alleen de wet der natuur, maar ook de geschrevene gelijkvormig zouden zijn, en dat God hen zoolang voor zondaren en vijanden houdt, tot zij bekeerd en door het geloof met Hem verzoend worden, Joh. III: 36, Rom. V: 10, 11.

Ten tweede, door hun te doen inzien, hoe onbeschrijfelijk groot het kwaad der zonde is; de zonde is zoodanig en zoo zeer een groot kwaad, dat zij eene eeuwige verdelging des menschen verdient, een zoo groot kwaad, dat zij zelfs door eene eeuwige verdelging des menschen niet verzoend kan worden! Waaruit volgt, dat de zonde een grooter kwaad is, dan des menschen eeuwige verdoemenis, aangezien de verdoemden zulk een groot kwaad, ook zelfs niet door de eeuwige straffen kunnen verzoenen of te boven komen! Zoo groot een kwaad is het om ook maar met eene enkele zonde de Majesteit Gods te beleedigen, dat de verdelging van alle schepselen een oneindig minder kwaad zoude zijn! Want de verdelging of vernietiging van alle schepselen is geen prijs kostelijk genoeg, ter verzoening eener enkele zonde, die niet anders dan alleen door den dood van Gods Zoon heeft kunnen verzoend worden. — Ten derde door aan te toonen dat Gods natuur regtvaardig is, en dat Hij daarom alle zondaren vervloekt, naar ziel en ligchaam, zoo in dit leven als in het toekomende, Deut. XXVIII: 15—20, tenzij er verzoening geschiede. Want deze regtvaardigheid en heiligheid Gods, om de zonde te veroordeelen, is zoo onveranderlijk, dat ook zelfs niet eene enkele zonde onder de vele duizenden die er dagelijks bedreven worden ongestraft blijft. Want zij wordt gestraft of in Christus, of in ons; in Christus is zij eens volkomen gestraft, zoo wij ons slechts bekeeren en gelooven, in ons zelven zal zij gestraft worden, zoo wij een hart behouden dat zich niet weet te bekeeren, en ongeloovig blijft, gelijk Christus spreekt: „Ik zeg u dat „van elk ijdel woord hetwelk de menschen zullen gesproken „hebben, zij van hetzelve rekenschap zullen geven in den

„dag des oordeels;" Matth. XII: 36; desgelijks, „indien „zij dit doen aan het groene hout, wat zal aan het dorre „geschieden," Luc. XXIII: 31, en 1 Petr. IV: 17, 18. Eindelijk zoo regtvaardig is God, en zoo groot een kwaad is de zonde, dat Hij zelfs ook dan niet, als hij de zonden vergeven heeft, dezelve goedkeurt; en om dit te toonen straft Hij dezelven ook na de vergeving met zeer harde slagen in de bekeerden, gelijk wij in David zien, ook nadat God hem door Nathan gezegd had: „de Heere heeft uwe zonden van „u weggenomen," met welk eene scherpe roede Hij toonde, Davids zonden niet goed te keuren 2 Sam. XII: 11—13, en 2 Sam. XXIV: 10—12. Ten vierde door de uitvoering van Gods regtvaardige oordeelen aan onbekeerden en ongeloovigen, vooreerst in de oordeelen welke Hij geoefend heeft, en nog dagelijks oefent, zoo in de wroegingen der conscientie waarmede de onbekeerden geplaagd worden, als in de tijdelijke straffen, die hoe groot ook, alleen slechts teekenen zijn, van den toekomenden toorn, die veel grooter, ja de allergrootste is, want gelijk de lijdzaamheid en zachtmoedigheid Gods, veel grooter is, dan die der schepselen, zoo gaat ook Zijn toorn, die van alle schepselen te zamen te boven; ten anderen, door hun den dag dezes toorns, of het eeuwige oordeel voor oogen te stellen, gelijk de schrift dit zoowel den geloovigen als den ongeloovigen dikwijls voorhoudt. — Door deze en dergelijke uit Zijn woord gehaalde redenen en wegen brengt koning Christus onder de bediening Zijns woords, door Zijnen Geest eenen ijver om zich met God te verzoenen voort in diegenen welke Hij eerst roept; en bewaart en vermeerdert Hij in hen, welke krachtdadig geroepen en verzoend zijn, den ijver om de verzoening te behouden, en brengt te weeg dat zij, zoo groot eene genade als de verzoening is, hoogschatten, en wel zoo hoog, dat zij met verzaking van zichzelven, en alle goddeloosheid, zich geheel in het geloof aan hem overgeven, die hen uit zoo een groot kwaad, tot een zoo duren prijs verlost heeft.

Nadat Christus, de koning en priester zijner kerk, in diegenen welke hij roept, eenen ijver om zich met God te verzoenen verwekt heeft, biedt hij hun ook de verzoening zelve aan en schenkt die in den vorm van een verbond, welks hoofdsom begrepen is in de artikelen des geloofs.

Op die wijze nu als ik gezegd heb, eenen ijver om zich met God te verzoenen, van koning Christus verwekt zijnde, in diegenen welke hij roept, zoo biedt hij hun de verzoening zelve ook aan en geeft die in den vorm van een genadeverbond, 2 Cor. V: 18—21 en VI: 11—18.

De verzoening nu des menschen met God, of den ganschen omslag der zaligheid, om de uitverkorenen, door verdiensten en kracht zalig te maken, wordt daarom verbond genoemd, en ons ook in den vorm van een verbond door God voorgesteld, omdat er geen weg of wijze van handelen bekwamer is, om eene onderlinge bewilliging tusschen partijen te beleggen en trouw te bevestigen. Want gelijk de menschen na groote vijandschappen dan eerst in hunne gemoederen gerust gesteld zijn, wanneer zij zich door beloften en eeden tot de onderhouding van den vrede onderling verbonden hebben; alzoo heeft ook God, opdat onze harten gerust zouden zijn, zich uit enkele goedheid, door eedzwering en verbond aan hen die zich bekeeren en gelooven verpligt, en met het zegel des H. Doops bevestigd, dat Hij hun in Christus uit genade tot kinderen heeft aangenomen, door diens bloed van alle zonden gereinigd, en door Zijnen geest vernieuwd ten eeuwigen leven, en wel uit genade, opdat wij wederom tot het geloof en de dienst van den Drieeenigen God, Vader, Zoon en H. Geest verbonden zijnde, zijne groote goedheid zouden roemen en prijzen. En gelijk in een menschelijk verbond de voorwaarden in artikelen worden uitgedrukt, waarop van beide zijden bezworen zijnde de vrede wordt aangegaan en onderhouden, evenzoo is ook in dit goddelijk verbond, waardoor God ons met zich in eeuwigheid verzoent, in eenige artikelen uitgedrukt, welke de

fondamenten zijn van deze heilige verzoening, door welke Hij eenen eeuwigen vrede tusschen zich zelven en den geloovigen zondaar maken wil.

Nu had God bij den profeet Jeremia reeds beloofd dat Hij „een nieuw verbond met ons zoude oprigten, niet naar „het verbond dat Hij met de vaderen gemaakt had, als Hij „hen uit Egypteland uitleidde, omdat zij dat verbond ver„nietigd hadden;” maar dit zoude het verbond zijn: „dat Hij „zijne wet in ons binnenste zoude geven, en dezelve in onze „harten zoude inschrijven, en dat Hij ons tot een God en wij „Hem tot een volk zouden zijn, en dat wij Hem zouden „kennen. Want Hij zoude onze ongeregtigheid vergeven en „onze zonden niet meer gedenken.” Jer. XXXI: 31—34, Jez. LIII: 4, 5; Hoz. II: 18, 19. En dit beloofde verbond nu heeft de Heere in Christus met ons opgerigt door het geloof; en daarom is het nuttig te weten dat de artikelen des geloofs de leer van dat verbond behelzen, hetwelk tusschen God en ons bestaat door het geloof.

Dat het verbond tusschen God en ons, een genadeverbond is, en alleen door het geloof bestaat, door hetwelk Hij, nadat Hij de gedachtenis onzer zonde uitgewischt heeft, de geloovigen vernieuwt naar zijn beeld.

Dat het verbond tusschen God en ons een genadeverbond is, en op geene voorwaarden van onze waardigheid of verdiensten steunt, maar alleen door het geloof bestaat, kan hieruit klaar gezien worden; want, wat God betreft, Hij rigt eigentlijk het verbond der genadige verzoening eerst met ons op, als Hij de beloften in het evangelie vervat, aan onze harten toepast en verzegelt door den H. Geest; Tit. III: 5—7; 2 Tim. I: 9; Gal. III: 6, 28, 29. Wat ons aangaat, het wordt van ons door het geloof alleen opgenomen, als ons de uit genade geschonkene H. Geest bekwaam maakt, om de beloften der verzoening door Christus te willen, en

te kunnen gelooven, Eph. I: 11—13, Joël II: 28, 29. En alzoo is dit gansche verbond een zuiver genadeverbond, bestaande alleen door het geloof; de aanbieding van de beloften der genade in Christus, en de schenking van Christus zelven is ten opzigte van God uit genade; de aanneming van onze zijde is eveneens genade, want zij is het werk Gods in ons, waardoor Hij zijne beloften aan de harten verzegelt, zoodat wij aangedaan zijnde met kracht uit de hoogte werkzaam worden, en door zijnen Geest geloovig gemaakt zijnde gelooven wij, Eph. II: 1, 5—10. Alle deze dingen zijn duidelijk vervat in die beloften des nieuwen verbonds, welke ik boven uit Jer. XXXI: 31—34, heb bijgebragt.

Het doel nu, waarom God gewild heeft, dat dit verbond in elk opzigt een genadeverbond zoude zijn, is, opdat alle heerlijkheid tot hem alleen zoude wederkeeren, welk oogmerk van zijnen raad Hij bij dienzelfden profeet met deze ronde woorden heeft uitgedrukt: „En het zal mij zijn tot eenen „vrolijken naam, tot eenen roem, en tot eenen sieraad, bij „alle Heidenen der aarde, die al het goede zullen hooren, „dat ik hun doe;" Jer. XXXIII: 9 en Eph. 1: 5, 6. Het andere einde is de gerustheid onzer conscientie; want „indien „degenen die uit de wet zijn, erfgenamen zijn, zoo is dan „het geloof ijdel geworden, en de beloftenis te niet gedaan," Rom. IV: 14. Wanneer nu God betuigt dat dit genadeverbond bestaat in Hem te kennen door het geloof, waardoor Hij ook nadat Hij de gedachtenis onzer zonden heeft uitgedelgd, onze harten zal vernieuwen, hetwelk Hij noemt „de wetten „in de harten te schrijven," zoo is het duidelijk dat ons in de artikelen des geloofs zoodanig een geloof, of kennen van God, wordt voorgesteld, hetwelk beide de genadige vergeving der zonden in Christus aanneemt, en de vernieuwing des harten naar Gods beeld uitwerkt. Op deze twee zaken zullen wij derhalven, in de overdenking van de artikelen des geloofs, voornamelijk onze aandacht vestigen.

De artikelen des geloofs, of de Apostolische Geloofsbelijdenis.

Ik geloof in God den Vader, den Almagtigen Schepper van hemel en aarde, en in Jezus Christus, Zijnen eeniggeboren Zoon, onzen Heer; die ontvangen is van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria, die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruist, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle, ten derden dage wederom opgestaan van de dooden; opgevaren ten hemel, zittende ter regterhand Gods des Almagtigen Vaders, van waar Hij komen zal om te oordeelen de levenden en de dooden; ik geloof in den Heiligen Geest, ik geloof eene heilige algemeene christelijke kerk, de gemeenschap der heiligen, de vergeving der zonden, de wederopstanding des vleesches en een eeuwig leven.

Wat het geloof is.

Naardien dan Koning Christus zelf in de artikelen des geloofs, die de hoofdsom der leer des Evangeliums in zich bevatten, zijn koninkrijk aan ons aanbiedt, en door het geloof in de kracht zijns Geestes zich krachtdadig met ons in bondgenootschap begeeft, opdat hij in ons regeere, welaan dan, laat ons nu kortelijk uitleggen wat het geloof is. —

Het geloof is God in Zijn gansche woord, na de kennis van Zijnen wil, toe te stemmen als waarachtig en almagtig en alzoo God de eere te geven, en niet aan te merken hetgeen in ons of in andere schepselen daartegen schijnt te strijden; mitsgaders in dit woord als het voornaamste oogmerk te zien op de beloften des Evangelie's dat Hij zich ons waarlijk tot eenen Vader in Christus geeft, en dat Hij ons door den H. Geest Christus ingelijfd hebbende, uit genade regtvaardigt, en dagelijks heiligt, en ons door die zelfde kracht onderhoudt waardoor Christus uit den doode is opgewekt, en waardoor hem alle dingen onderworpen zijn, opdat de hoop des eeuwigen levens, in Zijne waarheid en

kracht in ons gegrond en zeker zij. Deze beschrijving des geloofs behelst eerstelijk des menschen gansche leven, welks doen en laten, allen op het geloof moeten staan en steunen; want hetgeen tot de Hebreën gezegd is: „zonder geloof is „het onmogelijk God te behagen;" is in het opnemen van elke zaak waarachtig, Rom. XIV: 23; — maar ten tweede stelt zij ook de bijzondere in Christus aangebodene genade der regtvaardigmaking en vernieuwing ten eeuwigen leven voor, als het fondament van alles wat wij hebben te gelooven. — De beschrijving nu is voornamelijk genomen uit Rom. IV: 16—25, en Eph. I: 17—23. Hetgeen nu in de beschrijving gesteld wordt van de kennis van Gods wil, geschiedt daarom, omdat de satan aan het woord Gods dikwijls eenen vreemden zin versiert, tegen den wil van God aan; derhalve zal men vlijt moeten aanwenden dat het geloof van den uitgedrukten wil van God niet afdwaalt, opdat naar het woord des Apostels, „alle profetie of uitlegging der Schrift zij naar de mate des geloofs," Rom. XII: 7; en opdat de uitlegging niet strijden zoude met het fondament of eenig artikel des geloofs, drukken wij het nog duidelijker op die wijze uit: — het geloof is de erkentenis van, en de volkomene berusting in den onveranderlijken wil van God, namelijk: dat Hij de in de profetiën beloofde, en door Christus metterdaad aan het licht gebragte zaligheid, ons uit genade schenkt, gelijk de artikelen des geloofs getuigen. De erkentenis, zeg ik, dat de zaken die daarin begrepen zijn, ons van God uit genade geschonken zijn, naar het getuigenis van alle profeten door alle eeuwen heen, en het getuigenis van Christus zelven; in deze verklaarde en onveranderlijke waarheid Gods te berusten, en Hem de eere te geven dat Hij die waarheid van overlang bevestigd heeft, door de beloften te volbrengen, en de meeste artikelen des geloofs metterdaad te vervullen, en nog dagelijks door de toepassing dier waarheid bewijst, en in datgeen wat nog ter vervulling overig is, zekerlijk bewijzen zal; en niet aan te merken hetgeen in ons, of in eenig schepsel buiten ons tegen deze ons be-

loofde, in Christus betoonde, en ten laatste volkomen vervuld zullende worden, Goddelijke genade en waarheid schijnt te strijden.

Verdeeling der Geloofs-Belijdenis.

Onze Geloofs-Belijdenis laat zich gevoegelijk in vier stukken verdeelen. Het eerste behelst, wat wij gelooven van God den Vader, die „gelijk Hij ons uit enkele barmhartig„heid voor de grondlegging der wereld heeft uitverkoren in „Christus, Eph. I: 4, alzoo als de eerste bron des Verbonds, of der verzoening in het eerste deel der geloofsbelijdenis wordt voorgesteld, daarom wordt daar ook geleerd wat wij van de schepping aller dingen gelooven moeten. — Het tweede stuk bevat in zich, wat wij gelooven van den Zoon van God, Jezus Christus, in welk stuk de gansche leer der verzoening en des verbonds begrepen is. — Het derde stuk sluit in zich wat wij gelooven van den H. Geest, dewelke door ons Christus door het geloof in te lijven, ons tot bondgenooten van God maakt, de barmhartigheid des Vaders, en de verlossing des Zoons ons toepassende; terwijl eindelijk het vierde stuk over het volk waarmede God een verbond oprigt, of over de kerk handelt; welk stuk insluit, de uitwerking van al het voorgaande, en de vrucht van ons geloof, zoo, die wij in dit leven ontvangen, als die, welke wij in alle eeuwigheid zullen genieten naar ziel en ligchaam met ons hoofd Jezus Christus volkomen vereenigd zijnde.

Regelen welke beide tot verstand en tot vertrouwen behulpzaam zijn in elk artikel des geloofs.

De regelen die wij altijd zoo in de verklaring als in de betrachting der geloofsbelijdenis voor oogen moeten hebben zijn deze. De eerste is: dat niet alleen des menschen verstand, bij elk artikel de geschiedenis kent, (welke kennis echter op zich zelve niet zalig maakt, vermits de duivelen

die kennis ook hebben, en nogtans sidderen zij. Jac. I: 19); maar ook dat het hart in waar vertrouwen de beloften Gods en de vervulling dier beloften in Christus en om Christus, hetgeen in elk artikel vervat is, omhelst, Hand. XIII: 32, 39.

Ontbindt dan elk artikel, in de beloften of derzelver vervulling, en gij zult dus door de artikelen des geloofs hebben alle soorten dier wonderbare gemeenschap met den Vader, zijnen Zoon Jezus Christus, en den H. Geest, welke in het gansche evangelie den geloovigen beloofd en geschonken wordt, 1 Joh. IV: 14, 15. De tweede regel heeft in de toepassing dier beloften den raad Gods in het oog, namelijk dat de Zoon van God hiertoe een waar menschelijk ligchaam en ziel heeft aangenomen, opdat hetgeen in die menschelijke natuur geschied is, in den naam van een iegelijk geloovige geschied zoude zijn; en wel zóó dat de gehoorzaamheid, door Hem aan den Vader betoond, volgens den raad, en de schenking des Vaders, zoo wezenlijk de onze zoude zijn, als ware die door ons ligchaam en door onze ziel betoond, en dat Hij door dezelfde kracht waardoor het woord bij de schepping leven en heerlijkheid werkte, ons ook zal levendig maken en verheerlijken. Dit is de raad Gods, zijnen onveranderlijken wil, waarop wij veilig kunnen steunen, en die daarom duidelijk en nadrukkelijk in al de profetische en apostolische schriften is geopenbaard. Want „daarom „komende in de wereld, zegt hij: slagtoffer, en offerande hebt „gij niet gewild, maar gij hebt mij het ligchaam toebereid „enz., toen sprak ik ziet ik kom (in het begin des boeks is „van mij geschreven) om uwen wil te doen, o God!" en een weinig daarna: „in welken wil wij geheiligd zijn door de offerande des ligchaams van Jezus Christus eenmaal geschied"; Hebr. X: 5—10, vergel. met Ps. XL: 7—9. Dien raad Gods heeft ook de apostel op het oog als hij zegt: „maar de regtvaardigheid die uit het geloof is spreekt aldus: zegt niet in uw hart, wie zal in den hemel opklimmen, hetzelve is Christus (van boven) afbrengen, of wie zal in den afgrond nederdalen, hetzelve is Christus uit de dooden op-

brengen, maar wat zegt ze? Nabij u is het woord, in uwen mond en in uw hart. Dit is het woord des geloofs hetwelk wij prediken; (namelijk) indien gij met uwen mond zult belijden den Heere Jezus, en met uw hart gelooven dat God hem uit den doode opgewekt heeft, zoo zult gij zalig worden. Want met het hart gelooft men ter regtvaardigheid en met den mond belijdt men ter zaligheid", Rom. X: 6—10, zie ook 1 Cor. I, 30, Luc. III: 10, 11. Hebr. II: 14, 15. Rom. V: 10, 15—18. 1 Cor. XV: 20, 21, 23. 1 Thess. IV: 14. V: 2, 3.

IK GELOOF IN GOD DEN VADER DEN ALMAGTIGEN SCHEPPER DES HEMELS EN DER AARDE.

Profetische en Apostolische getuigenissen van de natuur van God en de schepping aller dingen.

„Heere, Heere, God, barmhartig en genadig, langmoedig „en groot van weldadigheid en waarheid, die de weldadigheid „bewaart aan vele duizenden, die de ongeregtigheid, en de „overtreding, en de zonde vergeeft; die den schuldigen „geenzins onschuldig houdt, bezoekende de ongeregtigheid „der vaderen aan de kinderen en kindskinderen," Exod. XXXIV: 6, 7.

„In den beginne schiep God den hemel en de aarde; de „aarde nu was woest en ledig, en duisternis was op den af- „grond, en de Geest Gods zweefde op de wateren," Gen. I: 1, 2. „In den beginne was het woord, en het woord „was bij God, en het woord was God, alle dingen zijn door „hetzelve gemaakt, en zonder hetzelve is geen ding gemaakt „dat gemaakt is," Joh. I: 1—3; en Col. I: 15—17. „Zendt Gij uwen Geest uit zoo worden zij geschapen, en „Gij vernieuwt het gelaat des aardrijks," Ps. CIV: 30.

Beschrijving van God.

God is een geestelijk, eeuwig, goed, rein, onbegrijpelijk Wezen, in heerlijkheid, en in wijsheid, van eene oneindige

magt, onveranderlijke geregtigheid, onuitsprekelijke barmhartigheid, bestendige waarheid, en eindelijk het eenige en hoogste goed, bestaande in Vader, Zoon en H. Geest. Kort en naauwkeurig wordt Gods natuur uitgedrukt in de woorden van Mozes, Exod. XXXIV: 6: „Heere Heere God, „barmhartig en genadig, langmoedig en groot van welda„digheid en waarheid."

De nuttigheid der beschrijving van God.

Het doel dezer beschrijving is, dat wij Gods natuur kennende, Hem met een opregt geloof zouden omhelzen als het eenigste en hoogste goed, en met kinderlijken eerbied vreezende Hem zouden verheerlijken: want als wij hooren dat God, die in een eeuwig verbond beloofd heeft, ons tot een God te willen zijn, wijs, eeuwig goed, regtvaardig, barmhartig enz. is, zoo besluiten wij daaruit met regt, dat Hij zich ook als de zoodanige wil bewijzen aan hen die gelooven, en wel met een eeuwig verbond. Schoon ook alle schepselen het tegendeel schijnen te betuigen, hij, die God alzoo heeft leeren kennen, zal zich zelven en al zijne belangen Hem leeren toevertrouwen, en een leven in het geloof leiden overeenkomstig Zijnen wil. Hoe nu de kennis van Gods natuur tot geloof en bekeering, en alzoo tot de oprigting van Zijn koninkrijk in ons, zeer veel toebrengt, zullen wij uit eenige Zijner eigenschappen aantoonen; zoo groot en zoo bestendig is de waarheid Gods, dat één woord der Goddelijke waarheid aller engelen en menschen waarheid oneindig ver te boven gaat; want de waarheid aller schepselen hangt van de waarheid Gods af, heeft haren oorsprong uit, en bestaat alleen in dezelve, zoodat Gods waarheid de eenige grond en bron is van alle waarheid bij engelen en menschen. Daarom, indien wij over eenige zaak in twijfel of bekommerd zijn, waarom vragen wij niet, of er ook eenig woord des Heeren zij aangaande de zaak die ons duister is, en in dien weg het licht gevonden hebbende, kunnen wij onze harten aan eene vaste rust overgeven, zekerlijk we-

tende dat het minste der Goddelijke waarheid vaster en zekerder is, dan de fondamenten des hemels en der aarde, Jer. XXXI: 35—37; Matth. V: 18; daarom staat er geschreven: „Wetet nu, dat niets van het Woord des Hee„ren op de aarde zal vallen," 2 Kon. X: 10. Zijne onbegrensde magt moet ons tevens bemoedigen om dien God te vertrouwen die „de dingen die niet zijn roept als of zij „waren," Rom. IV: 17; zoo als ook diezelfde Apostel, sprekende van Abrahams geloof, verder zegt: „Hij heeft „aan de beloftenissen Gods niet getwijfeld door ongeloof, „maar is gesterkt geweest in het geloof, gevende God de eer, „en ten volle verzekerd zijnde dat hetgeen beloofd was, Hij „ook magtig was te doen;" vs. 20, 21; en hoezeer het mistrouwen God mishaagt, waardoor Hij van Zijne eer beroofd wordt, en hoezeer ook de allerheiligste zich daarvoor heeft te wachten, leert de Heere, Num. XX: 12. „De „Heere zeide tot Mozes en tot Aäron: omdat gijlieden Mij „niet geloofd hebt, dat Gij Mij heiligdet voor de oogen der „kinderen Israëls; daarom zult gijlieden deze gemeente niet „inbrengen in het land hetwelk ik haar gegeven heb." Voorts is God niet alleen magtig om te doen hetgeen Hij wil, gelijk Hij zeker datgeen wil, wat Hij in Zijn woord belooft, maar ook in hetgeen Hij niet wil lijdt Hij geen tegenstand. „Daar is niemand die uit mijne hand redden kan; „Ik zal werken, wie zal het keeren?" Jez. XLIII: 13.

Het is dan vooreerst noodzakelijk dat wij Gods wil in alle dingen uit zijn woord trachten te leeren kennen, en niet twijfelen of Gods waarheid is allerbestendigst, en volstrekt onveranderlijk. Ten andere, dat ons hart zich verheuge in dien God, die al wat Hij wil, ook inderdaad uitvoert, en geen wederstand duldt. „Ik geef mijne schapen „het eeuwige leven, en zij zullen niet verloren gaan in eeu„wigheid, en niemand zal dezelve uit mijne hand rukken. „Mijn vader, die ze mij gegeven heeft, is meerder dan allen „en niemand kan ze rukken uit de hand mijns vaders. Ik „en de Vader zijn één." Joh. X: 28—30. Hier is beide,

de allerbestendigste waarheid des woords Christi, en tegelijk Zijne almagt, een krachtige grond voor het vertrouwen dat God zich in Christus aan hen die gelooven, almagtig en waarachtig zal bewijzen te zijn door een eeuwig verbond; en hoe moesten die heerlijke volmaaktheden Gods ons niet uitlokken tot geloof en bekeering, immers toch, wanneer wij weten dat zijne waarheid onveranderlijk is als zijn Wezen, dan weten wij ook dat Hij de zonde in eeuwigheid niet zal goedkeuren, van welke Hij naar het getuigenis zijns woords, eenen gruwel heeft, Ps. V: 7; en dat het mogelijker is dat de aarde uit hare naven spat, dan dat de zonden ongestraft zouden blijven, tenzij men zich tot God bekeere, Matth. V: 18; trouwens Gods wezen zoude moeten veranderd worden, indien Zijne waarheid aan verandering onderworpen ware! Zoo is het ook met Zijne almagt. Wie zoude zich dien niet gaarne toevertrouwen in Wiens hand leven en dood zijn, die de magt heeft om ziel en ligchaam in het eeuwige vuur te werpen; gelijk Christus verklaart Matth. X: 28: „Vreest „niet voor degenen die het ligchaam kunnen dooden en de „ziel niet kunnen dooden; maar vreest veel meer Hem die „beide ziel en ligchaam kan verderven in de hel.”

Zoo vindt ook het vertrouwen des geloofs zijnen grond in Gods oneindige wijsheid, waardoor het vleesch en zonde overwinnende en alle strikken des twijfels verbrekende, tot gemoedsrust komt; daartoe is het noodig dat het geloof opklimt tot die oneindige wijsheid Gods, en leert inzien dat God de regeerder der wereld is en niet de menschen, en dat Hij alle dingen zoo bestuurt en regeert dat wij het niet wijzer en beter gedaan zouden kunnen wenschen: hierop heeft Paulus het oog Rom. XI: 33—36: „O diepte des „rijkdoms beide der wijsheid en der kennisse Gods! hoe on„doorzoekelijk zijn zijne oordeelen en onnaspeurlijk zijne „wegen! Want wie heeft den zin des Heeren gekend? of, „wie is Zijn raadsman geweest? of, wie heeft Hem eerst „gegeven, en het zal hem wedervergolden worden? Want „uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen; Hem

„zij de heerlijkheid in eeuwigheid, amen;" en Ps. CIV: 24: „Hoe groot zijn Uwe werken o Heere! Gij hebt ze allen „met wijsheid gemaakt," en Ps. CXLVII: 5: „Onze Heer „is groot, en van vele kracht; zijns verstands is geen getal." Wie zoude dus bij de beschouwing dezer waarheid niet alle woorden Gods met den diepsten eerbied ontvangen, en in de dagelijksche werken Zijner voorzienigheid met een stil genoegen berusten, zeggende met den Apostel: „den alleen„wijzen God zij de heerlijkheid," Rom. XVI: 37. Hieruit nu vloeit het vertrouwen des geloofs voort, dewijl God beloofd heeft zich als de zoodanige te zullen bewijzen, alsmede de krachtigste aandrang om zijnen wandel te rigten naar 's Heeren woord, als de hoogste regel der wijsheid, Ps. CXIX: 5; verzakende alle ingebeelde wijsheid des vleesches, Rom. VIII: 7; leert men tevens erkennen dat God alleen goed is, hetwelk in de werken der natuur zoowel als in het werk der verlossing is op te merken. Trouwens het ligt ook in den aard der zaak, hoe zoude er ook iets anders dan goed kunnen voortkomen van dat aanbiddenswaardig Wezen, in wien niets is als goed? Daarom zegt ook David met weinig woorden: „de Heere is aan allen goed en Zijne „barmhartigheden zijn over al Zijne werken," Ps. CXLV: 9. Dit is de grond en de steun van het vertrouwen bij de beschuldigingen van ons eigen hart, Gods goedheid! zoo groot dat hij naar Mozes woord, Exod. XXXIV: 5, de ongeregtigheden en de misdaden vergeeft, dengenen die gelooft. Zij klinkt ons liefelijk tegen uit de vriendelijke woorden van onzen Heer Jezus Christus: „Zoon, zijt welgemoed, „uwe zonden zijn u vergeven," Matth. IX: 2. Wie zoude Hem dan niet vertrouwen? Wie kan dan bij zulk eene goedheid nog voortgaan dat heerlijk wezen willens en wetens door de zonden te beleedigen? „Of veracht gij den rijkdom „Zijner goedertierenheid, verdraagzaamheid en langmoedig„heid, niet wetende dat de goedertierenheid Gods u tot be„keering leidt? Ach! dan vergadert gij naar de hardigheid „van uw onbekeerlijk hart uzelven toorn als eenen schat, te-

„gen den dag des toorns en der openbaring van het regtvaar-„dig oordeel Gods?" Rom. II: 4, 5. Wie zoude ook bij het beseffen van Gods barmhartigheid niet vreezen iemand onregt te doen of den naasten onregtvaardiglijk te verdrukken, dewijl de ondervinding Zijner goedheid en barmhartigheid ons van alle hardigheid en liefdeloosheid moest aftrekken? „Want (zegt Hij) indien gij eenigzins uwes naastens kleed „ten pand neemt, zoo zult gij het hem wedergeven eer de „zon ondergaat; want dat alleen is zijn deksel, het is zijn „kleed over zijne huid; waarin zoude hij liggen? het zal dan „geschieden wanneer hij tot mij roept, dat Ik het hooren „zal, want Ik ben genadig," Exod. XXII: 26, 27.

Ja ook de geregtigheid Gods straalt zoo vertroostend van het aangezigt zijns Christus, dat de verteerende regtvaardigheid en heiligheid Gods, in de wet uitgedrukt, die ons anders met regt verschrikken, ons in Christus bemoedigen, en ons vertrouwen versterken: immers toch dewijl Hij volkomen regtvaardig is, en aller geloovigen zonden eenmaal in het oordeel gebragt, en naar de hoogste strengheid der geregtigheid in Zijnen Zoon gestraft heeft, zoo laat zijne volmaakte regtvaardigheid niet toe, dat dezelfde schuld tweemaal geëischt, of tweemaal betaald zoude worden; evenwel dewijl God zoo heilig en regtvaardig is, dat ook de regtvaardigste naar het oordeel der menschen, en die zich zelven niets bewust zijn, 1 Cor. IV: 3, voor Hem niet onschuldig zijn, maar dat Hij de ongeregtigheid der vaderen bezoekt aan kinds-kinderen in het derde en vierde lid dergenen die Hem haten, en aan Zijne geregtigheid door den eenigen Middelaar tot het uiterste toe heeft laten voldoen, hebben wij ons dan niet ernstig te bekeeren, denkende aan de woorden des Heeren, „indien dit geschiedt aan het groene hout, wat „zal aan het dorre geschieden?" Gods regtvaardige natuur zal ons dan ook afschrikken van alle geweld en onregt, ter liefde onzes naasten, wanneer wij overdenken dat God het onderdrukken des naasten niet ongestraft laat, gelijk wij immers niet zouden kunnen dulden dat iemand ons kind in

onze tegenwoordigheid met voeten vertrad! „Want de Heere „doet geregtigheid en gerigten allen dengenen die onderdrukt „worden," Ps. CIII: 6. Vergelijk ook 1 Cor. VI: 10, 11 en 1 Thess. IV: 6—8. Eindelijk versterkt Gods eeuwige natuur niet minder ons geloof; want naardien God in het verbond beloofd heeft, zich te zullen bewijzen als een God die eeuwig is, zoo leiden wij teregt daaruit af, niet slechts dat onze zielen in God eeuwig zullen leven, maar ook dat onze ligchamen ten eeuwigen leven zullen opgewekt worden, opdat Hij alzoo inderdaad eeuwig onze God zij. Op dit fondament rust de redevoering van Christus waarmede Hij uit de woorden des verbonds, de opstanding der dooden tegen de Sadduceën bewijst, Matth. XII: 32; en dit niet alleen, maar ook ten aanzien van het aardsche leven ontvangt de geloovige, uit die eeuwige natuur Gods, telkens nieuwe krachten, Jez. XL: 27—31 en Ps. CIII: 5. Die eeuwige natuur Gods moet ons ook tot bekeering aansporen, 1 Petr. I: 22—25; even zoo ook de heiligheid Gods, die met de eeuwigheid gepaard gaat, 1 Petr. I: 14—18; 1 Joh. III: 3.

IK GELOOF IN GOD DEN VADER, IN ZIJNEN EENIGGEBOREN ZOON, EN IN DEN HEILIGEN GEEST.

Eenige getuigenissen van de Godheid des Zoons, volgens de eigenschappen in de beschrijving Gods, en de reeks der artikelen des geloofs.

Nu zullen wij aantoonen, dat God zich alzóó in Zijn Woord heeft geopenbaard, dat de drie personen, Vader, Zoon en Heilige Geest, die éénige en waarachtige God zijn, in wien wij in de geloofsbelijdenis erkennen te gelooven, als wij zeggen: Ik geloof in God den Vader, en in Zijnen ééniggeboren Zoon en in den Heiligen Geest.

Een persoon is een zelfstandig wezen, hebbende verstand en wil; voorts onmededeelbaar, niet onderhouden van, noch een deel uitmakende van een ander.

Dat God de Vader de Schepper van hemel en aarde is, is zoo middagklaar, dat ook zelfs de grofste ketters, die de Godheid des Zoons en het personeel bestaan des H. Geestes loochenen, evenwel des Vaders Godheid niet durven ontkennen; maar dat de Zoon een zelfstandig persoon in het Goddelijk Wezen is, (van nature waarachtig en eeuwig God,) is noodig en nuttig, hoewel het schier op elke bladzijde des Bijbels te lezen is, hier door eenige klare getuigenissen te bevestigen.

Wij willen daartoe vooreerst eenige bewijzen bijbrengen, naar de orde der eigenschappen, die wij in de beschrijving gesteld hebben; ten tweede volgens de reeks van de artikelen des geloofs.

Het Woord, of de Zoon, is een geestelijk wezen [1]), Rom. I: 3, 4; waarachtig God, „geliefden gelooft gij in God, „gelooft ook in mij," Joh. XIV: 1; Hij is eeuwig, onbegrijpelijk, zoowel in heerlijkheid als in wijsheid, „verheer„lijk mij, gij Vader bij u zelven, met de heerlijkheid die ik „bij u had, eer de wereld was;" Joh. XVII: 5 en Spreuk. VIII: 22—25; zoo ook Openb. I: 8 en Hebr. VII: 3; Goed, rein en onbevlekt, Joh. X: 11; Jez. XL: 9—11. „Heilig! heilig! heilig! is de Heere der heirscharen, de „gansche aarde is Zijner heerlijkheid vol", Jez. VI: 3; dit verklaart Johannes van Christus, zeggende, „dit zeide Jesaja „toen hij zijne heerlijkheid zag, en van hem sprak, namelijk „van Christus," Joh. XII: 41 en Joh. XVII: 19. Hij is van eene oneindige magt, want hij schept en onderhoudt

---

[1]) Dit zegt de auteur, omdat de *Persoon* niet iets is van het Goddelijk *Wezen* afgescheiden, of dat het *Wezen* iets zoude zijn, dat als een vierde zelfstandigheid, van de drie *Personen* onderscheiden is, want elk der Personen is een onafscheidbare, en even gelijke bezitter van hetzelfde Goddelijke Wezen, schoon ook door de kenmerkende eigenschappen van elkander onderscheiden, en alzoo op onderscheidene wijzen bestaande en werkzaam. Zie het Schatboek van Zach. Ursinus, Zondag VIII: Vraag. 25, 4e afdeeling.

alles met den Vader en den H. Geest. „In den beginne „was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord „was God. Alle dingen zijn door hetzelve gemaakt, en „zonder hetzelve is geen ding gemaakt, dat gemaakt is," Joh, I: 1—3. „Door den geliefden Zoon, in denwelken „wij de verlossing hebben, zijn alle dingen geschapen, die „in de hemelen en die op de aarde zijn, die zienlijk, en die „onzienlijk zijn, hetzij troonen, hetzij heerschappijen, hetzij „overheden, hetzij magten, alle dingen zijn door Hem en „tot Hem geschapen; en Hij is vóór alle dingen; en alle „dingen bestaan te zamen door Hem, Col. I: 13—17. Hij „heeft tot ons gesproken door den Zoon, door denwelken „Hij ook de wereld gemaakt heeft, Hebr. I: 1, 2. De Heere „bezat mij (in het) beginsel zijns wegs, vóór zijne werken, „van toen af; Ik ben van eeuwigheid af gezalfd geweest, „van den aanvang, van de oudheden der aarde aan; Ik was „geboren als de afgronden nog niet waren, als nog geene „fonteinen waren zwaar van water, eer de bergen gevestigd „waren, vóór de heuvelen was Ik geboren; Hij had de aarde „nog niet gemaakt, noch de velden, noch den aanvang van „de stofkens der wereld: toen Hij de hemelen bereidde „was Ik dáár enz.," Spreuk. VIII: 22—27. „Mijn Vader „werkt tot nu toe, en Ik werk ook." Daarom zochten dan de Joden te meer Hem te dooden, omdat Hij niet alleen den sabbat brak, maar ook zeide: „dat God zijn eigen Vader „was, zich zelven Gode even gelijk makende," Joh. V: 17, 18; Filipp. III: 21. Hij doet wonderwerken door eigen kracht, namelijk niet als God aanroepende, maar als door eigen gezag gebiedende; voorbeelden zijn er van Lukas V en VII: want Hij gebiedt de winden en de zee, en zij gehoorzamen Hem, en Hij bestraft de kleingeloovigheid zijner discipelen, Matth. VIII: 26; Marc. IV: 39—41. Hij geeft ook anderen de magt om wonderwerken te doen, evenwel onder aanroeping van Zijnen naam, Marc. IX: 39, 40; Hand. III, 6—16 en IV: 10; Hij is van eene onveranderlijke geregtigheid en dit zal Zijn Naam zijn, waarmede

„men Hem noemen zal, de Heere onze geregtigheid," Jer. XXIII: 6; van eene onuitsprekelijke barmhartigheid, Tit. III: 4, 6 en II: 10—12; van een allerbestendigste waarheid; „de hemel en de aarde zullen voorbijgaan maar mijne woorden „zullen geenszins voorbijgaan," Matth. XXIV: 35; vol van genade en waarheid, Joh. I: 14, XIV: 6. Dat woord is de Eeniggeboren Zoon van den Vader, en het gelijk eeuwige beeld des Vaders. „Wij hebben Zijne heerlijkheid „aanschouwd, eene heerlijkheid als des Eeniggeboren van „den Vader," Joh. I, 14; „dewelke, alzoo Hij is het afschijnsel „Zijner heerlijkheid, (licht uit licht) en het uitgedrukte beeld „Zijner zelfstandigheid, (onafhankelijkheid) en alle dingen „draagt door het woord Zijner kracht," Hebr. I: 3. Hij is de Heer aller schepselen, maar voornamelijk der geloovigen, of der kerk; „Hij was in de wereld, en de wereld is door „Hem gemaakt, en de wereld heeft Hem niet gekend; „Hij is gekomen tot het zijne, en de zijnen hebben Hem niet „aangenomen," Joh. I: 10, 11. Eer Hij in de wereld kwam bestond Hij reeds als persoon, en was Hij Davids Heer, waaruit Christus zijne Godheid bewijst, zeggende: „Wat „dunkt u van den Christus, Wiens Zoon is Hij? Zij zeiden „tot Hem, Davids Zoon; Hij zeide tot haar, hoe noemt „hem dan David in den geest zijnen Heer, zeggende: de „Heere heeft gezegd tot mijnen Heere, zit aan mijne reg„terhand, tot dat ik uwe vijanden zal gezet hebben tot een „voetbank uwer voeten? Indien Hem dan David noemt zijnen „Heer, hoe is Hij zijnen zoon?" Matth. XXII: 42—45: „En Gij kindeken zult een Profeet des Allerhoogsten genaamd „worden, want Gij zult voor het aangezigt des Heeren voor„henen gaan, om Zijne wegen te bereiden, om Zijn volk „kennis der zaligheid te geven," Luc. I: 76, 77, en vs. 16, 17, 43; Mal. IV: 5. „Dezelve is het, die na Mij „komt, welke vóór Mij geworden is," Joh. I: 27. „Tho„mas antwoordde en zeide tot Hem: mijn Heer en mijn God!" Joh. XX: 28; Hand. XVI: 31, en XVIII: 9, 10. Dus is Christus, hoewel als het Woord eerder zijnde en op zich zel-

ven bestaande, *van den H. Geest ontvangen*, en heeft alzoo het menschelijk vleesch aangenomen: „die in de gestaltenisse „Gods zijnde, geenen roof geacht heeft Gode gelijk te zijn, „maar heeft zich zelven vernietigd, de gestaltenis eens „dienstknechts aangenomen hebbende," Filipp. II: 6, 7. „Hij neemt de Engelen niet aan, maar Hij neemt het zaad „Abrahams aan," Hebr. II: 16. „Ik ben dat levende brood, „dat uit den hemel nedergedaald is;" Joh. VI: 51. „Ik ben „van den Vader uitgegaan, en ben in de wereld gekomen;" Joh. XVI: 28. „De verborgenheid der godzaligheid is „groot; God is geopenbaard in het vleesch;" 1 Tim. III: 16. De Profeten hadden voorzegd, dat Hij die *uit eene maagd zoude geboren worden*, de Goddelijke natuur met de ware menschelijke natuur, in één persoon zoude vereenigen, dragen en onderhouden! „Ziet eene maagd zal zwanger „worden, en zij zal eenen zoon baren, en men zal zijnen „naam Immanuel heeten, dat is God met ons;" Jez. VII: 14. „Een kind is ons geboren, een zoon is ons gegeven, en de „heerschappij is op zijnen schouder, en men noemt zijnen „naam, Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der eeuwig„heid, Vredevorst;" Jez. IX: 5. „Ik zal David eene „regtvaardige spruit verwekken, die zal koning zijnde rege„ren en voorspoedig zijn" enz., en dit zal zijnen naam zijn „waarmede men Hem noemen zal, de Heere onze ge„regtigheid," Jer. XXIII: 5, 6. „En gij Bethlehem „Ephratá, zijt gij klein om te wezen onder de duizenden van „Juda? uit u zal mij voortkomen, die een Heerscher zal „zijn in Israël, wiens uitgangen zijn van ouds, van de „dagen der eeuwigheid;" Micha V: 1. „In Hem woont „al de volheid der Godheid ligchamelijk," Col. II: 9. Hij heeft voor *Pontius Pilatus* onder wien Hij *geleden* heeft, zijn eeuwig koninkrijk beleden, en dat Hij hiertoe in de wereld gekomen is, opdat Hij der waarheid getuigenis zoude geven, Joh. XVIII: 36, 37 en Hand. IV: 25—28; en terwijl deze landvoogd met het oordeel bezig was, werd de godspraak van Zacharia vervuld, „en zij hebben de

„dertig zilveren penningen genomen, de waarde des ge-
„waardeerden van de kinderen Israëls, denwelken zij ge-
„waardeerd hebben, en hebben dezelve gegeven voor den
„akker des pottenbakkers, volgens hetgeen mij de Heere
„bevolen heeft."

Deze profetie is op het tijdstip dat het verbond vernietigd en het volk verworpen stond te worden, welk laatste mede in de profetieën afgebeeld was, door de verbreking van den stok lieflijkheid in Christus, (waarachtig God geopenbaard in het vleesch,) tot in de kleinste bijzonderheden zelfs, door de wonderbare voorzienigheid vervuld geworden, Zach. II: 10—12; Matth. XXVII: 9, 10.

Is gekruist; „zij zullen mij aanschouwen dien zij door„stoken hebben," Zach. XII: 10. Dit zegt de Heere van zich zelven door het woord van den profeet, en Johannes zegt dat het in Christus vervuld is, Joh. XIX: 37. „En „indien zij ze gekend hadden zoo zouden zij den Heer der heer„lijkheid niet gekruist hebben," 1 Cor. II: 8. „Den vorst des levens hebt gij gedood," Hand. III; 15. *Gestorven;* het testament moest door den dood des testamentmakers bevestigd worden, maar de testamentmaker is God! Heb. IX: 16, 17 en VIII: 8, 9. God heeft zijne gemeente verkregen door zijn eigen bloed, Hand. XX: 28.

Begraven, Nedergedaald ter helle; God zegt: „Ik zal „ze van het geweld der hel verlossen, Ik zal ze vrij ma„ken van den dood, o dood waar zijn uwe pestilen„tieën, hel waar is uw verderf," Hoz. XIII: 14. Dit is door Christus ten deele vervuld, en zal verder vervuld worden gelijk de Apostel leert, 1 Cor. XV: 55—57. Derhalve is Christus waarachtig God. Ook is hij door zijne eigene kracht, *ten derden dage opgestaan van den doode*, Rom. I: 4. „Breekt dezen tempel en ik zal den„zelven in drie dagen oprigten," Joh. II: 19, en „Ik „leg mijn leven af, opdat ik hetzelve wederom neme. „Niemand neemt hetzelve van mij, maar ik leg het van „mij zelven af; ik heb magt hetzelve afteleggen, en heb

„magt hetzelve wederom te nemen:” Joh. X: 17, 18. Dat hij de waarachtige God is die *opgevaren is ten hemel,* leert de Apostel duidelijk. „Elk een van ons is de „genade gegeven, naar de mate der gave Christi. Daarom „zegt hij: als Hij opgevaren is in de hoogte, heeft Hij de „gevangenis gevangen genomen;” Eph. IV: 7—9. „Niemand is opgevaren in den hemel dan die uit den hemel „nedergekomen is,” Joh. III: 13, VI: 38, 62.

Is gezeten aan de regterhand Gods, en wordt van engelen en menschen aangebeden; „tot wien van de engelen heeft hij ooit „gezegd: zit aan mijne regterhand? en, „dat alle engelen „Gods Hem aanbidden,” Hebr. I: 6, 13; 1 Petr. III: 22; Eph. I: 20—22. „Daarom heeft hem ook God uitermate „verhoogd, en heeft Hem eenen naam gegeven welke „boven allen naam is; opdat in den naam van Jezus zich „zouden buigen alle knieën dergenen die in den hemel, „en die op de aarde, en die onder de aarde zijn, en alle „tong zoude belijden dat Jezus Christus de Heere zij tot „heerlijkheid Gods des Vaders;” Filipp. II: 9—11; zie ook 1 Cor. I: 2 en Hand. IX: 14.

Hij heeft magt, *om te oordeelen de levenden en de dooden,* en is alzoo aller menschen gedachten, woorden en werken bewust; daarenboven is Hij volkomen regtvaardig, en tevens almagtig, om het oordeel uit te voeren. „Oordeelt niets voor den tijd, „tot dat de Heere zal gekomen zijn, Welke ook in het licht „zal brengen hetgeen in de duisternis verborgen is, en openbaren de raadslagen der harten,” 1 Cor. IV: 5. „Hij „heeft het oordeel den Zoon gegeven, opdat zij allen den „Zoon eeren gelijk zij den Vader eeren;” Joh. V: 22, 23. „Wiens wan in zijne hand is, en Hij zal zijnen dorschvloer „doorzuiveren, en zijne tarwe in zijne schuren te zamen „brengen, en zal het kaf met onuitblusschelijk vuur ver-„branden, Matth. III: 12. De geveinsden van de ware geloovigen te onderscheiden is alleen Gods werk, dezen in den hemel te vergaderen, genen in het eeuwige vuur te verstooten, is ook alleen Gods werk.

In den Heiligen Geest; dien Geest geeft Christus zelven, hetwelk een uitnemend getuigenis voor zijne eeuwige Godheid is. „Deze is het die met den H. Geest doopt," Joh. I: 33; Hand. II: 1—4; vergel. vs. 17. „Ik zal uit-„storten, zegt God, van mijnen Geest;" enz. met vs. 33. „Christus heeft dit uitgestort dat gij nu ziet en hoort;" Joh. XVI: 7 en XX: 22

Hij verkiest zich uit het gansche menschengeslacht *eene algemeene kerk*. „Ik weet welke ik uitverkoren heb;" Joh. XIII: 18. „Gij hebt mij niet uitverkoren, maar ik heb u uitverko-„ren, opdat gij zoudt henen gaan en vrucht dragen, en dat „uwe vrucht blijve;" Joh. XV: 16 en X: 16 en IX: 52. Bij deze kerk is Christus van den beginne tegenwoordig geweest als haar koning en eeuwige hoogepriester; „Christus „is gisteren en heden dezelfde en in eeuwigheid;" Hebr. „XIII: 8; even zoo 1 Petr. III: 19, 20. „En laat ons „Christus niet verzoeken gelijk ook sommigen van hen ver-„zocht hebben en wierden van de slangen vernield;" 1 Cor. X: 9. „Gij zijt priester in eeuwigheid, naar de ordening Melchizedeks," Ps. CX: 4 en Hebr. VII: 3. Aan deze kerk heeft Hij van den beginne den Vader, en zich zelven geopenbaard. „Niemand kent den Vader dan de Zoon, „en dien het de Zoon wil openbaren;" Math. XI: 27, zoo ook 1 Petr. I: 11. Hij maakt deze kerk levend uit den eeuwigen dood; Joh. V: 25. Hij wil dat de kerk Hem heilig zij, en afgescheiden van de afgodendienaars en de ongeloovigen. Daarom stelt Hij zijne dienst in de kerk lijnregt over tegen de dienst der valsche goden. „Mijne „geliefden! vliedt van de afgodendienst. Als tot verstan-„digen spreek ik, oordeelt gij hetgeen ik zeg. De drink-„beker der dankzegging, dien wij dankzeggende zegenen, is „die niet eene gemeenschap des bloeds Christi?" en een weinig daarna: „Wat zeg ik dan? dat een afgod iets is? of dat „afgodenoffer iets is? Ja ik zeg dat hetgeen de heidenen „offeren, zij den duivelen offeren en niet Gode; en ik wil „niet dat gij met de duivelen gemeenschap hebt; Gij kunt

„den drinkbeker des Heeren niet drinken, en den drink- „beker der duivelen; gij kunt niet deelachtig zijn der tafel „des Heeren en der tafel der duivelen. Of tergen wij den „Heere? zijn wij sterker dan Hij?" 1 Cor. X: 14—22. *De gemeenschap der Heiligen.* Hij deelt zich zelven aan de heiligen mede, dat is aan alle uitverkorenen, waar, en hoever ook in de wereld verstrooid; „Ik en de Vader „zullen komen en zullen woning bij hem maken;" Joh. XIV: 23 en XV: 1—4; even zoo, „gelijk het ligchaam één „is, en vele leden heeft, en al de leden van dit éene lig- „chaam, velen zijnde, maar één ligchaam zijn, alzoo ook „Christus;" 1 Cor. XII: 12. „Opdat Christus door het „geloof in uwe harten wone;" Eph. III: 17. „En ik leef, „doch niet meer ik, Christus leeft in mij;" Gal. II: 20; zoo ook Joh. XII: 23, 26. Hij gaat het verbond of de gemeenschap met de kerk in door de bediening van het woord en de sacramenten, en is bij dezelven tegenwoordig van het begin der wereld af, en blijft tegenwoordig tot het einde toe. „En laat ons Christus niet verzoeken, gelijk ook „sommigen van hen verzocht hebben, en werden van de „slangen vernield;" 1 Cor. X: 9; 1 Petr. I: 11. „Ziet „ik ben met ulieden al de dagen tot de voleindiging der „wereld;" Matth. XXVIII: 20. Hij heeft den doop ingesteld tot een zegel des verbonds en wil dat wij gedoopt worden, niet minder in zijnen naam als in dien des Vaders, en des H. Geestes; met bijvoeging van de belofte der zaligheid aan de geloovigen en gedoopten; Matth. XXVIII: 19; Marc. XVI: 16; Col. II: 9—11; Hand. VIII: 16 en XIX: 5. Nu is het immers ongerijmd in den naam van eenig schepsel gedoopt te worden, en het is immers alleen Gods werk de beloften der zaligheid te doen en te vervullen; weshalve Christus ook diegene is die met den H. Geest doopt; Matth. III: 11; Hand. II: 18—32. Voorts heeft hij ook het avondmaal ingesteld tot zijne goddelijke dienst in plaats van het pascha, gelijk Hij zegt: „doet dat „tot mijner gedachtenis," Luc. XXII: 19. Waarom Paulus

haar ook noemt „den drinkbeker der dankzegging dien wij „dankzeggende zegenen;” 1 Cor. X: 16; en tot een zegel des nieuwen testaments, gelijk Hij zegt: „deze is het nieuwe „testament in mijnen bloede;” Luc. XXII: 20; en het is dezelfde Heer die het nieuwe verbond beloofde, en die hetzelve door zijnen dood bevestigde; Jer. XXXI: 33 en Hebr. IX: 17.

De vergeving der zonden, welke Hij niet alleen door zijnen dood verdient, maar ook door zijne eigene kracht toebrengt, is mede een voortreffelijk getuigenis van Christus eeuwige Godheid, want Hij regtvaardigt alle uitverkorenen, van de schepping der wereld af: „Wat verzoekt gij God, om een juk „op den hals der discipelen te leggen, hetwelk noch onze „vaderen, noch wij hebben kunnen dragen? maar wij gelooven „door de genade des Heeren Jezus Christus zalig te worden, „op zulk een wijze als ook zij,” Hand. XV: 10, 11; Joh. VIII: 56. „De Heere heeft gezworen en het zal Hem niet „berouwen, Gij zijt priester in eeuwigheid naar de ordening „Melchizedeks,” Ps. CX: 4. Door dezen, en om dezen priester, zijn den geloovigen altijd de zonden vergeven. Dat nu Christus uit en van zichzelven als de waarachtige God, de magt heeft om de zonden te kunnen vergeven, bevestigt en bekrachtigt Hij met een wonderwerk, „opdat gij moogt „weten dat de Zoon des menschen magt heeft de zonden te „vergeven, (zeide Hij tot den geraakte) staat op, neemt uw „beddeken op, en gaat henen naar uw huis,” Matth. IX: 6. „Indien ik u niet wasch, gij hebt geen deel met mij,” Joh. XIII: 8.

De opstanding des vleesches, is ook het werk van Christus, gelijk ook de inwendige vernieuwing ten leven; „gelijk de „Vader de dooden opwekt, en levend maakt, alzoo maakt „ook de Zoon levend dien hij wil;” „en de ure komt, dat „allen die in de graven zijn, zijne stem zullen hooren enz.,” Joh. V: 21: 28, en VI: 39, 40; en, „ik ben de opstan-„ding en het leven, die in Mij gelooft zal leven al ware hij „ook gestorven; en een iegelijk die leeft en in Mij gelooft,

„zal niet sterven in der eeuwigheid," Joh. XI: 25, 26, en ten laatste zal door Christus het profetische woord van Hozea vervuld worden: „de dood is verslonden tot overwinning. Dood „waar is uw prikkel?" 1 Cor. XV: 55—57, en 45—48.

Voorts geeft Christus zelf het *eeuwige leven:* „In het-„zelve was het leven," Joh. I: 4. „Ik geef mijne scha-„pen het eeuwige leven, en zij zullen niet verloren gaan „in der eeuwigheid, en niemand zal dezelve uit mijne hand „rukken; mijn Vader die ze mij gegeven heeft, is meerder „dan allen, en niemand kan ze rukken uit de hand mijns „Vaders; Ik en de Vader zijn één," Joh. X: 28—30. Al deze dingen die wij naar het getuigenis van het eeuwigblijvend woord Gods en in volgorde van de artikelen onzer geloofsbelijdenis opgeteld hebben, en van dusdanigen aard zijn, dat zij met geene mogelijkheid op een schepsel kunnen toegepast worden, toonen met overtuigende kracht de ware en eeuwige Godheid van onzen Heer Jezus Christus aan.

Het gevaar dat er te vreezen is, zoo men niet in den Zoon als den waarachtigen, eeuwigen God gelooft.

Dit gevaar stelt Gods woord ons voor oogen; zoo toch staat er geschreven, „Die in Hem gelooft wordt niet ver-„oordeeld, maar die niet gelooft is alreeds veroordeeld, dewijl „hij niet gelooft in den naam des eeniggeboren Zoons Gods," Joh. III: 18; „gijlieden zijt van beneden, Ik ben van „boven, gij zijt uit deze wereld, Ik ben niet uit deze wereld; „Ik heb u dan gezegd, dat gij in uwe zonden zult sterven," Joh. VIII: 23, 24. Daarenboven wordt er gezegd: „een „iegelijk die den Zoon loochent, heeft ook den Vader niet," 1 Joh. II: 23, en 2 Joh.: 9—11, en Joh. XVI: 3. Daarom heeft de H. Geest ons van te voren gewaarschuwd door den Apostel Petrus, dat wij ons voor de verleiders zouden wachten: „en daar zijn ook valsche profeten onder

„het volk geweest, gelijk ook onder u valsche leeraars zijn „zullen, die verderfelijke ketterijen bedektelijk invoeren zul- „len, ook den Heere die hen gekocht heeft verloochenende, „en een haastig verderf over zich zelven brengende, en velen „zullen hare verderfenissen navolgen.” 2 Petr. II: 1, 2; en deze Heer die hen gekocht heeft is Jezus Christus, waarachtig God en mensch, gelijk de Schrift getuigt: „God „heeft zijne gemeente verkregen door zijn bloed,” Hand. XX: 28. Bijaldien dan nu iemand niet gelooft dat Hij, die zijn bloed in de menschelijke natuur heeft uitgestort, waarachtig God is, die verloochent metterdaad den Heer die hem gekocht heeft.

Getuigenissen voor de Godheid des Heiligen Geestes, namelijk dat Hij een persoon, en geene zaak is, waarachtig en eeuwig God.

Dat de H. Geest een persoon is, en van nature God, wordt in de eerste plaats aangetoond uit de schepping: „en „de Geest Gods zweefde op de wateren,” Gen. I: 2; met welke woorden aan den H. Geest wordt toegekend, dat Hij met den Vader en den Zoon heeft medegewerkt in de schepping van het heelal; de schepping wordt Hem op het duidelijkst toegeschreven: „zend Gij uwen Geest uit, zoo „worden zij geschapen, en Gij vernieuwt het gelaat des „aardrijks”, Ps. CIV: 30. Daarom verzekert de Schrift dat de H. Geest Jehova is, vergelijk Jez. VI: 9, met Hand. XVIII: 25: „En de Heere zeide, (van welken de Serafijnen „te voren in hetzelfde hoofdstuk geroepen hadden: Heilig! „Heilig! Heilig! is de Heere der heirscharen), gaat henen „tot dit volk, en zegt, hoorende hoort, maar verstaat niet, „en ziende ziet, maar merkt niet,” Jez. VI: 9; deze zelfde woorden, welke de Heere gesproken heeft, zegt Paulus, dat de H. Geest gesproken heeft: „Wel, zegt hij, heeft de H. Geest gesproken door Jezaja den Profeet tot onze vade-

„ren enz.," Hand. XXVIII: 25. Derhalve is de H. Geest de Heere. Hetzelfde is ook uit andere plaatsen blijkbaar: „dit is het verbond dat ik na die dagen met den huize „Israëls maken zal, spreekt de Heere. Ik zal mijne wet in „haar binnenste geven, enz.," Jer. XXXI: 33; maar de brief aan de Hebreën verzekert ons dat deze woorden des Heeren, van den H. Geest voortgekomen zijn, „en de „Heilige Geest getuigt het ons ook. Want nadat hij te voren „gezegd had, dit is het verbond dat ik met hen maken zal, „enz.," Hebr. X: 25, 16; iets dat Joël ook verzekert, Joël II: 28, 29; welke plaats Petrus ook aanhaalt en verklaart met het doel om de zigtbare werken des H. Geestes, die allen van eene goddelijke almagt getuigen, aan te wijzen: „Ik zal uitstorten, zegt de Heere, van mijnen Geest „op alle vleesch, en uwe zonen en uwe dochteren zullen „profeteren," Hand. II: 17.

Door de zaken die nu bijgebragt zijn, om te bewijzen dat de H. Geest Jehova is, de Schepper van hemel en aarde, is tevens bewezen, dat Hij een verstandig wezen is, eeuwig, goed, regtvaardig, barmhartig, onafhankelijk, van oneindige magt en onveranderlijke waarheid; evenwel willen wij ook nog eenige getuigenissen in het bijzonder zien van zijne eigenschappen, die, omdat zij alleen aan God kunnen toegekend worden, bewijzen dat de H. Geest waarachtig God is.

Dat de H. Geest een persoonlijk wezen is, verstandig en eeuwig, blijkt, „de geest des Heeren, Heeren, is op mij, „omdat de Heere mij gezalfd heeft om eene blijde boodschap „te brengen den zachtmoedigen; Hij heeft mij gezonden;" enz. Jez. LXI: 1. Christus leert dat Hij degene is, op welken de Geest des Heeren is, daarom dat Hij Hem gezalfd heeft, Luc. IV: 18. Maar het inwendig zalven, gelijk Christus eigenlijk gezalfde is, en door eigen kracht zenden om het evangelie te verkondigen, en het vermogen te geven om het evangelie zuiver te verkondigen, is het werk van een persoon die op zich zelven bestaat, verstandig en eeuwig God is; voorts dat Hij is goed, regtvaardig,

rein, barmhartig, onafhankelijk, en als God zijne gaven anderen mededeelt, blijkt uit zijne werkingen die de schrift opsomt, „de vrucht des Geestes is liefde, blijdschap, vrede, „langmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, geloof, zacht- „moedigheid, matigheid;" Gal. V: 22; en dat de H. Geest de uitwerker dezer dingen, en alzoo God is, leert dezelfde apostel; „daar is verscheidenheid der gaven, doch het is „dezelfde Geest; en daar is verscheidenheid der werkingen, „doch het is dezelfde God, die alles in allen werkt. Maar „een iegelijk wordt de openbaring des Geestes gegeven tot „hetgeen dat oorbaar is. Want dezen wordt door den Geest „gegeven het woord der wijsheid, en eenen anderen het „woord der kennis, door denzelfden Geest;" en een weinig „verder: „doch alle deze dingen werkt één en dezelfde „Geest, deelende een iegelijk in het bijzonder gelijkerwijs „Hij wil;" 1 Cor. XII: 4, 6, 7, 8, 11. Merkt nu op! eerst had de apostel gezegd, „daar is verscheidenheid der „werkingen, doch het is dezelfde God, die alles in allen „werkt;" en naderhand zegt hij, dat de H. Geest God is! „deze dingen allen werkt een en denzelfden Geest, deelende „een iegelijk in het bijzonder gelijkerwijs Hij wil." Dat Hij waarachtig is, en als God de harten kent en de gedachten weet, wordt Hand. V: 3, 4 geleerd." Petrus zeide: Ananias! „Waarom heeft de satan uw hart vervuld dat gij den „H. Geest liegen zoudt? Gij hebt den menschen niet ge- „logen, maar Gode." Dat Hij ook uitgaat van den Vader en den Zoon, niet als eene gedachte of geschapene beweging, maar als een zelfstandig, verstandig persoon, van hetzelfde goddelijke wezen met den Vader en den Zoon, leert Christus; „maar de Trooster, de H. Geest, welken de „Vader u zenden zal in mijnen naam, die zal u alles leeren „en zal u indachtig maken alles wat ik u gezegd heb;" Joh. XIV: 26; dit alleen is Gods werk; 1 Cor. II: 10—12. Hij regtvaardigt en heiligt de kerk, even zoo als de Zoon; 1 Cor. VI: 11; 1 Petr. I: 22; en hernieuwt ze ten eeuwigen leven; Joh. III: 6. Hij doopt ze tot één ligchaam;

1 Cor. XII: 13. Hij woont in de geloovigen en wekt ze op van de dooden. „Indien de Geest desgenen die Jezus „ uit de dooden opgewekt heeft, in u woont, zoo zal Hij ook „uwe sterfelijke ligchamen levend maken door Zijnen Geest „die in u woont;" Rom. VIII: 11; en wel woont Hij in ons, als in zijnen eigenen tempel; derhalve is het noodzakelijk, dat de H. Geest waarachtig God is. „Weet gij niet dat gij „Gods tempel zijt, en de Geest Gods in uliedeu woont?" 1 Cor. III: 16; maar 2 Cor. VI: 16, zegt hij: „Gij zijt „de tempel des levenden Gods; gelijkerwijs God gezegd „heeft Ik zal in hen wonen en Ik zal onder hen wandelen;" uit al welke plaatsen en zaken, overtuigend blijkt dat de H. Geest waarachtig en eeuwig God is.

Het gevaar dat men te vreezen heeft, indien men in den Heiligen Geest niet gelooft.

Zoo iemand in den H. Geest niet gelooft, die gelooft ook niet in den Vader of in den Zoon, en alzoo gelooft hij ganschelijk niet in God; want de Vader en de Zoon kunnen van ons niet gekend, noch geloofd worden als door de openbaring des Geestes, die van den Vader en den Zoon uitgaat, en met beiden van één en hetzelfde Wezen is; 1 Joh. IV: 14, derhalve zoo moeten wij het daarvoor houden dat, „Zoo iemand den Geest van Christus niet „heeft, die komt Hem niet toe," Rom. VIII: 9. Maar zoo iemand den H. Geest niet kent, die heeft hem ook niet. „De „wereld kan den H. Geest niet ontvangen, want zij ziet „Hem niet, en kent Hem niet;" bij gevolg, wie den H. Geest niet kent, die komt Christus niet toe (behoort niet tot de kerk van Christus); „maar gij kent Hem (zegt „Christus), want Hij blijft bij ulieden en zal in u zijn;" Joh. XIV: 17.

Dat de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, drie onderscheidene personen zijn, doch één en hetzelfde Wezen.

Alzoo de vorige zaken afgehandeld zijnde, namelijk dat de Vader, de Zoon en de H. Geest, op zich zelven bestaan, willen wij voortgaan met te bewijzen dat zij ook onmededeelbaar of onderscheiden zijn: „In den beginne schiep God den hemel „en de aarde; en de Geest Gods zweefde op de wateren, en God „zeide: daar zij licht en daar was licht," Gen. I: 1, 3. De drievoudigheid der personen wordt Matth. III: 16, 17, duidelijk beschreven, namelijk, de Zoon is met de menschelijke natuur vereenigd en gedoopt; de H. Geest daalt in de ligchamelijke gedaante eener duif uit den hemel neder, en de Vader spreekt met hoorbare stem van den hemel: „deze is mijn geliefde Zoon, in „welken ik mijn welbehagen heb;" zoo ook Matth. XXVIII: 19, Joh. VIII: 16—18; en: „Ik zal den Vader bidden en Hij zal „u eenen anderen Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der „eeuwigheid," Joh. XIV: 16, en, „wanneer de Trooster zal „gekomen zijn, dien ik u zenden zal van den Vader,„ namelijk „de Geest der Waarheid, die van den Vader uitgaat, die „zal van mij getuigen," Joh. XV: 26, en XVI: 7. Dat nu deze drie personen het éene Goddelijke Wezen zijn, getuigen deze plaatsen: „Hoor Israël, de Heere onze God is „een eenig Heer," Deut. VI: 4. „Ziet nu dat Ik, Ik, „die ben en geen God met mij; Deut. XXXII: 39. „Wie „is God behalve de Heere? en wie is een rotsteen dan al„leen onze God;" Ps. XVIII: 32. „Ziet, zeide Naäman „de Syriër, nu weet ik dat er geen God is, op de gansche „aarde dan in Israël;" 2 Kon. V: 15. Jez. XLII: 43—45, 48. „Ik en de Vader zijn één; Joh. X: 30. „Gelooft mij, dat „ik in den Vader ben, en de Vader in mij is;" Joh. XIV: 11. De Serafijnen riepen, „Heilig, heilig, heilig is de „Heere der Heirscharen;" Jez. VI: 3. Het woord heilig, wijst de drievoudigheid der Personen, het woord Heere de eenheid des Wezens aan. „Gaat henen; onderwijst alle vol-

„ken, dezelve doopende in den naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes. Matth. XXVIII: 19. Nu is het uitgemaakt zeker dat wij tot het geloof in, en de dienst van den éénen waren God gedoopt zijn, en evenwel wordt er van drie gewag gemaakt, namelijk van den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest, en juist hierdoor wordt de drieheid der personen in de eenheid des wezens aangewezen; 1 Cor. VI: 11, 1 Joh. V: 7. „Drie zijn er die getuigen in den hemel, de „Vader, het Woord en de Heilige Geest, en deze drie zijn „één." En ook hetgeen boven van de Godheid des Zoons, en des Heiligen Geestes gezegd is, bewijst hetzelfde, namelijk dat deze drie personen de ééne ware, en eeuwige God zijn. Want de Vader zoude geen eeuwige Vader zijn, zoo hij geen Zoon had van eeuwigheid, éénswezens met Hem; en de Zoon kon geen ééniggeboren Zoon zijn, noch heeten, zoo Hij niet van hetzelfde wezen was met den Vader; en de H. Geest zoude geen Geest des Vaders en des Zoons kunnen zijn, noch heeten, als van beiden uitgaande, zoo Hij niet éénswezens was met den Vader en den Zoon.

Welke vruchten wij trekken uit het geloof en de kennis dat deze drie de ééne waarachtige en eeuwige God zijn, de Vader van onzen Heere Jezus Christus, de Zoon en de Heilige Geest, en dat er geen ander God is.

Vooreerst dewijl het hoogste goed is, dat wij den waren God kennen, omdat God die kennis aan ons mededeelt, en naardien onze ligchamen en zielen daarom geschapen en duur gekocht zijn, opdat zij tempelen zouden zijn des levenden Gods, waarin hij geprezen wordt, zoo weten wij, dat dit metterdaad in ons vervuld wordt door de kennis des waren Gods, des Vaders, des Zoons en des H. Geestes, gelijk Christus belooft: „Ik zal den Vader bidden, en Hij zal u „eenen anderen Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der „eeuwigheid, (namelijk) den Geest der waarheid, welken de „wereld niet kan ontvangen, want zij ziet Hem niet, noch

„kent Hem niet, maar gij kent Hem, want Hij blijft bij „ulieden, en zal in u zijn;" zoo ook, „de Vader en ik zullen komen, en Wij zullen woning bij hem maken;" Joh. XIV: 16, 17, 23; 1 Joh. I: 3; 1 Cor. VI: 19, 20.

Ten tweede is het nuttig en noodzakelijk, dat wij in het gebed gedenken welken God wij aanroepen, namelijk dien waren God, met wien wij een verbond des geloofs hebben aangegaan, en die ons in dat eeuwig verbond belooft tot een' God te zullen zijn, en dit ook door den doop aan ons verzegelt, opdat wij alzoo onze aanbidding afscheiden van die der heidenen, welke slechts afgoden aanbidden, door den vader aller leugenen versierd; want God verdraagt op geenerlei wijze dat zijne bondgenooten eenige gemeenschap zouden hebben met de aanroeping en de dienst der valsche goden; iets, hetwelk de H. Geest ons duidelijk verklaart 2 Cor. VI: vs. 14—15; maar de grootheid van het gevaar, zoo wij niet in ware gehoorzaamheid des geloofs den levenden God met Wien wij in bondgenootschap zijn, aanhangen, en ons van alle afgodische dienst of aanbidding ganschelijk onthouden, stelt dezelfde apostel ons nog krachtiger voor oogen: „Hetgeen de heidenen offeren, dat offeren zij den „duivelen en niet Gode, en ik wil niet dat gij met de duivelen gemeenschap hebt; gij kunt den drinkbeker des Heeren niet drinken en den drinkbeker der duivelen, gij kunt „niet deelachtig zijn aan de tafel des Heeren en aan de tafel „der duivelen;" 1 Cor. X: 20, 21. Op de gemeenschap nu met de tafel der duivelen volgt ook de gemeenschap in de eeuwige straffen; Openb. XIV: 9—11; Luc. XI: 49—52.

In God den Vader.

Door de benaming van Vader worden wij in het allernaauwst verbond tusschen God en ons bevestigd in Christus zijnen eeniggeboren Zoon, en van zijne onveranderlijke liefde tot ons verzekerd. „Heilige Vader, bewaar ze in uwen naam, „die Gij mij gegeven hebt, opdat zij één zijn gelijk als Wij,"

insgelijks: „Opdat de wereld bekenne dat Gij Mij gezon-„den hebt en hen liefgehad hebt, gelijk Gij Mij liefgehad „hebt;" Joh. XVII: 11—23. Want schoon Hij Vader genaamd wordt ten opzigte van zijnen gelijk eeuwigen Zoon, zoo besluiten wij nogtans daar met regt uit dat Hij ook door eene genadige gunstbetooning onze Vader is, omdat Hij zulks beloofd, en metterdaad bewezen heeft in de overgave zijns eeniggeboren Zoons, waarin Hij ons met zich verzoend, tot zijne lidmaten gemaakt, en alzoo tot zijne kinderen aangenomen heeft; Eph. I: 5; Joh. I, 12. Hetgeen Christus ook na de volbragte verzoening betuigt: „Ik vaar op tot mijnen Vader en uwen Vader, en „tot mijnen God en uwen God;" Joh. XX: 17. Weshalve de ware burgers van Christus koninkrijk, God tot eenen Vader hebben, die hen, even als zijnen Zoon, met eene eeuwige liefde bemint.

Den Almagtigen.

Ik geloof dat ik met den almagtigen God een verbond heb, Die door zijne almagt, alle dingen welke Hij wil, in de gansche wereld uitvoert, en alle dingen welke Hij niet wil, of niet besloten heeft, verhindert, verstoort en doet verdwijnen, zoodat het onmogelijk is dat zij geschieden; want gelijk Hij almagtig is in te doen hetgeen Hij wil, zoo lijdt Hij ook in hetgeen Hij niet wil geenen tegenstand. Ps. CXXXXV: 6—14, Jez. XLIII: 13 en VIII: 10 en XLVI: 10 en XIX: 3, 11, 12, 14; Joh. X: 29, 30. Deze almagt moeten de bondgenoten of geloovige burgers van Gods koninkrijk altijd voor oogen hebben, gelijk de Heere dit in zijn verbond zelf van den beginne af, Abraham den vader der geloovigen voor oogen stelde. „Ik ben God de Almag-„tige;" Gen. XVII: 1, en te voren: „Vrees niet Abram, „Ik ben u een schild;" Gen. XV: 1. Derhalve moet ik niet aanmerken, hetgeen in mijzelven of in andere schepselen tegen de goddelijke beloften schijnt te strijden, maar Gode

de eere der almagt geven, en den roependen God moedig navolgen; Rom. IV: 17—21. Hebr. XI: 17—19.

Schepper des Hemels en der aarde.

Deze dingen nu dienen zeer tot versterking van ons geloof in den almagtigen God, want vooreerst naardien wij een verbond hebben met den Schepper die allen het aanzijn geeft, zoo vertrouwen wij dat wij in Hem eene vaste beschutting hebben tegen alle schepselen, omdat het voor den Schepper even ligt is dezelve te verdelgen en te vernietigen, als het zijne almagt ligt was dezelve eens uit niet te scheppen; Gen. I; Ps. CXI: 3—8 en Ps. CIV: 29. Ten tweede, overmits de Schepper met wien wij een verbond hebben, den schepselen de krachten en vermogens geeft, zoodat zij niet kunnen doen zonder of tegen zijne toelating, zoo moeten wij vast besluiten dat de dingen die ons door de schepselen, worden aangedaan, ons van God worden toegezonden, en wel ons ten goede; en dit om het bestendig en eeuwig verbond met den Schepper, en bijgevolg met alle schepselen, hetgeen in dit artikel des geloofs begrepen, en van den profeet Hozea beschreven wordt, Hozea II: 17—22. Ten derde, de opmerkzame beschouwing van Gods werken in de natuur kan evenzeer tot versterking van ons geloof dienen. Wij hebben immers geen verbond met eenen onbekenden God, maar met dien God die zich dagelijks aan ons als met de hand te tasten geest; Hand. XVII: 27; gelijk ook David spreekt: „Smaakt en „ziet dat de Heere goed is," Ps. XXXIV: 2; alzoo verstrekken alle en elk schepsel hetwelk wij dagelijks genieten, ons tot zoo vele getuigenissen der goddelijke almagt, wijsheid en goedheid omtrent ons.

Vijf hoofdstukken der leer van Gods voorzienigheid.

Naardien wij gezegd hebben dat die almagt Gods niet ledig

maar krachtig werkzaam is in de onderhouding en regering der geschapene dingen, willen wij thans die allernuttigste leer van Gods voorzienigheid en deszelfs vruchten voorstellen; vijf hoofdstukken heeft een iegelijk bondgenoot voornamelijk gade te slaan, om een ware kennis der goddelijke voorzienigheid te verkrijgen, en het vertrouwen des harten te bevestigen.

EERSTE HOOFDSTUK.

De leer van Gods voorzienigheid.

Eerstelijk moet een geloovig bondgenoot met God ontwijfelbaar zeker bij zichzelven vaststellen, dat God door diezelfde almagt waardoor Hij alle dingen geschapen heeft, dezelve ook onderhoudt en bewaart, en door zijne wonderbare voorzienigheid regeert, Hebr. I: 3, Colos. I: 17; en dit niet slechts door eene algemeene en oppervlakkige, maar door eene bijzondere, die zich zelfs tot de muschkens, en de haren onzes hoofds, ja zelfs tot de besturing van het lot uitstrekt! en overzulks alle dingen door Gods bijzonder bestuur geschieden, en niet zonder oorzaak of bij toeval gebeuren; en om die redenen zijne zielsoogen altijd gerigt houden op God met wien hij in bondgenootschap is, als op de voornaamste oorzaak der dingen. Want zóó staat er geschreven: „die hem niet nagesteld heeft, maar God heeft „hem zijne hand doen ontmoeten," Exod. XXI: 13; „het „lot wordt in den schoot geworpen, maar het geheele be„leid daarvan is van den Heere;" Spreuk. XVI: 33; Hand. I: 26; en „welaan gij die daar zegt, wij zullen he„den of morgen naar zulke stad reizen, en aldaar een jaar „overbrengen, en koopmanschap drijven, en winst doen; „gij die niet weet wat morgen (geschieden zal), want hoe„danig is uw leven? Want het is een damp die voor een „weinig (tijds) gezien wordt, en daarna verdwijnt. In plaats „dat gij zoudt zeggen: Indien de Heere wil, en wij leven,

„zoo zullen wij dit of dat doen;" Jac. IV: 13—15. „En „worden niet twee muschkens om één penningsken verkocht? „en niet één van deze zal op de aarde vallen zonder uwen „Vader. En ook de haren uwes hoofds zijn allen geteld. „Vreest dan niet, gij gaat vele muschkens te boven;" Matth. X: 29—31; insgelijks Deut. XXVIII; Jer. X: 23; Spr. XX: 24; Hand. XIV: 17, Jozef zeide, „gij hebt mij her-„waarts niet gezonden, maar God heeft mij voor ulieder „aangezigt henen gezonden om u bij het leven te behouden;" Gen. XLV: 5—8. Jozef weet dat hij niet bijgeval, maar volgens den raad van God verkocht is, en derwaarts gezonden is door den wil van God, in welken hij ook berust; Job ziet in zijn klagen niet op de Chaldeën, maar zegt, „de „Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen, de naam „des Heeren zij geloofd;" Job. I: 21.

Is God dan de Auteur der zonde?

Dat zij verre, want God regeert dermate door zijne voorzienigheid, dat Hij inmiddels vrij blijft van alle zonde. Vooreerst omdat God de boosheid niet in den mensch werkt, maar de duivel, Joh. VIII: 44. Schoon de Heere dezelve als een middel tot de uitvoering zijns raads en ter zijner verheerlijking weet te gebruiken. Ten tweede, omdat de werken naar derzelver bedoelingen worden onderscheiden. God heeft met al zijne werken een doel, dat met zijne eeuwige en onveranderlijke geregtigheid overeen komt, maar de menschen zondigen in zoover als zij in hun doen, van dit doel Gods en van zijne geregtigheid afdwalen. De broederen van Jozef hebben een ander oogmerk dan God: „Gij-„lieden wel, gij hebt kwaad tegen mij gedacht, zegt Jozef, „(doch) God heeft dat ten goede gedacht, opdat Hij deed „gelijk het ten dezen dage is, om een groot volk in het leven „te behouden," Gen. L: 20. In het plagen van Job had de duivel dit oogmerk, dat Job door God te lasteren zich zelven in het verderf zoude storten. De Chaldeën hadden

ook hun oogmerk, namelijk dat zij door den roof zouden rijk worden; maar in al deze boosheid van den duivel en de menschen, is het Gods bedoeling alleen, Jobs geloof en lijdzaamheid te beproeven en zijne heerlijkheid in Jobs verlossing opteluisteren, ten spijt en beschaming des satans. Ook David erkent dat God door Simei regtvaardiglijk handelde, gelijk hij zegt: „Laat hem vloeken, want de Heere „heeft tot hem gezegd, vloek David," 2 Sam. XVI: 10. Hoewel nogtans diezelfde David, van diezelfde daad verklaarde, dat Simei zwaar gezondigd had, 1 Kon. 11: 8, en Simei dat ook zelf belijdt, 2 Sam. XIX: 19. God gebruikte hier een boos werktuig, maar het doel was, David te verootmoedigen, opdat hij God de eere zijner geregtigheid en barmhartigheid zoude geven; maar Simei zelf had een oogmerk dat met den goddelijken wil en diens wet in strijd was, en daarom werd hij ook eindelijk door Gods wonderbare voorzienigheid en regtvaardig oordeel gestraft, 1 Kon. 11: 36 en 44; weshalve alle dingen door Gods voorzienigheid alzoo bestuurd worden, dat Hij zelf inmiddels vrij blijft van alle zonden, die slechts den duivel en der menschen verdorvene natuur eigen zijn.

Bewijsredenen uit het nieuwe testament genomen, waardoor duidelijk aangetoond wordt dat God alzoo handelt dat Hij zonder zonde blijft.

Het lijden van Christus is een sterk bewijs dezer waarheid. In deze zaak toch waren de Farizeën, Judas, Pilatus, ja God zelfs niet slechts toelatende, maar ook werkende en slaande. „De Heere heeft onzer aller ongeregtigheid op „hem doen aanloopen; doch het behaagde den Heere hem „te verbrijzelen, hij heeft hem krank gemaakt," Jez. LIII: 6—10. Zoo ook: „In der waarheid zijn vergaderd tegen „uw heilig Kind Jezus, welken Gij gezalfd hebt, beide He„rodes en Pontius Pilatus, met de heidenen en volken

„Israëls: Om te doen al wat uwe hand en uw raad te voren „bepaald had dat geschieden zoude," Hand. IV: 27, 28. Elk en een iegelijk had hier zijne verschillende bedoelingen. God, opdat het menschelijk geslacht niet zoude verloren gaan; Judas, om zich door het verraad te verrijken, en de Farizeën met hunnen hoogepriester Cajafas om hun gezag en aanzien onder het volk, dat op bedrog en onregtvaardigheid berustte en door Christus in het helderst daglicht werd gesteld, te schragen, opdat de Romeinen niet mogten komen en hun volk wegvoeren, en dat het daarom beter was dat één voor het volk stierf dan dat het gansche volk verloren ging, waarin evenwel de onbedachtzame en geheel iets anders denkende hoogepriester deszelven jaars, profeteerde van het doel, hetwelk God met dit geheele werk beoogde, Joh. XI: 49—52. Pilatus zocht des keizers ongenade, waarmede de Joden hem dreigden, te ontgaan; enz. Wie zal hier nu zeggen dat God gezondigd heeft als Hij Zijnen Zoon in den dood geeft en onze zonden ten hoogste naar ziel en ligchaam in zijnen Zoon straft, die zichzelven gewillig voor het menschelijk geslacht opoffert? Maar wie zal ook zeggen dat Judas, Cajafas, de Farizeën en Pilatus niet gezondigd hebben met Christus te dooden, welken zij allen zeer goed wisten dat niets des doods waardig gedaan had, schoon zij ook al niets anders mogen gedaan hebben dan hetgeen Gods hand en raad te voren bepaald hadden dat geschieden zoude, hoewel zij zich in hunne booze werken niet dat oogmerk Gods, maar andere einden hebben voorgesteld, die van Gods geopenbaarden wil en wet geheel vervreemd waren.

TWEEDE HOOFDSTUK.

De leer van Gods voorzienigheid.

Men moet het daarvoor houden, dat niet slechts alles naar Gods bijzonder bestuur geschiedt, maar dat ook alles ten

onzen beste bestuurd wordt, en daarom kan men steeds zeker zijn, dat elke uitkomst eener zaak ons ten zegen zal zijn. Vooreerst, omdat God zich daartoe aan ons, schoon onwaardigen in ons zelven, in Christus verbonden en beloofd heeft. Hoort zijne heerlijke beloften: „Die in de schuil„plaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in „de schaduw des Almagtigen;” Ps. XCI: 1. „Kan ook „eene vrouw haren zuigeling vergeten, dat zij zich niet ont„ferme over den zoon haar buiks? ofschoon deze vergate, „zoo zal Ik toch uwer niet vergeten, ziet ik heb u in de „beide handpalmen gegraveerd.” Jez. XLIX: 16, 15. „Werpt „uwe zorgen op den Heere, en hij zal u onderhouden; „Hij zal in eeuwigheid niet toelaten dat de regtvaardige wan„kele;” Ps. LV: 23. „Werpt al uwe bekommernissen „op Hem want Hij zorgt voor u;” 1 Petr. V: 7. „Wij we„ten dat dengenen die God liefhebben alle dingen medewer„ken ten goede (namelijk) dengenen die naar (zijn) voornemen „geroepen zijn.” Rom. VIII: 28. „Daarom zeg ik u, zijt „niet bezorgd voor uw leven, wat gij eten en wat gij drin„ken zult, noch voor uw ligchaam waarmede gij u kleeden „zult; is het leven niet meer dan het voedsel, en het lig„chaam dan de kleeding? Aanziet de vogelen des hemels „dat zij niet zaaijen, noch maaijen, noch verzamelen in de „schuren en uw hemelsche Vader voedt nogtans dezelven en „gaat gij dezelven niet zeer veel te boven? Wie toch van u „kan met bezorgd te zijn ééne elle tot zijne lengte toedoen? „en wat zijt gij bezorgd voor de kleeding; aanmerkt de leliën „des velds hoe zij wassen; zij arbeiden niet, noch spinnen „niet, en Ik zeg u dat ook Salomo in al zijne heerlijkheid „niet is bekleed geweest gelijk ééne van dezen. Indien nu „God het gras des velds dat heden is en morgen in den oven „geworpen wordt alzoo bekleedt, zal Hij niet u veel meer „(kleeden) gij kleingeloovigen? Daarom zijt niet bezorgd, „zeggende: wat zullen wij eten; of wat zullen wij drinken? „of waarmede zullen wij ons kleeden?” Maar naardien wij van het regt der schepping zijn uitgevallen, zoo maakt Chris-

tus aldaar te regt melding van den Vader, terwijl Hij het wantrouwen der heidenen verwerpt, zeggende: „Want al „deze dingen zoeken de heidenen; want uw hemelsche Va„der weet dat gij al deze dingen behoeft;” Matth. VI: 25—23. Met welke beide zaken hij ons wijst op het genadeverbond, of de beloften in den Zoon, als op den zekeren grond van ons vertrouwen. In de tweede plaats stel u het onderpand van al de beloften op deze wijze voor oogen: de hemelsche Vader heeft zijnen eeniggeboren Zoon, door wien niet alleen de lelieën des velds, maar alle dingen, zoo zienlijke als onzienlijke, geschapen zijn, en die dezelven nog draagt door het Woord zijner kracht, en gesteld is tot een erfgenaam van alles, Hebr. I: 2, 3, dezen Zoon, zeg ik, heeft Hij voor u in den dood gegeven, en u uit genade door het geloof gesteld tot een medeërfgenaam met Hem. Hoe is het dan mogelijk dat eenig schepsel u zoude kunnen schaden, dat immers zonder de toelating des Zoons Gods zich kan roeren noch bewegen? Ja, hoe zoude het mogelijk kunnen zijn dat niet alle schepselen door en om den Zoon, in wien zij bestaan en van wien zij geregeerd worden, wiens medeërfgenaam gij zijt, u niet zouden moeten dienen en medewerken ten goede, ook dan zelfs als zij op het allerergst tegen u schijnen gekant te zijn. Dit onderpand heeft Paulus op het oog wanneer hij zegt: „Zoo God voor ons is, wie zal tegen „ons zijn? Die ook zijnen eigenen Zoon niet gespaard heeft „maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zal Hij „ons met Hem niet alle dingen schenken.” Rom. VIII: 31, 32.

DERDE HOOFDSTUK.

De leer van Gods voorzienigheid.

Buiten en rondom u ziet gij behalve de menschen ook nog andere schepselen; en vermits wij nu met beiden te doen hebben, zoo mogen wij diensvolgens ook niet twijfelen of

Gods voorzienigheid over beiden heerscht; want vooreerst heeft de Allerhoogste aller menschen goede en kwade raadslagen, voornemens, pogingen en alle krachten in zijne hand, zoo om derzelver gemoederen met u te bevredigen als om derzelver kwaadheid te bedwingen. Van het eerste hebben wij een voorbeeld daar Ezau Jacob omhelst, hoewel hij met een vijandig gemoed tegen hem was uitgegaan: Gen. XXXIII: 4; daarom roept den Heere aan met datzelfde vertrouwen als Jacob zulks in dit gevaar deed: „Ik zal „dezen volke genade geven in de oogen der Egyptenaren, en „het zal geschieden wanneer gijlieden uitgaan zult, zoo zult „gij niet ledig uitgaan;" Exod. III: 21. Van het andere hebben wij ook een voorbeeld: „Als zij henen reisden (na„melijk Jacob en zijne zonen) zoo was Gods verschrikking „over de steden die rondom hem waren, zoodat zij de zonen „Jacobs niet achterna jaagden, Gen. XXXV: 5. Maar verder heerscht Gods voorzienigheid over de andere schepselen alzoo, dat Hij alles wat zijnen bondgenooten van hen zoude kunnen overkomen ten beste keert. „Wij weten dat „dengenen die God liefhebben, alle dingen medewerken ten „goede," Rom. VIII: 28.

VIERDE HOOFDSTUK.

De leer van Gods voorzienigheid.

De schepselen nu, welke wij niet kunnen zien, zijn de engelen en de duivelen; van beiden zal een geloovige dus gevoelen: de engelen, die heerlijke geesten, gebruikt de Heere tot dienst en bescherming Zijner bondgenooten; Ps. XXXIV: 8; en XCI: 11, 12, Hebr. I: 14; en Gen. XXIV: 7. Maar de duivelen tegen der uitverkorenen zaligheid lagen leggende, schoon hij ze niet even als de engelen door zijnen geest regeert, bedwingt Hij door zijne almagt alzoo, dat zij zich zelfs niet kunnen bewegen als in zoover Hij

het toelaat, en dwingt ze alzoo tegen wil en voornemen om zijnen wil en raad uit te voeren en dienstbaar te zijn. Job. I; Luk. XXII: 31, 33; Rom. XVI: 20; 1 Cor. X: 13.

VIJFDE HOOFDSTUK.

De leer van Gods voorzienigheid.

De middelen welke God geeft en die gaven zijner voorzienigheid zijn, moeten wij gebruiken, niet uit mistrouwen dat het hart van God aftrekt, en het vertrouwen op schepselen vestigt, maar uit gehoorzaamheid, opdat wij God niet verzoeken en de palen der beroeping te buiten gaan of de middelen versmaden die zijne voorzienigheid verordend heeft, waardoor wij dan God eene andere wijze om ons te helpen voorschrijven als die welke zijne wijsheid en goedheid ons aangewezen heeft; zoo wees de duivel op Gods voorzienigheid opdat Christus zichzelven nederwaarts zoude werpen, dewijl God zijnen engelen van hem bevolen had om hem op hunne handen te dragen; waarop de Heere Christus antwoordde: „Daar is wederom „geschreven: gij zult den Heer uwen God niet verzoeken.” „Matth. IV: 6, 7 en Paulus zeide: „O mannen, men be„hoorde mij wel gehoor gegeven te hebben, en van Creta niet „afgevaren te zijn, en dezen hinder en deze schade verhoed te „hebben. Hand. XXVII: 21.

Eerste gebruik der leer van Gods voorzienigheid.

De eerste vrucht is de eere Gods; want in alle omstandigheden, zoo van voor- als van tegenspoed, moet de geloovige zijnen God trachten te verheerlijken, uit Wien, door Wien, en tot Wien alle dingen zijn, en zich overtuigd houden dat God dagelijks geen minder magt betoont in de onderhouding en regering aller dingen dan in de eerste schepping. Want ofschoon God den zevenden dag opgehouden

heeft met het scheppen van nieuwe soorten van schepselen, zoo houdt Hij evenwel daarom niet op dagelijks dezelfde wezens het aanzijn te schenken, en voorts alles te onderhouden en te regeeren, gelijk Christus spreekt: „Mijn Vader „werkt tot nu toe, en ik werk ook," Joh. V: 17. Voegt hier nog bij, dagelijks de kerk te vergaderen door de stem des Evangeliums, en dezelve door de inwendige stem des Zoons Gods uit den dood op te wekken ten leven, Joh. V: 24, 28, 29; dit alles nu is een werk van geene mindere magt als het werk des zesdaagsche schepping; voorts moeten wij ook zijne wijsheid verheffen en verheerlijken, die zoo verheven en oneindig is, dat alles wat er geschied is, nog dagelijks geschiedt, of geschieden zal in het gansche heelal, niet wijzer noch beter zoude kunnen gedaan of bestuurd worden, Col. I: 16; Dan. IV: 34, 35; Jez. XL: 14.

Deze dingen zijn begrepen in de woorden van Paulus: „O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennisse „Gods," en een weinig daarna: „Want uit Hem, en door „Hem, en tot Hem zijn alle dingen;" hierdoor bewogen verheerlijkt hij God zeggende: „Hem zij de heerlijkheid in „der eeuwigheid, Amen;" Rom. XI: 36. En zeker dit is der geloovigen aard, dat de beschouwing der goddelijke voorzienigheid, waaruit de goddeloozen oorzaak nemen om met God te twisten, hen tot verheerlijking Gods leidt; en inzonderheid moet deze leer van Gods voorzienigheid in zaken van voorspoed, waarin wij 's Heeren vriendelijk aangezigt helderder zien dan in zaken van tegenspoed, ons aansporen tot ware dankbaarheid des harten en tot verheerlijking Gods; want alles wat voorspoedig en naar wensch geschiedt, moet een godvruchtig mensch ganschelijk aan God dank weten, zij het ook dat hij Gods weldadigheid door de dienst der menschen of andere schepselen ondervonden heeft. Want aldus moet hij in zijn hart overleggen: voorwaar het is de Heere die dezen tot mij geneigd, en ook alle andere schepselen zijne kracht ingeblazen heeft, opdat zij werktuigen zijner

goedertierenheid omtrent mij zouden zijn; Jer. V: 22: Hand. III: 6 en XIV: 17.

De tweede vrucht der leer van Gods voorzienigheid.

De tweede vrucht is de lijdzaamheid, zoo in het geheele leven, hetwelk vol ellende is, als in het verdragen der verdrukkingen om de waarheid des evangelies; en wel eerstelijk zullen wij kortelijk aantoonen hoe de kennis der leer van Gods voorzienigheid in ons gansche leven lijdzaamheid in ons verwekt. Dit baart onlijdzaamheid, dat wij op de schepselen zien die tegen ons vijandig zijn en niet op God, die echter deze dingen bestuurt en die ons immers niet tot een vijand, maar tot een Vader is; want die verdrukkingen waardoor Hij ons geloof en onze lijdzaamheid oefent, wat zijn zij anders dan werktuigen waarmede Hij tegenwoordig en wel tot dit einde werkt, dat naar zijne beloften alle dingen, zelfs niet de minste zaak of grootste zwarigheid uitgezonderd, alle dingen zeg ik, moeten medewerken ten goede, Rom. VIII: 28. Derhalve welke dingen ook openlijk of in het verborgen geschieden, zoowel vrolijke als droevige, moet elk niet anders dan als weldaden Gods beschouwen, die zekerlijk heilzaam zijn, in de overtuiging dat God door zijne voorzienigheid alle dingen op het allerwijste bestuurt en volkomen in Christus verzoend is. Indien wij dan met onze vleeschelijke wijsheid den alleenwijzen God niet wenschen te wederstaan, of onzen eeuwig gezegenden Heiland niet wenschen te lasteren, als zoude Hij den Vader niet volkomen met ons verzoend hebben, zoo moeten wij zelfs in het allerminste niet twijfelen of Gods oneindige wijsheid werkt alle dingen door en van wege zijne goedheid ten onzen nutte, hoe strijdig het ons ook toeschijne; en daarom moet een geloovige, de leer van Gods voorzienigheid kennende, niet blijven hangen in de schepselen door welke hij verdrukt wordt, of in de beschouwing van zijne ellenden, maar veeleer zijne ziel opheffen ter overweging van de vaderlijke hand des alwijzen Gods waardoor hij getuchtigd wordt, en zich

vertroosten in het blijde vooruitzigt op het heerlijke en heilrijke einde dat God door de verdrukking wil uitwerken en op zijnen tijd zal openbaren; want God heeft altijd tot één einde zijne eer gepaard met der geloovigen zaligheid. Beide deze overdenkingen zullen zeer veel toebrengen om de kinderen Gods eene geruste gemoedsgesteldheid en stil vertrouwen te doen bewaren, waarvan wij zeer klare voorbeelden vinden in Jozef, Gen. XLV: 5—8; in Job hoofdst. I: 21; in het volk Israëls, Gen. XV: 13, 14; Exod. II, III, IV V; in David, 2 Sam. XVI: 10—12; maar ook ten tweede wordt de kennis der goddelijke voorzienigheid lijdzaamheid in het dragen der vervolgingen om der geregtigheids wil; vooreerst dan omdat de vijanden der waarheid tegen ons geene gedachte opnemen of vingers zelfs verroeren kunnen, tenzij dan dat God het niet alleen toelaat, maar ook werkt; eindelijk, omdat zij het perk van eeuwigheid afgebakend, niet kunnen te buiten gaan. Want alzoo hebben de apostelen in de verdrukkingen gesproken door den H. Geest: „In der „waarheid zijn vergaderd tegen uw heilig kind Jezus, welken „Gij gezalfd hebt, beiden Herodes en Pontius Pilatus, met „de Heidenen en de volken Israëls, om te doen al wat uwe „hand en uwen raad te voren bepaald hadden dat geschieden „zoude," Hand. IV: 27, 28 en Joh. VII: 30 en VIII: 20; derhalve gelijk het onmogelijk is geweest dat Herodes en Pilatus met Joden en Heidenen meerder konden uitvoeren ter verdrukking van ons hoofd Christus, dan des Heeren raad en hand van eeuwigheid te voren bepaald hadden dat geschieden zoude, alzoo is het ook onmogelijk dat de Herodessen, Pilatussen en Farizeën onzer dagen, in overeenstemming met de misleide en bedrogene volksmassa, iets meer ondernemen of uitvoeren kunnen ter verdrukking der leden van Christus, dan Gods hand en raad te voren bepaald hebben door haar te werken. Nu heeft God niets besloten dat ons niet heilzaam zoude zijn; de reden van dit gevolg is, omdat de gelijkvormigheid der leden met het hoofd Christus, eerst in het lijden, daarna in de heerlijkheid in Gods eeuwigen raad ge-

grond is, waarin ook gegrond is het lijden van Christus zelf, gelijk er geleerd wordt Rom. VIII: 28, 29.

De laatste vrucht der leer van Gods voorzienigheid.

De laatste vrucht is die ongeloofelijke gerustheid, waarmede des christens ziel tegen de toekomst versterkt wordt, want naardien des menschen leven van ontelbare gevaren omringd en met duizend dooden bedreigd wordt, zoo is het dan eerst van angst en vrees en alle bekommernissen verlost, als haar het licht der goddelijke voorzienigheid bestraalt, waardoor de mensch inziet dat hij in de bescherming Gods opgenomen, met Hem in bondgenootschap, der engelen zorg aanbevolen, en aller schepselen gevaar en schade vrij is, en dat hij van dezelven geen nadeel kan ontvangen, dan voor zoover het God de Bestuurder van alles belieft toe te laten, welk kwaad hem echter altijd onvermijdelijk moet medewerken ten goede, Ps. XCI: 4: „Hij zal „u dekken met zijne vlerken en onder zijne vleugelen zult „gij betrouwen; zijne waarheid is een rondas en beukelaar; „gij zult niet vreezen voor den schrik des nachts," Ps. CXVIII: 6: Rom. VIII: 13—38. Daarom hoopte David, ootmoedig op God ziende, dat de smaadredenen van Simei hem ten goede zouden keeren. „Misschien zal de Heere mijne ellen„den aanzien, en de Heere zal mij goed vergelden voor „zijnen vloek te dezen dage," 2 Sam. XVI: 12. Hoe wonderbaarlijk is Paulus met de overigen in het schip, door Gods voorzienigheid behouden geworden uit het midden van de baren der zee, het gebulder der winden en de verwarring der elementen, waarin voor het geloofsoog van Paulus, de voetstappen der goddelijke voorzienigheid zoo heerlijk zigtbaar waren, die het schip derwaarts dreef, van waar zij veilig konden ontkomen, Hand. XXVII. Welke zaak Paulus buiten twijfel naderhand eene groote gerustheid des gemoeds heeft aangebragt tegen alle dreigingen der schepselen, maar die hij inzonderheid toen hij, voor den wreeden keizer Nero moest gesteld worden, bij zichzelven overdacht door welk eene bij-

zondere zorg en besturing Gods hij derwaarts overgevoerd was; ook gaf hem de ondervondene verlossing en redding uit zoo groot een gevaar eene groote gerustheid voor de toekomst, gelijk hij schrijft: „In mijne eerste verantwoording „is niemand bij mij geweest, maar zij hebben mij allen ver„laten. Het worde hun niet toegerekend. Maar de Heere „heeft mij bijgestaan en heeft mij bekrachtigd; opdat men „door mij ten volle zoude verzekerd zijn van de prediking, „en alle heidenen dezelve zouden hooren. En ik ben uit den „muil des leeuws verlost. En de Heere zal mij verlossen van „alle boos werk en bewaren tot zijn hemelsch koninkrijk; „denwelken zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid. Amen;" 2 Tim. IV: 16—18; en dit nu is juist ook het verbond dat de geloovigen, die met God den Schepper in bondgenootschap zijn, ook noodzakelijk met de schepselen hebben, nademaal de schepselen zich zonder des Scheppers wil niet kunnen roeren of bewegen, Hoz. II: 17.

TWEEDE DEEL.

VAN DEN ZOON EN ONZE VERZOENING IN JEZUS CHRISTUS.

Profetische en apostolische getuigenissen.

„Een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, en „de heerschappij is op zijnen schouder, en men noemt zij„nen naam Wonderlijk, Raad, sterke God, Vader der eeu„wigheid, Vredevorst," Jez. IX: 5. „Zij zal eenen Zoon „baren, en gij zult zijnen naam heeten Jezus: want Hij zal „zijn volk zalig maken van hunne zonden. En dit alles is „geschied, opdat vervuld zoude worden hetgeen gesproken is „door den profeet, zeggende: Ziet de maagd zal zwanger wor„den en eenen Zoon baren en gij zult Zijnen naam heeten „Immanuël, hetwelk is, overgezet zijnde: God met ons,"

Matth. I: 21, 23. „De engel zeide tot Maria: Gij zult „zijnen naam heeten Jezus. Deze zal groot zijn en de Zoon „des Allerhoogsten genaamd worden; en God de Heere zal „Hem den troon zijns Vaders Davids geven; en Hij zal „over het huis Jakobs koning zijn in eeuwigheid, en zijns „koninkrijks zal geen einde zijn;" Luc. I: 31—33.

Waarom wij gelooven in Jezus Christus den eeniggeboren Zoon Gods.

Wij gelooven in Jezus Christus den eeniggeboren Zoon Gods, vooreerst: omdat de Zoon van een en hetzelfde Wezen en heerlijkheid is met den Vader: „Wij hebben zijne „heerlijkheid aanschouwd, eene heerlijkheid als des eenig- „geborenen des Vaders," Joh. I: 14. Daarom wordt Hij ook genaamd „het afschijnsel zijner heerlijkheid, en het uit- „gedrukte beeld zijner zelfstandigheid;" Hebr. I: 3. „Ik „en de Vader zijn één;" Joh. X: 30. Voorts omdat de Vader het bevolen heeft in den Zoon te gelooven: „kust „den Zoon, welgelukzalig zijn allen die op Hem betrou- „wen," Ps. II: 12. „Deze is mijn geliefde Zoon in den- „welken Ik mijn welbehagen heb; hoort Hem," Matth. XVII: 5. Den Zoon nu hooren wij des Vaders bevel en belofte alzoo verklaren: „Dit is de wil desgenen die mij „gezonden heeft, dat een iegelijk die den Zoon aanschouwt „en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe; en Ik zal „hem opwekken ten uitersten dage," Joh. VI: 40. „Gij- „lieden gelooft in God, gelooft ook in Mij," Joh. XIV: 1.

Maar dit gebod is zoo gestreng, dat de allerzwaarste straf bedreigd is, dengenen die de aangeboden weldaad in den Zoon verwerpen, „die den Zoon ongehoorzaam is zal het „leven niet zien maar de toorn Gods blijft op hem;" Joh. III: 36. „Indien gij niet gelooft dat ik (die) ben, gij zult „in uwe zonden sterven;" Joh. VIII: 24; 1 Joh. II: 4. Daarom belijd ik van ganscher harte te gelooven in den Zoon, waarachtig God, van den waarachtigen God voor alle

eeuwigheid geboren, Hebr. I: 5; Spreuk. VIII: 22, 25; en onderwerp ik mijnen wil aan dit bevel en deze belofte des Vaders van harte, zoodat ik het daarvoor houde, dat ik hoe ellendig ik ook ben, nogtans om dezes eeuwigen Zoons Gods wil, waarlijk aangenomen word, zoodat ik tot mijne menigvuldige en groote zonden, niet wil toedoen deze hoogste zonde dat ik den aangeboden Zoon zoude verwerpen, maar dat ik van harte begeer alle ongeloof te wederstaan, en dat ik mijzelven, ontbloot van alle zaligheid, aan dezen Zoon overgeef om zalig gemaakt te worden, naardien de hemelsche Vader het alzoo geboden heeft

Waarom de Zoon van God Jezus genaamd is.

Jezus is de Zone Gods geopenbaard in het vleesch genoemd geworden, omdat Hij ons door zijne verdiensten heeft zalig gemaakt, en door zijne kracht nog zalig maakt van alle onze zonden, Matth. I: 21, Hand. IV: 12, Hebr. VII: 25. De vrucht nu, welke ik uit deze kennis verkrijg is deze: Naardien God die niet liegen kan, Tit. I: 2, van den hemel bevolen heeft dat aan zijnen zoon in het vleesch geopenbaard, deze naam Jezus, dat is Zaligmaker, zoude gegeven worden, zoo weet en vertrouw ik zeker, dat Hij mij geheel en al naar ziel en ligchaam, ganschelijk en volkomen zalig maakt, en in dit geloof roep ik Hem aan. Zoo dikwijls ik dan den naam Jezus hoor, moet ik aan de beloften des evangelies die in hetzelve opgesloten zijn denken; dat Hij mij door zijne verdiensten heeft zalig gemaakt van mijne zonden, en dat Hij door zijne kracht de overblijfselen der zonde in mij doodt, totdat Hij mij van dezelven volkomen zal verlossen. Voorts dat Hij mij ook door den H. Geest levend maakt, en de zaligheid, zoo duur verkregen, in eeuwigheid voor mij bewaart, 1 Petr. I: 5, en Hij alzoo om mijnentwil dien voortreffelijken naam draagt, die hem van den Vader uit den hemel gegeven is, opdat Hij de waarheid zijns naams, zoo in mijne als in aller geloovigen zaligheid, metterdaad en werkelijk betoone.

Hij is getrouw die dezen heerlijken naam van Zaligmaker voert, en die het beloofd heeft, die zal het ook doen.

CHRISTUS.

Profetische en apostolische getuigenissen.

„Tot den Zoon zegt Hij: uw troon o God, is eeuwiglijk „en altoos; de scepter uws koninkrijks is een scepter der „regtmatigheid. Gij hebt geregtigheid lief en haat goddeloos„heid, daarom heeft u, o God, uw God gezalfd met vreugden„olie boven uwe medegenoten." Ps. XLV: 7, 8. „Om „de heiligheid der heiligheden te zalven . . . . . . de Mes„sias zal uitgeroeid worden en daarna zal een volk des vor„sten, hetwelk komen zal, de stad en het heiligdom verder„ven;" Dan. IX: 24—26. De vervulling dezer voorspelde zalving kondigde de engel aan (terwijl stad en heiligdom nog bestonden) met de woorden: „Ziet ik verkondig u groote „blijdschap, die al den volke wezen zal, (namelijk) dat u „heden geboren is de Zaligmaker, welke is Christus, de „Heere, in de Stad Davids;" ditzelfde getuigde ook de „gan„sche menigte des hemelschen heirlegers, prijzende God, en „zeggende: „Eere zij God in de hoogste hemelen, vrede op „aarde, in de menschen een welbehagen;" Luc. II: 10, 11, 13, 14 — De ster en de wijzen uit het oosten getuigen mede, dat de Christus, of de Gezalfde des Heeren, te voorschijn getreden was, Matth. II: 1, 12. Zoo ook Simeon en Anna de profetes, Luc. II: 25, 38, waardoor tevens de godspraak van Jez. VIII: 13, 14, vervuld werd. Evenzoo werd ook de uitmuntende voorzegging van Jezaja vervuld, hoofdst. LXI: 1—3. „Jezus kwam te Nazareth, daar hij „opgevoed was, en ging, naar zijne gewoonte, op den dag „des sabbats in de synagoge; en stond op om te lezen. „En Hem wierd gegeven het boek des profeets Jezaja; en „als Hij het boek opengedaan had, vond Hij de plaats daar

„geschreven was: De Geest des Heeren is op mij, daarom „heeft Hij mij gezalfd; Hij heeft mij gezonden om den armen „het evangelie te verkondigen, om te genezen die gebroken „zijn van harte; om de gevangenen te prediken loslating, „en den blinden het gezigt, om de verslagenen henen te „zenden in vrijheid; om te prediken het aangenaam jaar des „Heeren. En als Hij het boek toegedaan en den dienaar „wedergegeven had zat hij neder; en de oogen van allen in „de synagoge waren op hem geslagen. En hij begon tot hen „te zeggen: Heden is deze schrift in uwe ooren vervuld." Luc. IV: 16—21, Hand. X: 38. Dat de voorzegging Ps. II: 1, 2, in den Heere Jezus vervuld is, getuigt de eenparige prediking der apostelen. Want aldus schrijft Lucas: „die mensch was meer dan veertig jaren oud aan welken dit „teeken der genezing geschied was. En zij losgelaten zijnde „kwamen tot de hunnen, en verkondigden al wat de over„priesters en de ouderlingen tot hen gezegd hadden. En als „dezen dat hoorden, hieven zij eendragtelijk hunne stemmen „op tot God en zeiden: Heere, gij zijt de God die gemaakt „hebt den hemel, en de aarde, en de zee, en alle dingen die „in dezelve zijn. Die door den mond Davids uwes knechts „gezegd hebt: Waarom woeden de heidenen, en hebben de „volken ijdele dingen bedacht? De koningen der aarde zijn „te zamen opgestaan, en de oversten zijn bijeenvergaderd „tegen den Heere, en tegen zijnen Gezalfde. Want in der „waarheid zijn vergaderd tegen uw heilig Kind Jezus, wel„ken Gij gezalfd hebt, beide Herodes en Pontius Pilatus, „met de heidenen, en de volken Israëls; om te doen al wat „uwe hand, en uw raad te voren bepaald hadden, dat geschie„den zoude," Hand. IV: 22—28. Deze zijn de profetische en apostolische getuigenissen dat Jezus de Christus is.

Wat door den toenaam Christus of Gezalfde te kennen gegeven wordt.

Door de benaming Christus of Gezalfde wordt te kennen gegeven dat deze persoon, met het bevel des Vaders ge-

komen, en van Hem verordineerd is, opdat Hij een priesterlijk koninkrijk door den scepter zijns woords en de kracht zijnes Geestes in dit leven zoude oprigten en in het eeuwige leven voleindigen; want even als de zalving, met uitwendige en zigtbare teekenen, en waardoor de koningen, priesters en profeten, die op Gods bevel over hun volk aangesteld werden, een openbaar getuigenis was dat God door deze personen het volk wilde regeeren en beschermen, de godsdienst onderhouden en het volk leeren, en dat deze personen daartoe bevel hadden, opdat men zich van hen zoude laten regeeren, verzoenen en onderwijzen, alzoo is de Zone Gods geopenbaard in het vleesch, ten aanzien van zijne menschheid, gezalfd met den H. Geest zonder mate (hetwelk de beteekende zaak is der uitwendige zalving) en overzulks van den Vader verordineerd en gegeven tot een koning, priester en profeet der kerk; derhalve dient de toenaam van Christus of Messias voornamelijk tot eene uitnemende versterking onzes geloofs, alzoo wij uit de zalving verstaan dat de Zone Gods bevel heeft, even daarom dat Hij de Christus of de Gezalfde is, om ons door zijne koninklijke magt te behouden, door zijne eeuwige offerande met den Vader te verzoenen, en ons den ganschen wil des Vaders te openbaren; eindelijk om niet te rusten totdat Hij zijne kerk bekroont met heerlijkheid en het eeuwige leven, Joh. VI: 27, X: 18; Ps. XLV: 7, 8; Hebr. II: 8, 9; en V: 4, 5; en I: 9. En mitsdien nu de Zone Gods, die de gezalfde des Heeren is, dit plegtig gebod heeft, zoo is het ook zeker dat Hij dit op het allergetrouwste uitvoert.

Van de vrucht of de vertroosting welke de geloovigen daaruit ontvangen.

De eerste vrucht is dat ons geloof een zeker voorwerp heeft, namelijk dezen gewissen persoon, met een gebod van den Vader gezonden en verzegeld om het geestelijk en eeuwig koninkrijk, bestaande in geregtigheid, vrede en blijd-

schap door den H. Geest, in plaats van zonde, eeuwige droefheid en dood, nu in ons te beginnen en voort te zetten ten einde toe, en voorts zijne en onze vijanden, godlooze menschen en duivelen, door zijne almagt te bedwingen dat zij noch zijne heerlijkheid, noch onze zaligheid zouden beschadigen, maar beiden veeleer, ofschoon onwillig, bevorderen. Hieruit ontstaat in de harten der geloovigen die burgers van dit koninkrijk zijn, vrede en blijdschap; want gelijk al diegenen bedroefd moeten zijn, die twijfelen onder welke van deze twee heeren zij in dit leven zijn, onder Christus, of onder den satan, zoo kan het ook niet anders of zij allen moeten met blijdschap vervuld worden, die door het inwendig getuigenis van de zalving des geloofs, en het uitwendige des H. Doops verzekerd zijn, dat zij onder Christus, den koning der geregtigheid, gebragt zijn, uit het rijk der duisternis, Col. I: 15, en dat het koninkrijk des Zoons Gods in hen begonnen is, gelijk Christus spreekt: „Het koningrijk Gods is binnen „ulieden," Luc. XVII: 21. Tot deze blijdschap worden wij door de engelen, reeds bij de komst van dezen koning in het vleesch opgewekt, met de woorden: „Vreest niet, „want ziet ik verkondig u groote blijdschap die al den volke „wezen zal: (namelijk) dat u heden geboren is de Zaligma„ker, welke is Christus, de Heere, in de stad Davids." Van daar die vrede en dat welbehagen in de harten der geloovigen, waarvan naderhand die menigte des hemelschen heirlegers in haar gezang gewaagt: „Eere zij God in de hoogste he„melen, en vrede op aarde, in de menschen een welbeha„gen!" Luc. II: 10, 11, 14. En gelijk er eertijds, toen Salomo op Gods bevel gezalfd werd, eene openbare blijdschap onder Gods volk was, dewijl zij wisten dat God hen door de hand eens konings wilde weldoen en beschermen, alzoo moeten wij ook, wanneer wij uit Gods woord hooren, dat onze Heere Jezus is de Christus, dat is de Gezalfde des Heeren, even als de engelen, met eene uitnemende blijdschap des gemoeds vervuld worden, vast vertrouwende dat de hemelsche Vader juist hiermede dat Hij zijnen Zoon ons

tot eenen gezalfden koning aanwijst, en inderdaad geeft, openlijk uit den hemel verklaart, dat Hij door dezen Zoon de eeuwige oprigter en beschermer zijner kerk zal zijn.

Waarom Christus niet alleen tot Koning maar ook tot Priester gezalfd is.

Thans volgt de verklaring, waarom Christus niet slechts tot Koning maar ook tot Priester gezalfd is; de reden hiervan is, dat Christus koninkrijk alzoo moest bevestigd worden, dat tevens daardoor Gods geregtigheid in eeuwigheid voldaan werd, en alzoo de gemaakte vrede en beloofde genade op een sterk en vast fondament zoude steunen; dit fondament nu is Christus eeuwig priesterschap, dat ambt, hetwelk niet alleen door een bevel, maar ook met plegtige eedzwering dezen gewissen persoon door de onafmeetbare wijsheid en barmhartigheid van den Vader is opgelegd, welks deelen deze zijn:

De eerste is, de voorbidding van zoo groot een persoon, die volkomen rein en heilig is, met zijne onschatbare offerande betalende voor de zonden en de misdaden aller geloovigen, Joh. XVII: 9, 15, 20, 24; Hebr. VII: 25, 26; maar de tweede is de vertooning van zich zelven na de volbragte offerande voor het aangezigt des Vaders in de hemelen, Hebr. IX: 24, omdat het door eedzwering in den onveranderlijken raad van God, waarop wij veilig kunnen vertrouwen, besloten was, dat Christus zich zelven, namelijk zijn eigen ligchaam en ziel, in eenigheid des persoons aangenomen, waarin al onze zonden gestraft zijn, voor het aangezigt des Vaders zonder ophouden zoude vertoonen voor den troon der Majesteit in de hoogste hemelen, opdat de kracht der eens volbragte offerande altijd voor den Vader zoude gelden.

Van de nuttigheid welke wij daaruit ontvangen dat Christus tot Priester gezalfd is.

De voornaamste nuttigheid is, dat ik een gewis persoon heb, die voor mij geofferd heeft, en steeds voor mij bidt,

opdat de kracht van zijne op aarde gedane voorbidding en volbragte offerande, altijd voor het aangezigt Gods gelde, gelijk er gezegd wordt: „De Heere heeft gezworen en het „zal Hem niet berouwen, Gij zijt Priester in eeuwigheid,” Ps. CX: 4; maar een eeuwig Priester is niet zonder een eeuwig gebruik en vrucht van zijn priesterschap omtrent zijne geloovigen. Wij zullen over het koninkrijk en het priesterschap breeder handelen in het artikel van de zitting aan Gods regterhand.

Waarom Christus tot Profeet gezalfd is.

De reden waarom Hij ook tot Profeet gezalfd is, is omdat het geestelijk koninkrijk, waarin geregtigheid en eeuwige vrede zouden bloeijen, door den scepter des woords, dat is de prediking des evangelies en de kracht des Geestes, waarmede Hij gezalfd is, moest opgerigt worden; en zeker zoo was door Jezaja voorzegd: „De Geest des Heeren Heeren „is op mij, omdat mij de Heere gezalfd heeft, om een blijde „boodschap te brengen den zachtmoedigen. Hij heeft mij „gezonden om te verbinden de gebrokenen van harte,” Jez. LXI: 1, gelijk onze Heer verzekert, dat in Hem vervuld is, Luc. IV: 18—21. Daarom zegt Hij tot Pilatus, dat zijn koninkrijk niet van deze wereld is; dat Hij in de wereld gekomen is, opdat Hij der waarheid getuigenis zoude geven, Joh. XVIII: 36, 37. Derhalve dat Christus tot Profeet gezalfd is, versta ik alzoo, dat Hij uit den schoot des hemelschen Vaders tot ons gezonden, in de menschelijke natuur gezalfd is met de volheid des H. Geestes, opdat Hij vol van genade en waarheid, Gods eeuwigen wil en raad aangaande de verlossing des menschdoms, die verborgenheid van alle eeuwen, ons duidelijk en volkomen zoude verklaren: „de eeniggeboren Zoon, die in den schoot des Vaders is, „die heeft Hem ons verklaard,” Joh. I: 18; voorts ook opdat diezelfde Christus ons tot aan het einde der wereld krachtdadig zoude leeren, waarom Hij zijne tegenwoordigheid

ook aan het leeraarsambt beloofd heeft: „Ziet Ik ben met „ulieden al de dagen tot de voleindiging der wereld," Matth. XXVIII: 20.

Van de vrucht van Christus profetisch ambt.

Tot dit einde is de Heere Jezus met den profetischen geest gezalfd, opdat wij geenszins zouden twijfelen aan des Vaders onveranderlijken wil omtrent ons. „God voortijds „veelmalen en op velerlei wijzen tot de vaderen gesproken „hebbende door de profeten, heeft in deze laatste dagen tot „ons gesproken door den Zoon," Hebr. I: 1. Wie zoude thans ook kunnen vragen: hoe zal ik den wil van God omtrent de geloovigen weten? aangezien de Zoon zelf, wien de zin en de wil des Vaders op het innigste bekend zijn, ons die met de beloften in het Evangelie heeft geopenbaard. De andere vrucht is reeds aangewezen, namelijk dat Hij ons tot aan het einde der wereld krachtiglijk zal leeren, en naar hetgeen wij van Hem geleerd hebben, verandert, 2 Cor. III: 17, 18.

Hoe die dingen welke van Christus ambt of van den Messias priesterlijk en profetisch koninkrijk gezegd zijn, met de leer van het genadeverbond overeenkomen.

Maar, zal men zeggen, is het priesterlijk koninkrijk, opgerigt door de prediking des woords en de kracht des Geestes, niet datzelfde eeuwige verbond der zaligheid, hetwelk bestaat in de genadige vergeving der zonden, de schenking des H. Geestes en des eeuwigen levens? Zekerlijk, want het verbond der zaligheid reeds met Abraham opgerigt, is met David vernieuwd geworden met de toezegging dat uit zijne lendenen, zooveel het vleesch aangaat, de eeuwige koning en middelaar van dit verbond zoude voortkomen, Ps. LXXXIX: 35—38. En de engel zeide tot Maria: „Deze

„zal groot zijn en de Zoon des Allerhoogsten genaamd wor-„den. En God de Heere zal Hem den troon Zijns Vaders „Davids geven, en Hij zal over het huis Jacobs koning „zijn in der eeuwigheid, en zijns koninkrijks zal geen einde „zijn," en een weinig daarna heeft Zacharias de Vader van Johannes den Dooper, vervuld met den H. Geest geprofeteerd, zeggende: „geloofd zij de Heere de God Israëls, „want Hij heeft bezocht en verlossing te weeg gebragt zij-„nen volke, en heeft eenen hoorn der zaligheid ons opge-„rigt in het huis Davids zijnes knechts, gelijk Hij gespro-„ken heeft door den mond zijner heilige profeten, die van „den beginne der wereld (geweest zijn), (namelijk) eene ver-„lossing van onze vijanden, en van de hand dergenen die „ons haten; opdat Hij barmhartigheid deed aan onze vade-„ren, en gedachtig ware zijns heiligen verbonds en den „eed dien Hij Abraham onzen vader gezworen heeft, om „ons te geven," enz. Luc. I: 32, 33, 68—79. Derhalve versta ik dat door den titel van Christus of Gezalfde, het ambt van den Middelaar des verbonds wordt uitgedrukt, te weten langs welken weg en wijze de hemelsche Vader ons tot de zaligheid, in het verbond beloofd, brengt door de hand des Middelaars, dat is door zijne verdiensten en kracht. De wijze nu is dat de Vader dezen Jezus gezalfd heeft tot profeet of leeraar, opdat Hij ons Gods genadeverbond leere verstaan, — tot priester, opdat Hij het verbond door zijne voorbidding en offerande bevestige en stave; en tot koning, opdat Hij het gestaafde verbond handhave, en de geloovigen of zijne bondgenooten verrijke en bescherme, opdat wij alzoo in het geheele werk der zaligheid, door het geloof tot Christus de toevlugt zouden nemen, als tot dengenen dien de Vader verzegeld heeft, Joh. VI: 27; en wat het profetisch ambt van Christus betreft, dit behoort tot het verbond, omdat de menschen eerst van het genadeverbond der zaligheid moeten onderwezen worden; en daarom heeft God eertijds veelmaal en op velerlei wijze tot de vaderen gesproken door de profeten en eindelijk door den Zoon, Hebr. I: 1: namelijk in zijne

menschelijke natuur; want anderzins heeft ook de Zoon gesproken door de profeten; 1 Petr. I: 11. Derhalve heeft men het daarvoor te houden, dat de eeuwige Zone Gods, die in den schoot des Vaders is, als een gezant tot ons gezonden is, en in ons aangenomen vleesch gezalfd is met den Geest der wijsheid en der kracht, opdat Hij dien eeuwigen raad van een verbond met, en Gods onveranderlijken wil tot ons, waardoor Hij zich ons uit genade verkiest in den Zoon, volkomen zoude verklaren, en ons onderwijzen tot ware bekeering, en tot geloof in zijn evangelie, en opdat Hij verder zijne leer zoude bevestigen met wonderwerken, als de genezing der blinden, de opwekking der dooden enz., hetwelk noch de duivel, noch eenig ander schepsel kan nadoen; daarentegen opdat Hij bij het vernieuwd genadeverbond zoude voegen de zegelen of teekenen, namelijk den H. Doop en het H. Avondmaal. Wat voorts het priesterlijk ambt betreft, zoo oordeel ik het te behooren tot het verbond, omdat gelijk het profetisch ambt ons onderwijst van het verbond en de verzoening met God door Christus, zoo ook het priesterambt ons den prijs der verzoening aanbiedt, namelijk eene volmaakte offerande, met de voorbidding, waardoor de middelaar aan Gods geregtigheid voor onze zonden, die het verbond terug hielden, volkomen heeft voldaan, en zonder welke verzoening eene profetische zending van den hemel te vergeefs zoude zijn geweest, aangezien noch Hij voor de zonden konde voldoen, noch God zijne geregtigheid konde verloochenen; en wat eindelijk het koninklijk ambt betreft, was het niet genoeg dat de Middelaar ons in het verbond onderwees en dit verbond door de offerande van zijn ligchaam en bloed bevestigde, maar moest Hij ook dat verbond tegen de aanrandingen der vijanden beschermen en bewaren, en door zijne kracht een nieuw volk scheppen in zich zelven, hetzelve met geestelijke gaven toerusten, en dagelijks meer en meer vernieuwen ten eeuwigen leven. Daarom heeft de hemelsche Vader gewild dat diezelfde Middelaar een hoofd en uitdeeler zoude zijn van de verkregene gena-

de en van de krachtige mededeeling en bescherming. Eph. I: 22.

ZIJNEN EENIGGEBOREN ZOON.

Profetische en apostolische getuigenissen.

„Hij heeft van den Vader eer en heerlijkheid ontvan-„gen, als zoodanig eene stem van de hoogwaardige heer-„lijkheid tot Hem gebragt werd: Deze is mijn geliefde „Zoon, in denwelken ik mijn welbehagen heb. En deze „stem hebben wij gehoord als zij van den hemel is ge-„bragt geweest, toen wij met Hem op den heiligen berg „waren. En wij hebben het profetisch woord dat zeer „vast is, en gij doet wel dat gij daarop acht hebt, als „op een licht schijnende in eene duistere plaats totdat „de dag aanlichte en de morgenster opga in uwe har-„ten. Dit eerst wetende dat geene profetie der schrift „is van eigene uitlegging, want de profetie is voortijds „niet voortgebragt door den wil eens menschen, maar de „heilige menschen Gods, door den H. Geest gedreven „zijnde, hebben ze gesproken," 2 Petr. I: 17—21. „Ik „zal van het besluit verhalen: de Heere heeft tot mij „gezegd: Gij zijt mijn Zoon, heden heb ik u gegenereerd. „Eisch van mij en Ik zal de heidenen geven tot uw erfdeel, „en de einden der aarde tot uwe bezitting; en een weinig daarna: „kust den Zoon opdat Hij niet toorne. Wel-„gelukzalig zijn allen die op Hem betrouwen," Ps. II: 7, 8, 12. Al deze dingen passen niet op David maar op den Zoon, welke gesteld is tot een erfgenaam van alles. „Hij heeft tot ons gesproken door den Zoon, „door welken Hij ook de wereld gemaakt heeft. Dewel-„ke, alzoo Hij is het afschijnsel zijner heerlijkheid en „het uitgedrukte beeld zijner zelfstandigheid, en alle „dingen draagt door het woord zijner kracht, enz., en „een weinig daarna: Tot wien van de engelen heeft Hij

„ooit gezegd: Gij zijt mijn Zoon, heden heb Ik u gegenereerd enz. En als Hij wederom den eerstgeborenen „inbrengt in de wereld, zegt Hij: en dat alle engelen Gods „Hem aanbidden," Hebr. I: 1—3, 5, 6; Ps. XCVII: 7. „Wij hebben zijne heerlijkheid aanschouwd, eene heerlijkheid als des Eeniggeborenen des Vaders." „En Hij was in de „wereld, en de wereld was door Hem gemaakt, en de wereld „heeft Hem niet gekend. Hij is gekomen tot het zijne, en „de zijnen hebben Hem niet aangenomen. Maar zoo velen „Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij magt gegeven „kinderen Gods te worden, namelijk die in zijnen naam „gelooven," Joh. I: 10, 12, 14.

Waartoe de woorden eeniggeboren Zoon dienen.

Het oogmerk dezer woorden is vooreerst, dat ons geloof verzekerd zoude zijn, dat wij in den waren God gelooven, naardien wij in den eeniggeboren Zoon gelooven, die geboren is uit de zelfstandigheid des Vaders, en daarom van nature God is, gelijk te voren getoond is; ten tweede, opdat wij verzekerd zouden zijn van de uitnemende, aller schepselen liefde te bovengaande liefde Gods, die „alzoo „lief de wereld gehad heeft, dat Hij zijnen eeniggeboren „Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft „niet verderve maar het eeuwige leven hebbe." Joh. III: 16; en alzoo handelt God met ons niet slechts door beloften en eedzwering, maar ook door de daarstelling van den Zoon, in wien alle beloften ja en amen zijn; eindelijk, opdat alle dingen die Hij tot onze zaligheid geleden heeft, en in de overige artikelen des geloofs volgen zullen, naar de waardigheid van dezen persoon, die Gods eeniggeboren Zoon is, zouden geschat worden, Gal. IV: 4, 5; Matth. III: 17.

Waarom zegt de schrift: eeniggeboren, daar alle geloovigen Gods kinderen zijn?

Den Zone Gods noemt de schriftuur daarom eeniggeboren, opdat zij een noodzakelijk onderscheid zoude stellen tusschen Christus en alle geloovigen; want Christus is en wordt genoemd de eeniggeboren Zoon Gods, omdat Hij alleen is de eeuwige Zoon des eeuwigen Vaders, van eeuwigheid uit zijn wezen geboren en daarom waarachtig God, in wien wij moeten gelooven, Spreuk. VIII: 22—25, Joh. I: 14, 18; maar wij worden genoemd en zijn kinderen Gods, niet van nature, maar door aanneming en uit genade, waardoor God zich in Christus verwaardigd heeft ons tot kinderen aan te nemen, en zijnen Zoon ingelijfd, tot zijne ware en levende lidmaten gemaakt heeft, daar wij anders van nature kinderen des satans en des toorns waren, Joh. VIII: 44; Eph. II: 3. Evenwel is die aanneming en benaming van kinderen Gods niet maar een bloote titel. Immers naardien wij lidmaten van den Zone Gods zijn, zoo hebben wij ook uit zijne genade eene ware gemeenschap met Hem, waarom Paulus hem ook noemt: „de eerstgeborene onder vele broederen," Rom. VIII: 29. Want indien de aanneming tot kind onder de menschen zelfs geen ijdele naam is, zoo hebben wij waarlijk in deze goddelijke zaak, waardoor wij door den Geest der aanneming zijnen Zoon zijn ingelijfd, niet slechts den naam, maar het volle regt der kinderen Gods ontvangen, dewijl wij door Zijnen Geest levend gemaakt en geregeerd worden, Rom. VIII: 15; want deze waardigheid, regt en magt om kinderen Gods te worden, heeft Hij gegeven aan zoo velen Jezus aangenomen hebben, Joh. I: 12: „En „hetgeen wij gezien en gehoord hebben dat verkondi„gen wij u, opdat ook gij met ons gemeenschap zoudt „hebben, en deze onze gemeenschap ook zij met den Vader, „en met zijnen Zoon Jezus Christus; en deze dingen

„schrijven wij u, opdat uwe blijdschap vervuld zij," 1 Joh. I: 3, 4. Derhalve hebben alle geloovigen een voortreffelijk verbond met God, aangezien Hij zijne bondgenooten voor zijne kinderen wil houden door hen te maken tot lidmaten zijns eeniggeboren Zoons, van wien zij nooit kunnen gescheiden worden, en door hen te vernieuwen door zijnen Geest. Zoo voortreffelijk en heerlijk is het verbond in elk opzigt, dat wij met den apostel vrij kunnen zeggen: „die ook zijnen „eigenen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor „ons allen overgegeven, hoe zal Hij ons ook met Hem „niet alle dingen schenken," Rom. VIII: 32; ja wat meer is, dit verbond in zoodanige overgroote liefde Gods tot ons gegrond, is zoo vast en bestendig, dat wij ook met dienzelfden apostel kunnen zeggen: „Ik ben verzekerd dat „noch dood, noch leven, noch engelen, noch overheden, noch „magten, noch tegenwoordige, noch toekomende dingen, „noch eenig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de „liefde Gods, welke is in Christus Jezus onzen Heere," Rom. VIII: 38.

ONZEN HEERE JEZUS CHRISTUS.

Profetische en apostolische getuigenissen.

„De Heere heeft tot mijnen Heere gesproken" enz., Ps. CX: 1 en Matth. XXII: 43, 44. „Zoo wete dan zekerlijk „het gansche huis Israëls dat God Hem tot eenen Heer „en Christus gemaakt heeft, (namelijk) dezen Jezus dien „gij gekruist hebt," Hand. II: 36. Het einde of oogmerk dezer woorden is, opdat de bondgenooten zich zulk eenen getrouwen Heer (die hen niet met goud of zilver, maar met zijn eigen dierbaar bloed van de magt der duisternis heeft verlost en zich zelven tot een eigendom verkregen, met eene bijzondere zorg beschermt en bewaart), veilig en met een waarachtig vertrouwen des harten toevertrou-

wen en ter bewaring in eeuwigheid overgeven; voorts ook dat de geloovigen herinnerd worden dat zij niet hun s zelfs, maar „duur gekocht zijn, opdat zij God mogen verheerlijken in ligchaam en geest, welke Godes zijn," 1 Cor. VI: 20, en opdat alle bondgenooten of geloovigen zich van zoodanig een Heer, die van den Vader gesteld is tot een hoofd der engelen en der geloovigen, gaarne zouden laten regeren, namelijk door zijn Woord en Geest.

DIE ONTVANGEN IS VAN DEN H. GEEST, GEBOREN UIT DE MAAGD MARIA.

Profetische en apostolische getuigenissen.

„Ik zal vijandschap zetten tusschen u en tusschen deze „vrouw, en tusschen uw zaad en tusschen haar zaad; dat„zelve zal u den kop vermorselen en gij zult het de verze„nen vermorselen," Gen. III: 15. „Wanneer de volheid „des tijds gekomen is, heeft God zijnen Zoon uitgezonden geworden uit eene vrouw enz." Gal. IV: 4. Dat de Zone Gods de menschelijke natuur heeft moeten aannemen uit het geslacht van Abraham: „En in uwen zade zullen alle ge„slachten der aarde gezegend worden," Gen. XXII: 18; Gal. III: 16; Hand. III: 25; Luc. I: 54, 73.

Dat het geslacht tot den stam van Juda wordt bepaald, als de tijd van des Messias verschijning: „De scepter zal „van Juda niet wijken, noch de wetgever van tusschen „zijne voeten totdat de Silo komt, en denzelven zullen „de volkeren gehoorzaam zijn," Gen. XLIX: 10; hetgeen vervuld is Luc. II: 1—5, alwaar de geheele wereld beschreven wordt. Dus was de scepter nu van Juda geweken, toen de stam van Juda, waartoe ook Maria en Jozef behoorden, door Augustus beschreven wierd; daartoe behooren ook deze profetieën: „neemt zilver en goud, „en maakt kroonen, en zet ze op het hoofd van Jozua,

„den zone Jozadaks, den hoogepriester, en spreek tot „Hem, zeggende: alzoo spreekt de Heere der heirscha- „ren, zeggende: ziet een man wiens naam is Spruite, „die zal uit zijne plaats spruiten en hij zal des Heeren „tempel bouwen; ja, hij zal des Heeren tempel bouwen, „en hij zal den sieraad dragen, en hij zal zitten en heer- „schen op zijnen troon, en hij zal priester zijn op zijnen „troon en de raad des vredes zal tusschen die beiden „wezen; en die kroonen zullen wezen voor Chelem, en „voor Tobia, en voor Jedaja, en voor Chen, den zone „Zephanja's, tot eene gedachtenis in den tempel des Heeren, „en die verre zijn zullen komen en zullen bouwen in den „tempel des Heeren," Zach. VI: 11—15; „en alzoo zegt „de Heere Heere, doet dien hoed weg en heft die kroon „af, deze zal dezelve niet wezen, Ik zal verhoogen dien „die nederig is, en vernederen dien die hoog is, Ik zal „die (kroon) omgekeerd, omgekeerd, omgekeerd stellen, „ja zij zal niet zijn tot dat hij kome die daartoe regt „heeft, en dien Ik dat geven zal," Ezech. XXI: 26, 27. Merkt beide van den tijd van des Messias verschijning naarstig op, en dat Hij heeft moeten geboren worden als de scepter van Juda geweken was, en evenwel tempel en priesterschap nog bestonden, gelijk Daniel zegt: „na die „twee en zestig weken zal de Messias uitgeroeid worden, „maar het zal niet voor hem zelven zijn, en een volk des „vorsten hetwelk komen zal, zal de stad en het heiligdom „verderven," Dan. IX: 26. Van de plaats zijner geboorte ten aanzien van het vleesch, en tegelijk van zijnen uit- gang van de dagen der eeuwigheid ten aanzien van de goddelijke natuur: „Gij Bethlehem Efrata! zijt gij klein „om te wezen onder de duizenden van Juda? uit u zal „mij voortkomen, die een Heerscher zal zijn in Israël, „wiens uitgangen zijn van ouds, van de dagen der eeu- „wigheid," Micha V: 1. Hoe wonderbaarlijk deze profetie door Gods voorzienigheid is vervuld geworden, wanneer

Jozef en Maria door het gebod van Augustus naar Bethlehem geroepen werden, alwaar zij den Christus baarde, ziet dat Luc. II: 1—7; en door hoe groot eene voorzienigheid Gods de wijzen uit het Oosten naar die plaats gebragt zijn, geholpen van Herodes en de schriftgeleerden, ziet dat Math. II.

Van de heiligheid zijner ontvangenis.

„Ziet de dagen komen, spreekt de Heere, dat ik aan „David eene regtvaardige spruit zal verwekken, en dit zal „zijn naam zijn, daarmede men Hem noemen zal: de „Heere onze geregtigheid," Jer. XXIII: 5: 6; deze profetie is vervuld Luc. I: 31—33, 35. Daniël heeft voorzegd „dat de heiligheid der heiligheden moest gezalfd wor„den," Dan. IX: 24, waarmede hij zekerlijk zijne heilige ontvangenis, die nog staande den tweeden tempel moest voorvallen, klaar en duidelijk uitdrukt. Wat zeg ik? Hetgeen de profeten Jezaja en Haggai voorzegd hebben, dat geschieden zoude, dat de heerlijkheid des tweeden tempels veel grooter zoude zijn dan de heerlijkheid des eersten tempels, dat zoude eene eeuwige heerlijkheid zijn; is het niet in deze allerreinste ontvangenis van den Zone Gods, waarin het woord door de kracht des H. Geestes de menschelijke natuur met zich heeft vereenigd, en in dezelve heeft beginnen te wonen als in zijnen eigenen tempel, waarachtig begonnen vervuld te worden? Gelijk trouwens de Heere Christus zelf zijn ligchaam een tempel noemt, Joh. II: 19; dus zijn de beide profetiën zekerlijk niet vervuld geworden in den steenen of voorbeeldigen tempel, welks heerlijkheid ook veel minder is geweest dan de heerlijkheid van Salomo's tempel; daarenboven is die tempel niet altijd gebleven, maar na de opneming van den Messias (de ware tempel) in de heerlijk-

heid des Vaders, verwoest, en naderhand nooit weder opgebouwd geworden; de profetie van Jezaja komt voor hoofdstuk LX: 13: „De heerlijkheid Libanons zal tot u „komen, de dennenboom, de beuken en de biesboom „tegelijk om te versieren de plaats mijns heiligdoms, en „Ik zal de plaats mijner voeten heerlijk maken; en vers „15: Ik zal u stellen tot eene eeuwige heerlijkheid enz." De profetie Haggai II: 3—5, is veel klaarder: „Alzoo „zegt de Heere, spreekt nu tot Zerubbabel, den zoon van „Sealtieël, den vorst van Juda, en tot Jozua, den zone „Jozadaks, den hoogepriester, en tot het overblijfsel des „volks, zeggende: wie is onder ulieden overgebleven, die „dit huis in zijne eerste heerlijkheid gezien heeft, en hoe„danig ziet gij hetzelve nu? is dit niet als niets in uwe „oogen? doch nu wees sterk gij Zerubbabel, spreekt de „Heere" enz., en een weinig daarna, vers 7—10: „Alzoo „zegt de Heere der heirscharen: nog eens, een weinig „tijds zal het zijn, en Ik zal de hemelen en de aarde en „de zee, en het drooge doen beven, ja Ik zal de hei„denen doen beven en zij zullen komen tot den wensch „aller heidenen, en ik zal dit huis met heerlijkheid ver„vullen, zegt de Heere der heirscharen. Mijne is het goud „en het zilver, spreekt de Heere der heirscharen; de heerlijk„heid des laatsten huizes zal grooter worden dan des eersten, „zegt de Heere der heirscharen."

Van de vrucht der Maagd.

„De Heere zal ulieden een teeken geven, ziet eene „maagd zal zwanger worden en zij zal eenen zoon baren, „en zijnen naam Immanuël heeten," Jez. VII: 14; de vervulling hiervan, is Matth. I: 22, 24; voeg er bij de profetie van Jezaja IX: 5: „een Kind is ons geboren, „een Zoon is ons gegeven en de heerschappij is op zijnen

„schouder, en men noemt zijn naam Wonderlijk, Raad, sterke „God, Vader der eeuwigheid, Vredevorst,” en ziet de vervulling: Luc. II: 11—14.

De zin der woorden, „die ontvangen is van den H. Geest, geboren uit de Maagd Maria.”

De zin is, dat de eeuwige Zoon van God, die van hetzelfde wezen is met den Vader, zonder eenige aflegging, verandering of vermenging zijner goddelijke natuur, geworden is wat Hij te voren niet was, namelijk mensch, hetgeen de Schrift noemt: dat Hij het zaad Abrahams geeft aangenomen, dat is, ons vleesch uit het wezen der maagd met eene ware menschelijke ziel, en zulks door de kracht des H. Geestes, opdat Hij den broederen in alles zoude gelijk zijn, uitgenomen de zonde, Joh. I: 14; Hebr. II: 16, 17 en IV: 15; 1 Tim. III: 16; Rom. I: 3.

De vertroosting die de Christen trekt uit deze heilige ontvangenis.

Deze vertroosting scheppen wij daaruit, eerstelijk, dat wij eenen zekeren en waarachtigen Middelaar hebben in al de dingen die wij bij God te doen hebben, als die beide naturen, de goddelijke en de menschelijke, deelachtig is; ten tweede, dat Hij zoodanig een Middelaar is, wiens ligchaam en ziel in de ontvangenis zelve geheiligd zijn, opdat Hij zoude zijn een reine en heilige offerande, waardoor onze gansche verdorvenheid zoude verzoend worden, ten einde ons die niet zoude worden toegerekend, Hebr. VIII: 26, 27; Rom. VII: 20; en VIII: 1. Voorts ook opdat Hij door de kracht zijner volheid, onze natuur allengskens zoude heiligen, totdat Hij ons eenmaal volko-

men van deze verdorvenheid verlost, en door dienzelfden H. Geest, door welken het Woord zijn eigen ziel en ligchaam van de baarmoeder aan geheiligd heeft, ook onze zielen en ligchamen op den van God bepaalden tijd naar zijn beeld hervorme; Joh. I: 16, en 1 Cor. XV: 45, 47, 48.

Het oogmerk van dit artikel, en hoe noodzakelijk deszelfs regt verstand is.

Het fondament of de grondslag van Christus koninklijk priesterdom, en bijgevolg van het eeuwig verbond tusschen God en de menschen, is in dit artikel van den persoon van Christus begrepen, dewelke bestaat uit twee naturen, de goddelijke en de menschelijke, die door eene personele vereeniging voor eeuwig te zamen verbonden zijn, blijvende evenwel de eigenschappen der beide naturen tot in eeuwigheid behouden; want het is des menschen gelukzaligheid met God, de bron alles goeds, vereenigd te zijn, 1 Joh. I: 3; gelijk het de hoogste rampzaligheid is van God afgescheiden te zijn, maar de mensch had zich zelven door de zonde van God afgescheiden en met den duivel een verbond gemaakt. Derhalve gelijk er een zeker persoon geweest is door wien de zonde in de wereld gekomen is, en door de zonde de dood, en die dus de oorzaak geweest is des afvals van God, en des verbonds met den duivel, alzoo is er ook een zeker persoon van God moeten aangesteld worden, om de oorzaak te zijn onzer verzoening en wedervereeniging met God, de bron van alle gelukzaligheid, die nooit weder zal verbroken worden. Deze persoon nu is de eeuwige Zone Gods, met al de eigenschappen der goddelijke natuur, en waarachtig mensch met al de eigenschappen der menschelijke natuur; maar gelijk deze beide naturen in den

persoon van Christus waarachtig en geheel hebben moeten zijn, behoudens beider eigenschappen om den mensch met God te verzoenen en het verbond te maken, alzoo moeten ook om het verbond te doen stand grijpen, opdat het volgens de beloften en den eed Gods eeuwig zij, beide de naturen met hunne eigenschappen geheel blijven tot in eeuwigheid, dewijl anders het verbond in deszelfs grondslagen zoude worden omgekeerd. Daarom heeft de Satan door zijne werktuigen altijd getracht en tracht hij nog eene van de beide naturen in den Middelaar des verbonds of ten eenenmale te loochenen of te verdonkeren; want wanneer de wortel van een boom gekwetst is, en dien ten gevolge de takken verdorren, kunnen er geene vruchten van verwacht worden. Alzoo ook wanneer de leer van den persoon van Christus en van de twee naturen in denzelven, tegelijk met hunne onderscheidene eigenschappen, verdorven is, zoo is ook verdorven de leer van Christus priesterlijk en koninklijk ambt, die als de vruchten zijn der leer van den Persoon.

Het doel van dit fondament, en de redenen waarom de Middelaar waarachtig mensch zijn en in eeuwigheid blijven moest, en wel met behoud der eigenschappen van de menschelijke natuur.

Het einde der eenmaal aangenomene en nooit afgelegde menschelijke natuur is, opdat God tegelijk zijne onveranderlijke geregtigheid en toorn tegen de zonde, en zijne barmhartigheid jegens ons zoude bewijzen; ik zeg, zijne geregtigheid en toorn, dewijl Hij niet op zoodanige wijze met ons in een verbond wil treden, waardoor Hij onregtvaardig en onwaarachtig zoude bevonden worden, die eenmaal als de regtvaardige en waarachtige verklaard had: „Ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood

„sterven," Gen. II: 17, en: „Gij zijt geen God die lust „hebt aan goddeloosheid," Ps. V: 5. Daarom heeft Hij de zonde in het menschelijk vleesch van zijnen eeniggeboren Zoon gestraft, opdat zijne onveranderlijke geregtigheid, waarheid en toorn tegen de zonde, aan de gansche wereld zoude openbaar worden; terwijl tevens zijne barmhartigheid hier op het heerlijkst doorstraalt, dewijl Hij onze zonden niet bij ons, maar bij zijnen eeniggeboren Zoon te huis zoekt; waardoor geregtigheid en barmhartigheid, met de hoogste wijsheid in Christus overeenkomen. Laat mij de zaak wat duidelijker uiteen zetten: God voorgenomen hebbende een vredeverbond met den mensch te maken en hem voor eeuwig met zich te verzoenen, wilde zijne barmhartigheid alzoo bewijzen, dat Hij tevens zijne geregtigheid niet verloochende, die Hem wezenlijk eigen is en welke Hij zoo weinig als zich zelven kan verloochenen; maar de strenge geregtigheid Gods eischte dat, naardien de zonde en de verdorvenheid in de menschelijke natuur kleefde, de genoegdoening en de vernieuwing ook in dezelfde, dat is, in de aangenomen menschelijke natuur van den Zone Gods, die van dezelfde natuur met ons is, de zonde alleen uitgenomen, (welke niet tot het wezen of de eigenschappen van den mensch, zoo als hij van God geschapen is, behoort) geschieden zoude; want: „gelijk „door eenen mensch de zonde in de wereld gekomen is, „en door de zonde de dood, en alzoo de dood tot alle „menschen is doorgegaan, in welken allen gezondigd heb„ben," en, „gelijk door de ongehoorzaamheid van dien „eenen mensch velen (tot) zondaars zijn gesteld geworden, „alzoo zullen ook door de gehoorzaamheid van éénen velen „(tot) regtvaardigen gesteld worden," even zoo: „Indien „door de misdaad van éénen velen gestorven zijn, zoo is „veel meer de genade Gods en de gave door de genade, „die daar is eens menschen Jezus Christus, overvloedig ge„weest over velen," Rom. V: 12, 15, 19. Daarom moest

de Christus een waarachtig mensch zijn, om naar ziel en ligchaam door zijne gehoorzaamheid tot den dood, ja den dood des kruises aan Gods onveranderlijke geregtigheid genoeg te doen, die geenszins in de engelen wilde straffen, hetgeen de menschen gezondigd hadden, maar in de ware menschelijke natuur zelve, en dit is het: „Hij neemt „de engelen niet aan, maar het zaad Abrahams,” dat is: de ware menschelijke natuur uit het zaad Abrahams, Hebr. II: 16.

Ten tweede: de Middelaar des eeuwigen verbonds moest broederlijk ons genegen zijn, daarom moest hij inderdaad onze broeder zijn, en tot in eeuwigheid blijven met alle eigenschappen eens waren broeders, gelijk er duidelijk geleerd wordt, Hebr. II: 12. „Hij die heiligt, en zij „die geheiligd worden, zijn allen uit een; om welke oor„zaak Hij zich niet schaamt hen broeders te noemen, zeg„gende: Ik zal uwen naam mijnen broederen verkondigen, „in het midden der gemeente zal ik u lofzingen.” En opdat wij zouden weten, dat even als de Zone Gods zich eenmaal niet geschaamd heeft onze broeder te worden, met broederlijke genegenheid, en alle ware menschelijke eigenschappen, Hij zich alzoo ook heden onzer niet schamen zal, en de natuur, genegenheid, en eigenschappen der menschheid niet heeft afgelegd, zoo zegt de schrift: „waarom Hij „den broederen in alles moest gelijk worden opdat Hij een „barmhartig en getrouw Hoogepriester zijn zoude, in de „dingen die bij God (te doen waren), om de zonden des „volks te verzoenen; want in hetgeen Hij zelf verzocht „zijnde geleden heeft, kan Hij degenen die verzocht wor„den te hulp komen,” vs. 17, 18. En opdat men niet zoude denken, dat Christus na zijne opvaring ten hemel zich thans onzer schaamt, en de broederlijke, dat is de ware menschelijke natuur met hare eigenschappen zoude hebben afgelegd, zoo hoort wat de Geest der waarheid in de schrift zegt: „Dewijl wij dan eenen grooten Hooge-

„priester hebben, die door de hemelen doorgegaan is, (na- „melijk) Jezus den Zone Gods, zoo laat ons deze belijde- „nis vasthouden; want wij hebben geenen Hoogepriester „die geen medelijden kan hebben met onze zwakheden, „maar die in alle dingen gelijk als wij is verzocht ge- „weest, doch zonder zonde; laat ons dan met vrijmoedig- „heid, (het fondament nu dezer vrijmoedigheid heeft Hij zelf gelegd, aangezien wij eenen Hoogepriester hebben die niet alleen de goddelijke, maar ook de menschelijke natuur eens waren broeders heeft, niet ontdaan van hare eigenschappen, zoodat Hij met ons medelijden kan heb- „ben) toegaan tot den troon der genade, opdat wij barm- „hartigheid mogen verkrijgen, en genade vinden om geholpen „te worden ter bekwamer tijd;” Hebr. IV: 14, 16.

Ten derde: God had met eenen eed bevestigd, dat de vrucht der lendenen Davids tot in eeuwigheid zoude re- geeren, Ps. CXXXII: 11: en LXXXIX: 30. Daarom moest dan ook deze koning Christus uit het wezen en de lendenen Davids voortkomen, en op zijnen troon, koning zijn in eeuwigheid, niet slechts in naam, maar in wezen, en in de eigenschappen eener waarachtige vrucht, die uit de lendenen Davids is voortgekomen, in der eeuwig- heid blijft, en tevens regeert op den troon der majesteit Gods in de hoogste hemelen, Hebr. I: 3; hetwelk ons in het eeuwige leven stof tot de hoogste blijdschap zal geven, dat wij onze natuur in onzen broeder, ons hoofd Christus, met zulk eene groote heerlijkheid omgeven, in alle eeuwigheid zullen aanschouwen.

De redenen waarom de Middelaar des Verbonds waarachtig God moest zijn, met al de Goddelijke eigenschappen.

De redenen waarom de Middelaar niet alleen mensch, maar ook God moest wezen, zijn deze: Vooreerst omdat God zijne oneindige liefde wilde bewijzen; dit geven de woorden te kennen Joh. III: 16: „Alzoo lief heeft God „de wereld gehad, dat Hij zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft enz.” De tweede hieraan ondergeschikte reden is, omdat de Middelaar van den Vader een gebod had ontvangen, hetwelk eenen almagtigen uitvoerder vereischte, een gebod namelijk om de uitverkorenen door verdiensten en door kracht zalig te maken. Nu is er slechts één almagtig, namelijk God, Joh. X: 18. Uit deze tweede reden, die eigenlijk op Christus ziet, vloeijen weder deze einden voort: in de eerste plaats, ten aanzien van de verdiensten; want daarom moest de Middelaar waarachtig God zijn, opdat de gehoorzaamheid van Christus, waardoor zoo groot een persoon, die den Vader gelijk is, zich in de menschelijke natuur alzoo vernedert, dat Hij in dezelve eene vervloeking wordt, een even waardige prijs, of rantsoen van hooger waardij zoude zijn, dan de zonden; daarom wordt er gezegd, dat „God zijne „gemeente verkregen heeft door zijn eigen bloed,” Hand. XX: 28 en Hebr. IX: 12, 26, 28; zoo ook: „de „genade is overvloediger geworden boven de zonde,” Rom. V: 20. Deze gehoorzaamheid des Zoons, die eene offerande voor ons is geworden, gaat alle gehoorzaamheid der engelen en der overige schepselen oneindig ver te boven; in de tweede plaats: overmits Hij een Zaligmaker moest zijn zoo wel door kracht als door verdiensten, zoo moest Hij eerst in zich zelven overwinnen onze zonden,

Gods toorn en den dood; maar opdat Hij den zwaren last van Gods oneindigen toorn in zijne menschelijke natuur zoude kunnen dragen en overwinnen, en zich zelven daarna uit den doode opwekken, zoo was het noodzakelijk dat Hij die leed, alzoo waarachtig mensch was, dat Hij tevens oneindig was, dat is, waarachtig en eeuwig God, of zijne menschelijke natuur persoonlijk vereenigd met de goddelijke natuur, waardoor zij onderschraagd moest worden, opdat onze zaligheid op geenerlei wijze in gevaar zoude komen, aangezien het onmogelijk was, dat die vereeniging zoude vernietigd worden; want God is alleen onsterfelijk en de mensch alleen mist het vermogen om den dood te overwinnen; daarom zegt de apostel, „dat Hij krachtig„lijk bewezen is te zijn de Zoon van God uit de opstanding „der dooden," Rom. I: 4; voorts moest Hij nog door zijne kracht de zonde en den dood in ons overwinnen, Joh. V: 25, namelijk door het geloof in ons te werken, waardoor zijne verdiensten ons worden toegerekend, en den H. Geest te schenken, door welken Hij Gods beeld in ons zoude herstellen, ons levend maken in eeuwigheid, en de verkregene zaligheid bewaren zoude; maar overmits dit alles het werk eener almagt is, zoo was het daarom noodzakelijk dat Hij van nature de almagtige God was; want wie konde dit werk volbrengen dan Hij alleen, door wien de mensch in den beginne naar Gods beeld geschapen is? Col. I: 16. Wie zoude ook den H. Geest, die God is, hebben kunnen geven, dan Hij die zelf God is? wie zoude het eeuwige leven hebben kunnen herstellen dan het Woord, in wien het leven was van den beginne? Joh. I: 4. Eindelijk, dewijl God gezegd had: „Ik ben de Heere en daar is geen Heiland behalve mij," Jez. XLV: 12, zoo moest Christus onze Zaligmaker, die door den raad Gods verordend was om de zaligheid te verwerven en toe te passen, waarachtig God zijn, met alle eigenschappen der goddelijke natuur, als almagt,

eeuwigheid, oneindige majesteit en heerlijkheid, dewijl Hij anders bij gemis van eene dier eigenschappen, geen Zaligmaker konde zijn, noch in eeuwigheid blijven.

Waarom die twee naturen in den Middelaar moesten vereenigd zijn.

Opdat het fondament des genadeverbonds tusschen God en ons onbewegelijk vast zoude zijn, heeft God gewild dat deze twee naturen in Christus zouden vereenigd zijn, namelijk door eene personele vereeniging; maar als wij zeggen dat de goddelijke en de menschelijke natuur persoonlijk in Christus vereenigd zijn, zoo verstaan wij dat de Zoon die God is, de menschelijke natuur in eenigheid des persoons heeft aangenomen, en dat alzoo God geopenbaard is in het vleesch, in den persoon des Zoons, behoudende elke natuur hare bijzondere eigenschappen, opdat aldus des menschen zaligheid op zoodanige wijze als Gods wijsheid en liefde besloten hadden, zoude verkregen en in eeuwigheid bewaard worden. De zaligheid zoude niet hebben kunnen verkregen worden, tenzij de goddelijke en de menschelijke natuur op het naauwst vereenigd werden in den persoon des Middelaars, vooreerst, omdat het dan niet het bloed van Gods Zoon zoude geweest zijn, hetwelk vergoten werd, en de offerhande dus geene genoegzame waarde zoude hebben voor de zonden der geheele wereld; ten tweede, kon ook de menschheid den toorn Gods niet dragen, noch de zonden uitdelgen, die haar opgelegd waren, zoo niet de godheid door een allersterksten en volstrekt onverbreekbaren band, op het naauwst met de menschheid ware vereenigd geweest. Dit werk nu, hoe ver ook boven het bereik aller geschapene krachten, heeft evenwel de mensch Christus Jezus volbragt, door de kracht zijner eigene godheid, welke persoonlijk

met zijne menschelijke natuur vereenigd was, Hand. XX: 28; Fil. II: 6; Hebr. IX: 14; Col. I: 14, 15; voorts konde ook de eenmaal weder verkregene zaligheid niet bestendig bewaard blijven, zoo deze beide naturen niet in eeuwigheid vereenigd bleven; want even als er om dit eeuwig en goddelijk priesterdom te vestigen, dat den mensch met den heiligen God verzoenen zoude, vereischt werd, dat het offer voor de zonden eene onschatbare, alles overklimmende waarde zoude hebben, waardoor aan Gods heilige regtvaardigheid volkomene genoegdoening kon gegeven worden, alzoo was het ook, opdat het priesterschap en de voorbidding voor ons eeuwig zouden zijn, noodig, dat de menschelijke natuur, de natuur van den Zone Gods zoude zijn, welke Hij in den hemel vertoont voor het aangezigt zijns Vaders; in welke natuur onze zonden eenmaal verzoend zijnde, wij ook een bestendig onderpand dezer verzoening bezitten, Ps. C: 1, 4; Matth. XXII: 44. En eindelijk konde ook de mensch Christus Jezus geen Zaligmaker zijn door kracht, zoo Hij niet de goddelijke natuur in eenigheid des persoons met zich vereenigd had, van wien tegelijk met den Vader, de H. Geest uitgaat, die ons in het bezit van Christus stelt, ons Christus inlijft, en wederbaart ten eeuwigen leven; 1 Cor. XV: 21, 45, Rom. VIII: 8: 9; en opdat zij, die Christus eenmaal door den H. Geest zijn ingelijfd, van het eeuwige leven niet weder zouden kunnen uitvallen, zoo moest het woord zelf, de eeuwige Zone Gods, eenswezens met den Vader, de bron des levens, in wien het leven was van den beginne, Joh. I: 4, in de aangenomene menschelijke natuur, ligchamelijk, dat is persoonlijk, wonen in alle eeuwigheid. Want naardien de hooge majesteit Gods van onze ellende op het allerverst was afgescheiden, en evenwel naar zijne eeuwige liefde kon goed vinden om zijne godheid, die de bron van alle geluk en zaligheid is, door zijne eeuwigdurende genade met ons verlorenen te

vereenigen, zoo was het ook noodzakelijk dat Hij ook onze menschheid, uit het vleesch en bloed der maagd aangenomen, door eene persoonlijke vereeniging met zijne godheid vereenigde, Col. II: 9, 10; dewijl wij anders geene gemeenschap met God zouden hebben, krachtig genoeg om het geloof te versterken, dat God waarlijk bij ons woont en Christus in eeuwigheid zijn zal, de Immanuël, God met ons! Jez. VII: 14; Matth. I: 23.

Wat de persoonlijke vereeniging is, en waarom de eigenschappen der beide naturen in dezelve behouden moeten blijven.

De persoonlijke vereeniging is zoodanig eene vereeniging der twee naturen in Christus, der goddelijke en der menschelijke, waarin de eene schepper, en zonder begin is en blijft, terwijl de andere geschapen is en blijft, en daarom een begin heeft; de eene van hetzelfde wezen met den Vader, de andere van hetzelfde wezen met ons is; de eene almagtig, omdat zij God, de andere niet almagtig, omdat zij een schepsel is, en er ook geen twee almagtigen kunnen zijn, maar slechts één almagtige; en ofschoon nu deze naturen door hunne eigenschappen zeer onderscheiden zijn en tot in alle eeuwigheid blijven, zoo zijn zij evenwel derwijze vereenigd, dat zij te zamen maar één bijzonder wezen, namelijk den Christus uitmaken.

Dit alles kan zeer duidelijk afgeleid worden uit de bovennatuurlijke ontvangenis, waarin die persoonlijke vereeniging eens volkomen is geschied, Joh. I: 3, 14; Hebr. II: 16. Terwijl dan nu het verbond der zaligheid tusschen God en de menschen eeuwig is, zoo heeft men het daarvoor te houden, dat deze twee naturen in den persoon van Christus daarom in eeuwigheid vereenigd zijn, omdat dit de grondslag of het fondament van het verbond uit-

maakt, terwijl intusschen de waarheid van beide naturen met hunne eigenschappen voor eeuwig in stand blijft, en geene der beide naturen door de andere kan verslonden worden, zonder het verbond in deszelfs fondament te schokken en omver te stooten. Want gelijk er, om het verbond en de verzoening met God tot stand te brengen, die beide naturen in den Middelaar noodig waren, even zoo ook, dewijl het verbond en de vereeniging de eeuwigheid zullen verduren, opdat ook na de opstanding, dit ons waarachtig vleesch en gebeente diezelfde zaligheid moge genieten, Fil. III: 21, was het noodig, dat ook in het fondament, namelijk in den Middelaar, op wien het ambt gelegd was, om ons voor eeuwig zalig te maken, dezelfde menschelijke natuur geheel naar ziel en ligchaam, vleesch en beenderen blijve tot in eeuwigheid; want zoodra eene van de beide naturen miskend, of ook maar deszelfs eigenschappen verloochend worden, wordt tegelijk het verbond Gods in den grond vernietigd, en kan hetzelve noch in stand blijven, noch onderhouden worden zoo als getoond is.

GELEDEN HEEFT ONDER PONTIUS PILATUS.

Profetische en apostolische getuigenissen, waarin aangewezen wordt, dat de Christus niet door een oproer, maar door een regterlijk vonnis moest gedood worden, en wel door eenen vreemden regter.

„Hij is met de overtreders geteld geweest;” Jez. LIII: 12. Derhalve moest Hij niet door een oproer omkomen, maar geoordeeld en met de overtreders geteld worden; ook vs. 5. van dit hoofdstuk wijst zulks aan: „Hij is „om onze overtredingen verwond, om onze ongeregtighe-

„den is Hij verbrijzeld; de straf die ons den vrede aan-„brengt was op Hem, en door Zijne striemen is ons ge-„nezing geworden;” en vs. 8: „Hij is uit het gerigt „weggenomen.” Derhalve, Hij moest in het gerigt komen. Met deze godspraak komen de waarlijk profetische woorden van onzen Heere Jezus Christus juist overeen, die wij lezen Luc. XVIII: 31—33: „Ziet wij gaan op naar „Jeruzalem, en het zal alles volbragt worden aan den „Zoon des menschen dat geschreven is door de profeten. „Want Hij zal den heidenen overgeleverd worden, en Hij „zal bespot worden, en smadelijk behandeld worden, en „bespogen worden. En Hem gegeeseld hebbende zullen „zij Hem dooden; en ten derden dage zal Hij weder op-„staan;” en Luc. XXIV: 25—27: „O onverstandigen „en tragen van harten, om te gelooven al hetgeen dat „de profeten gesproken hebben! Moest de Christus „niet deze dingen lijden en alzoo in zijne heerlijkheid in-„gaan? En begonnen zijnde van Mozes, en van al de „profeten, leide Hij hun uit in al de schriften hetgeen „van Hem geschreven was;” en Hand. IV: 27, 28: „In der waarheid zijn vergaderd tegen uw heilig Kind „Jezus, welken Gij gezalfd hebt, beide Herodes, en „Pontius Pilatus met de heidenen, en de volken Israëls; „om te doen al wat uwe hand en uwen raad te voren „bepaald hadden, dat geschieden zoude;” dat Hij lijden zoude onder eenen vreemden regter, ziet op Pilatus, onder wien Hij ook werkelijk geleden heeft. Voorts werd de profetie van den aartsvader Jacob, mede letterlijk vervuld Gen. XLIX: 10. „De Scepter zal van Juda niet „wijken tot dat Silo komt;” en de profetie van Zacharias, dat de Spruit den tempel zoude bouwen, Zach. VI: 12, 13, welks heerlijkheid grooter zoude zijn dan des eersten, is toen volkomen vervuld, gelijk ook Ezechiel uitdrukkelijk heeft voorspeld kap. XXI: 26, als de gouden kroonen weggenomen waren van de hoofden der ko-

ningen van Juda; en onder den landvoogd Pilatus erkennen de Joden dat zij geenen anderen koning hebben dan den keizer, en hiermede belijden zij dat de kroon van het hoofd des konings van Juda was weggenomen; alzoo was dan nu de tijd dáár dat zij den tempel van Christus ligchaam zouden afbreken, en dat de man wiens naam was Spruite, denzelven weder zoude opbouwen, of ten derden dage weder zoude opwekken; de heerlijkheid van welken tempel, (namelijk van Christus ligchaam uit de dooden opgewekt, waarin de Godheid ligchamelijk woont) heden en in alle eeuwigheid, de heerlijkheid des eersten tempels zal te boven gaan, volgens de profetie van Haggai II: 10.

Waarom de Christus regterlijk heeft moeten veroordeeld worden.

Men moet in dezen op God zelven zien, als die het oordeel spreekt door den mond van Pilatus. Voor den regterstoel Gods wordt Christus hier op aarde gesteld, beladen met uwe en mijne zonden, bereid om het vonnis des goddelijken oordeels over dezelve te ontvangen, en de straf der verdoemenis te dragen. Want naardien wij voor den regterstoel van den hemelschen regter moeten gesteld, en aldaar veroordeeld worden, en Christus onze schuld op zich had overgenomen, zoo heeft hij zich als een misdadiger in onze plaats voor den regterstoel gesteld, en van God, het oordeel sprekende door Pilatus, schoon die iets anders dacht, veroordeeld moeten worden. Het einde nu is, opdat wij, terwijl al onze zonden door God zelven, een regtvaardig oordeel sprekende, veroordeeld, en naar de hoogste strengheid der geregtigheid in den Zoon gestraft zijn, om dezelve voor den regterstoel Gods niet meer aangeklaagd, veel minder veroordeeld zouden worden.

Dat wij tot God zelven, den oppersten regter van dit allergeduchtste gerigt, onze zielen moeten opheffen, leert de schrift, opdat wij eene zekere vertroosting zouden hebben dat wij (mits in Christus geloovende) van het oordeel Gods ganschelijk bevrijd zijn. Dat drukt de verschrikking van Christus uit, toen hij riep: „Laat deze „drinkbeker van mij voorbijgaan," enz. Matth. XXVI: 39; dewijl Hij wist dat Hij voor het gerigt Gods verschijnen, en den drinkbeker der verdoemenis voor ons uitdrinken moest. „Het behaagde den Heere hem te verbrijzelen, Hij heeft Hem krank gemaakt, Jez. LIII: 10. „Want hetgeen der wet onmogelijk was, dewijl zij door „het vleesch krachteloos was, heeft God, zijnen Zoon zen„dende in de gelijkheid des zondigen vleesches, en dat voor „de zonde, de zonde veroordeeld in het vleesches," Rom. VIII: 3; en „God heeft zijnen eigenen Zoon niet ge„spaard, maar heeft hem voor ons allen overgegeven," vs. 32; en „dien die geene zonde gekend heeft, heeft „Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden „regtvaardigheid Gods in Hem;" 2 Cor. V: 21.

Waarom Christus door den mond des regters als een kwaaddoener veroordeeld, en door denzelfden mond des regters onschuldig verklaard is geworden.

Beide strekt ter uitnemende versterking onzes geloofs; want juist daardoor dat hij onder de onregtvaardigen geteld wordt, betuigt ons de hemelsche Vader, dat Hij onze plaats bekleedt, en daarom van den Vader schuldig gesteld is, opdat Hij, dewijl Hij schuld en straf op zich had genomen, ons van dezelve zoude verlossen; ten andere, dewijl Hij onschuldig verklaard wordt door denzelfden mond des regters waardoor Hij veroordeeld is geworden, zoo geeft de Vader door den mond des regters-

getuigenis dat Hij niet voor zijne eigene, maar voor onze zonden leed; Joh. VIII: 21: 24. Want de Vader heeft niet gewild dat zijn Zoon te vergeefs zoude lijden, en overzulks, of om zijne eigene, of om onze zonden geleden heeft. Evenwel niet om zijne eigene zonden leed Hij, die geen zonden gekend heeft, en in wiens mond geen bedrog gevonden werd, naar het getuigenis zijner vijanden, en van den heidenschen regter zelfs, en naar het woord der profeten: „dat ik niet geroofd heb, moet „ik alsdan wedergeven;” Ps. LXIX: 5: Jez. LIII: 6, 7. Wat mistrouwen wij dan, daar Christus niet om zijne, maar om onze zonden geleden heeft?

IS GEKRUIST.

Profetische en apostolische getuigenissen.

Met de woorden uit Num. XXI: 9, zegt Christus: „gelijk Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft, „alzoo moet de Zoon des menschen verhoogd worden, „opdat een iegelijk die in Hem gelooft niet verderve „maar het eeuwige leven hebbe; want alzoo lief heeft „God de wereld gehad dat Hij zijnen eeniggeboren Zoon „gegeven heeft enz.” Joh. III, 14, 16, en: „nu is het „oordeel dezer wereld, nu zal de overste dezer wereld „buitengeworpen worden, en ik, zoo wanneer ik van de „aarde verhoogd zal zijn, zal ze allen tot mij trekken;” en dit zeide Hij, zegt de evangelist, beteekenende hoedanigen dood Hij sterven zoude, Joh. XII: 31—33, en Hand. III: 18, Gal. III: 13, 14, wordt de Godspraak aangehaald uit Deut. XXII: 23: „Christus heeft ons verlost van den vloek der wet, een vloek geworden zijnde „voor ons, want daar is geschreven, vervloekt is een „iegelijk die aan het hout hangt.” Opdat de zegeningen

„Abrahams tot de heidenen komen zouden in Christus „Jezus, Marc. XV: 27, 28. „En zij kruisigden Hem „met twee moordenaars, eenen aan zijn regter- en eenen „aan zijne linkerhand. En de schrift is vervuld geworden, „die daar zegt: En Hij is met de misdadigers gerekend.” 1 Petr. II: 22; Jez. LIII: 9. „Die geen zonde gedaan „heeft, noch daar is geen bedrog in zijnen mond gevonden, „en vers 24: Die zelf onze zonden in zijn ligchaam ge-„dragen heeft op het hout enz.” 1 Petr. I: 10, 11.

Waarom Christus den kruisdood en geenen anderen sterven moest.

De kruisdood was van God vervloekt, Gal. III: 13; derhalve zoo spreekt God door den mond van Pilatus, het oordeel der vervloeking tegen Christus uit, opdat Hij onze vervloeking zoude wegnemen, en opdat de zegeningen Abrahams tot ons komen zouden. Toen de Heere God in de wet zeide: vervloekt is een iegelijk die aan het hout hangt, wist Hij reeds dat zijn Zoon aan het kruishout sterven zoude. Gevolglijk is Christus niet alleen door der Joden willekeur deze dood aangedaan, maar door de bijzondere voorzienigheid in den raad Gods, Hand II: 23; want overmits wij om onze zonden en misdaden den dood der vervloeking onderworpen waren en de kruisdood vervloekt was, niet slechts naar het oordeel der menschen, maar ook naar de uitspraak des Heeren, Deut. XXI: 23, zoo moest onze borg dezen dood ondergaan; opdat Hij ons door zijne genoegdoening van den vloek zoude verlossen; daarom herinnert ons Paulus, dat Christus onze vervloeking gedragen heeft, opdat Hij zijne zegeningen ons zoude mededeelen, toen Hij aan het kruis voor ons gestorven is, Gal. III: 13, 14. Alzoo leert ons zelfs het kruis, als het teeken der vervloeking, duidelijk, dat de last des

vloeks,, waarmede wij beladen waren, door Christus gedragen is, hetwelk wij uit eene andere soort van doodstraf niet zouden hebben kunnen zien.

Dat Christus, hoewel waarlijk een vloek voor ons geworden, echter daarom niet in zijn persoon onteerd of gesmaad wordt.

Christus is waarlijk en niet slechts in schijn een vloek voor ons geworden, gelijk de H. Geest spreekt en de apostel aanhaalt, Gal. III: 13: „Vervloekt is een iegelijk „die aan het hout hangt.” En inderdaad God wist niet slechts toen Hij dit verklaarde, welk eenen dood zijn Zoon eens om de zonden der menschen sterven zoude, maar was ook dit sterven van zijnen Zoon tot genoemd einde reeds bij Hem bepaald; en juist hierop is al onze hoop gevestigd, en blinkt de oneindige liefde Gods uit, dat onze God in waarheid en niet slechts in schijn, zijnen ganschen toorn op zijnen zoon heeft uitgestort, Hem waarlijk en zonder verbloeming heeft vervloekt, opdat Hij ons waarlijk in genade zoude kunnen aannemen, zoo zeer zelfs en zoo diep vervloekt, dat indien Christus niet tevens waarachtig God ware geweest, Hij in die vervloeking eeuwig zoude gebleven zijn, waaruit Hij nu, hoezeer ook aan zich zelven overgelaten, door zijne eigene almagt, ons ten goede ontkomen is; want indien de toorn van God slechts in schijn geweest ware, zoo zoude ook de gehoorzaamheid des Zoons slechts schijn, en de daarop gevestigde hoop onzer heerlijkheid die wij verwachten, ijdel zijn. Uit dit alles volgt echter geenszins eenige smaad of oneer, die hierdoor op den Zone Gods zoude gelegd worden, dewijl Christus hier in die hoedanigheden moet aangemerkt worden, welke Hij heeft, niet in zich zelven, maar uit toerekening als borg en middelaar, welk ambt Hij, met

al deszelfs gevolgen vrijwillig heeft aanvaard, opdat Hij ons alzoo wederom door toerekening zoude regtvaardigen, tot zijne broeders aannemen, en erfgenamen maken met Hem van het koninkrijk Gods. Want wij gelooven dat Hij eens anders vloek op zich heeft genomen, en inderdaad gedragen heeft, waardoor hij zijne hoogste gehoorzaamheid aan God heeft bewezen; en in het te boven komen van dien vloek, zijne waarachtige Godheid en goddelijke almagt geopenbaard heeft.

GESTORVEN.

Profetische en apostolische getuigenissen.

Dat Christus niet slechts toevallig als de speelbal van misbruikte magt of menschelijke boosheid den kruisdood onderging, zonder eenige hoogere bedoelingen en goddelijke voorbeschikking, blijkt uit de volgende plaatsen der schrift: „dat zaad zal u den kop vermorselen en gij zult „het de verzenen vermorselen," Gen. III: 15. „Overmits dan de kinderen des vleesches en des bloeds deel„achtig zijn, zoo is Hij ook desgelijks deszelven deelach„tig geworden, opdat Hij door den dood te niet zoude „doen dengenen, die het geweld des doods had, dat is „den duivel," Hebr. II: 14. De offeranden des O. T. voor de zonden zijn schaduwen geweest van eene toekomende offerande, van welke zaak Hebr. X: 1, 5, 7, 10 dus geschreven, en de profetie uit Ps. XL: 7—9 verklaard wordt: „De wet hebbende eene schaduw der toe„komende goederen, niet het beeld zelve der zaken, kan „met dezelfde offerhanden die zij alle jaren geduriglijk „opofferen, nimmermeer heiligen degenen die daar toeko„men;" en verder: „Daarom komende in de wereld zegt „Hij: (Ps. XL) Slagtoffer en offerande hebt gij niet ge-

„wild, maar gij hebt mij het ligchaam toebereid: brand-„offeren en offer voor de zonden hebben u niet behaagd. „Toen sprak ik: ziet ik kome, (in het begin des boeks „is van mij geschreven) om uwen wil te doen o God,” (welke woorden de Apostel te dezer plaats verklaart te zien op den gewilligen dood van Christus) „in welken „wil wij geheiligd zijn door de offerande des ligchaams „van Jezus Christus eenmaal geschied.” Het offer van Abel is Gode aangenaam geweest, en in de offerande van Noach vond de Heere mede een welbehagen; Gen. VIII: 21. Zeker daarom dewijl zij voorbeelden waren van des Messias offerande, op welke laatstgenoemde plaats Paulus het oog had wanneer hij Eph. V: 2 zegt: „Christus heeft zich zelven voor ons overgegeven tot eene „offerande en slagtoffer, Gode tot eenen welriekenden „reuk.” Zoo was ook het paaschlam eene type of zigtbare profetie van Christus dood, gelijk de evangelist dit leert Joh. XIX: 36; zoo naauwkeurig zelfs, dat ook de woorden der profetie: „geen been zal van Hem „verbroken worden,” door Gods wondervolle voorzienigheid in Christus zijn vervuld geworden, welke woorden, ofschoon van het Paaschlam gebezigd, Exod. XII: 46, de evangelist zegt bij den dood van Christus, in Hem hunne vervulling te hebben gehad, even als de profetie Zach. XII: 10: „zij zullen zien in welken zij gestoken „hebben;” Ook Paulus ziende op het afbeeldende paaschlam zegt 1 Cor. V: 7: „Ons pascha is voor ons geslagt „(namelijk) Christus;” en even zoo beeldde het dagelijksche offer dezelfde toekomstige offerande van Christus af. Dagelijks werd er des morgens en des avonds een lam geslagt en geofferd; daarop doelen de plaatsen Joh. I: 36: en 1 Petr. I: 19; Jez. LIII: 8: „Hij is afgesneden „uit het land der levenden; om de overtreding mijns volks „is de plaag op Hem geweest;” in overeenstemming met Dan. IX: 26: „De Messias zal uitgeroeid worden;” het-

welk geschieden moest voor de verwoesting van Jeruzalem; en nog eenmaal Jez. LIII: 10, 11: „Als zijne ziel „zich tot een schuldoffer zal gesteld hebben, zoo zal Hij „zaad zien; hij zal de dagen verlengen; en door zijne „kennis zal mijn knecht de regtvaardige, velen regt„vaardig maken, want Hij zal hunne ongeregtigheid dra„gen.” Zach. IX: 11: „U ook aangaande (o Zion) door „het bloed uws verbonds, heb ik uwe gebondenen uit „den kuil daar geen water in is, uitgelaten.”

Christus het hoofd van al de profeten, voorzegt zelf zijnen dood, Joh. XII: 24: „Voorwaar, voorwaar, zeg „ik u: indien het tarwegraan in de aarde niet valt en „sterft, zoo blijft hetzelve alleen; maar indien het sterft „zoo brengt het veel vrucht voort;” en hoofdst. X: 15—18: en Matth. XX: 28. Zie ook de verwonderingswekkende profetie uit den mond van Cajafas Joh. XI: 49—52; en 1 Cor. XV: 3: „Ik heb ulieden ten eersten overgegeven hetgeen ik ook ontvangen heb, dat Christus ge„storven is voor onze zonden naar de schriften; en David sprak door den geest der profetie in den 118 Psalm vs. 22 van „den steen dien de bouwlieden verworpen hadden,” en Christus verklaart deze profetie Matth. XXI: 38—45 zeggende: „hebt gij nooit gelezen: De steen dien „de bouwlieden verworpen hebben, deze is geworden tot „een hoofd des hoeks; van den Heere is dit geschied „en het is wonderlijk in onze oogen? enz. En als de „overpriesters en de farizeën deze zijne gelijkenis hoor„den, verstonden zij dat Hij van hen sprak.” Hiertoe behoort ook de uitnemende kracht van dien steen, Hand. IV: 7—14. „En als zij hen (de Apostelen) in het mid„den gesteld hadden, vraagden zij: Door wat kracht of door „wat naam hebt gijlieden dit gedaan? Toen zeide Petrus, „vervuld zijnde met den H. Geest tot hen: Gij oversten „des volks, en gij ouderlingen Israëls! Alzoo wij heden „regterlijk onderzocht worden over de weldaad aan een

„krank mensch (geschied), waardoor hij gezond geworden „is; zoo zij u allen kennelijk, en den gansche volke Is- „raëls, dat door den naam van Jezus Christus, den Na- „zarener, dien gij gekruist hebt, welken God heeft op- „gewekt, door Hem zeg ik, staat deze hier voor u ge- „zond. Deze is de steen die van u, de bouwlieden, ver- „acht is, welke tot een hoofd des hoeks geworden is. „En de zaligheid is in geenen anderen;" en een weinig daarna: „En ziende den mensch bij hen staan die gene- „zen was, hadden zij niets daar tegen te zeggen."

Waarom Christus gestorven is.

Het doel van Christus dood was aan Gods geregtigheid genoeg te doen, zijnen toorn over de zonden uit te blusschen, en in en door zijnen dood de zonde te verstoren en te verdelgen, waarin de gansche kracht des satans gelegen was. Want ofschoon de zonde naar Gods regtvaardig oordeel, gewoed heeft over het menschelijke geslacht, zoo is nogtans door het stillen van Gods toorn, beide voor de zonde voldaan en derzelver kracht gebroken, zoo dat zij thans in de geloovigen niet meer kan heerschen: „hiertoe is de Zone Gods geopenbaard, opdat Hij de wer- „ken des duivels verbreken zoude, 1 Joh. III: 8; beide voegt de apostel duidelijk te zamen: 2 Cor. V: 15; Rom. V: 18, 21, Rom. VI: 7, 8; 2 Tim. I: 10.

De vruchten van Christus dood.

De eerste vrucht is, dat de gehoorzaamheid van Christus tot in den dood onze geregtigheid voor God is; want in den dood van Christus ziet het geloof voornamelijk op de gewillige en hoogste gehoorzaamheid des Zoons, waar-

door Hij den Vader gehoorzaam is geworden tot den dood, ja tot den dood des kruises, Phil. II: 8; Hebr. V: 8; en daarom, gelijk door de ongehoorzaamheid van dien „éénen mensch velen tot zondaars gesteld zijn geworden, „alzoo zullen ook door de gehoorzaamheid van éénen, „velen tot regtvaardigen gesteld worden," Rom. V: 19; en dewijl Christus ons nu door zijnen dood regtvaardigt van de zonden, door welken de duivel de magt des doods verkregen heeft, zoo zegt de schrift: „dat de Zone Gods „door den dood heeft te niet gedaan dengenen die het „geweld des doods had, dat is, den duivel; en verlossen „zoude al degenen die met vreeze des doods, door al „hun leven, der dienstbaarheid onderworpen waren," Hebr. II: 14, 15. Alzoo is in dit artikel deze waarheid begrepen, die ik door het geloof aanneem, dat Christus voor mijne zonden gestorven is. Hij de regtvaardige, voor mij onregtvaardige, opdat ik door het geloof met deze gehoorzaamheid bekleed, voor God regtvaardig gerekend zoude worden; en nadat Jezaja, de gewillige en volkomene gehoorzaamheid van Christus in het beeld eens lams teekende, dat ter slagtbank geleid, zijnen mond niet opende, zoo stelt hij onze regtvaardigmaking, als een gevolg daarvan, met deze woorden voor: „door zijne kennis zal „mijn knecht, de regtvaardige, velen regtvaardig ma- „ken, want Hij zal hunne ongeregtigheden dragen;" Jez. LIII: 11.

Inderdaad daar is geene zaak zoo gewigtig en van zoo veel belang, als het gewillig lijden en sterven van den Zone Gods. Daarom komen er in de schrift ook zoo vele en duidelijke profetiën en beelden van voor, zoodat er onder het oude verbond geen dag voorbij ging of dit gewillig lijden en sterven van den Messias werd in het morgen- en avondoffer aan Israël afgeschaduwd. Trouwens, zonder bloedstorting geschiedt er geene vergeving. Wat ook het dwalend menschenverstand zich zelven en

anderen trachte diets te maken, neen, dit lijden is het schuldverzoenend lijden, dit bloed het schulduitdelgend bloed des eenigen middelaars Gods en der menschen, alles overklimmend, belangrijk en dierbaar! Daarom zegt ook Petrus: „Dat de profeten onderzocht hebben op wel„ken of hoedanigen tijd de geest Christi die in hen was, „beduidde, en te voren getuigde het lijden dat op Chris„tus komen zoude, en de heerlijkheid daarna volgende," 1 Petr. I: 11, 19, 20. De waarde nu dezer gehoorzaamheid tot in den dood, hangt af van de waarde des persoons, aangezien Hij, die het zich geenen roof behoefde te achten Gode gelijk te zijn, in zijne menschelijke natuur tot zulk een uiterste is gehoorzaam geworden dat Hij niet weigerde eenen vervloekten dood aan het kruis te ondergaan. Uit dit een en ander nu is het middagklaar, dat de eerste vrucht van Christus dood voor ons is, onze geregtigheid voor God; en dat wij, dit vasthoudende, dan ook den kostelijken dood van Gods Zoon niet hoog genoeg waardeeren kunnen..

De tweede vrucht van Christus dood.

De tweede vrucht is afsterving der zonde. Want door zijnen dood heeft Hij niet alleen voor de zonde aan Gods oordeel voldaan, maar heeft Hij ook de magt der zonde verbroken, die zij door Gods regtvaardig oordeel over ons had. Dit verklaar ik alzoo, dat Christus gestorven is, is Hij der zonde gestorven, en wel eenmaal. En der zonde gestorven te zijn, versta ik dus, dat Hij door zijnen dood niet alleen voor dezelve heeft genoeg gedaan aan Gods regtvaardig oordeel, opdat zij ons niet zoude worden toegerekend, maar dat Hij ook de magt der zonde, dewelke geheel in Gods regtvaardig oordeel gelegen was, door volkomen aan dezelve genoeg te doen, derwijze heeft ver-

broken, dat zij niet meer in het ligchaam van Christus, hetwelk de kerk is, kan woeden als te voren, maar allengskens vergaat, Hebr. IX: 14; 2 Tim. I: 10; want even als wanneer het hart van den mensch eene doodelijke wond heeft ontvangen, hij voor dood gehouden wordt, omdat hij den dood niet kan ontgaan, even zoo heeft de zonde in den dood van Christus eene doodelijke wonde ontvangen, zoodat wij daarom gezegd worden in Christus gestorven te zijn, Rom. VI: 4, 8; en bij Hozea zegt de Heere: „Ik zal ze van het geweld der hel verlossen, Ik zal ze vrijmaken van den dood, Hoz. XIII: 14. Ik, de Heere zal dit doen, dit is de Christus, God geopenbaard in het vleesch, die door den dood te lijden, en te overwinnen, dood en zonde heeft te niet gedaan, beiden hunne kracht en prikkel benomen hebbende, door het stillen van Gods toorn, 1 Cor. XV: 54—57. Daarom zegt Johannes: „hiertoe is de Zone Gods geopenbaard, opdat „Hij de werken des duivels verbreken zoude," 1 Joh. III: 8; derhalve is de Zone Gods die waarachtig Jehova is, Jer. XXIII: 6, niet alleen gestorven om voor de zonden genoeg te doen, maar ook om door die genoegdoening de zonde als het werk des duivels te vernietigen, want door zijne voldoening heeft Hij den vloek weggenomen en der zonde de kracht om te heerschen, die in Gods regtvaardig oordeel gegrond was, benomen; en ons zijnen Geest verworven, die de zonde in ons doodt, dewijl wij door dien Geest één ligchaam met Hem zijn geworden, 1 Cor. XII: 13.

EN BEGRAVEN.

Profetische en apostolische getuigenissen.

„En men heeft zijn graf bij de goddeloozen gesteld, en „Hij is bij de rijken in zijnen dood geweest, omdat Hij

„geen onregt gedaan heeft, noch bedrog in zijnen mond „geweest is," Jez. LIII: 9; deze profetie is door Jozef van Arimathea vervuld, Joh. XIX: 38—42; ook wordt het voorbeeld van Jona hier door den Heere zelven toegepast, Matth. XII: 39, 40 en Marc. XIV: 3—8: „Als „Jezus nu te Bethanië was ten huize van Simon den „melaatsche, daar Hij aan tafel zat, kwam eene vrouw, „hebbende een albasten flesch, met zalf van onvervalsch„ten nardus, van grooten prijs, en de albasten flesch ge„broken hebbende, goot die op zijn hoofd; en daar waren „sommigen die dat zeer kwalijk namen bij zich zelven, „en zeiden: waartoe is dit verlies der zalf geschied? „want dezelve had kunnen boven de driehonderd pennin„gen verkocht en den armen gegeven worden, en zij ver„grimden tegen haar; maar Jezus zeide: laat af van haar, „wat doet gij haar moeite aan? zij heeft een goed werk „aan mij gewrocht; want de armen hebt gij altijd met „u, en wanneer gij wilt kunt gij hun weldoen, maar „mij hebt gij niet altijd; zij heeft gedaan hetgeen zij kon, „zij is voorgekomen om mijn ligchaam te zalven tot eene „voorbereiding ter begrafenis." In welke merkwaardige geschiedenis wij zien dat de H. Geest door eene verborgene werking de vrouw aandreef, om door die zalving eene zigtbare profetie van des Heilands ophanden zijnden zoendood en begrafenis te geven.

Waartoe de begrafenis dient en welke hare nuttigheden zijn.

De begraving is een deel van Christus vernedering, want zij is de voortgang zijns doods; de eerste vrucht hiervan is, de bevestiging onzes geloofs dat, dewijl Christus waarlijk voor ons gestorven en begraven is en zich

zelven zoo diep voor ons heeft willen vernederen, dood noch begrafenis ons zal kunnen scheiden, aangezien des Vaders toorn waarachtiglijk gestild is; want gelijk het onweder toen Jona in de zee geworpen was, stilde, alzoo heeft ook Christus voorzegd, dat Hij uit het getal der levenden afgesneden en in het hart der aarde gelegd zoude worden, opdat Hij ons met den Vader, die over onze zonden vertoornd was, verzoenen zoude, hetwelk wij, dewijl Christus, de Middelaar des verbonds, dit inderdaad heeft vervuld, met grond vertrouwen. De tweede vrucht van Christus begrafenis ligt in den hieruit voortvloeijenden sterkeren aandrang tot dagelijksche bekeering; want gelijk Christus der zonde gestorven zijnde in het graf rust, alzoo moeten ook wij door de kracht der gemeenschap met Christus, die gestorven en begraven is, het daarvoor houden, dat onze oude mensch tegelijk met Christus begraven is, door de kracht des geloofs en het getuigenis des doops, opdat wij, terwijl de ware rust aan onze conscientiën is wedergegeven, rusten mogen van onze werken, dat is: van de zonden, en alzoo dien eeuwigen sabbat reeds in dit leven aanvangen, totdat hij door de kracht van Christus volkomen in ons volbragt worde; daarom voegt er de apostel, nadat hij gezegd had dat wij in Christus dood gedoopt, in eenen adem bij, dat wij ook met Christus begraven zijn door den doop, in den dood; Rom. VI: 3, 4. Om hier mede te kennen te geven, dat het door de kracht der gemeenschap met Christus is, dat de oude mensch steeds meer en meer in ons gedood wordt. Voorts moeten wij boven dit alles vooral opmerken, dat 's Heeren begrafenis een onwederlegbaar bewijs is, dat Hij waarlijk gestorven was. Van zijnen dood hing de genoegdoening voor de zonden af; daarom moest dezelve zoo zeker zijn, dat er geene plaats voor eenigen twijfel desaangaande overbleef, die slechts daardoor weggenomen werd, dat Hij even als alle

andere doode menschen is begraven geworden, en dit alles overeenkomstig de schriften, Jez. LIII: 8.

NEDERGEDAALD TER HELLE.

Profetische en apostolische getuigenissen.

Ps. XVI: 8—11 heeft Petrus op het oog, wanneer hij zegt: „Dezen door den bepaalden raad en voorkennis „Gods overgegeven zijnde, hebt gij genomen, en door „de handen der onregtvaardigen aan het kruis gehecht en „gedood; welken God opgewekt heeft, de smarten des „doods ontbonden hebbende, alzoo het niet mogelijk was „dat hij van denzelven (dood) zoude gehouden worden. „Want David zegt van Hem, ik zag den Heere allen tijd „voor mij; want Hij is aan mijne regterhand opdat ik „niet bewogen worde; daarom is mijn hart verblijd en „mijne tong verheugt zich, ja ook mijn vleesch zal rusten „in hope, want Gij zult mijne ziel in de hel niet verlaten, noch zult uwen heiligen niet overgeven om verderving te zien; Gij hebt mij de wegen des levens bekend „gemaakt; Gij zult mij vervullen met verheuging door „uw aangezigt;" Hand. II: 23—28.

Over de verkeerde opvatting van dit artikel en den oorsprong der dwaling van den voorburg der hel.

Hetgeen in dit geloofs-artikel uitgedrukt wordt, zouden wij dat in dezen zin moeten verstaan, dat Christus nedergedaald is, in den denkbeeldigen voorburg der hel, in welke plaats noch vreugde, noch droefheid zoude zijn, opdat Hij de vaderen daaruit zoude verlossen, of dat Hij zoude nedergedaald zijn in de plaats der verdoemden?

Geenzins, want vooreerst is het eene bekende zaak, dat de vaderen, ook voor den dood van Christus vreugde en troost gehad hebben, gelijk in Abraham en Lazarus blijkt; Luc. XVI: 25; en ten opzigte van het tweede, wordt het woord hel, nergens in de schrift voor den voorburg der hel genomen. De oorsprong nu der dwaling van een voorburg der hel komt hier van daan, dat velen gemeend hebben, en nog denken, dat de zonden niet eerder vergeven konden worden, tenzij eerst Christus geleden had; dit is eene dwaling, want het lijden van Christus heeft zijne kracht van eeuwigheid gehad, en „Christus is gisteren, en heden, en in eeuwigheid dezelfde;" Hebr. XIII: 8. En Paulus beschrijft de regtvaardigmaking met Davids woorden; „zalig zijn zij welker ongeregtigheden vergeven zijn;" Rom. IV: 7. Derhalve waren de zonden ten tijde van David eer Christus geleden had, al vergeven geworden door het vertrouwen op de toekomstige offerande van Christus, en in hetzelfde Hoofdstuk betuigt de apostel, dat wij op geene andere wijze de vergeving der zonden en de zaligheid erlangen, als op dezelfde wijze als Abraham en al de vaderen des Ouden Verbonds. Immers Christus zegt: „velen zullen komen van Oosten en Westen, en zullen met Abraham, Izak en Jakob, aanzitten in het koninkrijk der hemelen;" Matth. VIII: 11. En dewijl nu deze dwaling, hoewel lijnregt in strijd met de schrift, evenwel de overhand verkregen had, dat namelijk de vaderen vóór de komst van Christus in het vleesch, geen werkelijke vergeving der zonden zouden gehad hebben, zoo is daaruit weder eene nieuwe dwaling, het verzonnen stelsel namelijk van een voorburg der hel geboren. Want de vaderen die de vervulling der beloften niet beleefd hadden, in de hel te verstooten was toch al te hard, omdat er uit de hel geen verlossing is, gelijk zij zelven belijden; in de eeuwige gelukzaligheid durfden zij hen ook niet plaatsen,

omdat zij dewijl Christus nog niet geleden had, meenden, dat de zonden nog niet waren vergeven; om deze redenen nu zijn zij op den inval gekomen eene zekere soort van middenplaats uit te denken, waarin noch gelukzaligheid, noch droefheid zoude zijn, welke plaats zij in de taal der geleerden Limbus; en in ons nederduitsch, het voorgeburgt der hel hebben genoemd, of ook als men zeide, het voorhof der hel. Alzoo trachtte de vader der leugenen de uitgestrektheid en de grootheid der kracht van Christus offerande te verdonkeren, door te loochenen dat de vaderen des Ouden Testaments, door het geloof in de toekomende offerande van Christus vergeving der zonden zouden gehad hebben, en daarom heeft hij om deze leugen met eenigen schijn te bekleeden, voor dezelve een voorburg der hel gesticht; gelijk hij voor die geloovigen die na het lijden van Christus sterven, een vagevuur heeft verdicht almede tot hetzelfde einde, opdat de kracht om van zonde te reinigen, van Christus lijden zoude afgetrokken worden, tegen het duidelijke woord van God; 1 Joh. I: 7.

Ook kan hier niet worden toegegeven, dat Christus ter helle, dat is in de plaats der verdoemden zoude zijn nedergedaald, om aldaar den dood, en den duivel voor ons te overwinnen, of nieuwe pijnen te lijden; want dat Hij, én door zijnen dood, den satan heeft overwonnen, én na den dood geene smarten geleden heeft, door welken Hij ons van de magt des satans zoude verlossen, getuigt de brief aan de Hebreeën: „opdat Hij door den „dood te niet doen zoude dengenen die het geweld des doods had, dat is den duivel; en verlossen zoude al degenen, die met vreeze des doods door al hun leven „der dienstbaarheid onderworpen waren; Hebreeën II: 14, 15; en Coloss. II: 14, 15; en de Evangelist Lucas getuigt dat Hij zijnen geest bevolen heeft in ’s Vaders handen, Luc. XXIII: 46. Ook kan het van de vertoo-

ning van Christus overwinning aan de hel, niet voegzaam verstaan worden. Want deze behoort tot de verhooging welke in de opstanding eerst begonnen is, maar de nederdaling ter helle behoort tot de vernedering gelijk Petrus uitdrukkelijk leert, daartoe Davids woorden aanhalende, Hand. II: 25—27. Sommigen der ouden zijn van oordeel geweest, dat hier door hel, slechts het graf moest verstaan worden, maar indien dit zoo ware, waartoe dan in onze geloofsartikelen de herhaling dier zaak in zulke duistere bewoordingen, hetgeen immers in diezelfde artikelen reeds duidelijk en klaar gezegd was.

De ware zin van het artikel: Hij is nedergedaald ter helle.

Het is buiten eenigen twijfel, dat de nederdaling van Christus ter helle, de alleruiterste trap van Christus vernedering niet zoude beteekenen, waardoor Hij zich voor ons heeft vernederd en vernietigd, Hand. II. Hoedanig nu deze vernedering is, moet uit de beteekenis van de nederdaling ter helle gezien worden. De beteekenissen zijn deze: vooreerst beteekent de hel het graf; ten tweede bij wijze van accomodatie, de plaats der verdoemden; ten derde: de uiterste smarten. Ps. XVIII: 6. 1 Sam. II: 6, ten vierde wordt het genomen voor den staat die er in het graf is, en op hetzelve volgt, of voor dien staat die vol is van den uitersten smaad, dewijl namelijk diegenen die begraven zijn, als van den dood verdrukt en verslonden liggen, Jez. XIV: 11, 15—17. Van de eerste beteekenis hebben wij gezegd, dat de nederdaling ter helle, voor de begrafenis niet kan genomen worden. Ook hebben wij getoond dat de tweede beteekenis, namelijk de nederdaling ter plaatse der verdoemden op dit artikel niet past; zoo blijven er dan nog slechts twee be-

teekenissen over, namelijk de zielesmarten, en die staat of gestalte welke op die smarten en de begrafenis zelve volgt. Wat nu de eerste beteekenis aangaat, zoo heeft Christus in zijn gansche lijden, niet alleen in zijn ligchaam, maar ook en wel voornamelijk in zijne ziel verschrikkelijke angsten gevoeld, welke Petrus noemt, de smarten des doods, Hand. II: 24. In den ingang van dezen vreesselijken afgrond getuigt zulks dit woord van Christus: „Mijne ziel is geheel bedroefd tot der dood toe,” Matth. XXVI: 38. In den verderen voortgang in dienzelfden afgrond, getuigen de droppelen bloeds nog eenen grooteren zielsangst, Luc. XXII: 44, en eindelijk die hartverpletterende klagt, uit den diepsten kuil van dezen afgrond opstijgende: „Mijn God! mijn God! waarom „hebt gij mij verlaten?” Matth. XXVII: 46, getuigt van zijne allerdiepste vernedering en zielelijden; want overmits wij niet slechts naar het ligchaam, maar ook en wel voornamelijk naar de ziel, gezondigd, en Gods toorn verdiend hebben, zoo heeft onze borg Christus voor Gods regtvaardigen regterstoel, niet slechts in zijn ligchaam maar ook in zijne ziel, den toorn Gods moeten gevoelen, en denzelven stillen, opdat Hij een verlosser zoude zijn, niet slechts van het ligchaam, maar ook van de ziel, 1 Cor. VI: 25. Nopens welke zaak er eene uitstekende plaats voorkomt in den brief aan de Hebreën, „welke (Christus namelijk) in „de dagen zijns vleesches, gebeden en smeekingen tot den„genen die Hem uit den dood konde verlossen met sterke „roeping en tranen geofferd hebbende, en verhoord zijnde „uit de vreeze; hoewel hij de zone was, (nogtans) ge„hoorzaamheid geleerd heeft, uit hetgeen Hij heeft gele„den, en geheiligd zijnde, is Hij allen die Hem gehoor„zaam zijn eene oorzaak der eeuwige zaligheid geworden;” Hebr. V: 7—9; terwijl wij tevens moeten opmerken dat de gewillige gehoorzaamheid van Christus, om voor ons neder te dalen in dit allerdiepste zielelijden, van de hoogste

beteekenis is. Daarom noemt ook de apostel Petrus onzen zaligmaker, „de herder der zielen,” 1 Petr. II: 25; en hoewel Christus deze helsche smarten in zijn lijden slechts voor een betrekkelijk korten tijd gevoeld heeft, zoo heeft evenwel deze vernedering van den Zone Gods, in die uiterste smarten der hel, zulk eene waarde, dat zij de eeuwige straffen die wij door de zonde tegen den hoogen God verdiend hadden, verre overtreft; aangezien de hier lijdende Borg der zondaren, de eeuwige God is, die zich om hunnentwil, in zijne menschelijke natuur zoo diep vernederde, dat Hij de helsche smarten gevoelde. Hetgeen dan ook de oorzaak is waarom die smarten slechts voor eenen tijd in Christus hebben kunnen duren, onder welken de goddeloozen in eeuwigheid verzonken liggen.

De meening echter, dat de zielstoestanden die de evangelisten Christus toekennen zijner onwaardig zouden zijn, als droefheid, vreeze, schrik, dewelke allen uit zwakheid ontstaan, levert hier geen bezwaar, vooreerst: dewijl Christus dezelve niet om zijnent maar om onzentwille gewillig op zich heeft genomen; daarom onttrekken zij niets aan deszelfs kracht en sterkte.

Ten tweede is deze zwakheid van Christus zuiver en vrij geweest van alle zonde, deels omdat hij in de ware gehoorzaamheid volstandig is gebleven en zoodanige onuitdrukbare smarten zonder eenige lastering tegen God verdragen heeft, en deels omdat hij niet heeft opgehouden zijn vertrouwen volstandig op God te vestigen, noemende dien God, van wien hij klaagt verlaten te zijn, nogtans zijn God, schoon hij bovenmate beangstigd was, Hebr. V: 7—9.

Deze beteekenis die in de orde de derde is, namelijk van de zielesmarten welken uit den vloek ontstaan, bevat eene nuttige en noodzakelijke leering, overeenkomende met de heilige Schrift; en deze beteekenis zoude ook genoeg zijn ter verklaring van dit artikel, zoo niet twee dingen het belette-

den, namelijk, dat in den kruisdood, welke vervloekt was, die smarten uit het gevoel van den vloek geboren, begrepen zijn; en het voorafgaande artikel der begrafenis, de ware beteekenis dan der uitdrukking: „nedergedaald ter helle,” geeft te kennen, die staat die op den dood volgt, in het graf, het gevangen en verslonden liggen onder de magt des doods. Daarom zegt David: „wie zal u loven in het „graf,” Ps. VI: 6, zie ook Ps. XLIX: 15, 16, Jez. XIV: 11: 15—17. Tot in dien staat nu heeft Christus zich willen vernederen, dat Hij even als Jona in den buik van den walvisch, tot aan den derden dag, gelijk als van den dood verslonden en overwonnen lag; want zoo getuigt de Schrift van Jona, die een voorbeeld van Christus was, biddende uit den buik van den visch, hoofdst. II: 2: „Ik riep uit mijne benaauwdheid tot den Heere, en Hij „antwoordde mij, uit den buik des grafs schreide ik, en „Gij hoordet mijne stemme;” en vs. 4: „ik ben uitgestoo-„ten van voor uwe oogen, nogtans zal ik den tempel „uwer heiligheid weder aanschouwen;” en vs. 6: „de „grendelen der aarde waren om mij henen tot in eeuwig-„heid;” de beide beteekenissen voegt Petrus te zamen in een en hetzelfde vers, Hand. II: 24, zeggende: „Welken „God opgewekt heeft, de smarten des doods ontbonden „hebbende, alzoo het niet mogelijk was dat Hij van den-„zelven (dood) zoude gehouden worden;” want vooreerst zijn de smarten des doods in die woorden buiten alle tegenspraak, die uiterste smarten, niet alleen des ligchaams, maar ook en wel voornamelijk der ziel, door welken het den Heere behaagde Hem te verbrijzelen, Jez. LIII: 10; en uit welke Hij roept: „Mijn God! „mijn God! waarom hebt gij mij verlaten,” Voorts voegt Petrus er bij, dat die smarten des doods toen ontbonden zijn, toen God hem uit de dooden heeft opgewekt, daarom dat het niet mogelijk was, dat Hij van denzelven zoude gehouden worden, in welke woorden de apostel duidelijk

dien staat, welke op de smarten des doods en de begrafenis gevolgd is, en de smarten zelven, te zamen verbindt.

Derhalve alzoo het zeker is, dat Petrus hier van den uitersten trap van Christus vernedering spreekt, zoo volgt, dat door „nederdaling ter helle," bedoeld worden, niet alleen de smarten des doods, maar ook die uiterste versmaadheid, als het toppunt dier smarten, waarin Hij in het graf tot aan den derden dag verzonken, en als van den dood verslonden was, Jez. LIII: 8; ten anderen: hoewel Christus aan het kruis, op het allerdiepst vernederd en van God verlaten, door zijne vijanden geacht werd, en ook werkelijk riep dat Hij van God verlaten was, zoo was toch evenwel hun gemoed ongerust en aan hunne en des satans razernij niet voldaan, tenzij Hij ganschelijk in het graf besloten en verdrukt lag en van den dood gehouden werd. Die ongerustheid toonen zij met de woorden: „dat Hij afkome van het kruis, en wij zullen Hem „gelooven;" en hoewel zij Hem dus bespotteden, terwijl Christus waarlijk de smarten der hel gevoelde (gelijk Hij dezelve woordelijk betuigde), zoo was het evenwel niet meer dan eene halve of begonnen overwinning des Satans; want zij zelven, door welke de satan over Christus als van God verlaten, en nu verdrukt gezegepraald had, begeeren zorgvuldig tot voortzetting van de overwinning, dat het graf bewaard zoude worden, en verzegelen het daarom ook met een zegel, Matth. XXVII: 63—66: waarom? omdat zij namelijk zagen dat het eene onvolkomene of liever geen overwinning zoude zijn, zoo het bezit der overwinning ook niet nog na de begrafenis verzekerd was; dat is, des Messias geheele en volkomene uitroeijing als geheel van God verlaten.

Deze diepe vernedering van den Zone Gods schijnt Daniël bedoeld te hebben, hoofdst. IX: 26; „de Messias „zal uitgeroeid worden;" evenwel voorzegt hij vs. 27 ook, „dat Hij velen het verbond zal versterken," en hoofdst.

VII: 14: „dat Hij een eeuwig koninkrijk zoude oprigten;" welke beide plaatsen zeer duidelijk te kennen geven, dat Hij na de uiterste vernedering als overwinnaar weder zoude opstaan. Daarenboven toont Paulus uit den profeet Hozea aan, dat de overwinning van Christus ten behoeve zijner gemeente, dan eerst volkomen zal zijn, wanneer Hij ook hunne ligchamen uit dien smadelijken staat waarin zij begraven liggen (want zij worden gezaaid in oneere) zal verlost hebben, 1 Cor. XV: 54, 55; want wanneer het verderfelijke de onverderfelijkheid, en dit sterfelijke de onsterfelijkheid zal aangedaan hebben, alsdan zal het woord geschieden dat geschreven staat, „de dood is ver-„slonden tot overwinning; dood waar is uw prikkel? „helle waar is uwe overwinning?" derhalve zoo lang het graf zijne prooi behoudt, (en die behoudt het tot aan de opstanding) zoo lang ook heeft het de overwinning?" Die zal het echter volkomen ontnomen worden in de opstanding onzer ligchamen; dus ook, zoo lang dood en graf Christus ter nedergeveld en verdrukt hielden, zoo lang ook zetteden zij hunne kracht tegen Hem voort; die kracht echter werd hun volkomen ontnomen, toen Christus als overwinnaar hunne ijzeren boeijen verbrak en uit den doode opstond!

En eindelijk ook de volgorde des artikels toont het aan, dat door Christus nederdaling ter helle, de uiterste smaad des doods, die op de begrafenis volgt, bedoeld wordt, hetgeen ook blijkt uit de tegenstelling zijner verhooging; want tegen de drie trappen: gestorven, begraven, nedergedaald ter helle; worden er ook weder drie overgesteld, opgestaan, ten hemel gevaren, gezeten aan Gods regterhand; tegen den dood wordt overgesteld de opstanding ten leven, tegen het graf de woonplaats des doods, de zalige hemel, en tegen de nederdaling ter helle als de uiterste trap der vernedering in oneer, de zitting aan

Gods regterhand, hetwelk de hoogste trap is der verhooging in heerlijkheid.

De vrucht van Christus nederdaling ter helle.

De hoofdsom dan der beide beteekenissen van Christus nederdaling ter helle, (welker laatste eigenlijk met de orde der geloofsartikelen overeenkomt) is, dat Christus op het diepst is moeten vernederd en van God verlaten worden, opdat wij van God niet zouden verlaten worden; Vooreerst: in zoo verre als Zijne goddelijke natuur hare kracht niet bewees, droeg en ondervond hij de smarten des doods, niet alleen in het ligchaam maar ook in zijne ziel; voorts zoover als datzelfde woord of de goddelijke natuur rustte, en de aangenomene menschheid niet levend maakte, maar de ziel van het ligchaam afgescheiden, dat ligchaam tot aan den derden dag overgaf, in de magt des doods en des grafs, opdat Christus op alle wijzen voor ons zoude vernietigd worden, ten einde wij zouden verzekerd zijn, dat niet alleen onze zielen van de smarten des doods verlost zijn, maar dat ook alle versmaadheid van onze ligchamen door dezen Christus en door Zijne verdiensten weggenomen is, en door Zijne kracht volkomen weggenomen blijft, al schijnt het ook, dat onze ligchamen in de graven voor eenen tijd van den dood besloten en overwonnen gehouden worden.

En eindelijk heeft de geloovige zondaar een des te grooter vertrouwen van de liefde Gods, en van de volkomene verzoening door Christus verworven, naarmate hij meer mag inzien de diepte der verachting en vernedering, waarin de vlekkeloos reine om zijnentwil gezonken is, en tot welk een ontzettend duren prijs, de zaligheid voor hem door dien éénigen Borg en middelaar gekocht is.

TEN DERDEN DAGE WEDEROM OPGESTAAN VAN DE DOODEN.

Profetische en apostolische getuigenissen van Christus opstanding.

„Gij zult niet toelaten dat uw Heilige de verderving „zie;” Ps. XVI: 10. „Gij mannen broeders (zegt Pe„trus) het is (mij) geoorloofd vrijuit tot u te spreken, „van den Patriarch David, dat hij beiden gestorven en „begraven is, en zijn graf is onder ons tot op dezen dag, „alzoo hij dan een profeet was, en wist dat God hem „met eede gezworen had, dat hij uit de vrucht zijner len„denen, zoo veel het vleesch aangaat, den Christus ver„wekken zoude, om Hem op zijnen troon te zetten; zoo „heeft hij dit voorziende gesproken van de opstanding „Christi, dat zijne ziele niet is verlaten in de helle, noch „zijn vleesch verderving heeft gezien. Dezen Jezus heeft „God opgewekt, waarvan wij allen getuigen zijn;” Hand. „II: 26—32. Het voorbeeld van Jona Hoofdst. II, is „duidelijk en door Christus zelven verklaard, Matth. XII: „39, 40. — „Hij is uit den angst en uit het gerigt „weggenomen, en wie zal zijnen leeftijd uitspreken?” Jez. „LIII: 8, 10; „als zijne ziele zich tot een schuldoffer zal „gesteld hebben zoo zal Hij zaad zien, Hij zal de dagen „verlengen, en het welbehagen des Heeren zal door zijne „hand gelukkiglijk voortgaan. Ook wordt Jez. LV: 3 door Paulus aangehaald Hand. XIII: 26—40; als ook Ps. II: 7; en XVI: 10; om aan te toonen dat de Christus moest opstaan, opdat Hij zich zoude bewijzen te zijn de waarachtige Zone Gods, Rom. I: 4; en opdat het verbond van God met David ingegaan, eeuwig en vast zoude zijn. Om dit nu te bewijzen uit de schriften, laat Paulus in de boven aangehaalde plaats zich aldus

hooren: „Mannen broeders, kinderen van het geslacht „Abrahams, en die onder u God vreezen, tot u is het „woord dezer zaligheid gezonden, want die te Jeruzalem „wonen en hunne oversten, dezen niet kennende, hebben „ook de stemmen der profeten die op elken sabbat(dag) „gelezen worden, hem veroordeelende vervuld. En geen „oorzaak des doods vindende, hebben zij van Pilatus be- „geerd dat Hij zoude gedood worden, en als zij alles „volbragt hadden dat van Hem geschreven was, namen „zij Hem af van het hout, en legden Hem in het graf. „Maar God heeft Hem uit den doode opgewekt; welke „gezien is vele dagen lang, van degenen die met Hem „opgekomen waren van Galilea tot Jeruzalem, die zijne „getuigen zijn bij het volk. En wij verkondigen u de „belofte die tot de vaderen geschied is, dat (namelijk) „God dezelve vervuld heeft, aan ons hunne kinderen, als „Hij Jezus verwekt heeft; gelijk ook in den tweeden „Psalm geschreven staat: Gij zijt mijn zoon, heden heb „ik u gegenereerd. En dat Hij Hem uit de dooden heeft „opgewekt, alzoo dat Hij niet meer tot verderving zal „keeren, heeft Hij aldus gezegd: Ik zal ulieden de wel- „dadigheden Davids geven, die getrouw zijn; waarom „Hij ook in eenen anderen Psalm zegt: Gij zult uwen „heilige niet overgeven om verderving te zien. Want „David als hij in zijnen tijd den raad Gods gediend had, „is ontslapen, en is bij zijne vaderen gelegd, en heeft wel „verderving gezien; maar hij dien God opgewekt heeft, „heeft geene verderving gezien. Zoo zij u dan bekend „mannen broeders, dat door dezen u vergeving der zon- „den verkondigd wordt, en dat van alles, waarvan gij „niet kunt geregtvaardigd worden door de wet van Mo- „zes, door dezen een iegelijk die gelooft geregtvaardigd „wordt; ziet dan toe dat over ulieden niet kome, het- „geen gezegd is in de profeten.” Daniel en al de pro- feten voorzeggen beiden dat de Messias zoude uitgeroeid

worden, en dat Hij nogtans in eeuwigheid regeeren zoude, derhalve zoo moest Hij weder levend worden, want blijvende in den dood, zoo regeert Hij niet; Dan. VII en IV, Joh. II: 19. „Breekt dezen tempel, en in drie dagen „zal ik denzelven oprigten;” alwaar hij ook profeteert van de vervulling der profetie Ps. LXIX: 10: en Joh. doet er vs. 22 bij: „Als Hij opgestaan was van den doode wierden zijne discipelen indachtig dat Hij dit tot hen gezegd had, en zij geloofden de schrift, en het woord dat Jezus gesproken had; 1 Cor. XV getuigt in het breede van Christus opstanding en hare vrucht, en de evangelisten getuigen van de opstanding, ook beschrijven zij dezelve en bevestigen ze met de getuigenissen der engelen; Matth. XXVIII: 1; Marc. XVI; Joh. XX en XXI; Luc. XXIV.

De zin van het artikel, ten derden dage wederom opgestaan van den doode.

Ik geloof dat Jezus Christus, die heilige Gods, door den dood, die alleen door de zonde in de wereld gekomen is, onmogelijk heeft kunnen gehouden worden, Hand. II: 24; deels omdat Hij in zich zelven rein en vrij was van alle zondesmet, deels omdat Hij onze zonden die op Hem gelegd waren uitgedelgd had, en deels ook, omdat zijne menschheid met de goddelijke natuur of het levendmakend woord persoonlijk vereenigd was, en daarom de banden des doods ontbonden hebbende, door zijne goddelijke kracht ten derden dage wederom is opgestaan, en in een, voor alle lijden onvatbaar en onsterfelijk leven, zijnen discipelen is verschenen, en alzoo zich metterdaad heeft bewezen te zijn, de overwinnaar van onze zonden en van den dood; Matth. XXVIII; Marc. XVI.

De vrucht van Christus opstanding.

Het heilrijk gevolg, of de vrucht van Christus opstanding is viervoudig; de eerste is dat de opstanding van Christus een openbaar getuigenis is, dat er eene volmaakte en eeuwige geregtigheid door den Messias is aangebragt; gelijk Daniël spreekt tot allen en over allen die gelooven; want naardien Hij niet in zijne, maar in onze zonden, die op Hem gelegd waren, gestorven is en uit dezelven tot het onsterfelijke leven weder opgestaan is, zoo wordt hierdoor voor elken geloovige in het helderst licht geplaatst, dat zelfs geen enkele van al hunne zonden onverzoend is gebleven; want zoo er slechts een éénige van alle hunne zonden, die Christus, geene uitgezonderd, op zich genomen had, onverzoend gebleven was, zoo had Christus onze plaatsbekleeder en borg des genade-verbonds, niet weder uit den dood kunnen opstaan, dewijl daar waar slechts ééne zonde is, de dood moet zijn. Want alzoo hebben het Gods onveranderlijke waarheid en geregtigheid gesteld, „de bezoldiging der zonde is de dood;” Rom. VI: 23. De opstanding des Heeren is evenwel niet slechts een openbaar getuigenis onzer regtvaardigmaking, maar zij heeft ook nog eenen dieperen zin, namelijk: de opstanding des Zoons Gods is de dadelijke vrijspreking van alle zonden voor allen die gelooven; want, heeft God de Vader met de overgave van Zijnen Zoon in den dood des kruises, onze zonden metterdaad in Christus veroordeeld en gestraft, Rom. VIII: 3, dan heeft Hij ook, toen Hij hem, die onze zonden droeg, uit de dooden opwekte, Hem van al die zonden metterdaad vrijgesproken en geregtvaardigd verklaard, en ons met Hem. Een krachtig betoog over deze waarheid vindt men 1 Cor. XV: 17: „Indien Christus niet opgewekt is, zoo „is uw geloof te vergeefs, zoo zijt gij nog in uwe zon-

„den; dat is: zoo zijt gij nog waarlijk schuldig voor God. Dewijl dan Christus opgewekt is, zoo zijn wij niet meer in onze zonden, dat is: zoo zijn wij metterdaad van dezelve vrijgesproken, juist daardoor dat de Vader Hem heeft opgewekt van de dooden, opdat zij ons niet toegerekend zouden worden; 2 Cor. V: 19; en Rom. IV: 23—25. „Nu is het niet alleen om zijnent (Abra- „hams) wille geschreven, dat het hem toegerekend is, „maar ook om onzentwille, welken het zal toegerekend „worden, namelijk dengenen die gelooven in Hem die „Jezus onzen Heere, uit de dooden opgewekt heeft; welke „overgeleverd is om onze zonden, en opgewekt is om „onze regtvaardigmaking.” Wat deed de Vader, toen Hij Christus in den dood overgaf? Hij gaf Hem voor de zonden over en strafte onze zonden in Hem. Maar wat deed nu de Vader toen Hij Christus opwekte? Hij heeft daardoor geregtvaardigd, alle degenen voor welke Hij Hem had overgegeven, dat zijn de geloovigen, zoodat de zonden hun niet meer toegerekend worden, maar de geregtigheid hun toegerekend wordt; want dat de woorden „opgewekt om onze regtvaardigmaking,” van de toerekening moeten verstaan worden, is daaruit duidelijk, omdat in op een na het laatste vers gezegd wordt, dat „de geregtigheid wordt toegerekend door dengenen die „opgewekt heeft;” in het daarop volgend vers genoemd wordt, onze regtvaardigmaking in dengenen die opgewekt is. Ziedaar, hetgeen Hij te voren genoemd had „de toerekening „der geregtigheid” dat noemt Hij nu „onze regtvaardigma- „king,” hetzelfde dat hij 1 Tim. III: 16 zegt: „en buiten allen „twijfel de verborgenheid der godzaligheid is groot; God „is geopenbaard in het vleesch, is geregtvaardigd in den „Geest, is gezien van de engelen, is gepredikt onder de „heidenen, is geloofd in de wereld, is opgenomen in heer- „lijkheid.” Wat zegt hier de apostel anders dan dat die waarachtige God, die geopenbaard is in het vleesch,

waarin Hij ook geleden heeft, in den Geest, dien Hij tegen het vleesch overstelt, dat is, door de kracht van diezelfde godheid, waardoor Hij het vleesch van de dooden heeft opgewekt, geregtvaardigd is, wel niet van zijne eigene, maar van onze zonden die Hij op zich genomen had; op welke opstanding, en alzoo regtvaardigmaking, gevolgd is het getuigenis der engelen, de openbare verkondiging van de vergeving der zonden onder de heidenen, het geloof, waarmede Hij is aangenomen, en eindelijk de opneming in heerlijkheid; alle welke getuigenissen er zeer zeker niet op zouden gevolgd zijn, zoo Hij niet, toen Hij door de kracht zijner godheid opstond, van onze zonden was geregtvaardigd geworden. Immers zouden de engelen van Hem, als van den Zaligmaker van zondaren, geen getuigenis hebben kunnen geven, zoo Hij in onze verdoemenis was verdrukt gebleven, noch zoude er in zijnen naam vergeving der zonden hebben kunnen verkondigd worden, zoo Hij niet van dezelven, ten onzen behoeve, volkomen was geregtvaardigd geworden; noch zoude Hij ooit bij de menschen door het geloof aangenomen zijn geworden, indien Hij van de zonde en den dood verdrukt, den H. Geest niet had kunnen geven, die toch volstrekt alleen de werkmeester van het geloof is; en eindelijk zoude Hij niet hebben kunnen opgenomen worden in heerlijkheid, zoo niet dat vleesch, waarop al onze zonden geworpen waren geweest (Jes. LII: 6), van dezelven was geregtvaardigd geworden, als het opgewekt is uit den dood, in welken het door den goddelijken raad was veroordeeld geworden.

Deze is die kracht der opstanding van Christus, waardoor de geregtigheid, niet die uit de wet, maar de geregtigheid, die uit God is, door het geloof, is voortgebragt, van welke Paulus met eene ware en volle verzekerdheid des geloofs op deze wijze roemt: „naar de regtvaardigheid „die uit de wet is, zijnde onberispelijk. Maar hetgeen mij

„gewin was, dat heb ik om Christus wil schade geacht. „Ja gewisselijk, ik acht ook alle dingen schade te zijn, „om de uitnemendheid der kennisse Christi Jezu mijns „Heeren; om wiens wille ik al die dingen schade gerekend „heb, en acht die drek te zijn, opdat ik Christus gewin-„nen moge, en in Hem gevonden worde, niet hebbende „mijne regtvaardigheid, die uit de wet is, maar die door „het geloove Christi is, (namelijk) de regtvaardigheid, die „uit God is door het geloof. Opdat ik Hem kenne, en „de kracht zijner opstanding," Filip. III: 6—10. Daarom stelt Paulus ook Rom VIII: 34, den dood niet alleen als rantsoen tegen de verdoemenis over, maar ook de opstanding als de vrijspreking en als een hoogere trap; want zoo zegt hij: „wie is het die verdoemt? Christus is het, die gestorven is, ja dat meer is, die ook opgewekt is;" daarom schrijft ook Petrus de vraag eener goede conscientie aan de opstanding van Jezus Christus toe, als omdat dan eerst de conscientie vrolijk en in vrijheid hersteld is, wanneer dat licht der regtvaardigmaking haar bestraald heeft uit de opstanding van Jezus Christus.

Derhalve is het verbond des doops dan eerst in den geloovige bevestigd, wanneer dit geloof de overwinning in zijn hart verkregen heeft, zie 1 Petr. III: 21; daartoe strekt ook die orde van voorstelling des Evangeliums, die de Apostelen in het boek der Handelingen volgen, waarin zij namelijk op het sterkst doen uitkomen, dat Hij, dien zij gekruisigd hadden, opgewekt is van de dooden, en in hem opgewekt van de dooden, de regtvaardigmaking of de vergeving van zonden voordragen; omdat namelijk, gelijk in Christus dood onze zonden veroordeeld worden, alzoo in zijne opstanding onze vrijspreking ligt. Daarom besluit ook Paulus, nadat hij Christus dood verhaald en zijne opstanding bewezen had, met de woorden Hand. XII: 38: 39: „zoo zij u dan bekend, mannen broe-„ders! dat door dezen u vergeving der zonden verkondigd

„wordt; en dat van alles, waarvan gij niet kondt geregt-„vaardigd worden door de wet van Mozes, door dezen een „iegelijk, die gelooft, geregtvaardigd wordt.”

Dat nu Paulus niet alleen uit den dood, maar ook uit de opstanding van Christus dit besluit ten opzigte van de regtvaardigmaking trekt, wijzen de voorgaande woorden aan die dus luiden: „En wij verkondigen u de belofte „die tot de vaderen geschied is, dat (namelijk) God de-„zelve vervuld heeft aan ons, hunne kinderen, als hij Je-„zus verwekt heeft;” vs. 32, en zeker, die orde of leiddraad van voorstelling des evangeliums, is in overeenstemming met het aan hen gegeven bevel, want waarom wordt het volle evangelie, op Christus bevel, eerst na de opstanding gezonden tot de heidenen, en tot al het schepsel, gelijk Christus bij Lucas zegt: „alzoo moest de Christus „lijden, en van de dooden opstaan ten derden dage; en in zijnen naam gepredikt worden bekeering en vergeving der zonden, onder alle volken,” Luc. XXIV: 46; omdat hetzelve namelijk toen eerst in zijnen naam volkomen konde verkondigd worden, nadat Hij onze zonden in zijn ligchaam gedragen had op het hout, en geregtvaardigd van dezelven, uit de dooden opgestaan was. Want toen was het evangelie op alle wijzen volkomen, (1 Cor. XV: 1, 2, 17) en de genade der regtvaardigmaking volmaakt en „overvloedig boven de misdaad tot allen en over allen „die gelooven.”

De hoofdsom dan der eerste vrucht van Christus opstanding is, dat de zonden ons nu niet meerder kunnen toegerekend worden dan Christus zelven, en dat wij in Christus zoo regtvaardig en onschuldig gerekend worden als Christus was, toen Hij uit de dooden opstond; want naardien Hij door den dood, onze zonden met zijne gehoorzaamheid had uitgedelgd, zoo volgt daaruit, dat aangezien hij geregtvaardigd wederom opstaat, die te voren als een zondaar in onze plaats van God was veroordeeld

en vervloekt geworden, Hij ook in onze plaats en ten onzen behoeve, van onze zonden is geregtvaardigd, en wij in en met Hem; nademaal de apostel 2 Tim. I: 9, 10 zegt dat die genade ons gegeven is voor de tijden der eeuwen, doch nu geopenbaard is in den Zoon, en nog steeds geopenbaard wordt in het evangelie. Zie ook Eph. I.

De tweede vrucht van Christus opstanding.

De tweede vrucht is de levendmaking, omdat even als Christus, toen Hij wederom opstond, van onze zonden geregtvaardigd en tegelijk levend gemaakt is, alzoo ook degene die in Christus gelooft, beide regtvaardig en levend gemaakt is, gelijk de apostel leërt Eph. II: 1—11; daarom noemt Paulus dezelve de regtvaardigmaking des levens; en stelt ze over tegen de misdaad der verdoemenis; ook maakt hij eene tegenstelling tusschen de zonde welke heerscht tot den dood, en de geregtigheid van Christus, welke degenen die ze ontvangen doet heerschen in het leven, Rom. V: 17—21; en wel zóó, dat Christus niet slechts dat nieuwe leven in ons werkt, maar zelf dat leven is, gelijk Hij Joh. XIV: 6 zegt: „Ik ben de weg, de waarheid en het leven;" en Gal. II: 20 „ik leef, doch niet meer ik, Christus leeft in mij."

De levendmaking is dan de tweede vrucht van Christus opstanding, dat namelijk de altijd levende Christus zelf, ons leven is door het geloof, en wij door de kracht die wij uit Christus, ons hoofd, trekken, door den geest des geloofs in dit leven, wederom opstaan in nieuwigheid des levens, opdat wij in een rein en heilig leven, ons geheel en al aan den wille Gods toewijden, naar des apostels vermaning Col. III: 1, 2. „Indien gij dan met Christus „opgewekt zijt, zoo zoekt de dingen die boven zijn, waar „Christus is, zittende aan de regterhand Gods;" „Bedenkt „de dingen die boven zijn, niet die op de aarde zijn."

Daarom zegt ook diezelfde apostel, Rom. VI: 4, 5; „dat „wij in de gelijkmaking van Christus dood ingeplant zijn, „opdat wij der wederopstanding deelachtig geworden, in „nieuwigheid des levens wandelen zouden"; met welke woorden hij ons niet alleen de opstanding van Christus als een voorbeeld ter navolging voorstelt, maar hoofdzakelijk leert, dat door de kracht van Christus opstanding dit in ons wordt uitgewerkt, dat wij in een nieuw leven weder kunnen opstaan.

De derde vrucht van Christus opstanding.

De derde vrucht, met de tweede naauw verbonden, is de zekerheid onzer volharding in het geloof en der volkomene overwinning van zonde en dood. Want even als Christus in eeuwigheid leeft en nooit meer sterven kan; „want dat Hij gestorven is, dat is Hij der zonden „eenmaal gestorven, en dat Hij leeft, dat leeft Hij Gode;" Rom. VI: 10, alzoo trekken degenen die door het geloof Christus zijn ingelijfd, een geestelijk leven uit Hem waaruit zij nooit weder kunnen uitvallen, en dat zelfs niet door de scheiding van ziel en ligchaam zal kunnen uitgebluscht worden, gelijk Christus zegt Joh. VIII: 51: „Zoo iemand mijn woord zal bewaard hebben, die zal „den dood niet zien in der eeuwigheid." Derhalve dewijl het leven des geloofs zelf, in deszelfs beginsel in dit leven, het leven van Christus is, in hunne zielen uitgestort, heeft het ook die kracht en natuur dat het nooit kan sterven, en zeker eenmaal volkomen zal volmaakt worden; 1 Pet. I: 3: „Geloofd zij de God en Vader „onzes Heeren Jezu Christi, die, naar zijne groote barm„hartigheid ons heeft wedergeboren, tot eene levende hope, „door de opstanding Jezu Christi uit de dooden." De oorzaak en het fondament der levende hoop stelt hij in

de barmhartigheid des Vaders en in de opstanding van Christus, omdat, gelijk Christus, nadat Hij door de barmhartigheid des Vaders in onzen naam is opgestaan, altijd leeft, alzoo heeft ook de hoop een bestendig leven in hen, ten deele in de aanvankelijke wedergeboorte, en ten deele in de verwacht wordende volkomene volmaking. De plaats Eph. I: 19—23 is onder meer anderen hier ten bewijze, dat God die zelfde kracht in ons ten toon spreidt wanneer Hij het geloof in ons werkt, als die welke Hij betoond heeft in de opwekking van Christus uit den dood, en dat het juist het Woord zelf is, dat alles in allen vervult; zie ook 1 Petr. III: 5; 2 Cor. IV: 14, 16.

En hieruit nu vloeit de verzekerdheid van de volkomene overwinning der zonde, des satans en des doods; want gelijk het woord in het aangenomen vleesch, dat het door zijne eigene kracht heeft opgewekt, (Joh. X: 17 en 18) onze zonden, die op Hem gelegd waren, en den dood overwonnen heeft, alzoo zal ook dat Woord, in de geloovigen wonende, niet rusten, totdat het alle overblijfselen der zonde en des doods door zijne kracht en uitwerking, in hen zal hebben overwonnnen en te niet gedaan; 1 Cor. XV: 54—58; 1 Joh. V: 4, 5. Want dat wij door geene andere, dan door zijne kracht, die in ons werkt, de zonde en den dood zullen overwinnen, weten wij uit de beloften 1 Joh. IV: 4: „Want Hij is meerder, die in ons is, dan die in de wereld is.”

Deze zekerheid onzer volharding in het waar geloof en der volkomen overwinning door het geloof, maakt dat wij alle dingen met een vrolijk gemoed uit zijne hand ontvangen, hetzij dan voorspoed of tegenspoed, vast verzekerd zijnde dat deze allen zullen medewerken ten goede, en die overwinning bevorderen zullen die alreeds voor ons behaald is door Christus Jezus; 1 Cor. XV: 57: „Gode zij dank, die ons de „overwinning geeft door onzen Heer Jezus Christus;” en 2 Cor. IV: 10.

De laatste vrucht van Christus opstanding.

Dewijl wij nu met ziel en ligchaam leden zijn van ons verheerlijkt Hoofd Christus, door den band van den geest des geloofs, 1 Cor. VI: 14—16, Rom. VIII: 11, zoo hebben onze ligchamen in de opstanding van Christus, ons Hoofd, een zeker onderpand en zinnelijk bewijs dat dezelven niet alleen in dit leven van de zonden opgewekt worden, gelijk in de tweede vrucht aangetoond is, maar dat ook deze onze ligchamen, die thans nog sterfelijk zijn, maar het regt des eeuwigen levens bezitten, door het geloof, ook door den levendmakenden geest van Christus tot de genieting der onsterfelijkheid bij het einde der wereld zullen opgewekt worden in heerlijkheid, even als het verheerlijkt ligchaam van ons Hoofd Jezus Christus; Filip. III: 21: „Die ons vernederd ligchaam veranderen „zal, opdat hetzelve gelijkvormig worde zijnen heerlijken „ligchame, naar de werking, waardoor Hij ook alle dingen „Hem zelven kan onderwerpen;" en 1 Cor. XV: 44: Ge„lijkerwijs wij het beeld des aardschen (Adams) gedragen „hebben, alzoo zullen wij ook het beeld des hemelschen „dragen."

De laatste vrucht dan van Christus opstanding is, dat de onsterfelijkheid ons van God zelve toegewezen is, zijnde geschied in des Messias opwekking, en wordende ons aangeboden door het evangelie, en verzegeld door den Geest van Christus, 1 Tim. I: 10; „die den dood heeft te niet „gedaan, en het leven en de onverderfelijkheid aan het licht gebragt, door het evangelie;" Eph. I: 13, 14. „In wel„ken (Christus) ook gij zijt, nadat gij het woord der waar„heid, (namelijk) het evangelie uwer zaligheid gehoord hebt; „in welken gij ook, nadat gij geloofd hebt, zijt verzegeld „met den Heiligen Geest der belofte; die het onderpand „is van onze erfenis, tot de verkregene verlossing, tot

„prijs zijner heerlijkheid.” Schoon wij dan ook sterven, wij zullen nogtans weder opstaan tot een onsterfelijk leven, omdat beiden het regt des levens is toegewezen, door de opwekking des Zoons, en wij dezen opgewekten Christus zijn ingelijfd als ranken in den wijnstok, door het uitwendige getuigenis des Evangeliums, en het inwendige des H. Geestes.

Op dit fondament nu steunt de rede des Apostels 1 Cor. XV: 12—15, „indien Christus opgestaan is, zoo zullen wij „ook weder opstaan;” daartoe dient dat hij hem noemt de „eersteling dergenen die ontslapen zijn;” vs. 20, omdat de gansche oogst der geloovigen van alle eeuwen, God tot eene zalige opstanding is geheiligd geworden, door de opwekking van die menschheid, welke de Zoon Gods van ons aangenomen heeft; daarom wordt Hij Col. I: 11 genoemd: „de eerstgeborene uit de dooden,” hetwelk elders breedvoeriger zal verklaard worden. Overmits dan, èn in de opwekking des Zoons het regt des levens voor ons is aan het licht gebragt, èn door het gehoor des Evangeliums ons de levendmakende geest van Christus is geschonken, die de geest des geloofs is, door welken niet alleen onze zielen maar ook onze ligchamen leden zijn van Christus, ons Hoofd, daarom hebben wij in de opstanding van Christus, ons hoofd, een zeker pand, dat onze ligchamen tot de onsterfelijkheid zullen opgewekt worden.

OPGEVAREN TEN HEMEL.

Profetische en apostolische getuigenissen.

De profetie van Christus hemelvaart Ps. LXVIII: 19 haalt de Apostel aan Eph. IV: 7, 8: „Elk een van ons is „de genade gegeven naar de mate der gave Christi. Daarom z egt hij: Als hij opgevaren is in de hoogte, heeft hij

„de gevangenis gevangen genomen, en heeft den menschen „gaven gegeven;" en de profetie van des Messias zitting aan Gods regterhand, Ps. CX: 1 bevat in zich eene profetie van de opvaring ten hemel, als de ingang in de heerlijke verhooging aan Gods regterhand, iets dat door het getuigenis van den H. Geest zelven bevestigd wordt door den mond van Petrus, Hand. II: 33—35: „Hij „dan, door de regterhand Gods verhoogd zijnde, en de be„lofte des Heiligen Geestes ontvangen hebbende van den „Vader, heeft dit uitgestort, dat gij nu ziet en hoort. „Want David is niet opgevaren in de hemelen; maar hij „zegt: de Heere heeft gesproken tot mijnen Heere: zit „aan mijne regterhand, totdat ik uwe vijanden zal gezet „hebben tot een voetbank uwer voeten." Zoo voegt ook Marcus de hemelvaart met het zitten aan Gods regterhand te zamen. „De Heere dan, nadat Hij tot hen gesproken „had, is opgenomen in den hemel, en is gezeten aan de „regterhand Gods." Marc. XVI: 19; en Christus voorzegt zijne opvaring ten hemel Joh. XIV: 1—3:„ Uw hart „worde niet ontroerd; gijlieden gelooft in God, gelooft ook „in mij. In het huis mijns Vaders zijn vele woningen; „anderszins zoude ik het u gezegd hebben: ik ga henen „om u plaats te bereiden. En zoo wanneer ik heen zal „gegaan zijn, en u plaats zal bereid hebben, zoo kom ik „weder, en zal u tot mij nemen, opdat gij ook zijn moogt, „daar ik ben." De zekere en klare vervulling van Christus hemelvaart beschrijven de evangelisten, Marcus op de even te voren aangehaalde plaats, en Lucas in de evangelische geschiedenis: „ziet, ik zende de belofte „mijns Vaders op u; maar blijft gij in de stad Jeruzalem, „totdat gij zult aangedaan zijn met kracht uit de hoogte. „En Hij leidde hen buiten tot aan Bethanië, en zijne „handen opheffende, zegende Hij hen. En het gescheidde „als Hij hen zegende, dat Hij van hen scheidde en werd „opgenomen in den hemel. En zij aanbaden Hem en keer-

„den weder naar Jeruzalem met groote blijdschap. En zij „waren allen tijd in den tempel, lovende en dankende God,” Luc. XXIV: 49—53 en Hand. I: 9—11. „En als Hij „dit gezegd had, werd Hij opgenomen, daar zij het zagen, „en eene wolk nam Hem weg van hunne oogen. En alzoo „zij hunne oogen naar den hemel hielden, terwijl Hij „henenvoer, ziet, twee mannen stonden bij hen in witte „kleeding; welke ook zeiden: gij Galilésche mannen! „wat staat gij en ziet op naar den hemel? Deze Jezus, „die van u opgenomen is in den hemel, zal alzoo komen, „gelijkerwijs gij Hem naar den hemel hebt zien henenva- „re,” en Hand. III: 17—21, zegt Petrus: „En nu „broeders! ik weet dat gij het uit onwetendheid gedaan „hebt, gelijk als ook uwe oversten; maar God heeft „alzoo vervuld, hetgeen Hij door den mond al zijner „profeten te voren verkondigd had, dat de Christus lijden „zoude. Betert u dan, en bekeert u, opdat uwe zonden „mogen uitgewischt worden; wanneer de tijden der ver- „koeling zullen gekomen zijn van het aangezigt des Hee- „ren; en Hij gezonden zal hebben Jezus Christus, die u „te voren gepredikt is; welken de hemel moet ontvangen „tot de tijden der wederoprigting aller dingen, die God „gesproken heeft door den mond al zijner heilige profeten „van alle eeuwen.”

De zin der woorden: opgevaren ten hemel.

De zin is: ik geloof dat Christus, die naar zijne goddelijke natuur altijd in den hemel was, Joh. I: 1 en III: 13; nadat Hij het ambt zijner zending vervuld had en zijne discipelen veertig dagen lang van de waarheid zijner opstanding en van het koninkrijk Gods onderwezen had, met dat zijn waarachtig ligchaam, dat uit het wezen der maagd was aangenomen, hetwelk aan het kruis heeft

gehangen, gestorven en begraven is, en dat verheerlijkt wederom is opgestaan, met datzelfde waarachtig menschelijke ligchaam en ziel, opgevaren is ten hemel, de woonplaats der eeuwige gelukzaligheid, naar het getuigenis der schrift, Hand. I: 9—11, welke schrift zegt: „dat Christus van de discipelen scheidde en opgenomen werd in „den hemel," Luc. XXIV: 51; „weggegaan is;" Joh. XIV: 28; „opgenomen is," Hand. I: 11; „van ons," Luc. XXIV: 51; „in het heiligdom dat niet met handen „gemaakt is," Hebr. VII: 9—24; „in den hemel zelven", Marc. XVI: 19; „dat Hij daar altijd is en zonder eenige „afbreking;" Hebr. X: 12: „dat Hij van den Hemel moet „ontvangen worden tot de tijden der wederoprigting aller „dingen, Hand. III: 21.

Hoe Christus afwezend, nogtans tegenwoordig is.

Maar indien Christus van ons is weggegaan en deze wereld verlaten heeft, hoe wordt dan zijne belofte vervuld: „ik ben met ulieden al de dagen tot de voleinding „der wereld!" „Deze belofte" (zegt de kerkvader Augustinus) „wordt even zoo vervuld als dat andere woord „van Christus is vervuld geworden: „voorwaar, voorwaar „zeg ik u, eer Abraham was, ben ik," Joh. VIII: 58; „want gelijk Hij dat met de tegenwoordigheid niet van „zijn vleesch, maar van zijne godheid heeft vervuld, en „nogtans niet schroomt te zeggen: „Ik," schoon Hij het „alleen van de tegenwoordigheid zijner godheid verstaat, „alzoo wordt ook van zijne majesteit, naar zijne voorzie„nigheid, naar zijne onuitsprekelijke genade vervuld, het„geen dat van Hem gesproken is: „ziet, ik ben met „ulieden al de dagen tot de voleinding der wereld." „Maar naar zijn vleesch, welk het Woord heeft aangeno„men, naar hetgene dat Hij van de maagd geboren is,

„naar hetgene dat Hij van de Joden gevangen is, dat Hij „aan het hout geklonken is, dat Hij van het kruis afge-„nomen is, dat Hij in linnen doeken gewonden is, dat „Hij in het graf gelegd is, dat Hij in de opstanding ge-„openbaard is, zult gij mij niet altijd met u hebben. „Waarom? omdat Hij na de tegenwoordigheid des ligchaams, „veertig dagen met zijne discipelen heeft omgegaan, en „is, terwijl zij hem geleidden, opgevaren ten hemel daar „zij het zagen, maar niet navolgden, en Hij is „hier niet. Want hij is en zit daar aan de regterhand „des Vaders. En Hij is hier toch, want Hij is met „de tegenwoordigheid der majesteit niet weggegaan. En „anders, naar de tegenwoordigheid der majesteit hebben „wij Christus altijd bij ons, naar de tegenwoordigheid „des vleesches is teregt tot de discipelen gezegd: „maar „Mij hebt gij niet altijd"; Matth. XXVI: 11.

Van de vrucht der hemelvaart.

Thans vervolgen wij met te spreken over de vruchten die het geloof uit Christus hemelvaart ontvangt; vooreerst dan gelijk aan zijne opstanding, onze regtvaardigmaking wordt toegekend, evenzoo ook aan zijne hemelvaart, de voortgang en de volmaking dier regtvaardigmaking, en wel in twee opzigten. Vooreerst: omdat hij met dat ligchaam, dat vervloekt was geweest om onze zonden, in den hemel niet zoude hebben kunnen opklimmen, zoo hij niet eerst in onzen naam volkomen van dezelve geregtvaardigd was geweest. Want gelijk Hij ten leven niet had kunnen opstaan, zoo er maar ééne enkele onzer zonden onverzoend was gebleven, en zoo niet alle geloovigen in Hem waren geregtvaardigd geweest, wier personen hij voor zijne rekening genomen had, toen hij in hunne plaats veroordeeld werd, evenzoomin zoude Hij in dat

ontoegankelijk licht, werwaarts niets onreins komen kan, hebben kunnen ingaan, zoo Hij niet ten volle van onze zonden was geregtvaardigd geweest, en wij in Hem, wanneer hij in onzen naam derwaarts is opgevaren, Joh. XVI: 10. „De Heilige Geest zal de wereld overtuigen van ge„regtigheid, omdat ik tot mijnen vader henen ga, en „gij zult mij niet meer zien.” Want gelijk het den hoogepriester niet geoorloofd was, zonder bloed voor zijne en des volks zonden in te gaan in het heilige der heiligen, Hebr. VII: 27, alzoo zoude Christus geenen toegang tot het ware heiligdom, namelijk den hemel zelven, geopend zijn geweest, zoo Hij niet eerst volkomen voor onze zonden, die Hij op Zich genomen had, had genoeg gedaan. Hebr. I: 3 en IX: 7, 11 en 12.

Derhalve als Christus als de ware Hoogepriester, door en met zijn eigen bloed, in het heiligdom, dat niet met handen gemaakt is, in den hemel zelven ingaat, zoo is het een onwederlegbaar bewijs, daar de wereld door overtuigd wordt, dat er eene eeuwige geregtigheid door Christus is aangebragt, gelijk Daniël voorzegd had; en inderdaad, dat de hemelvaart van Christus een openbaar getuigenis onzer regtvaardigmaking is, roept Paulus in zegepraal des geloofs uit, Eph. IV: 8: „Als Hij opgevaren is in de „hoogte, heeft hij de gevangenis gevangen genomen, en „heeft den menschen gaven gegeven.” Waarlijk de gevangenis, dat is, de zonde en den dood, heeft Hij niet met zich in de hemelen genomen, want daar is geene plaats voor de zonde en den dood. Wat dan? Die hemelvaart is een openlijk getuigenis, een publiek feit dat de overwinning der zonde en de wegneming der verdoemenis in het helderst licht stelt, en de verwerving der geregtigheid, en ook onze overwinning, volkomen zeker maakt.

En ten andere; zoo is niet slechts de ingang in het hoogste heiligdom een getuigenis van onze geregtigheid,

maar zoo is ook het verblijven in dat heiligdom eene eeuwige voortzetting dier geregtigheid, dewijl Christus namelijk door de kracht zijner eenige offerande, in alle eeuwigheid van onze zonden geregtvaardigd, in onzen naam aldaar verschijnt, opdat wij altijd regtvaardig in Hem gerekend worden, en opdat Hij den menschen gaven geve, namelijk de gaven des H. Geestes, onder welke de apostel het geloof in de eerste plaats rekent, Eph. IV: 12—16. Op deze zaken hopen wij ter gelegener plaats terug te komen, wanneer wij aanstonds daarna zullen overgaan tot de behandeling van het zitten aan Gods regterhand.

Hoe Christus dood, opstanding, hemelvaart, en zitting aan Gods regterhand, dienen tot regtvaardigmaking des geloofs.

Naardien er te voren reeds van onze geregtigheid gewag gemaakt is in Christus dood en opstanding, zoo zoude men niet geheel ten onregte kunnen vragen, hoe, en in welk opzigt de dood, opstanding, hemelvaart en zitting aan Gods regterhand tot regtvaardigmaking onzes geloofs kunnen dienen.

Vooreerst: de gehoorzaamheid van Christus tot den dood is de zaak zelve die ons wordt toegerekend tot geregtigheid, want met en door dezelve voldoet Hij voor de zonden; aan deze gehoorzaamheid ontbreekt niets, gelijk Christus betuigt Joh. XIX: 30: „het is volbragt,” en de apostel stelt Rom. V: 17—19 tegen onze ongehoorzaamheid, de gehoorzaamheid van Christus over.

Ten tweede: de opstanding van Christus uit den doode is een openbaar getuigenis van zijne en onze geregtigheid, namelijk dat Christus van al onze zonden geregtvaardigd is, en wij in en met Hem, want indien er maar

éene zonde was ongestraft gebleven zoo had hij niet kunnen opstaan; dit is die „vraag eener goede conscientie „tot God, door de opstanding van Jezus Christus," 1 Petr. III: 21.

Ten derde: de hemelvaart is een voortzetten en vervolgen dier geregtigheid, omdat Hij met datzelfde ligchaam, dat om onze zonden vervloekt was geworden, in onzen naam ten hemel niet zoude hebben kunnen opvaren, in die hoogste heerlijkheid, zoo Hij niet ten volle van onze zonden was geregtvaardigd geweest, en wij, die Hem door het geloof zijn ingelijfd, alzoo in en met Hem, Hebr. I: 3.

Ten vierde: maar niet alleen is de hemelvaart en ingang in dat hoogste heiligdom, een openbaar getuigenis van onze geregtigheid, maar ook de zitting aan Gods regterhand, dat is, het verblijven en de gedurige vertooning voor het aangezigt des Vaders, in die hoogste heerlijkheid is eene voortzetting van diezelfde eeuwige geregtigheid, van Christus, en van ons, gelijk wij geleerd hebben, en breeder zal aangewezen worden in de zitting aan Gods regterhand.

Paulus stelt al deze trappen voor, Rom. VIII: 33, 34: „Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitver- „korenen Gods? God is het, die regtvaardig maakt. Wie „is het, die verdoemt? Christus is het, die gestorven is." Ziedaar de zaak om welke wij geregtvaardigd worden van schuld en verdoemenis: de dood van Christus! „Ja dat meer is, die ook opgewekt is," hetwelk een zeker getuigenis is, dat die dood tot eene volkomene vrijspreking van onze zonden, die Hij op zich genomen had, genoegzaam is geweest; anders zoude Hij in den dood hebben moeten blijven. „Die ook ter regterhand Gods is," hetwelk nog een grooter getuigenis is, dat de gevangenis der zonde en der verdoemenis overwonnen is, zoodat wij nu van dezelve door Christus geregtvaardigd en verlost zijn. „Die ook voor ons bidt." Als hij zegt: „die ook;"

zoo toont Hij dat het nog eene nieuwe versterking onzes geloofs is, aangaande de genadige regtvaardigmaking door Christus, welke bij de naast voorgaande moet gevoegd worden, dat Hij namelijk, ook ter regterhand Gods is, werwaarts Hij niet zoude hebben kunnen komen, tenzij geregtvaardigd van onze zonden. En Hij bidt ook voor ons, terwijl Hij namelijk door de kracht van zijne éénige offerande in eeuwigheid regtvaardig voor ons verschijnt, 1 Joh. II: 1. Alzoo is het bestendig verblijven aan de regterhand Gods en de vertooning voor den Vader, eene voortzetting van onze eeuwige regtvaardigmaking, zóó, dat er voor de beschuldiging tegen de geloovigen zelfs geene plaats overig is. Zoo volkomen, eeuwig, en op de allersterkste gronden gebouwd is onze regtvaardigmaking in Christus, tot welker regte kennis Paulus ons op de aangehaalde plaatsen wilde opleiden.

Van de tweede vrucht van Christus hemelvaart.

De tweede vrucht is, dat Hij, door zijne opvaring ten hemel, ons met zich gezet heeft in den hemel, Eph. II: 6. Zoodat wij den hemel niet slechts met eene onzekere hoop verwachten, maar in Christus, onzen broeder en hoofd, werkelijk bezitten; deels om dat het aardsche en ligchamelijke pand, dat hij van ons ontvangen heeft, nadat Hij de volkomene verzoening onzer zonden te weeg gebragt heeft, den hemel nu in onzen naam bezit; deels omdat wij zelven het geestelijke en hemelsche pand, van Hem ontvangen, bezitten, namelijk den Geest van Christus, die in ons woont, en dat wij alzoo door de kracht des H. Geestes, Hem, door het geloof in de beloften des evangeliums, zijn ingelijfd. Daarom spreekt de geregtigheid, die uit het geloof is, alzoo: „zegt niet in uw hart, „wie zal in den hemel opklimmen? hetzelve is Christus

„van boven afbrengen, enz. maar wat zegt ze? Nabij u is „het woord, in uwen mond en in uw hart, dit is het woord „des geloofs hetwelk wij prediken."

Zeker allerliefelijkst zijn de geestelijke eerstelingen dezer leer, want zij maakt door de kracht van Christus Geest, dat wij nu in Christus, ons Hoofd, den hemel door eene zekere en ontwijfelbare hope bezitten. Laten wij dan onze harten in deze allernuttigste leer met eenige zeer heldere godspraken der schrift versterken. Christus zelf, sprekende van zijn henengaan, zegt: „In het huis mijns „Vaders zijn vele woningen, anderzins zoo zoude ik het „u gezegd hebben: Ik ga henen om u plaats te berei- „den." Joh. XIV: 2. „Ik vare op tot mijnen Vader „en uwen Vader, en tot mijnen God en uwen God." Joh. XX: 17. Van de zekerheid des onderpands, hetwelk Christus van ons aangenomen en in de hemelen opgevoerd heeft, verzekert ons de apostel zoozeer, dat hij zegt: „dat God ons met Christus mede gezet heeft in de „hemelen," Eph. II: 6, en van het onderpand, dat ons zoude gezonden worden, spreekt Christus aldus: „Ik zeg „u de waarheid: het is u nut dat ik wegga; want indien „ik niet wegga, zoo zal de Trooster tot u niet komen;" Joh. XVI: 7. Van dit gezonden onderpand getuigt Petrus, Hand. II: 33, en Paulus, 2 Cor. I: 22: „Die „ons ook heeft verzegeld, en het onderpand des Geestes „in onze harten gegeven; en 2 Cor. V: 1—5 vooral. Ook de kerkvader Tertullianus, in zijn boek over de opstanding des vleesches, schrijft onder anderen: „Deze „Jezus, een middelaar Gods en der menschen genaamd, „volgens het pand van beide partijen dat hem toebetrouwd „is, bewaart ook het pand des vleesches in zich zelven „tot een onderpand der geheele hoofdsom; want gelijk „hij ons het onderpand des geestes heeft nagelaten, alzoo „heeft hij ook van ons het onderpand des vleesches ont- „vangen en in den hemel opgevoerd, tot een onderpand

„van de geheele hoofdsom, welke derwaarts eens zal „bijeen gebragt worden. Weest gerust vleesch en bloed, „gij zijt in het gebruik van den hemel en van Gods ko-„ninkrijk in Christus; immers zij loochenen dat gij in Chris-„tus zijt, en zij loochenen dat in Christus de hemel is, „die u den hemel durven ontzeggen.” Zoover Tertullianus.

Van de derde vrucht.

De derde vrucht is, dat Christus daarom in de hoogste hemelen gezeten is, opdat Hij door zijne kracht, van daar in onze harten uitgestort, ons van deze aardsche, tegenwoordige en vleeschelijke dingen zoude aftrekken, en tot het begeeren en bedenken van de hemelsche, toekomende en geestelijke dingen zoude levend maken en opleiden; „want onze wandel is in de hemelen, waaruit wij ook den Zaligmaker verwachten, namelijk den Heere Jezus Christus;” Filip. III: 20.

ZITTENDE TER REGTERHAND GODS DES ALMAGTIGEN VADERS.

Profetische en apostolische getuigenissen.

„De Heere heeft tot mijnen Heer gesproken: Zit aan „mijne regterhand, totdat ik uwe vijanden zal gezet heb-„ben tot eene voetbank uwer voeten. De Heere zal den „scepter uwer sterkte uit Sion zenden, zeggende: heersch „in het midden uwer vijanden;” en: „De Heere heeft „gezworen, en het zal Hem niet berouwen, Gij zijt

„Priester in eeuwigheid, naar de ordening Melchizedeks;” Ps. CX: 1, 2, 4. Dat deze profetie van Hem moet verstaan worden, leert Christus zelf Matth. XXII: 42—45. En Christus, door den hoogepriester bezworen zijnde, erkent dat Hij Gods Zoon is, en zijne vijanden Hem zouden zien, zittende ter regterhand Gods; Matth. XXVI: 63, 64: „En de hoogepriester antwoordende, zeide tot „hem: Ik bezweer u bij den levenden God, dat gij ons „zegt, of gij zijt de Christus, de Zoon Gods? Jezus zeide „tot Hem: Gij hebt het gezegd. Doch ik zeg ulieden: „van nu aan zult gij zien den Zoon des menschen, zit-„tende ter regterhand der kracht Gods, en komende op de „wolken des hemels.”

De vervulling van Davids profetie aangaande de zitting aan Gods regterhand, komt ons voor Marc. XVI: 19: „De Heere dan, nadat Hij tot hen gesproken had, is op-„genomen in den hemel, en is gezeten aan de regterhand „Gods;” en Hand. II: 33—36, en V: 31; en „aldus is „de steen, die van de bouwlieden veracht is, geworden tot „een hoofd des hoeks;” Hand. IV: 10—12: „welke steen „uit den berg zonder handen afgehouwen,” aan de regterhand Gods voortgaat te „vermalen al de andere ko-„ninkrijken, maar zijn koninkrijk zal in eeuwigheid be-„staan;” Dan. II: 44, 45, en Eph. I: 18—23: „opdat „gij moogt weten, welke zij de hope van zijne roeping, „en welke de rijkdom zij der heerlijkheid van zijne erfe-„nis in de heiligen. En welke de uitnemende grootheid „zijner kracht zij aan ons, die gelooven, naar de werking „der sterkte zijner magt, die hij gewrocht heeft in Chris-„tus, als Hij Hem uit de dooden opgewekt heeft, en heeft „Hem gezet tot zijne regterhand in den hemel;” enz.

Waarom van de hemelvaart gezegd wordt, de zitting ter regterhand Gods, des almagtigen Vaders.

Het oogmerk of voornaamste doel van Christus hemelvaart wordt er mede verklaard; namelijk dat Christus is ten hemel gevaren, niet slechts opdat Hij aldaar de eeuwige gelukzaligheid zoude genieten gelijk de engelen en de gelukzalige menschen, maar opdat Hij ter regterhand Gods zoude zitten, hetwelk der engelen en der menschen waardigheid ver te boven gaat, gelijk de brief aan de Hebreën getuigt: „Want tot wien van de engelen heeft „Hij ooit gezegd: zit aan mijne regterhand, totdat ik „uwe vijanden zal gezet hebben tot eene voetbank uwer „voeten?" Hebr. I: 13. Maar aangezien God geen ligchamelijk wezen is, en daarom noch regter- noch linkerhand heeft, aan welke Christus zoude staan of zitten, zoo is het openbaar dat deze woorden en spreekwijzen van de menschen en de menschelijke zaken ontleend zijn, door welke de goddelijke dingen aan ons zwak bevattings-vermogen eenigermate worden voorgesteld en te verstaan gegeven, dewijl wij menschen gewoon zijn, hen die wij hoogachten of eene gelijke eer als ons zelven toekennen, aan onze regterhand te plaatsen; 1 Kon. II: 19; Ps. XLV: 10.

Wat de zitting ter regterhand Gods des almagtigen Vaders is.

De zitting ter regterhand Gods des Vaders is de verhooging van Christus in zijn koninkrijk en priesterdom; dat Hij namelijk niet gelijk te voren in zwakheid en armoede, maar in eene openbare en hemelsche majesteit en heerlijkheid het koninklijk en priesterlijk ambt bedient.

Derhalve zoo gelooft gij dan eerst waarlijk in Christus, zittende ter regterhand Gods des almagtigen Vaders, wanneer gij gelooft dat Hij in den hemel voor u bidt in de hoogste heerlijkheid, en zijn koninkrijk met de hoogste magt beheerscht, zoodat Hij u veel krachtdadiger verhoort, met den Geest der vertroosting en der wijsheid beschenkt, en u beschermt, dan bijaldien Hij nog met zijn ligchaam hier op aarde was en met u sprak; Hand. V: 31: „Dezen heeft God door zijne regterhand verhoogd „(tot) eenen Vorst en Zaligmaker, om Israël te geven be„keering en vergeving der zonden;" Eph. I: 20—23: „Hij heeft Hem uit de dooden opgewekt, en heeft Hem „gezet tot zijne regterhand in den hemel, verre boven alle „overheid, en magt, en kracht, en heerschappij, en al„len naam, die genaamd wordt, niet alleen in deze we„reld, maar ook in de toekomende. En heeft alle din„gen zijnen voeten onderworpen, en heeft hem der ge„meente gegeven tot een Hoofd boven alle dingen; welke „zijn ligchaam is, en de vervulling desgenen, die alles in „allen vervult;" en Hebr. VIII: 4; 1 Petr. III: 22. Uit deze plaatsen is het duidelijk dat de schrift met de zitting ter regterhand Gods, niet bedoelt die bediening van het koninkrijk en priesterdom, welke ter oorzaak van de gewillige vernietiging van Christus zwakker was en donkerder, maar die volmaakte regering, eer en heerlijkheid van Christus, welke van alle zwakheden bevrijd, en in het openbaar verklaard is; in welke Hij toen eerst is ingegaan toen Hij van de dooden is opgestaan, ten hemel is opgevaren, en zich aldaar in eene onuitsprekelijke heerlijkheid, als een Heer van al de schepselen in de tegenwoordigheid van al de heilige engelen en menschen, geopenbaard heeft.

Welke vrucht de geloovigen ontvangen uit die zitting van Christus ter regterhand Gods, of uit Christus verhooging in zijn koninkrijk en priesterdom.

Vooreerst: wat aangaat de verhooging van Christus in het priesterdom; daaruit ontvangen de bondgenooten Gods deze vertroosting, dat zij weten dat het verbond der genade tot in eeuwigheid bewaard wordt door de voorbidding van dezen Middelaar; Hebr. VIII: 6—12. Welke voorbidding is, een vertooning voor des Vaders aangezigt, opdat de kracht der eens gedane offerande altijd zoude gelden; en zij is in dezen Middelaar een standvastige wil om zalig te maken, overeenstemmende met den wil des Vaders, de eens gedane offerande voor eene eeuwige verzoening aannemende, en dezen ijver om zalig te maken in den Middelaar volgens eedzwering goedkeurende. Ps. CX: 4: „De Heere heeft gezworen en het zal „Hem niet berouwen, Gij zijt priester in eeuwigheid naar „de ordening Melchizedeks;" of, opdat ik het een weinig breeder omschrijve, zoo ontvangen alle bondgenooten uit Christus verhooging in het priesterdom vooreerst deze vrucht, dat zij weten dat de Middelaar des eeuwigen verbonds in dat heiligdom hetwelk niet met handen gemaakt is, den hemel zelven, is ingegaan, en ter regterhand Gods is verhoogd, opdat de voorbidder eeuwig, dat is geduriglijk en zonder eenige afbreking voor den Vader zoude verschijnen voor ons, en alzoo het eens gemaakte verbond der genade in eeuwigheid bewaren, en in den hemelschen troon der majesteit, door zijne voorbidding bevestigen zoude.

Ten tweede: de getuigenissen aangaande de eeuwige bewaring des genade-verbonds komen ons voor Hebr. VIII: 6: „En nu heeft Hij (onze hoogepriester) zooveel „uitnemender bediening verkregen, als Hij ook eens be„teren verbonds Middelaar is;" en Hebr. VII: 20—25:

„En voor zooveel het niet zonder eedzwering (is geschied) „(want genen zijn wel zonder eedzwering priesters ge„worden, maar deze met eedzwering, door dien, die tot „Hem gezegd heeft: De Heere heeft gezworen, en het zal „Hem niet berouwen: Gij zijt priester in eeuwigheid naar „de ordening Melchizedeks) van een zooveel beter ver„bond is Jezus borg geworden. En genen zijn wel vele „priesters geworden, omdat zij door den dood verhinderd „werden altijd te blijven, maar deze, omdat Hij in der „eeuwigheid blijft, heeft een onvergankelijk priesterschap. „Waarom Hij ook volkomen kan zalig maken degenen, „die door Hem tot God gaan, alzoo Hij altijd leeft om voor „hen te bidden.”

Ten derde: Ten opzigte van Christus vertooning voor het aanschijn Gods voor ons, en de altijddurende kracht der eens gedane offerande leest men Hebr. IX: 24: „Christus is niet ingegaan in het heiligdom dat met han„den gemaakt is, hetwelk is een tegenbeeld des waren, „maar in den hemel zelven, om nu te verschijnen voor „het aangezigt Gods voor ons;” en Hebr. X: 12: „maar „deze een slagtoffer voor de zonde geofferd hebbende, „is in eeuwigheid (dat is, zonder eenige afbreking) gezeten „aan de regterhand Gods.”

Ten vierde: Van den wil om zalig te maken in den Zoon, en van den aannemenden wil in den Vader, getuigt de eedzwering welke het God niet zal berouwen, en bijgevolg zal het den Zoon ook niet berouwen het ambt van eeuwigen Zaligmaker op zich genomen te hebben; Ps. CX: 4, en Rom. VIII: 33, 34: „Wie zal „beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? „God is het die regtvaardig maakt. Wie is het, die ver„doemt? Christus is het, die gestorven is; ja dat meer is, „die ook opgewekt is, die ook ter regterhand Gods is, „die ook voor ons bidt.” Uit welke woorden men verstaat den standvastigen wil in den Zoon om ons voor het aange-

zigt Gods zalig te maken, hetwelk Paulus onder de voorbidding begrijpt, en hetwelk beantwoordt aan den wil van God, van welken hij te voren gezegd heeft: „God is het „die regtvaardig maakt;" daarom kunnen dan ook de geloovigen aan de eeuwige verzoening met God niet twijfelen, deels omdat dit eeuwige ambt om te verzoenen aan Christus met eedzwering is opgelegd, deels omdat Christus datzelfde ambt metterdaad zelf alle oogenblikken, zonder eenige de minste afbreking, geheel en volkomen uitvoert met de hoogste magt en heerlijkheid, zoodat wij met regt op zoo groot eenen voorstander steunende, zekerlijk kunnen vertrouwen, dat er niemand te voorschijn zal treden die de geloovigen slechts zal durven beschuldigen, veel minder veroordeelen, dat wij, zeg ik, kunnen vertrouwen, dat er zelfs niet de minste beschuldiging, hetzij des satans, hetzij der conscientie, hetzij der zonde, kan geduld worden voor dien Hoogenprister, die in zoo groot eene heerlijkheid voor ons bidt, zoodat die heerlijke voorbidding van Christus datgene waarlijk aan ons vervult hetgeen God beloofd had door den Profeet Jezaja XLIV: 22: „Ik delg uwe overtreding uit als een nevel, en uwe „zonden als eene wolk; keer weder tot mij, want ik heb „u verlost;" en Jez. LX: 1—3.

De tweede vrucht die wij uit deze verhooging van Christus in het priesterdom ontvangen.

De tweede vrucht is, dat wij met een volkomen vertrouwen, alle goede en heilzame gaven van God durven bidden en verwachten, dewijl wij leden zijn van dien Priester die met zoo groot eene magt en heerlijkheid bekleed voor ons bidt, ten volle verzekerd zijnde, dat zijne heerlijke voorbidding al onze onwaardigheid weg neemt en ons eene onuitsprekelijke genade te weeg brengt, en dat

wij alzoo door en om dezen Hoogepriester zullen ontvangen de beloofde goederen om welke wij bidden. „Dewijl „wij dan, broeders! vrijmoedigheid hebben om in te gaan „in het heiligdom door het bloed Jezu, door eenen ver„schen en levenden weg, welken hij ons ingewijd heeft „door het voorhangsel, dat is (door) zijn vleesch: en „(dewijl wij hebben) eenen grooten Priester over het huis „Gods, zoo laat ons toegaan met een waarachtig hart, „in volle verzekerdheid des geloofs, onze harten gereinigd „zijnde van de kwade conscientie, en het ligchaam gewas„schen zijnde met rein water. Laat ons de onwankelbare „belijdenis der hoop vasthouden; want die het beloofd „heeft is getrouw;" Hebr. X: 19—23; zoo ook Filip. IV: 6, 7: „Weest in geen ding bezorgd; maar laat uwe „begeerten in alles, door bidden en smeeken, met dank„zegging bekend worden bij God; en de vrede Gods, die „alle verstand te boven gaat, zal uwe harten en zinnen „bewaren in Christus Jezus."

Zoo hebben wij dan deze zeer overvloedige vrucht, dat wij in alle dingen, die ons bij God te doen staan, zoodanig eenen Heer over Gods huis, en zoodanig eenen voorbidder hebben, om wiens wil de Vader ons alle dingen schenkt. Daarom wordt Hij genaamd: „een getrouw hoogepriester in de dingen die bij God te doen waren;" Hebr. II: 17; en III: 2—6; en IV: 14.

De derde vrucht.

De derde vrucht is dat wij ons zelven, en alle goederen die wij allen door, en om dezen hoogepriester ontvangen, God in alle dingen dankzeggende, door dezen Jezus Christus Gode tot aangename en welbehagelijke offerande opofferen, die Hij ook door en om den Zoon zijner liefde, tot zijne heerlijkheid aanneemt en maakt

dat dezelve daartoe diene. „Zoo vielen de vierentwintig „ouderlingen voor het Lam (neder), hebbende elk citeren en gouden fiolen zijnde vol reukwerks, hetwelk „zijn de gebeden der heiligen" Openb. V: 8; en Rom. „XII: 1: „Ik bidde u broeders! door de ontfermingen „Gods, dat gij uwe ligchamen stelt tot eene levende, heilige en Gode welbehagelijke offerande;" enz.; en 1 Petr. II: 5, 6: „Zoo wordt ook gij zelven als levende steenen, „gebouwd (tot) een geestelijk huis, (tot) een heilig priesterdom, om geestelijke offeranden op te offeren, die Gode „aangenaam zijn door Jezus Christus. Daarom is ook vervat in de schrift: Ziet, ik leg in Sion eenen uitersten „hoeksteen, die uitverkoren en dierbaar is; en: Die in Hem „gelooft, zal niet beschaamd worden;" Hebr. XIII: 15, 16; zie ook Filip. I: 11: „Vervuld met vruchten der „geregtigheid, die door Jezus Christus zijn tot heerlijkheid en prijs Godes".

De vierde vrucht.

Aangezien nu de geloovigen leden zijn van Christus, die in de hoogste heerlijkheid voor hen bidt, zoo maakt Hij dat hun lijden door zijne voorbidding niet slechts geheiligd, maar ook heerlijk is voor het aanschijn Gods; „want kostelijk is in de oogen des Heeren de dood zij„ner gunstgenooten;" Ps. CXVI: 16; zie ook Ps. LVI: 9; en Filip. II: 17, 18: „Ja indien ik ook tot een drank„offer geofferd worde over de offerande en bediening uws „geloofs, zoo verblijde ik mij, en verblijde mij met u al„len. En om datzelfde verblijdt gij u ook, en verblijdt „ook ulieden met mij." Derhalve wordt het lijden der kerk wonderlijk geheiligd en heerlijk gemaakt, door dezen Hoogepriester die in heerlijkheid voor hen bidt; eindelijk alle dingen welke van het priesterschap des ouden testa-

ments en van de offeranden zoo heerlijk van God waren ingesteld, en gedaan werden naar het geestelijk voorbeeld dat aan Mozes op den berg getoond was, derzelver volkomene waarheid en wezenlijke vrucht hebben wij tot eene eeuwige vertroosting in het priesterdom van Christus, niet slechts in zoo ver Hij hetzelve in de vernedering met zoo groot eene kracht heeft bediend, dat Hij met eene offerande in eeuwigheid heeft volmaakt degenen die geheiligd worden; maar ook in zoover Hij altijd leeft om voor ons te bidden, en daardoor te weeg te brengen dat wij altijd genieten de vrucht van zijne offerande, en de waarheid van al die dingen welke door de afbeeldingen des Ouden Testaments bedoeld, en van God beloofd waren. Derhalve als wij de schriften des ouden testaments lezen, zoo moeten wij onze harten opheffen tot dien Priester, die in de hoogste heerlijkheid datgene elk oogenblik voor ons volbrengt, wat God ons door den mond der profeten en de dienst der zigtbare schaduwen beloofd had. „Want al wat te voren geschreven is, dat „is tot onze leering te voren geschreven;" enz., Rom. XV: 4. B. v. Exod. XXXIX: 6—14, dat de hoogepriester de namen der stammen op de schouderen droeg, en de twaalf edele gesteenten voor zijne borst droeg als hij in het heiligdom zoude gaan ter gedachtenis der twaalf stammen Israëls, dat voert Christus thans met groote heerlijkheid uit. Hij heeft ons, als het ware Israël, steeds op zijne borst, en in gedachte even als de hoogepriester de twaalf edele steenen voor het aangezigt des Heeren droeg; en eens zullen wij de volkomene vrucht van Christus verhooging in het priesterdom, in het eeuwige leven, met de hoogste verwondering ondervinden, wanneer wij die verhooging van onzen Hoogepriester in heerlijkheid, onmiddelijk zullen aanschouwen, gelijk de Heere zelf heeft gebeden: „Vader Ik wil dat daar ik ben, ook die „bij mij zijn, die gij mij gegeven hebt, opdat zij mijne

„heerlijkheid mogen aanschouwen, die gij mij gegeven „hebt;" Joh. XVII: 24.

Wat de verhooging van Christus in zijn koninkrijk is, hetwelk het tweede deel is van Christus zitting ter regterhand Gods.

Het koninkrijk Gods is de herstelling der zaligheid in de uitverkorenen, door woord en Geest, voortkomende van het alleen wijze en almagtige Hoofd Christus, en de bescherming zijner kerk tegen hare vijanden. Dit koninkrijk heeft Hij in Zijne vernedering begonnen toen Hij in de wereld kwam, zeggende bij deszelfs grondlegging: „Bekeert u, want het koninkrijk der hemelen is „nabij gekomen;" Matth. IV: 17. De verhooging in zijn koninkrijk is dan die allerhoogste trap van eer en heerlijkheid, waarin de Zoon van God zich in de hemelen voor engelen en gezaligden, in het glansrijkst licht vertoont te zijn de koning en het hoofd van alle uitverkorenen, en van daar met te meerder nadruk zijne kracht over ons uitstort, als toen Hij met zijn ligchaam op aarde was, de zaligheid en het leven door woord en Geest in de uitverkorenen herstellende, en hen tegen alle vijanden beschermende. „De Vader heeft Christus gezet tot zijne „regterhand in den hemel, verre boven alle overheid en magt, en kracht, en heerschappij, en allen naam die ge- „naamd wordt, niet alleen in deze wereld, maar ook in „de toekomende. En heeft alle dingen zijnen voeten on- „derworpen, en heeft hem der gemeente gegeven tot een „Hoofd boven alle dingen; welke zijn ligchaam is, en de „vervulling desgenen die alles in allen vervult;" Eph. I: 20—23. „Ik zeg u de waarheid: het is u nut dat ik „wegga: want indien ik niet wegga, zoo zal de Trooster „tot u niet komen, maar indien ik henenga, zoo zal ik

„Hem tot u zenden;" Joh. XVI: 7, omdat het in Gods raad alzoo besloten was, dat Christus in zijn koninkrijk verhoogd zijnde, Hem zoude zenden.

Welke vruchten wij ontvangen uit Christus verhooging in zijn koninkrijk.

Gelijk Christus voor ons geboren, en voor ons gestorven is, alzoo zit Hij ook voor ons ter regterhand Gods; de eerste nu is dat alleen de christenen God regt kennen, aanbidden en verheerlijken. Want daarom heeft de Vader Christus aan zijne regterhand geplaatst, opdat Hij van de engelen en de menschen erkend, aangebeden en geëerd worde als hun God en Heer; en daarentegen vervloekt God alle andere godsdienst-oefeningen die haren grond niet hebben in Christus, in wien Hij alleen erkend, aangeroepen en verheerlijkt wil worden. Hand. II: 36, besluit Petrus uit de zending des Heiligen Geestes, en het getuigenis van David omtrent des Messias zitting ter regterhand Gods: „Zoo „wete dan zekerlijk het gansche huis Israëls, dat God hem „tot eenen Heer en Christus gemaakt heeft, (namelijk) „dezen Jezus, dien gij gekruist hebt," en Filip. II: 9—11: „Daarom heeft hem ook God uitermate verhoogd, en „heeft hem eenen naam gegeven, welke boven alle naam „is; opdat in den naam van Jezus zich zouden buigen alle „knieën dergenen, die in den hemel en die op de aarde, „en die onder de aarde zijn, en alle tongen zouden belij„den dat Jezus Christus de Heere zij, tot heerlijkheid Gods „des Vaders;" en Ps. XCVII: 7; Openb. V: 8, 12, 13; 1 Cor. I: 2; Hand. VII: 59; en IX: 14.

De tweede en derde vrucht.

De overige vruchten nu worden uit de einden gekend; want daarom is Christus in zijn koninkrijk verhoogd, opdat hij de kerk inwendig verrijke, en uitwendig tegen de vijanden bescherme; mitsgaders de verborgene inwendige vijanden bedwinge; de tweede vrucht is dan, dat de Vader door en om dezen Christus', zekerlijk den H. Geest geeft aan dengenen die daarom bidt, de geloovigen regeert en levend maakt door de bediening des evangeliums, en deels de gansche kerk versiert met onderscheidene gaven; deels een iegelijk lidmaat zoo vele gaven schenkt als tot heerlijkheid des Hoofds, opbouwing des ganschen ligchaams, en zaligheid deszelven lidmaats genoegzaam is, en geene der leden zijner gemeente zonder noodzakelijke gaven, of geheel en al ledig laat blijven. Hand. II: 33: „Christus door de regterhand Gods verhoogd zijnde, en de belofte des Heiligen Geestes ontvangen hebbende van den Vader, heeft dit uitgestort, „dat gij nu ziet en hoort." Eph. IV: 7—16: „Elk een „van ons is de genade gegeven, naar de mate der gaven „Christi;" en een weinig daarna: „En dezelve heeft gegeven sommigen tot apostelen, en sommigen tot profeten, en „sommigen tot evangelisten, en sommigen tot herders en „leeraars: Tot volmaking der heiligen, tot het werk der „bediening, tot opbouwing des ligchaams Christi. Totdat „wij allen zullen komen tot eenigheid des geloofs en der „kennis des Zoons Gods, tot eenen volkomenen man, tot „de mate der grootte der volheid Christi; opdat wij allezins zouden opwassen in hem die het Hoofd is, (namelijk) Christus; uit welken het geheele ligchaam, bekwamelijk te zamen gevoegd en te zamen vastgemaakt „zijnde, door alle voegselen der toebrenging, naar de werking van een iegelijk deel in zijne mate, den wasdom

„des ligchaams bekomt tot zijns zelfs opbouwing in de „liefde;” derhalve zoo regeert Christus voor ons ter regterhand des Vaders, opdat Hij, den Heiligen Geest over ons uitgestort hebbende, krachtig zij door de bediening, en door den Geest ons tot zijne lidmaten make, mitsgaders zijn geestelijk koninkrijk dagelijks in ons bevordere, totdat Hij ons volkomen wederbaart, en van zonden en verdorvenheid gereinigd, ten volle met zich vereenige, opdat alzoo God alles in allen zij; 1 Cor. XV.

De derde vrucht.

Is de bescherming der kerk tegen alle vijanden, de zonde, het vleesch, de wereld, de tirannen, de duivelen, alle welke de hemelsche Vader Christus vijanden noemt, en dagelijks voorbeelden van zijne kracht geeft, door dezelven te verslaan; „de Heere heeft tot mijnen Heer „gesproken: Zit aan mijne regterhand, totdat ik uwe „vijanden zal gezet hebben tot eene voetbank uwer voeten; „de Heere zal den scepter uwer sterkte uit Sion zenden „(zeggende): heersch in het midden uwer vijanden;” Ps. CX: 1, 2. Zeker een groote troost dat wij diens broeders zijn, ja ledematen van Hem, wien alle magt gegeven is in hemel en op aarde, zonder wiens toelating geene der vele vijanden iets tegen zijne gemeente kan beraadslagen of besluiten, noch eenen vinger verroeren of bewegen kan, om hunne raadslagen uit te voeren; zóózeer heerscht Christus in het midden zijner vijanden, dat Hij ook zelfs van hunne geheimste raadslagen niet kan uitgesloten worden. Ja wij zijn broeders en ledematen van dien Christus, door wiens, op alles invloed hebbende goddelijke kracht, alle schepselen geregeerd worden in hemel en op aarde, zoodat wij met den apostel in volle gerustheid des gemoeds kunnen zeggen: „Wie zal ons schei-

„den van de liefde Christi? verdrukking, of benaauwd-
„heid, of vervolging, of honger, of naaktheid, of gevaar,
„of zwaard? (gelijk geschreven is: Want om uwentwille
„worden wij den ganschen dag gedood; wij zijn geacht
„als schapen ter slagting). Maar in dezen allen zijn wij
„meer dan overwinnaars, door hem, die ons liefgehad
„heeft. Want ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven,
„noch engelen, noch overheden, noch magten, noch te-
„genwoordige, noch toekomende dingen, noch hoogte,
„noch diepte, noch eenig ander schepsel ons zal kunnen
„scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus
„onzen Heer;" Rom. VIII: 35—39; en bijaldien de duivelen gedwongen waren, om toen Christus in de nederige gestalte eens dienstknechts op aarde was, reeds om zijne toelating te bidden, hoe zoude zij dan, nu Christus opgevaren is in de hoogte, en de gevangenis gevangen genomen heeft, iets, ook het allerminste zelfs, zonder zijne toelating vermogen? En de Heere Christus is getrouw, als die ons niet zal laten verzocht worden, boven hetgeen wij kunnen dragen, 1 Cor. X: 13. En was in de dagen zijnes vleesches, toen Hij geene gestalte of heerlijkheid had als wij Hem aanzagen, de woedende zee op zijn gebiedend woord oogenblikkelijk stil, Marc. IV: 39, wat zal dan nu geschieden, nu Hij in heerlijkheid regeert, als Hij zich slechts met eenen wenk van zijnen wil tegen de stormwinden der vervolgingen zal willen verklaren? En dewijl wij nu van dien ontzagchelijken Heer en Christus ledematen zijn, daarom kan Hij niet alleen, maar wil Hij ook niets anders dan hetgeen ons nuttig en zalig is; en zouden wij dan nu niet veel meer dan de apostelen het verwijt van onze kleingeloovigheid verdienen, omdat ons geloof in de stormwinden der tegenspoeden, door de overdenking dezer dingen, niet hooger opklimt? Zie voorbeelden van zijne beschermende liefde, Hand. XVIII: 9—18.

VAN DAAR ZAL HIJ WEDERKOMEN OM TE OORDEELEN DE LEVENDEN EN DE DOODEN.

Profetische en apostolische getuigenissen.

Dan. VII: 13, 14: „Ik zag in de nachtgezigten, en „ziet, daar kwam één met de wolken des hemels, als eens „menschen zoon, en hij kwam tot den Oude van dagen, „en zij deden hem voor Denzelven naderen. En hem „werd gegeven heerschappij en eere, en het koninkrijk; „dat hem alle volkeren, natieën en tongen eeren zouden; „zijne heerschappij is eene eeuwige heerschappij, die niet „vergaan zal, en zijn koninkrijk zal niet verdorven wor„den.” — Jud. vs. 14, 15: „Van dezen heeft ook Enoch, „de zevende van Adam, geprofeteerd, zeggende: Ziet, de „Heere is gekomen met zijne vele duizenden heiligen „om gerigte te houden tegen allen, en te straffen alle „goddeloozen onder hen, van wege alle hunne goddelooze „werken, die zij goddelooslijk gedaan hebben, en van wege „al de harde woorden, die de goddelooze zondaars tegen hem „gesproken hebben;” — en Matth. XXV: 31—46: „En „wanneer de Zoon des menschen komen zal in zijne heer„lijkheid, en al de heilige engelen met hem, dan zal „hij zitten op den troon zijner heerlijkheid. En voor hem „zullen al de volkeren vergaderd worden, en hij zal ze „van elkander scheiden, gelijk de herder de schapen „van de bokken scheidt. En hij zal de schapen tot zijne „regterhand zetten, maar de bokken tot zijne linkerhand. „Alsdan zal de Koning zeggen tot degenen die tot zijne „regterhand zijn: Komt gij gezegenden mijns Vaders! „beërft dat koninkrijk hetwelk u bereid is van de grond„legging der wereld. Want ik ben hongerig geweest, en „gij hebt mij te eten gegeven; ik ben dorstig geweest, „en gij hebt mij te drinken gegeven;” enz. en eindelijk

nog 2 Petr. III: 9—12: „De Heere vertraagt de belofte niet, (gelijk eenigen dat traagheid achten) maar is „langmoedig over ons, niet willende dat eenigen verloren „gaan, maar dat zij allen tot bekeering komen. Maar de „dag des Heeren zal komen als een dief in den nacht, „in welken de hemelen met een gedruisch zullen voorbij-„gaan, en de elementen zullen branden en vergaan, en de „aarde, en de werken die daar in zijn, zullen verbran-„den. Dewijl dan deze dingen alle vergaan, hoedanigen „behoort gij te zijn in heiligen wandel en godzaligheid! „Verwachtende en haastende tot de toekomst van den dag „Gods, in welken de hemelen, door vuur ontstoken zijn-„de, zullen vergaan, en de elementen brandende zullen „versmelten."

Waarom dit artikel bij het vorige wordt gevoegd.

Dit artikel wordt ter meerdere bevestiging van ons geloof bij het vorige gevoegd; want naardien onze Heer Jezus Christus aldus zijne koninklijke magt oefent, om zijne vijanden te oordeelen, en zijne vrienden te beschermen, dat Hij de laatsten dikwijls nog onder het kruis en de verongelijking der vijanden houdt ter dooding van de zonde; terwijl Hij intusschen de eersten beteugelt, en soms, ja zelfs doorgaans vele dingen in hen ongestraft laat, opdat zijne langmoedigheid alle verontschuldiging zoude uitsluiten. Daarom wil onze Heer Jezus Christus dat wij noch door de ellenden ontroerd, noch door der vijanden wreedheid verschrikt zouden worden, maar met een waarachtig en volkomen vertrouwen des harten onze hoofden zouden opheffen om zijne toekomst te verwachten, en dat, hoe grooter de ellenden, wij des te zekerder zouden zijn, dat de dag onzer zegepralende verlossing, en van het regtvaardig verderf van alle goddelooze vijanden Gods genaakt.

Dat er noodzakelijk een laatst oordeel moet zijn, opdat wij gesterkt worden tegen die spotters, welke de H. Geest door den apostel Petrus voorzegd heeft, dat er in deze laatste tijden zijn zullen.

Een zekere grond hiervoor is de regtvaardigheid Gods, en ook de staat der strijdende kerk hier beneden, gelijk Paulus dit aanwijst, 2 Thess. I: 6, 7: „Alzoo het regt „is bij God verdrukking te vergelden dengenen, die u ver„drukken; en u, die verdrukt wordt, verkwikking met ons, „in de openbaring des Heeren Jezus van den hemel met de „engelen zijner kracht.” Derhalve naardien die vergelding in dit leven niet geschiedt, welke Gods geregtigheid eischt, en deze geregtigheid evenwel vast en eeuwig bij God is, dat de goddeloozen gestraft, en de godvruchtigen de beloofde verkwikking zullen ontvangen, zoo besluit de apostel daaruit vs. 5: dat dit is, „een openbaar bewijs van Gods regt„vaardig oordeel;” dat in de toekomst zal volgen. Voorts strekke hiervan ten bewijze de verwoesting van Jeruzalem, welke Christus niet zonder gewigtige redenen heeft te zamen gevoegd met de voorzegging van het laatste oordeel als het voorbeeld met de beteekende zaak, opdat wij niet meer zouden twijfelen aan den toekomenden toorn over de goddeloozen in den dag des oordeels, als aan de versmading der Joden, die hun door Christus voorzegd is, Matth. XXIV en Luc. XXI, en die zij nog tot in onze dagen voor onze oogen dragen.

De zin van dit artikel.

De zin van dit artikel is: ik geloof dat Jezus Christus niet alleen nu zijne koninklijke magt oefent van den he-

mel, in onderscheidene voorbeelden, deels ter bescherming der godvruchtigen, deels ter bedwinging der goddeloozen, maar dat Hij ook met eene ligchamelijke tegenwoordigheid uit den hemel, van de regterhand der kracht Gods, komen zal om geheel de schepping te oordeelen, zoowel die menschen, die van het begin der wereld af gestorven zijn, welker ligchamen weder zullen opstaan, als diegenen welken deze dag nog levend in deze wereld zal vinden, dewelke schielijk veranderd zullen worden. En aangezien nu het oordeel zal bestaan in de onschuldigen vrij te spreken en dezelven te verheerlijken, en de schuldigen te veroordeelen en dezelven te straffen, zoo geloof ik ook dat Hij alzoo zal oordeelen, dat Hij de godvruchtigen volkomen zal bevrijden en met eeuwige heerlijkheid zal versieren, en daarentegen het oordeel der verdoemenis tegen de verachters van zoo groot eene langmoedigheid volkomen zal uitvoeren, en alzoo eindelijk den satan met al zijne aanhangers in het eeuwig verderf zal storten, en de geloovigen voor eeuwig van alle tirannij der goddeloozen bevrijden, en in de ware hemelsche erfenis, als in het beloofde land, inleiden zal; waarop Paulus wijst, 1 Cor. XI: 26: „Zoo dikwijls als gij dit brood zult eten, en de„zen drinkbeker zult drinken, zoo verkondigt den dood „des Heeren, totdat Hij komt."

Waarom de toekomst des Heeren voor de geloovigen niet verschrikkend is.

Vooreerst vertroost den geloovigen de oorzaak om welke Hij zal komen om te oordeelen. De voornaamste rede van Christus wederkomst ten oordeel is de verheerlijking zijner kerk, opdat God namelijk, terwijl zonde en dood zijn te niet gedaan, en de vijanden van Christus koninkrijk door een regtvaardig oordeel ter eeuwige straffen verwe-

zen, en dus alle ergernissen en beletselen weggenomen zijn, welke de heerlijkheid der kinderen Gods weerhielden, zonder eenige verhindering geheel volkomen heerlijk zoude verschijnen in zijne heiligen; Eph. V: 27, 1 Cor. XV: 28. Deze oorzaak of dit einde en oogmerk bedoelde onze Heer toen Hij dien dag noemde: „de dag der verlossing.”

Ten tweede: de persoon des regters zelf verlost ons van alle vreeze. Want daarom heeft de Vader al het oordeel den Zoon overgegeven, omdat Hij des menschen zoon is, opdat Hij onze conscientiën zoude gerust stellen, en van alle verschrikking der verdoemenis verlossen; Joh. V: 22—27. Dewijl wij nu gelooven dat Hij regter zal zijn, en dat wij Hem alsdan met onze oogen zullen aanschouwen, in wiens ligchaam onze zonden zijn verzoend, en alle vloek is weggenomen; Hebr. IX: 28; Tit. II: 13, 14. Ten laatste: het bevel en de belofte van Christus verlossen ons van alle verschrikking. Het bevel komt voor Luc. XXI: 28: „Als nu deze dingen beginnen te „geschieden, zoo ziet omhoog, en heft uwe hoofden op„waarts;” Matth. XXIV: 6: „Gij zult hooren van oorlo„gen, en geruchten van oorlogen: ziet toe, en wordt niet „verschrikt: want alle die dingen moeten geschieden.” De belofte komt voor Joh. III: 18: „Die in den Zoon „gelooft wordt niet veroordeeld;” en Joh. V: 24; 1 Thess. IV: 14—17, en V: 9, 10; Joh. XVII: 22, 24. Zelfs wordt die belofte ook aangemerkt 1 Cor. VI: 2. „Weet „gij niet, dat de heiligen de wereld oordeelen zullen?” en een weinig daarna: „Weet gij niet, dat wij de engelen „oordeelen zullen?” en zeker dewijl alle geloofs-artikelen ter onzer vertroosting zijn gegeven, zoo is het bewezen dat ook deze van het oordeel, niet ter omverstooting, maar tot bevestiging en versterking des geloofs gegeven is.

Hoe wij ons tot het oordeel moeten voorbereiden.

Wij moeten ons door het geloof en eene goede conscientie toerusten tot het oordeel van Christus, dat is met een geloof hetwelk op een vast en bondig fondament steunt, en met deszelfs vruchten, die daarvan getuigen, en door welke het geoefend wordt, gepaard gaat. Het fondament nu des geloofs zijn onze verdiensten niet, noch geheel, noch ten deele, maar alleen de verdiensten van Christus, die ons verlossen van den toekomenden toorn, 1 Thess. I: 10. „Want niemand kan een ander fondament leggen dan „hetgeen gelegd is, hetwelk is Jezus Christus;" 1 Cor. III: 11. Hetwelk ook uit des regters woorden zelven duidelijk blijkt, immers zegt hij: „Komt gij gezegenden mijns „Vaders;" en toch zijn wij niet in onszelven, maar in Christus gezegend, door wien wij van den vloek verlost, en tot kinderen aangenomen zijn naar het vrije welbehagen Gods, Gal. III: 13, Eph. I: 5; en daarna voegt de Regter er bij: „beërft het koninkrijk dat u bereid is van de grondlegging der wereld." Is het alzoo eene erfenis, dan is het ook geen verdiend loon, en kan het ook niet zijn, dewijl het ons reeds verworven en toegedacht was, vóór wij het aanzijn hadden. Dit zij genoeg ter opheldering van het fondament, waarop het geloof rust.

Nadat ik nu door het geloof verzekerd ben, dat ik een van Christus schapen ben, die Hij niet met goud of zilver, maar met zijn eigen dierbaar bloed gekocht heeft, zoo moet ik mij bevlijtigen, dat ik die merkteekenen heb, waarmede Hij gewoon is zijne schapen door den H. Geest te teekenen, namelijk: de vruchten der bekeering waardig, welke zijn dat ik Christus in zijne hongerende en dorstende ledematen spijze en drenke, Christus in de vreemdelingen herberge, enz. Evenwel op deze werken der dankaarheid steunt het geloof niet, zoo als de geloo-

vigen ook in het oordeel blijven zeggen zullen, „Heere! „wanneer hebben wij U hongerig en dorstig gezien, en „hebben wij U te eten en te drinken gegeven?” Maar zij steunen alleen op Christus, „die hun geworden is wijs- „heid van God, en regtvaardigheid, en heiligmaking en „verlossing,” 1 Cor. I: 30. Tot deze geloofsvruchten en oefeningen behooren de nuchterheid, de aanbidding en de waakzaamheid. Want het is een verderfelijk bedrog des satans, als hij de menschen doet gelooven dat het oordeel nog ver af is, en het niet van noode is hetzelve elk oogenblik te verwachten, daar evenwel de Heere Christus en zijne apostelen ons de hoogste waakzaamheid aanbevelen. Luc. XXI: 34—36; Matth. XXIV: 43, 44; 1 Thess. IV: 15—17 en V: 1, 2; 2 Petr. III: 10. Daarenboven zoo vermaant de verwachting des oordeels de geloovigen om zich voornamelijk te wachten, dat zij noch hunne ligchamen, noch hunne zielen besmetten met de afgoderij des antichrists of iets dergelijks, en dat zij naar 's Heeren woord hunne zielen bezitten in lijdzaamheid, Matth. XXIV: 24—27; Openb. XIV: 7—12 en XVIII: 4. En eindelijk moeten wij in alle dingen eene goede conscientie bewaren, „tot de tijd toe dat de Heere zal gekomen zijn, „welke ook in het licht zal brengen hetgeen in de duis- „ternis verborgen was, en openbaren de raadslagen der „harten,” 1 Cor. IV: 5. Daarom zeide Paulus ook: „hier- „in oefen ik mij zelven, om altijd eene onergerlijke con- „scientie te hebben bij God en de menschen;” Hand. XXIV: 16.

DERDE DEEL.

IK GELOOF IN DEN HEILIGEN GEEST.

Profetische en apostolische getuigenissen.

„En daarna zal het geschieden, dat Ik mijnen Geest „zal uitgieten over alle vleesch, en uwe zonen, en uwe „dochteren zullen profeteren; uwe ouden zullen droomen „droomen, uwe jongelingen zullen gezigten zien. Ja ook „over de dienstknechten, en de dienstmaagden zal Ik in „die dagen mijnen Geest uitgieten. En Ik zal wondertee- „kenen geven in den hemel en op de aarde; bloed en „vuur, en rookpijlaren. De zon zal veranderd worden in „duisternis, en de maan in bloed, eer dat die groote en „vreesselijke dag des Heeren komt. En het zal geschieden „al wie den naam des Heeren aanroept, zal behouden „worden: want op den berg Sions en te Jeruzalem zal „ontkoming zijn, gelijk als de Heere gezegd heeft; en „dat, bij de overgeblevenen die de Heere roepen zal;" Joël II: 28—32. „Maar dit is het, dat gesproken is door „den profeet Joël. En het zal zijn in de laatste dagen, „(zegt God) Ik zal uitstorten van mijnen Geest op alle „vleesch; en uwe zonen en uwe dochteren zullen profe- „teren," enz. Hand. II: 16—21. „Daar zal een Verlos- „ser tot Sion komen, namelijk voor hen, die zich bekee- „ren van de overtreding in Jacob, spreekt de Heere. Mij „aangaande, dit is mijn verbond met hen, zegt de Heere: „mijn Geest, die op u is, en mijne woorden, die Ik in „uwen mond gelegd heb, die zullen van uwen mond niet „wijken, noch van den mond uwes zaads, noch van den

„mond des zaads uwes zaads, zegt de Heere, van nu aan „tot in eeuwigheid;" Jez. LIX: 20, 21. „Ik zal den „Vader bidden en Hij zal u eenen anderen Trooster ge-„ven (namelijk) den Geest der waarheid, welken de we-„reld niet kan ontvangen, want zij ziet hem niet, noch „kent hem niet; maar gij kent hem, want hij blijft bij „ulieden, en zal in u zijn; Ik zal u geen weezen laten; „Ik kom weder tot u. Nog eenen kleinen tijd, en de „wereld zal mij niet meer zien; maar gij zult mij zien: „want ik leef, en gij zult leven. In dien dag zult gij be-„kennen, dat ik mijnen Vader ben, en gij in mij, en ik „in u;" Joh. IV: 16—20; meer getuigenissen zijn er bijgebragt toen wij over de drieëenheid handelden.

De zin van dit artikel.

Ik geloof dat de Heilige Geest waarachtig en eeuwig God is, van hetzelfde wezen met den Vader en den Zoon, in persoon nogtans van beiden onderscheiden, als gaande van beiden uit, en naardien Hij de waarachtige God is, zoo stel ik mijn vertrouwen op Hem, gelijk als op den Vader en den Zoon, en betrouw op Hem dat Hij in mij, die aan alle goed gebrek heb, datgeen zal uitwerken, wat Hij in Zijn woord beloofd heeft, en waarom Hij van den Vader en den Zoon gezonden wordt. Zijne werken nu zijn vele en zeer onderscheiden, maar voornamenlijk wordt Hij geschonken, opdat Hij van 's Vaders liefde in onze harten zoude getuigen, Gal. IV: 6, en opdat Hij door de kennis van Christus de oogen onzes verstands zoude verlichten, en alzoo mij door het geloof Christus als een rank in den wijnstok zoude inlijven, en mij alle zijne weldaden zoude deelachtig maken; Joh. XV: 1—5. Deze vereeniging met Christus en zijne weldaden, welke

de Heilige Geest in ons werkt, drukt de schrift in groote kracht uit als zij zegt, dat de H. Geest ons besprengt met het bloed van Christus, 1 Petr. I: 19—22; ons maakt tot ledematen van Christus, 1 Cor. VI: 15; ons met Christus spijzigt; Joh. VI: 33, 51; ons met Christus drenkt, 1 Cor. X: 16; ons op Christus bouwt, Eph. II: 20, waardoor het ambt en het doel waartoe ons de H. Geest geschonken wordt, getoond wordt, dat Hij het is die ons op het allernaauwste met Christus vereenigt door het geloof, en dat Hij even dezelfde dingen in de leden werkt als in het Hoofd (nademaal het dezelfde Geest is) namelijk hetzelfde leven en dezelfde heerlijkheid, Rom. VIII: 9—11. Dit geloof ik dat de H. Geest als de waarachtige God hetgeen Hij beloofd heeft, in mij, die gelooft, zal werken, gelijk zijne eernamen ook bewijzen, als, dat Hij is: „het water springende tot in het „eeuwige leven;" Joh. IV: 14, en VII: 38; „het water „dat mij reinigt," Ezech. XXXVI: 25, 1 Cor. VI: 11; „de zalving die in ons blijft," 1 Joh. II: 27; een zegel en een onderpand der erfenis; door alle welke dingen beloofd wordt, dat Hij ons in alle tegenspoeden zoude vertroosten, onze zwakheden te hulp komen, voor ons zoude bidden met onuitsprekelijke zuchtingen, dewijl wij niet weten te bidden gelijk het behoort, en ons alzoo zoude zijn een waarachtige Trooster, onze leidsman, die ons met raad, en licht, en kracht bijstaande, geene weezen laat zijn, maar onze zaak zelve bepleit, en in en bij ons zoude blijven tot in eeuwigheid, Joh. XIV: 16, 17. Op dezen vertrouw ik, aan Dezen geef ik mij over om geregeerd, vertroost, levend gemaakt te worden, en den Vader en zijnen Zoon Jezus Christus, die door den H. Geest eene woning bij ons maken.

De toepassing dezer leer op het verbond der genade.

Het eeuwig verbond dat God met Abraham heeft opgerigt, heeft de Zoon van God in de aangenomen menschelijke natuur uit den zade Abrahams bevestigd, door volmaakt aan de goddelijke geregtigheid genoeg te doen, op die wijze als ik in de vorige geloofsartikelen beleden heb. Nu is er overig dat de H. Geest ons, als het ware zaad Abrahams, door het geloof Christus inlijve, en alzoo met de zegeningen, aan Abraham en zijn zaad beloofd, overstorte, en ten onderpand zij onzer eeuwige erfenis. Gal. III: 14 zegt Paulus: „dat de zegeningen Abra- „hams tot de heidenen komen in Christus Jezus, opdat „wij de belofte des Geestes verkrijgen zouden door het „geloof," en vs. 16: „Nu zoo zijn de beloftenissen tot „Abraham en zijnen zade gesproken. Hij zegt niet: En „den zaden, als van velen; maar als van één: En uwen „zade; hetwelk is Christus;" en vs. 29: „En indien gij „van Christus zijt, zoo zijt gij dan Abrahams zaad, en „naar de beloftenissen erfgenamen;" Rom. IX: 8; 2 Cor. I: 21, 22.

Hoe de H. Geest gegeven wordt, en waaruit wij weten of wij hem bezitten.

De Heilige Geest wordt gegeven door de bediening des evangeliums, als het gewone middel; „dit alleen „wil ik van u leeren: hebt gij den Geest ontvangen uit „de werken der wet, of uit de prediking des geloofs?" Gal. III: 2; Eph. I: 13; 1 Cor. XII: 13. Maar uit zijne werking zult gij weten dat gij den H. Geest deelachtig zijt, even als gij den wind niet ziet, maar zijne

werking gevoelt, alzoo wordt ook de H. Geest uit zijne werking gekend, gelijk Christus leert, Joh. III: 8; en de eerste en voornaamste werkingen des H. Geestes in ons zijn het geloof, de aanbidding, en de zuchtingen, „want „niemand kan zeggen Jezus den Heere te zijn dan door „den H. Geest;" 1 Cor. XII: 3. „En dewijl wij den „denzelfden Geest des geloofs hebben, gelijk er geschreven „is, Ik heb geloofd, daarom heb ik gesproken; zoo geloo-„ven wij ook, daarom spreken wij ook;" 2 Cor. IX: 13. „Gij hebt niet ontvangen den geest der dienstbaarheid „wederom tot vreeze; maar gij hebt ontvangen den Geest „der aanneming tot kinderen, door welken wij roepen: „Abba Vader;" Rom. VIII: 15 en vs. 26: „De Geest „zelf bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtingen." Daarenboven is het mishagen aan zich zelven, en de haat, en de strijd tegen de zonde, een zeker bewijs dat wij den H. Geest hebben, en Christus ingelijfd zijn; want het vleesch strijdt niet tegen zich zelven, „want „daar is geene verdoemenis voor degenen, die in Christus „Jezus zijn, die niet naar het vleesch wandelen, maar „naar den Geest;" Rom. VIII: 1.

VIERDE DEEL.

IK GELOOF EENE HEILIGE ALGEMEENE CHRISTELIJKE KERK, DE GEMEENSCHAP DER HEILIGEN.

Profetische en apostolische getuigenissen.

„God breide Japhet uit, en hij wone in Sems tenten;" Gen. IX: 27. „Zing vrolijk, gij onvruchtbare, die niet „gebaard hebt! maak geschal met vrolijk gezang, en „juich, die geen barensnood gehad hebt! want de kinde„ren der eenzame zijn meer, dan de kinderen der ge„trouwde, zegt de Heere. Maak de plaats uwer tent „wijd, en dat men de gordijnen uwer woning uitbreide, „en verhinder het niet;" Jez. LIV: 1, 2; en vs. 5: „Want uw Maker is uw man, Heere der heirscharen „is zijn naam; en de Heilige Israëls is uw Verlosser; Hij „zal de God des ganschen aardbodems genoemd worden;" en Gal. IV: 27; en Jez. LX: 1—3: „Maak u op, wordt „verlicht, want uw licht komt, en de heerlijkheid des „Heeren gaat over u op. Want ziet, de duisternis zal de „aarde bedekken, en donkerheid de volken; doch over u „zal de Heere opgaan. En de heidenen zullen tot uw „licht gaan, en de koningen tot den glans die u is opge„gaan;" Ezech. XXII: 22—24; en Joh. X: 16: „het „zal worden ééne kudde en één herder;" en Joh. XI: 52: „En niet alleen voor dat volk, maar opdat Hij ook de „kinderen Gods, die verstrooid waren, bijeen zoude verga„deren;" en Openb. V: 9—10: „Gij hebt ons Gode ge-

„kocht met uwen bloede uit alle geslachten, en talen, „en volken, en natiën;" enz.

Wat dit deel behelst.

Het vierde deel behelst het gewrocht van al het vorige. Want zoo wij niet willen stellen dat de Vader den Zoon te vergeefs zoude gezonden hebben, de Zoon te vergeefs geleden en opgewekt, en de H. Geest te vergeefs beloofd en gezonden zoude zijn, zoo volgt hieruit dat wij gelooven en erkennen, dat de Vader zich in en door Christus en de kracht des H. Geestes, een nieuw volk schept, hetwelk Hij te voren uit genade heeft uitverkoren, met hetwelk Hij een genade-verbond heeft opgerigt, en aan welk volk hij zich zelven openbaart en zijne weldaden mededeelt; Jez. LIII: 10; „Als zijne ziel zich tot een „schuldoffer zal gesteld hebben, zoo zal hij zaad zien, „hij zal de dagen verlengen; en het welbehagen des Hee„ren zal door zijne hand gelukkiglijk voortgaan," enz.; Eph. II: 8—10.

De zin der woorden: Ik geloof eene algemeene kerk.

De zin is, dat de Zoon van God van den beginne aan, (Matth. XI: 12), zich uit het gansche menschelijke geslacht, een volk van eeuwigheid uitverkoren, schept en vergadert door de bediening zijns woords en de kracht des Geestes, welk volk, hoe dood zijnde in de zonden, Christus echter door zich zelven verzoend hebbende, opgewekt en vernieuwd ten eeuwigen leven door het geloof, Joh. V: 25, Eph. II: 1—3 en V: 25—27, hetzelve tot zich neemt als zijne bruid, opdat alle ware leden dezer kerk eene onderlinge gemeenschap zouden oefenen met

het hoofd Christus, en met elkanderen in dit en in het volgend leven; 1 Joh. I: 3. Onder dit volk nu vertrouw ik aangeschreven te zijn, en daaruit nooit te zullen uitgedelgd worden, Joh. X: 28; en XVII: 15—54.

Waarom de kerk heilig genoemd wordt.

Overmits niemand met God kan vereenigd worden tenzij hij heilig en rein is, gelijk God heilig en rein is, daarom geloof ik ongetwijfeld dat God diegenen welke Hij tot deze gemeenschap uitverkoren heeft, regtvaardigt en reinigt tot heiligheid en reinheid des levens, opdat zijne heerlijkheid in hen uitblinke; Rom. VIII: 29, 30; Eph. V: 25—27. In twee opzigten nu is de kerk heilig, namelijk door vernieuwing, en door toerekening, Joh. XIII: 10. Die heiligheid in haar zelve is slechts aanvankelijk, Rom. VII: 19—24. Van dit eerste deel der heiligheid wordt gesproken 2 Cor. VII: 1: „Voleindigende de hei„ligmaking in de vreeze Gods;" en 1 Thess. IV: 7. Maar hare heiligheid door toerekening is volkomen, volmaakt in Christus, gelijk hij zegt: Ik heilig mij zelven „voor hen;" Joh. XVII: 19. Volgens dit tweede deel der heiligheid geloof ik dat er geene zonde en geen dood in de kerk zijn, dat wil zeggen, dat de schuld en de straf aan de ware leden der kerk niet worden toegerekend, want die in Christus gelooven zijn geen zondaars, en bijgevolg niet doodschuldig, maar enkel heilig en regtvaardig, des eeuwigen levens deelachtig, en met Christus heerschende over zonde en dood; Rom. V: 8, 9; Hebr. X: 14; Col. II: 10; Rom. VIII: 1; 1 Thess. V: 10.

Waarom de kerk algemeen genoemd wordt.

Zij wordt Catholijk of algemeen genoemd, omdat gelijk er maar één hoofd der kerk is, namelijk Christus, alzoo alle hare leden door de geheele wereld verspreid, één ligchaam zijn door denzelfden Geest; Eph. IV: 12—16; 1 Cor. XVII; en XII: 13.

DE GEMEENSCHAP DER HEILIGEN.

Profetische en apostolische getuigenissen.

Lev. XXVI: 11, 12; 2 Cor. VI: 16—18: „Gij zijt „de tempel des levenden Gods, gelijkerwijs God ge„zegd heeft: „Ik zal in hen wonen, en ik zal onder hen „wandelen, en ik zal hun God zijn, en zij zullen mij „een volk zijn. „Daarom (Jez. LII: 11) gaat uit het „midden van hen, scheidt u af, zegt de Heere, en „raakt niet aan hetgeen onrein is, en ik zal ulieden aan„nemen. En ik zal tot u een Vader zijn, en gij zult „mij tot zonen en dochteren zijn, zegt de Heere, de Al„magtige.” En Joël II: 32; 1 Tim. III: 15: „Opdat „gij moogt weten, hoe men in het huis Gods moet ver„keeren, hetwelk is de gemeente des levenden Gods, een „pijlaar en vastigheid der waarheid.” 1 Cor. XII: 13: „Wij allen zijn door éénen Geest tot één ligchaam ge„doopt, hetzij Joden, hetzij Grieken, hetzij dienstknech„ten, hetzij vrijen; en wij zijn allen tot éénen Geest ge„drenkt.” 1 Cor. X: 17: „Want één brood is het, zoo „zijn wij velen één ligchaam, dewijl wij allen ééns broods „deelachtig zijn.” Heb. XIII: 3; 1 Joh. I: 3, 4: „Hetgeen wij gezien en gehoord hebben, dat verkondi„gen wij u, opdat ook gij met ons gemeenschap zoudt

„hebben, en deze onze gemeenschap ook zij met den Va-
„der, en met zijnen Zoon Jezus Christus. En deze din-
„gen schrijven wij u opdat uwe blijdschap vervuld zij."
Hand. II: 47: „De Heere deed dagelijks tot de gemeente
„die zalig werden."

De zin der woorden.

De gemeenschap der heiligen geeft te kennen, beide eene uitwendige gemeenschap, waardoor de leden der zigtbare kerk, door de bediening van evangelie en sacramenten, tot één ligchaam geroepen zijn, en ook eene inwendige vereeniging, waardoor diegenen, welke de Heere in deze zigtbare vergadering altijd uitverkoren heeft, dat is, de ware geloovigen, onderling door denzelfden Geest vereenigd zijn met den Vader, zijnen Zoon Jezus Christus, en onder elkander. Wat de uitwendige gemeenschap aanbelangt, zoo dient men te weten dat de waarheid der profetische en apostolische leer, een ontwijfelbaar kenmerk is der zigtbare kerk, 1 Tim. III: 15. Daarenboven, dat alle degenen, welke die waarheid belijden, in welke plaats of deel der wereld zij overigens ook tot de zigtbare kerk mogen behooren, het regt hebben om gemeenschap te houden in het woord, in de gebeden en in de sacramenten, Jez. II: 2, 3; ja, wat meer is, dat al de geloovigen ook een gebod hebben dat zij, in welke plaats de zigtbare kerk ook vergadert, zich bij dezelve moeten voegen, en zich van die gemeenschap op geenerlei wijze mogen afscheiden, ook is de kerk gehouden hen te ontvangen, en naar vermogen de middelen tot zaligheid hun van God toevertrouwd, als ligchamelijk en geestelijk hulpbetoon, met een volvaardig gemoed mede te deelen [1]. Wat de

---

[1]) Bijaldien dit naar behooren werd nagekomen, zoo zouden velen zich gewisselijk onthouden van zulk een meesterachtig en ligtvaardig oordeel te

inwendige gemeenschap aangaat, dezelve heeft de volgende vier punten bij allen gemeen: vooreerst, al de uitverkorenen hebben hetzelfde kinderregt, en alzoo denzelfden Vader in den hemel, Rom. VIII: 15—17; ten tweede, al de uitverkorenen worden met hetzelfde geloof beschonken, waardoor zij den Zone Gods van den beginne aan zijn ingelijfd geweest, en nog steeds ingelijfd worden, hetwelk is de krachtige roeping; ten derde, dezelfde genade der regtvaardigmaking is allen in Christus gemeen, onder het oude zoo wel als onder het nieuwe testament; ten vierde: de verheerlijking is ook aan het gansche lig-

---

vellen over den staat der belijders, hetwelk men gemeenlijk doet niet naar de stem van Jezus, maar naar zekere inwendige gemoedsgestalten, en uiterlijke gebaren die men vereischt; ook zouden velen wat bedachtzamer zijn, in de ledematen van het gebruik des H. Avondmaals af te schrikken, daarin roem te stellen en het als eene vrucht der evangelieprediking aan te merken dat men weinige dischgenooten heeft. Maar men zoude dan geheel anders te werk gaan, zijnen ijver naar vermogen aanwenden ter inscherping van de zuivere leer des evangeliums, opdat die geloofd, beleden en betracht werd, het inwendige, waarover de kerk niet oordeelt, zoude men voor den Heere, den eenigen hartenkenner en nierenbeproever overlaten, en zich voorts met de mondbelijdenis der profetische en apostolische leer, gepaard met eenen dien overeenkomstigen wandel, vergenoegen, om iemand tot de gemeenschap van des Heeren tafel toe te laten, naar de liefde het beste van hem denken, en hem voor een lidmaat der kerk houden. Immers toch, dewijl het geloof des harten zich openbaar maakt door de belijdenis des monds, en de heiligheid des levens, zoo moeten wij van onzen naasten het eerste, naar het laatste beoordeelen en in den geest der liefde besluiten. Onze naaste toch is het voorwerp der liefde; daarom moet dan ook het oordeelen over zijnen staat een werk der liefde zijn, en niet des geloofs; gelijk Luther zeer wel aanmerkt in zijn gulden traktaat van den knechtelijken wil, Cap. 61. „Want overmits het God voorzag (opdat ik met den grooten Calvinus spreke) „eenigzins nuttig te zijn, dat wij wisten wie wij voor zijne kinderen hebben „te houden, zoo heeft hij zich in dezen deele naar onze bevatting geschikt, „en naardien er de zekerheid des geloofs niet toe noodzakelijk was, zoo „heeft hij in derzelver plaats gesteld een oordeel der liefde, opdat wij diegenen voor lidmaten der kerk zouden erkennen, dewelke en door de belijdenis des monds, en door een voorbeeldig leven, en door de gemeenschap „der sacramenten, denzelfden God en Christus met ons belijden." Zie Joh. Calvini, Instit. Christian. Relig. Lib. IV, Cap. I, § 8.

chaam gemeen, zoodat de inwoning des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes dezelfde is geweest in al de heiligen onder de beide verbonden, tot welk oogmerk strekken al de gaven des Heiligen Geestes, die tot de algemeene opbouwing des ganschen ligchaams gegeven zijn, opdat eindelijk des Konings heerlijkheid in het geheele ligchaam volkomen uitblinke.

IK GELOOF DE VERGEVING DER ZONDEN.

Profetische en apostolische getuigenissen.

„Ik zal hunne ongeregtigheid vergeven, en hunne zonden niet meer gedenken;" Jer. XXXI: 34, en XXXIII: 8, 9; en Ps. CIII: 2, 3: „Loof den Heere, mijne ziele! „en vergeet geene van zijne weldaden. Die alle uwe „ongeregtigheid vergeeft, die alle uwe krankheden ge„neest;" en vs. 10—12: „Hij doet ons niet naar on„ze zonden, en vergeldt ons niet naar onze ongeregtighe„den. Want zoo hoog de hemel is boven de aarde, „is zijne goedertierenheid geweldig over degenen, die hem „vreezen. Zoo ver het oosten is van het westen, zoo ver „doet hij onze overtredingen van ons;" en 1 Joh. I: 7: „Het bloed Jezu Christi, zijns Zoons, reinigt ons van alle „zonden." De weldaden welke Christus aan zijne kerk mededeelt door de kracht des H. Geestes, worden een weinig breedvoeriger verklaard in deze laatste artikelen. Deze weldaden nu zijn op tweeërlei wijzen aan te merken; vooreerst: ten aanzien van de bezitting welke wij in dit leven ontvangen en in welke wij staan, ten andere: ten aanzien van derzelver volle genieting en volmaking, welke wij in het toekomend leven zeker zullen ontvangen. De bezitting van Christus weldaden welke wij nu in dit leven hebben, versta ik aldus: gelijk er geene zaligheid is buiten de kerk, die Christus ligchaam is, zoo hebben

en bezitten nu ook zeker al degenen, welke deszelfs waarachtige en levende ledematen zijn, de ware gelukzaligheid, die wij in de geloofs-belijdenis geheel begrijpen onder de vergeving der zonden, gelijk Paulus dit Rom. IV: 7 bewijst uit Ps. XXXII: 1. „Zalig zijn zij, welker ongeregtigheden vergeven, en welker zonden bedekt zijn.”

De zin des artikels.

Ik geloof dat al wat zonde is of genaamd wordt, hetzij de oorspronkelijke, die ik uit de overtreding Adams, en de daaruit voortvloeijende verdorvenheid in mijn vleesch omdraag, hetzij de dadelijke zonden in gedachten, woorden en werken, die uit mijne overgeërfde verdorvenheid voortkomen; ik geloof zeg ik, dat dat alles mij door het geloof, waardoor ik Christus ingelijfd ben en blijf, uit onverdiende goedheid Gods kwijtgescholden is, en wel in dier voege, dat zelfs alle gedachtenis van schuld of straf bij God uitgewischt is, even als of ik te voren nooit gezondigd, en ook thans geene zonden meer had; en daarom vertrouw ik, dat ik alreeds zalig ben.

Maar dewijl er nu voor den mensch niets moeijelijker is dan de vergeving der zonden te gelooven, moeten wij onderzoeken welke de gronden zijn van deze zekerheid des geloofs. De eerste en voornaamste grond is, omdat het verbond en de eed Gods, dat God onze zonden niet meer zal gedenken, door den dood des Testamentmakers zelven, (welke de Heere is) bevestigd en bekrachtigd zijn, bevestigd en bekrachtigd door God zelven, den Testamentmaker, die zelf dat verbond beloofd had. Hoe kan er nu sterker bevestiging van dit verbond of testament zijn, als dat het Woord, hetwelk de waarachtige en eeuwige God is, met zijnen dood, dien Hij in het vleesch ondergaat, datgeen wat Hij beloofd heeft, beves-

tigt? En dat het de Heere zelf is, welke dat testament of verbond belooft, blijkt uit Jer. XXXI: 33, 34; en dat het dezelfde Heere is, welke hetzelfde testament met zijnen dood bevestigt, wordt Hebr. VIII: 6—15 geleerd, en Hoofdst. IX: 15—17: „Waar een testament is, daar is „het noodzaak, dat de dood des testamentmakers tusschen „kome, want een testament is vast in de dooden, dewijl „het nog geene kracht heeft, wanneer de testamentmaker „leeft.” In deze plaats wordt dezelfde Christus, die gestorven is, de maker genoemd van het testament bij Jeremia beloofd; zie ook Hand. XX: 28. Wat kan er nu grooter in hemel of op aarde gezegd of gedacht worden, dan dat dit artikel, „Ik geloof de vergeving der zonden,” door den dood van God zelven bevestigd is.

Hoedanig de zonden vergeven worden.

Maar zullen wij nu zeggen, dat de zonden alzóó vergeven en wij van dezelven gereinigd worden, dat er in ons geene meer overig zijn? Geenszins, maar hoewel er nog zonden in ons zijn, en tot in den dood toe zijn zullen, zoo gelooven wij evenwel dat dezelven niet toegerekend, maar om de verdiensten van Christus vergeven worden. Daarom spreekt Paulus met den Psalmist zalig, niet diegenen, welke geene zonden zouden hebben, maar diegenen, welker zonden bedekt zijn. De hoofdsom komt hier op neder, dat wij zekerlijk gelooven, dat de kerk, het verborgen ligchaam van Christus, en al hare leden, in dit leven reeds bezitten niet slechts eene onzekere, twijfelachtige, tijdelijke en kortstondige, maar eene gewisse, vaste, en eeuwigdurende vergeving, niet slechts van eene en andere, maar van alle zonden, waarmede zij te worstelen hebben, welke gepaard gaat met eene ongeloofelijke gerustheid en vrede der conscientie, en daarom met de

zaligheid zelve; want dat bedoelt de Psalmist als hij zegt, „dat God ons (in dit leven) kroont met goedertierenheid en „barmhartigheden;” Ps. CIII: 4, en Joh. V: 24. „Die „in mij gelooft is uit den dood overgegaan in het leven.” Het zij evenwel verre van ons, dat wij hieruit aanleiding zouden nemen om te zondigen, want indien wij waarachtig Christus door het geloof zijn ingelijfd, beginnen wij ook, behalve de weldaad der vergeving, waardoor satans beeld bedekt wordt, tegelijk ook een ander beeld te bezitten, door de vernieuwing van Gods Geest, hetwelk bestaat in de dooding van den mensch der zonde, en in de levendmaking van het beeld Christi; Rom. VI: 4. Beide deze weldaden nu, worden ons van den Vader uit genade geschonken, om Christus wil, in wien Hij, terwijl Hij ons door den H. Geest inlijft, eerst de zonden bedekt door de toerekening van Christus volmaakte gehoorzaamheid en genoegdoening, daarna door denzelfden Geest eene nieuwe gehoorzaamheid in ons begint, welke tevens een zeker getuigenis onzer inlijving in Christus en der vergeving onzer zonden is; Rom. VIII: 1. En deze twee deelen bevatten juist ook het verbond Gods met ons, zie Jer. XXXI: 33: 34, en daarom is het een eeuwigdurend verbond, omdat God Zijne wetten in onze harten schrijft, dat is, eene nieuwe gehoorzaamheid in ons werkt door zijnen Geest, opdat wij van Hem niet meer zouden afwijken, Jer. XXXII: 40, en terwijl die gehoorzaamheid altijd onvolmaakt is, zoo wil Hij onze zonden geenszins meer gedenken; op dezen tweeledigen grondslag nu rust eene vaste vriendschap, een bestendig en eeuwig verbond.

WEDEROPSTANDING DES VLEESCHES.

Profetische en apostolische getuigenissen.

„En velen van die, die in het stof der aarde slapen, „zullen ontwaken, dezen ten eeuwigen leven, en genen „tot versmaadheden en eeuwige afgrijzing," Dan. XII: 2. „Want ik weet mijn Verlosser leeft, en Hij zal de laatste „over het stof opstaan; en als zij na mijne huid dit door„knaagd zullen hebben, zal ik uit mijn vleesch God aan„schouwen; denwelken ik voor mij aanschouwen zal, en „mijne oogen zien zullen, en niet eenen vreemde," Job XIX: 25—27; en Paulus, op ons sterfelijk ligchaam als met den vinger wijzende, zegt: „dat dit verderfelijke, „dit sterfelijke," dit zeg ik, en niet iets anders, „de „onverderfelijkheid en de onsterfelijkheid moet aandoen," 1 Cor. XV: 53.

De zin van dit artikel.

De volgende artikelen behelzen de volmaking der weldaden van Christus, namelijk dat gelukzalig leven, hetwelk wij naar ziel en ligchaam zullen genieten in het koninkrijk des hemelschen Vaders, volkomen vereenigd met ons Hoofd Christus, en naar zijn beeld en heerlijkheid volkomen herschapen en in gedaante veranderd, 1 Cor. XV: 49, Philip. III: 20, 21; want onze zielen zullen zoodra zij uit dit leven verhuizen, ingaan in de vreugde huns Heeren; want hetgeen tot den geloovigen moordenaar gezegd is, is ook tot alle geloovigen gezegd; maar in de voleinding der eeuwen zullen zij de volkomene gelukzaligheid ook in de opgewekte en verheerlijkte ligchamen genieten, en wel degelijk in deze zelfde ligchamen, de-

welke wanneer alle zwakheid zal afgelegd zijn, eene onbegrijpelijke onverderfelijkheid, kracht en heerlijkheid zullen aandoen, waarvan Christus aan zijne apostelen een staaltje toonde op den berg, Matth. XVII: 2: „En Hij „werd voor hen veranderd van gedaante; en zijn aangezigt blonk gelijk de zon, en zijne kleederen werden wit, „gelijk het licht."

Dat de onregtvaardigen, zoowel als de regtvaardigen, zullen opstaan.

De opstanding der dooden heeft de allerzekerste gronden, vooreerst, de oneindige magt Gods, waardoor Hij de ligchamen uit niets geeft kunnen scheppen, en waardoor Hij zich alle dingen kan onderwerpen, Gen. I: 1, Rom. IV: 17; Filipp. III: 21; daarna Zijn onveranderlijke wil, waardoor Hij besloten heeft Zijne geregtigheid te bewijzen, op welk fondament des apostels rede steunt, 2 Thess. I: 6, 7: „Alzoo het regt is bij God verdrukking „te vergelden, dengenen die u verdrukken. En u die ver- „drukt wordt, verkwikking met ons, in de openbaring des „Heeren Jezus van den hemel met de engelen Zijner „kracht." Voorts eischt de geregtigheid Gods, dat geene andere, maar der goddeloozen ligchamen zelven de straffen der zonden dragen, en dat der godzaligen ligchamen de beloofde verkwikking ontvangen; hetgeen God nu kan, en wil, dat geschiedt ook noodzakelijk.

Dat dezelfde ligchamen, die wij omdragen, weder zullen opstaan.

Deze zelfde en geene andere ligchamen zullen, wat het wezen aangaat, weder opstaan. Want God de bron des

levens, die niet den halven, maar den geheelen mensch in het verbond aanneemt, zal ook de ligchamen die met Hem in bondgenootschap zijn, levend maken. Immers de God Abrahams, Izaäks en Jacobs, die ook onze God is, is geen God der dooden, maar der levenden, gelijk Christus dit zelf uit het verbond bewijst. Derhalve zoo zullen deze zelfde ligchamen, wat het wezen aangaat, weder opstaan, evenwel met een zeer groot onderscheid, en hierop ziet het woord des Heeren Matth. XXII: 30, „dat „wij in de opstanding zullen zijn als de engelen Gods in „den hemel,” en Matth. XIII: 43, zegt Christus: „dan „zullen de regtvaardigen blinken als de zon.” Daarom wordt van de ligchamen der godzaligen gezegd dat zij verlicht zijn, van wege de heldere heerlijkheid des hemelschen lichts, waarmede zij bestraald worden; waarvan eene kleine proeve te zien is in Mozes, toen hij bij de wetgeving van den berg kwam, en later toen hij met Elia bij 's Heeren verheerlijking op den berg tegenwoordig was; in Daniël die te midden van het woest en verscheurend gedierte door den glans der hemelsche heerlijkheid, die als van zijn aangezigt afstraalde, dat ontembare gedierte eerbied en onderwerping afdwong. Voorts worden zij ook geestelijk genaamd, van wege den Geest van Christus, waardoor zij levend gemaakt en versierd, maar niet vernietigd worden, maar de oorzaak van deze onze heerlijke opstanding is in de derde vrucht van Christus opstanding verklaard. Ook zullen wel de ligchamen der goddeloozen weder opstaan, gelijk ik te voren getoond heb, toen ik de fondamenten der opstanding behandelde, en Paulus dit heeft uitgedrukt Hand. XXVI: 15. Echter in staat en hoedanigheid verschillende van de godzaligen, want uit der goddeloozen ligchamen zal de zwakheid, smaad, verdorvenheid, en ellende niet worden weggenomen, maar in versmaadheid opstaande, zullen zij door het oordeel en de magt Gods in de versmaadheid en de verdorvenheid

bevestigd worden, en in den dood en de verdorvenheid zelve, zoo onsterfelijk en onverderfelijk gemaakt worden, dat zij door geene smarten ooit kunnen vernietigd worden, maar als een gloeijend staal branden zullen in eeuwigheid. Daniël XII: 2: „Sommigen zullen opstaan tot eeuwige „afgrijzing," en Matth. XXV: 41—46. De reden hiervan is, omdat niet slechts de eerste dood, maar ook de tweede, welke de eeuwige is, eene straf der zonde is, die tegen de oneindige majesteit Gods door ligchaam en ziel begaan is.

EN EEN EEUWIG LEVEN.

Profetische en apostolische getuigenissen.

„Ja van ouds heeft men het niet gehoord, noch met „ooren vernomen, nog geen oog heeft het gezien, behal- „ven Gij o God! wat Hij doen zal dien die op Hem wacht; Jez. LXIV: 4. Welke plaats Paulus aanhaalt, 1 Cor. II: 9. „Hetgeen het oog niet heeft gezien, en het oor niet „heeft gehoord" enz. en Openb. XXI: 4. „God zal alle „tranen van hunne oogen afwisschen; en de dood zal niet meer „zijn, noch rouw, noch gekrijt." enz.

De zin van dit artikel.

De zin is; Ik geloof dat hetzelfde leven, hetwelk in Christus Jezus is, in mij ook zal geopenbaard worden. Col. III: 3, 4: „Uw leven is met Christus verborgen „in God. Wanneer nu Christus zal geopenbaard zijn, die „ons leven is, dan zult gij ook met hem geopenbaard worden in heerlijkheid;" de uitdrukking, eeuwig leven, bevat in zich, al die zaligheid en blijdschap der ziel en

des ligchaams, welke de zielen straks na dit leven genieten door Jezus Christus, en welke de ligchamen met die zielen vereenigd zullen genieten, wanneer zij zullen opgenomen worden in de lucht, opdat zij altijd met den Heere mogen zijn; 1 Thess. IV: 17. Niet alleen belijd ik dat dit het eeuwige leven is, maar ik geloof ook dat het voor mij bereid, en mij eigen is; het bezit en aanvankelijk genot hiervan in dit leven reeds, bevestigt Christus zeggende: „Voorwaar, voorwaar zeg ik u: die mijn „woord hoort, en gelooft Hem, die mij gezonden heeft, „die heeft het eeuwige leven, en komt niet in de verdoe„menis, maar is uit den dood overgegaan in het leven," Joh. V: 24; deszelfs volle genieting, welke in dit leven, door geen gevoel of gedachte kan begrepen worden, schetst de apostel ons af uit den Profeet Jezaja, 1 Cor. II: 9. „Hetgeen het oog niet heeft gezien;" enz. Openb. XXI: 22, 23, is er eene heerlijke teekening van, alwaar Johannes onder anderen zegt: „ik zag geenen tempel in dezel„ve; want de Heere, de almagtige God, is haar „tempel, en het Lam. En de stad behoeft de zon, noch „de maan niet, dat zij in dezelve zouden schijnen; want „de heerlijkheid Gods heeft haar verlicht, en het Lam is „hare kaars."

Want God, met wien wij dan volkomen zullen vereenigd zijn in Christus, is de bron alles goeds, zoodat er boven Hem niets is te begeeren om volmaakt gelukkig te zijn, gelijk Hij tot Abraham en tot ons allen zegt: „Ik ben u een schild, en loon zeer groot;" Gen. XV: 1, en Ps. XVI: 5; „de Heere is het deel mijner erve." Deze fontein zal zich volkomen in ons uitstorten, na de wederopstanding onzes vleesches, gelijk de apostel leert, dat, „God zijn zal alles in ons allen; 1 Cor. XV: 20.

Het oogmerk of gebruik van dit artikel

Is, opdat de geloovigen steeds zouden bedenken, dat hunne volkomene zaligheid op aarde niet te vinden is, en dat Hij, die Zijn werk in ons begonnen heeft, het ook zal volmaken. Het gebruik dat wij van deze kennis moeten maken is drievoudig. Ten eerste, de gedachten aan onzen misschien zeer spoedigen overgang tot een beter eeuwig leven, tot dat hoogste goed, zal onze harten losmaken en aftrekken van de ijdele aardsche dingen, gelijk de apostel zegt: „Wij hebben dan altijd goeden moed, „en weten, dat wij, inwonende in het ligchaam, uitwonen „van den Heere; (want wij wandelen door geloof en niet „door aanschouwen.) Maar wij hebben goeden moed, en „hebben meer behagen om uit het ligchaam uit te wonen, „en bij den Heere in te wonen. Daarom zijn wij ook „zeer begeerig, hetzij inwonende, hetzij uitwonende, om „Hem welbehagelijk te zijn;" 2 Cor. V: 6—9. Zoo ook Rom. VIII: 23: „Wij zelven, die de eerstelingen des Gees„tes hebben, zuchten in ons zelven, verwachtende de „aanneming tot kinderen, (namelijk) de verlossing onzes „ligchaams," 1 Petr. I: 17: „Wandelt in vreeze den „tijd uwer inwoning;" eene inwoning [1]) noemt hij het, niet eene woonstede [2]).

Het tweede gebruik is de lijdzaamheid en standvastigheid des geloofs, want daartoe wordt die volkomene zaligheid voorgesteld, opdat de geloovigen als zij bevinden

---

[1]). Παροικία, beteekent eigenlijk eene verkeering als vreemdeling, een verblijven of inwonen voor een korten tijd, in eene plaats die ons vaderland niet is.

[2]) Κατοικία, geeft in onderscheiding van het vorige woord te kennen, eene bestendige of vaste woning, daar men te huis is, zie Annotationes Theod. Beza, in Matth. II: 23: 2 Cor. V: 6; 1 Petr. I: 17.

dat de voorsmaak der zaligheid, die zij proeven uit de eerstelingen des Geestes die zij ontvangen, veel van deszelfs volle genieting verschilt door de menigerlei worstelingen met onderscheidene verdrukkingen, die God als werktuigen gebruikt om de zonden te dooden, en om hen Christus, het Hoofd, gelijkvormig te maken, den moed intusschen niet zouden verliezen, maar de oogen des verstands tot die volkomene zaligheid zouden wenden, en den dag der openbaring met een gerust gemoed verwachten; want zoo zegt Christus: „Gij zult van allen gehaat wor-„den, om mijns naams wil. Doch niet een haar uit uw „hoofd zal verloren gaan. Bezit uwe zielen in uwe lijd-„zaamheid;” Luc. XXI: 17—19; en 2 Tim. II: 5: „in-„dien ook iemand strijdt, die wordt niet gekroond, zoo „hij niet wettiglijk gestreden heeft.”

Dit tweede gebruik nu moet voornamelijk de bedienaren des woords met eene onverwinnelijke volharding en ijver wapenen tegen de ondankbaarheid der wereld, welke zij tegen haren wil weldoen, tegen de zware armoede, de ballingschappen, en ten laatsten tegen verscheidene gevaren; opdat zij, wanneer hnnne grootmoedigheid door den last dier wederwaardigheden somtijds werd ter neder gedrukt, bedenken mogen dat het uitnemend gewigt der eeuwige heerlijkheid, hun bereid voor de grondlegging der wereld, in de andere weegschaal moet gelegd worden; hetwelk buiten twijfel zoodanig zal overwegen, dat al het lijden dezen tegenwoordigen tijds daarmede niet zal te vergelijken zijn; „daarom (zegt de apostel) vertragen wij „niet; maar hoewel onze uitwendige mensch verdorven „wordt, zoo wordt nogtans de inwendige vernieuwd van „dag tot dag. Want onze ligte verdrukking, die zeer haast „voorbij gaat, werkt ons een gansch zeer uitnemend eeu-„wig gewigt der heerlijkheid,” 2 Cor. IV: 16, 17; ook moeten zij altijd voor oogen hebben die belofte door den engel gedaan, dewelke, schoon zij alle geloovigen, in zoo

verre zij alle profeten zijn, gemeen is, nogtans voornamelijk tot de dienaren gerigt wordt: „de leeraars nu zullen „blinken als de glans des uitspansels, en die er velen „regtvaardigen, gelijk de sterren altoos en eeuwiglijk," Dan. XII: 3; daarom zeide Christus ook: „uw loon „is groot in de hemelen," Matth. V: 12. Hieraan moeten in de eerste plaats zij gelooven, die anderen leeren te gelooven.

Het derde gebruik is de zekerheid der volharding in het geloof, opdat wij namelijk gelooven, dat de Heere nooit zal toelaten dat wij uit de genade ganschelijk uitvallen, omdat Hij wil dat wij een eeuwig leven gelooven. Zoo ik een eeuwig leven moet gelooven, zoo vertrouw ik met regt, dat ik ook op den weg zal behouden worden, gelijk Petrus duidelijk leert, 1 Petr. I: 5: „Die gij in „de kracht Gods bewaard wordt door het geloof tot de „zaligheid, die bereid is, om geopenbaard te worden in „den laatsten tijd," en 1 Cor. I: 8, 9: „God zal u ook „bevestigen tot den einde toe, om onstraffelijk te zijn in „den dag onzes Heeren Jezu Christi. God is getrouw, „door welken gij geroepen zijt tot de gemeenschap zijns „Zoons Jezu Christi, onzes Heeren." Dezen zij de eere en de heerlijkheid in der eeuwigheid, amen.

EINDE.

VAN HET WEZEN DES GENADE-VERBONDS

TUSSCHEN GOD EN DE UITVERKORENEN,

MITSGADERS

VAN DE MIDDELEN

DOOR WELKE DATZELFDE WEZEN ONS MEDE-GEDEELD WORDT.

Iste. AFDEELING.

VAN HET WEZEN DES GENADE-VERBONDS

TUSSCHEN GOD EN DE UITVERKORENEN.

Iste. ARTIKEL.

VAN DEN SCHEPPER EN DEN MENSCH, MET WIEN HIJ HET VERBOND OPRIGT.

§ I.

God had door den profeet Jeremia beloofd, dat Hij een nieuw verbond met ons zoude oprigten, niet naar het verbond dat Hij met de vaderen gemaakt had, als Hij hen uit Egypteland uitleidde, omdat zij dat verbond vernietigd hadden; maar dit zoude het verbond zijn: „Dat „Hij zijne wetten in ons binnenste zoude geven, en de- „zelve in onze harten inschrijven, en dat Hij ons tot een „God en wij Hem tot een volk zouden zijn, want Hij „zou de ongeregtigheid vergeven, en onze zonden niet meer gedenken." Jer. XXXI: 31—34; Hebr. VIII: 8—12. Dit verbond belooft ons zoodanig eene kennis van den waren God, die beide de genadige vergeving der zonden in Christus omhelst, en des menschen vernieuwing naar Gods beeld uit zich voortbrengt.

§ II.

Maar aangezien deze beloofde zaken onder het nieuwe verbond of testament niet aan allen geschonken worden, en God evenwel waarachtig is, zoo moet het verbond noodzakelijk onderscheiden worden. Tweeledig nu wordt het verbond genomen; ten eerste: voor het verbondswezen zelven, of voor de zaken zelven die van God beloofd zijn; ten andere: voor deszelfs bediening in de zigtbare kerk. In de eerste beteekenis wordt het in de zoo even aangehaalde plaats bij Jeremia genomen, en die is den uitverkoren bijzonder eigen, want aan die allen, en aan die alleen worden die twee deelen beloofd, de vergeving der zonden en de vernieuwing naar Gods beeld, en ook wordt hun zelfs de kennisse Gods beloofd, waardoor zij de beide weldaden Gods aannemen, die zij uit en van zich zelven nooit zouden gehad hebben, Joh. VI: 44, 45 en X: 26, en XI: 52; Hand. XIII: 47, 48; Rom. VIII: 29, 30 en IX: 7—9 en XI: 15, 16; Tit. I: 1. En Mozes zegt van het verbondswezen, Deut. XXX: 6, „de Heere, „uw God, zal uw hart besnijden, en het hart uws zaads," enz., maar van de bediening des verbonds handelt hij, Gen. XVII: 10. „Dit is mijn 'verbond;" enz. Insgelijks zegt Hij, vs. 13: „Mijn verbond zal zijn in ulieder „vleesch," en zeker het wezen des verbonds zelf was niet in hunlieder vleesch, en al derzelver harten zijn ook niet besneden geweest, aan welken het verbond door de besnijdenis is bediend of aangeboden geworden, Hand. VII: 51—53, terwijl namelijk hunne eigene boosheid de aangebodene verbonds-genade verwierp, gelijk Stephanus op die plaats zegt.

Derhalve zoo is het genade-verbond, indien men op deszelfs wezen ziet, een beloofd en van God bezworen schenken van zich zelven, tot eenen God die nooit op ons

toornen zal Jes. LIV: 9, en een aannemen van ons tot kinderen Gods en erfgenamen des eeuwigen levens in Jezus Christus, den eeuwigen en eeniggeboren Zoon van God, gedaan aan het zaad Abrahams, hetwelk is Christus, en aan al degenen die, met het geloof uit genade begiftigd, dit zaad ingelijfd worden, en in hetzelve geregtvaardigd en verheerlijkt worden, zonder voorwaarde of beding van eenige goede gedachte uit hunne eigene krachten; opdat Hij voor zijne onverdiende goedheid in dit en in het eeuwige leven geroemd en geprezen worde, Hos. II: 18, 19; Jes. LIV: 10; Gen. XXII: 18; Hebr. I: 5; en VI: 17; Gal. III: 15—18; en XXII: 26, 29. Maar de bediening des genadeverbonds, door het getuigenis of den scepter des woords, is eene roeping uit de duisternis, waarvan men overtuigd wordt uit de wet, deels der natuur, deels der geschrevene; dat is, tot erkentenis van schuld en strafwaardigheid, en aanneming van den Zone Gods, in het evangelie aangeboden, met eene dubbele weldaad, te weten: met de genadige geregtigheid in de vergeving der zonden, blinkende in zijn bloed, en met de vernieuwing naar Gods beeld of den Geest der heiligmaking, om deel te hebben in het lot der hemelsche erfenis, geschiedende uitwendig door het woord en de zigtbare teekenen, tot een getuigenis van onderlinge bewilliging tusschen God en ons; terwijl er evenwel eene inwendige kracht de onverdiende genadegave des geloofs en der bekeering bijdoet uit de oneindige bron der barmhartigheid over de uitverkorenen; doch, die er omtrent de verworpenen door een, hoewel onbegrijpelijk, evenwel regtvaardig en aanbiddelijk oordeel Gods, niet bijgedaan wordt; want nooit wordt de roeping uit de duisternis tot het licht, dat is de aangebodene genade, verworpen zonder de moedwillige boosheid en weerspannigheid des harten.

Wij zullen in het eerste deel van deze verhandeling

over het wezen des verbonds handelen; in de tweede plaats van de getuigenissen door welke als door uitwendige middelen, dat zelfde verbondswezen aan ons bediend wordt.

---

§ III.

Zullende dan van het wezen des verbonds spreken, zoo hebben wij alvorens de oorzaken, in die plaats van Jeremia begrepen, in het kort te verklaren.

Vooreerst: Wie God de Auteur des verbonds is;

Ten tweede: Wie de mensch is, aan wien Hij dit verbond belooft;

Ten derde: Hoedanig een verbond Hij wil maken; en

Ten vierde: Tot welk einde. Daarna zullen wij de beide wezenlijke deelen des verbonds, die van God beloofd zijn, dat Hij namelijk zich aan ons schenkt tot eenen God, die nooit op ons toornt, en die ons uit genade vernieuwt, of tot de hemelsche heerlijkheid heiligt, door en om Christus, langs al de artikelen des geloofs aantoonen, hetwelk gedaan zijnde, zoo zal het gansche wezen des verbonds verklaard zijn, dewijl hetzelve in de artikelen des geloofs zoo volkomen is begrepen, dat tot het wezen des verbonds, hetwelk in dezelve begrepen is, iets te willen toedoen, even ongerijmd zoude zijn als nieuwe artikelen des geloofs te willen maken.

God, die het belooft, is de Vader, de Zoon en de H. Geest, en rigt dit verbond der aanneming op in den persoon des Middelaars, of in het Woord dat vleesch geworden is, hetwelk uit vergelijking der volgende plaatsen blijken zal.

Jer. XXIII: 5, 6: Ziet de dagen komen, spreekt de „Heere, dat ik aan David eene regtvaardige Spruit zal „verwekken; die zal koning zijnde regeeren, en voorspoe„dig zijn, en regt en geregtigheid doen op aarde; In

„zijne dagen zal Juda verlost worden, en Israël zeker „wonen. En dit zal zijn naam zijn, waarmede men Hem „noemen zal: „*de Heere, onze geregtigheid.*" Hebr. X: 15—17: En de Heilige Geest getuigt het ons ook. „Want nadat Hij te voren gezegd had: Dit is het verbond „dat Ik met hen maken zal na die dagen, zegt de „Heere, Ik zal mijne wetten geven in hunne harten, en „Ik zal die inschrijven in hunne verstanden; en hunne „zonden en hunne ongeregtigheden zal Ik geenszins meer „gedenken." Gal. III: 15—17: Zelfs eens menschen „verbond, dat bevestigd is, doet niemand te niet, en nie-„mand doet daartoe. Hij zegt niet: En den zaden, als van „velen, maar als van één: En uwen zade; welk is „Christus. En dit zeg ik: het verbond, dat te voren van „God bevestigd is op Christus, wordt door de wet, die „na vier honderd en dertig jaren gekomen is, niet krach-„teloos gemaakt, om de beloftenis te niet te doen." En Gal. IV: 4—6: „Maar wanneer de volheid des tijds ge-„komen is, heeft God Zijnen Zoon uitgezonden, geworden „uit eene vrouw, geworden onder de wet; opdat Hij de-„genen, die onder de wet zijn, verlossen zoude, en op-„dat wij de aanneming tot kinderen verkrijgen zouden. „En overmits gij kinderen zijt, zoo heeft God den Geest „zijns Zoons uitgezonden in uwe harten, die roept: „Abba, „Vader." Maar opdat de geheele zaak te beter verstaan worde, zullen wij er eene korte beschrijving van God uit de schrift bijvoegen.

---

§ IV.

God is een geestelijk, eeuwig, oneindig, alomtegenwoordig, verstandig, waarachtig, goed, rein, almagtig, volkomen vrij, regtvaardig, barmhartig wezen. De eeuwige Vader, welke den Zoon, het uitgedrukte beeld zijner

zelfstandigheid, uit zijn wezen van eeuwigheid gegenereerd heeft. En de Zoon, van eeuwigheid van den Vader gegenereerd. En de Heilige Geest, van eeuwigheid van den Vader en van den Zoon uitgaande. Gelijk de Godheid geopenbaard is in het zekere woord, beschreven door de profeten en apostelen, dat de eeuwige Vader met den Zoon en den Heiligen Geest, den hemel en de aarde en alle schepselen heeft geschapen, nog onderhoudt en regeert; en dat Hij uit het menschelijk geslacht, naar zijn beeld geschapen, doch daarna vrijwillig zonder eenigen nooddwang in de zonde en het eeuwige verderf gevallen, besloten heeft zich uit genade eene gemeente te verkiezen in Christus, welke Hij om niet met het geloof beschonken, in Hem zoude regtvaardigen en verheerlijken; en zulks opdat Hij voor zijne hoogste barmhartigheid, gepaard met volmaakte regtvaardigheid, in dit en het eeuwige leven geprezen worde. Hiertoe behoort ook het eerste deel der geloofs-belijdenis van Athanasius, genomen uit het zuiver woord van God, „zoo wie „wil zalig worden, dien is voor alle dingen noodig, „dat hij het algemeen geloof houde; hetwelk zoo wie „niet geheel en ongeschonden bewaart, die zal zonder „twijfel eeuwiglijk verloren gaan. Het algemeen geloof is „dit, dat wij den éénigen God in de drieheid, en de „drieheid in de éénheid eeren, zonder de personen te „vermengen of het wezen te deelen; want het is een „ander persoon des Vaders, en een ander des Zoons, en „een ander des H. Geestes; maar de Vader, de Zoon „en de H. Geest hebben ééne Godheid, gelijke eer en „gelijke eeuwige heerlijkheid; hoedanig de Vader is zoodanig is ook de Zoon, zoodanig is ook de H. Geest. Onmetelijk is de Vader, onmetelijk is de Zoon, onmetelijk is „de H. Geest. De Vader is eeuwig, de Zoon is eeuwig, de H. „Geest is eeuwig, nogtans zijn het niet drie eeuwigen, maar „één eeuwige, gelijk ook niet drie ongeschapenen, nog drie

„onmetelijken, maar één ongeschapene, en één onmetelijke; desgelijks is de Vader almagtig, de Zoon almagtig „en de H. Geest almagtig, en nogtans zijn het niet „drie almagtigen maar één almagtige; alzoo is de Vader „God, de Zoon God, de H. Geest God, en nogtans „zijn het geen drie Goden, maar één God; alzoo is de „Vader Heere, de Zoon Heere, de H. Geest Heere, „en nogtans zijn het niet drie Heeren, maar één Heere; „want gelijk wij door de christelijke waarheid bedwongen „worden een iegelijk persoon in het bijzonder God, of „Heere te noemen, alzoo is ons ook door het algemeene „geloof verboden drie Goden of Heeren te erkennen. De „Vader is van niemand gemaakt, noch geschapen, noch „gegenereerd; de Zoon is van den Vader noch gemaakt, „noch geschapen, maar gegenereerd; de H. Geest is „van den Vader en den Zoon niet gemaakt, noch geschapen, noch gegenereerd, maar uitgegaan. Zoo is er dan „één Vader, niet drie Vaders; één Zoon, niet drie Zonen; „één H. Geest, niet drie H. Geesten. En in deze drieheid is niet eerst noch laatst, niet meest noch minst; „maar de gansche drie personen hebben gelijke eeuwigheid, en zijn zich zelven allezins gelijk; zoo dat alomme (gelijk nu gezegd is) de eenheid in de drieheid, en „de drieheid in de eenheid zij te eeren."

---

§ V.

Uit de zoo even gegevene beschrijving en de geloofsbelijdenis van den nu zaligen Athanasius, die in alle opzigten rust op het zuiver woord van God, en de belijdenis is der gansche algemeene kerk, verstaat men dan eerstelijk: Dat God door de eigenschappen des goddelijken wezens, in de beschrijving van God voorgesteld, en die

in God het wezen zelf zijn, onderscheiden wordt van alle schepselen.

---

§ VI.

Daarenboven, dat zoo wel elk persoon door zijne bijzondere eigenschappen uit het gansche getal der geschapene dingen uitgezonderd wordt, (want er is geen schepsel hetwelk den Zoon van eeuwigheid heeft gegenereerd, of hetwelk uit het wezen des Vaders van eeuwigheid is gegenereerd, of hetwelk van den Vader, en den Zoon van eeuwigheid uitgaat, Joh. I: 1—3; Gen. I: 1, 2; Spreuk. VII: 22—26); als ook dat de personen zelven van elkanderen onderscheiden worden.

---

§ VII.

Maar diegenen, welke loochenen dat er onderscheidene personen in de godheid zijn, zijn blinder dan den satan zelven. En dit is geen wonder, dewijl de satan de zinnen der ongeloovigen heeft verblind, 2 Cor. IV: 4—6. Immers toen de satan Eva verleidde tot de overtreding van het goddelijk gebod, was hij zoo blind niet, dat hij de personen in het goddelijk wezen loochende, maar hij stelt haar beide, de personen en hunne heerlijkheid voor, als aan Eva bekend, verzekerde haar, ,,God (Elohim ,,dat is, die personen in de Godheid [1]) weet, dat ten ,,dage als gij daarvan eet, zoo zullen uwe oogen geopend ,,worden, en gij zult als God (Elohim) wezen, kennende ,,het goed en het kwaad;" Gen. III: 5. Want dat het de meening des verleiders niet geweest kan zijn, ,,gij zult

---

[1]) Overmits het woord אלהים Elohim, in het meervoud staat, zoo zijn vele geleerden van oordeel dat reeds hier ter plaatse, eene meerderheid van personen in het goddelijk wezen wordt aangewezen.

„zijn gelijk de goden der heidenen;” is duidelijk wanneer men slechts bedenkt dat er toen nog geene heidenen waren; ook heeft hij Eva niet kunnen wijzen op de goden die nog niet verdicht waren, en eindelijk kon hij ook niet trachten haar te verlokken door een voorstel van een onbekend goed, zoodat hij om tot zijn doel te geraken, haar het hoogste goed moest voorstellen, als van de allerhoogste heerlijkheid, den waren God namelijk, aan Eva en haren man wel bekend; en daarom herhaalt de satan van de personen hetzelfde woord, dat hij te voren, van den waren God sprekende, reeds gebruikt had; ook nemen de woorden des Heeren zelve, tot den gevallen mensch gesproken, alle duisterheid in dezen weg, en verklaren de zaak van de onderscheidene personen in de godheid, als die inderdaad aanwezig waren; „ziet zegt God (Elo„him) de mensch is geworden als onzer één, kennende „het goed en het kwaad;” Gen. III: 22. Hetgeen de satan gezegd had, „gij zult God (Elohim) gelijk wezen,” dat herhaalt God, (Elohim) en zegt „hij is geworden als „onzer één.”

Dit brengen wij daarom alleen bij, opdat de onbeschaamdheid en blindheid dergenen openbaar worde, die zich door de verloochening dezer waarheid van den waren God laten aftrekken en van het verbond der genade, door welks verzekering, bevestigd door den mond Gods, echter misbruikt tot een boos einde, de satan in den beginne den mensch van God en het verbond der schepping heeft afgetrokken.

Wij zullen hun de goede engelen niet voorstellen noch de profeten. Die hardnekkigen verdienen dat men hen op den boozen geest wijst, die hoewel bedriegelijk en boos, echter eene waarheid belijdt en misbruikt, die God zelf bevestigt. Zoodanig eenen leermeester, die althans in dit opzigt niet leugenachtiger is dan zij zelven zijn, zijn zij waardig, die eene waarheid, den mensch in het pa-

radijs reeds geleerd, van den boozen geest beleden en door God zelven bevestigd, durven in twijfel trekken.

---

§ VIII.

Tot hiertoe hebben wij geleerd wie de ware God is, die het verbond met ons aangaat. Thans moeten wij van den mensch spreken, opdat blijke dat de oorzaak en de schuld, door vervreemding van God, bij den mensch ligt, en dat daarentegen des menschen wederherstelling en behoudenis uit de genadige fontein van Gods goedheid voortvloeit, op eene Gode waardige wijze in volkomene overeenstemming met zijne wijsheid en volmaakte geregtigheid, en berekend naar den aard van 's menschen zedelijke ellende en deszelfs tallooze behoeften. Immers wij zien dat de satan, om het eerste verbond of vereeniging tusschen God en den mensch, die naar Gods beeld geschapen was, omver te werpen, aan den mensch voorstelde de hoop op gelijkheid met God en zijne eigenschappen, hetwelk den mensch niet geoorloofd was te begeeren; en dat Hij alzoo onze eerste ouders met al hunne nakomelingen in een eeuwig verderf neerstortte. Zoo was dan de zonde de oorzaak der verwijdering tusschen God en menschen, dat wil zeggen: die gewillige en geheel vrije afval van God, met de totale verdorvenheid van het gansche menschdom en de dadelijke zonden die onophoudelijk uit die onreine bron voortvloeijen; want dat schandelijk verbond, waarbij de mensch, de beelddrager Gods, zich aan den satan verslaafde, geloof gevende aan zijne leugenbeloften dat hij door het overtreden van het goddelijk gebod God zelven zoude gelijk zijn, is de eerste bron dier rampzalige vijandschap tegen dat heerlijk, aanbiddingswaardig en volzalig wezen, en naarmate men de schandelijkheid dezer zaak dieper in-

ziet, zal ons te meerder licht over Gods regtvaardigen toorn opgaan. Wat kon er meer duivelsch bedacht worden, en wat is er met Gods majesteit meer strijdig, en wat vergift is er meer doodelijk dan deze belofte van den vader der leugenen, schoon opgepronkt met het valsche getuigenis der Goddelijke medebewustheid. „God weet, dat ten „dage als gij daarvan eet, zoo zullen uwe oogen geopend „worden, en gij zult als God (Elohim) wezen, kennende het „goed en het kwaad;" en nog eens, welk doodelijker vergift zouden onze ouders uit der slangentong hebben kunnen overnemen dan dit, dat hun verblind verstand en verdorvene wil naar eene gelijkheid met God en zijne eigenschappen haakte, en dat het, om dezelve te verwerven, de opperheerschappij aan God weigerde en zich aan den satan dienstbaar maakte? Hierom worden wij geboren beide schuldig aan de kwetsing der goddelijke majesteit, dewijl „wij allen in Adam gezondigd hebben," Rom. V: 12, „even als Levi in de lendenen Abrahams tienden heeft „gegeven," Hebr. VII: 9, en in alle vermogens verdorven en verbasterd, 2 Cor. III: 5. Een dusdanig kwaad, de mensch, het afhankelijk schepsel, dat zich in zijne blinde vermetelheid tot den troon des Allerhoogsten trachtte te verheffen moest geheel door een tegenstrijdig hulpmiddel genezen worden, „opdat Hij, die het geenen roof behoefde te achten, Gode gelijk te zijn," (want Hij was uit het wezen des Vaders van eeuwigheid gegenereerd, en uit dien hoofde Hem in alles gelijk, gelijk wij te voren volgens de schriften, uit de geloofs-belijdenis van Athanasius beleden hebben), „zich zelven zoude vernietigen, de „gestaltenis eens dienstknechts aannemen, en gehoorzaam „worden tot den dood, ja tot den dood des kruises," Ph. II: 6—8; en alzoo heeft Hij de allerhoovaardigste begeerte van gelijkheid met God, als het werk des duivels, door een geheel tegenstrijdig hulpmiddel willen verdelgen, namelijk door zichzelven, die God den Vader van eeu-

wigheid gelijk was, te vernietigen, en de overgave zijner, uit dienzelfden Adam genomene menschelijke natuur, in den allersmadelijksten dood. Welke allernederigste gehoorzaamheid van den Zone Gods aller engelen nederigheden en gehoorzaamheid ver overtreft, alzoo Hij zich laat nederzinken tot in den staat der verdoemde menschen, Ps. XXII: 2, 16; opdat Hij de verdoemden, die de Vader Hem gegeven had, zoude verlossen van schuld en straf, Joh. XVII: 9, Jes. LIII: 12, opdat zoo groot eene vernedering en gehoorzaam-van Hem, die eenswezens met den Vader is, betoond in die menschelijke natuur, dewelke schoon zonder zonde, echter aangenomen was uit de natuur van Adam, die gezondigd had, een genoegdoenende prijs zoude zijn aan de Goddelijke geregtigheid voor de zonden van al degenen welken den Zoon toebehooren, uit kracht der genadige aanneming tot kinderen; en opdat Hij, die zich zóó diep vernederde, magt zoude hebben om niet alleen zijne eigene aangenomene menschheid uit de dooden op te wekken, Joh. II: 19, maar ook zijne leden, de gegevenen des Vaders, en hun het beeld Gods, hetwelk Hij eenmaal bij de schepping hun gaf, maar door de zonde verloren ging, luisterrijker weder te geven; opdat gelijk alle menschen die volgens de wet der natuur, kinderen waren van den eersten Adam, zijn beeld droegen, van God vervreemd, verdorven en den toorn Gods onderworpen, alzoo ook al diegenen, die krachtens de genadige aanneming tot kinderen dezen tweeden Adam toebehooren, met God verzoend zijnde, de gelijkenis zijns beelds zouden dragen; Ph. III: 21, 1 Cor. XV.

§ IX.

Derhalve heeft men van de menschen, aan welken God dit verbond belooft en ook bevestigt, dit te gevoelen. Deze zijn al degenen, welke God uit het verloren menschdom besloten heeft uit genade tot kinderen aan te nemen en met het geloof te beschenken, hetwelk Hij geenzins in hen heeft voorzien, en hetwelk zij uit zich zelven niet zouden gehad hebben; „als die van nature waren kinderen des „toorns gelijk ook de anderen, dood in de zonden; heb„bende steenen harten, zijnde onbekwaam om goeds te den„ken als uit zich zelven; de duisternis zelve, vijanden Gods, „slaven der zonde en des satans;” met welke woorden zij door God beschreven worden, in deze plaatsen; Eph. II: 1; Ezech. XXXVI: 26; Cor. III: 5; Joh. I: 5; Rom. V: 10; en VIII: 7; Joh. VIII: 24, 34, 36; Col. I: 13; Hebr. II: 14, 15; en overmits zij nu zoodanigen zijn, zegt de Heere, dat hij geen zoodanig verbond met hen wil maken, waarvan ook zelfs maar het allerminste deel in hunne krachten zoude gegrond zijn, hoedanig dat geweest was, hetwelk Hij met hunne vaderen gemaakt had, ten dage als Hij hen uit Egypte uitleidde, omdat zij dat verbond niet hadden onderhouden; hetwelk zij toch uit kracht der schepping en des verbonds verpligt waren. Want het wettisch verbond was een plegtig bevestigd verdrag, waardoor het volk verbonden werd om door eigene krachten (Matth. XXII: 37—40) eene volmaakte gehoorzaamheid te bewijzen aan de wet, (aangezien die wet de eeuwige regel is der goddelijke deugden, welke Hij wil dat zijne redelijke schepselen gelijkvormig zullen zijn) en door God het eeuwige leven aan derzelver onderhouders beloofd, maar den vloek aan de overtreders gedreigd werd.

§ X.

Derhalve opdat het verbond bij de ellendige menschen, die dood zijn in zonden, en steenen harten hebben, „wel-„ke zich der wet Gods niet onderwerpen kunnen," Rom. VIII: 7, „en uit zich zelven niet bekwaam zijn iets goeds „te denken," 2 Cor. III: 5, niet eensklaps zoude vernietigd worden, maar opdat het vast en eeuwig zoude zijn, belooft Hij zulk een verbond, welks gansche wezen van Hem alleen zoude afhangen, en in zijnen Christus gegrond zijn; gelijk Hij zulks door de profeten beloofd had, Jer. XXIII: 5, 6. „Ziet, de dagen komen, spreekt de Heere, dat Ik „aan David eene regtvaardige Spruit zal verwekken; die „zal koning zijnde regeren, en voorspoedig zijn, en regt „en geregtigheid doen op aarde. In zijne dagen zal Juda „verlost worden, en Israël zeker wonen; en dit zal zijn naam „zijn, waarmede men Hem noemen zal: *De Heere, onze geregtigheid.*"

---

§ XI.

De wijze nu, om zijn besluit in ons uit te voeren, belooft Hij zoodanig, dat deszelfs kracht en werking niet van den verdorven mensch maar alleen van Hem zoude voortkomen, omdat Hij zegt, dat Hij zelf ons zijne kennis zal geven, of onze zielen onderwijzen zal in zijne kennis, waaruit de omhelzing van een verzoend God en de vernieuwing des menschen zoude voortvloeijen, Hand. V: 31. Derhalve, hetzij men op God de uitwerkende oorzaak, hetzij men op den mensch ziet, altijd zal men bevinden dat het een genadeverbond is, en op geene voorwaarden van onze eigene waardigheid, kracht of verdiensten steunt; want wij hebben God uitdrukkelijk hooren betuigen, *„dat Hij zulk een verbond met*

„ons niet wil maken, als Hij met de vaderen gemaakt had; „omdat de vaderen dat verbond overtreden hadden," en de menschen ook nu nog overtreden zouden, gelijk de goedertierene God wist, dat de beloften zouden verdwijnen, van wege onze ijdelheid, zoo dezelve van eenige voorwaarden onzer krachten afhingen, waarom de apostel ook zegt, dat het einde van dit verbond Christus was, Rom. X: 4; en opdat de goddelijke geregtigheid in den eisch der wet niet te kort zoude gedaan worden, zoo heeft Hij te voren den Middelaar God en mensch door de profeten beloofd, door wiens verdiensten de gedachtenis der zonden uitgedelgd, en door wiens almagt de wet in onze harten zoude geschreven worden, dewijl Hij zijne kennis in Christus in ons binnenste zoude geven.

---

§ XII.

De reden om welke de Heere gewild heeft dat dit verbond een genade-verbond zoude zijn, is tweevoudig; de eene is, opdat alle eere onzer zaligheid tot Hem zoude wederkeeren; dit doeleinde van zijnen raad heeft Hij door den profeet duidelijk uitgedrukt Jer. XXXIII: 9: „En „het zal Mij zijn tot eenen vrolijken naam, tot eenen „roem, en tot een sieraad bij alle heidenen der aarde, „die al het goede zullen hooren, dat Ik hun doe," Eph. I: 5, 6. — De andere reden is de bestendige en eeuwige gerustheid onzer conscientiën: „want indien degenen, die „uit de wet zijn, erfgenamen zijn, zoo is dan het geloof „ijdel geworden, en de beloftenis te niet gedaan," Rom. IV: 14, als of Hij zeide: de beloftenis die gebonden was aan de onderhouding der wet uit eigene krachten, die geene zijn, zouden geene vruchten hebben; en dus zoude het geloof op de beloftenis, die geene vrucht heeft, niet kunnen

steunen; maar dewijl nu het verbond alleen afhangt van de beloftenissen van Gods barmhartigheid jegens ons en niet van onze krachten of vermogens, Jes. LIV: 10, Eph. II: 4—9, zoo is het noodzakelijk bestendig en eeuwig, Jer. XXXII: 40: „Ik zal een eeuwig verbond met hen maken, „dat Ik van achter hen niet zal afkeeren, opdat Ik hun „weldoe; en Ik zal mijne vreeze in hun hart geven, dat zij „niet van Mij afwijken," en Ps. LXXXIX: 35.

---

§ XIII.

Trekken wij nu alles te zamen, dan is het geheele wezen des verbonds onverdiende genade; ten arnzien van God, die het verbond eigenlijk met ons opригt, als Hij de belofte der genadige verzoening, in het evangelie aangeboden, door den H. Geest aan de harten verzegelt, en de vernieuwing ten eeuwigen leven aanvangt, dagelijks voortzet en eindelijk volmaakt, Tit. III: 5—7; 2 Tim. I: 9, 10; Gal. III: 6, 28, 29; ten aanzien van ons, die dood waren in de zonden, wordt het verbond opgenomen, als de H. Geest ons uit genade geschonken wordt, door welken wij, opgewekt uit den dood en levend gemaakt, niet slechts de genadige beloften van verzoening door Christus en beërving van het hemelsche koningrijk willen en kunnen gelooven, maar ook het geloof zelf dadelijk ontvangen; want Christus zegt niet, al wat Mij de Vader geeft, kan tot Mij komen, maar komt tot Mij, Joh. VI: 37; Eph. I: 11—13 en II: 1—5. Christus is het, die ons door zijne verdiensten dit alles verworven heeft en ons zijne verdiensten ook uit genade toerekent en den H. Geest uitstort. Zoo blijkt het ook in dit opzigt een genadeverbond te zijn; en het einde is, opdat God naar zijne genadige goedheid zoude verheerlijkt worden en onze con-

scientiën eene eeuwige gerustheid bekomen. En alzoo is het ook zeker, dat dit gansche verbond uitsluitend een genadeverbond is, en niet bestaat op eenige voorwaarde van onze krachten, maar op de genadige barmhartigheid Gods in Christus, door het geloof, hetwelk Hij zelf schenkt, aangenomen. De aanbieding der tweevoudige belofte in Christus, namelijk van de vergeving der zonden en de heiligmaking, alsmede de schenking van den Christus zelven, is ten opzigte van God onverdiende genade. De aanneming van onze zijde is ook onverdiende genade, omdat zij Gods werk is in ons, waardoor Hij zijne beloften aan onze harten bekrachtigt, zoodat wij, bewrocht zijnde, werken; dat wil zeggen, dat wij gelooven zoodra wij door Hem geloovig gemaakt zijn, en in Christus tot goede werken wedergeboren zijnde, in dezelve blijven voortgaan, Eph. II: 1—10. Daar nu de oorzaken des genade-verbonds verklaard zijn, zoo volgt dat wij de kennis Gods in overweging nemen, door welke kennis God de Vader, Zoon en H. Geest zich voor ons stelt tot eenen God die nooit op ons toornt en ons herschept ten eeuwigen leven, en alzoo de beide wezenlijke deelen des verbonds, die door den Heere uitdrukkelijk beloofd zijn, volgens de reeks der geloofsartikelen nagaan en leeren, hoe elk artikel dient tot bevestiging der beide deelen des verbonds.

---

§ XIV.

Zoodanig eene kennis van God, waardoor wij van de genadige vergeving der zonden verzekerd zijn en het beeld Gods in ons hersteld wordt, wordt er in Jer. XXXI: 34 beloofd. Gelooven is dus eene onverdiende genadegave des H. Geestes en kan, volgens het verbond met God opgerigt, aldus omschreven worden: Gelooven is God door de kracht des H. Geestes kennen, zoo als Hij zich in het Woord heeft geopenbaard, en Hem als waarachtig en almagtig in al zijne woor-

den, waarvan men toch zijnen zin en wil kent, toe te stemmen, en alzoo God de eer te geven, zonder daartegen te stellen al hetgeen in ons of in andere schepselen tegen die woorden schijnt te strijden. Voorts in dit Woord als het voornaamste oogmerk te zien op het genade-verbond of de beloften des evangeliums, namelijk dat Hij ons door en om Christus uit genade tot kinderen aanneemt, en daarom onze zonden niet meer wil gedenken en ons zal vernieuwen ten eeuwigen leven, Rom. IV: 16—19; Eph. I: 17, 18. Niet zonder reden wordt er in de bepaling gesteld, terwijl men zijnen wil kent; want naardien God niet erkent een woord dat van zijnen zin vreemd is, zoo wordt er te vergeefs een geloof vereischt, hetwelk op dat woord zoude steunen, of eene gehoorzaamheid, die zich aan dat woord zoude onderwerpen; voorbeelden komen er van voor, Matth. IV: 6, 7; Gal. I: 6, 7; Jer. VII: 3—10. Het geloof dan omhelst God zelven, welke zich aan ons tot eenen God aanbiedt in de beloften des evangeliums, en in die genadige verzoening door de verzegeling des Geestes berustende, verwacht het ook zekerlijk de vernieuwing ten eeuwigen leven van Hem, die beide de bron des levens is en niet bedriegen kan; — derhalve, wanneer men zegt: „Ik „geloof in God den Vader," zoo is het eveneens als of men zegt: „Ik geloof dat de Vader onzes Heeren Jezus Christus „zich zelven aan mij tot eenen Vader geeft, en omdat Hij „onze Vader is door en om zijnen eeuwigen Zoon, zoo wil „hij zekerlijk onze zonden niet meer gedenken, (want wien „God de zonden toerekent, dien omhelst Hij niet met eene „vaderlijke liefde), en zoo wil Hij ons ook door den Geest „zijns Zoons naar zijn beeld vernieuwen," Gal. IV: 1—6; Eph. I: 7.

---

§ XV.

Ten andere, aangezien Hij almagtig is, zoo moet ik niet aanmerken hetgeen of in mij zelven of ook buiten mij tegen de beide beloften des verbonds schijnt te strijden, maar mijnen God de eere geven van zijne almagt, Rom. IV: 17, 19, 20; derhalve mogen wij den duivel zelfs niet vreezen; want op deze wijze zoude de duivel geëerd en zooveel aan de almagt en waarheid mijns Gods afgetrokken worden, gelijk de Heere gebood dat het volk niet vreezen zoude voor hunne vijanden de Kanaänieten; want Mozes zeide: „dat de Heere zelf voor „hen zoude uitgaan en de volkeren voor hunne aangezigten „verdrijven; maar den Heere uwen God zult gij vreezen," zegt hij, opdat gij Hem door uwe zonden niet vertoornt, Deut. I: 29, 30, 32; III: 22 en VIII: 18—22; 2 Kon. XVII: 35—39; want om deze eene oorzaak, namelijk om de verwerping der vreeze Gods, geeft de Heere aan den den satan en andere vijanden de magt om te beschadigen, welke zij niet anders hebben, zelfs niet tegen een haar van ons hoofd; want anders zoude God niet alléén almagtig zijn, indien de satan eenige magt bezat, die hem niet verleend werd, Joh. XIX: 11.

§ XVI.

Daarenboven naardien wij een bestendig en eeuwig verbond met den Schepper hebben, zoo moeten ook alle schepselen ons medewerken ten goede, Hos. II: 17; overmits het dan een hoofdstuk des verbonds is, dat de Heere onze zonden niet meer wil gedenken, zoo is het ook zeker dat de tegenspoeden ons niet door eenen vertoornden God, of van de gestrengheid zijner geregtigheid worden toegezonden, noch teekenen zijn dat God van ons vervreemd is, Hebr.

XII: 5—11; Jes. LIV: 9; maar dat zij veeleer teekenen zijn dat Hij de zonden niet goed kan keuren, ook dan zelfs niet wanneer Hij dezelven zijnen bondgenooten vergeven heeft; daarna ziet de Heere ook daarop, dat Hij Zijne wet door deze middelen in de harten schrijft, zoo van diegenen welke Hij tuchtigt, als van andere bondgenooten, welken deze bestraffingen of getuigenissen dienstig zijn, want terwijl het andere hoofdstuk des verbonds in zich besluit de vernieuwing naar Gods beeld, zoo is het zeker dat de schepper alle en elke zaak door Zijne voorzienigheid derwijze regeert, dat Hij alles, wat Hij, zijnen bondgenooten door de schepselen toezendt, tot hunne zaligheid bestuurt, Rom. VIII: 28—30; en als hij ons voorspoed toezendt, zoo bevestigt Hij ons in zijne kennis en zet in de verzoenden voort de vernieuwing naar Gods beeld, terwijl Hij ons tevens Zijne goedheid, wijsheid, barmhartigheid, magt enz. in de schepselen te zien en te smaken geeft; Hand. IX: 31, „de gemeenten hadden vrede" enz.; en wederom als Hij tegenspoed toezendt, of zijne bondgenooten beproeft of tuchtigt, zoo houdt Hij ook het verbond en zet het niet minder voort, want door de oefening zelve vermeerdert Hij ons zijne kennis, hoe goed Hij is; die niet wil dat de zijnen in de zonden slapen en dezelve nimmer ook in zijne kinderen zelfs door de vingeren ziet; en alzoo vermeerdert Hij ons Zijne kennis. Voorts doodt Hij meer en meer de zonden in hen, terwijl zij met dagelijksche tuchtroeden onderwezen worden, hoe groot een kwaad de zonde is en hoezeer dezelve tegen Gods heilige natuur strijdt, 1 Petr. I: 14—17; en IV: 17—19 en in de dooding zelve ondersteunt hij ons, en maakt ons levend, door de kracht zijns Geestes; Ps. LXXXIX: 31—37; 2 Cor I: 3—10. Dus zien wij dat God de rampspoeden zijnen bondgenooten niet toezendt met een gemoed om te wreken, want de bezworene uitspraak staat vast, „Ik „zal uwe zonden niet meer gedenken;" en Ps. LXXXIX: 36. „Ik heb eens gezworen bij mijne heiligheid," enz.,

derhalve is alle gedachte tot wraak afgelegd. Maar aangezien het andere deel des verbonds niet minder van God wordt gehouden, om zijne wet in de harten te schrijven, zoo is het geen wonder indien Hij de zijnen met eene waarlijk vaderlijke liefde tuchtigt, alzoo dat Hij in het tuchtigen niet zoo zeer ziet op den voorledenen tijd, alsof Hij het geleden ongeluk dacht te wreken, als op den toekomenden, opdat zijne kinderen voortaan voorzigtiger en heiliger gemaakt worden; ja dat meer is, Hij maakt door zijne almagtige kracht en regering dat ook de zonden zelven, zoo de begane als inklevende, hun gelegenheid geven om zich te verootmoedigen, en om zich aan zijn genadeverbond vast te houden, waardoor zij te duidelijker ontwaren, hoe onregtvaardig zij in zich zelven zijn, en van alle kracht ten goede ontbloot; Ezech. XVI: 61—63; Rom. VII: 8, 24, 25. Eindelijk: hoewel hij geen luisterrijk aanzien maar eenen middelbaren staat ten aanzien van huisvesting en voedsel aan de kerk in dit leven geeft, schoon Hij naar zijne almagt een allervoorspoedigsten konde geven, en zulks evenwel niet doet, zoo houdt Hij daarom niet minder zijn verbond, omdat al de beloften ten opzigte der tijdelijke dingen daartoe strekken, dat het verbond der genade er niet door belet, maar veeleer bevorderd worde, zoowel door het genot der goddelijke genade, als door het dooden der zonden in ons, en de levendmaking des geestes. Derhalve rigt de allerwijste en goedertierenste Vader dit artikel des verbonds van Gods almagtige voorzienigheid omtrent zijne bondgenooten, en van de weldaden ook ten aanzien van dit leven, of in zoo ver zijne aangenomene kinderen zijne schepselen zijn, derwijze in, dat Hij namelijk niet afwijkt van het groote doel, de bevordering namelijk van het verbond der genade of van Christus koningrijk in ons; en evenzoo bestuurt Hij alle de omstandigheden der tegenwoordige wereld, dat zij onwillens en onwetens dienstbaar zijn en medewerken aan de bevordering der nieuwe

schepping; en dewijl aardsche voorspoed en zinnelijk genot hinderlijk aan het genot zijner genade zijn, en onze geest daardoor maar al te dikwijls aan vergankelijk, en daarom nietig stof geboeid wordt, zoo onthoudt Hij zijnen kinderen veelal dezelven, opdat zij op die gevaarlijke klippen geen schipbreuk zouden lijden, en voor eeuwig omkomen. Ezech. XVI: 49; Hos. II: 12, 13. Om kort te gaan, Hij wil dat wij ons vleesch verzorgen, (en daartoe geeft Hij ons het noodige) maar niet tot begeerlijkheid. Rom. XIII: 14; 1 Cor. X: 6. Eindelijk, naardien God zich aan ons tot een God geeft, zoo zijn wij erfgenamen van alles, alle dingen zijn onze, omdat alle dingen Godes zijn, die onzes is, Jes. LIV: 5; Hos. II: 20, 21; Ps. XVI: 6; 1 Cor. III: 22, 23. Zij zijn allen „uwe, doch gij zijt Christi, en Christus is Godes," (eigendom). Hoewel nu deze dingen alzoo zijn, zoo genieten wij deze erfenis in dit leven echter slechts ten deele, zoo in de tijdelijke zegeningen als in de geestelijke, zooveel namelijk als dienstbaar is ter bevordering van Christus koningrijk in ons, en ter onderhouding der burgerstaten, welke in dit leven dienstbaar moeten zijn en herberg verschaffen aan de leden van Christus koningrijk, Rom. XIII: 1; Matth. XVII: 26.

Tot dusver hebben wij gezien uit het eerste artikel der geloofs-belijdenis, hoe de Vader onzes Heeren Jezus Christus zich aan ons tot een vader geeft, die ons de zonden niet toerekent, en door den Geest zijns Zoons ons herschept en vernieuwt tot de hemelsche erfenis; Gal. III: 7—29 en IV: 4—6; 1 Cor. XV: 49, 50; deze dingen echter kunnen niet vast en zeker zijn, dan alleen door en in Christus; daarom volgt nu het

IIde. ARTIKEL.

VAN JEZUS CHRISTUS DE MIDDELAAR DES GENADEVERBONDS.

---

§ I.

Nademaal wij nu van het regt der schepping vervallen waren door de zonde, waardoor wij tegen de goddelijke Majesteit ongehoorzaam geweest en het beeld Gods verloren hadden, zoo liet de geregtigheid Gods niet toe, dat Hij zich aan de zondaren als een Vader bewees, die de zonden zoude vergeven en hen herstellen zonder Middelaar; daarom wordt in het tweede deel der artikelen des geloofs gesteld de leer van den Middelaar Jezus Christus, waarachtig God en mensch, Jer. XXIII: 5, 6; maar gelijk de mensch een tweevoudig kwaad begaan had, (want hij had door de ongehoorzaamheid God beleedigd en door de zonden zich zelven verdorven en het werk Gods verbroken), even zoo is ook de Zone Gods, tot eenen middelaar des verbonds van den Vader gesteld, voor twee zaken Borg. Vooreerst, dat Hij zal voldoen voor de zonden van allen die de Vader Hem gegeven heeft, Joh. XVII: 9, en van eeuwigheid besloten had door Christus tot kinderen aan te nemen, Eph. I: 5. Ten tweede, dat Hij ook zal maken dat zij Hem ingelijfd, den vrede der conscientie genieten en naar Gods beeld dagelijks vernieuwd worden, opdat God het oogmerk der eerste schepping in hen bereike, en voor zijne oneindige goedheid en barmhartigheid, in Christus bewezen, tot in eeuwigheid geprezen worde, en dat Hij hun alzoo zal zijn tot eenen volmaakten Jezus, dat is Zaligmaker, als welke door verdiensten en kracht *zijn volk zalig maakt van hunne zonden*, Matth. I: 21.

---

§ II.

Voorts worden door den toenaam Christus, of Gezalfde, de beide deelen van den borgtogt uitgedrukt, en ook de verzekering dat de Vader zich de borgtogt laat welgevallen; want vooreerst wordt er door de benaming van Christus of Messias geleerd, dat deze Persoon gekomen is met het bevel des Vaders, en van God verordineerd is tot eenen eeuwigen priester, die voor ons zoude offeren en bidden, en tot onzen koning, die in ons zoude werken of voortbrengen een haat tegen de zonde, en eenen ijver tot geregtigheid; ten tweede, dat deze Persoon de belofte heeft dat de Vader die offerande met zijne voorbidding aanneemt tot eene volkomene genoegdoening voor de zonden, en dat Hij door dezen Persoon den H. Geest wil geven, waardoor wij, in het geloof met Hem vereenigd zijnde, vernieuwd en herboren worden, van de zonden tot de heerlijkheid der kinderen Gods, Ps. CX: 4, Hand. II: 36.

Derhalve moest Christus ons tot een Hoofd gezalfd worden, of door de zalving des Geestes magt ontvangen tot de beide ambten, opdat blijken mogt dat Hij de gaven niet slechts voor zich zelven alleen, maar ook als Hoofd om der leden wil bezat, en Hij de band zoude zijn onzer vereeniging met God, dewijl anders noch zijn priesterlijk, noch zijn koninglijk ambt ons nuttig had kunnen zijn.

§ III.

Het doel der zalving is, ten opzigte van het eerste deel des borgtogts, opdat de Middelaar bij den Vader de hoogste vergunning zoude hebben om voor ons te bidden, en God met ons te verzoenen; en opdat zijne offerande Gode tot eenen lieflijken reuk, aangenaam en welbehagelijk zij, Jes.

XI: 2, Eph. V: 2. Ten opzigt van het andere deel des borgtogts van Christus, opdat wij allen uit zijne volheid scheppen, zoover als wij door zijnen Geest vernieuwd worden, Joh. I: 16, Jes. XLI: 1—3, Luc. IV: 17—20.

ZIJNEN EENIGGEBOREN ZOON ONZEN HEER.

---

§ IV.

Opdat de Middelaar de beide deelen des borgtogts of der borgverbindtenis, en des bevels van den Vader ontvangen, zoude vervullen, moest hij zijn de eeniggeboren Zone Gods, en over ons gesteld worden tot een Hoofd en tot eenen Heer in ons vleesch, en ons alzoo zijn een Immanuël in eeuwigheid. Want naardien de hemelsche Vader besloten had zijne oneindige liefde metterdaad aan ons te bewijzen in het geven van zijnen Zoon, en ons in Hem tot kinderen aan te nemen, welken Hij beiden de zonden zoude vergeven, en den Geest zijns Zoons schenken, Gal. IV: 5—7, zoo moest zekerlijk de Middelaar, door en om Wien wij aangenomen worden, boven engelen en menschen ver verheven, der goddelijke natuur deelachtig zijn, en deze eigenschap bezitten, dat Hij alleen was van den Vader van eeuwigheid gegenereerd, opdat in Hem zoude rusten die allergrootste liefde, waarom de Vader ons van eeuwigheid had lief gehad, Eph. I: 4—6. Daarom gaat ook het besluit om ons lief te hebben in den Zoon, voor de zending des Zoons in het vleesch, Joh. III: 16, Eph. I: 6.

---

§ V.

En gelijk het besluit om ons in eeuwigheid lief te hebben en aan te nemen gegrond was in den Zoon, zoo ook de uitvoering van dat besluit; en overmits de kinderen welke de Vader zoude aannemen, des vleesches en des bloeds deelachtig waren, zoo heeft ook de eeuwige Zone Gods, door wien wij moesten aangenomen worden, derzelver willen deelachtig worden.

Derhalve zoo heeft dan de Zoon, niet de Vader, noch de H. Geest het zaad Abrahams of de menschelijke natuur aangenomen, maar de Zoon, die een erfgenaam van alles is, opdat Hij ons met den Vader verzoend en zich zelven ingelijfd hebbende, zoude maken tot kinderen Gods, en medeerfgenamen met Hem, en alzoo volgens deze ordinantie der Goddelijke wijsheid, het regt der kinderen Gods, ons van eeuwigheid beschoren, uit genade zoude mededeelen, hetwelk Hij alleen van nature heeft; Hebr. II: 14—16.

Naardien dan de eeuwige Vader zich aan ons tot eenen Vader wilde geven, en ons tot zijne kinderen aannemen, die Hij nooit zoude verstooten of van de erfenis berooven, 2 Sam. VII: 14, 15, Ps. LXXXIX: 27—35, zoo heeft Hij den Zoon, die van hetzelfde wezen is met den Vader, ons tot eenen broeder gegeven, bij wijze van een allergrootst geschenk, boven welk er geen grooter kan bedacht worden, opdat God namelijk in den persoon des Zoons zoude zijn de God der menschen, die in den Zoon aangenomen zijn, in den hoogsten en uitnemendsten trap, en op dat fondament ons ook zoude zijn tot eenen God, voor zooveel Hij ons op dit fondament bouwt; in zoo verre namelijk als Hij ons bij zijne gemeente, aan welke Hij zich in den hoogsten trap schenkt en te genieten geeft, door den H. Geest inlijft, uit genade regtvaardigt en vernieuwt

tot de onverwelkelijke heerlijkheid, daar wij nooit kunnen uitvallen, gelijk zulks op zijn plaats zal aangetoond worden.

En overmits God voorgenomen had, ons niet alleen in het geheel weder te herstellen, maar ook tot een veel uitnemender en vaster regt der kinderen Gods, dan wij in de eerste schepping hadden ontvangen, zoo heeft Hij gewild dat de vleesch geworden Zoon het fondament zoude zijn van dit allergrootste en eeuwige verbond; de vleesch geworden Zoon, zeg ik, opdat er niet alleen verzoening zoude geschieden voor de verbreking van het verbond der schepping en eene herstelling daarvan, maar ook opdat de duur der eens gedane verzoening en de herstelling tot een meerder en uitnemender regt bestendig zoude zijn; Rom. V: 17.

III^de^. ARTIKEL.

DIE ONTVANGEN IS VAN DEN HEILIGEN GEEST, GEBOREN UIT DE MAAGD MARIA.

§ I.

Opdat het fondament des verbonds der genadige aanneming, en der vereeniging tusschen God en ons volkomen vast zoude zijn, zoo heeft de hemelsche Vader gewild, dat zijn eeuwige Zoon onze natuur aannam, dat is: eene menschelijke ziel en ligchaam in eenigheid zijns Persoons, blijvende de eigenschappen zoo des Persoons die aanneemt, als ook der natuur die aangenomen wordt, behouden en onderscheiden; derhalve dat de Zoon van eeuwigheid van den Vader is gegenereerd, (welke generatie, bijaldien men op

de orde ziet, de springbron is van de overige goddelijke eigenschappen welke het Woord van eeuwigheid heeft) zoo belet hetzelve niet, dat niet het vleesch, hetwelk Hij aanneemt, niet van eeuwigheid maar in der tijd, niet uit het Wezen des Vaders gegenereerd werd, maar van den H. Geest uit het wezen der maagd, en zulks met den eeuwigen en eeniggeboren Zoon Gods vereenigd geboren werd. En gelijk het Woord deze eigenschap, te weten: van eeuwigheid van den Vader gegenereerd te zijn, voor zich zelven ongekrenkt behoudt, en in de aangenomene natuur niet overstort, alzoo ook niet de overige eigenschappen die met de eeuwige generatie des Zoons verbonden zijn; gelijk als niet daarom, omdat het Woord, de eeuwige en op zich zelven bestaande wijsheid des Vaders, altijd bij den Vader geweest is, is ook het vleesch, hetwelk het Woord heeft aangenomen, altijd bij den Vader geweest. Niet daarom omdat alle dingen door het Woord gemaakt zijn, zijn ook door het vleesch, hetwelk Hij heeft aangenomen, alle dingen gemaakt. Ja veeleer is het vleesch zelve uit het wezen der maagd Maria gemaakt, en uit haar in der tijd geboren, niet van eeuwigheid uit het wezen des Vaders gegenereerd, en zoo vervolgens. Gal. IV: 41; Spreuk. VIII: 22—24.

---

§ II.

Maar als wij zeggen dat de goddelijke en de menschelijke natuur persoonlijk in Christus vereenigd zijn, zoo verstaan wij dat de eeniggeboren Zone Gods, de eeuwige en alzoo van nature God, de tweede Persoon in de Drieeenheid, aangenomen heeft, niet een persoon of bijzonder op zich zelf staand wezen, waaraan Hij zijne eigenschappen en majesteit zoude hebben medegedeeld, in dier voege

dat hetzelve ook van eeuwigheid uit het wezen des Vaders zoude zijn gegenereerd, en daarom ook de overige eigenschappen deelachtig, die met de eeuwige generatie ten naauwste verknocht zijn; maar de menschelijke natuur, dewelke in hare eigenschappen te behouden, niettemin door een onafscheidelijk verband vereenigd is met den Persoon des eeniggeboren Zoons Gods; en zeker, overmits er geschreven is: „het Woord is vleesch geworden” en niet het vleesch is Woord geworden, zoo is het zonneklaar dat, bijaldien er uit deze vereeniging op eenigerlei wijze zoude moeten volgen eene overstorting der eigenschappen, het Woord veeleer met een wegdoen van de eeuwige generatie en van de schepping des hemels en der aarde uit het menschelijk vleesch, dat is uit het zaad Davids, zoude moeten zijn voortgebragt geweest, als dat het vleesch of het aangenomen zaad van Abraham tot de majesteit der eeuwige generatie en der andere daarmede verbondene eigenschappen is verheven geweest. Edoch geen van beiden is geschied, noch heeft moeten geschieden, maar de eigenschap zoo van den Persoon des eeuwigen Woords als van de aangenomene natuur moest ongekrenkt blijven; daarom wordt er van den Zoon gezegd: „God is geopenbaard in het vleesch,” 8 Tim. III: 16.

---

§ III.

En aldus moest het dan zeker geschieden, deels van wege Gods besluit, deels van wege deszelfs uitvoering, namelijk, opdat der menschen zaligheid op die wijze als God besloten had, zoude kunnen verkregen en in eeuwigheid bewaard worden; want vooreerst, zoo was de bron van onze zaligheid, dat eeuwig en onveranderlijk besluit van God, dat Hij ons in zijnen eeniggeborenen Zoon zoude aannemen; diegenen namelijk, welken Hij besloten had

het geloof te schenken; en dat Hij de anderen, welken Hij niet besloten had het geloof te schenken, door een regtvaardig oordeel zoude straffen; doch beiden doet Hij om zijne heerlijkheid, te weten om de heerlijkheid der hoogste barmhartigheid in diegenen, welke Hij zalig maakt, en des regtvaardigen toorns in diegenen, welke Hij regtmatig met een eeuwig verderf straft, te openbaren.

Opdat Hij nu zoowel het eene als het andere oogmerk zoude bereiken, zoo heeft Hij besloten het op deze wijze uit te voeren:

1°. Dat Hij den mensch rein zoude scheppen;

2°. Dat die mensch vrijwillig zonder nooddwang zoude zondigen;

3°. Dat God uit het geheel en gelijkelijk verdorven menschelijke geslacht diegenen zoude verkiezen, welke Hij van eeuwigheid besloten had in Christus tot kinderen aan te nemen;

4°. Om dezer wille zoude Hij den Zoon in de wereld zenden, opdat Hij om hunner zaligheid wil het vleesch zoude aannemen en hun door zijne verdiensten en kracht de van eeuwigheid beslotene aanneming tot kinderen zoude schenken en bewaren, gelijk naderhand in de artikelen des geloofs zal verklaard worden.

Derhalve moesten in den Middelaar als in het fondament van het besluit der verkiezing en van deszelfs uitvoering, de beide naturen ongekrenkt, met hare eigenschappen zijn en blijven tot in eeuwigheid; te weten, de natuur van den Zoon, die op het hoogste van den Vader geliefd wordt en de bron is Zijner liefde tot ons; en ook onze natuur, dat is die van zijne broederen, welke de Vader Hem door een onveranderlijk besluit heeft overgegeven om zalig te maken, Hebr. II: 11—14: Hij, die heiligt, en zij, die „geheiligd worden, zijn allen uit één, om welke oorzaak „Hij zich niet schaamt hen broeders te noemen,” (waarbij is op te merken dat degenen die geheiligd of krachtdadig

geroepen worden, gerekend worden voor broederen van Christus, gelijk uit het volgende blijkt): „Zeggende: Ik zal „uwen naam mijnen broederen verkondigen; in het midden „der gemeente zal ik U lofzingen. En wederom: ik zal „mijn betrouwen op Hem stellen; en wederom: Zie daar „ik, en de kinderen, die mij God gegeven heeft. Overmits „dan de kinderen des vleesches en des bloeds deelachtig „zijn, zoo is Hij ook desgelijks derzelven deelachtig geworden;” zoo ook Joh. XI: 51, 52.

---

§ IV.

God zoude zijne almagt wel hebben kunnen toonen door den mensch zoodanig te scheppen dat hij niet had kunnen vallen, evenwel was er dan geen weg gebaand geweest om zijne heiligheid en regtvaardigheid ten toon te spreiden in het straffen der zonden aan diegenen, welke Hij niet besloten had te verkiezen, maar te verwerpen; als ook geen weg om zijne grenzelooze barmhartigheid te openbaren in diegenen te verkiezen en uit genade zalig te maken, welke door hunnen eigenen vrijen wil zoowel als de anderen in het verderf gevallen waren.

---

§ V.

Voorts, Hij zoude wel zijne almagt hebben kunnen openbaren zonder de zending des Zoons, maar geenszins zijne oneindige liefde; noch men kan de almagt niet van den wil scheiden, gelijk ook God in zijne volmaaktheden niet kan gedeeld worden, want Hij zoude alleen door zijne almagt den satan kunnen vernietigen, hetgeen Hem immers zoo ligt zoude vallen als het Hem ligt geweest is, denzelven uit niets tot eenen engel des lichts te scheppen,

en de geregtigheid Gods zoude ook niet méér hebben kunnen gelasterd worden in zijne verdelging, als de goedheid heeft kunnen geloochend worden in zijne genadige schepping; maar men moet zijnen wil van de magt niet afscheiden dewelke op deze wijze besloten heeft, te weten, volgens de genadige bron zijner liefde in den Zoon en door den Zoon, door Hem voor ons in den dood te geven, en ons te verlossen van de magt des satans; Hebr. II: 14, 15; mitsgaders door Hem te stellen tot een Hoofd der kerk, en op geen andere wijze ons de zaligheid toe te brengen en te bewaren.

---

§ VI.

Immers de hemelsche Vader heeft dat besluit zijner liefde derwijze willen uitvoeren, opdat aan zijne volmaakte geregtigheid genoeg zoude geschieden, welke volmaaktheid Hij zoo min als zich zelven kan verloochenen; en opdat in de uitvoering zelve zouden uitblinken de grootheid der geregtigheid, mitsgaders de kracht zijner liefde in den Zoon, en der van den beginne bezworene barmhartigheid. Overmits dan, (naar Gods geregtigheid) datgeen hetwelk God Adam verweten had: „Ziet, de mensch is geworden „als onzer een,” moest verzoend worden, zoo is de Zoon gezonden, niet dat Hij God zoude gelijk worden, maar dat Hij, daar Hij de waarachtige God was, den mensch (Adam) in alles zoude gelijk worden, uitgenomen de zonde; Hebr. II: 17, VI: 5, 1 Cor. XV: 22—45.

Want Hij had een gebod ontvangen hetwelk niemand kon volbrengen dan Hij, die waarlijk was, (gelijk God spreekt) *een uit ons*, dat is uit de drie goddelijke Personen (Elohim), en die te gelijk het vleesch van dien Adam echter zonder zonde, met zich vereenigd had, welke

Adam had willen worden, gelijk een uit de drie goddelijke Personen (Elohim), een gebod, zeg ik, om de uitverkorenen zalig te maken door verdiensten en door kracht.

En wel eerstelijk wat de verdiensten betreft, zoo eischte Gods strenge geregtigheid dat die hoogste misdaad van gekwetste Goddelijke majesteit, door den mensch begaan, te gelijk met de andere daaruit voortvloeijende zonden, zouden verzoend worden door de uiterste vernedering van dien Persoon, dewelke den Vader van eeuwigheid gelijk was, en in welken Hij ons van eeuwigheid besloten had tot kinderen aan te nemen.

Derhalve moest de Zoon zich vernietigen door het vleesch aan te nemen, en gehoorzaam worden tot den dood, ja den dood des kruises, opdat die gehoorzaamheid van Christus waardoor zoo groot een Persoon, die den Vader even gelijk is, van eeuwigheid van diezelfde magt en heerlijkheid uit het wezen des Vaders gegenereerd, zich in die natuur der aarde welke Hij van Adam aangenomen heeft, zoo zeer vernedert, dat Hij een vloek werd, van het begin der wereld tot in alle eeuwigheid zoude zijn een voldoende prijs voor de zonden van al de geloovigen der geheele wereld; ja opdat het rantsoen van meerder gewigt zoude zijn dan de schulden. Daarom wordt er gezegd dat „God Zijne gemeente verkregen heeft door „zijn eigen bloed;" Hand. XX: 28; en Rom. V: 20: „Dat de genade veel meer overvloedig is geweest boven „de misdaad;" en Filipp. II: 6—8: „Die in de gestaltenis „Gods zijnde, geenen roof geacht heeft Gode gelijk te zijn; „maar heeft zich zelven vernietigd, de gestaltenis eens „dienstknechts aangenomen hebbende, en is den menschen „gelijk geworden. En in de gedaante gevonden als een „mensch, heeft Hij Zich zelven vernederd, gehoorzaam „geworden zijnde tot den dood, ja den dood des kruises." In dit woord van Paulus hebben wij eene bondige bevestiging der zaken waarvan te voren gesproken is; vooreerst

zegt hij, dat de tweede persoon in de H. Drieëenheid, welke de gestaltenis eens dienstknechts aanneemt, vóór Hij dezelve aannam, het zich geenen roof achtte Gode gelijk te zijn, gelijk zeker de begeerte tot die Gode gelijkheid in Adam een heiligschennenden roof was; hij wijst er de reden van aan, „omdat Hij in de gestaltenis Gods „was.” Hetgeen dan Zijne natuur medebragt heeft Hij niet geroofd, hetzij men op het wezen of op de heerlijkheid Gods ziet. Voor het tweede zegt hij: *„Hij heeft „zich zelven vernietigd.”* Ziedaar, hetgeen wij van Adam gezegd hebben, dat de misdaad der begeerde majesteit te gelijk met de andere daaruit voortkomende zonden, een tegenstrijdig redmiddel noodig had, daarom heeft Hij, die zonder roof Gode gelijk was, zich zelven vernietigd. Voor het derde toont Hij de wijze aan op welke Hij zich zelven heeft vernietigd, en deze is tweezins; de eerste is dat Hij, die van eeuwigheid in de gestaltenis, dat is het wezen en de heerlijkheid Gods was, zich derwijze heeft willen vernietigen, dat Hij *de gestaltenis eens dienstknechts aannam, zijnde den mensch gelijk geworden, en in gedaante gevonden als een mensch;* met welke woorden hij leert dat de Zoon door het aannemen van ons vleesch met deszelfs ellenden, zijne eeuwige heerlijkheid vernietigd heeft, welke zich achter den smaad en de verachting van een zwak vleesch verborgen hield.

---

§ VII.

In deze vernietiging wordt eerst beschreven de aanneming der menschelijke natuur. Om te kunnen aannemen moest Hij bestaan, en omdat Hij bestond en Gode gelijk was, zoo is Hij dan waarachtig God, van dezelfde eeuwige natuur, majesteit en heerlijkheid als de Vader; ten andere, bijaldien Hij zich heeft vernederd, zoo heeft

Hij het vleesch met de godheid niet moeten gelijk maken, anders zoude dit niet geweest zijn door een tegenstrijdig hulpmiddel te verzoenen hetgeen Adam misdreven had, maar in Adams vleesch te bevestigen hetgeen de satan beloofd had, even als of de Zone Gods zoude zijn in de wereld gekomen om de beloften des satans te vervullen, en niet veeleer opdat Hij de werken des duivels verbreken zoude, onder welk wel het grootste was de begeerte naar gelijkheid met God, die Adam was ingestort, om welke te verzoenen de Zone Gods zich heeft willen vernietigen; iets hetwelk nog meerder leert de tweede wijze der vernietiging die er volgt, vertoonende het einde van het aangenomen vleesch, opdat Hij namelijk door zich te vernederen, *„gehoorzaam zoude worden tot den dood, ja den dood „des kruises."*

Ziedaar de allerdiepste vernedering en gehoorzaamheid van den Zone Gods in de aangenomene menschheid, waardoor die trotsche ongehoorzaamheid van Adam, en in hem van ons allen, volkomen is verzoend geworden; Rom. V: 10, welke plaats overeenkomt met eene andere, 1 Cor. II: 8: „den Heere der heerlijkheid hebben zij gekruist;" en Hand. III: 15: „den Vorst des levens hebt gij gedood;" en deze dingen worden niet omvergeworpen, maar nog nader bevestigd door hetgeen volgt: „Daarom heeft Hem „ook God uitermate verhoogd, en heeft Hem eenen naam „gegeven, welke boven allen naam is; opdat in den naam „van Jezus zich zouden buigen alle knieën dergenen, die „in den hemel, en die op aarde, en die onder de aarde „zijn. En alle tong zoude belijden dat Jezus Christus „de Heere zij, tot heerlijkheid Gods des Vaders;" Filip. II: 9—11.

Want diezelfde Persoon des Zoons, (dewelke dermate was vernietigd geworden door de verberging zijner Godheid onder een zwak aangenomen vleesch door de toerekening onzer zonden, en onzer smaadheden en straffen

om dezelven, en zulks, opdat Hij, de bron der vaderlijke liefde tot den Zoon, tot ons zoude afleiden, door aan de goddelijke geregtigheid te voldoen), is wederom verhoogd geworden in diezelfde aangenomene menschheid, en openlijk bewezen dat Hij is de Zone Gods van eeuwigheid, die door de aanneming der menschheid en der smaadheid des kruises, zich zelven zoodanig heeft willen vernederen, dat Hij zoude zijn de uitvoerder van des Vaders liefde, en tegelijk van zijne geregtigheid; en omdat Hij wilde dat de liefde eeuwig zoude zijn en de ons aangebragte geregtigheid eeuwig zoude bestaan, (Dan. IX: 24) ook na de overwonnen smaadheden, en dat de verzoening, door die vernedering te weeg gebragt, eeuwig zoude zijn, gelijk ook de gedachtenis daarvan bij den Vader, zoo heeft de Vader gewild dat diezelfde Persoon, welke zich uit zijne eeuwige heerlijkheid had nedergelaten en vernietigd, en wederom in die heerlijkheid verhoogd, welke Hij bij den Vader had eer de wereld was, (Joh. XVII: 5) zoude behouden het onderpand dier zwakke vernedering, niet alleen de geheele menschelijke natuur, maar zelfs de teekenen der nagelen; zoo ver is het er af, dat Hij in de verhooging den roof van Adam zoude hebben willen navolgen, of zich met de achtergelaten roofgoederen van Adam versieren, dat Hij veel liever door de smaadheid des kruises, de achtergelaten roofgoederen als een vloek met zich aan het kruis heeft willen nagelen, (Col. II: 14) en de teekenen dier nageling en vervloeking in zijne eeuwige heerlijkheid dragen tot getuigenissen zijner allerdiepste vernedering: „zij zullen mij „aanschouwen (zegt de profeet) dien zij doorstoken hebben," Zach. XII: 10; Joh. XIX: 34, 37; en de profeet spreekt van den Heere, welken zij zouden doorsteken, namelijk in de aangenomene menschheid, hetwelk ons Johannes getuigt, dat in het lijden en na het sterven des Heeren geschied is, en dat Hij na de heerlijke opstanding het

lidteeken dier vervulling behouden heeft, Joh. XX: 27—29; beiden moet bij deze profetie opgemerkt worden; want omdat Hij priester is in der eeuwigheid en uit kracht der eeuwige generatie één is met den Heere, zoo rust de liefde des Vaders volkomen op Hem, en dewijl Hij voorts ook onze, dat is des broeders, aangenomene en doorstokene natuur behoudt, zoo heeft diezelfde liefde voor eeuwig plaats genomen in het hart des broeders, die ons op het hoogste liefheeft;

En alzoo hebben wij in eeuwigheid eenen getrouwen hoogepriester in alle dingen, die bij God te doen zijn; die ook wil dat de getuigenissen dezer liefde uit de eeuwige bron der godheid vloeijende in het broederhart, en de lidteekens der slangenbeet ook na het overwinnen van den dood en het vermorselen van den kop der slang, in zijn vleesch zouden aanwezig zijn tot eeuwige heerlijkheid zijner vernedering en tot roem der goddelijke beloften, Joh. XX: 27, 28.

---

§ VIII.

Maar de zaligheid kon ook niet verworven worden tenzij de Middelaar de Zoon was, uit het wezen des Vaders gegenereerd, met zich vereenigd hebbende niet een schepsel, waarin Hij zijne majestet zoude overstorten en hetzelve alzoo vergoden, maar de waarachtige, eenvoudige en zuivere menschelijke natuur, om deze reden, dewijl het anders niet zoude geweest zijn het bloed des eeuwigen Zoons Gods, hetwelk vergoten werd, en alzoo zoude de offerande niet hebben kunnen opwegen tegen de misdaad van gekwetste majesteit Gods, en gevolgelijk noch waardig, noch krachtig genoeg, om de zonden der geloovigen van alle eeuwen te verzoenen, die uit deze ééne misdaad door alle eeuwen heen voortvloeijen en de majesteit Gods beleedigen. Ten

andere zoude ook de mensch, schoon met goddelijke gaven toegerust, den strijd niet kunnen volhouden, noch de overwinning behalen op zonde en dood; o neen! dit moest de Schepper zelf, de eeuwige Zone Gods, door de menschelijke natuur met eenen onverbreekbaren band met en in zich te vereenigen, volbrengen; gelijk ook de Schrift luidt dat beiden volbragt is, niet door eenen mensch die vergood was, maar door het eeuwige Woord dat vleesch geworden is, en alzoo door den waarachtigen „God geopenbaard in het vleesch," Joh. X: 15, 30; Hand. II: 38; Rom. I: 3, 4; Hebr. IX: 14; Col. I: 14, 15; Rom. IX: 5; 1 Joh. I: 7. „Het bloed van Jezus Christus Gods Zoon reinigt ons van „alle zonden."

---

§ IX.

Ook zoude de eenmaal verworvene zaligheid niet vast en onverliesbaar zijn geweest, zoo niet de eeuwige Zoon van God persoonlijk vereenigd was en bleef, niet met een persoon uit de menschen, maar met het menschelijke vleesch dat Hij aangenomen heeft; want even als er om het priesterschap te bekleeden en eene volkomene verzoening te verwerven vereischt werd dat het des Zoons, uit het wezen des Vaders gegenereerd, ligchaam en ziel was, in welke de genoegdoening zoude geschieden, zoodat het een eeuwig priesterschap en eene eeuwige voorbidding voor ons is, zoo moest het diezelfde menschelijke natuur zijn van den Zone Gods, welke Hij voor het aangezigt des Vaders daarstelt in den hemel, waarin gelijk onze zonden eenmaal verzoend zijn, ook een zeker onderpand dier verzoening gelegen is, dat de eeuwigheid verduren zal, Matth. XXII: 44.

En omdat de erfenis van het eeuwige koningrijk aan het zaad Abrahams, welk is Christus, (Gal. III: 16) beloofd is, zoo heeft de Zoon, dewelke erfgenaam is van eeuwig-

heid, (Hebr. I: 2) het zaad Abrahams niet alleen moeten aannemen in eenigheid des persoons, maar ook tot in eeuwigheid met zich vereenigd behouden, Hebr. II: 16—18 en X: 12; daarenboven de mensch Christus zoude geen Zaligmaker kunnen zijn door kracht, zoo Hij de Heer uit den hemel niet was, 1 Cor. XV: 47, die de menschelijke natuur met zich in eenigheid des persoons vereenigde en dezelve onderhield; want de H. Geest gaat van het Woord zelf en van den Vader uit, die ons in de erfenis van Christus inleidt, ons denzelven inlijft, en ons alzoo maakt tot kinderen Gods en medeërfgenamen, in onze harten verzegelt eene eeuwige vergeving der zonden en vernieuwt ten eeuwigen leven, 1 Cor. XV: 21, 45; Rom. VIII: 8, 9. Eindelijk, opdat wij zouden weten dat de liefde, waarmede de Vader ons in den Zoon aangenomen heeft, de gedachtenis onzer zonden uitgedelgd hebbende, bestendig is, en dat de vernieuwing naar Gods beeld eeuwig is, zoodat wij voortaan van het eeuwige leven niet meer kunnen uitvallen, zoo moet het Woord zelf, in hetwelk het leven was van den beginne, (Joh. I: 4) in de aangenomene menschelijke natuur tot in alle eeuwigheid persoonlijk wonen, en zoo moeten wij met dat Woord vereenigd en in Hem gerekend, uit zijne volheid ontvangen genade voor genade, Joh. 1: 12; Jes. XII: 3; Col. I: 4, 9, 10; opdat die inwoning in ons door de genade der wedergeboorte vast zoude zijn, steunende op dit onwankelbaar fondament, Col. I: 15—20; Rom. II: 37 tot 39.

---

§ X.

Deze persoonlijke vereeniging is geschied in de ontvangenis van Christus; derhalve is de persoonlijke vereeniging in de ontvangenis van Christus de aanneming, niet van eenen mensch, maar van de menschelijke natuur in eenigheid des persoons des eeuwigen Zoons Gods, behoudens de eigen-

schappen der beide naturen, zoodat, schoon de eene natuur Schepper is en blijft, en zonder begin is, maar de andere geschapen is en blijft, en daarom een begin heeft, de eene van den Vader is door de eeuwige generatie, de andere in der tijd van ons is aangenomen, de eene almagtig is, omdat zij God is, de andere niet almagtig is, omdat een schepsel geen Schepper is, en er ook geen twee almagtigen kunnen zijn, maar slechts een almagtige, de eene oneindig is en blijft, maar de andere eindig, schoon, zeg ik, deze naturen oneindig verschillend en door hunne eigenschappen in eeuwigheid onderscheiden blijven, naardien de Schepper voor eeuwig wil onderscheiden blijven van alle schepselen, ook van die natuur, welke Hij aangenomen heeft, zoo zijn zij evenwel dermate vereenigd, dat deze twee te zamen den eenen Christus daarstellen; dit alles kan onwederlegbaar bewezen worden uit de heilige ontvangenis waarin de persoonlijke vereeniging eens volkomen is geschied, waarvan geen tweede voorbeeld is aan te wijzen, Joh. I: 3, 14; Hebr. II: 16.

---

§ XI.

Overmits dan het verbond der zaligheid tusschen God en de menschen eeuwig is, zoo heeft men het daarvoor te houden, dat deze twee naturen in den persoon van Christus derwijze voor eeuwig vereenigd zijn, dat de waarheid der beide naturen met hunne eigenschappen voor eeuwig moet blijven bestaan, en geene van beiden door de andere moet vernietigd worden, of het verbond zoude tevens van deszelfs fondamenten afgerukt en mede vernietigd worden, Luc. XXIV: 38, 39; Joh. XX: 27, 28.

---

§ XII.

Thans willen wij nagaan waarom Christus niet volgens de wetten der natuur, maar van den H. Geest ontvangen is. De beide deelen van Christus borgtogt vereischten zulks; vooreerst moest Hij om voor de zonden van anderen te kunnen voldoen, zelf vrij van alle zonden zijn, want die zelf schuldig is, kan zich niet tot borg van anderen stellen; maar opdat nu die menschelijke natuur, uit de maagd en alzoo uit Adam zelve aangenomen (Luc. III: 38), vrij zoude zijn van de oorspronkelijke zonde, zoo moet Hij niet volgens de wetten der natuur ontvangen worden, want allen, die volgens de wetten der natuur ontvangen zijn, hebben in Adam gezondigd, gelijk ook Levi in de lendenen Abrahams tienden heeft gegeven, Rom. V: 12; Hebr. VII: 9, 10, en brengen ook de verderving van Gods beeld met zich; immers van allen die uit Adam zijn voortgesproten geldt het: „Wij waren van nature kinderen des toorns, gelijk ook „de anderen en dood in de zonden, Eph. II: 13.

---

§ XIII.

Ten andere, omdat de Middelaar ons naar Gods beeld moest vernieuwen, waarnaar Hij den mensch geschapen had, zoo moest niet slechts de menschelijke natuur, welke Hij aannam, van de zonde en de daaruit voortvloeijende verdorvenheid onbevlekt bewaard worden, maar ook was het noodzakelijk, dat de levendmakende Godheid 1 Cor. XV: 45, namelijk het Woord, met de menschelijke natuur in de ontvangenis zelf vereenigd werd, hetgeen voorzeker niet volgens de wet der natuur geschieden kon. Derhalve neemt het Woord, door de kracht zijns Geestes, uit het wezen der maagd aan, niet eenen natuurlijken erfgenaam van Adam of een geiso-

leerden op zich zelven staanden menschelijken persoon, maar de menschelijke natuur in eenigheid zijns Persoons; en dit zijn dan de redenen waarom Christus moest ontvangen worden in de maagd Maria, opdat Hij het ware zaad en de Zoon van David zoude zijn, doch niet volgens de wet der natuur maar van den H. Geest, Jer. XXIII: 5. De beide redenen nu van ons aangewezen, haalt ook de engel aan Luc. I: 35: „daarom ook, dat Heilige, dat uit u geboren „zal worden, zal Gods Zoon genaamd worden;" de aangenomene menschheid is door den H. Geest geheiligd, zoo, omdat zij met de oorspronkelijke is vervuld geworden, als ook omdat de menschelijke natuur door denzelfden Geest met de goddelijke, dat is, met den Persoon des Zoons is vereenigd geworden, zoodat Christus God en mensch van wege deze persoonlijke vereeniging is, en tevens de eenige waarachtige Zone Gods.

---

§ XIV.

Evenwel is Hij ten opzigte der menschelijke natuur niet daarom de Zone Gods, omdat de menschelijke natuur uit het Wezen des Vaders of des H. Geestes haren oorsprong zoude hebben; en daarom wordt Hij ook niet de Zoon des Allerhoogsten genaamd, omdat de H. Geest Vader zoude zijn of ook moeten genaamd worden, naar de menschelijke natuur (want naar de menschelijke natuur is Hij zonder Vader, gelijk Hij naar de goddelijke zonder moeder is, Hebr. VII: 3); maar omdat de menschelijke natuur is aangenomen in eenigheid des Persoons des eeuwigen, uit het Wezen des Vaders eeniggeboren Zoons; dus is Christus, God en mensch, de eenige Zone Gods van wege de persoonlijke vereeniging.

---

§ XV.

En zeker, de geregtigheid en de waarheid Gods vereischten dat de menschelijke natuur van Christus haren oorsprong zoude hebben niet uit het Wezen des H. Geestes, noch uit de engelen, maar uit het wezen en het zaad van David, en zoo ook van Adam zelven volgens de eedzwering, Ps. CXXXII: 11; 2 Sam. VII: 12; Hebr. II: 11; want de geregtigheid en de waarheid Gods lieten niet toe dat er in eene andere dan de waarachtige menschelijke natuur, welke hare afkomst heeft uit dien klomp aarde, uit welke de Zone Gods den eersten mensch Adam geschapen had, de afval van Adam en al de ontelbare zonden die daaruit voortgevloeid zijn, zouden gestraft worden.

§ XVI.

Opdat echter zoo groot eene misdaad des afvals voor eeuwig in dezelve zoude kunnen verzoend worden, zoo kan de menschelijke natuur in Christus niet gedacht worden buiten den Persoon des eeuwigen Zoons Gods, van welken zij eenmaal is aangenomen, gelijk te voren betoogd is. Derhalve stellen wij buiten geschil, dat de menschelijke natuur in Christus niet regt kan noch mag gedacht worden buiten den Persoon des Zoons, van welken zij eenmaal is aangenomen, en dat het iets anders is dat de menschelijke natuur gedacht wordt in zich zelve, (omdat zij van de goddelijke onderscheiden is), iets anders, alleen of afzonderlijk, hetgeen onmogelijk is, deels omdat zij afgezonderd niet bestaat, deels omdat de Zoon zelfs met geene gedachte godvruchtiglijk en behoorlijk kan aangeroepen worden, afgezonderd van het vleesch, hetwelk Hij nooit heeft afgelegd,

omdat Hij, schoon Hij kan, nogtans niet wil dat de geheele Persoon zonder vleesch zoude bestaan, nadat Hij hetzelve eenmaal aangenomen heeft.

Het is overzulks valsch, hetgeen de tegenpartij zegt, dat het vleesch van Christus op twee manieren moet aangemerkt worden, in het Woord en alleen of buiten het Woord; dat het, in het Woord aangemerkt, overal is; dat het, buiten het Woord aangemerkt, slechts op eene plaats is; dat het, aan het kruis gehecht, moest aangemerkt worden in het Woord, maar daarom was het toen, aan het kruis gehecht, niet overal; buiten het Woord kon het niet aangemerkt worden, (zelfs toen niet, wanneer Christus riep, dat Hij van God verlaten was), omdat God ons anders niet zoude verkregen hebben door zijn eigen bloed, Hand. XX: 28; maar begrijpt dit op deze wijze: de Zone Gods heeft de geheele menschelijke natuur, niet een mensch op zich zelven bestaande, maar het zaad der vrouw, zoo zeer door een onafscheidbaar verband in eenigheid zijns Persoons aangenomen, dat Hij niet anders wil erkend worden, noch in Hem geloofd hebben, (nadat Hij aan de wereld is geopenbaard geworden) als in dezen zijnen tempel, welke Hij persoonlijk met zich vereenigd heeft; ja zelfs voor de openbaring des Zoons in het vleesch heeft er in Hem, aangemerkt alleen of afgezonderd van het vleesch, niet kunnen geloofd worden, zonder de beloften des vleesches, dat aangenomen zoude worden, in aanmerking te nemen; want waartoe de offeranden, bijaldien het vertrouwen zonder de belofte des doods, op God had kunnen berusten? Hoe kon het geloof den dood des Zoons aanschouwen, zoo het niet gerigt was op den Zoon, die met ons vleesch zoude bekleed worden? Of is God niet een verteerend vuur? Zoo er derhalve zelfs toen niet in Hem heeft kunnen geloofd worden, afgezonderd van het vleesch, vóór dat Hij het vleesch metterdaad aangenomen had, hoe veel minder zal het thans den christen mogelijk zijn, om het Woord,

afgescheiden van het vleesch, met het geloofsoog te aanschouwen; en bijaldien het Woord, dat van den beginne was, ook voor de menschwording niet anders dan als die mensch zoude worden, in de beloften met de oogen des geloofs kon aanschouwd worden, en alzoo niet zonder het zaad, hetwelk Hij zoude aannemen; veel minder kan of moet het aan te nemen en nu aangenomen zaad of de menschelijke natuur, welke nooit op zich zelven heeft bestaan, en ook noch niet buiten het Woord bestaat, van eenig christen afgezonderd van het Woord aangemerkt worden; ja wat meer is, noch de Vader, noch noch de H. Geest willen anders erkend worden, in zich geloofd hebben of aangeroepen worden, dan in den Zoon, die mensch geworden is, of die persoonlijk woont in den tempel door Hem aangenomen, Col. I: 19 en II: 9; 1 Cor. I: 30; hetwelk ook te voren in den tempel van Salomo door een voorbeeld was afgeschaduwd, Joh. II: 19—21 en IV: 23, 24, 1 Kon. VIII: 10—13.

Hier komt noch bij, dat, gelijk de Zoon niet wil erkend worden voor een Persoon alleen, afgezonderd van de menschelijke natuur, welke Hij aangenomen heeft, alzoo wil die Persoon, God en mensch, ook niet voor een hoofd erkend worden, zonder de verborgene vereeniging der leden met den ganschen persoon door den band des Geestes; daarom wordt de gemeente door Paulus genoemd, „de „vervulling zijns ligchaams," Eph. I: 23; alzoo zeg ik, dat Hij voor priester en koning niet wil erkend worden zonder diegenen, welke Hij heeft verzoend en zich onderdanig gemaakt, en als leden ook met zich vereenigd heeft, die Hij sterker bemint dan zijn eigen ligchaam, hetwelk Hij in eenigheid zijns Persoons heeft aangenomen, en om onzentwille in den allersmadelijksten dood overgegeven voor zijn verborgen ligchaam, hetwelk zijne gemeente is, gelijk de apostel getuigt, Eph. V: 25.

Derhalve is het er zoo ver af dat wij den Zone Gods

alleen of zonder het vleesch, nadat Hij hetzelve eenmaal aangenomen heeft, erkennen of ook gedenken, dat zelfs de Vader den Zoon niet anders erkent als die vleesch geworden is, en dat het een geest des antichrists is, die loochent dat de Zoon in het vleesch gekomen is; daarenboven dat ook de Vader den Zoon, die vleesch geworden is, niet anders erkent dan in zijn priesterlijk en koninklijk ambt, van wege de onveranderlijkheid zijns besluits en eedzwering, en daarom steeds Christus beschouwt vereenigd met de leden, die Hem door den band des Geestes zijn ingelijfd, 1 Cor. XII: 12, en ons lief heeft met de liefde waarmede Hij Zijnen Zoon heeft liefgehad, Matth. III: 17; Joh. XVII: 23.

Zoo verre is het er af, dat wij ons Christus zouden voorstellen afgescheiden van het eenmaal zonder vermenging of verwarring aangenomen vleesch, dat wij vertrouwen dat zelfs het onze daarom van den Zone Gods nooit kan afgetrokken worden, omdat het dat vleesch van den Zone Gods ook zonder vermenging of verwarring door den Geest is ingelijfd. Dit blijkt uit Ps. XVI: 10: heeft het vleesch van Christus geene verderving gezien, dan is het ook niet vermengd met Davids of ons vleesch, dat wel degelijk aan het verderf onderworpen is, ofschoon het door eenen onverbreekbaren band des H. Geestes door genade daarmede vereenigd wordt, ten opzigte van welke vereeniging, niet vermenging, de geloovigen gezegd worden vleesch te zijn van zijn vleesch en been van zijn beenderen, en Hij zelf de behouder des ligchaams, Eph. V: 23, 30.

Niet dat de kerk dat ligchaam is, hetwelk voor ons is overgegeven, (dan zoude de kerk zich zelve verlost hebben,) of met hetzelve is vermengd geweest, want dan zoude het offer niet heilig en rein zijn geweest, wanneer ons vleesch met deszelfs vleesch was vermengd geweest, of zoo ons vleesch in Hem was geheiligd geweest, ware

het niet noodig geweest dat zijn vleesch voor ons werd overgegeven; maar van wege eenen tusschenkomenden band des H. Geestes wordt ons ligchaam genaamd het ligchaam van Christus, waarvan Hij zelf in het aangenomen vleesch de behouder is, en hetwelk Hij meer lief heeft dan zijn eigen ligchaam in eenigheid zijns Persoons aangenomen, en om onzentwille in den dood overgegeven, opdat wij, alzoo en langs dien weg voor eeuwig met het Woord door de genade des H. Geestes vereenigd, zijne vurige liefde zouden deelachtig worden.

---

§ XVII.

Ten laatste moet deze Persoon, het vleesch geworden Woord, aangemerkt worden in zijn ambt en geestelijke zalving. Dit is middagklaar uit den doop van Christus toen Hij zich aangordde tot de uitvoering van zijn ambt; want in den doop is Christus plegtig met den H. Geest gezalfd en vervuld geworden, maar te voren wordt Hij gezegd opgewassen te zijn in wijsheid en genade voor God en menschen, hoewel Hij ontvangen was geweest van den H. Geest. Derhalve is die volheid des Geestes, welke Hij in den doop ontvangen heeft, niet enkel uit kracht van de persoonlijke vereeniging, maar zij behoort tot het ambt, waartoe Hij zich na den doop aangordde; en van deze vervulling des Geestes spreekt de evangelist: „En Jezus, gedoopt „zijnde, is terstond opgeklommen uit het water; en ziet, „de hemelen werden hem geopend, en Hij zag den Geest „Gods nederdalen, gelijk een duive, en op Hem komen," Matth. III: 16; en Johannes van denzelven sprekende, zegt: „Dezen geeft God den Geest niet met mate," Joh. III: 34. En deze zalving is eensdeels de aanstelling van den gauschen Persoon, of de plegtige verzegeling, die van

den Vader gedaan is door den H. Geest, dat de Vader door zijne verdiensten en kracht de uitverkorenen wil zalig maken. „Want dezen heeft God de Vader verzegeld," Joh. VI: 27; anderdeels de volheid der heiligmaking, of de vervulling der geestelijke gaven, dewelke schoon zij in de baarmoeder, het vleesch, van alle smetten rein bewaard, er evenwel in die mate niet aanwezig waren, of zij waren voor dagelijksche toeneming vatbaar, totdat Hij, zijn ambt zullende aanvaarden, volkomenlijk met dezelven werd toegerust. Daarom spreekt Daniël van het begin, en van de voleindiging, zeggende: „de Heiligheid der heiligheden zal „gezalfd worden, om eene eeuwige geregtigheid aan te bren„gen, om de zonden te verzegelen en de ongeregtigheid weg „te nemen," Dan. IX: 24. Derhalve zoo wordt Hij, die van eeuwigheid is de Heilige der heiligen in het vleesch geopenbaard, gezalfd met den H. Geest, dat is de gansche Persoon wordt aangesteld tot het koninglijk en priesterlijk ambt, en tegelijk wordt Hij met de noodzakelijke gaven om het uit te voeren, ten aanzien van het vleesch verrijkt.

§ XVIII.

Daarom zullen alle dingen welke het vleesch geworden Woord tot onze zaligheid geleden heeft, en die, welke in de overige artikelen des geloofs volgen zullen, geschat moeten worden, deels naar de waardigheid van dezen Persoon, dewelke is de eeniggeboren Zoon Gods, deels naar de waarheid der beide naturen, deels naar het ambt tot hetwelk de Middelaar naar beide naturen is aangesteld, Hand. XX: 28 en III: 25, 26; Matth. III: 17; Zach. XI: 13; Micha V: 2.

§ XIX.

Men zie evenwel toe, dat men in den Persoon van Christus niet dwale, gelijk deze dwaling is, dat God, die in den Persoon des Zoons het vleesch aanneemt, in die aanneming alle zijne eigenschappen in het vleesch zoude hebben overgestort! God, zegt de Schrift, is een verterend vuur, Hebr. XII: 29. Bijaldien nu de Godheid al hare Majesteit in het vleesch heeft uitgestort, zoo zoude gewisselijk het vleesch, hetwelk als het vleesch des broeders ons tot troost moest zijn, (en het Woord zelf zich in het vleesch vernederende) ons tot schrik zijn, zoo zeer dat ook het vleesch zelf ons nu tot een verterend vuur zoude zijn. Maar is de Persoon des Middelaars gesteld tusschen God en ons, opdat Hij dien verterenden toorn Gods op zich zoude afleiden, zoo is het er dan ook zooverre af, dat God zijne verterende Majesteit in het vleesch zoude hebben overgestort, dat Hij juist om die reden het vleesch heeft aangenomen, opdat Hij eerstelijk door de aanneming des vleesches, daarna door zich te vernederen tot den dood, den gloed van dat vuur zoude uitblusschen, als die alleen van dien gloed niet kon verteerd worden, van wege de alleruiterste ternederwerping van zoo groot eenen Persoon, die door de kracht van dien gloed op zich zelven te rigten, denzelven voor ons zoude blusschen, opdat wij op dezen Middelaar steunende, door Hem tot God zouden kunnen naderen. In dit opzigt zegt Christus ook, dat: „Hij is de weg, „de waarheid en het leven, en niemand tot den Vader komt „dan door Hem;" Joh. XIV: 6, en Petrus zegt, dat wij door Christus vertrouwen hebben op God; 1 Petr. I: 21, en Augustinus in zijn tweede boek van de stad Gods schrijft, dat men als de allerzekerste weg tegen alle dwalingen gaan moet tot God en mensch. Want dat het God is, naar wien wij toe loopen, de mensch langs welken weg wij gaan, maar dat beide niet dan in Christus gevonden worden.

En omdat deze afwending van Gods toorn eeuwig is, zoo moet de Middelaar de verterende kracht zelfs niet in heerlijkheid in zijn vleesch overstorten, daarom spreekt de apostel van den staat van Christus na de heerlijkmaking en zegt dat „ons door het voorhangsel van zijn vleesch een versche en levende weg is ingewijd door zijn bloed;" Hebr. X; 19, 20. Zoo ook vergelijkt hij ons geloof bij een anker der ziel, hetwelk ingaat in het binnenste heiligdom, daar de voorlooper voor ons is ingegaan, namelijk Jezus; Hebr. VI: 19, 20.

En zeker, een anker zoude aan eenen voorlooper, die een verterend vuur was, niet kunnen hechten, nog de conscientiën tegen de stormwinden gerust stellen, hetwelk Hij zeker zoude zijn, indien de eigenschappen der Godheid waren overgestort in het vleesch; daarom durfde niemand dan de hoogepriester om dit verterend vuur in het heilige der heiligen ingaan; en de hoogepriester zelfs niet zonder bloed voor zijne en des volks misdaden, hetwelk als in het midden gesteld, den gloed stilt. Daarom noemt ook Petrus, na de verhooging, den tijd van Christus wederkomst in het vleesch, „den tijd der verkoeling," Hand. III: 19; dus is Christus waarlijk en volkomen onze éénige behouder, die ons met zijn bloed besproeit en verzoent, en de éénige Middelaar, die door den dood niet verslonden is, maar denzelven te niet gedaan heeft, 1 Cor. XV: 54—57; Hos. XIII: 14.

IV^de. ARTIKEL.

DIE GELEDEN HEEFT ONDER PONTIUS PILATUS, IS GEKRUIST, GESTORVEN EN BEGRAVEN.

---

§ I.

Laat ons nu zien hoe deze allervoortreffelijkste Persoon, God en mensch, de beide deelen van zijnen borgtogt vervuld heeft.

Het eerste deel des borgtogts was, dat Hij zoude voldoen voor de zonden van alle uitverkorenen van het begin der wereld; Joh. XI: 51, 52 en XVII: 6, 9. Wij allen nu moesten naar Gods regtvaardig oordeel, eene vervloekte straf lijden naar ziel en ligchaam, met eene eeuwige smaadheid; vooreerst: omdat wij allen in Adam hebben gezondigd, ten tweede: omdat ook de verdorvenheid, welke door een regtvaardig oordeel Gods, daaruit is voortgevloeid, zonde is. ten derde: omdat die verdorvenheid onzer gansche natuur oneindige zonden in ons voortbrengt, niet slechts in gedachten, woorden en werken tegen de wet Gods, maar ook eene nalatigheid in het beoefenen der geregtigheid, welke in Gods wet geboden is. Daarom heeft de Borg Christus, opdat Hij eene volkomene voldoening aan den Vader zoude geven, voor de misdaad van gekwetste majesteit, en voor alle andere daaruit voortvloeijende zonden, onder Pontius Pilatus geleden, Hij regtvaardig, voor de onregtvaardigen, is gekruist, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle; hetgeen nu bij de stukken verklaard moet worden.

Wij zullen tot dat einde een begin maken met het vonnis des doods, eerst door het Sanhedrin besloten, daarna

door Pilatus uitgesproken, die daartoe aanleiding namen uit het getuigenis der waarheid van Christus afgelegd, dat Hij Gods Zoon was; want hoewel zij in hunne regterlijke onderzoekingen Hem volkomen onschuldig bevonden en met de zaak verlegen werden, zoo grijpen zij om tot hun doel te geraken en den Vorst des Levens te dooden, in hunne blindheid en volslagen ongeloof, het getuigenis der waarheid aan, dat Hij op de bezwering des hoogepriesters beleed Gods Zoon te zijn!

Dat deze bezwering des hoogepriesters door eene verborgene werking der Almagt geschiedde lijdt geen twijfel, maar het Godverloochenend ongeloof nam hier uit het getuigenis der waarheid aanleiding, om den Zone Gods, „Wien alle engelen Gods aanbidden," Hebr. I: 6, ter dood te veroordeelen!! Alsof het majesteitsschennis en een gruwelijke roof ware, zich zelven alzoo God gelijk te stellen! Zoo moest Hij dan betalen wat Hij niet geroofd had! Adams zonden namelijk; Adams roof om God gelijk te willen zijn; Adams en onzer aller hoogmoed en ongeregtigheid werd hier van Hem geëischt, Filipp. II: 6—8; „die in de gestaltenis Gods zijnde, geenen roof geacht „heeft Gode even gelijk te zijn, maar heeft zich zelven „vernietigd, de gestaltenis eens dienstknechts aangenomen „hebbende, en is gehoorzaam geworden tot den dood, ja den „dood des kruises;" en Ps. LXIX: 5: „Wat ik niet ge„roofd heb, moet ik alsdan wedergeven."

Zoo heeft dan onze eeuwig gezegende Heiland, met te belijden dat Hij de Zone Gods was, God te prijzen in der eeuwigheid, Rom. IX: 5, eenswezens met den Vader, Hem volkomen gelijk, niet gedaan hetgeen Adam trachtte te doen, want dan zoude Hij Zich even als Adam met schuld en vloek beladen, en ons niet verlost hebben door aan Zijne menschheid de goddelijke eigenschappen toe te schrijven die het Wezen Gods uitmaken, gelijk de Priesters lasterden dat Hij, een mensch zijnde, zich zelven

Gode gelijk maakte. Neen, niet alzoo, maar van wege de goddelijke natuur in Hem, die van aller eeuwen eeuwigheid van den Vader door mededeeling van het gansche Wezen gegenereerd is, en die de menschelijke natuur in welke Hij gezalfd en den Christus des Heeren verklaard is, aangenomen heeft, heeft Hij met het oog op de beide naturen beleden te zijn de waarachtige en natuurlijke Zoon van God, en de Christus des Heeren, gelijk ook de hoogepriester bij het bezweren bedoeld had, namelijk het vleesch geworden Woord. Want zoo Hij niet was het Woord, konde Hij ook niet zijn de Zoon des gezegenden Gods, en zoo Hij geen waar mensch was, kon Hij niet gezalfd zijn met den H. Geest, naar welke beide zaken de hoogepriester gevraagd had; want het Woord is Hij alleen, die van hetzelfde wezen is met God, en daarom met den H. Geest niet behoeft gezalfd te worden, of noodig heeft deszelfs gaven te ontvangen; en alzoo verschafte de belijdenis der waarheid van Christus, voor Joden en Heidenen, eene gezochte gelegenheid om Hem te doen lijden en sterven, hetwelk echter naar Gods raad, ter onzer verlossing alzoo geschieden moest en noodig was.

DIE GELEDEN HEEFT ONDER PONTIUS PILATUS.

§ II.

Het doel hiervan is, opdat wanneer de misdaad der gekwetste goddelijke majesteit door Adam begaan, en waaraan ook wij schuldig zijn, en alle zonden die daaruit ontstaan zijn, van God die het oordeel oefent, eenmaal veroordeeld, en naar de hoogste gestrengheid der geregtigheid in

den Zoon, welke zich uit de hoogste majesteit nederlaat, gestraft waren, de gansche gedachtenis derzelven voor Gods vierschaar zoude uitgedelgd zijn.

Want overmits wij voor den regterstoel des hemelschen Regters moesten gesteld, en aldaar in onze zonden moesten veroordeeld worden, en de Zone Gods onze zonden en schuld op zich geladen had, zoo heeft Hij, opdat het een zoenoffer zoude zijn, als schuldig aan gekwetste majesteit, en als een allergrootst zondaar in onze plaats voor den regterstoel Gods moeten gesteld, en door God zelven, die het oordeel oefende door Pilatus, schoon die iets anders dacht, veroordeeld worden; en tegelijk werd er van God zelven, door den mond van Pilatus, een getuigenis gegeven van zijne onschuld, opdat aan allen de heiligheid des zoenoffers blijken zoude. Dat onze zielen zich tot God, den Regter in het allergewigtigste gerigt, hebben te verheffen, getuigen deze plaatsen: Matth. XXIV: 39; Jes. LIII: 6, 10; Rom. VIII: 2, 32; 2 Cor. V: 21; Hand. IV: 28; Joh. VIII: 24; Ps. LXIX; Joh. XVIII: 1, 11; en XIX: 11.

IS GEKRUIST.

---

§ III.

Doch waarom Christus niet slechts op eene regterlijke wijze, maar ook op geene andere plaats dan aan het kruis een zoenoffer heeft willen worden, gelijk Petrus zegt: „Die onze zonden in zijn ligchaam gedragen heeft op „het hout,” 1 Petr. II: 24, daarvan geeft de Schrift deze reden:

Omdat er zoodanig eene opoffering vereischt werd,

als welke voldoende was voor onze zonden; nu waren wij Gode niet slechts eenen gewonen, maar eenen dood schuldig, die gepaard was met den vloek en de uiterste smaadheid, en zulks uit kracht van het vonnis door God in zijne wet uitgesproken. En dewijl nu de dood des kruises vervloekt was, niet alleen naar het oordeel der menschen, maar ook naar de uitspraak des hemelschen regters: „vervloekt is een iegelijk die aan het hout hangt," zoo heeft onze Borg Christus dezen dood moeten ondergaan, opdat Hij door genoeg te doen, ons van den vloek zoude verlossen en deszelfs gedachtenis voor eeuwig zoude uitdelgen. — Daarom zegt Paulus, dat Christus den vloek der wet van ons heeft weggenomen, als Hij een vloek voor ons aan het kruis geworden is, opdat de beloofde zegening Abrahams tot ons zoude komen, Gal. III: 13, 14. Zoo verstaan wij dan uit het kruis, als het teeken van den vloek, dat de gansche vloek, welken wij moesten gevoelen, op Christus is overgebragt geweest; want gelijk wij den vloek en den toorn Gods naar ziel en ligchaam, volgens de uitspraak der wet moesten dragen, zoo heeft de Zone Gods beide in ligchaam en ziel dezelven moeten gevoelen, en door dezelven vermorseld worden, opdat Hij een waarachtig slagtoffer zoude zijn voor onze zonden, gelijk Jesaja zegt hoofdst. LIII: 10; van daar die kreet der smarte: „Mijn God, Mijn God! waarom hebt Gij mij verlaten?" Matth. XXVII: 46; en Hebr. V: 7. Want omdat wij niet alleen met het ligchaam, maar ook voornamelijk met de ziel gezondigd hebben, en daarom den vloek op ons geladen hebben, zoo was het ter onzer verlossing noodzakelijk dat onze Borg Christus voor Gods regtvaardigen regterstoel, niet in het ligchaam alleen, maar ook en voornamelijk in de ziel gevoelde den vloek die op ons lag, opdat er volkomen aan Gods geregtigheid zoude voldaan worden. Want dat Christus waarlijk den vloek Gods om onzer zonden wil gedragen en gevoeld heeft, kunnen wij niet ontkennen, tenzij wij ontkennen willen dat Hij ons

waarlijk verlost heeft; en in dat gansche gevoel van den goddelijken vloek is er geen wantrouwen of eenige andere zonde vermengd geweest, want schoon Hij waarlijk gevoelde, gelijk Hij klagend uitriep, dat Hij van God verlaten was, hetgeen tot het gevoelen van onzen vloek behoort, zoo heeft Hij evenwel niet opgehouden een vast en onwankelbaar vertrouwen op God te stellen, hoewel Hij die vertroosting en blijdschap, welke de menschelijke natuur van de goddelijke pleegt te ondervinden, miste; want zijn onwrikbaar vertrouwen blijkt duidelijk uit zijn herhaald „Mijn God, Mijn God!" waarmede Hij te kennen geeft zijn vast vertrouwen op dien God, van Wien Hij klaagt, verlaten te zijn.

---

§ IV.

Wie nu niet opmerkt dat dit gevoel van den goddelijken vloek in den dood des kruises, welke naar Gods woord vervloekt was, tot de zoen-offerande noodzakelijk is geweest, die overweegt ook niet de grootheid der zonde, noch neemt de grootheid der genade en der liefde Christi op met die verwondering als zulks betaamt; en daarom is het ook geen wonder dat zij der zonde nog niet gestorven zijn, en der geregtigheid leven, dewijl zij niet inzien dat de verzoening der zonden aan Christus het gevoel van dusdanigen verschrikkelijken vloek gekost heeft; 1 Petr. II: 24. Indien wij dit niet inzien, begrijpen wij de ontzettende grootheid van het kwaad der zonde ook niet, en kennen wij nog veel minder het kwaad der zonde, dat in ons woont, waarom wij dan ook, door den satan verblind, tot andere hulpmiddelen te vergeefs de toevlugt nemen, die ter genezing van zoo groot een kwaad geenszins toereikende zijn; en alzoo teren wij, in nietige voldoeningen hangen blijvende,

in onze zonden uit: waarop Petrus ziet, voegende bij den dood, welke Christus aan het hout des kruises geleden heeft, de genezing, en zulks naar het woord van Jesaja, alsof hij zeide, dat de genezing te vergeefs in eenig ander ding gezocht werd; en daarom maakte hij uitdrukkelijk gewag van het hout, als het teeken van den vloek, opdat hij zoude toonen dat de grootheid van het kwaad een hulpmiddel vereischte van eenen zoo grooten prijs.

---

§ V.

Eindelijk, wie deze dingen van den vloek des kruises niet weten, die weten ook niets van wet en evangelie; zij weten niet hoe heilig de wet Gods is, terwijl Christus hare overtredingen met zulken duren prijs heeft moeten verzoenen, die gekomen was, niet om de wet te ontbinden, maar te vervullen; zij kennen het evangelie niet, welk een blijde boodschap het is, van zoo groot een vloek van 's moeders buik af aangebragt, en van de ontelbare overtredingen der wet op ziel en ligchaam geladen, volkomen verlost te zijn. Welke genade de prediking des kruises, waaraan Hij alleen onzen vloek al stervende op zich zelven heeft overgebragt, ons dagelijks aanbiedt, van welke de apostel 1 Cor. I: 21—25, en II: 2 niet schroomt te belijden: „Dat hij „niet voorgenomen heeft iets onder de Corinthiërs te weten „dan Jezus Christus en dien gekruist." Welk bijvoegsel hij er niet zonder zeer gewigtige redenen bijdoet, alsof hij zeide dat het voornaamste stuk van onze gansche heerlijkheid in dat soort des doods bestaat, hetwelk als een hulpmiddel tegen allen weg te nemen vloek was overgesteld. Ofschoon het voor de wijsheid des vleesches dwaasheid en ook krachteloos scheen, zoo blonken er nogtans in uit, beide de oneindige wijsheid Gods, gepaard met de geregtigheid en de

oneindige kracht om den vloek weg te nemen, en zulks daarom dat Hij die den vloek in dit soort des doods op zich heeft genomen, niet alleen ten aanzien van het vleesch eene volheid van zegeningen heeft ontvangen, maar ook in zoover Hij, het vleesch geworden Woord, de fontein is en de bron van alle zegeningen, waarop de H. Geest heeft gezien in die plaats van Paulus 1 Cor. I: 23—25 van den dood des kruises sprekende: „doch wij prediken Christus, den gekruisigden, den Joden wel eene ergernis, en den Grieken eene dwaasheid. Maar hun, die geroepen zijn, beiden Joden en Grieken, prediken wij Christus, de kracht Gods, en de wijsheid Gods; want het dwaze Gods is wijzer dan de menschen.

Wij zien er dat hij de wijsheid en de kracht, welke in den dood des kruises uitblinken, meerder acht dan de wijsheid en de kracht van alle menschen, daarom dewijl hij niet alleen ziet op Gods alwijzen en standvastigen raad, maar ook dat hij bekrachtigt dat Christus de gekruisigde zelf, welken hij in het vorige vers genoemd had, „de wijsheid, en de kracht „Gods," de waarachtige, alwijze en almagtige God is; waarvan het dan ook komt, dat die dood, welke hij bij toegeving dwaas noemt en zwak, in God wijzer is, en sterker dan de wijsheid en de kracht aller menschen, die te zamen vereenigd, nooit een middel konden aanbrengen ter wegneming ook maar van eene enkele zonde en deszelfs vloek.

---

§ VI.

Door deze genade worden waarlijk de harten gesterkt, waardoor zij van allen vloek zijn vrij gemaakt; Hebr. XIII: 9—11. „Het is goed, dat het hart gesterkt worde door „genade, niet door spijzen, door welke geen nuttigheid „bekomen hebben, die daarin gewandeld hebben. Wij heb-

„ben een altaar, — van hetwelk geene magt hebben te eten, „die den tabernakel dienen. Want welker dieren bloed voor „de zonde gedragen werd in het heiligdom door den hooge-„priester, derzelver ligchamen werden verbrand buiten de le-„gerplaats. Daarom heeft ook Jezus, opdat Hij door zijn „eigen bloed het volk zoude heiligen, buiten de poort gele-„den.” De reden nu waarom het niet geoorloofd was van dezelve te eten, is omdat des volks zonden en misdaden op hetzelve gelegd waren; Lev. V en VI.

GESTORVEN.

---

§ VII.

Nademaal Christus gestorven is, zoo is het zeker, dat God onzer aller zonden is indachtig geweest in den Middelaar, toen Hij denzelven met den dood gestraft heeft, opdat Hij deze beloften des verbonds of testaments zoude bevestigen, dat de gansche gedachtenis onzer zonden is te niet gedaan. Want hoe toch zoude er grooter gedachtenis derzelven hebben kunnen zijn, dan wanneer de allerheiligste ziel van den Zone Gods om dezelven van zijn eigen ligchaam met de allergrootste pijnen waarlijk wordt gescheiden en afgetrokken, dat is: Wanneer God zelf sterft ten aanzien van het vleesch, of in de menschelijke natuur welke Hij heeft aangenomen? Hoe zoude er ook sterker bevestiging van dit testament hebben kunnen zijn aangaande de zekere vergeving der zonden, dan de dood van God zelven, namelijk van den vleesch geworden Zoon, in wien en door wien het testament beloofd en gemaakt was. Gal. III: 17. Want ofschoon andere verbonden met den dood verbroken worden, zoo is nog-

thans dit eeuwig verbond daarin aan de testamenten gelijk, dat het door tusschenkomst van den dood bevestigd wordt, en dat om de onveranderlijke geregtigheid Gods, die alle en elke zonde straft, of in ons, of indien wij door het geloof verzoend zijn, in den Borg voor ons, en niet toelaat dat de H. Geest gegeven wordt zonder tusschenkomende verzoening. Hiertoe behoort de plaats, Hebr. IX: 16, 17: „Waar een „testament is, daar is het noodzakelijk dat de dood des tes„tamentmakers tusschen beiden kome; want een testament is „vast in de dooden, dewijl het nog geen kracht heeft, wan„neer de testamentmaker leeft." Derhalve zoo zeker als het is, dat het testament door den dood van Gods Zoon is bevestigd geworden, zoo zeker is het, dat zijne ziel en ligchaam waarlijk van elkander zijn gescheurd en gescheiden geworden met de allergrootste pijnen, en dat het testament nooit had kunnen bevestigd worden, indien de ziel in het ligchaam gebleven was, of indien ligchaam en ziel ten aanzien der Majesteit overal geweest waren.

§ VIII.

En naardien het testament van de gedachtenis der zonden te niet te doen, en van onze vernieuwing ten eeuwigen leven eeuwig was, zoo moest de Zoon, de Testamentmaker zelf, die van eeuwigheid erfgenaam was, (Hebr. I: 2), dat met zijnen dood bevestigen, mitsgaders de offerande door de kracht zijner Godheid met eene eeuwige kracht vervullen. Daarom voegt Paulus (Hebr. IX: 14, 15) de opoffering van zich zelven door den eeuwigen Geest, en de bevestiging van de belofte der eeuwige erfenis op dezelfde plaats te zamen. De persoon dan, dewelke zijn eigen ligchaam geeft om van zijne ziele afgescheiden te worden, is de eenige Zone Gods, waaruit het testament

deszelfs kracht ontvangt, en dit is hetgeen Paulus zegt: „Hij heeft zich zelven door den eeuwigen Geest opgeofferd.” Want ook de Testamentmaker is geen persoon des menschen op zich zelven bestaande (want dan zoude de Testamentmaker eindig zijn, en aan het testament geene oneindige kracht kunnen geven) maar Hij is de Persoon van het vleesch geworden Woord.

---

§ IX.

Ook is het noodzakelijk dat deze bevestiging des eeuwigen testaments of verbonds eene eenige was, dewijl alle andere offeranden van de bevestiging worden uitgesloten, Hebr. IX: 9; eene eenige, zeg ik, moest zij zijn, en wel ten hoogste aangenaam bij God, vermits er door den dood van zoo vele duizenden van zoenoffers zelfs niet eene enkele zonde is kunnen verzoend worden, maar alleen wijzen moesten op deze volmaakte offerande; die zoenoffers met hunne omslagtige ceremonieën, konden dan ook den geloovigen Israëliet, wanneer hij ze op zich zelven beschouwde, niet bevredigen, maar zij verwezen hem naar den toekomstigen dood van Gods Zoon, door welken het eeuwig testament alleen kon bevestigd worden, Ps. XL: 7—9; Hebr. X: 5—10; Ps. L: 13, 14 en LI: 18—21.

Dat de wet dit alles vereischte uit eigene krachten en aan de overtreders den eeuwigen dood bedreigde, is door het bloed der beesten bevestigd geworden, waarmede het volk en het boek der wet besprengd werd; en geen wonder, want een handschrift kan ook voor eene geringe zaak gegeven worden, die met de grootheid der schuld geenszins overeenkomt, ja dat meer is, zoo het er mede overeenkwam, zoude het geen handschrift maar de prijs zelf zijn, Col. II: 14; doch de bevestiging, niet van dat wettische, maar van

het eeuwige genade-verbond, aangaande de te niet gedane gedachtenis der zonden en de inschrijving der wet in de harten, mitsgaders aangaande de handschriften zelven, die aan het kruis gehecht moesten worden, hadden eenen veel voortreffelijker prijs van noode, welks verdiensten namelijk met de grootheid der schuld zouden overeenkomen, ja dezelve te boven gaan, en welks kracht voor eeuwig hetgeen beloofd was zoude kunnen daarstellen, te weten eene volkomene vernieuwing naar Gods beeld, en de daarmede gepaard gaande hemelsche erfenis; Hebr. X: 14.

BEGRAVEN.

§ X.

Deze begrafenis is een deel van Christus vernedering, want zij is een vervolg of voortgang des doods. De manier daarvan wordt Joh. XIX: 38—41 beschreven in deze woorden: „En daarna bad Jozef van Arimathea Pilatus," enz. Derhalve even als de dood, zoo behelst ook deszelfs voortgang in zich eene bevestiging des testaments, Rom. VI: 3, 4: 1 Cor. XV: 2, 4.

§ XI.

Het is er dan zoover van daan, dat er ter bevestiging des testaments zoude zijn vereischt geweest de alomtegenwoordigheid van Christus ligchaam en ziel, dat ook zelfs de ziel bij haar eigen ligchaam niet tegenwoordig, maar van hetzelve afgetrokken, en tot aan den derden dag afwezig moest zijn; omdat de dood waardoor Hij het testament

heeft willen bevestigen, zoo lang naar de schriften heeft moeten aanhouden, en nogtans is de personele vereeniging ook toen zelfs niet verbroken geweest, schoon de ziel werkelijk van het ligchaam gescheiden was, en de ziel niet daar, waar het ligchaam, noch het ligchaam daar, waar de ziel was, en geen van beiden in alle plaatsen was, waar de Godheid was; ja dat meer is, indien dit het geval was geweest zoo zoude het testament geenszins op die wijze bevestigd zijn geworden als God besloten, en door de profeten, mitsgaders door den Zone Gods, de Testamentmaker zelf, had doen voorzeggen. Onder anderen in het voorbeeld van Jona, dat de dood des Messias zich tot den derden dag zoude uitstrekken; en wij zouden werkelijk nog in onze zonden zijn en uitgesloten van de hemelsche erfenis.

---

§ XII.

En het is er ook zoo ver van af, dat de vermenging van Christus vleesch met ons vleesch de oorzaak van onze opstanding zoude zijn, dat zoodanige vermenging daarentegen omverstoot de waarheid van Christus begrafenis en de opstanding van Christus vleesch. Want indien het met het onze vermengd, onze opstanding moet uitwerken, en het onze in het graf verdorven wordt, waarmede Christus vleesch vermengd is, hoe zal dan blijken het getuigenis der schrift: *„Gij zult niet toelaten dat Uw „Heilige de verderving zie.”* Neen, dan konde Hij ook de Heilige der heiligen niet zijn, gelijk Daniël Hem noemt; en daarom zoude Christus vleesch ook niet onverdorven opgewekt worden, veel minder zoude het anderen opwekken hetwelk zich zelven niet heeft opgewekt, maar van het Woord is opgewekt; want dat zijn vleesch zich zelf niet heeft opgewekt, en vrijbewaard van de verderfe-

nis, is zonneklaar uit hetgeen Hij zegt: „Gij zult niet „toelaten;" dat hetzelve tot de Godheid gesproken is, bewijst de gansche Psalm.

V^de^. ARTIKEL.

NEDERGEDAALD TER HELLE, TEN DERDEN DAGE WEDEROM OPGESTAAN VAN DE DOODEN.

§ I.

Deze nederdaling is de laatste trap van Christus vernedering, wanneer Hij namelijk na de begrafenis tot den derden dag van den dood verdrukt heeft gelegen, Hand. II: 24: „Welken God opgewekt heeft, de smarten des doods ontbon„den hebbende, alzoo het niet mogelijk was dat Hij van den„zelven (dood) zoude gehouden worden." De smarten des doods zijn vooreerst buiten tegenspraak die uiterste smarten des ligchaams en der ziel, van welke een weinig te voren gewaagd is, toen wij handelden over den vloek Gods, welken de Heere in den dood des kruises gesmaakt heeft, en aangaande deze beteekenis der nederdaling ter helle, zie men 1 Sam. II: 6; Ps. XXX: 4 en Ps. XLIX: 15.

§ II.

Ten andere, wanneer de apostel Petrus er bijvoegt dat de smarten des doods toen zijn ontbonden geworden, toen de Vader Hem uit de dooden opwekte, zoo voegt hij dien staat, welke op de smarten des doods gevolgd is, te zamen met

de smarten zelven, want hoewel het ligchaam in het graf liggende, zonder alle smarten en zonder gevoel was, dewijl het waarlijk gestorven was, wordt evenwel de Middelaar Christus, aangezien de dood, die in het graf aanhield, niets anders was dan eene heerschappij der pijnen en smarten, (want de dood heeft over Hem voor eenen tijd waarachtig geheerscht, Rom. VI: 9) gezegd toen eerst die doodelijke te boven te zijn gekomen, toen Hij, gestorven den dood heeft overwonnen; derhalve alzoo het zeker is dat Petrus aldaar van den uitersten trap van Christus vernedering spreekt, in welken staat der helle God de ziel van Christus niet zoude verlaten, de smarten des doods ontbonden zijnde, zoo volgt dat in deszelfs nederdaling ter helle begrepen is de uiterste trap van Christus vernedering, in welken de Vader Hem niet heeft willen verlaten, te weten, de heerschappij des doods, of die uiterste smaad toen Hij, in het graf tot aan den derden dag gehouden, van den dood verdrukt heeft gelegen.

---

§ III.

En gelijk in de geheele vernedering van Christus de heerlijkheid zijner Godheid uitblonk door het voorhangsel des vleesches, alzoo ook in den uitersten trap der vernedering; daarom belet niets dat Hij niet, wanneer het Woord de heerschappij aan den dood toestond, met de uiterste smaadheid over zijne eigene menschheid, tot aan den derden dag toe, inmiddels naar zijne Godheid of naar den Geest (waardoor Hij op den derden dag is levend gemaakt, 1 Petr. III: 18) zoude zijn ingegaan tot de geesten, dat is, de zielen dergenen, welke wel in het vleesch geoordeeld waren naar de menschen, opdat zij voor God zouden leven in den Geest, 1 Petr. IV: 6, ten einde de kracht van zijnen

dood hun zoude bekend worden, terwijl er geen scheiding der naturen in zijn persoon geschied was; want alhoewel in dien geheelen tijd de ziel van het ligchaam is gescheiden geweest, en onderscheiden van plaats, terwijl het ligchaam werkelijk dood en begraven lag, zoo was evenwel het Woord hetwelk oneindig is, noch van de ziel, noch van het ligchaam, die Hij eenmaal in eenigheid zijns Persoons had aangenomen, afgescheiden, dat dezelven niet zouden blijven de eigene tempel van het Woord, gelijk Hij zelf zegt: „Breekt dezen tempel en in drie dagen zal ik denzelven op„rigten,” Joh. II: 19.

Ook ten opzigte dezer vereeniging die nooit verbroken is, schroomt zelfs de engel niet te zeggen: „Ziet de plaats „daar de Heere gelegen heeft,” Matth. XXVIII: 6; gelijk Hij ook niet schroomt te zeggen dat de Heere na de opstanding in het graf niet is, ziende namelijk op het ligchaam dat de vrouwen zochten, hetwelk hij te voren, bedoelende datzelfde ligchaam, beleden had, daar gelegen te hebben, zijnde de ziel toen ter tijd zeker van het ligchaam afgescheiden, terwijl evenwel de Heer des tempels of het Woord, geenszins is afgescheiden geweest, noch van het ligchaam noch van de ziel; derhalve zoo is de persoonlijke vereeniging behouden blijvende de smaad der uitroeijing en de hoogste verachting op den gauschen Persoon gekomen, en heeft den tijd van drie dagen geduurd, en alzoo werd volkomen vervuld het profetiesch woord van Daniël IX: 26: „De Messias „zal uitgeroeid worden en Hij zal geenen helper hebben,” (volgens de overzetting van Sanct Pagninus).

---

§ IV.

Nu begrijpen wij hoe onze Borg aan het eerste deel zijn borgtogts heeft voldaan, ook hoe Hij de vervulling

van het andere deel heeft aangevangen, waardoor Hij beloofd heeft te zullen maken dat wij eindelijk zullen ophouden te zondigen, of dat wij der zonden afgestorven, der geregtigheid leven zouden, gelijk er gesproken wordt 1 Petr. I: 24: beiden zal beter verstaan worden als wij den vorm en het oogmerk van zoo groot eene vernedering zullen overwogen hebben, en de dubbele vrucht die uit dezelve voortvloeit.

De vorm nu is die eener zoen-offerande, met een voorbidding opgeofferd. Het oogmerk of doel is de genoegdoening of de verzoening en vereeniging met de eens gedane offerande. Maar tot den vorm van eene zoenofferande wordt vereischt een bevel aan den Persoon gegeven, (welken de Vader verzegeld heeft, Joh. VI: 27), en eene gewillige gehoorzaamheid omtrent hetzelve, Ps. CX: 4, Hebr. X: 7, Joh. XII: 49, 50, gepaard met eene voorbidding dat die gehoorzaamheid ons van den Vader toegerekend worde, (gelijk Hij bidt „ik heilig mij zelven voor hen)," en dat de Heilige Geest gegeven worde, die ons door het geloof met Christus vereenigt, waardoor ons volgens de orde der goddelijke wijsheid, beiden kan toegerekend worden, en wij ook in waarheid ontwaar worden, dat zij ons toegerekend worden, overeenkomstig zijne bede: „Vader! heilig ze in „uwe waarheid, opdat zij allen één zijn, gelijkerwijs gij „Vader in mij en ik in u, dat ook zij in ons één zijn;" alle welke zaken in het gebed van onzen Hoogepriester, die zoo stond op te offeren, zeer schoon zijn uitgedrukt, Joh. XVII: 4—26; derhalve zoo is de vorm en het doel der naast voorgaande artikelen, dat de vleesch geworden Zone Gods zich eenmaal tot eene zoenofferande, beladen met de zonden van alle uitverkorenen, op die voorwaarde heeft opgeofferd, opdat er niets voor hen zoude overig zijn dan eene gedurige en eeuwige achtervolging van Gods barmhartigheid gepaard met zijne heiligheid, en dat er geene gestrengheid der geregtigheid, geen toorn tegen den persoon

(die volkomen tot in alle eeuwigheid verzoend is), verder voor hen zouden te wachten zijn; Ps. LXXXIX: 29—35; Jes. LIV: 8—10.

---

§ V.

Zich alzoo tot eene zoenofferhande op te offeren (hetwelk de Zone Gods op die wijze als wij gezegd hebben eenmaal volbragt heeft,) is al de zonden, geene uitgezonderd, van al degenen voor wie Hij zich opoffert, zoowel der dooden als der levenden op zich over te nemen, en zich alzoo aan die allen tot eenen schuldenaar te maken, en voor Gods regtvaardigen regterstoel te stellen, opdat al de vloeken der wet op Hem uitgestort, en Gods ontzaggelijke toorn Hem treffende, Hij alzoo een vloek voor ons zoude worden, en van God voor eenen tijd in den hoogsten smaad verlaten zoude zijn, totdat er voor de zonden dergenen, voor wien Hij zich opoffert, volkomen is genoeg gedaan, met eene allerootmoedigste smeeking dat de Vader zich late verzoenen, de opoffering gunstig aanneme, en in zijnen naam den H. Geest schenke, Jes. LIII: 2—12; Gal. III: 1; 2 Cor. V: 19; Rom. VIII: 3.

---

§ VI.

En zoo is dan een zoenoffer eene gave welke op Goddelijk bevel schuldig gesteld wordt voor God, waarop overgebragt worden de niet betaalde zonden der geloovigen van alle eeuwen, zoo der levenden als der dooden, en de verdiende vloek met eene regterlijke gestrengheid gedragen, tot het bloedzweet en den kruisdood toe, gepaard met het duldeloos gevoel van Gods verschrikkelij-

ken toorn, en de verregaandste versmading; waarom ook Paulus deze twee zaken meermalen te zamen voegt, dikwijls opgeofferd te worden en dikwijls te lijden; indien Christus dikwijls moest opgeofferd worden, zoo had Hij ook dikwijls moeten lijden van de grondlegging der wereld af; Hebr. IX: 25—28.

---

§ VII.

Maar hetgeen in de beschrijving gezegd wordt, dat beiden vorm en doel eener zoenofferande strekken om genoeg te doen voor onbetaalde zondenschuld, en daarom dezelve met den toorn Gods op het offer over te brengen, hetwelk daardoor schuldig gesteld wordt, is zoo zeer waarachtig, dat Paulus niet schroomt te zeggen: „Indien de geregtigheid door de wet is,” (dat is, indien door de wet voor de zonden wordt voldaan) „dan is Christus te vergeefs gestorven;” want het einde en het oogmerk van den zoendood van Christus is, voor de zonden genoeg te doen, en alzoo door het betalen van den prijs de geregtigheid te verwerven; welk doel, zoo het op eene andere wijze had kunnen bereikt worden, Christus dan te vergeefs zoude gestorven zijn.

---

§ VIII.

Dit was dan ook de reden waarom de afbeeldende zoenoffers, welke thans door deze éénige en volmaakte offerande zijn te niet gedaan, dikwijls moesten herhaald worden, om derzelver zwakheid en onmagt te bewijzen, dewijl de gedurige herhaling toonde dat zij geene betaling waren voor de zonden, maar integendeel, terwijl zij zon-

der bloedstorting niet konden geschieden en nogtans dikwijls moesten herhaald worden, handschriften der zonden, waren; Col. II: 14.

---

§ IX.

En dewijl zij te gelijk voorbeelden en schaduwen waren van de toekomstige betaling, niet de prijs zelf, dat is schaduwen van die offerande, dewelke alleen metterdaad, niet bij wege van gelijkenis of voorbeeld, den toorn en den vloek Gods op zich moest leggen; en overmits zij dit niet konden te weeg brengen, zoo konden zij ook de gedachtenis der zonden niet wegnemen, of, bijaldien zij het hadden te weeg gebragt, zoo zouden zij niet herhaald zijn geworden, omdat de schuld uitgedelgd was, gelijk Christus opgehouden heeft dikwijls opgeofferd te worden en te sterven; Col. II: 12—15; Hebr. X: 14; Rom. III: 25, 26.

---

§ X.

Uit de veelvuldige getuigenissen der schrift die allen deze eenige offerande beloofden, blijkt van hoeveel belang de zaak is; en opdat er ten aanzien dezer vrijwillige opoffering van den Zone Gods geen twijfel voor ons zoude overblijven, komen er zoo vele en zoo duidelijke voorzeggingen van voor, dat er geen dag onder het O. T. voorbij ging, of zij werd in een voorbeeld als een zigtbare profetie, in het morgen- en avondoffer beloofd en afgeschaduwd.

Derhalve wordt er, naardien de opoffering op zoo vele wijzen beloofd en verwacht, nu vervuld en volbragt is door Jezus Christus, gelijk Hij aan het kruis zeide „het „is volbragt;" en naardien Hij met die eenige offerande

zijns ligchaams aan het kruis, Col. II: 14, 15 voor de zonden van allen voor wien Hij zich met eene voorbidding heeft opgeofferd, voldaan heeft, geen voldoenend werk voor de zonden van iemand onzer meer vereischt, zoo zeer dat zulks van den Zone Gods zelfs niet meer geëischt wordt; daarom zegt Paulus: Hebr. X: 12—18: „Maar deze, één slagtoffer voor de zonden geofferd hebbende, is in eeuwigheid gezeten aan de regterhand Gods; „voorts verwachtende totdat zijne vijanden gesteld worden „tot eene voetbank zijner voeten. Want met ééne offerande „heeft Hij in eeuwigheid volmaakt degenen die geheiligd „worden. En de H. Geest getuigt het ons ook. Want „nadat Hij te voren gezegd had: dit is het verbond dat „Ik met hen maken zal na die dagen, zegt de Heere, „Ik zal mijne wetten geven in hunne harten, en Ik zal „die inschrijven in hunne verstanden; en hunne zonden „en hunne ongeregtigheden zal Ik geenszins meer gedenken; waar nu vergeving derzelver is, daar is geene offerande meer voor de zonden.”

De apostel besluit dat, aangezien de zonden en de vloek in het Nieuwe Verbond of Testament overgebragt zijn op de offerande van den Zone Gods voor de zonden, en ook door zijnen dood verzoend zijn, en daarom de beloften des Nieuwen Testaments: „Ik zal hunne zonden geenszins meer „gedenken,” door het betalen van den prijs volkomen bevestigd, zoo is het zeker dat er, volgens den vorm des Testaments, door den dood bevestigd (Hebr. IX: 10 en X; 12), geen offer voor de zonden in eeuwigheid meer geëischt wordt, omdat de vloek is weggenomen, en de gedachtenis der zonden uitgedelgd is door de opoffering van Christus in den dood, dewijl er immers nu geen vloek of gedachtenis der zonden meer bestaat, om op nieuw op een offerande te leggen en die schuldig te stellen, opdat het geslagt en gestraft worde, daarom blijft er geene offerande voor de zonden meer over; ja wat meer is, gelijk het on-

mogelijk is dat de dood des Testamentmakers herhaald worde, alzoo kan het ook niet geschieden dat het testament door denzelven bevestigd, nog eenige offerande zoude noodig hebben, of dat de bevestiging des testaments herhaald zoude moeten worden, en dat is de aard des levens in hetwelk de Middelaar na de bevestiging is ingegaan, dat het geene herhaling toelaat.

---

§ XI.

Voorts merke men op, dat in de gestelde beschrijving gezegd wordt, dat het rantsoen in den eeuwigen raad Gods, in het gebed van Christus zelf, voor geene anderen bestemd is als diegenen, die door het woord des evangelies gelooven, dat zijn diegenen die die de Zone Gods geloovig heeft gemaakt en nog maken zal, maar voor geene ongeloovigen of verachters, dat is, die in de onkunde of in de verachting dier genade blijven volharden, Hand. XXX: 40, 41. „Ziet „dan toe dat over ulieden niet kome hetgene gezegd is door „de profeten: ziet gij verachters en verwondert u en verdwijnt, „want Ik werk een werk in uwe dagen, een werk, hetwelk „gij niet zult gelooven, zoo het u iemand verhaalt,” Hand. XXVIII: 24—21; 2 Tim. I: 8—11; Hand. II: 39.

---

§ XII.

Het bidden en offeren gaat hand aan hand gepaard; voor wien dus de Middelaar niet bidt, voor dien offert Hij ook niet, Joh. XVII: 9 en Luc. XXII: 31, 32: „Ik heb voor u gebeden dat uw geloof niet ophoude;” derhalve, schoon Hij genoegzaam geleden geeft voor alle

menschen, zoo heeft Hij eigenlijk alleen maar geleden voor die wereld, (of ontelbaar getal menschen die tot de wereld behooren) die Hem van den Vader ter verlossing en verzoening gegeven was, en die Hij zelf geloovig maakt; want voor hen alleen is het rantsoen, volgens het raadsbesluit Gods, al de anderen die God niet kennen en verachten, buiten gesloten; daarom zegt Christus: „Voorwaar zeg ik ulieden, zij zullen mijn avondmaal niet smaken," Luc. XIV: 24; en: „velen zijn geroepen (uitwendig) maar weini-„gen uitverkoren, Matth. XXII: 14; 2 Thess. I: 1—12; indien Hij ook voor de verworpenen gebeden en geofferd had, dan waren al hunne zonden door zijn volmaakt priesterwerk ten volle betaald en verzoend, en Gods geregtigheid zoude niet toelaten dat de schuld, door den Borg betaald, op nieuw geëischt werd.

Voorts moest hun dan ook de Heilige Geest geschonken worden, ten einde die het geloof in hen zoude werken, bijaldien de Zone Gods voor hen geofferd en gebeden had, Joh. XVII: 21, 22 en XIV: 16, 17: „Ik zal den „Vader bidden en Hij zal u eenen anderen Trooster geven, „opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid, (namelijk) den „Geest der waarheid, welken de wereld niet kan ontvan-„gen, want Hij ziet Hem niet, noch kent Hem niet, maar „gij kent Hem, en Hij blijft bij ulieden en zal in u zijn;" en dat gebed op aarde gedaan, heeft eene eeuwige kracht in den hemel, Joh. XVII; Hebr. VII: 17.

---

§ XIII.

En gelijk er geen waardiger persoon is, die zich konde stellen om de zonden en den vloek Gods op zich te nemen en te verzoenen, dan de Zoon van God, alzoo is er ook geen waardiger persoon om voor anderen te verwerven de

toepassing der offerande bij den Vader, en den H. Geest, de werkmeester des geloofs in de harten der menschen, dan Hij, die zich opoffert, en zonde en toorn op zich zelven laadt; want zijn werk is het, door zich te stellen voor Gods aangezigt, met zijne offerande te verwerven de vergeving der zonden en de kennis van God, waardoor de toepassing geschiedt, Joh. XIV: 16: „Ik zal den Vader bidden en Hij „zal u eenen anderen Trooster geven."

§ XIV.

Daarenboven, gelijk Hij geene andere priesters in zijne plaats heeft gesteld, die Hem aan het kruis zouden opofferen en die zelven ook onwetende waren voor wien zij offeren moesten, (tenzij mogelijk diegenen, welke aldus gevoelen, van de beulen priesters wilden maken, die hun gelijk zijn) maar zich zelven opgeofferd heeft voor diegenen, welke Hij wist dat de Vader Hem gegeven had, en ook geenszins het werk van het toeval is, gelijk sommigen het voorstellen, alsof de genade der verzoening in de lucht verspreid ware, en elk die maar tot zich zoude kunnen nemen, Gal. I: 4: 15, 16, alzoo heeft Hij ook geene andere priesters in zijne plaats gesteld, die door te offeren, dezelfde zoenofferande aan anderen zouden toepassen, zonder te weten aan wien zij die zouden toepassen, want zij kunnen onmogelijk vooruit weten, wie het zijn die de Vader aan Christus gegeven heeft.

§ XV.

De bron immers der toepassing ligt in het eeuwige raadsbesluit des Vaders, welk raadsbesluit alleen aan den

Zoon bekend is, gelijk Hij bij Johannes zegt: „Ik bid „voor diegenen die Gij mij gegeven hebt;" Joh. XVII: 2. Ten andere: in den wil des Middelaars aan dit raadsbesluit des Vaders gehoorzamende, opdat Hij zich met eene voorbidding voor hen zoude opofferen, en door zijne genade waardoor de éénig Geliefde zich bij den Vader doet gelden, den H. Geest voor hen verwerft, waardoor zij met de eens gedane offerande vereenigd worden; Joh. XVII: 24.

En overzulks wordt nu de toepassing, dewijl Hij zich bepaald voor zekere menschen in zijn gebed uitgedrukt, opoffert, even daardoor volkomen vast voor den Vader; maar in ons wordt zij vast als de leer des evangelies op zijne voorbidding verkregen, met kracht tot ons komt, opdat een iegelijk door zijn eigen geloof (waarmede elk uitverkorene beschonken wordt) de toepassing der offerande eenmaal bij God gedaan, tot vrede zijner conscientie zoude genieten, of (om het beter te zeggen) als elk uitverkorene door den scepter zijner sterkte uit Sion gezonden, te weten de leer des evangeliums van den hemel door den H. Geest verkondigd, 1 Petr. 1: 12, met het geloof beschonken wordt, waardoor hij Christus ingelijfd, en alzoo ontwaar wordende dat de toepassing der eens gedane offerande voor hem bij God geschied is, als een lid zijns ligchaams, eenen eeuwigen vrede zijner conscientie geniet; Eph. V: 23, 24.

§ XVI.

Zoo sluit dan de toepassing des offers aan anderen in zich, zonde en vloek op de offerande over te brengen, van hen voor wie geofferd wordt en aan het offer toe te eigenen, en daarentegen de allerheiligste gehoorzaamheid der offerande aan anderen toe te rekenen, en door

den H. Geest te maken dat zij die toerekening ontwaar worden, terwijl zij door denzelven als door eenen band, met de volbragte offerande meer en meer vereenigd worden. (Immers Hij wordt voor geene anderen geofferd dan voor zijne lidmaten, terwijl Hij is „de behouder zijns lig- „chaams;" Eph. V: 23) hetgeen Jes. LIII: 11 uitgedrukt wordt: „Door zijne kennis zal Mijn knecht de regtvaar- „digen, velen regtvaardig maken, want Hij zal hunne on- „geregtigheden dragen." Als hij een weinig vroeger gezegd had: „Door zijne striemen is ons genezing gewor- „den;" en 2 Cor. V: 21 spreekt Paulus van de toeëigening: „Dien die geene zonden gekend heeft, heeft Hij „zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden regt- „vaardigheid Gods in Hem.

En gelijk Christus niet zoude gestorven zijn, zoo onze zonden Hem niet door God waren toegerekend, even zoo zouden wij niet leven, indien wederkeerig zijne kruisverdiensten en gehoorzaamheid ons niet door God waren toegerekend, hetwelk niet kan geschieden zoo lang wij buiten dat ligchaam blijven, maar wij worden het ingelijfd door den Geest des geloofs, het woord der verzoening tot ons gezonden zijnde, gelijk de apostel op de zoo even aangehaalde plaats zegt: want niet in ons, zegt hij, maar in Christus worden wij regtvaardigheid, die ons met Zich doet heerschen in het leven, gelijk de zonde heerscht tot den dood; Rom. V: 17, 21. Welke toeëigening van onze zonden op de offerande van Christus, en wederkeerig van Christus offerande en deszelfs geregtigheid op ons door den Geest des Zoons, van Augustinus sprekende over de boven aangehaalde plaats, zeer fraai verklaard wordt: „Hij," (Christus) zegt hij, „is zonde en wij zijn „regtvaardigheid, doch niet onze eigene, maar Gods; en „niet in ons, maar in Hem, gelijk als Hij niet zijne „eigene, maar onze zonden gemaakt is, en niet in Hem, „maar in ons." Zie zijn handboekje aan Laurentius kap.

XLI. „*Hij is het gemaakt,*" zegt Paulus, „*opdat wij het* „*zouden worden;*" om de allerkrachtigste toeëigening uit te drukken; en alzoo is de offerande van Christus altijd eene offerande, schoon zij ook voor de verachters geen offerande is, even daarom dat dezelve aan hen niet wordt toegepast. Maar niet toegepast geeft te kennen dat hunne zonden volgens het raadsbesluit Gods, op hetzelve niet worden overgebragt, en wederom dat de allerheiligste gehoorzaamheid der offerande aan hen niet toegerekend, en de Geest des geloofs hun niet geschonken wordt, die maakt dat zij der volbragte offerande ingelijfd zijnde, daaruit eene volkomene vertroosting genieten, maar zij worden er niet ingelijfd omdat Hij voor hen niet is opgeofferd, of bijaldien zij voor hen opgeofferd was, zoo zouden zij er zeker ingelijfd worden. Want Christus is de behouder zijns ligchaams, derhalve die Hij door zijne verdiensten zalig maakt, die maakt Hij ook door zijne kracht tot zijn ligchaam, en dewijl dit nu alles een werk is Hem alleen eigen die eenige bloedige offerande opoffert, zoo is het dan diens werk ook alleen dezelve toe te passen.

§ XVII.

En zeker gelijk Christus zich door den eeuwigen Geest aan den Vader heeft opgeofferd, alzoo maakt Hij ons ook door den eeuwigen Geest der offerande deelachtig; Hebr. IX: 14; Joh. VI: 3. Derhalve zoo heiligt Hij ons ook door denzelfden Geest door welken Hij de offerande heeft opgeofferd. Daarom zegt hij Hebr. X: 14: „Met eene offer„ande heeft Hij in eeuwigheid volmaakt degenen die gehei„ligd worden." Ziedaar, degenen die geheiligd worden zegt hij, om te leeren dat de offerande en de heiligmaking door den Geest bij elkander behooren, opdat niemand zoude roemen over eene volkomene verzoening zijner zonden zonder

heiligmaking door den Geest, gelijk hij te voren de bron daarvan had aangewezen in deze woorden: „Want indien het „bloed van stieren en bokken en de asch der jonge koe besprengende de onreinen, hen heiligt tot de reiniging des „vleesch, hoe veel te meer zal het bloed Christi, die door „den eeuwigen Geest zich zelven Gode onstraffelijk opgeofferd heeft, uwe conscientiën reinigen van doode werken „om den levenden God te dienen;" Hebr. IX: 13, 14.

---

§ XVIII.

En gelijk niemand der menschen door eenige zoenofferande God bewogen heeft om zijnen Zoon in de wereld te zenden, opdat Hij ons verzoenen zoude, zoo verwerft ook geen mensch door eenige zoenofferande de toepassing voor zich zelven; en indien al des menschen offer Gode aangenaam is zoo stond hij reeds te voren, en dan wél door het geloof, in Gods gunst, en dus kan zijn offer geenzins een zoenoffer voor zich zelven en voor anderen zijn.

---

§ XIX.

De eerste en voornaamste vrucht dan van zoo diep eene vernedering, waardoor het eeuwig Woord de gestaltenis eens dienstknechts, (dat is de menschelijke natuur met hare zwakheden, doch zonder zonde), aangenomen hebbende, aan den Vader gehoorzaam is geworden tot den dood, ja tot den dood des kruises, die tot aan den derden dag over Hem geheerscht heeft, is derhalve dat die gehoorzaamheid des Zoons, de zaak zelve is, welke ons toegerekend wordt tot eene genoegdoening voor God,

waardoor de gedachtenis van al onze zonden voor Hem is te niet gedaan; want naardien deze offerande het rantsoen is voor de zonden van al degenen die ooit geheiligd zijn of worden, zoo is zij niet alleen eene genoegdoening voor de oorspronkelijke en werkelijke zonden, die wij met daden tegen de goddelijke wet begaan hebben, maar ook voor de zonden van nalatigheid of voor de nagelatene goede werken, die de wet Gods met regt van ons vorderde; en alzoo hebben wij in deze vrijwillige offerande van Christus eene volkomene regtvaardigmaking van al onze zonden.

En zeker, in die gansche offerande ziet het geloof voornamelijk op de vrijwillige versmading en de hoogste gehoorzaamheid des Zoons, Phil. II: 8; en daarom, „gelijk „door de ongehoorzaamheid van dien éénen mensch velen „tot zondaars gesteld zijn geworden, alzoo zullen ook door „de gehoorzaamheid van éénen velen tot regtvaardigen „gesteld worden," Rom. V: 19, 20; maar de waarde van zoo groot eene vernedering en gehoorzaamheid hangt af van de waardigheid des Persoons, welke alleen het regt heeft om zich voor den Vader te stellen, en met zijn eigen bloed te gaan in het heilige der heiligen, dat niet met handen gemaakt is, Hebr. IX: 11, 12; want de Persoon is de eeuwige Zone Gods, Hebr. I: 1 en II: 5—9, van nature God, welke in de aangenomene menschelijke natuur, die zelfs van de ontvangenis af geheiligd, rein, van de zondaren afgezonderd en regtvaardig is, voor ons onregtvaardigen aan den Vader is gehoorzaam geworden tot den dood, ja tot den dood des kruises; en gelijk de regtvaardigmaking alleen geschiedt door het geloof, alzoo geschiedt ook alleen en bijzonder door het geloof, waarmede een iegelijk beschonken wordt, de toepassing van deze geregtigheid, dewelke bestaat in het vrijwillig geschenk der zoenofferande; en alzoo wordt de offerande van Gods zijde niet verder toegepast dan zij bestemd is,

en van onze zijde, voor zoo verre als wij, geloovig gemaakt zijnde, op die beloften vertrouwen, zie Rom. V en Phil. III.

---

§ XX.

De tweede vrucht van de geheele vernedering van Christus is de afsterving der zonde, dewelke tot het tweede gedeelte des verbonds behoort. Want omdat de zonde door Gods regtvaardig oordeel gewoed heeft over het menschelijke geslacht, zoo is er, aangezien zijn toorn, door de vernedering des Zoons gestild is, beiden voor de zonden voldaan en haar de kracht benomen dat zij in diegenen, welke door het geloof met Hem vereenigd worden, niet meer kan heerschen, Rom. V: 6—8; welk geloof de Hoogepriester ook voor ons verworven heeft en bewaart, Joh. XVII: 15, 20, 21, Luc. XXII: 32; daarom wordt er gezegd: „Hiertoe is de Zone „Gods geopenbaard, opdat Hij de werken des duivels ver„breken zoude," 1 Joh. III: 8; derhalve is de Zone Gods (die ter bevestiging van het gansche genade-verbond gekomen was) niet alleen gestorven, opdat Hij voor de zonden zoude genoegdoen, maar ook, opdat Hij door de genoegdoening de zonde als het werk des duivels verstoren zoude; want door de genoegdoening heeft Hij beiden den vloek weggenomen en de zonde hare kracht om te woeden, en ons onder hare en des doods magt te houden, dewelke geheel en al in Gods regtvaardig oordeel, waaraan Hij voldaan heeft, gelegen was, benomen, en deze genade voor ons verworven dat Hij door den H. Geest de zonden in ons doodt, dewijl wij door éénen Geest tot één ligchaam met Hem zijn vereenigd geworden; 1 Cor. XII: 12, 13; Joh. XVII: 20—23.

Of, opdat ik het een weinig duidelijker zegge: de

vleesch geworden Zoon van God is gestorven opdat Hij den toorn Gods zoude stillen, door welken te stillen de kracht der zonde, zoo wel om te verdoemen als om in ons te heerschen, verbroken is geworden; Rom. VI: 10—12. Want beide deze krachten vloeiden uit Gods regtvaardigen toorn voort.

Overmits nu zijn toorn niet alleen gestild is, maar „wij ook begenadigd zijn geworden in den Geliefde" Eph. I: 6, en Joh. XVII: 23: „Opdat de wereld be„kenne, dat gij mij gezonden hebt, en hen liefgehad „hebt, gelijk Gij mij liefgehad hebt;" en overmits wij nu uit deze bron der liefde, en op de voorbidding des Zoons hier op aarde gedaan, welke eene eeuwigdurende kracht heeft in den hemel, met den H. Geest beschonken zijn, zoo verliest de zonde haar rijk in ons, totdat zij ganschelijk verga, Joh. XVII: 19—23; hierop doelt de apostel Filipp. II: 5: „Dat gevoelen zij in u, hetwelk „ook in Christus Jezus was;" en Eph. IV: 20, 21: „Doch gij hebt Christus alzoo niet geleerd: indien gij „maar Hem gehoord hebt en door Hem geleerd zijt, gelijk „de waarheid in Jezus is."

TEN DERDEN DAGE WEDEROM OPGESTAAN VAN DE DOODEN.

§ XXI.

Thans volgt de verhooging van Christus, die met zijne opstanding aanvangt.

Hoe dezelve tot de beide deelen van Christus borgtogt dienstig is, zullen wij aanwijzen, en wel eerstelijk betreffende dat gedeelte waardoor Hij beloofd heeft voor

onze zonden te zullen voldoen, gelijk er ook in de geheele verhooging van Christus niets is om tot het denkbeeld te leiden, dat er bij de vorige genoegdoening nog eenige vermeerdering moest komen; want dat wordt Hebr. X: 14—17 zonneklaar getoond. Twee zaken zegt de apostel daar; ten eerste: dat er door die ééne offerande des ligchaams en des bloeds Christi aan het kruis volbragt, voor onze zonden voldaan is, en dat wij geene andere genoegdoening noodig hebben; ten anderen: zoo bevestigt hij datzelfde uit de beloften des Nieuwen Verbonds, om welke te staven Christus zich zelven éénmaal heeft opgeofferd, namelijk op deze wijze, dat God zijne wetten in onze harten wil schrijven en onze zonden geenszins meer wil gedenken; zoo dan, daar er bij God ten aanzien van de geloovigen geene gedachtenis der zonden meer is, hoe zoude Hij dan nog eene genoegdoening voor de zonden eischen.

Derhalve, zoo weten wij uit deze woorden des apostels en ook des verbonds zelve, dat de gedachtenis al onzer zonden door die ééne offerande van Christus zoo zeker tot in eeuwigheid is te niet gedaan, dat er geen werk meer vereischt wordt en dat zelfs niet van den Zone Gods, veel minder van eenig mensch, om hetwelk iemand zoude meenen dat de zonden hem vergeven worden.

Wat dan het eerste deel van Christus borgtogt aangaat, schoon er in zijne vernedering eene volkomene genoegdoening voor de zonden is betoond, gelijk Hij beloofd had, zoo blinkt nogtans in zijne opstanding de zekerheid en heerlijkheid zijner genoegdoening en volbragte beloften eerst volkomen uit; want vooreerst naardien Christus niet in zijne, maar in onze zonden, die op Hem gelegd waren gestorven, en uit dezelven tot een gansch onsterfelijk leven opgestaan is, zoo straalt hieruit het wondervolle licht alle geloovige gemoederen toe, dat er zelfs niet eene enkele van al hunne zonden onverzoend is gebleven.

Anders zoude Christus, onze borg en tevens de borg des verbonds, niet hebben kunnen opstaan, want waar zelfs maar eene enkele zonde is, daar moet noodzakelijk de dood zijn; want Gods onveranderlijke waarheid heeft eenmaal vastgesteld, dat „de bezoldiging der zonde de dood is," Rom. VI: 23.

---

§ XXII.

Voorts is de opwekking des Zoons niet slechts een openbaar getuigenis dat er eene volmaakte en eeuwige geregtigheid aangebragt is tot allen en over allen die gelooven, maar de opwekking des Zoons is ook zelve eene dadelijke vrijspreking van de zonden van al degenen die door het geloof in Christus uit den eeuwigen dood opgewekt worden; want gelijk de Vader door Christus in den dood over te geven, onze zonden in Christus heeft veroordeeld, Rom. VIII: 3, alzoo heeft Hij ook Christus van onze zonden vrijgesproken en ons met Hem, door Christus uit de dooden op te wekken. Krachtig stelt Paulus dit in het licht, 1 Cor. XV: 17: „En indien Christus niet opgewekt is, zoo is uw „geloof te vergeefs, zoo zijt gij nog in uwe zonden;" dat is, zoo zijt gij nog waarlijk schuldig voor God; derhalve, nu Christus opgewekt is, zijn wij niet meer in onze zonden, dat is, zijn wij waarlijk van dezelven vrijgesproken.

Aldus moet ook verstaan worden hetgeen Paulus zegt Rom. IV: 23—25: „Nu is het niet alleen om zijnent- „(Abrahams) wille geschreven, dat het hem toegerekend „is, maar ook om onzentwille, welken het zal toegerekend „worden, (namelijk) dengenen, die gelooven in Hem, die „Jezus, onzen Heer, uit de dooden opgewekt heeft; welke „overgeleverd is om onzer zonden wil en opgewekt om onze „regtvaardigmaking."

En zeker, waarom wordt het volle evangelie eerst na

de opstanding tot al het schepsel, zoo wel Joden als Heidenen, gezonden, volgens Christus bevel bij Lucas XXIV: 46, 47? Omdat hetzelve toen eerst volkomen in zijnen naam kon verkondigd worden, nadat Hij onze zonden in zijn ligchaam gedragen had op het hout, en geregtvaardigd van dezelven was opgestaan; want toen was het evangelie in alle opzigten eene blijde boodschap, waardoor in den naam van Christus verkondigd werd, dat alle gedachtenis der zonden in den gestorvenen en opgewekten Christus was te niet gedaan, en dat de H. Geest verworven was, door wiens kracht zij het evangelie zouden kunnen gelooven en zich bekeeren, Hand. III: 15, 16; van welke zaak in het tweede deel van Christus borgtogt breedvoeriger zal worden gesproken. Hiertoe behoort ook de vraag eener goede conscientie tot God door de opstanding van Jezus Christus, 1 Petr. III: 21.

---

§ XXIII.

De hoofdsom dan van het eerste deel, hoe namelijk de gedachtenis onzer zonden vernietigd blijft, komt hierop neder, dat de zonden aan ons niet meer kunnen toegerekend worden dan aan Christus zelven, die van de dooden is opgewekt; en dat wij in Christus zoo regtvaardig en onschuldig gerekend worden, als Christus was toen Hij van de dooden opstond. Want vooreerst omdat Hij door den voorgaanden dood onze zonden met zijne gehoorzaamheid had uitgedelgd, zoo volgt daaruit dat Hij, wanneer Hij geregtvaardigd opstaat, die te voren als een zondaar in onze plaats van God was veroordeeld, in onzen naam van onze zonden is geregtvaardigd geworden, en dat God ons voortaan in die volmaaktheid aanmerkt in welke Chris-

tus is opgestaan, en alzoo onze zonden in die gave zijner liefde uitgedelgd, en ons van alle zonden vrijgesproken en geregtvaardigd hebbende, ons voor eeuwig beschouwt in die allervolmaakste reinheid in welke de Zone Gods, als de eerstgeborene uit de dooden is opgestaan. Want op die voorwaarde is de Zone Gods ten aanzien van het vleesch, na de verzoening der zonde door zijne allerheiligste offerande, de eerstgeborene uit de dooden Hand. XIII: 30—39; Coll. I: 18. Opdat gelijk de eerste Adam op die voorwaarde de gunst en het beeld Gods ontvangen had, dat Hij ze voor zich en zijne nakomelingen zoude hebben, bijaldien hij in de gehoorzaamheid omtrent God was staande gebleven, alzoo ook Christus, de tweede Adam, alles voor zijn gansche ligchaam zoude hebben, niet alleen dat allerheiligste leven van de ontvangenis af, dat Hij stelt tot eene verzoening voor onze zonden, Joh. X: 11, maar ook dat leven hetwelk Hij, de regtvaardige en onberispelijke, eeuwiglijk Gode leeft, niet zoozeer voor zich zelven als wel voor allen die Hem verwachten tot zaligheid, Hebr. IX: 26—28.

Een duidelijk voorstel dezer zaak leest men Rom. V. 10, (in welk geheele hoofdstuk de beide Adams met elkander vergeleken worden, alzoo namelijk dat beiden aan de hunnen mededeelen wat zij bezitten). „Want indien „wij, vijanden zijnde, met God verzoend zijn door den dood „zijns Zoons, veel meer zullen wij, verzoend zijnde, behou„den worden door zijn leven;” even zoo vss. 20, 21, omdat wij uit die reinheid waarin de Vader ons aanmerkt, nadat Christus ons door zijnen dood verzoend heeft, nimmer weder kunnen uitvallen, daarom zegt de apostel: „Veel meer zullen wij behouden worden door zijn leven;” want nadat Hij opgestaan is, leeft Hij voor ons tot in eeuwigheid. Immers het vorige leven in elk opzigt aan dat des eersten Adams gelijk, en daarom aan verzoekingen onderworpen, (Gen. III, Matth. IV) hoewel het

rein en heilig was, moest Hij echter geven om Adams zonde en derzelver gevolgen te verzoenen; het andere leven, tot hetwelk Hij verwekt is door de opstanding uit de dooden, leeft Hij om diegenen te behouden, welke Hij verzoend heeft, gelijk de apostel op de zoo even aangehaalde plaats zegt; ook had hij te voren niet te vergeefs gezegd, dat Adam een voorbeeld was desgenen die komen zoude. Want gelijk de eerste Adam op die voorwaarden de gunst en de geestelijke gaven Gods ontvangen had voor zich zelven en zijne nakomelingen, dat hij in de gehoorzaamheid zoude volharden, alzoo heeft ook deze tweede Adam, volhardende in zijne gehoorzaamheid tot aan den dood, hebbende zijne allerheiligste ziel of leven voor ons gegeven, Joh. X: 11, en hetzelve wederom genomen, de eeuwige gunst van God voor zich en de zijnen verworven, zoodat de Vader, de leden van Christus steeds als volmaakt beschouwt, nu in hun Hoofd hunne zonden voor eeuwig zijn uitgedelgd geworden. Dewijl Hij ons als zondaren had aangemerkt in den stervenden Zoon, zoo ziet Hij ons nu als regtvaardigen aan in dien levend gemaakten, die, gelijk Hij ons gegeven is tot een verzoener door zijnen dood, alzoo veel meer onze behouder is door zijn leven; — of, om het nog duidelijker te zeggen: daar Hij den Zoon te voren aangemerkt had als een zondaar in onze zonden, daar merkt Hij Hem, en ons in Hem, nu zoodanig aan als Hij is, niet zoo zeer voor zich zelven als wel voor ons; want daar Hij den Zoon te voren had aangemerkt in onze zonden, daar merkt Hij Hem nu aan als die regtvaardig voor ons verschijnt zonder onze zonden; dat is, onze zonden in die offerande uitgedelgd zijnde, beschouwt Hij ons nu in de reinheid dier gave, omdat de gave, door ons aangenomen, eeuwig is, en Hij, onze Middelaar, steeds met dezelve voor den Vader verschijnt; 1 Joh. II: 1, 2. „Mijne kinderkens! ik schrijf u deze dingen,

„opdat gij niet zondigt. En indien iemand gezondigd heeft, „wij hebben eenen Voorspraak bij den Vader, Jezus Christus, „den regtvaardigen. En Hij is eene verzoening voor onze „zonden, en niet alleen voor de onzen, maar ook voor de zon- „den der geheele wereld.” Te voren had hij gezegd dat „het „bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, ons reinigt van alle „zonden.” Thans voegt hij er de gestadige voorbidding bij van dien Regtvaardigen bij den Vader, en opdat de verzoening eene eeuwige kracht zoude hebben, verschijnt Hij dagelijks voor het aangezigt Gods voor ons.

---

§ XXIV.

Alle welke dingen grondiger door ons verstaan zullen worden, wanneer wij den Persoon, die met zijne beloften bekleed opstaat, met de oogen des geloofs beschouwen.

De Persoon die opstaat is niet de persoon eens menschen die door eigene kracht voor zich zelven opstaat, maar het Woord of de eeuwige Zoon van God, onzenthalve mensch geworden, die zich zelven als een offer beladen met de zonden van alle uitverkorenen heeft opgeofferd; alzoo is ook dat zelfde mensch geworden Woord regtvaardig opgestaan, tot zijne eeuwige regtvaardigmaking, opdat zij, gelijk zij te voren in den eersten Adam zondaars gerekend werden om de ongehoorzaamheid van dien éénen zondaar, alzoo ook regtvaardig zouden gerekend worden in de gehoorzaamheid van degenen, die tot in eeuwigheid regtvaardig is, 2 Cor. V: 15; en opdat gelijkerwijs te voren de zonde geheerscht heeft tot den dood, alzoo diegenen, welke die gave der regtvaardigheid ontvangen, met Hem zouden heerschen in het leven; en alzoo komt er geene vermeerdering bij de verdienste zijns doods, of bij de genoegdoening voor de zonden door zijne gehoorzaamheid, maar de gunst van

God, welke Hij door zich éénmaal met eene voorbidding op te offeren verkregen heeft, houdt aan, dat Hij ons om dien zoenprijs van de zonden vrijgesproken hebbende, verder regtvaardig erkent, en wel voor kinderen Gods en medeërfgenamen des eeuwigen levens in den Zoon, die éénmaal opgeofferd is en in eeuwigheid leeft. „Ik „heilige mij zelven voor hen opdat zij één zijn met mij;” Joh. XVII: 14—21.

---

§ XXV.

Eindelijk, omdat de Persoon die opstaat door zijne eigene kracht, geen persoon eens menschen is, maar het eeuwige Woord, hetwelk mensch geworden is, magt hebbende om zijn leven te geven en hetzelve wederom te nemen, (want ook de ziel wekt het ligchaam niet op, maar het eeuwige Woord, Joh. II: 19, 1 Petr. II: 24, Joh. X: 17, 18) zoo blijkt uit zijne opstanding van de dooden, dat Adams misdaad met al de daaruit gevolgde zonden, volkomen door Hem verzoend is, die, van eeuwigheid eene goddelijke majesteit bezittende, zich zoo diep in het vleesch heeft willen vernederen, dat Hij een vloek werd; welk vleesch Hij niet zoude hebben kunnen opwekken uit kracht van Gods geregtigheid, zoo niet de misdaad der majesteitschennis met hare gevolgen, door Hem was verzoend geworden, die, toen Hij leed, getuigde zonder kwetsing der goddelijke majesteit, dat Hij was de eeuwige Zoon des gezegenden Gods, die om deze oorzaak het vonnis des doods had ondergaan, en in de opstanding door eigene kracht zijner Godheid bewezen heeft, dat Hij onschuldig de straf des kruises heeft ondergaan voor de schuldigen.

En zeker door dengenen moest dit geschieden, die juist daarom onschuldig was veroordeeld geworden, omdat Hij

beleden had te zijn de eeuwige Zoon des Vaders, opdat Hij alzoo de Godslastering van Adam met al de zonden die daaruit geboren zijn zoude wegnemen van al diegenen, die Hem door het geloof ingelijfd worden; uit welke veroordeeling en daarop gevolgde dood, waaruit Hij door eigene kracht opstaat, Hij metterdaad bewijst te zijn de Zoon van God, hetwelk Hij voor zijne regters met den mond beleden had, Rom. I: 4; en derhalve dat Hij, de onschuldige, de misdaad van Adam met de daaruit voortspruitende zonden ten volle verzoend had, terwijl Hij zelf in den naam van al zijne ledematen geregtvaardigd weder opstaat, opdat zij voortaan in zoo groot een Hoofd regtvaardig zouden gerekend worden; opdat, gelijk door de ongehoorzaamheid van éénen velen tot zondaars gesteld en des doods onderworpen zijn, alzoo ook door de gehoorzaamheid van éénen velen tot regtvaardigen gesteld worden en met Hem in het leven heerschen zouden, Rom. V: 19—21; Zach. IX: 9.

De gehoorzaamheid nu van Christus heerscht ten leven door de kracht zijner Godheid, door welke kracht Hij ook in het leven is terug gekeerd; hiertoe behoort het woord van Jeremia: „Ik zal David eene regtvaardige spruit ver„wekken, die zal koning zijnde regeeren enz.” en „dit „zal zijn naam zijn: *„de Heere onze geregtigheid;”* want daarom wil Hij alzoo genoemd worden, dewijl Hij het werkelijk is, hoewel de eigenschap der goddelijke geregtigheid, die tot het wezen Gods behoort, onmededeelbaar is, dewijl God zijne eer aan geenen anderen geeft, en het schepsel nimmer in het wezen Gods veranderd wordt, maar de regtvaardige Spruit Davids wordt genaamd: *de Heere onze geregtigheid*, omdat de geregtigheid voor ons verworven is, en in eeuwigheid voor ons bewaard wordt door eenen Persoon die „de Heere,” en tevens „Davids regtvaardige „Spruit” is.

Voorts is de geregtigheid niet voor ons verworven door

de menschelijke natuur, maar door den Persoon. Derhalve moet de menschelijke natuur alleen niet aangemerkt worden ten aanzien van de geregtigheid, maar de gehoorzaamheid van den ganschen Persoon, welke Persoon, indien Hij de regtvaardige Spruit niet was, onze Borg niet had kunnen zijn, (want Hij die of geen waar mensch, of zelf schuldig was, kon geen Borg voor anderen zijn); en had Hij ook onze geregtigheid niet kunnen zijn, (schoon Hij het in zich zelven was) dewijl wij, door te staan naar gelijkheid met God, aan majesteitschennis schuldig waren, indien niet de Persoon de Heere was, die door zijne vernedering in ons vleesch die schuld en ongeregtigheid weg nam, en door zijne volmaakte gehoorzaamheid aan de verworvene geregtigheid eene eeuwige kracht gaf; want zoo groot eene misdaad kon slechts door Hem, die van eeuwigheid Gode gelijk was, in zijne diepe vernedering verzoend worden. Daarom zegt Paulus: „Die hoewel Hij de Zoon was, nogtans gehoorzaamheid ge„leerd heeft uit hetgeen Hij heeft geleden; en geheiligd „zijnde, is Hij allen, die Hem gehoorzaam zijn, eene oorzaak der eeuwige zaligheid geworden;” Hebr. V: 8, 9; dat is, Hij heeft metterdaad ondervonden wat het zij eenen Vader te hebben wien men moet gehoorzamen, of hoe groot eene gehoorzaamheid men Hem verschuldigd is. Evenwel Hij heeft het ondervonden zich geheel vrijwillig onderwerpende, hoewel Hij de Zoon was, den Vader in alles gelijk; en aldus is Hij door zich te onderwerpen eene oorzaak geworden der eeuwige zaligheid allen, die Hem gehoorzaam zijn, te weten die Hij zelf geloovig maakt door dezelfde kracht, waardoor Hij Zijne menschelijke natuur uit de dooden heeft opgewekt.

Derhalve wordt ons de geregtigheid des Heeren niet toegerekend, maar die geregtigheid voor God, die uit de diepe vernedering van den Godmensch voor ons voortvloeit; Gal. IV: 4, 5; Filipp. II: 6—9. Waarom dan

ook de Koning die regtvaardig tot ons komt, genoemd wordt, een Koning der geregtigheid, en de Heilige der heiligen, die de ongeregtigheden zoude verzoenen, en eene eeuwige geregtigheid aanbrengen; Dan. IX: 24. — Om kort te gaan, opdat de geregtigheid ons menschen zoude kunnen toegerekend worden, moest Hij eene menschelijke en wel Davids regtvaardige Spruit zijn; en opdat Hij kracht zoude hebben de misdaad der gekwetste goddelijke majesteit met alle daaruit voortgevloeide zonden te verzoenen, in het leven te heerschen, en het regt van kinderen Gods in eeuwigheid op ons over te brengen, moest die Persoon noodzakelijk zijn het vleesch geworden Woord, God geopenbaard in het vleesch, die voor ons den dood in het vleesch ondergaat, en ter onzer regtvaardigmaking weder opstaat. En zoo is dan God geopenbaard in het vleesch, of, de Heere de regtvaardige Spruit, onze geregtigheid in eeuwigheid.

---

§ XXVI.

Even zeker nu als Adams zonde de zonde is dergenen, die van nature zijne erfgenamen zijn, even zeker behoort de regtvaardigmaking des levens dengenen die den Geest des Zoons ontvangen, Gal. IV: 1—4, Eph. II: 1—3; en daarom heeft ook het vleesch geworden Woord in zijne opstanding uit de dooden, niet een zeker op zich zelf staand wezen met eene eeuwige geregtigheid bekleed aan het licht gebragt, maar die natuur die aan al de leden gemeen is, namelijk diegenen aan wien zich het Woord door de inwonende genade mededeelt, opdat de versierselen des Hoofds het geheele ligchaam aangenaam zouden maken, (hetwelk door het sieraad des Hoogepriesters, die Christus afbeeldende, voor het aangezigt Gods verscheen, werd afgeschaduwd,) en wij niet slechts van alle zonden vrij,

maar ook in en door Hem aangenaam en welbehagelijk kinderen en medeëerfgenamen zijn zouden, Gal. III: 24.

---

§ XXVII.

Wat het andere deel van Christus borgtogt, de vernieuwing naar Gods beeld en een God verheerlijkend leven betreft, ook daartoe dient zijne opstanding; want gelijk het vleesch geworden Woord door de opstanding is geregtvaardigd geworden, 1 Tim. III: 16, en het leven gekomen is in de plaats des doods, alzoo maakt Hij ook diegenen, die Hij in Hem geloovig maakt, tevens regtvaardig en levend, Joh. V: 25 en XII: 24.

---

§ XXVIII.

Gelijk nu Christus niet slechts uit dien dood is opgestaan, die eene scheiding is van ligchaam en ziel, maar ook uit die smarten des doods, die voor den goddelooze den eeuwigen dood uitmaken, en die Hij naar ziel en ligchaam voor ons heeft ondergaan, en door zijne opstanding bewezen heeft dat Hij de overwinnaar is dier verlating van God, die wij verdiend hadden, en dezen tijdelijken dood voor ons veranderd heeft in eenen slaap en in eene dooding van de overblijfselen der zonde, en dat Hij denzelven eindelijk geheel en al zal te niet doen, 1 Thess. IV: 14, 17, 1 Cor. XV: 54—57, alzoo maakt Hij ook diegenen levend, welker zonden Hij heeft verzoend, en voert hen uit het voornaamste gevolg der zonde, namelijk den eeuwigen dood uit, door diezelfde kracht waardoor Hij in zijn aangenomen vleesch den dood te niet deed, namelijk door zijne eeuwige Godheid.

Hierop doelt Paulus, Eph. I: 18—20, zeggende: dat

God eene gelijke kracht betoond heeft in de opwekking van Christus uit de dooden, als Hij betoont in ons op te wekken uit den eeuwigen dood of den eeuwigen vloek, door ons het geloof te geven of ons geloovig te maken, gelijk hij dat Eph. II: 5 uitdrukt in deze woorden: „Toen „wij dood waren door de misdaden, heeft Hij ons levend „gemaakt met Christus;" dat Hij daar van den eeuwigen dood spreekt die door de misdaden is, lijdt geen twijfel; de bron der levendmaking van Christus is dus dezelfde als die van ons, omdat Hij onzer aller levendmaking in zijne levendmaking begrijpt. Dit brengen wij daarom bij, opdat niet iemand in die vereeniging van ziel en ligchaam en dien uitgang uit het graf als de woonplaats des doods in het leven, alleenlijk hangen blijve, wanneer er van de overwinning des eeuwigen doods door Christus gesproken wordt, (eene onverstandigheid die algemeen is, en van groote onkunde omtrent Christus getuigt), maar de ziel verheffe tot de opstanding van Christus, als tot eene opstanding uit onzen eeuwigen dood dien Hij voor ons gestorven was, en ootmoedig geloove dat die dood voor ons vernietigd is, en wij met Hem uit denzelven opgestaan zijn tot een nieuw leven.

---

§ XXIX.

Dewijl nu Christus de smarten des doods ontbonden hebbende, opgestaan is, omdat het niet mogelijk was dat Hij van denzelven zoude gehouden worden, zoo is het ook niet mogelijk dat zij die smarten des doods zouden ondervinden, die Christus door zijne opstanding vernietigd heeft, of door den dood zouden gehouden worden, welker zonden in Christus verzoend zijn, en den H. Geest hebben ontvangen, waardoor zij met Christus vereenigd zijn, Joh. XI: 25—27.

Dat het niet mogelijk was dat Hij van den dood zoude gehouden worden, getuigt de Schrift, dewijl er geene oorzaak des doods meer in Hem was, maar wel de bron des levens. Geen oorzaak des doods was er in Hem, omdat er in Hem geen zonde was, Joh. VIII: 46: „Wie van u overtuigt mij van zonden," en omdat onze zonden, die Hem toegerekend zijn, door zijnen dood verzoend waren. De bron des levens was in Hem, omdat Hem, én uit kracht zijner volmaakte gehoorzaamheid, naar de uitspraak der wet het leven toekwam, én uit kracht der genadige belofte voor de wetgeving, Gal. III: 16—18, 29, én omdat de Persoon die gestorven was, het vleesch geworden Woord is, die het leven had van den beginne, Joh. I: 1—4, en eindelijk, omdat Hij de Vorst des levens is, gelijk Petrus getuigt Hand. III: 15. Daarom dan is het niet mogelijk dat wij de smarten des doods zouden ondervinden, die Hij voor ons gedragen en verwonnen heeft, veel minder nog is het mogelijk dat wij van den dood zouden gehouden worden, Joh. XI: 25, 26; maar daarentegen is het zeker, dat wij het *leven* reeds hier beneden deelachtig zijn door het geloof, het *leven* zeg ik, tot hetwelk de Zone Gods is opgestaan; want gelijk het vleesch geworden Woord onze zonden, die Hij op zich genomen had, verzoend heeft, en den eeuwigen dood door zijnen kostelijken dood te niet gedaan hebbende, Hebr. II: 14, in het leven is ingegaan, alzoo begint onze ziel, zoodra zij opgewekt zijnde door het Woord Gods, hoort dat Hij opgestaan is ter onzer eeuwige regtvaardigmaking van de zonden en den dood, dien wij eeuwig schuldig waren, alsdan te leven, of liever, wordt tot eene levende hope wedergeboren; en zóó moet ook de plaats verstaan worden, 1 Petr. I: 3: „Geloofd zij de God en „Vader onzes Heeren Jezus Christus, die, naar zijne groote „barmhartigheid, ons heeft wedergeboren tot eene levende „hoop, door de opstanding van Jezus Christus uit de „dooden."

Als nu onze ziel zoo groot eene goedheid gesmaakt heeft, zoo begint zij niet meer zich zelve, maar Hem te leven en alle vermogens aan te wenden om uit die levensbron tot verzadiging toe te scheppen, zie 1 Petr. I: 4, 5 en II: 1—3; want het Woord maakt ons door zijne eigene godheid, door de prediking van het evangelie bekend met de gunst van God, waarin het leven is, Ps. XVI: 10, 11, welke plaats ziet op Christus opstanding; daarom staat er Hab. II: 4: „De regtvaardige zal door zijn geloof leven," omdat het geloof alleen de gunst van God aanneemt, waaruit het leven voortvloeit, en niet uit de hoedanigheden zelven welke een regtvaardige bezit, ofschoon van God ontvangen, gelijk als Gods toorn en verontwaardiging den dood werken.

---

§ XXX.

En overmits de kracht der zonde, en des eeuwigen doods de wet is, waaraan wij allen van nature onderworpen zijn, zoo begint zeker de ziel dan waarachtiglijk en eeuwiglijk te leven, wanneer haar de kennis van en het vertrouwen op Christus worden medegedeeld, waardoor zij in zich zelve ontwaar wordt dat de verbindtenis der wet verbroken is, en wij met eenen anderen vereenigd zijn, die van de dooden is opgewekt, want alzoo spreekt de apostel: „Zoo dan, mijne broeders! „gij zijt ook der wet gedood door het ligchaam van Chris- „tus, opdat gij zoudt worden een anderen, (namelijk) des- „genen, die van de dooden opgewekt is;" Rom. VII: 4.

Hier leert de apostel dat de kracht der wet ontbonden is, zoo om te verdoemen als om te eischen uit onze eigene krachten, omdat onze betrekking tot het wettisch verbond verbroken is, omdat wij der wet gestorven zijn door den dood van Christus; 2 Cor. V: 15; en wij thans door het geloof in betrekking staan tot Hem, die uit de dooden is opgewekt, en die alle vloeken der wet, waaronder Hij

gestorven was, vernietigd heeft, en met Hem levend gemaakt en op het innigst vereenigd, Gode vruchten zouden dragen, door zijne kracht die in ons werkt, daar wij om het gebrekkige en volslagen gemis van eigene krachten door de wet gedood waren, maar nu door het ligchaam van Christus overgegaan zijn tot een ander verbond met Hem, die van de dooden is opgestaan, waardoor wij verlost zijn van de zonde, en van de vloek der wet, door de gehoorzaamheid van Christus die ons is toegerekend, en nieuwe krachten ontvangen tot hetgeen Hem welbehagelijk is.

---

§ XXXI.

Maar gelijk het noodig was, dat de steen die de bouwlieden verwierpen, eer Hij verhoogd was tot een hoofd des hoeks, van de onregtvaardige beschuldiging der farizeën, dat zijne belijdenis de zoon van God te zijn, een roof en majesteitschennis was, geregtvaardigd werd, moest het Woord zijne menschelijke natuur voor het oog zijner vijanden (want dit is in geenen hoek geschied) opwekken en levend maken, opdat blijken zoude dat Hij was de waarachtige God en het eeuwige leven, opdat de laster zijner vijanden verstommen zoude, en zijne vrienden daarentegen zouden ondervinden dat dat Hij is een levendmakende geest; 1 Cor. XV: 45, 47. Rom. VIII: 11 en XI: 15—18. Want even als des menschen ziel haar eigen ligchaam, niet de vreemde of afgesnedene leden Joh. XV: 2—6, levend maakt, zóó maakt ook de Godheid van Christus hare eigene natuur en diegenen, welke Hij zich zelven inlijft, allen te zamen levend, zoo dat Hij uit zijne Godheid, die eene levensvolheid is, uitstort op ons en alle zijne leden, Jes. XII: 2, 3.

---

§ XXXII.

Voorts, zoo zeker als het is, dat Christus in het graf liggend vleesch, zich zelven door eigen kracht niet heeft levend gemaakt, (want gelijk het vleesch zijn eigen schepper niet is, zoo kan ook het vleesch zijn eigen levendmaker niet zijn,) maar levend gemaakt is door de kracht van het Woord, hetwelk zelfs in den dood van zijn aangenomen vleesch niet was gescheiden, zoo zeker is het ook, dat het ons geen nut zoude doen, wanneer wij op ons zelven levend gemaakt en aan ons zelven overgelaten werden, maar dat het het Woord is, hetwelk ons met zijn vleesch zonder eenige vermenging vereenigt, en ons aldus van zijne levensvolheid mededeelt.

In dien zin wordt bij Jesaja het kind dat ons geboren is, genoemd de „sterke God,” ten opzigte zijner Godheid en „Vader der eeuwigheid,” ten opzigte van het leven, dat Hij in ons schept; hoewel Hij dat leven in geene anderen schept dan in hen, voor wien dat kind geboren is, die door het geloof met dien sterken God geopenbaard in het vleesch vereenigd, 1 Tim. III: 16, en alzoo aangenomen en wedergeboren worden.

Daarom worden wij gezegd in Christus tot kinderen aangenomen en geschapen te zijn tot goede werken, Eph. I: 5 en II: 10 en 1 Cor. V: 17: „Indien iemand in „Christus is, die is een nieuw schepsel,” en 2 Cor. IV: 6: „Want God, die gezegd heeft, dat het licht uit de duis„ternis zoude schijnen, is degene die in onze harten „geschenen heeft om te geven verlichting der kennis der „heerlijkheid Gods in het aangezigt van Jezus Christus.” Alzoo is het zeker, dat zoo wel onze levendmaking uit den eeuwigen dood, door de gave des geloofs, als de vernieuwing naar Gods beeld die daarop volgt, het werk

is van den Schepper, het vleesch geworden Woord, voor hetwelk evenwel de genadige verzoening naar de orde vooraf gaat.

---

§ XXXIII.

Wat deze levendmaking en vernieuwing naar Gods beeld aangaat, (die in zich bevat de gave des geloofs en der bekeering, Hand. V: 31 en III: 26), zoo zijn beiden voortreffelijker dan dat leven en beeld Gods, waarnaar de mensch in den beginne geschapen was, omdat er eene grootere kennis in ligt, en er reeds in dit leven de gave der volharding bijgekomen is, gelijk het daarom ook in den aard van dit leven ligt, dat diegenen, die daartoe door het geloof zijn opgewekt, voortaan met hun gansche gemoed niet kunnen zondigen, gelijk Johannes zegt: „Een iegelijk die uit God „geboren is, doet de zonde niet," 1 Joh. III: 9; en daarom ook niet uit dat leven, hetwelk uit de bron der eeuwige barmhartigheid voortvloeit, kunnen uitvallen, dewijl het zaad Gods in hen blijft, en Johannes voegt er bij, dat zij niet kunnen zondigen, (te weten met hun gansche hart) omdat zij uit God geboren zijn; want gelijk Christus niet meer sterft, maar een leven leeft dat nooit kan afgebroken worden, „want dat Hij gestorven is, dat is Hij der zonde een„maal gestorven, en dat Hij leeft, dat leeft Hij Gode, de „dood heerscht niet meer over Hem," Rom. VI: 9, 10; alzoo trekken diegenen die het waarachtige geloof en het beginsel eener ongeveinsde bekeering eenmaal in zich ondervonden hebben, dat is een haat en afkeer van alle zonden, en een ernstig voornemen om God naar alle zijne geboden te gehoorzamen, terwijl zij door den levendmakenden Geest Christus ingelijfd zijn, het geestelijk leven uit Hem, gelijk de rank uit den wijnstok, uit hetwelk zij nooit weder kunnen uitvallen, en hetwelk zelfs in de scheiding

van ziel en ligchaam niet bezwijkt of uitgebluscht wordt; daarom zegt Christus: „Die in mij gelooft zal den dood niet zien.”

Zoo dan dewijl de geloovigen dit leven van Christus tot hetwelk hij is opgewekt, aanvankelijk in zich hebben, welk leven van het Hoofd op de leden overgestort, van die kracht en natuur is, dat het nooit geheel kan vergaan, zoo zijn zij ook zeker van deszelfs volkomene voltrekking 1 Petr. I: 3—5; 2 Cor. IV: 14—16.

§ XXXIV.

En hieruit vloeit de zekerheid van de volkomene overwinning der zonde, des satans en des doods.

Want gelijk het Woord in het vleesch dat hij aangenomen en door eigene kracht van de dooden opgewekt heeft, Joh. X: 17, 18, onze zonden aan Hem toegerekend, en den dood overwonnen heeft, alzoo zal ook het Woord, door zijne genade wonende in de geloovige ledematen zijns ligchaams 1 Cor. XII: 12, 13, niet ophouden, dat het de overblijfselen der zonde en des doods, door zijne verdiensten en kracht overwonnen, allengskens krachteloos make, tot dat hij dezelve ganschelijk verdelge, en uit onze natuur wegneme; 1 Cor. XV: 54—58; 1 Joh. IV: 4, 5. Want wij weten dat wij door geene andere kracht en werking, dan door diezelfde waardoor het Woord in de aangenomene natuur onze zonden en den dood heeft overwonnen, en die ook in ons werkt, overwinnen zullen; Joh. XIV: 14; 2 Cor. IV: 10: en zoo zien wij hoe door den Middelaar des verbonds ook die andere belofte vervuld wordt: „Ik zal mijne wetten in hunne harten „schrijven;” welke belofte de Heere door denzelfden profeet verklaart zeggende: „Ik zal mijne vreeze in hunne harten „geven, dat zij van mij niet afwijken;” Jer. XXXII: 40.

§ XXXV.

Eindelijk dewijl ziel en ligchaam met God in bondgenootschap, en leden van ons Hoofd Jezus Christus zijn door den band van den Geest des geloofs, 1 Cor. VI: 13—15, zoo hebben onze ligchamen in de opstanding van ons Hoofd een zeker onderpand, dat dezelve niet alleen in dit leven van de zonden opgewekt worden, maar dat ook dezelfde ligchamen die tot nog toe sterfelijk zijn, reeds het regt des eeuwigen levens hebben, en door den Geest van Christus aanvankelijk reeds geheiligd, eindelijk volkomen vernieuwd zullen worden. „Want gelijkerwijs wij het beeld des aardschen gedragen hebben, alzoo zullen wij ook het beeld des hemelschen dragen, 1 Cor. XV: 49; dan zal eerst de inschrijving der wet Gods of de wedergeboorte naar Gods beeld volmaakt in ons zijn en eene volkomene uit- en inwendige gelijkvormigheid in ons zijn met de wet en den wil van God, en daarom wordt de dag van Christus opstanding genoemd de dag der wedergeboorte, Matth. XIX: 28, welke plaats Marc. X: 28—30 verklaard wordt: want er zal vooraf gaan eene gelijkvormigheid met Christus in de verdrukkingen, daarom voegt Marcus er bij: „met de vervolgingen" en met deze gelijkvormigheid aan de wet Gods, is het leven en de onsterfelijkheid verbonden.

En gewis, het regt der volkomene gelijkvormigheid aan den opgewekten Christus, en bijgevolg des eeuwigen levens is ons door God toegewezen in de opwekking van den Messias en aangeboden door het evangelie, en verzegeld door het allerzekerste onderpand, namelijk door den Geest van Christus, Eph. I: 13, 14; Rom. VIII: 11; daarom zegt Paulus 2 Tim. I: 10: dat Christus „den „dood heeft te niet gedaan en het leven en de onverderfe„lijkheid aan het licht heeft gebragt door het evangelie."

En hoewel wij dan nu nog de overblijfselen der zonde in ons omdragen en sterven moeten, toch zullen wij in gelijkvormigheid met ons verheerlijkt Hoofd tot een onsterfelijk leven weder opstaan, omdat God zelf ons dit heeft toegewezen in de opwekking zijns Zoons, en wij den opgewekten Christus ingelijfd zijn als ranken in den wijnstok door het uitwendig getuigenis des evangelie's, en het inwendig getuigenis van den Geest der aanneming tot kinderen. Hierop doelt Paulus 1 Cor. XV: 13: „Indien „Christus opgestaan is, zoo zullen ook wij opstaan;" daarom noemt hij Hem ook de eersteling dergenen die opgestaan zijn, omdat de gansche oogst van al degenen die opgewekt zullen worden, Gode tot eene heerlijke opstanding geheiligd is geworden door de opwekking onzer natuur, die de Zoon van God aangenomen heeft, daarom is Hij ook de „eerstgeborene uit de dooden," Col. I: 18.

---

§ XXXVI.

Het begin, de voortgang en het einde dezer aanneming tot kinderen, die wij door „den eerstgeborene uit de dooden" hebben, welke ook genaamd wordt „de eerstgeborene onder vele broederen," Rom. VIII: 29, zal duidelijker verstaan worden uit hetgeen nu volgen zal:

Het doel van de menschwording des Woords, zijne overgave in den dood en opwekking als eerstgeborene uit de dooden, is onze genadige aanneming tot kinderen in Christus, reeds van eeuwigheid besloten en aan de vaderen van den beginne af beloofd, en opdat wij die aanneming tot kinderen op die wijze als besloten was, verkrijgen zouden. Het eerste is duidelijk uit de aangehaalde plaatsen en uit den brief aan de Hebreën, hoofdst. I: 6—9 en II: 10—

13: „Ziet daar, ik en de kinderen die God mij gegeven heeft enz."

De wijze nu behoort eensdeels tot het natuurlijke leven van den mensch geworden Zoon, anderdeels tot het geestelijk leven tot hetwelk Hij zelf als de eerstgeborene uit de dooden is opgestaan, gelijk er ook in ons een tweevoudig leven aanwezig is, een natuurlijk en een geestelijk; vooreerst is er vóór de mensch nog met het geloof in Jezus Christus begiftigd is, alleenlijk een natuurlijk leven in hem aanwezig, volgens het getuigenis Gods, Gen. II: 7: „De mensch is geworden tot een levende „ziel," en dit leven duurt ook nog na den val voort, 1 Cor. XV: 45; maar is door de zonde geheel vergiftigd en verdient niets dan dood en hel, dewijl alle deszelfs krachten en vermogens bevlekt en door de zonde verdorven zijn, en God verklaart er van: „al het gedichtsel van „'s menschen hart is alleenlijk boos van zijner jeugd aan," Gen. VI: 5 en VIII, 21.

Dit leven nu heeft de Zoon van God aangenomen, maar volmaakt rein en heilig, volkomen in alle vermogens, gedachten, woorden en werken, en wel in eene grootere volmaaktheid dan het Adam vóór den val had, en hoewel het vleesch geworden Woord, door de vereeniging der menschelijke natuur met den Persoon des Woords, ook toen nog een levendmakende Geest was, zoo moest Hij evenwel zijne goddelijke heerlijkheid verbergen, (schoon Hij eene proeve daarvan aan de discipelen op den berg toonde) ten einde dat heilig menschelijk leven tot een rantsoen voor onze zonden te geven, welk natuurlijk leven de Zone Gods volgens het gebod des Vaders voor ons gesteld, Joh. X, 11; 15, en hetzelve voor zijne schapen gegeven heeft, opdat Hij voor allen den dood smaken zoude, Hebr. II, 9, of de smarten des doods, gelijk Petrus het noemt; Hand. II, 24.

Want in den dood, of de ontbinding van dit natuurlijk

leven moet voornamelijk aangemerkt worden de eeuwige vloek, welke nu door Christus verslonden en te niet gedaan is, terwijl die Persoon, die God en mensch is, door zijn natuurlijk leven voor de zonden te stellen, den vloek en eeuwigen dood, als de bezolding der zonde voor ons gesmaakt en te niet gedaan heeft, en nadat Hij de waarheid zijns doods door een driedaagsch verblijf in het graf bevestigd had, zoo heeft Hij gewild dat dat leven onverbreekbaar zoude opstaan, welk regt zijn ligchaam en ziel toekwam, als zijnde door het Woord tot de gemeenschap des levens aangenomen, welke vereeniging door de aflegging van het natuurlijk leven niet kon ontbonden worden, maar uit kracht waarvan de menschelijke natuur het regt ontvangen had, om met het Woord het eeuwige leven erfelijk te bezitten, Hebr. VII: 16; welk eeuwig leven de mensch Christus ook onder het gevoel des eeuwigen doods door het geloof behield, gelijk dat vertrouwen blijkt uit dat tweemaal herhaalde Woord: „Mijn God! Mijn God!" Ps. XXII: 2, waar Hij niet ophoudt dengenen zijnen God te noemen, van wien Hij belijdt verlaten te zijn, rustende namelijk het Woord of zijne Godheid terug houdende en verbergende; en in het scheiden zijner ziel van het ligchaam, de duistere ure des doods, heeft Hij dat vertrouwen des harten en geloof in God nog behouden, zoo als dit onwederlegbaar uit de woorden zijner stervende lippen blijkt: „Vader in uwe handen beveel ik „mijnen geest," Luc. XXIII: 46.

---

§ XXXVII.

Laat ons dit nu eens op ons overbrengen en op de aanneming tot kinderen, welke wij van Christus, den eerstgeborenen uit de dooden, verkregen hebben.

De mensch, vóór hij het geloof in Christus ontvangen

heeft, leeft slechts het natuurlijke van God vervreemde leven, maar na het ontvangen geloof, is hij als in twee menschen verdeeld, en heeft over zulks een tweevoudig, een natuurlijk en een geestelijk leven; en hoewel het natuurlijke leven op zich zelven beschouwd geen zonde is, als eten, drinken, slapen enz., zoo is het nogtans geheel en al met al deszelfs vermogens door de zonde verontreinigd geworden, want „den bevlekten en ongeloovigen is „geen ding rein, maar beiden hun verstand en conscientie „zijn bevlekt," Tit. I: 15, „en al wat uit den geloove „niet is dat is zonde," Rom. XIV: 23; en tot dezen ouden mensch of het natuurlijke leven, heeft de wet zijne betrekking en kracht, (in zoo ver als zij een verbond is), als die den mensch geheel en al zijn gansche leven door van zonde en schuld overtuigt en daarom verdoemt, alles wat uit het natuurlijke leven van Adam voortvloeit, als deelende in den afval en in de schuld, en de verdorvenheid met alle hare bittere vruchten; maar niet tot datgene hetwelke uit de levendmakende kracht van Christus Geest geboren wordt, die vooreerst door het geloof, (hetwelk die levendmakende kracht in ons verwekt), eene volmaakte regtvaardigheid buiten ons, in de gehoorzaamheid van den tweeden Adam ons geheel en volkomen toerekent, en ons ten andere ook naar Gods beeld allengskens vernieuwt, al is het dat ook ditzelfde beginsel des nieuwen levens met de vuilheid van den ouden mensch gedurig bemorst wordt, opdat de Christen dagelijksche behoefte zoude hebben aan de toerekening zijner gehoorzaamheid en de reinigende kracht van zijn dierbaar zoenbloed; en bij zijne veelvuldige en dagelijksche zonden zoude ondervinden, hoe eeuwig en onveranderlijk zijne trouw en waarheid is; voor dit ons natuurlijk leven, hetwelk wij in zonden ontvangen zijnde, naar ziel en ligchaam leven, en levende gestorven zijn, 1 Tim. V: 6, heeft Christus zich zelven tot eenen prijs der verzoening gesteld en alzoo

zijn eigen ligchaam en ziel wel door eene allerheiligste ontvangenis met zich vereenigd, maar nogtans met het natuurlijk leven, schoon volkomen regtvaardig begaafd, opdat de gehoorzaamheid van zóó groot een Persoon ons ter voldoening onzer schuld en tot volkomene regtvaardigmaking zoude toegerekend worden; en alzoo wordt de verhindering onzer aanneming tot kinderen weggenomen en tevens de onuitsprekelijke genade geschonken dat wij als zijne broeders worden aangemerkt, bekleed zijnde met zijne geregtigheid, Jes. LIII: 11: met de geregtigheid van Hem, die voor ons gestorven en opgewekt is.

Evenwel de gewaarwording of ondervinding dezer weldaad van aanneming tot kinderen hebben wij niet, vóór wij door dien tweeden Adam, die een levendmakende Geest is, het Hoofd en de grondslag onzer aanneming tot kinderen, zijn levend gemaakt en door het geloof ingelijfd; want „zoo „iemand den Geest van Christus niet heeft die komt Hem „niet toe.”

Het andere leven in ons is het geestelijke, dat ten grondslag heeft die geregtigheid die ten leven heerscht, of de gehoorzaamheid onzes Hoofds, waardoor de schuld van onzen persoon en ons geheele leven bedekt en uitgewischt wordt, opdat wij, daarop vertrouwende, met Hem in het leven zouden heerschen, Rom. V: 17—21.

Op welke toegerekende regtvaardigheid des levens een nieuw leven volgt, dat door den levendmakenden Geest van den tweeden Adam in ons geschapen zijnde, aan onze ziel zich mededeelt, in verstand en wil zich openbaart, da gelijks zich meer en meer uitbreidt, tot dat het eindelijk na aflegging van dit aardsche leven, zich ook volkomen over het ligchaam zelf zal uitbreiden, welk ligchaam, hoewel het om de inklevende overblijfselen der zonde sterft, die in en met hetzelve moeten te niet gedaan worden, nogtans ook zelf leven zal, dewijl deszelfs geest of

ziel met het eeuwige leven beschonken is om der geregtigheid wil, die zoo wel aan het ligchaam als aan de ziel toegerekend is, en daarom zal de ziel, de zonde en verdorvenheid te niet gedaan zijnde, het hemelsche leven op het ligchaam overbrengen, Rom. VIII: 10, 11: „Indien „Christus in ulieden is, zoo is wel het ligchaam dood om „der zonden wil, maar de geest is levend om der geregtig„heid wil enz."

Dit leven komt voort van het levendmakend Woord en wordt ons medegedeeld uit dat nieuwe leven, tot hetwelk het vleesch geworden Woord hare eigene menschheid heeft opgewekt, en door de hemelsche gave des geloofs worden wij tot hetzelve opgewekt en dagelijks naar hetzelve vernieuwd, Col. III: 1, 2; Eph. III: 3—5.

Tot dit leven behoort niets dan eene vrije aanneming tot kinderen, en niet eenige gestrenge eisch der wet van onze eigene krachten, noch eenige beschuldiging of veroordeeling, maar de conscientiën genieten de vrijheid der kinderen Gods, Rom. VIII: 33, 34; Gal. III: 28, 29, en IV: 4—7 en V: 1.

De wet dezes levens is de Geest van Christus, die wel krachten geeft, maar niet eischt, Rom. VIII: 2; 2 Cor. III: 18; veel minder aan dit geloovig en in de ware vrijheid herstelde schepsel den toorn Gods en de verdoemenis bedreigt, Rom. VIII: 1, 3 en 1 Tim. 1: 9, 10: „En hij „dit weet, dat den regtvaardigen de wet niet is gezet, maar „den ongeregtigen en den halstarrigen, den goddeloozen en „den zondaren, den onheiligen en den ongoddelijken, den „vadermoorders enz."

Om kort te gaan, de wet van dit nieuwe leven der ziel is de Geest van Christus, die de geloovigen vrijmaakt van de verdoemenis en hen geheel vrijwillig volgens de wet Gods tegen de zonde die in hen is, doet strijden, Jer. XXXI: 33; Rom. VII: 6—26; want aan het regt dat de wet op den natuurlijken mensch had, is door Chris-

tus voldoening gegeven, toen Hij zijne menschelijke natuur met de hemelsche gaven versierd, in de volmaakste gehoorzaamheid voor ons zondig leven stelde, Joh. X: 11—15, en nog aan den eisch der wet voldoet door zelf in ons te werken, hetgeen de wet wel met regt, echter te vergeefs van ons onvermogen vordert.

En de geloovigen houden het daarvoor, dat hun natuurlijk leven met Christus gestorven is, 1 Cor. VI: 20; Rom. VI: 4; en dat zij van dit leven der zonde in den doop afscheid hebben genomen en voor de dooden gedoopt zijn, 1 Cor. XV: 29, door de kracht der gemeenschap met den dood van Christus, Coll. II: 11—13 en vs. 20. „Indien „gij dan met Christus de eerste beginselen der wereld afge„storven zijt, wat wordt gij, gelijk of gij in de wereld „leefdet met inzettingen belast?" zoo ook Col. III: 1—3; gelijk de geloovigen het zeker ook daarvoor houden, dat zij ten aanzien van het natuurlijk leven nog dagelijks sterven, 1 Cor. XV: 29—31; en dat eindelijk dat natuurlijk leven eens geheel moet ophouden om der zonden wil, Rom. VII: 14; 2 Cor. V: 1—4; en de geloovigen leggen hetzelve ook niet onwillig af, dewijl van de oude Adams natuur niets dan zonden te voorschijn komen, die elk in het bijzonder de eeuwige straffen verdienen en God en zijnen kinderen altijd mishagen, schoon den geloovigen door en om Christus noch de zonden, noch de straffen zullen toegerekend worden.

En daarentegen streven zij dagelijks naar die volheid des levens die in Christus is, en welks beginsel hun is medegedeeld, Phil. III: 13; en tot een getuigenis strekt hunner inlijving in Christus; en bijgevolg dat er geen verdoemenis in hen is, schoon zij door de zonden van dit natuurlijk leven, waardoor ook het geestelijk leven zelf besmet wordt, (want zoo lang als wij in dit ligchaam des doods zijn, hebben wij dit geestelijk leven van het natuurlijk leven wel onderscheiden, maar niet afgescheiden, maar

zij zijn te zamen gevoegd en als in elkander gewikkeld, zoo dat er een tweevoudig leven, van geheel verschillenden aard, onder een dak of in hetzelfde huis woont, Rom. VII: 18—20,) den eeuwigen dood verdienen, zoo dikwijls als zij de wet Gods overtreden, Rom. VIII: 1—3; daarom dan zijn wij altijd goeds moeds, wetende dat wij naar den inwendigen mensch staan in de vrijheid der kinderen Gods, en dat eindelijk de zonde met het natuurlijk leven zal ophouden, en wij dan van alle zonden volkomen verlost, het volle genot van de aanneming tot kinderen, waarnaar wij zuchtend uitzien, zullen verkrijgen van onzen broeder den eerstgeborene uit de dooden, Rom. VIII: 23—26.

---

§ XXXVIII.

Het regt nu der aanneming tot kinderen is ons thans reeds van God toegewezen in de opwekking van Christus uit de dooden; even zoo zeker zullen wij in dien morgen der opstanding vernieuwd opgewekt worden in gelijkvormigheid met Hem, die door de kracht zijner opstanding bewezen is te zijn de Zoon van God, Rom. I: 4; want gelijk de eerstgeborene onder de menschenkinderen het beginsel is der kracht zijns Vaders, alzoo heeft ook de hemelsche Vader de sterkte zijner magt betoond, toen Hij Christus van de dooden opwekte, Hand. XIII: 32 tot 37; Eph. I: 19, 20; dus sprak Israëls God tot Faraö: „Laat mijnen eerstgeborene trekken,” Exod. IV: 22, 23 en Hos. XI: 1: „Uit Egypten heb ik mijnen Zoon ge„roepen,” omdat uit Israël de Zone Gods naar den vleesche zoude geboren worden; en daarom schrijft Mattheus dat in zijn vleesch is vervuld geworden, hetgeen te voren door de verlossing des Israëlitischen volks uit de Egyptische dienstbaarheid was afgeschaduwd; ten andere, ge-

lijk God oudtijds den eerstgeborene met een grooter erfdeel beschonken had dan zijne broederen, opdat hij den jongeren broederen tot een beschermer zoude zijn, alzoo heeft ook Christus de eerstgeborene onder vele broederen niet alleen, maar ook uit de dooden, eene volheid van gaven ontvangen, opdat die gaven tot heil der broederen zouden strekken, en zij die gaven zelven uit zijne volheid zouden scheppen, beiden in dit en in het volgend leven, Jes. XI en XII; Ps. XLV: 8; Hebr. II: 7—9.

§ XXXIX.

Eindelijk, dewijl Christus de eerstgeborene is uit de dooden, en de eerstgeborene onder vele broederen, zoo is het noodzakelijk dat Hij en zij, de menschelijke natuur geheel en in al deszelfs wezenlijke eigenschappen behouden, Luc. XXIV: 39; Joh. XX: 17, 27; Ps. XXII: 20—23; Hand. XIII: 34; Ps. II: 7; Jes. LV: 3 en Ps. LXXXIX: 28; want om de broederen te verheerlijken is Hij de eerstgeborene uit de dooden, als die zijn eigen vleesch verheerlijkt, doch de natuur en de waarheid deszelven daarom niet weggenomen heeft; derhalve gelijk de eerstgeborene uit de dooden zijne menschelijke natuur niet heeft vernietigd maar met heerlijkheid versierd, alzoo zal Hij ook de onze niet vernietigen maar met heerlijkheid versieren, want indien Hij de zijne en met de zijne ook de onze vernietigd had, hoe zoude Hij dan onze natuur de zijne gelijkvormig kunnen maken? Ps. III: 21.

VI^de ARTIKEL.

OPGEVAREN TEN HEMEL, ZITTENDE TER REGTERHAND GODS DES ALMAGTIGEN VADERS.

---

§ I.

Tot nu toe is er gesproken hoe de opstanding, welke het begin is van Christus verhooging, tot de beide deelen des genade-verbonds dient, thans volgt de voortgang dier verhooging in de opvaring ten hemel; de opvaring van Christus ten hemel dient ook tot bevordering van de beide deelen des verbonds en des borgtogts van Christus voor ons, te weten: als een getuigenis van de aangebragte eeuwige geregtigheid en verkregene hemelsche erfenis, die met eedzwering aan het zaad Abrahams (welke is Christus, Gal. III: 16) beloofd is, tot welke Hij ons eerst naar zijn beeld vernieuwd hebbende, zal inleiden.

Wat nu het eerste aangaat, zoo is het zeker eene plegtige betuiging der aangebragte eeuwige geregtigheid, wanneer de waarachtige God geopenbaard in het vleesch opgevaren is, want geen mensch op zich zelven bestaande, zoude door zijne eigene kracht kunnen opvaren; wanneer Hij dan door zijne hemelvaart, als het werk zijner almagt zich bewijst te zijn het eeuwige vleesch geworden Woord, zoo betuigt Hij, door met het pand zijner diepe vernedering derwaarts op te varen, van waar Hij was nedergedaald, dat Adams majesteitsschennis verzoend was, terwijl Hij zich krachtiglijk heeft bewezen te zijn de Zoon van God niet alleen door zijne opstanding van de dooden, maar ook door deze plegtige zegepraal over de zonde en alle zijne en onze vijanden; en dat dus de geloovigen in

Hem van dezelve waarlijk verlost en van alle misdaden geregtvaardigd zijn; dit alles is begrepen in die heerlijke woorden van Paulus, 1 Tim. III: 16: „En buiten allen twijfel „de verborgenheid der godzaligheid is groot; God is geopenbaard in het vleesch, is geregtvaardigd in den geest, is „gezien van de engelen, is gepredikt onder de heidenen, is geloofd in de wereld, is opgenomen in heerlijkheid.” — Dus bewijst de apostel uit de hemelvaart de regtvaardigheid des geloofs, Rom. X: 6—9: omdat Hij in onzen naam geregtvaardigd zijnde daarom opgevaren is, opdat wij uit genade in Hem geregtvaardigd zijnde aan onze hemelvaart niet zouden twijfelen. „De regtvaardigheid die uit het geloof is spreekt „aldus: zegt niet in uw hart, wie zal in den hemel opklim- „men? hetzelve is Christus van boven afbrengen, maar wat „zegt ze? nabij u is het woord, in uwen mond, en in uw „hart; dit is het woord des geloofs hetwelk wij prediken.” Zoo ook Eph. IV: 8: „als Hij opgevaren is in de hoogte „heeft Hij de gevangenis gevangen genomen;” dat is, Hij heeft gezegepraald over de zonde dewelke ons gevangen hield, en over al de vijanden. Daar ontbreken wel geene vijanden als de satan, de wereld en ons eigen zondig vleesch, wij zijn echter dezelfde gevangenen niet meer, maar een volk geregtvaardigd van de zonde, en daarom vrij van de magt des satans, maar zij allen zijn gebondene gevangenen, van den eenigen heerscher Jezus Christus.

Alzoo blijkt dan uit de hemelvaart van Jezus Christus dat Hij die te voren als schuldig aan gekwetste goddelijke majesteit in onze plaats veroordeeld was geworden, de waarachtige eeuwige God geopenbaard in het vleesch is. En alzoo is deze plegtige hemelvaart een getuigenis en opgerigt teeken der regtvaardigheid des geloofs; Jes. IX: 5, 6; en XI: 10.

---

§ II.

Daarom doet de apostel deze dingen ook te zamen gaan om onze zaligheid van den hemel neder te dalen, en dezelve verkregen hebbende, wederom op te varen; en tevens doet hij zien wie de persoon is, die zoo groot eene zegepraal door zijne hemelvaart, op de zonde en den satan behaald heeft, zeggende: „nu dit, Hij is opgevaren, wat is het, dan „dat Hij ook eerst is nedergedaald in de nederste deelen der „aarde?” Eph. IV: 9.

Uit welke godspraken des H. Geestes eerst door den mond van David uitgesproken van het eeuwige Woord, daarna van datzelfde vleesch geworden Woord herhaald door de apostelen, blijkt, dat die persoon dewelke ten hemel is opgevaren, niet is de persoon eens menschen op zich zelven bestaande, maar dat Hij, die om onze zaligheid van den hemel was nedergedaald het Woord zelf is, van eeuwigheid uit het wezen des Vaders gegenereerd, op zichzelven bestaande, hetwelk de menschelijke natuur aangenomen heeft, die niet van zich zelven, maar van het Woord onderschraagd wordt, en in dezelve onze misdaad van geschonden majesteit verzoend hebbende, ten hemel is opgevaren met het eenmaal aangenomen pand zijner diepe vernedering en volmaakte gehoorzaamheid.

Hij is derhalve naar de hemelen opgevaren, niet naar de plaats daar het Woord Gods te voren niet was, hetwelk altijd in de hemelen was, en in den Vader bleef, maar daar waar het vleesch geworden Woord te voren niet was. De apostel voegt er ook bij, „opdat Hij alle „dingen vervullen zoude,” vs. 10, te weten die door de profeten voorzegd waren, mitsgaders dat Hij de gaven des Geestes zoude uitstorten, vs. 8, en met dezelve ook de kerk zoude vervullen. Want ook dat was door de

profeten en door hem zelven voorzegd en beloofd, en dewijl Hij nu alle dingen niet zoude vervullen met zijn vleesch en bloed heeft Hij sommigen gegeven tot apostelen, en sommigen tot profeten, en sommigen tot evangelisten. vss. 11, 12.

Zoo zoude hier dan dwaaslijk geredeneerd worden van de Majesteit Gods door eene zakelijke overstorting op den persoon des menschen door de hemelvaart medegedeeld, gelijk deze benaming van de majesteit van den mensch Christus te kennen geeft; omdat het niet is een persoon des menschen die opgevaren is, maar de tweede persoon in de H. Drieëenheid, het Woord zelf hetwelk de menschelijke natuur heeft aangenomen en behoudt, en geene tweevoudige goddelijke natuur noodig heeft, (welker eene het door overstorting aan de menschheid zoude mededeelen, en de andere uit zich zelven bezitten,) zoodat er niets goddeloozer kan gezegd worden dan dat er een tweevoudige Godheid in Christus is, die aan het Woord bijzonder zoude eigen zijn, en die Hij aan niemand mededeelt, en eene minder voorname Godheid die Hij aan zijne menschheid zoude hebben medegedeeld. Want wat zijn de eigenschappen der Godheid anders dan de Godheid zelve? En wat zoude dit anders zijn dan te bevestigen dat Christus een mensch is op zich zelven, naar zijne menschheid afgezonderd, en onderscheiden van onze natuur, en den broederen niet in alles gelijk? Hetgeen tegen de schrift, en tegen de waarheid zoude zijn; en dat deze mensch zich datgene aangematigd had, welks onderneming Adam in een eeuwig verderf gestort heeft, en ons allen met Hem, en zoo zoude dan Christus de oorzaak onzes verderfs bekrachtigen en niet wegnemen. Welke dingen naardien zij gruwelijk en ongerijmd zijn, zoo is het ook een gruwelijk en verfoeilijk leerstuk waaruit dezelve volgen, namelijk de tweevoudige majesteit Gods, de eene die den

hemel en de aarde zoude geschapen hebben; de andere die niet zoude geschapen hebben noch van eeuwigheid zijn en evenwel de overige goddelijke eigenschappen hebben; en dat het Woord niet de eerste maar de tweede majesteit aan het vleesch zoude hebben medegedeeld; hetgeen niets anders zoude zijn, dan het Woord zoo veel in hen is te vernietigen, en deszelfs vereeniging met de menschelijke natuur te verhinderen.

En zeker indien het Woord die majesteit waardoor het de Schepper is des hemels en der aarde, aan het vleesch niet heeft medegedeeld, waarvan Johannes getuigt dat alle dingen door hetzelve gemaakt zijn, en evenwel de vleeschwording des Woords, (gelijk zij willen) eene zakelijke mededeeling der majesteit is, hoe zal dan van het Woord gezegd kunnen worden dat het vleesch geworden is, dewijl het die majesteit welke Johannes beschrijft aan het vleesch niet heeft medegedeeld, want dan zoude immers het vleesch zijn eigen Schepper zijn.

---

§ III.

Dat nu dit plegtig getuigenis der ten ondergebragte zonde, en aangebragte regtvaardigheid des geloofs, eene waarachtige opvaring is van den Schepper zelven, het eeuwige vleesch geworden Woord, in den waren hemel, welken Hij zelf geschapen en van de aarde afgezonderd heeft, en niet in eenen Talmudischen hemel, gelijk de duivel de ware leer van den hemel, en Christus opvaring derwaarts gelasterd heeft, opdat de Schrift vervuld zoude worden die zegt: Openb. XIII: 6, „Het beest opende zijnen mond tot lasteringen tegen God, „om zijnen naam te lasteren, en zijnen tabernakel, namelijk „het hemelsche heiligdom, (gelijk de volgende woorden aan„wijzen) en die in den hemel wonen,” en dat het geen-

zins eene verdwijning is, blijkt uit de beschrijving der opvaring zelve, die ons tot aan zijne wederkomst, door den H. Geest, om als met het oog des geloofs beschouwd te worden, is voorgesteld, Luc. XXIV: 49, 53: „Ziet ik „zende de belofte des Vaders op u: maar blijft gij in de „stad Jeruzalem totdat gij zult aangedaan zijn met kracht „uit de hoogte. En Hij leidde hen buiten tot aan Betha- „nien, en zijne handen opheffende zegende Hij hen, en „het geschiedde als Hij hen zegende, dat Hij van hen „scheidde en werd opgenomen in den hemel. En zij aan- „baden Hem, (zeker het vleesch geworden Woord, en niet „eenen tot God gemaakten mensch,) en keerden weder naar „Jeruzalem met groote blijdschap (hetwelk een getuigenis „is van de regtvaardigheid des geloofs zonder welke er geene „blijdschap zijn kan.). En zij waren allen tijd in den tem- „pel lovende en dankende God,“ buiten twijfel voor die uitnemende gave der aangebragte eeuwige regtvaardigheid des geloofs; Dan. IX: 24, Rom. III: 21—25; Rom. X: 6—9.

Deze beschrijving wordt door denzelfden evangelist ver- volgd Hand. I: 4—11; „En als Hij met hen vergaderd „was, beval hij hun dat zij van Jeruzalem niet scheiden „zouden, maar verwachten de belofte des Vaders, die gij, „zeide Hij, van mij gehoord hebt. Want Johannes doopte „wel met water, maar gij zult met den Heiligen Geest „gedoopt worden, niet lang na deze dagen. Zij dan die te „zamen gekomen waren, vraagden Hem zeggende: Heere „zult gij in dezen tijd aan Israël het koningrijk weder „oprigten? En Hij zeide tot hen: het komt u niet toe „te weten, de tijden of gelegenheden die de Vader in „zijne eigene magt gesteld heeft, maar gij zult ontvangen „de kracht des heiligen Geestes die over u komen zal, en „gij zult mijne getuigen zijn, zoo te Jeruzalem, als in ge- „heel Judea, en Samaria, en tot aan het uiterste der aarde. „En als Hij dit gezegd had, werd Hij opgenomen daar zij

„het zagen, en eene wolk nam Hem weg van hunne oogen. „En alzoo zij hunne oogen naar den hemel hielden, terwijl „Hij henen voer, ziet twee mannen stonden bij hen in witte „kleeding, welke ook zeiden: gij galileesche mannen wat staat „gij en ziet op naar den hemel? Deze Jezus, die van u „opgenomen is in den hemel, zal alzoo komen gelijkerwijs „gij Hem naar den hemel hebt zien henen varen."

---

§ IV.

Ja wat meer is, de voorzegging van het vleeschgeworden Woord zelf, zoo van zijne hemelvaart als van zijne wederkomst, komt zoo geheel met de beschrijving van den evangelist en het getuigenis der engelen overeen; Joh. XIV: 1—3. „Gijlieden gelooft in God, gelooft ook in mij. In „het huis mijns Vaders zijn vele woningen, anderzins zoo „zoude ik het u gezegd hebben, ik ga henen om u plaats „te bereiden. En zoo wanneer ik henen zal gegaan zijn, en „u plaats zal bereid hebben, zoo kom ik weder, en zal u tot mij nemen, opdat gij ook zijn moogt, daar ik ben."

En gelijk Hij het vertrouwen op Hem, de waarachtige God geopenbaard in het vleesch, gesteld wil hebben, 1 Tim. III: 16; alzoo trekt hij hetzelve van de valsche Christussen geheel en al af. Matth. XXIV: 23—36.

---

§ V.

Uit welke voorzegging en beschrijving van de hemelvaart blijkt dat het vleesch geworden Woord ook om die reden ten hemel is gevaren, opdat de kerk zoude weten waarhenen zij hare gebeden en dankzeggingen te rigten

heeft, en niet zoude vervallen tot de aanbidding van hout en steen, wetende waar de eigenlijke tempel van het Woord is, in welken God alleen wil aangebeden worden, als het wezen van Salomo's tempel, Joh. II: 19—21, en IV: 22—24, en van waar de Verlosser moet verwacht worden, om de kerk te regtvaardigen en te verheerlijken, en dat, waar onze schat is, aldaar ook ons hart zal zijn, Phil. III: 20; 1 Thess. I: 10. En ook wordt er zeker in de beschrijving niet te vergeefs gezegd, dat de apostelen Christus toen Hij ten hemel voer, hebben aangebeden en wedergekeerd zijn, en in de voorzegging van Christus: „waar het „doode ligchaam zal zijn, daar zullen de arenden vergaderd „worden", Math. XXIV: 28.

---

§ VI.

Tot het andere deel des genade-verbonds, namelijk het in de harten schrijven der wet Gods, waardoor wij bekwaam gemaakt worden, om de hemelsche erfenis te bezitten, dient de hemelvaart van Christus alzoo. Ten eerste: omdat zij is een toegang tot de hemelsche erfenis, in den naam zijner broederen, opdat Hij van daar de eerstelingen des Geestes aan de uitverkorenen zoude zenden tot een onderpand der hemelsche erfenis, door welken Hij de zijnen, van de toekomende erfenis zeker, en tot deszelfs bezit bekwaam zoude maken: want, „vleesch en bloed kunnen het koning„rijk Gods niet beërven;" te weten: zoo lang zij verdorven en nog niet vernieuwd zijn; daarom voegt de apostel daarbij, „noch de verderfelijkheid beërft de onverderfelijkheid niet," 1 Cor. XV: 50, 53; voorts, opdat Hij dezelve in zijn persoon zeker zoude stellen, en tegen alle vijanden, en aanrandingen des satans, voor hen tot in eeuwigheid bewaren zoude, Joh. XIV: 1—4.

Laat ik het een weinig uit een zetten. Gelijk de hemelsche Vader in het vleesch geworden Woord ons met zich zelven verzoend hebbende, ons uit genade tot kinderen aangenomen heeft, alzoo heeft Hij hem ook in onzen naam de hemelsche erfenis willen doen beërven. Want schoon het Woord een erfgenaam is van alles, als de Zoon van eeuwigheid gegenereerd, zoo moet men echter, (omdat gelijk wij de aanneming tot kinderen door het Woord, zonder ons vleesch niet hadden kunnen bekomen, alzoo ook niet de erfenis), het Woord aanmerken bekleed met zijne beloften, gelijk het geopenbaard is in het vleesch, of gelijk het het zaad Abrahams aangenomen heeft; dan zal men dat zaad bedoelen aan welk alleen de belofte der hemelsche erfenis met eenen eed gedaan is, en dat daarom al de uitverkorenen uit de Joden en de heidenen, als dit zaad, door den Geest het Hoofd moeten ingelijfd worden, opdat de beloofde erfenis tot hen zoude komen, dewijl zij namelijk voor het zaad gerekend worden. Dit leert de apostel duidelijk, Gal. III: 16: „Zoo zijn „de beloftenissen tot Abraham en zijnen zade gesproken; „Hij zegt niet, en den zaden, als van velen, maar als „van een, en uwen zade, welk is Christus;" en vs. 26: „Gij zijt allen kinderen Gods door het geloof in Christus „Jezus;" zoo ook vs. 28, 29: „Gij zijt allen één in „Christus Jezus, en indien gij Christi zijt, zoo zijt gij dan „Abrahams zaad, en naar de beloftenis erfgenamen;" even zoo Gal. IV: 28, 29; Rom. IX: 6—8.

Een voorbeeld van deze hemelsche erfenis aan het zaad Abrahams beloofd, was het land Kanaän, Hebreen VI: 17—20; het was evenwel Gods bedoeling niet, dat de geloovigen in het schaduwbeeld zouden berusten, maar dat zij hunne harten door het geloof ten hemel zouden verheffen, hetgeen blijkt uit Hebr. XI: 13—16; Gen. XLVII: 30, 31; en L: 24, 25. Zoo dan het vleesch geworden Woord beërvende in het vleesch van Abraham

de hemelsche erfenis, beërft dezelve in den naam van al de leden of geloovigen, die door den band des geestes als het zaad gerekend worden, Gal. IV: 26, 29; Rom. IX: 7, 9; hetgeen ook de reden is waarom de apostel verzekert, dat wij niet slechts den hemel in hope verwachten, maar denzelven in ons Hoofd Christus reeds bezitten. „Hij „heeft ons (zegt Paulus) mede gezet in den hemel in Chris„tus Jezus;" Eph. II: 6. Zoo heeft Hij dan in onzen naam de erfenis ontvangen, die noch bevlekt worden, noch verwelken kan, en in de hemelen voor ons bewaard wordt; 1 Petr. I: 4; en van daar het onderpand tot ons gezonden hebbende, heeft Hij gezorgd dat ook wij dezelve door het geloof reeds in bezit hebben, totdat Hij ons naar ziel en ligchaam volkomen vernieuwd hebbende, in derzelver volle genot stelt. Want dewijl wij dezelve in ons vleesch niet kunnen bezitten, dewijl er geene overeenkomst tusschen ons bedorven vleesch en die hemelsche goederen is, gelijk Paulus leerde: „Vleesch en bloed kunnen het koninkrijk Gods niet „beërven, noch de verderflijkheid beërft de onverderflijkheid „niet;" zoo verzekert ons echter het Woord, door den Geest der aanneming tot kinderen dermate van dezelve, dat Hij door deszelfs lieffelijkheid ons aanspoort, en door het voorstellen van dezelve als den prijs op onzen loop en strijd, en het genadeloon der godzaligheid (Phil. III: 14, 1 Cor. IX: 24, 1 Petr. I: 6—9) ons tot den voortgang in de vernieuwing naar Gods beeld aanspoort, daar wij van derzelver toekomende volle genieting door Hem verzekerd zijn; hetgeen eene overvloedige belooning zal zijn, voor alle de moeijelijkheden die de geloovigen in de handhaving en voortplanting der waarheid, als in den strijd tegen de zonde en het vleesch ondervinden. En hoewel zij dan nu nog op aarde zijn, zoo verwachten zij echter met een vrolijk hart dien dag, dat Christus zijn eigen werk in hen zal bekroonen; Phil. II: 9—10. En de heerlijkheid des Hoofds heeft er belang bij, dat het al deszelfs leden

vereenigt, en hen vernieuwd hebbende in zijne heerlijkheid inleidt, 2 Thess. I: 10; Hebr. XI: 39, 40; Openb. VI: 11; daarom verdragen de geloovigen met lijdzaamheid hunne uitwoning van den Heere naar het ligchaam, 2 Cor. V: 6; Phil. I: 22—25; 1 Thess. IV: 17, 18. En in het testament van Christus wil Paulus dat de geloovigen zich vertroosten, den Heere voor hunnen dood verheerlijkende, totdat Hij wederkomen zal, en ook hen zal verheerlijken.

---

§ VII.

De hemelvaart van Christus is echter van het zitten aan de regterhand des almagtigen Vaders onderscheiden (niet afgescheiden). Dit blijkt zonneklaar, Marc. XVI: 19. „De Heere, nadat Hij tot hen gesproken had, is „opgenomen in den hemel, en is gezeten aan de regter-„hands Gods;" 1 Petr. III: 22: „welke is aan de reg-„terhand Gods, opgevaren ten hemel, de engelen, en „magten, en krachten Hem onderdanig gemaakt zijnde;" Want ook de engelen die van zijne wederkomst getuigd hebben, zijn ten hemel opgevaren, gelijk zulks te voren meermalen geschied was, Joh. I: 52: „Voorwaar, voor-„waar zeg ik ulieden, van nu aan zult gij den hemel „zien geopend, en de engelen Gods opklimmende en ne-„derdalende op den Zoon des menschen;" Luc. XXII: 43: „En van Hem werd gezien een engel uit den he-„mel die Hem versterkte;" maar de engelen zijn niet aan de regterhand Gods gezeten. „Want tot wien van de en-„gelen heeft Hij ooit gezegd, zit aan mijne regterhand?" Hebr. I: 13; derhalve is hun de opvaring met het vleesch geworden Woord wel gemeen, met dit groote onderscheid echter, dat Christus, nadat Hij de reinigmaking onzer

zonde door zich zelven te weeg gebragt had, opgevaren is als de Heer en Overwinnaar van zonde en dood, en zij als gedienstige geesten en ootmoedige dienaren van dien Heer; en terwijl Christus zit aan de regterhand der Majesteit in de hoogste hemelen, zijn engelen, én magten, én krachten, Hem onderworpen; voorts is de hemelvaart des Heeren slechts eenmaal geschied, terwijl zijne zitting ter regterhand der kracht Gods eeuwig duurt.

HET TWEEDE DEEL VAN HET VIde. ARTIKEL.

ZITTENDE TER REGTERHAND GODS DES ALMAGTIGEN VADERS.

§ VIII.

Eer wij nu aanwijzen hoe de zitting van Christus aan de regterhand Gods des almagtigen Vaders, tot de beide deelen des genade-verbonds en des borgtogts van Christus behoort, zal het der moeite waard zijn eene beschrijving van die zitting uit het Woord te laten voorafgaan; des te ligter zal het ons dan zijn dezelve tot de beide deelen des verbonds en des borgtogts van Christus over te brengen.

Dus wordt de zitting van Christus aan de regterhand des almagtigen Vaders in de heilige bladen omschreven:

Ps. CX: 1: „De Heere heeft tot mijnen Heere gespro- „ken, zit aan mijne regterhand, totdat Ik uwe vijanden „gezet zal hebben tot eene voetbank uwer voeten,” en vs. 4: „De Heere heeft gezworen en het zal Hem niet „berouwen: Gij zijt priester in eeuwigheid naar de ordening „Melchizedeks.” Dit verklaart Petrus Hand. II: 33—35:

„Hij dan door de regterhand Gods verhoogd zijnde, en „de belofte des Heiligen Geestes ontvangen hebbende van „den Vader, heeft dit uitgestort dat gij nu ziet en hoort; „want David is niet opgevaren in de hemelen, maar hij „zegt: De Heere heeft gesproken tot mijnen Heere, zit „aan mijne regterhand, totdat Ik uwe vijanden zal gezet „hebben tot eene voetbank uwer voeten." Hebr. I: 3: „dewelke, alzoo Hij is het afschijnsel zijner heerlijkheid „en het uitgedrukte beeld zijner zelfstandigheid, en alle „dingen draagt door het woord zijner kracht, nadat Hij „de reinigmaking onzer zonden door zich zelven te weeg „gebragt heeft, is gezeten aan de regterhand der hoogste „Majesteit in de hemelen." Eph. I: 20—23: „Welken „Hij gezet heeft tot zijne regterhand in den hemel, verre „boven alle overheid, én magt, én kracht, én heerschappij, „én allen naam die genaamd wordt, niet alleen in deze „wereld, maar ook in de toekomende, en heeft alle dingen „zijnen voeten onderworpen, en heeft Hem der gemeente „gegeven tot een Hoofd boven alle dingen, welke zijn „ligchaam is, en de vervulling desgenen die alles in allen „vervult." Col. III: 1: „Indien gij dan met Christus „opgewekt zijt, zoo zoekt de dingen die boven zijn, daar „Christus is, zittende aan de regterhand Gods." 1 Petr. III: 22: „Welke is aan de regterhand Gods, opgevaren „ten hemel, de engelen, én magten, én krachten Hem „onderdanig gemaakt zijnde." Hebr. IX: 1—3: „Zoo „had dan ook wel het eerste verbond regten der godsdienst „en het wereldlijk heiligdom, want de tabernakel was „toebereid, namelijk, de eerste, in welken was de kande„laar, én de tafel, én de toonbrooden, welke genaamd „was het heilige, maar achter het tweede voorhangsel „was de tabernakel, genaamd het heilige der heiligen;" vs. 6, 7, 11, 12: „Deze dingen nu aldus toebereid zijnde, „zoo gingen wel de priesters in den eersten tabernakel „ten allen tijde, om de godsdiensten te volbrengen, maar

„in den tweeden tabernakel ging de hoogepriester eenmaal „des jaars, niet zonder bloed, hetwelk hij offerde voor „zijne en des volks misdaden. Maar Christus de Hooge-„priester der toekomende goederen, gekomen zijnde, is door „den meerderen en volmaakteren tabernakel niet met handen „gemaakt, dat is, niet van dit maaksel, noch door het „bloed der bokken en kalveren, maar door zijn eigen bloed „eenmaal ingegaan in het heiligdom, eene eeuwige verlossing „te weeg gebragt hebbende;" en vs. 24: „Want Christus „is niet ingegaan in het heiligdom dat met handen gemaakt „is, maar in den hemel zelven, om nu te verschijnen voor „het aangezigt Gods voor ons."

---

§ IX.

Uit deze beschrijving der Schrift, is het duidelijk vooreerst, wie de persoon is van wien de verhooging aan de regterhand Gods des Vaders voorzegd wordt, namelijk een persoon van eeuwigheid uit het wezen der Vaders gegenereerd, hebbende met zich vereenigd niet een persoon uit den zade Davids, maar de menschelijke natuur, welke persoon toen al een Heer van David was, toen David deze dingen door H. Geest sprak, „de Heere heeft tot mijnen „Heere gesproken, zit aan mijne regterhand enz.;" en nu is en blijft Hij Davids Heer, als het vleesch geworden Woord uit den zade Davids; van Hem heeft David die dingen door eenen profetischen geest voorzegd, gelijk Petrus getuigt, Hand. II: 34, 36.

Want gelijk het Woord buiten het vleesch niet konde vernederd worden, alzoo konde het Woord zonder het vleesch ook niet verhoogd worden. Daarom is dezelfde persoon die zich vernietigde door het zaad Davids aan te nemen, en in die zwakheid des vleesches te vervullen die dingen, die er

ter genoegdoening onzer zonden vereischt worden, dezelfde natuur behoudende, verhoogd geworden, en aan dit vleesch geworden Woord, Davids Heer is een naam gegeven, welke boven allen naam is, opdat in den naam Jezus, zich zouden buigen alle knieën, dat is, opdat alle dingen God geopenbaard in het vleesch zouden onderworpen worden, en Hem het vleesch geworden Woord zouden aanbidden.

De persoon dan, die ter regterhand Gods verhoogd is, is niet slechts het Woord alleen, of een persoon des menschen alleen, maar het eeuwige Woord dat vleesch geworden is, hetgeen onwederlegbaar blijkt, uit Hebr. I: 2, 3: „De Zoon „door welken Hij ook de wereld gemaakt heeft, en dewelke „de reinigmaking onzer zonden door zich zelven te weeg „gebragt hebbende, is gezeten aan de regterhand der Majes-„teit in de hoogste hemelen." Waar de zitting ter regterhand der Majesteit in de hoogste hemelen uitdrukkelijk aan den Zoon wordt toegeschreven.

---

§ X.

Voorts is ook uit de Schrift reeds bewezen, dat de zitting van Christus aan de regterhand des almagtigen Vaders, eene verhooging is van het vleesch geworden Woord, in het priesterdom en in het koninkrijk, en twee deelen bevat. Het eerste is, de allereerwaardigste plaats in welke Hij verhoogd is. Het andere, de openlijke, voor engelen en menschen bewezene magt zijner ambtsbediening, om zich voor het aangezigt des Vaders te stellen als een eeuwig priester, en om alle dingen te regeren in den hemel en op de aarde, als een eeuwig koning zijner kerk.

De verhooging, welk woord Petrus gebruikt, Hand. II: 23, en Paulus gebruikt hetzelfde woord, maar met

meerderen nadruk Hebr. VII: 26: „hooger dan de heme- „len geworden," drukt duidelijk uit eene verheffing tot de hoogste waardigheid in de hemelen die de engelen geenszins met den Zone Gods gemeen hebben. En die noemt de Schrift, „opgevaren in de hoogste hemelen," waarmede wordt te kennen gegeven, de verhooging in de allerhoogste plaats der uitnemendste heerlijkheid, daarom wordt die plaats ook genoemd, „de hoogste," Hebr. I: 13; en het hemelsche heiligdom, in hetwelk een ontoegankelijk licht is waarin God woont, 1 Tim. VI: 16 en waarvoor de engelen hunne aangezigten bedekken, hetwelk in het heiligdom met handen gemaakt was afgeschaduwd door de engelen die hunne aangezigten met hunne vleugelen bedekten, voor het verzoendeksel hetwelk Christus afbeeldde, „welken God voorgesteld heeft tot een verzoendeksel," Rom. III: 25.

---

§ XI.

Thans volgt het tweede deel der verhooging in den hoogsten trap der eere, hetwelk is de openlijk bewezene magt der priesterlijke en koninklijke ambts-bediening; waardoor Hij het priesterlijk en koninklijk ambt niet gelijk te voren in zwakheid, maar in openlijk bewezene majesteit en heerlijkheid bedient, dat is: de beide deelen zoo des gebods van den Vader ontvangen, als zijns borgtogts, beiden om onze eeuwige verzoening met God te achtervolgen en te bewaren, mitsgaders onze vernieuwing naar Gods beeld, Ephes. I: 20—23; Hebr. VIII: 10.

Derhalve zoo gelooven wij dan eerst waarlijk in het vleesch geworden Woord zittende ter regterhand Gods des almagtigen Vaders, wanneer wij gelooven dat Hij in het hemelsche heiligdom, in dat ontoegankelijke licht, of in de hoogste hemelen, voor ons bidt in de hoogst geopen-

baarde heerlijkheid; en dat Hij zijn koninkrijk met de hoogste magt bedient, zoodat Hij met zijnen Geest op het allerkrachtigst de belofte der genade aan onze harten verzegelt, de gedachtenis der zonde te niet gedaan hebbende, en dagelijks ons naar zijn beeld veel krachtdadiger vernieuwt, dan bijaldien Hij nog op aarde ware, dewijl Hij de kracht uit de hoogte op ons uitstort, gelijk Petrus deze krachtige werking van Christus voorstelt, Hand. V: 31: „Dezen heeft God door zijne regterhand verhoogd tot eenen „Vorst en Zaligmaker, om Israël te geven bekeering en ver-„geving der zonden.”

---

§ XII.

En wat nu de verhooging van Christus in het priesterschap betreft, zoo moest het vleesch geworden Woord, nadat het die deelen des priesterdoms volbragt had, die Hem in zijne vernedering op aarde te doen stonden, niet alleen opvaren ten hemel, maar ingaan in het hemelsche heiligdom waar een ontoegankelijk licht is, opdat Hij ook de overige deelen des priesterschaps zoude waarnemen, die Hem volgens het eeuwig raadsbesluit Gods, met eedzwering waren aanbevolen, Ps. CX: 4: „De Heere heeft gezworen en het zal Hem niet be-„rouwen: Gij zijt priester in eeuwigheid naar de ordening „Melchizedeks.”

Dezen ingang en dit verblijf aldaar vereischten de beide deelen zijner borgspreking; vooreerst, dewijl Christus de borg was des Nieuwen Testaments, die zijne bruid, de uitverkorene kerk, regtvaardigen zoude van alle zonden en dat voor altoos, zoo moest Christus niet alleen opvaren ten hemel, welke opvaring Hem met de engelen gemeen was, maar in het heilige der heiligen ingaan, in dat ontoegankelijke licht, met diezelfde offerande zijns ligchaams

en bloeds, dat Hij op aarde met zijne voorbidding voor ons opgeofferd had, en zonder afbreken voor ons verschijnen, opdat de kracht der eens gedane offerande altijd zoude gelden, en alzoo datgene in eeuwigheid volbrengen, tot hetwelk Hij zich als borg verbonden had; opdat alzoo alle gedachtenis onzer zonden door en om Hem, voor eeuwig zoude uitgedelgd blijven, hetwelk naar het raadsbesluit der goddelijke wijsheid geschiedt, wanneer de priester zelf, met de eens gedane offerande, voor het aangezigt Gods zonder eenig ophouden voor ons verschijnt, en hoe noodzakelijk dit is, wordt daaruit afgeleid, dat elke zonde, ook zelf der uitverkorenen, de eeuwige straffen verdient.

Hoe groot en aanhoudend moet dan het hulpmiddel zijn tegen zoo vele en zoo groote zonden? Hoe groot moet dan niet het gewigt dezer voorbidding zijn, die zoo vele zonden te boven gaat? Rom. VIII: 33, 34. Ten andere, de regtvaardigheid alzoo in eeuwigheid bewaard wordende, zoo moest de hoogepriester ook nog door zijne heerlijke voorbidding in het hemelsche heiligdom, den beloofden Heiligen Geest voor ons verwerven, opdat Hij ons het geloof en de bekeering zoude schenken en in hetzelve ten einde toe bewaren, gelijk Christus spreekt, Joh. XIV: 16, 17: „Ik zal den „Vader bidden, en Hij zal u eenen anderen trooster geven, „opdat Hij bij u blijve in eeuwigheid, (namelijk) den Geest „der waarheid, welken de wereld niet kan ontvangen," en vs. 26: „Maar de trooster, de Heilige Geest, welken de „Vader zenden zal in mijnen naam, die zal u alles leeren, „en zal u indachtig maken alles wat ik u gezegd heb."

---

§ XIII.

Welke voorbidding van het vleeschgeworden Woord in het hemelsch heiligdom dient, opdat de kracht der

offerande eenmaal met eene voorbidding op aarde opgeofferd, altijd gelden zoude, en zij is tegelijk een eeuwige wil in den Middelaar om zalig te maken, overeenkomende met den wil des Vaders, de eenmaal volbragte offerande voor eene eeuwige verzoening aannemende, en dezen ijver om zalig te maken in den Middelaar volgens eedzwering goedkeurende, „en het zal Hem niet berouwen, gij zijt „priester in eeuwigheid.”

Van Christus verschijning in het hemelsche heiligdom voor den Vader en van de eeuwigdurende kracht der offerande, komt er eene getuigenis voor, Hebr. IX: 24: „Christus is niet ingegaan in het heiligdom dat met handen gemaakt is, hetwelk is een tegenbeeld des waren, maar in „den hemel zelven, om nu te verschijnen voor het aangezigt „Gods voor ons;” Hebr. VII: 3.

Van den wil om ook nog zalig te maken in den Zoon, en van den aannemenden wil in den Vader, getuigt de eed, welken God nooit zal berouwen, Ps. CX: 4; en even zoo berouwt het den Zoon ook niet, dit werk op zich te hebben genomen; daarom zegt Johannes: „Mijne „kinderkens, ik schrijf u deze dingen, opdat gij niet zon„digt, en indien iemand gezondigd heeft, wij hebben eenen „voorspraak bij den Vader, Jezus Christus den regtvaar„digen, en Hij is eene verzoening voor onze zonden, en „niet alleen voor de onze, maar ook voor de zonden der „geheele wereld.”

En terwijl hij verzekert, dat wij eene voorspraak bij den Vader hebben, Jezus Christus den regtvaardigen, leert hij tevens, dat het zigtbare en tastbare vleeschgeworden Woord, (gelijk hij Hem hoofdst. I: 3 genoemd had) met het pand zijner diepe vernedering en gehoorzaamheid volkomen regtvaardig, en met eenen ijver om zalig te maken zich voor het aangezigt van God stelt, opdat de verzoening eeuwigdurend zoude zijn, ten einde de Vader ons in dat regtvaardig, eenmaal opgeofferd, en gedurig

voorbiddend vleesch geworden Woord aanziende, zijnen toorn van ons afwenden, en ons alzoo genadig zijn zoude.

Terwijl de priesters des Ouden Testaments, met het bloed der verzoening voor het verzoendeksel in het heiligdom, dag en nacht niet konden staan voor het aangezigt Gods, en de hoogepriester eenmaal des jaars in het heilige der heiligen ingaande, met het bloed der zoenofferande voor de zonde des volks, voor Gods aangezigt verschenen was, ging hij er weder uit, en werd genoodzaakt de voorbidding of verschijvoor God weder af te breken, deels wegens de zwakheid des vleeschelijken gebods, deels wegens den priester zelven, die om zijne broosheid aldaar niet gedurig konde volhouden met bidden, en de dood hem ook verhinderde altijd te blijven, Hebr. XII: 23, hetwelk alles in Christus geen plaats vindende, Hebr. VII: 24—29, zoo duurt zijne voorbidding tot in eeuwigheid, Hebr. X: 11, 12.

---

§ XIV.

Naardien dan de beide deelen des verbonds door den dood bevestigd, volgens het eeuwig raadsbesluit Gods vereischten, eene eeuwige bewaring en volharding in het hemelsch heiligdom, zoo verzekert ons Paulus met het hoogste regt, dat de hoogepriester na de vervulling zijns priesterschaps op aarde, met zijne offerande en gave geenszins meer op aarde heeft moeten blijven, Hebr. VII: 26: „Zoodanig een hoogepriester betaamde ons, heilig, on-„noozel, onbesmet, afgescheiden van de zondaren, en „hooger dan de hemelen geworden;” en Hoofdstuk VIII: 1: „De hoofdsom nu der dingen, waarvan wij spreken, is, „dat wij hebben zoodanigen hoogepriester, die gezeten is

„aan de regterhand des troons der Majesteit in de heme-
„len: een bedienaar des heiligdoms en des waren taber-
„nakels, welken de Heer heeft opgerigt en geen mensch,”
en vs. 4, 5 voegt hij er bij: „Want indien Hij op aarde
„ware, zoo zou Hij zelfs geen priester zijn, dewijl er
„priesters zijn, die naar de wet gaven offeren, welke
„het voorbeeld en de schaduw der hemelsche dingen die-
„nen.”

Hier verzekert ons de H. Geest, dat Christus niet alleen geen hoogepriester, maar ook zelfs geen priester zoude zijn, bijaldien Hij na de volbragte offerande nog op aarde was, om reden, Hij dan geen priester zijn zoude, noch naar de ordening van Levi, noch naar die van Melchizedek, en dus ganschelijk geen priester; immers hij kon geen priester zijn naar de ordening van Levi, omdat Hij niet uit den stam van Levi was, maar uit dien van Juda, gelijk de apostel te voren reeds betoogd had, Hebr. VII: 11, 13, 14; voorts Hij kon ook geen priester zijn naar de ordening van Melchizedek, omdat die, nadat Hij met de eenige offerande zijns ligchaams een einde aan alle voorbeeldende offers gemaakt, en het voorhangsel des tempels gescheurd had, door zijn eigen bloed in het heiligdom dat niet met handen gemaakt is, in den hemel zelven moest ingaan; indien Hij dan na de volbragte offerande met zijn ligchaam nog op aarde was, zoo was Hij dan in den hemel niet ingegaan, en alzoo zou Hij geen priester zijn naar de ordening Melchizedeks, die, volgens het raadsbesluit en den eed Gods, na zijn vervuld priesterschap op aarde, een eeuwig priesterschap in het hemelsch heiligdom moest bedienen. En dit is eene noodzakelijkheid, niet van bedwang, maar van gevolg, hangende van de onveranderlijkheid des goddelijken raadsbesluits af, en de onveranderlijk waarachtige natuur Gods, zoo wel in al zijne woorden, als voornamelijk in zijne eedzwering, die Hij juist tot dat einde gebruikt om de

onveranderlijkheid zijns raads te bewijzen, en ons eene sterke vertroosting te geven, Hebr. VI: 17, 18, 20.

De beide vervullingen der dingen die de hoogepriester op aarde moest volbrengen, en der dingen welke hij naderhand in de hemelen geduriglijk en zonder eenige afbreking, tot aan de tijden der wederoprigting aller dingen verrigten moest, stelt Petrus duidelijk voor, Hand. III, de eerste wel vs. 17, 18, maar de anderen vs. 19 tot 21, zeggende: „En nu broeders, ik weet dat gij het door onwe-„tenheid gedaan hebt, gelijk als ook uwe oversten; maar „God heeft alzoo vervuld hetgeen Hij door den mond al „zijner profeten te voren verkondigd had, dat de Christus „lijden zoude. Betert u dan en bekeert u, opdat uwe zon-„den mogen uitgewischt worden, wanneer de tijden der ver-„koeling zullen gekomen zijn van het aangezigt des Heeren, „en Hij zal gezonden hebben Jezus Christus die u te voren „gepredikt is, welken de hemel moet ontvangen tot de „tijden der wederoprigting aller dingen, die God gesproken „heeft door den mond al zijner heilige profeten van alle „eeuwen.”

---

§ XV.

Derhalve kan niemand zonder omkeering van het onveranderlijk raadsbesluit Gods, zonder verbreking van zijnen eed, zonder schending van Gods waarachtige natuur en zonder verloochening van den priester Christus zelven, onderstaan om dien hoogepriester met zijn eenmaal opgeofferd ligchaam en bloed uit den hemel op aarde te trekken, aan welke gruwelen zich de Roomsche kerk in haar ongerijmd leerstuk der Transsubstantiatie schuldig maakt, waardoor zij op het eeuwig verbond Gods inbreuk maakt en Christus in het hemelsch heiligdom tracht te vernietigen, hetwelk echter trots alle

leugen en ketterij, op den eed Gods vaster blijft staan dan zon en maan, gelijk de H. Geest leert, Ps. LXXXIX: 35—38; CX: 4; CXVIII: 22.

En zeker, die gouden drinkbekers in welke het onbloedig bloed van Christus aan den Vader op nieuw geofferd wordt, tot een zoenoffer voor de zonden der levenden en dooden, zijn die drinkvaten van Babel, waarmede de hoer in het purper gekleed en dronken van het bloed der getuigen Christi, de koningen der aarde heeft dronken gemaakt, Openb. XVII: 4—6, 14—18 en XVIII: 3—8, 20, 21 en XIX: 2, 3; voor welke drinkbekers de onbewegelijke waarheid des eeuwigen verbonds zoo zeer niet vervaard is, dat, wanneer die drinkbekers te zamen met de hoer en hare hoereerders door den Middelaar des eeuwigen verbonds in het eeuwige vuur geworpen zijn, de hemel, de aarde en de zee zich verheugen zullen, wanneer de eeuwige priester en koning der kerk in het openbaar voor de gansche wereld zal betoonen, dat noch de gruwelen der hoer het hemelsche heiligdom omvergeworpen, noch hare tooverijen de godspraken des H. Geestes ontzenuwd hebben; en dat eindelijk de hemel van die sprinkhanen te vergeefs is bestormd geworden; want de Leeuw uit den stam van Juda heeft overwonnen, „van welken stam „niemand zich tot den altaar begeven heeft,” Hebr. VII: 13; en veel minder wil de Heer uit de stam van Juda zelven, van de priesters der hoer van Babel, op de altaren ten dienste van hunne mis, geofferd worden, als zijnde hooger gezeten dan dat hunne onreine handen hem zouden kunnen aanraken.

§ XVI.

Tot nog toe hebben wij over Christus verhooging in het priesterdom gesproken, thans volgt zijne verhooging

in het koninkrijk, wat dit is, en hoe het in verband tot het verbond staat.

De verhooging van Christus in zijn koninkrijk, is zijne plaatsing op den troon der majesteit, in de hoogste hemelen Hebr. 1: 3; en verheffing in dien hoogsten trap der eer, opdat het vleesch geworden Woord, zich openlijk in de hemelsche heerlijkheid, voor de engelen en de gelukzalige menschen, als de koning, en het hoofd van alle de uitverkorenen in het hoogste licht bewijze, en van daar zijne kracht op hen in grooter mate uitstorte, dan toen Hij met zijn ligchaam nog op aarde was, hen alzoo met zich vereenige, en zijne kennis door zijn woord en Geest in hen werke, waardoor Hij hun den eeuwigen vrede toebrengt, die geboren wordt uit de regtvaardigheid des geloofs, Rom. X: 15—18, en hen tot het koninkrijk der heerlijkheid vernieuwt en bewaart, Hand. II: 41, 46, 47; en zoo verschijnt Christus niet slechts als onze verzoening en bidt den Vader, opdat Hij volgens zijn priesterambt den H. Geest verwerve, maar Hij zendt hem ook als de koning der kerk, der geregtigheid, des vredes en des heils.

Het eerste deel der verhooging, op de plaats namelijk van den troon der majesteit in de hoogste hemelen, verstaat men uit dat woord van Christus: „Gij zult aangedaan worden met kracht uit de hoogte;” Luc. XXIV: 49; en dat de woorden: „zit aan mijne regterhand;” Ps. CX: 1; niet van den koning David kunnen verstaan worden, bewijst Petrus door Davids plaatsing op den troon der heerlijkheid in de hoogste hemelen te ontkennen. Want, zegt hij: „David is niet opgevaren in de hemelen;” Hand. II: 34. Hier wordt kennelijk eene hemelsche heerlijkheid bedoeld, waartoe David niet kan zijn verheven, en alzoo kan de uitdrukking „zit aan mijne regter- „hand,” van hem niet verstaan worden. Maar het andere deel der verhooging, namelijk de aldaar in de hoogste hemelen, openlijk alom geopenbaarde, koninklijke magt,

om in den hemel en op de aarde te heerschen door zijn Woord en Geest, is uit de aangehaalde getuigenissen, in de beschrijving van de zitting aan de regterhand Gods des Vaders, meer dan genoegzaam duidelijk, Jes. XI: 4, 9, 10.

---

§ XVII.

Dat nu de beide deelen der verhooging van Christus in zijn koninkrijk, volgens Gods alwijs en onveranderlijk raadsbesluit, ten hoogste noodzakelijk zijn geweest, om het genadeverbond tot in eeuwigheid te bewaren, en door zijne koninklijke magt ons mede te deelen, leert Christus met deze woorden: „Ik zeg u de waarheid, het is u nut dat ik „wegga, want indien ik niet wegga, zoo zal de trooster tot „u niet komen;" Joh. XVI: 7, waarmede hij zonneklaar verzekert dat het in Gods raadsbesluit alzoo besloten is, dat Christus nadat hij ten hemel zoude gevaren, en in zijn koninkrijk verhoogd zijn, den H. Geest zenden zoude, en het daarom in het belang zijner kerk nuttig was, dat Hij deze aarde naar zijne Godmenschelijke natuur verliet, (zoo als Hij Joh. XIV: 1—4 spreekt); en dat bijaldien dit niet geschiedde maar Hij met zijn ligchaam op aarde bleef, het raadsbesluit des Vaders in den weg stond, om den H. Geest te kunnen zenden, want de uitstorting des H. Geestes, en de voortplanting van Christus koninkrijk tot aan het uiterste der aarde door den H. Geest, moest een getuigenis zijn van den verhoogden Messias in zijn priesterdom en koninkrijk, opdat zijne kerk uit die heerlijke gaven des H. Geestes ons van den hemel gezonden, (1 Petrus 1: 12) zoude verstaan, dat het vleesch geworden Woord, de éénige eeuwige hoogepriester in de hoogste heerlijkheid voor haar bidt bij den Vader, en opdat zij uit de gave van den

Vader verstaan zoude, dat de Vader volkomen met haar verzoend is, en dat de koning Christus zelf, door deze gave die Hij in gemeenschap met den Vader zendt, alzoo teweegbrengt, dat zij hierdoor van hare verzoening volkomen verzekerd wordt. Daarom wordt de Geest die uitgestort wordt, bij Zacharias XII: 10 genoemd: „den Geest der genade en der gebeden.” En zeker wanneer koning Christus een trooster belooft, zoo belooft hij een trooster die van de regtvaardigheid des geloofs zoude overtuigen, waardoor Hij onze harten vertroost tegen de zonden, en allerlei ellenden. „Die, (zegt „Hij) zal van mij getuigen,” Joh. XV: 26.

---

§ XVIII.

Voorts moeten deze eerstelingen van Christus koninkrijk ons door de regterhand Gods toegezonden, ook van het andere deel des verbonds getuigen, en deszelfs voortzetting bevorderen, namelijk, dat het vleeschgeworden Woord verhoogd is op den troon der Majesteit in de hoogste hemelen, opdat Hij, na de wereld met God verzoend te hebben, alle dingen zoude vernieuwen, ten einde, gelijk alle dingen door Hem gemaakt zijn, alzoo ook alle dingen die de Vader besloten heeft te herstellen, door Hem hersteld en heerlijk gemaakt zouden worden. Daarom zegt Petrus: „De Geest Gods, die „een Geest der heerlijkheid is, rust op u,” 1 Petr. I: 14. En alzoo heeft Hij met den mensch een begin dier vernieuwing en herstelling gemaakt, door wien al de overige schepselen in het algemeen verderf zijn ingewikkeld geworden, van welke herstelling en vernieuwing de uitstorting des H. Geestes een getuigenis is, een werk dat de schepping van hemel en aarde zelfs te boven gaat, Rom. VIII: 19, 23.

---

§ XIX.

Eindelijk, dit werk moet van de geheele oorzaak onzer zaligheid getuigen, te weten, dat dit vleeschgeworden Woord dan volkomen tot een verbond gegeven is, Jes. XLIX: 8 en LV: 4; en LXI: 8; Joel. II: 23; en dat er buiten dezen geene zaligheid is, Hand. II: 33, 36 en X: 44, 45; en dat er geen greintje goeds in het schepsel gevonden wordt, dat niet uit Hem voortvloeit. Dat alle menschen, óf in de zonde en het verderf, waaronder zij van nature besloten liggen, tot in eeuwigheid moeten blijven en omkomen, óf tot dezen priester en koning die door zijne verdiensten en kracht, een genadeverbond opgerigt heeft, en tot dat einde aan des Vaders regterhand voorbidt, en regeert, de toevlugt moeten nemen, Hand. IV: 11, 12; van waar Hij ook de kennelijkste bewijzen geeft dat de volheid der Godheid ligchamelijk in Hem woont, door zijnen Geest in ruime mate over zijne kerk uit te storten. En overmits al de volheid des Vaders is, de volheid der Godheid des Woords, door de eeuwige generatie, en ook alzoo de H. Geest van den Vader en den Zoon uitgaat, en evenwel in beiden blijft, en ook door den Vader aan niemand wordt medegedeeld, noch ook zich zelven mededeelt, tenzij door en om het Woord dat vleesch geworden is en in het aangenomen ligchaam persoonlijk woont, zoo zegt de apostel te regt, dat „al de volheid der Godheid „in Christus woont, en dat wij in Hem volmaakt zijn," Col. II: 9, 10, en dat daarentegen diegenen, welke van Hem vervreemd zijn, van alle zaligheid die in God is, ten eenenmale verstoken zijn, en opdat Hij uit de werkingen van den uitgestorten Geest, die de geloovigen ondervinden, hen zoude verheffen tot de bron waaruit Hij voortvloeit, namelijk het vleeschgeworden Woord,

aan de regterhand des Vaders, zoo doet hij er daarom vs. 10 bij: „Die het hoofd is van alle overheid en magt.”

Dus besluit het Petrus ook uit de zending des H. Geestes, en het getuigenis van David, nopens des Messias zitting aan de regterhand des Vaders, Hand. II: 33—36 en IV: 11, 12: „Deze is de steen die van u de bouwlieden „verworpen is, welke tot een hoofd des hoeks geworden „is; en de zaligheid is in geenen anderen, want daar is „ook onder den hemel geenen anderen naam, die onder „de menschen gegeven is, door welken wij moeten zalig „worden.”

---

§ XX.

De voornaamste vrucht derhalve van Christus verhooging in zijn koninkrijk is, dat de Christenen God regt kennen, aanroepen en verheerlijken, want daarom heeft de Vader, het Woord geopenbaard in het vleesch, mede gezet tot zijne regterhand, verre boven alle engelen en menschen, opdat Hij van allen erkend, aangebeden en verheerlijkt worde als hun God en hoofd, in wien Hij alleen erkend en aangebeden wil worden, en daarentegen vervloekt Hij alle andere godsdienstoefeningen, die tot Christus niet gerigt worden. Hij wil, dat wij tot dit verzoendeksel de toevlugt nemen en door dit alleen verzoend worden en ons verhooren, Rom. III: 25, 26; Hij wil door en om dezen koning alleen den H. Geest geven, want naardien al de volheid der Godheid ligchamelijk in Christus woont, gelijk te voren uit Col. II: 9 getoond is, zoo is het zeker, dat zij, die God buiten Christus zoeken, Hem nimmer vinden zullen. En dewijl God niet anders wil gezocht worden, noch zich te vinden geven dan in zijnen eigenen tempel, zoo besluiten wij daaruit, dat dit de aard van Christus koninkrijk is, dat het de Christenen van de

aardsche dingen aftrekt, en tot het bedenken henen leidt der dingen die boven zijn, waar Christus hun koning is, gezeten aan de regterhand Gods des Vaders, gelijk ook de Schrift dit leert; Col. III: 1—3; 1 Cor. I: 5—9; 1 Thess. I: 8—10. Want schoon Hij door zijn woord en Geest tot ons nederdaalt, en ons met zijn ligchaam, dat op den troon zijner heerlijkheid blijft, vereenigt, zoo doet Hij dit nogtans derwijze en tot dit einde, dat Hij noch met zijn ligchaam van den troon zijner majesteit afdaalt, noch wil dat wij Hem van boven afbrengen, maar veeleer dat wij ons naar boven tot Hem zouden verheffen. Zoo was de tempel een teeken van Gods tegenwoordigheid, dat de Heere evenwel der geloovigen gemoederen hemelwaarts trok, gelijk de H. Geest door Salomo getuigt, 1 Kon. VIII: 35—43. Veel meer leidt Hij ons nu door de getuigenissen zijns verbonds op naar boven, nadat de schaduwen van het voorbeeldig koninkrijk zijn weggenomen, het waarachtig koninkrijk van David bevestigd op den troon der majesteit in de hoogste hemelen, de ware tempel Gods uit het vleesch van Salomo aangenomen (2 Sam. VII) en met het eeuwige Woord vereenigd, in den hemel ter regterhand Gods opgevoerd is.

En dit is hetgeen Jezus tot de Samaritaansche vrouw zeide, Joh. IV: 21: „Vrouwe, geloof mij, de ure komt, wanneer „gijlieden noch op dezen berg, noch te Jeruzalem den Vader „zult aanbidden;” en vs. 23: „Maar de ure komt en is nu, „wanneer de ware aanbidders den Vader zullen aanbidden „in geest en waarheid: want de Vader zoekt ook dezulken „die Hem alzoo aanbidden;” en te voren vs. 22 had Hij gezegd: „Gijlieden aanbidt dat gij niet weet, wij aanbidden dat „wij weten, want de zaligheid is uit de Joden.” Zijne verklaring: „Gij aanbidt dat gij niet weet”, verwerpt der Samaritanen aanbidding, schoon zij zeiden, dat zij God aanbaden; de reden die Hij er van aanwijst: „Want de zaligheid „is uit de Joden,” toont aan dat God niet anders, dan in het vleesch, dat door het Woord in eenigheid des per-

soons aangenomen, uit de Joden deszelfs afkomst en oorsprong heeft, Rom. IX: 5, gezocht en aangebeden wil worden. En de ware aanbidders bidden God aan, zegt Hij, „in „geest," dat is: met een inwendig vertrouwen, hetwelk eene geestelijke godsdienst is, want dit stelt Hij tegen eene vleeschelijke godsdienstoefening over, en „in waarheid," te weten in die zaligheid die uit de Joden is, Luc. II: 30: of in het vleesch geworden Woord tot eene verlossing gegeven, opgewekt, en gezeten ter regterhand Gods in het hemelsch heiligdom en op den troon zijner majesteit, welke de waarheid der voorbeelden of schaduwen is, hetzij men op het schaduwachtig priesterdom, hetzij men op het voorbeeldig koninkrijk ziet.

En dat Christus door de vermelding dezer waarheid ons tot aan de regterhand des Vaders bij trappen opleidt, leert Hij door hetzelfde dat Hij van den H. Geest, het water springende tot in het eeuwige leven belooft; aan welke belofte als Hij ze Joh. VII: 37, 38 herhaalde, de H. Geest deze verklaring hecht, vs. 39: „Dit zeide Hij van den Geest, „denwelken ontvangen zouden die in Hem gelooven. Want „de H. Geest was nog niet, overmits Jezus nog niet verheerlijkt was;" omdat namelijk de uitstorting van den Geest uit de hoogte, eene getuigenis moest zijn van den verhoogden Messias in zijn koninkrijk aan de regterhand der Majesteit in de hoogste hemelen, Hand. I en II; Hebr. I; gelijk te voren getoond is.

---

§ XXI.

En zeker, dit is diezelfde kennisse Gods, welke de Heere beloofd had, dat Hij in het nieuwe verbond, deels klaarder, deels overvloediger geven zoude, aangezien de koning der kerk Christus, tot ons het woord des vredes zendt, Eph. III: 2—13; Rom. X: 14—21; waardoor Hij zichzelven aan ons

aanbiedt, en in zichzelven den Vader, die tot in eeuwigheid met ons verzoend is, 2 Cor. V: 18—20; zoodat er geene gedachtenis onzer zonden meer overblijft, en den H. Geest gezonden hebbende, deze genadige beloften aan onze harten verzegelt, gelijk de apostel leert Eph. I: 13, 14; en de Heiland zelf Joh. XVI: 33: „in mij zult gij vrede hebben;” en in het geheele 17de hoofdstuk van Johannes.

Voorts alzoo de koning zelf met ons vereenigd, en de Vader volgens een allerbestendigst verbond, door Hem en in Hem tot in eeuwigheid met ons verzoend is, de H. Geest ons van die allernaauwste vereeniging, en eeuwige verzoening getuigenis geeft, zoo worden wij ook door denzelfden Geest, die namenlijk van het hoofd op ons afvloeit, levend gemaakt, en geregeerd door den dienst des evangeliums of den scepter zijns woords; en zoo verlost Hij ons ook op deze wijze, van de geweldenarij des satans, dat Hij ons in de misdaden, en den eeuwigen dood niet laat omkomen, maar Christus eigent zich ons, die wij met Hem vereenigd zijn, door den steeds toenemenden aanwas des Geestes, dagelijks meer en meer, opdat wij naar zijne kracht in ons, Hem zouden leven, wien onze zielen en ligchamen eigen zijn, 1 Cor. III: 23, en VI: 20.

En voorwaar dit is het koninkrijk Gods uit den hemel van koning Christus in ons begonnen, 1 Petr. I: 10—12, waarin wij met koning Christus vereenigd zijnde, als leden met het hoofd de beide weldaden hebben, en dien vrede, gerustheid der conscientie, en vernieuwing ter geregtigheid, gelijk Paulus de weldaden te zamen voegt, Rom. XIV: 17: „Het „koninkrijk Gods is niet spijze en drank, maar regtvaardig„heid, en vrede, en blijdschap door den Heiligen Geest.”

§ XXII.

En wel met zoo groot eene wijsheid en kracht bedient die hemelsche koning dezen vrede en vernieuwing ter geregtigheid, dat Hij beide de gansche kerk met verscheidene gaven versiert, en aan elk lid in het bijzonder zoo vele gaven geeft als tot heerlijkheid des hoofds, opbouwing van het geheele ligchaam, en zaligheid van dat lid genoeg is; doch niemand uit dezelve zonder de noodzakelijke gaven laat, of geheel ontbloot of verlaat; Eph. IV: 7: „Elk een van ons „is de genade gegeven naar de mate der gaven Christi", en vs. 11—13: „En dezelve heeft sommigen tot apostelen gege-„ven, en sommigen tot profeten, en sommigen tot evangelis-„ten, en sommigen tot herders en leeraars; tot de volma-„king der heiligen; tot het werk der bediening, tot opbou-„wing des ligchaams Christi; totdat wij allen zullen komen „tot eenigheid des geloofs en der kennis des Zoons Gods, „tot eenen volkomenen man, tot de mate der grootte der „volheid Christi," en vs. 15, 16: „Dat wij allezins zouden „opwassen in Hem die het hoofd is, (namelijk) Christus; uit „welken het geheele ligchaam bekwamelijk te zamen gevoegd, „en te zamen vast gemaakt zijnde, door alle voegselen der „toebrenging, naar de werking van een iegelijk deel in zijne „mate, den wasdom des ligchaams bekomt tot zijns zelfs opbouwing in de liefde."

De uitwerking dan van Christus regering aan de regterhand des Vaders is, dat Hij den H. Geest van daar gezonden en uitgestort hebbende, tot aan het einde der wereld krachtig zij door de bediening, en alle uitverkorenen door den band des Geestes tot zijne leden make, zijn geestelijk koninkrijk dagelijks in hen voortzette, door zijne regtvaardigheid genadiglijk aan hunne harten te verzegelen, en hen door de vernieuwing naar Gods beeld van de geweldenarij en slavernij des satans te verlossen, Rom. VIII: 17—22;

totdat Hij ons van de zonde en de verdorvenheid volmaakt weder gereinigd hebbende, volkomen met zich vereenige, en God in de geloovigen alles zij in allen; 1 Cor. XV: 28.

---

§ XXIII.

Daartoe behoort nu ook de bescherming der kerk tegen alle vijanden, de zonde, het vleesch, de wereld, de geweldenaars en de duivelen, hetwelk Hij zóó bestuurt, dat die vijanden de kerk wel kwellen, voor zoo ver als koning Christus die kwellingen wil gebruiken als werktuigen, deels om ons geloof aangaande de genadige regtvaardigheid te oefenen, deels om den uitwendigen mensch te dooden, opdat wij naar den inwendigen vernieuwd worden, hetwelk is, de wetten in de harten te schrijven en wel dermate, dat de zonde, de satan en de overige vijanden de kinderen Gods zekerlijk wel drukken, doch niet onderdrukken, 2 Cor. IV: 7—12, maar de Zone Gods hun alle dingen doet medewerken ten goede, Rom. VIII: 28; zoo groot is de wijsheid en de kracht desgenen die het licht roept uit de duisternis, 2 Cor. IV: 6, want in den zwakken wil de Heere zelf zijne sterkte betoonen, en in zwakheid wordt zijne kracht volbragt, 2 Cor. XII: 9, 10.

---

§ XXIV.

Ten laatste zijn wij door den H. Geest (die de band van deze heilige vereeniging is, 1 Cor. XII: 13), leden van dien koning door wien de wereld gemaakt is, Hebr. I: 2, zonder wiens eeuwig raadsbesluit alle vijanden te zamen niets tegen de kerk vermogen; zoo zeer heerscht

het vleesch geworden Woord in het midden zijner vijanden dat Hij zelfs hunne verborgenste raadslagen kent, en dit alles tot zijne verheerlijking en ter zaligheid zijner kerk, opdat Hij namelijk zijn koninkrijk in ons begonnen in weerwil der vijanden zoude bewaren, voortzetten en eindelijk volkomen volmaken, wanneer Hij heerlijk verschijnen zal in Zijne heiligen, 2 Thess. I: 10. Want het raadsbesluit Gods staat vast. „De Heere heeft tot mijnen Heere gesproken, zit aan „mijne regterhand, totdat ik uwe vijanden gezet zal hebben „tot een voetbank uwer voeten. De Heere zal den scepter „uwer sterkte uit Sion zenden, (zeggende) heersch in het „midden uwer vijanden." Ps. CX: 1, 2.

---

§ XXV.

Tot nu toe hebben wij gehandeld over Christus verhooging in zijn priesterdom en koninkrijk, in welke twee deelen zijne zitting aan de regterhand Gods des almagtigen Vaders bestaat; voorts ook hoe die beide zaken behooren tot het borgschap van den middelaar des genade-verbonds. Thans rest ons nog, eenige zwarigheden op te lossen, tot eene omstandiger verklaring van het geheele stuk. Vooreerst, is de zitting aan de regterhand Gods des almagtigen Vaders, niet te plaatsen in de nooit begonnen eeuwigheid, vóór Hij het vleesch had aangenomen uit de maagd Maria, omdat immers de hemelvaart altijd gaat vóór de zitting aan de regterhand Gods, want: „De Heere dan nadat Hij tot hen gesproken had, is „opgenomen in den hemel, en is gezeten aan de regterhand „Gods." Marc. XVI: 19.

---

§ XXVI.

Ten andere, zoo is de zitting aan de regterhand Gods niet hetzelfde met de aanneming eens menschen in eenigheid des persoons des Zoons Gods, deels omdat er niet een mensch is aangenomen, maar de menschelijke natuur, deels omdat ook de menschelijke natuur van God den almagtigen Vader niet is aangenomen in eenigheid des persoons. Ja wat meer is, zoo moest de menschelijke natuur eerst aangenomen zijn in eenigheid des persoons, niet des almagtigen Vaders, maar des Zoons, eer het vleesch geworden Woord kon ten hemel varen, en ter regterhand Gods des Vaders zitten, gelijk de stem des Vaders van den hemel gezonden, getuigenis gaf van zijnen vleesch geworden Zoon, die op aarde op den berg stond. 2 Petr. I: 17, 18.

---

§ XXVII.

Gelijk nu, vóór de verhooging, de smaad, op den geheelen persoon, en zijne ambtsbediening gekomen is, en zelfs zoo men op de natuur ziet, wel voornamelijk op de Godheid — (Want daarom bespuwen en overvallen zij Hem als de Zoon des menschen, opdat zij Zijne Godheid welke Hij beleden had, mogten bestrijden, en indien zij konden, te niet doen, want zeggen zij, „wij hebben eene wet, en „naar onze wet moet hij sterven want Hij heeft zich zel- „ven Gods Zoon gemaakt;" Joh. XIX: 7, zoo ook Matth. „XXVII: 40—42: Indien Hij Gods Zoon is, dat Hij nu „afkome van het kruis en wij zullen hem gelooven;" en ten aanzien zijner koninklijke en priesterlijke ambtsbediening, te gelijk met eene versmading zijner gaven der profetieën, hebben zij Hem eene doornenkroon opgezet, een

purperen kleed aangedaan, een rietstok in zijne regterhand gegeven, hunne knieën voor Hem gebogen, Hem op het aangezigt geslagen en bespot: profeteer ons Christus, wie is het die u geslagen heeft? eindelijk in de plaats van het altaar waarop het lam geslagt moest worden welks beenderen niet mogten gebroken worden, is het smaadvolle kruis gekozen, en Hem den dood des kruises, die volgens de goddelijke uitspraak vervloekt was, aangedaan geworden, opdat de koning zelf, die te gelijk de priester en de offerande is, onze smaadheid die wij onder de geweldenarij des duivels moesten dragen, en den vloek van ons zoude wegnemen); — alzoo behoort ook de heerlijkheid der verhooging tot den geheelen persoon en zijne ambtsbediening, zonder vermenging of vernietiging der naturen. Daarom wederlegt Christus de lasteringen die zijnen persoon en zijne ambtsbediening aangedaan werden in dier voege, dat Hij de heerlijkheid van zijnen geheelen persoon en ambtsbediening bevestigt zonder nogthans de naturen te vermengen; Mattheus XXVI: 63, 64: „De hoogepriester antwoordende, zeide tot Hem: ik „bezweere u bij den levenden God, dat gij ons zegt, of gij „zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods? Jezus zeide „tot hem: gij hebt het gezegd. Doch ik zeg ulieden, van „nu aan zult gij zien den Zoon des menschen zittende ter „regterhand der kracht Gods, en komende op de wolken des „hemels.”

Dus heeft Hij op de reeds aangehaalde plaats, 2 Petr. I: 17, 18, toen Hij zijnen jongeren eene voorproef zijner aanstaande verhooging gaf, uit de hoogwaardige heerlijkheid, bewezen dat Hij de eeuwige Zone Gods was, dewijl de heerlijkheid Zijns ligchaams het werk, en het getuigenis Zijner eeuwige Godheid was.

Hij versierde de menschheid, maar nam dezelve niet weg, gelijk ook de kerkvader Augustinus zegt, *„Hij heeft aan het „ligchaam heerlijkheid gegeven, doch de natuur heeft hij niet „weggenomen;”* en Paulus, Phil. III: 21.

Dewijl nu de persoon Christus, is God geopenbaard in het vleesch 1 Tim. III: 16, en wanneer dezelve aangevallen werd, de Godheid voornamelijk werd aangevallen, zoo wenscht Christus ook, dat de Godheid voornamelijk in de verhooging geopenbaard zoude worden, met deze woorden: „Verheerlijk mij, gij Vader bij u zelven, „met de heerlijkheid die ik bij u had, eer de wereld was," Joh. XVII: 5. En zeker, de menschelijke natuur, had vóór de schepping der wereld geene heerlijkheid bij den Vader, omdat zij niet was, maar nadat zij van het Woord is aangenomen, en het Woord in de aangenomen natuur, met den smaad des kruises voor eenen tijd overdekt was, zoo bidt de Zone Gods, dat de heerlijkheid zijner Godheid, die hij van alle eeuwigheid gehad heeft, openbaar zoude worden.

§ XXVIII.

Welke is dan de voortreffelijkheid van den mensch Christus, boven Johannes, Petrus, en zoo vele anderen? Vele, en in velerlei opzigten, want Hij gaat hen allen oneindig ver te boven; vooreerst, ten aanzien des persoons van welken de menschelijke natuur aangenomen is; ten tweede ten aanzien der gaven, ten derde eindelijk ten aanzien der ambtsbediening, om welke de menschelijke natuur aangenomen, en ten volle met gaven vervuld is.

Bijaldien er derhalve gevraagd werd welke voorregten niet een mensch op zich zelven bestaande, maar de menschelijke natuur met het Woord vereenigd heeft, zoo kunnen dezelve tot de drie hoofdpunten die wij zoo even genoemd hebben, het voegzaamst gebragt worden.

De eerste voortreffelijkheid is, dat gelijk die menschelijke natuur van alle zonden afgescheiden is, verder dan

alle engelen en menschen, zij alzoo te minder begeerig is om de Godheid zelve te zijn, als iemand der engelen of der gelukzalige menschen; maar erkennende, dat zij uit het stof der aarde genomen is, zoo erkent zij tevens de allergrootste eer die het schepsel kan te beurt vallen, namelijk, naar het zuivere welbehagen des Vaders, door het Woord in eenigheid des persoons te zijn aangenomen, in dier voege, dat deze menschelijke natuur, de persoon des Zoons Gods bijzonder eigen is, en alzoo God en mensch, de eenige Zone Gods is.

De eerste voortreffelijkheid dan der menschelijke natuur in Christus is deze, dat zij niet is een mensch op zich zelven bestaande, gelijk Petrus, of eenig ander mensch, en daarom ook niet een God gemaakten mensch, van welke misdaad zij zelve eenen afkeer heeft, maar dat de menschelijke natuur van Christus is, de eigene menschelijke natuur van den Zone Gods, zoodat deze persoon welke deze natuur met zich vereenigd onderhoudt, in waarheid kan zeggen: „Ik ben de „Schepper van Petrus, en de Schepper ook van mijne menschelijke natuur zoo wel als van Petrus, hetgeen noch Petrus, noch de engelen zonder de hoogste godslastering van zich zelven, of van eenig schepsel kunnen zeggen.”

§ XXIX.

De andere voortreffelijkheid is, dat gelijk de menschelijke natuur des woords, schepsel is en blijft, en de godheid zelve niet begeert te worden, zij alzoo ook met de geschapene gaven van het woord als schepper versierd is, die des scheppers eigene natuur betamen, verre boven alle engelen en menschen, niet slechts opdat zij uit dezelven zoude erkend worden, dat zij de eigene menschelijke natuur van het woord zelve zij, maar ook opdat de gemeenschap dier gaven naar

de gelegenheid van Zijn koninklijk en priesterlijk ambt, tot de uitverkorenen zoude geraken, uit kracht van de voorafgaande gemeenschap met het hoofd zelf, het vleesch geworden Woord, door den band van den geest des geloofs, Joh. III: 34: „Dezen geeft God den geest niet met mate," Joh. I: 12—16.

---

§ XXX.

Onder al de gaven nu, is de nederigheid des harten duidelijk, waardoor de genade voor ons verworven is, en in eeuwigheid bewaard wordt, en daarom in zijne geheele ambtsbediening uitmunt.

Dengenen derhalve die vraagt, met welke heerlijkheid de mensch Christus ten aanzien Zijner ambtsbediening schittert, antwoord ik, dat Hij zekerlijk zelf niet als een bijzonder op zich zelven bestaand wezen, maar als het zaad der vrouw, door het Woord aangenomen, in zijne vernedering den kop der slang heeft vermorseld, en Adams, en onzer aller ongeregtigheid en zonde, met God verzoend heeft, en de schande der vernedering afgelegd, doch de gave der nederigheid behouden hebbende, en in heerlijkheid blinkende, aan ons en andere zonen Adams deszelfs vruchten uitdeeld, genade voor genade; laat mij het nog wat duidelijker zeggen:

De menschelijke natuur van Christus, van het Woord onderscheiden, niet afgescheiden, (want als afgescheiden heeft zij nooit iets gehad, omdat zij nooit iets is geweest, en van het oogenblik der aanneming af niet meer van het Woord kan gescheiden worden), heeft ten aanzien der priesterlijke en koninklijke ambtsbediening, in de eenigheid des persoons des Woords, deze voortreffelijkheid, dat die nederigheid waardoor het vleesch geworden Woord

zich beneden den staat der zondaren heeft vernederd, tot in eeuwigheid vol van heerlijkheid bij den Vader is, en aller engelen en menschen heerlijkheid oneindig overtreft.

De koning en priester had wel op deze aarde die heerlijkheid der vernedering voor den Vader, maar omdat het nog niet blijkbaar was, dat die persoon het vleeschgeworden Woord was, daarom was de heerlijkheid dier nederigheid nog niet volkomen op aarde geopenbaard geworden, te weten: hoe groot, en van welke waardij dezelve was; hetwelk alles toen het Woord wel in het vleesch, echter zonder de zwakheid des vleesches, op den troon zijner heerlijkheid in den hemel verklaarde wie Hij was, voor geheel de schepping is geopenbaard geworden.

Derhalve zoo had de koning en priester Christus, op aarde de heerlijkheid der nederigheid, maar omdat dezelve op aarde overdekt was met de schande des kruises, gelijk ook zijne godheid, zoo moest dezelve daarom in den hemelschen troon der majesteit, in het grootste licht voor engelen en menschen geopenbaard worden; en omdat Hij het priesterlijk en koninklijk ambt niet heeft afgelegd, maar hetzelve voortzet, en wel op eene heerlijker wijze dan op aarde, zoo is het om die reden, dat Hij ons nog verwaardigt te genezen de gebrokenen van harte, en dat wij eenen hoogepriester hebben, die met ons medelijden kan hebben, in alle dingen die bij den Vader te doen zijn; eenen hoogepriester die van zich zelven getuigt: „leert van mij dat ik zachtmoedig ben en nederig van harte;" Matth. XI: 29.

Dit is dan geene kleine heerlijkheid van den vleesch geworden Zone Gods, door Zijne nederigheid te hoovaardij des duivels, en des verdorven menschdoms te hebben overwonnen, en wel voornamelijk die snoode begeerten naar gelijkheid met God; voorts tot in eeuwigheid een zachtmoedig hoogepriester te zijn, en nederig van harte

om de zonde te niet te doen, en de gebrokenen van harte te genezen.

Want naardien het vleesch geworden Woord aan de regterhand des Vaders verhoogd, voor ons verschijnt als een priester, en koning der geregtigheid en des vredes, zoo blinkt in de verhooging niet slechts de allerhoogste heerlijkheid der nederigheid uit, maar wischt zij ook alle schande des kruises uit, en verandert die in eene aan geheel de wereld geopenbaarde heerlijkheid, Openb. I: 5, 6; Coll. II: 9—15; welke nederigheid, waardoor Hij eenmaal een voorbidder, of ootmoedig smeeker voor ons is geworden, Hij ook in de hoogste heerlijkheid niet aflegt; en gelijk Hij door zijne vernedering den vrede voor ons gemaakt, en de regtvaardigheid voor ons verworven heeft, alzoo verlaat de koning des vredes in het hoogste licht, en de hoogste heerlijkheid, noch de nederigheid, noch hare vrucht.

§ XXXI.

Dit is derhalve geenszins de heerlijkheid der menschelijke natuur, door het Woord aangenomen en behouden boven de engelen en gelukzalige menschen, dat zij zich minder zoude erkennen een schepsel te zijn dan de engelen en menschen, of dat zij naar gelijkheid met God zoude haken, welke misdaad van den eersten Adam, en de daaruit voortvloeijende onheilen zij zelve met het Woord vereenigd door een tegenstrijdig middel genezen heeft, en de genezing eenmaal verworven, bewaart zij gestadig door datzelfde altijddurend middel. Ja, zij erkent dit meer dan alle engelen en menschen, en hoe groot het onderscheid is tusschen den schepper en alle geschapene dingen, door de wijsheid die in haar is.

Maar hare hoogste heerlijkheid, gelijk ik gezegd heb,

is de nederigheid aan heel de wereld geopenbaard, dat namelijk de vernedering op aarde ondergaan, in het hemelsch licht, eene eeuwige waarde, kracht en uitwerking, ten onzen nutte bij den Vader heeft; en de bron dezer nederige zachtmoedigheid droogt nimmer uit, maar hare steeds vloeijende stroomen zijn de gebeden dezes hoogepriesters ten goede van zijn gunstvolk.

Zoo dan, dit is ten aanzien der ambtsbediening de hoogste en openlijk verklaarde heerlijkheid des persoons van het vleeschgeworden Woord, dat Hij is het zaad der vrouw, de priester en koning der kerk, die in nederigheid ons gelijk geworden is, maar nu boven alle heerlijkheid der schepselen verhoogd, den kop der slang vermorseld, en de allervermetendste opgeblazenheid der eerste ouderen tot in eeuwigheid verzoend heeft, en het verbond der genade door zijne vernedering bevestigd, tot in eeuwigheid bewaart. Nu evenwel niet meer in verachting en zwakheid, maar met alle magt openlijk voor engelen en menschen geopenbaard, terwijl niet alleen de verdienste zijner nederigheid hare kracht eeuwig bij den Vader vertoont, maar Hij ook door de zwakke prediking des kruises krachtig werkzaam wil zijn, en de geheele wereld onder zijne heerschappij brengen, 1 Cor. II: 6—10.

§ XXXII.

Want alle magt die Hem gegeven is in den hemel en op de aarde, is eene magt der ambtsbediening, die de nederigheid des Zoons niet te niet doet, noch de prediking des kruises verijdelt, 1 Cor. II: 1—8 en 1 Cor. I: 17 tot 21, maar hare heerlijke kracht wijd en zijd vertoont, 1 Cor. I: 23—25; alle deze magt, zeg ik, van welke Hij bij Matth. XXVIII: 18, 20 spreekt: „Mij is gegeven alle magt in den

„hemel en op aarde, gaat dan henen, onderwijst alle volkeren enz.,” is eene magt der priesterlijke en koninklijke ambtsbediening, gegeven niet aan een mensch op zich zelven bestaande, noch aan eene natuur in den Middelaar, maar aan den geheelen persoon van het vleeschgeworden Woord, omdat de geheele persoon koning en priester is naar de beide naturen; derhalve kon al die magt niet gegeven worden, dan aan den geheelen persoon, het vleeschgeworden Woord, want aan het Woord, buiten het aangenomen vleesch, kon dezelve niet gegeven worden, en de menschelijke natuur, is geen bijzonder wezen op zich zelven bestaande, gelijk ik gezegd heb, dat zij zich zelve zoude ophouden, veel minder dat zij alle magt zoude ontvangen en uitoefenen.

§ XXXIII.

Al deze magt aan het vleeschgeworden Woord gegeven voor de opvaring ten hemel, brengt niet te weeg, dat zijn ligchaam toen al in den hemel zoude zijn, toen Hij, staande op den berg, deze dingen sprak, want de opvaring ten hemel is er waarlijk op gevolgd, waar dus zijn ligchaam te voren niet was.

§ XXXIV.

Ook bragt die magt niet mede, dat Hij, vóór Hij ten hemel voer, aan de regterhand Gods zoude gezeten zijn, welke zitting wij te voren betoogd hebben dat op de hemelvaart gevolgd is; want schoon Hem toen al, toen Christus sprak, alle magt waarlijk gegeven was, zoo is die magt evenwel niet vóór, maar na de opvaring ten hemel openlijk voor engelen en menschen, op den troon

der majesteit in de hoogste hemelen vertoond geworden, en van daar over de geheele aarde door hare uitwerking, namelijk door de uitstorting van den H. Geest, den scepter zijner sterkte uit Sion gezonden, Ps. CX: 2; Jes. II: 3; Rom. X: 15, 18.

---

§ XXXV.

Veel minder is ook al deze magt, welke aan den geheelen persoon, het vleeschgeworden Woord gegeven is, dezelfde met de almagt, die tot het wezen Gods behoort, omdat zoodanig eene kracht aan het Woord, die de almagtige God is, niet behoefde gegeven te worden, noch aan zijne menschelijke natuur, omdat die op zich zelve niet bestaat, noch zich zelve ophoudt, maar op het allerminste is haar gegeven, dat zij eene almagtige kracht zoude hebben, die in den persoon des Zoons, van de eeuwige generatie uit het wezen des Vaders niet kan afgescheiden worden; hetwelk zeker volgen moest, indien alle, of elke magt gelijk was aan almagt, en bijaldien al die magt, niet eene magt der ambtsbediening, maar eene almagt des wezens was. Ja, wat meer is, daar zoude uit volgen, dat der geloovigen zielen en ligchamen uit het wezen Gods gegenereerd zijn, bijaldien de magt te geven hetzelfde is, als het wezen Gods mede te deelen; want Johannes zegt: „Zoo velen Hem aangenomen hebben, dien heeft „Hij magt gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die „in Zijnen naam gelooven; welke niet uit den bloede, noch „uit den wil des vleesches, noch uit den wil des mans, maar „uit God geboren zijn," Joh. I: 12, 13. Ik vergelijk hier nu niet onze aanneming tot kinderen, met het vleeschgeworden Woord, die niet alleen de Zone Gods is ten aanzien van de goddelijke natuur door eeuwige generatie uit het wezen des Vaders, maar ook ten aanzien van de menschelijke natuur

tegelijk de eenige Zone Gods, niet dat de menschelijke natuur uit het wezen des Vaders gegenereerd is, hetgeen volgen zoude, indien zij eene almagtige kracht in zich had, noch dat Christus naar zijne menschelijke natuur door aanneming de Zone Gods is, op dezelfde wijze als wij, dat zij ver; maar dat de menschelijke natuur van den eeuwigen Zone Gods, in eenigheid des persoons aangenomen, de eigenschappen beider naturen behoudt, en alzoo de Zone Gods gesteld is tot een hoofd aller engelen en menschen, Col. I: 19; die, hoewel Hij de almagt bezit door eeuwige generatie en eenswezens met den Vader is, nogtans als het vleeschgeworden Woord naar de beide naturen alle magt ontvangen heeft, voor zoo veel Hij tot een hoofd der kerk is gesteld, hetwelk eene magt der ambtsbediening is, om al hetgeen tot zijn koninklijk en priesterlijk ambt behoort, uit te voeren, zoo als de eigenschap der beide naturen in den geheelen persoon medebrengt.

---

§ XXXVI.

Want indien de schenking van alle magt, de menschelijke natuur almagtig maakt, zoo maakt zij daardoor die natuur tot God, welke tastbare ongerijmdheid doet zien, dat die schenking van alle magt niet mede brengt, dat de menschelijke natuur daardoor almagtig, en alzoo God wordt; maar veeleer is het een krachtig getuigenis dier groote wondervolle waarheid, dat de menschelijke natuur op het allernaauwst met het eeuwige Woord vereenigd is, die van nature almagtig is, omdat zij niet anders, dan met het Woord vereenigd, voor al die magt der ambtsbediening vatbaar was. En alzoo staat het vast, dat al die magt, eene magt der ambtsbediening is, en niet eene kracht des wezens.

---

§ XXXVII.

Een en ander is voorts ook duidelijk, dat de uitvoering van het bevel van Christus er vervolgens bijvoegt: „gaat dan „henen, onderwijst al de volken, dezelve doopende enz.;” waartoe Hij niet wil dat zij zich zouden aangorden, voor zij met kracht uit de hoogte aangedaan waren, gelijk Lucas in diezelfde rede, welke Hij op den berg voor de hemelvaart heeft gehouden, verhaalt, Hand. I: 4, 5; waarmede Hij toont dat het er zoo ver van daan is, dat al die ontvangene magt, de opvaring in de hoogste, en den ingang in het hemelsch heiligdom, zoude beletten, dat zij veeleer uit de hoogte, nadat dezelve in het hemelsch heiligdom zoude zijn geopenbaard geworden, de kracht der ontvangene magt uit de uitgestorte gaven des geestes zouden bekomen, waardoor zij het bevel om Zijn koninkrijk voort te planten, en de verzoening aan de menschen mede te deelen, 2 Cor V: 19, 20, zouden uitvoeren; en dat Hij alzoo in den hemel zoude zijn, om die dingen te volbrengen, die den Hoogepriester en koning in de menschelijke natuur, in het hemelsch heiligdom, te doen zijn, dat Hij nogtans ten aanzien van de goddelijke natuur, die geenszins van de menschelijke is afgescheiden, met haar zoude zijn, en dit wel al de dagen tot aan de voleindiging der wereld.

Want na het volbragte priesterwerk op aarde, en de verwerving van het koninkrijk in zwakheid, was er de tegenwoordigheid des vleesches op aarde niet meer noodig, noch om het eeuwige priesterdom te achtervolgen, noch om het koninkrijk dat geestelijk is, tot aan het einde der wereld voort te planten, anders zoude hij niet den Geest, maar het vleesch uit de hoogte over de apostelen uitgestort hebben. En zulks was, bijaldien de tegenwoordigheid des vleesches op aarde niet noodig was, (hetwelk evenwel ons die op aarde verkeeren altijd is, als een tusschenkomend middel, opdat wij

door den band des Geestes met hetzelve vereenigd, de goederen die de hemelsche Vader aan hetzelve heeft toegedacht, deelachtig zouden worden), de overstorting der goddelijke eigenschappen in het aangenomen vleesch veel minder noodig, waardoor het vleesch op aarde overal tegenwoordig zoude gesteld worden. Zelfs zoude die overstorting de vereeniging beletten, en het eeuwig koninkrijk en priesterschap verhinderen. Want naardien God een verterend vuur is, en wij eenen middelaar noodig hebben, die de hitte van Gods toorn over de zonden tot in eeuwigheid voor ons uitbluscht, zoo is het noodzakelijk dat het Woord in zoodanig eene aangenomen ware menschelijke natuur voor ons verschijnt, die de eigenschappen der menschelijke natuur behoudt, en niet eene zoodanige, die de goddelijke eigenschap des verteerenden vuurs, in zich door overstorting zoude ontvangen hebben. Maar door de zitting aan de regterhand Gods des almagtigen moet niet verstaan worden, eene dadelijke overstorting der goddelijke eigenschappen in het vleesch, omdat zulks op het allersterkst met het oogmerk van Christus zitten aan de regterhand Gods strijdt, hetwelk is eene gedurige afwending van Gods toorn tegen onze zonden, tot welk einde de geheele persoon van Christus, en alzoo ook de aangenomene menschelijke natuur aan de regterhand Gods des Vaders gezeten is, opdat er door dezelve zoodanig eene afkeering van den brandenden toorn naar zijne eeuwige priesterlijke bediening, gedurig zonder ophouden zoude worden uitgevoerd.

VII[de]. ARTIKEL.

VAN WAAR HIJ KOMEN ZAL OM TE OORDEELEN DE LEVENDEN EN DOODEN.

---

§ I.

In de eerste plaats willen wij zien wie de persoon is die komen zal, en van waar hij komen zal, eer wij dit artikel op de beide deelen des verbonds toepassen. De persoon is dezelfde die geleden heeft, die opgevaren is, die aan de regterhand Gods gezeten is, te weten niet een mensch op zich zelven bestaande maar het vleesch geworden Woord, Joh. V: 25—27; Marc. III: 8—11; Tit. II: 13, 14, III: 4—7; Matth. XXVI: 64: „Van nu aan zult gij zien den Zoon des „menschen, zittende ter regterhand der kracht Gods, en „komende op de wolken des hemels," Hand. III: 20, 21: „En hij gezonden zal hebben Jezus Christus, die u te voren „gepredikt is; welken de hemel moet ontvangen tot de tijden „der wederoprigting aller dingen, die God gesproken heeft „door den mond al zijner heilige profeten van alle eeuwen;" Phil. III: 30: „Maar onze wandel is in de hemelen, waar„uit wij ook den Zaligmaker verwachten, namelijk den Heer „Jezus Christus," 1 Thess. I: 10: „En zijnen Zoon uit „de hemelen te verwachten, denwelken Hij uit de dooden „verwekt heeft, namelijk Jezus, die ons verlost van den toe„komenden toorn;" en 1 Thess. IV: 16, 17: „Want de „Heere zal zelf met een geroep, met de stem des archan„gels, en met de bazuine Gods nederdalen van den hemel; „en die in Christus gestorven zijn, zullen eerst opstaan. „Daarna wij, die levend overgebleven zijn, zullen te zamen „met hen opgenomen worden in de wolken, den Heere te

„gemoet, in de lucht; en alzoo zullen wij altijd met den „Heere wezen. 2 Thess. I: 6—10: „Alzoo het regt is bij „God verdrukking te vergelden dengenen, die u verdrukken; „en u die verdrukt wordt, verkwikking met ons, in de open- „baring van den Heere Jezus van den hemel met de engelen „zijner kracht, met vlammend vuur wraak doende over dege- „nen, die het evangelie van onzen Heer Jezus Christus niet „gehoorzaam zijn. Dewelke zullen tot straf lijden het eeuwig „verderf, van het aangezigt des Heeren, en van de heerlijk- „heid zijner sterkte. Wanneer Hij zal gekomen zijn, om „verheerlijkt te worden in zijne heiligen, en wonderbaar te „worden in allen, die gelooven (overmits onze getuigenis onder „u is geloofd geworden) in dien dag;" en Hoofdst. II: 8: „En alsdan zal de ongeregtige geopenbaard worden, denwel- „ken de Heere verdoen zal door den Geest zijns monds, en „te niet maken door de verschijning zijner toekomst," Tit. II: 11—13; 1 Cor. XI: 26.

---

§ II.

De beschrijving van Christus wederkomst ten oordeel komt voor, Matth. XXIV: 23—27: „Alsdan, zoo iemand tot „ulieden zal zeggen: ziet, hier is de Christus of daar; gelooft „het niet. Want er zullen valsche Christussen en valsche pro- „feten opstaan, en zullen groote teekenen en wonderheden „doen, alzoo dat zij (indien het mogelijk ware) ook de uit- „verkorenen zouden verleiden. Ziet, ik heb het u voorzegd! „Zoo zij dan tot u zullen zeggen: ziet, Hij is in de woes- „tijn; gaat niet uit: ziet, Hij is in de binnenkameren; ge- „looft het niet. Want gelijk de bliksem uitgaat van het „oosten, en schijnt tot het westen, alzoo zal ook de toekomst „van den Zoon des menschen wezen", enz. en Luc. XXI: 27, „28: En alsdan zullen zij den Zoon des menschen zien komen

„in eene wolk, met groote kracht en heerlijkheid. Als nu „deze dingen beginnen te geschieden, zoo ziet omhoog, en „heft uwe hoofden opwaarts, omdat uwe verlossing nabij „is;” doch op het allervolkomenst wordt de toekomst van Christus ten oordeel voorgesteld, Matth. XXV: 31—46; X: 32, 33; Marc. VIII: 38; 1 Thess. IV: 14—18; V: 23; Openb. XIV: 9—12.

§ III.

Zien wij thans hoe dit artikel met het vorige te zamen hangt, en tot de beide deelen van Christus borgtogt dient.

Nademaal de koning en priester der kerk, Christus, zittende ter regterhand Gods des Vaders, de beide deelen des verbonds dermate bedient, dat diegenen, welke door Hem geregtvaardigd zijn, schoon zij vrede in hunne conscientiën hebben, door de wereld evenwel onder de kwaaddoeners gerekend worden, opdat zij het Hoofd in smaadheid zouden gelijkvormig zijn, ten andere ook zoodanig, dat Hij Zijne bondgenooten in dit leven niet volkomen van alle zonden verlost, maar door hen onder het kruis en de verongelijkingen der vijanden te houden, de zonden allengskens in hen doodt en zijne wetten in hunne harten schrijft, daarom wil Hij, dat de geloovigen hunne hoofden zullen opheffen om zijne wederkomst te verwachten; Luc. XXI: 28. „Als nu „deze dingen beginnen te geschieden, zoo ziet omhoog, en „heft uwe hoofden opwaarts, omdat uwe verlossing nabij is.”

§ IV.

En dewijl nu het oordeel bestaat in de onschuldigen vrij te spreken en te verheerlijken, en de schuldigen

te veroordeelen en te straffen, zoo gelooven wij, dat Hij derwijze zal oordeelen, dat Hij de geloovigen openlijk in zich zelven vrijspreken, en zijne gaven (door welke Hij zijne wetten in hunne harten geschreven heeft) in hen kroonen zal, en daarentegen de verachters des evangeliums en overtreders zijner wetten, tot regtvaardige straffen verwijzen zal, hetgeen zij zich zelven zullen te wijten hebben, dewijl Christus alleenlijk de oorzaak des genade-verbonds, en geenszins der verdoemenis is, (want hoe zoude de dood van het leven kunnen voortkomen?) schoon Hij ook het vonnis der verdoemenis over de verworpenen zal vellen, gelijk Hij verzekert, Hosea XIII: 9, en Johannes III: 17—19: „Want „God heeft Zijnen Zoon niet gezonden in de wereld, opdat „Hij de wereld veroordeelen zou, maar opdat de wereld „door Hem zou behouden worden;” (waarbij opgemerkt moet worden dat, *veroordeelen*, bij Johannes hetzelfde is, als *verderven*, hetwelk van het tegenovergestelde woord *behouden*, wordt afgeleid en geenszins beteekent een vonnis der veroordeeling uit te spreken). „Die in Hem gelooft, „wordt niet veroordeeld, maar die niet gelooft, is alreede „veroordeeld, dewijl hij niet heeft geloofd in den naam des „eeniggeboren Zoons Gods. En dit is het oordeel: dat het „licht in de wereld gekomen is, en de menschen hebben de „duisternis liever gehad dan het licht, want hunne werken „waren boos.”

---

§ V.

Het eerste oogmerk dan van Christus wederkomst ten oordeel is, opdat de Zone Gods in zijne ware menschelijke natuur, in welke Hij als een kwaaddoener geleden heeft, regtvaardig verklaard worde in de tegenwoordigheid van alle engelen en menschen, gelijk er Hand. III:

20, vergel. met vs. 14 gezegd wordt: „Als God dezen „regtvaardigen zal gezonden hebben;” zie ook Joh. XIX: 37. Opdat hetzelfde vleesch geworden Woord, hetwelk te voren regtvaardig is verklaard geworden in den hemel in de tegenwoordigheid der engelen, en in de conscientiën der geloovigen, nu ook in de tegenwoordigheid der slang en zijns zaads, Zijne, en der Zijnen regtvaardigheid in Hem, openlijk te voorschijn brenge, als ook het regtvaardig vonnis ter eeuwige verbrijzeling der slang en zijns zaads, maar daarentegen de overwinning van het uitverkoren vrouwenzaad, in haar hoofd te voorschijn brenge en uitvoere. Dit einde derhalve strekt tot bevordering van het eerste deel des genade-verbonds; want daarmede gaat gepaard, de plegtige regtvaardigmaking van al de uitverkorenen en geloovigen, door den regter zelven die voor hen gestorven is; en juist daarom heeft de Vader gewild, dat de persoon des regters zoude zijn, het vleesch geworden Woord, Joh. V: 27, „en heeft den Zoon magt gegeven, om gerigt te houden, omdat Hij des menschen zoon is;” opdat onze harten volkomen rust zouden hebben, in de verzoening, die door den dood van den regter zelven geschied is, om welke reden ook Paulus wil, dat wij van onze zaligheid verzekerd, „van dit brood etende, en van dezen drinkbeker „drinkende, den dood des Heeren zouden verkondigen tot „dat Hij komt;” 1 Cor. XI: 27 en Hebr. IX: 28: „Christus eenmaal geofferd zijnde, om veler zonden weg te nemen, „zal ten anderen maal zonder zonde gezien worden van „degenen, die Hem verwachten tot zaligheid;” even zoo 2 Thess. I: 9, 10.

---

§ VI.

Hier komt bij het andere oogmerk, namelijk de volkomene vernieuwing, of verheerlijking der kerk, Phil.

III: 20, 21: „Onze wandel is in de hemelen, waaruit „wij ook den Zaligmaker verwachten, namelijk den Heere „Jezus Christus, Die ons vernederd ligchaam veranderen „zal, opdat hetzelve gelijkvormig worde aan zijn heerlijk „ligchaam, naar de werking waardoor Hij ook alle dingen zich zelven kan onderwerpen, zie ook Epheze V: 23—30.

§ VII.

En opdat voorts niets de heerlijkheid des Hoofds of der leden verdonkeren of beletten zoude, zoo zal de regter de geloovigen van de ongeloovigen afscheiden, niet slechts tot het gerigt, maar ook daarna, en wel tot in alle eeuwigheid, met eene zoo groote tusschenruimte, als hemel en hel van elkander verwijderd zijn, wanneer Hij de ongeloovigen tot het eeuwige vuur zal veroordeeld, maar de geloovigen, met zich in het hemelsch koninkrijk gebragt hebben, Mattheus VIII: 11—12: „Doch ik zeg u," (zegt Christus, nadat Hij het geloof van den hoofdman over honderd geprezen had), „dat velen zullen komen van oosten en westen, en „zullen met Abraham, en Izak, en Jacob, aanzitten in het „koninkrijk der hemelen. En de kinderen des koninkrijks „zullen uitgeworpen worden in de buitenste duisternis, „aldaar zal weening zijn, en knersing der tanden;" en Joh. „XIV: 3: En zoo wanneer ik heen zal gegaan zijn, en u „plaats zal bereid hebben, zoo kome ik weder, en zal u tot „mij nemen, opdat gij ook zijn moogt, waar ik ben;" en van Judas is geschreven „dat hij henen gegaan is in zijne „eigene plaats," Hand. I: 25 en van den rijken man, en andere verdoemden staat er, Luc. XVI: 26: „En boven dit „alles, tusschen ons en ulieden is eene groote klove gevestigd;" maar van de geloovigen wordt gezegd, 1 Thess. IV: 17, dat

zij, „zullen opgenomen worden, in de wolken, den Heere „te gemoet in de lucht, en alzoo zullen wij altijd met den „Heere wezen.”

---

§ VIII.

Tot nu toe hebben wij over de beide deelen des verbonds gesproken, thans willen wij onze aandacht vestigen op het hoogste doel des verbonds. Want Hij zal komen om zijne heerlijkheid te openbaren, die Hij van eeuwigheid besloten heeft te bewijzen; de heerlijkheid der barmhartigheid in den gezegenden door Zijne verdiensten en kracht. Uit Zijne kracht in hen, zal Hij nu betoonen de gemeenschap der zegeningen aan Zijne verdiensten, Mattheüs XXV: 35, 36; Hand. III: 26 en XXVI: 18—23; maar de heerlijkheid der geregtigheid en des toorns tegen de zonde, in de ongeloovigen, de oorzaak van welke vervloeking, namelijk de zonde, in hen ligt, hetwelk de regter ook uit de vruchten zal betoogen. In dit opzigt wordt die dag genaamd „de dag des toorns,” Rom. II: 4: 5, en alzoo zal volkomen vervuld worden hetgeen Gen. III: 15 geschreven staat: „het zaad der vrouw zal den kop der slang vermorselen.” Want, schoon de zonden der geloovigen verzoend zijn, en zij daarom in de verdoemenis niet zullen komen, en Hij door zijnen dood te niet gedaan heeft, dengenen die het geweld des doods had, omdat evenwel de satan tot nog toe de geloovigen bestrijdt, zoo in eigen persoon, als door de goddeloozen, en alzoo Christus die het zaad der vrouw is, zelven bestrijdt in zijne leden, welke leden de overblijfselen der zonden nog aankleven, en den tijdelijken dood, zoo moeten al die dingen door de volheid der zegeningen in ons vernietigd worden, opdat de zonde, door de geregtigheid, de dood door het leven verslonden, en de satan met

alle goddeloozen in de eeuwige straffen geworpen worde, hetwelk de geheele, en eindelijk vermorseling is, door Hem die is, de Heere geopenbaard in het vleesch. Hos. XIII: 4: „Ik ben toch de Heere, uw God, van Egypteland af; „daarom zoudt gij geenen God kennen dan Mij alleen, „want er is geen Heiland dan Ik," en vs. 14: „Doch „Ik zal hen van het geweld der hel verlossen, Ik zal ze vrij „maken van den dood: O dood! waar zijn uwe pestilentieën? „hel! waar is uw verderf? berouw zal van mijne oogen „verborgen zijn," dat is: ik zal door geen berouw gedreven worden om mijn vonnis te veranderen, want dit zal zonder eenigen twijfel geschieden. Deze plaats past Paulus op Christus laatste toekomst toe, 1 Cor. XV: 54—58, en zegt dat deze belofte dan hare volkomen vervulling zal erlangen.

---

§ IX.

Wij moeten ons nu door het geloof, den Heere Jezus uit de hemelen tot zaligheid verwachtende, 1 Thess. I: 10, en eene goede conscientie tot het laatste oordeel voorbereiden, dat is: door een geloof hetwelk alleen steunt op de beloften der genade, en met de vruchten des geloofs, die van hetzelve getuigen, en door welke hetzelve geoefend wordt, dat is: met eene zekerheid van alle vernietigde gedachtenis der zonde door Christus, en met een ijverigen lust om God naar zijne wetten te gehoorzamen, welken de H. Geest zich verwaardigt in de harten te schrijven, en om welke te vervullen, niet te vernietigen, Christus verzekert dat Hij gekomen is; en alzoo moeten wij eene goede conscientie bewaren in alle dingen, „totdat de Heere zal gekomen zijn, die in het „licht zal brengen hetgeen in de duisternis verborgen is, en „openbaren de raadslagen der harten," 1 Cor. IV: 5. Daar-

om zegt Paulus, Hand. XXIV: 16: hierin oefen ik mij „zelven, om altijd eene onergerlijke conscientie te hebben „bij God en de menschen; en Christus is het, „die zich „zelven voor ons gegeven heeft,” Gal. I: 4, „die ons verlost „van den toekomenden toorn,” 1 Thess. I: 10, die eindelijk zich zelven zullende opofferen, gezegd heeft: „In„dien zij dit doen aan het groene hout, wat zal aan het „dorre geschieden?” Lucas XXIII: 31; en die het geloof en de bekeering door de kracht van zijnen H. Geest, in de harten der uitverkorenen, door het evangelie werkt. Want het evangelie stelt ons de hoogste barmhartigheid Gods voor, in den Zoon voor ons overgegeven, en ook de hoogste gestrengheid zijner geregtigheid tegen de zonde. Daarom heeft Petrus Handelingen X: 36—42, den inhoud van het gebod om het evangelie te prediken daarin gesteld, dat hij leert, dat het vleesch geworden Woord zelf (want dit wil hij aanwijzen, wanneer Hij hem noemt „een „Heer van allen,”) gesteld is tot een regter, die geleden heeft, omdat namelijk in dienzelfden, die geleden heeft, en tot regter gesteld is, beiden uitblinkt, de hoogste en gewisse barmhartigheid omtrent de geloovigen, en de hoogste haat tegen de zonde, en gestrengheid der geregtigheid, tegen de verachters der barmhartigheid en langmoedigheid Gods, welken Christus noemt: „het dorre „hout,” daarom voegt Petrus er bij, vs. 43, „dat al de „profeten Hem getuigenis geven, dat een iegelijk die in Hem „gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door Zijnen „Naam.”

Derhalve hoezeer God ons die Hij geroepen heeft heeft lief gehad, en de zonde gehaat heeft, is uit Christus die gekruist en tot regter gesteld is, duidelijk, Romeinen V: 8, en VIII: 32. De uitvoering van het besluit der liefde, is de verzoening der zonde, en de heiligmaking, Handelingen III: 25, 26. En dit dient ook tot een bewijs dat het geloof de eerste plaats bekleedt, maar dat de bekee-

ring als eene vrucht des geloofs uit dezelve volgt, even als God in het besluit om ons lief te hebben, de bron is, waaruit de zending des Zoons in de wereld is voortgevloeid, schoon Hij in deszelfs uitvoering te gelijk heeft verklaard, dat Hij de zonde op het hoogste haat. Het geloof die liefde in Christus smakende, berust alzoo in God, en wordt dus één met Hem, Johannes XVII: 21; en daaruit vloeit vervolgens het vlieden en de haat der zonde, en de ijverige betrachting der geregtigheid voort, want alhoewel in den gekruisten Christus, die tot een regter van allen gesteld is, beide zaken uitblinken, en hoe uitnemend Hij ook de geroepenen lief heeft, en de zonde haat, zoo is evenwel de liefde tot ons, en niet de haat der zonde de bron geweest van de overgave Zijns Zoons. Dus omhelst ook het geloof eerst deze liefde, naderhand wordt er ook door den Geest van Christus een haat tegen de zonde verwekt, die zij leeren inzien dat God op het hoogste haat.

Alzoo bereidt ons de H. Geest tot de toekomst van Christus. Eerst leert Hij op het krachtigst, dat men zich met ijver moet toeleggen op de zekerheid des geloofs, en voor geen ding zich meer wachten, dan dat de duivel het vertrouwen op Christus die voor ons geofferd is, niet verzwakke, omdat er als dit offer door ongeloof weggenomen is, geen slagtoffer meer overig blijft voor de zonden, gelijk Paulus met den grootsten ijver wil, dat de harten der Hebreërs op dezelve gegrond zouden zijn, en leert, dat het grootste vergif der oude slang is, het vertrouwen op dit offer weg te nemen, hetwelk eenmaal door ongeloof weggenomen zijnde, zoo blijft er geene verzoening meer overig. Immers toch, wanneer iemand al zijn goed den armen gaf, doch zonder geloof, hetwelk Christus en zijne toekomst lief heeft, het zou hem geene nuttigheid geven, „want al wat uit het geloof niet is, dat is zonde,” Romeinen XIV: 23.

De orde derhalve om ons tot het laatste oordeel te bereiden, moet naarstiglijk worden waargenomen, opdat wij ons op de zekerheid des geloofs voornamelijk toeleggen. Want overmits God de zonden op het hoogste haat, en wij echter dezelve in ons ontwaar worden, voor wij nog het gevoel der verborgene liefde Gods bespeuren, zoo moeten wij met het geloof door Hem beschonken worden, om de zonden, waarom wij met regt gehaat waren, in den Zoon verzoend te zien, waaruit naderhand een vlieden van de zonden zal voortvloeijen, welke wij zien dat God zoo zeer haat, dat Hij niet dan door tusschenkomst van zoo groot een zoenprijs met ons heeft willen verzoend worden, Joh. XIII: 8.

Evenwel blijkt niet genoegzaam waarom en hoe het geloof ons dit toebrengt, dat wij voor den regterstoel van Christus kunnen bestaan, en erfgenamen des eeuwigen levens worden. Of omdat Christus ons door zijnen Geest wederbaart, opdat Hij in ons leve en de geregtigheid Gods in ons begonnen in stand houdt? Of omdat de regter zich zelven voor ons gegeven heeft, en wij daarom door eene genadige vergiffenis regtvaardig voor God gerekend zouden worden? Ik antwoord: schoon deze twee zaken in het leven des christens altijd hand aan hand gaan, zoo moet evenwel, wanneer er van de zekerheid der zaligheid gesproken wordt, dit voor de éénige en geheele oorzaak gehouden worden, dat God ons de zonden niet toerekent, omdat Hij ons uit genade lief heeft, Joh. III: 16. Daarom zegt de regter: „Komt gij gezegenden mijns Vaders, „beërft het koninkrijk dat u bereid is van de grondlegging „der wereld.” In de zegening wordt met name melding gemaakt van zijne offerande, waardoor de vloek en den dood, tegelijk met de zonde zijn te niet gedaan, in diezelfde offerande uit de genadige bron van Gods goedheid, Gal. III: 13, 14; 1 Thess. I: 10; Joh. III: 14—17.

VIII^{ste}. ARTIKEL.

IK GELOOF IN DEN HEILIGEN GEEST.

---

§ I.

Eer wij dit artikel op de beide deelen des genade-verbonds overbrengen, moet er met een enkel woord van den persoon des Heiligen Geestes gesproken worden, aangezien de Heere in den inhoud des verbonds zelf beloofd heeft, dat Hij zijne kennis zal geven en ook zijnen Geest, in ons binnenste, Jer. XXXI: 33.

In de eerste plaats gelooven wij, dat de Heilige Geest de derde persoon is in het ééne Goddelijke Wezen, die van den Vader, en van den Zoon, uitgaat, Joh. XV: 26. Derhalve is het zeker, aangezien Hij een persoon is, van den Zoon onderscheiden, dat de Schrift, door de volheid van den gegeven Geest zonder mate, niet verstaat de persoonlijke vereeniging der menschelijke natuur met den persoon des Zoons, maar zij verstaat den Heiligen Geest met zijne gaven, dewelke Christus aan zijne ledematen, naar de mate zijner gaven mededeelt, gelijk de woorden van den tekst luiden: „En uit zijne vol„heid hebben wij allen ontvangen ook genade voor genade," Joh. I: 16. De persoonlijke vereeniging nu deelt Hij niet aan hen mede, zelfs niet een eenig deel daarvan; dus wordt er in het zeggen van Jesaja XI: 2, 3: „En op Hem, (na„melijk op de scheut, voortkomende uit de wortelen van „Isai,) zal de Geest des Heeren rusten, de Geest der wijs„heid en des verstands, de Geest des raads en der sterkte, „de Geest der kennis en der vreeze des Heeren, en zijn rie„ken zal zijn in de vreeze des Heeren;" verstaan de persoon

des H. Geestes met zijne gaven, waarmede Hij de menschelijke natuur in Christus versiert, hetgeen Johannes alzoo schrijft vervuld te zijn: „Dezen geeft God de Vader den Geest niet met mate,” Joh. III: 34. Ziet ook de vervulling tegelijk met de voorzegging, Ps. XLV: 8, vergeleken met Hebr. I: 8, 9; maar in de plaatsen Jes. VII: 14: „Zijn naam zal „Immanuel genaamd worden,” en Jes. IX: 5: „Het kind „dat ons geboren zal worden, zal de sterke God genaamd „worden,” wordt de tweede persoon in de drieëenheid het vleesch geworden Woord aangewezen; want schoon ik aan één niet kan denken, of ik wordt van drie omschenen, zoo is nogtans een ander de persoon van het vleesch geworden Woord, en een ander de persoon des H. Geestes met de volheid zijner gaven, uit welke de leden van Christus scheppen, alhoewel zij ze niet geheel uitscheppen; zij matigen zich de persoonlijke vereeniging met het Woord, de oorzaak en bron der volheid niet aan, aangezien zij zelfs de uitwerking der vereeniging, die volheid der gaven niet ontvangen, maar alle geloovigen met de mate der gaven Christi tevreden zijn. Want de ontvangst behoort tot de heerlijkheid des hoofds, dewelke in diezelfde volheid medegedeeld zijnde aan de leden, niet opgehelderd, maar verdonkerd zoude worden.

---

§ II.

Voorts gelijk ik geloovende in Christus het vleeschgeworden Woord dat eene offerande geworden is, door Hem en in Hem te gelijk mijn vertrouwen stel op den Vader, gelijk Christus zegt: „Filippus, die mij gezien heeft, die heeft den Vader „gezien;” Joh. XIV: 9, alzoo ook geloovende in het vleesch geworden Woord, en door hetzelve in den Vader, die den Zoon in het vleesch gezonden heeft, stel ik mijn vertrouwen tevens op den Heiligen Geest, die van Christus en van den

Vader uitgaat, Joh. XIV: 16, als op den waarachtigen levenden God, die het verbond in den dood des Middelaars bevestigd houdt, Hebr. X: 15, 16, en met mijnen geest getuigt, dat Hij mijne zonden niet wil gedachtig zijn, alzoo dat er geene offerande meer voor de zonden noodig is, en dat Hij zijne wetten in mijn hart zal schrijven.

---

§ III.

Deze werking nu, heeft de H. Geest met den Vader en den Zoon gemeen. Immers naardien de hemelsche Vader, door en om Christus de zonden, wel niet van alle menschen, maar van diegenen welke Hij uitverkoren heeft, en krachtdadiglijk roept, of met het geloof beschenkt, niet meer wil gedachtig zijn, zoo geeft Hij door en om Christus dezelven den H. Geest, die hen Christus inlijft, opdat zij zouden ontwaren, dat de offerande der verzoening hun behoort, (want Christus is de behouder zijns ligchaams, Eph. V: 23; Hand. II: 38—47), en alzoo de belofte der schulduitdelging aan hunne harten verzegeld worde, voorts opdat de geestelijke gaven der kennisse Gods, des verstands, en der vreeze des Heeren, en andere dergelijke, door de genadige gaven des Vaders, en des Zoons, van het hoofd op de ond rhoorige leden door de werking van dienzelfden Geest zouden overgestort en medegedeeld worden.

---

§ IV.

Hij wordt, omdat Hij ons alzoo van onze verzoening met God, en door dezelve van onze aanneming tot kinderen verzekert Zach. XII: 10 genaamd: „de Geest der

„genade en der gebeden.” Ten anderen, overmits de Vader en den Zoon, door den H. Geest, Zijne wetten in onze harten schrijven, (want Hij zegt: „ik zal mijnen Geest geven in het binnenste van hen, Ezech. XXXVI: 27, zoo bekomt Hij van die veelvoudige inschrijving, onderscheidene benamingen, gelijk de wet Gods onderscheidene deugden voorschrijft, die niet dan door deszelfs genadige gave volgens zijne veelvoudige genade, de harten worden ingeschreven. Hierom wordt Hij genoemd, de Geest der kennisse Gods, des verstands, en der vreeze des Heeren; die ons als kinderen den Heere leert vreezen, niet slechts in een enkel gebod, of naar sommige dingen, maar in alles en naar alles; want die God in in één gebod veracht, die veracht Hem in alle geboden, en hij veracht tevens Hem die ze allen gegeven heeft.

Daarentegen die den Geest der aanneming tot kinderen heeft, die schoon hij met zwakheid des vleesches worstelt, welke strijdt tegen den geest, dat is, het wedergeboren deel, Gal. V: 17, heeft zich echter voorgenomen de Majesteit Gods in alles te eerbiedigen, omdat de H. Geest hem overtuigt dat Gods Majesteit geschonden, Hem de heerschappij onttrokken, en God verloochend wordt, zoo de mensch zich niet aan al zijne bevelen met een ernstig voornemen des harten onderwerpt, hetwelk alles geschiedt door den H. Geest, die de zonden in ons doodt, en maakt dat wij ons zelven verloochenen. Want niets strijdt meer tegen den wil des H. Geestes, dan de wil van een onherboren mensch, Gen. VIII: 21; Joh. III: 4—6. En die eene gelijkvormigheid in ons te weeg brengt, ten opzigte van elk gebod in het bijzonder, geen gebod uitgezonderd, hetgeen immers strijden zoude met den geest der aanneming tot kinderen, Ps. LXXVIII: 41. „Zij stelden den „heiligen Israëls een perk;” en hetzelve dagelijks bevordert, totdat Hij dezelve in den dag der vernieuwing aller dingen zal volmaken.

§ V.

En zelf had de Heilige Geest beloofd, dat Hij geene andere, maar dezelfde wetten die Hij gegeven had, in de harten zouden inschrijven, hetgeen daarom moet opgemerkt worden, opdat wij weten dat er een volmaakte regel des levens, om God te dienen in de tien geboden gegeven is, hetwelk een eeuwige regel der geregtigheid is, Psalm en XIX en CXIX, gelijk Christus ook dezelve verklarende, verzekert dat Hij niet gekomen is om te ontbinden, maar om te vervullen, Mattheüs V: 17. Want Hij bevestigt dezelve niet alleen in zoo ver als Hij de waarheid der schaduwen door zijnen dood vervult, (want in het vierde gebod is de gansche schaduwdienst begrepen), en de genadige vergeving aan de conscientie toepast, gelijk boven in de bevestiging des genade-verbonds is uitgelegd, (want in zoo verre was de wet met de beloften des evangeliums bekleed), maar ook voor zoo ver Hij de zedelijke wet zelve in de harten schrijft, in dier voege dat wij niet alleen in het licht des geloofs den gekruisten Christus beschouwen, en in Hem de ons toegerekende geregtigheid in de bewezene waarheid der schaduwen omhelzen, 1 Cor. V: 7, maar ook de andere weldaad in Christus beginnen te bezitten, de vernieuwing naar Gods beeld, dewelke bestaat in de dooding van den ouden mensch, en de levendmaking van den nieuwen, en zulks naar al de geboden Gods, Matth. V: 18—20; Jes. LIV: 9—13; Joh. VI: 45.

§ VI.

En naardien Gods majesteit de allerhoogste is, gelijk Hij in het begin zijner wet zegt: „Ik ben de Heere uw

„God,” van wien wij allen het leven hebben, en die alleen wijs is, wien niemand tot eenen raadsman geweest is, en wien niemand iets gegeven heeft, opdat Hij het hem wedervergelde, en daarom betuigt, dat Hem niets behaagt, behalve de gehoorzaamheid waardoor wij zijne majesteit ganschelijk op ons nemen, en van dezelve afhangen, of dat Hij niet anders wil geëerd worden, dan volgens zijnen wil door Hem in het getrouwe woord geopenbaard, die alleen een bekwaam getuige van zich zelven is, opdat zijne majesteit in alles uitblinke; en daarom moeten wij datgeen alleen voor goed en regt houden, hetwelk Hij voorschrijft, en op die wijze als hij het voorschrijft.

Al de overige dingen nu, die ons als godsdienst zouden opgedrongen worden, en door Zijne Majesteit niet voorgeschreven zijn, zijn een gruwel voor Hem, Jesaja I: 11 tot 15 en Maleachie II: 1—8: „En nu, gij priesters! tot u „wordt dit gebod gezonden; indien gij het niet zult hoo„ren, en indien gij het niet ter harte zult nemen, om „mijnen naam eere te geven, zegt de Heere der heirscha„ren, zoo zal ik den vloek onder u zenden, en ik zal „uwe zegeningen vervloeken, ja Ik heb ook alreede elk „een derzelve vervloekt, omdat gij het niet ter harte „neemt; ziet, Ik zal u het zaad verderven, en Ik zal „drek op uwe aangezigten strooijen, den drek uwer feesten, zoo dat men u met dezelven wegnemen zal enz.” en Deut. XII: 8: „Gij zult niet doen naar alles, wat „wij hier heden doen; een ieder al wat in zijne oogen „regt is;” vs. 32: „Al dit woord, hetwelk ik ulieden ge„biede, zult gij waarnemen om te doen; gij zult daar „niet toe doen, en daarvan niet afdoen.” Bij welken tekst de Heere in het begin van het 13de hoofdstuk gestadig voegt een allergewigtigst bevel, dat Hij, bijaldien er zelfs met een wonderwerk eene leer bevestigd werd dat Hij zelf van zich en van zijnen wil niet heeft voor-

geschreven, ons van het gebod niet wil afgetrokken hebben, 2 Thessalonicensen II: 8—12, omdat het een valsche profeet is, en dat het wonderwerk uit de werking des satans is voortgekomen, nogtans door een regtvaardig oordeel, ter beproeving der uitverkorenen, en tot straf dergenen die de waarheid niet hebben lief gehad. Ook moet de zamenhang wel opgemerkt worden tusschen het laatste vers van het 12de hoofstuk van Deuteronomium: „Gij zult daar „niet toedoen, en daarvan niet afdoen," en in het begin van het 13de hoofstuk: „Wanneer een profeet, of droo- „men–droomer, in het midden van u zal opstaan, en u „geven een teeken of wonder. En dat teeken of dat „wonder komt, dat hij tot u gesproken had, zeggende: „Laat ons andere goden, die gij niet gekend hebt, navolgen en hen dienen; gij zult naar de woorden van dien „profeet, of naar dien droomen-droomer niet hooren; „want de Heere, uw God, verzoekt uliedeu om te we- „ten, of gij den Heere, uwen God, lief hebt met uw „gansche hart en met uwe gansche ziel." Hiertoe behoort de bestraffing van Christus: „tenzij dat gijlieden teeke- „nen en wonderen ziet, zoo zult gij niet gelooven," Joh. IV: 8. Het grootste wonderwerk is de zending des evangeliums door de geheele wereld, aanbiedende de liefde des Vaders, hetwelk alle wonderwerken van het begin der wereld te boven gaat, door welke Hij ons den Zoon geeft, tot een rantsoen en hoofd der kerk, door het geloof in Hem. „Alzoo lief heeft God de wereld gehad, „dat Hij Zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat „een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar „het eeuwige leven hebbe," Joh. III: 16; 1 Cor. I: 22 tot 21.

Bijaldien nu Christus deze fout berispt, dat zij aan dit groote wonderwerk, waarin de engelen begeerig zijn in te zien, 1 Petr. I: 12, niet gelooven, tenzij het door andere wonderwerken bevestigd wordt, wat zal Hij dan

van de misdaad en de trouweloosheid dergenen zeggen, die wonderwerken eischen, door welke het allergrootste wonder, in de artikelen des geloofs bij de stukken verklaard, en waaruit de inschrijving in de harten voortvloeit, te gelijk met de leer des geloofs en der wet, in de gemoederen der menschen wordt te niet gedaan, in welke te bevestigen, al de andere wonderen, zoo onder de wet als onder het evangelie gediend hebben. Dit moet daarom staande gehouden worden, omdat de valsche leer het evangelie en de ware dienst van God te niet doende, in het einde der wereld zoo zeer zal woeden, dat ook indien het mogelijk ware, de uitverkorenen tot dwaling zouden verleid worden, Matth. XXIV: 24. „Daarom zegt Jesaja: „Tot de wet en tot de getuigenis,” Jes. VIII: 26.

---

§ VII.

Daar komt nog eene andere reden, in het begin der wet voorgesteld, bij, waarom wij van Gods mond moeten afhangen. „Ik ben uw God, zegt Hij, die u uit Egyptenland „uit het diensthuis uitgeleid heb;” opdat Hij deze gehoorzaamheid, van welke ik gesproken heb, niet alleen met regt voorschrijve, maar ook door zijne goedertierenheid in de harten inschrijve; want indien wij met het oog op onze vorige ellenden, denken zullen dat God zich geheel aan ons heeft ten koste gelegd in den persoon des Zoons, wie zoude zich dan niet gaarne geheel aan Hem toewijden, die zijne vorige groote ellende, en zoo groot eene uitgestorte goedertierenheid van Hem, door den Geest des geloofs gevoelt? Daarom moeten wij ons dit dikwijls herinneren, zoo lang wij gezeten zijn in het land der schaduwen des doods, Luc. I: 79; dus scherpt de Heere het volk Israëls in: „gedenkt dat gij een „dienstknecht geweest zijt in Egyptenland.”

Want dat de menschen hunne zaligheid niet veel naar behooren achten, en zich daarom aan Zijnen Geest om geregeerd te worden niet geheel overgeven, ten einde hunne voeten gerigt worden op den weg des vredes, komt daar van daan, dat zij niet herdenken, maar vergeten, uit hoe groot eene ellende zij gered zijn, en hoe groot en hoe zeker deze verlossing is. Daarom zeg ik, opdat Hij zijne wetten in hunne harten schrijve, vernieuwt Hij, Deuteronomium IV: 20, aan het volk de gedachtenis der verlossing uit den ijzeren oven der verdrukking in Egyptenland, opdat zij Hem tot een erfdeel en gunstvolk zouden zijn, gebruikende beiden als een ijzeren griffie om de hardigheid der harten waarin de wet geschreven moet worden, te dieper en te vaster in te prenten; uit deze vergetelheid der vorige ellende en der voortreffelijke verlossing door Gods hand geschied, aan welks overdenking het gansche leven moest zijn toegewijd, worden ijdele en verderfelijke bespiegelingen geboren van eene godsdienst buiten en behalve Gods Woord, en van nieuwe geloofsartikelen te maken in allerlei soorten van eigenwillige godsdienst, waarvan Paulus spreekt, Col. II: 14—23.

---

§ VIII.

Ten laatste, juist daardoor, dat Hij in het begin zijner wet zich noemt de Heere onze God, leert Hij, dat zijne geheele wet beantwoordt aan de natuur van den wetgever, die een geest is, en daarom, dat Hij door Christus den Verlosser en door de kracht des H. Geestes, in zijne verlosten zelf de zonden, die Hij haat, wil dooden, en zijne wet in hunne harten inschrijven, Rom. VII: 12, 24, en de Heiland zelf Matth. V: 21—28.

De wetgever wil dan, dat zij in geene uitwendige zaken, schoon door Hem zelven voorgeschreven, hangen

blijven, maar wil die slechts als middelen gebruikt hebben, om onze zielen naar de vatbaarheid onzer onervarenheid, tot Hem, die een geest is, op te leiden, en daarom bestraft Hij zijn volk ernstig, wanneer zij in uitwendigen dienst hangen blijvende, dien niet tot een geestelijk doel, dat met Gods natuur overeenkomt, gebruiken, opdat zijn volk zich in het geloof en de bekeering zouden oefenen, en alzoo in de ware aanroeping en verheerlijking zijns naams, zie Psalm L. Thans volgt, dat wij deze inschrijving der wet in de harten, door den Geest van Christus, in het kort, zoo veel het plan van dit werk toelaat, in elk gebod overwegen.

---

§ IX.

In het eerste gebod, wil de H. Geest ons meer en meer leeren erkennen, dat wij voor zijne openbaring, van alle ware en zaligmakende kennis van God verstoken waren, Johannes I: 5, dat wij allen als schapen gedwaald hebben, Jesaja LIII: 6; Ephezen II: 1—3; Handelingen XXVI: 17, 18, en ontwaar worden de overblijfselen van dit kwaad, dat ook nog in het onwedergeboren deel der ziel kleeft, Eph. I: 8, namelijk: de duisternis en vaardige geneigdheid tot vergeten van den waren God, en het verzinnen van valsche goden. En dit gruwelijk kwaad wil Hij in ons dooden, de verdorvenheid zeg ik onzer natuur en de ijdelheid onzes verstands, en daarentegen het waarachtige licht meer en meer ontsteken, opdat wij niet, in plaats van den Hemelschen Vader, eenen anderen zouden dienen, die niet is de Vader van onzen Heer Jezus Christus, noch in plaats van den Zone Gods, uit den zade Davids vleeschgeworden, eenen anderen zouden eeren, Matth. XXII: 42—45 en XXIV: 23—28; 1 Joh. I: 1—13; noch in plaats van den H. Geest, die van den

Vader en den Zoon uitgaat, en door de profeten en apostelen gesproken heeft, (uit welk merkteeken, dat als een levend beeld in het profetisch en apostolisch woord gedrukt is, Hij altijd wil erkend worden, want Hij wil ook van zich zelven niet verschillen,) eenen anderen geest zouden dienen; noch behalve den Vader, den Zoon, en den Heiligen Geest, die te zamen de ééne waarachtige en eeuwige God zijn, eenige ander Godheid zouden hebben, dienen en de eere geven, die den waren God alleen toekomt.

Uit vier stukken nu bestaat voornamelijk de eer die Hem bijzonder eigen is, welke betrachting de H. Geest in het eerste gebod, onze harten wil inschrijven, en de harten der geloovigen daarin versterken, zoodat zij niet voor andere goden zouden vreezen, Deuter. IV: 15—21; 2 Kon. XVII: 35—39; of voor derzelver wonderen, of satans schrikbeelden vervaard zouden zijn, en alzoo de eere die God alleen toekomt, hun zouden toebrengen; daarom wil Hij; dat wij ons daarvoor ernstig wachten zullen, en alle vreeze voor andere goden verre van ons zij. De vier bedoelde stukken nu, zijn: de aanbidding, het vertrouwen, de aanroeping, de dankzegging.

---

§ X.

De aanbidding is zoodanig eene gave des H. Geestes, uit de ware kennisse Gods voortvloeijende, waardoor de engelen en de menschen erkennen en belijden, dat zij minder dan een stofje, en niet zouden bestaan, wanneer Hij zelf hun het leven niet gaf, en van oogenblik tot oogenblik onderhield, opdat in de vernedering van het schepsel, Gods heerlijkheid geopenbaard worde. Deze aanbidding bragt David Gode niet toe, toen zijn hart verheven was en hij door satans ingeven bevel gaf, dat het volk geteld

zoude worden. Het stof bewees den schepper de schuldige eere niet, maar verhoovaardigde zich in de eere der goddelijke majesteit als in hare eigene, 2 Samuel XXIV: 1—9; Handelingen XII: 22. Daarom is het eene misdaad van gekwetste majesteit de aanbidding elders over te brengen; en omdat de menschen zelden naauwkeurig onderscheiden, tusschen de eer die God alleen eigen is, en tusschen de burgerlijke eer die aan de schepselen bewezen wordt, en zij dikwijls iets van die met deze vermengen, zoo verbiedt de engel dat Johannes voor hem zoude nedervallen om aan te bidden, Openbaring XXII: 9; en Petrus insgelijks, Handelingen X: 26. Onder de aanbidding is begrepen eene onderwerping der conscientie; namelijk: dat de conscientiën zich aan al de wetten en inzettingen van Hem onderwerpen, van wien zij het aanwezen hebben, Deuteronomium XXVI: 17, 19 en XXVII: 25, 26; Galaten I: 1—4.

Deze onderwerping der conscientie zeg ik, is een soort van aanbidding en alzoo van eere, die alleen God toekomt, te weten, de wetten aan de conscientiën voor te schrijven. Het bevel des konings, Daniël III: 10, kon niemands conscientie verbinden, in welke God alleen de heerschappij voert, en den regterstoel opprigt, en Daniëls medegezellen onderwerpen zich ook niet aan het bevel, maar houden in hunne conscientiën aan de wet van God vast; „u," zeggen zij, „u zij bekend, o koning! dat wij „uwe goden niet zullen eeren, noch het gouden beeld „dat gij hebt opgerigt, zullen aanbidden," Daniël III: 18; en daarom weigeren zij ook de uiterlijke betrachting der aanbidding. Want gelijk God alleen de schepper is van den geheelen mensch, zoo wel van het ligchaam als van de ziel, zoo komt ook Hem alleen de aanbidding van welke ik gesproken heb, in beide opzigten toe, en het zoude eene goddelooze echtbreuk zijn, dat de ziel den waren en het ligchaam eenen valschen God zoude aanbidden, en

dat nog niet alleen, maar het is ook eene goddelooze echtbreuk, de inwendige aanbidding bij zich te onderdrukken en te begraven, opdat zij niet in eene uitwendige betuiging, door God geboden, te voorschijn trede, ter verheerlijking van God en opbouwing des naasten, Matth. X: 32, 33; Luc. XII: 8, 9; Marc. VIII: 38; want al is het dat de inwendige gemoedsgestalte de eerste plaats in de aanbidding bekleedt, zoo moet evenwel de door God gebodene uitwendige belijdenis en plegtige dienstoefening van dezelve niet afgescheiden worden.

Derhalve wordt de onderwerping der conscientie omtrent zijne geboden, mitsgaders de bijgevoegde beloften en bedreigingen, onder de aanbidding begrepen, hetgeen blijkt uit Jesaja LXVI: 2: „Op dezen zal Ik zien, spreekt de „Heere, op den armen en verslagenen van geest, en die „voor mijn woord beeft.” De godvruchtigen vreezen niet slechts voor het woord der wet alleen, maar voor alle woord van God, en alzoo ook voor de beloften, bedenkende hoe nietig zij zelven zijn, en hoe groot de majesteit Gods is, die ze belooft, waarom zij dezelve dan ook eerbiedig omhelzen. Daarom zegt David Psalm VIII: 5, 6: „Wat is de mensch, dat gij zijner gedenkt? en de zoon „des menschen dat gij hem bezoekt? enz.,” en 2 Samuel VII: 11—21, zegt de profeet Nathan tot David: „Ook „geeft de Heere u te kennen, dat de Heere u een huis „maken zal, enz. Toen ging de koning David in, en „bleef voor het aangezigt des Heeren en hij zeide: Wie „ben ik Heere Heere! en wat is mijn huis, dat Gij mij „tot hiertoe gebragt hebt? Daartoe is dit in Uwe oogen „nog klein geweest, Heere Heere! maar Gij hebt ook „over het huis uwes knechts gesproken tot van verre „heen, en dit naar de wet der menschen, Heere Heere! „En wat zal David nog meer tot u spreken? want gij kent „uwen knecht, Heere Heere! Om uws woords wil, en „naar uw hart hebt Gij al deze groote dingen gedaan,

„om aan uwen knecht bekend te maken,” en vss. 28, 29: „Nu, dan, Heere Heere! Gij zijt die God, en uwe woorden „zullen waarheid zijn, en Gij hebt dit goede tot uwen knecht „gesproken. Zoo believe het u nu, en zegen het huis van „uwen knecht, dat het in eeuwigheid voor uw aangezigt zij, „want Gij, Heere Heere! hebt het gesproken, en met uwen „zegen zal het huis van uwen knecht gezegend worden in „eeuwigheid.” Hieruit leeren wij, dat de ware aanbidding en de regte godsvrucht daarin bestaan, dat wij al de zinnen geschikt hebben tot de gehoorzaamheid Gods, en ons niet iets stoutelijk of hoovaardig aanmatigen; hiertoe behoort ook de aanbidding, waardoor de kerk zich onderwerpt aan de verdrukkingen, hoewel de Heere haar niet verdrukt om hare zonden, gelijk te zien is in Job en in den blindgeborenen, Joh. IX: 1—3, erkennende, dat de Heere niet alleen volkomen regt en magt heeft met het werk zijner handen te doen naar zijn welgevallen, maar dat ook al Gods handelingen steeds gepaard zijn met de hoogste wijsheid, regtvaardigheid, goedheid en waarheid, en daarom gelooft de kerk, dat het einde der verdrukkingen altijd heilzaam zal zijn, want zij weet in wien zij geloofd heeft, 2 Tim. I: 12; want de kerk onderstelt altijd dat Christus het hoofd is, dat gelijk Hij door verdrukking den Vader heeft verheerlijkt, alzoo buigt zich ook de kerk, God met zich verzoend hebbende in Christus, voor het hoofd Christus, en in Hem voor den Vader, en den H. Geest ootmoedig neder, Eph. V: 23, 24. Ps. VII: 8, 12. Daarom zegt ook Christus: „die vrouw of kinderen, of ook eigen leven lief heeft boven mij, is mijns niet waardig.” Matth. X: 37; Luc. XIV: 6.

§ XI.

Het vertrouwen, vloeijende uit de kennis van Gods natuur, van eeuwigheid volmaakt goed, regtvaardig, barmhartig, wijs, almagtig, waarachtig, is een ijverig aankleven aan Hem, en en een gerust vertrouwen op Zijn woord, waarin Hij zich zelven, en Zijnen wil geopenbaard heeft door de kracht des H. Geestes, Rom. IV: 20; Ps. LVI: 11—14. „In God zal „ik het woord prijzen, in den Heere zal ik het woord prij- „zen; ik vertrouw op God, ik zal niet vreezen, wat zouden mij de menschen doen.” Het vertrouwen smaakt wel Gods goedheid. „Want smaakt en ziet dat de Heere goed is.” „Welgelukzalig is de man, die op Hem vertrouwt,” Ps. XXXIV: 9; 1 Petr. II: 3 en Ps. XXXVI: 8—10: „Bij U „is de fontein des levens, in uw licht zien wij het licht;” maar nogtans is dit de ware beproeving van het vertrouwen, hetwelk de volkomene eer der aanbidding aan God gevende, wanneer het hart de vertroosting en gewone blijdschap in God niet gevoelt, maar veeleer verschrikkingen, evenwel nog in Hem berust, tevreden zijnde alleen met het getuigenis van zijn Woord, al is het dat het beloofde genot uitgesteld wordt. Zie Hebr. II: 3, daarom wordt er gezegd: „Heere vereenig mijn hart” enz., Ps. LXXXVI: 11.

---

§ XII.

De aanroeping is eene toevlugt des harten of der geloovige ziel tot God, en wel naar zijnen wil, die altijd gepaard gaat met de hoogste wijsheid, goedheid en onze zaligheid, zoo dikwijls er eenige noodzakelijkheid dringt, gelijk zeker het gevoel van oneindige onheilen van binnen en van buiten ons moet dringen, dat wij ons zelven

mistrouwende tot Hem de toevlugt nemen, steunende op Zijne barmhartigheid en waarheid, Exod. XXXIV: 5—7, en alzoo metterdaad, of bij bevinding van Hem ontvangen hetgeen wij door het vertrouwen op de beloften bij God weten weggelegd zijn. Want God aangeroepen wordende in het gebed, verlaat den geloovigen bidder nooit, naar Ps. L: 15. „Roept Mij aan in den dag der benaauwdheid, en Ik „Ik zal er uithelpen.”

Als wij zeggen dat het eene toevlugt des harten tot God is, zoo verstaan wij dat deszelfs eigene zitplaats in de geloovige ziel is, Ps. LXXXVIII: 34—37. „Als Hij „hen doodde, zoo vraagden zij naar Hem, en keerden „weder en zochten God vroeg. En gedachten, dat God „hun Rotssteen was, en God, de Allerhoogste, hun Ver- „losser. En zij vleiden Hem met hunnen mond, en logen „Hem met hunne tong. Want hun hart was niet regt „met Hem.”

Voorts doen wij er bij naar zijnen wil, uit 1 Joh. V: 14, opdat wij de aanroeping niet aftrekken van die twee deelen der goddelijke eere welke in orde de eerste zijn, te weten de aanbidding en het vertrouwen. Want naardien de aanbidding de hoogste eerbewijzing en dienst is, die iemand Hem bewijst, wanneer hij zich als een stofje voor Zijne grootheid nederwerpt, zoo ziet evenwel het vertrouwen op Zijne beloften, steunende op Zijne goedheid, wijsheid en waarheid; doch hij die niet naar Gods wil bidt, doet de aanbidding te niet, en alzoo wordt hem zijn gebed zelfs tot zonde, en dit is God verzoeken, of Hij tegen zijne natuur doen, en alzoo zich zelven verloochenen zal, en Hem als binnen zekere palen of grenzen te besluiten, buiten welke Hij niet vermag te gaan, Ps. LXXVIII: 41: „Zij kwamen al weder en verzochten God, en stelden den Heiligen Israëls perk.” Ten anderen wordt Hij hierdoor van ontrouw beticht, dat Hij alle dingen niet wijselijk en wel, naar het genade-ver-

bond zal beschikken. Derhalve moet de aanroeping zich binnen het genade-verbond houden, en dus zal het naar Zijnen wil zijn, in het ootmoedig vertrouwen dat Hij als een wijs en goed Vader met ons handelen zal gelijk Hij beloofd heeft, voor Wiens hoogheid wij ons billijk moeten nederwerpen.

Hij heeft wel beloofd te zullen doen het welbehagen dergenen die Hem vreezen, Ps. CVL: 19, maar die geenszins van de aanbidding en het vertrouwen zoude afgescheiden zijn, daarom staat er bij „dergenen die Hem vreezen," en leest men in Ps. XXXVII: 4, 5: „Verlustig u in den Heere, zoo zal hij u geven de begeerten uws harten. Wentel uwen weg op den Heere, en vertrouw op Hem, Hij zal het maken," en vs. 31, „de „wet zijns Gods in zijn hart, zijne gangen zullen niet „slibberen, en Ps. CXIX: 24: „Ook zijne uwe getuigenissen mijne vermakingen, en mijne raadslieden," en aan het einde van denzelfden Ps. vs. 176: „Ik heb „gedwaald als een verloren schaap; zoek uwen knecht, want „uwe geboden heb ik niet vergeten." Maar aangezien deze dingen niet beoefend worden in eigene krachten, zoo is het noodzakelijk dat de Heere door, en bij het onderwijs zijns Woords, den Geest der gebeden uitstorte, en ons Zijnen wil leere, hetwelk is, de inschrijving der wet in de harten; en met welk een ijver wij daarom bidden moeten, leert ons David in den aangehaalden Psalm, terwijl de Heere Zach. XII: 10 belooft: „Ik zal uitstorten den Geest der genade en der gebeden." Zie Rom. VII: 15—27.

---

§ XIII.

Dit nu is ook de reden waarom God de zondaars, dat is, de hardnekkigen, niet verhoort, noch hun de zon-

den vergeeft, schoon zij ook om vergeving bidden, omdat zij aanroepen tegen Gods natuur, en alzoo tegen Zijnen wil, Exodus XXXIV: 6, 7. Waar de Heere van zijne natuur leert, dat Hij de ongeregtigheid en de overtreding en de zonden vergeeft; waardoor de grootheid zijner goedertierenheid wordt uitgedrukt, dat Hij niet slechts door ligte overtredingen, maar ook door zware schandelijke misdaden, niet slechts door weinige, maar door vele zeer dikwijls is beleedigd geworden, hen nogthans, die tot bekeering gebragt worden, zoude genadig zijn. Maar opdat deze natuur Gods tot geene vrijheid om te zondigen zoude misbruikt worden, wordt er bijgevoegd dat ook dit zijne natuur is met het vorige vereenigd, dat Hij bij den hardnekkigen de ongeregtigheid niet vergeeft. Den schuldigen, zegt Hij, houdt Hij geenszins onschuldig, te weten de hardnekkigen, of verworpenen; ook verhoort Hij Zijne uitverkorenen niet anders, en vergeeft hun de zonden niet anders, dan wanneer zij dezelven eerst veroordeelen. Want dit is Gods natuur, dat Hij geene zonden vergeeft die Hij niet eerst veroordeelt, of dat Hij de zondaars niet altijd eerst onderzoekt en naar het ambt des regters veroordeelt in de conscientie.

Die dan met een voornemen om in de zonden te volharden God aanroept, dat Hij hem genadig zij, die wordt niet verhoort, maar verzoekt God veeleer, omdat hij strijdt tegen Gods natuur, en tegen zijnen wil, welke is dat de zondaar zich bekeere en leve, en geenszins dat hij in de zonden zouden volharden. Maar behalve dat dit Gods natuur is, zoo kunnen er nogtans twee redenen van aangewezen worden, waarom God deze orde houdt in de wijze van met de uitverkoren te richten en te handelen. De eerste is, omdat de eere der regtvaardigheid aan God niet wordt toegekend, zoo de zonde niet erkend en veroordeeld wordt, met besef hoe groot kwaad het is, de goddelijke Majesteit beleedigd te hebben; en alzoo is hij die de schuld

tracht te ontgaan bits tegen God, hetgeen evenwel weinigen opmerken, terwijl zij tegenstribbelen en de zonden verschoonen, en naardien zij voor zich zelven geen regters zijn, dat zij de zonden edelmoedig zouden belijden, zoo is het zeker dat zij tegen Gods oordeel wederstrevig zijn, Ps. XXXII: 3—5, en dus wordt het eerste deel der goddelijke eer der aanbidding, van de aanroeping afgescheiden. De tweede reden is, omdat noch zijne barmhartigheid erkend, noch zijne goedheid gesmaakt zoude worden, hoe groot dezelve ook is, zoo de schuld, en de verdiende straf niet eerst erkend is geworden, en dus zoude het met het tweede deel der goddelijke eer, het vertrouwen namelijk strijden; daarom zegt David Psalm LI: 3, dat God hem genadig is naar de grootheid zijner barmhartigheden, tot welke aanroeping de Heere zijne ziel bereid hadt door het besef van de grootheid zijner overtredingen, gelijk hij in dienzelfden Psalm door eene meermalen herhaalde belijdenis getuigt. En eindelijk wordt ook de aanroeping niet verhoord, die geschiedt volgens de leeringen der menschen, omdat dezelve niet geschiedt naar zijnen wil, want, Matth. XV: 9: „Te vergeefs eeren zij „mij leerende leeringen die geboden van menschen zijn;” daárom staat er Jesaja XXX: 21: „En uwe ooren zullen „hooren het woord desgenen die achter u is, zeggende, dit „is de weg, wandelt in denzelven.”

---

§ XIV.

De dankzegging van het vierde deel der eer, welke God zich toeëigent, omdat gelijk Hij alleen de bron van alle goed is, en er buiten Hem geen goed gevonden wordt, alle goed dat in ons of in anderen gevonden wordt, met regt tot deszelfs oorsprong gebragt wordt. En zeker God wordt van de vrucht zijner weldaden beroofd, zoo zij niet

met lof aan Hem worden opgedragen; niet dat daardoor Gods heerlijkheid vermeerderd zoude worden, maar omdat het billijk is, dat die heerlijkheid welke in zijne werken uitblinkt, niet begraven of verdonkerd, veel minder op andere schepselen overgebragt worde.

Maar in de verheerlijking en grootmaking Gods, of in de dankzegging, kan die orde gehouden worden, die in de geloofsbelijdenis gesteld is, dat er een begin gemaakt zijnde van de schepping, worde voortgegaan tot de weldaad der verlossing, vloeijende uit den eeuwigen raad van Gods welbehagen, om ons uit genade lief te hebben, en der heiligmaking, die het begin is der aanstaande heerlijkmaking uit diezelfde genadige bron der verkiezing voortvloeijende, opdat Hij in dit en in het eeuwige leven, voor den rijkdom zijner barmhartigheid in Christus verheerlijkt worde, Eph. I: 3—13; Col. I: 12—13; 1 Petr. II: 5, 6; met welke orde door een onafscheidbaar verband te zamenhangt de roem van zijne regtvaardigheid, en toorn tegen de zonde, in het regtvaardige verderf des satans, en alle verworpenen en vijanden van Christus koninkrijk, Openb. XVI: 5—7 en 18 en 19; Exod. III: 8, en XV: 1—5.

---

§ XV.

De betuiging der dankbaarheid omtrent de menschen, die ook dankzegging genoemd wordt, is geene verdeeling der eer tusschen God en de menschen, maar is eene betuiging dat God door hunne hand ons heeft welgedaan, en ons verbonden heeft tot erkentelijke liefde, tot verheerlijking van God. Indien echter iemand de weldaden tot de bron niet wederbrengt, maar in de schepselen hangen blijft, die begaat heiligschennis, en verkort Gods eere, even als Nebucadnezar Dan. IV: 26—31. Deze betuiging der dankbaarheid

geschiedt niet omtrent andere schepselen, ofschoon God ons door dezelve heeft welgedaan, omdat God zijne gansche dienst in de wet begrepen heeft in twee tafelen, in liefde Godes om zijns zelfs wil, en liefde des naasten om Gods wil; daarom zeggen wij de zon of de engelen geen dank, omdat God dit niet geboden heeft. „*Gij zult uwe naasten liefhebben als u zelven.*" God zegt niet: gij zult de zon, de engelen liefhebben als u zelven; zie Deut. IV: 19; Hebr. I:- 14.

---

§ XVI.

Nu hebben wij gezien, de vier deelen der eer die God zich eeniglijk toeëigent, en waarin de H. Geest den mensch onderwijst in het eerste gebod, leerende ons, ons zelven te verloochenen, welke zelfsverloochening de ingang is der school van Christus Matth. XVI: 24, en doodende de tegenovergesteïde ondeugden in de geloovigen, waarvan ik er eenigen zal bijbrengen. De tijrannen en andere goddeloozen offeren aan hun garen Hab. I: 15—17, dat is: eigenen aan hunne raadslagen, de aanbidding, het vertrouwen, de roem en de heerlijkheid toe, in welke netten zij de godvreezenden verstrikken, maar de profeet voegt er eene vertroosting bij Hab. II: 4; en de valsche apostelen hebben hunnen buik tot eenen God, en dienen dien; niet de heerlijkheid des waarachtigen en levenden Gods; maar! daar staat geschreven in het levend eeuwigblijvend Woord Gods: „*Welker einde is het verderf, en welker heerlijkheid is hunne schande, dewelke aardsche dingen bedenken,*" Phil. III: 18—20.

---

§ XVII.

Daarenboven overmits alles waarop de mensch zijn vertrouwen stelt (behalve den eenigen waren God), hem tot een afgod wordt, zoo is het duidelijk dat ook het vertrouwen op tooverij, afgoderij is; Ps. LVII: 4, 6: „De goddeloozen zijn vervreemd van de baarmoeder af; de leugensprekers dolen van moeders buik aan. Zij hebben vurig „venijn, naar gelijkheid van vurig slangen venijn; zij zijn „als een doove adder, die hare ooren toestopt, opdat zij „niet hoore naar de stem der belezers; desgenen, die ervaren is met bezwering om te gaan." Deut. XVIII: 10. Omdat beide God in Zijne eer verkort, en eene zware misdaad tegen het eerste gebod begaan wordt, aangezien het vertrouwen van God afgetrokken, en op de woorden der tooverij gevestigd wordt, als op de uitspraak dier woorden van Joh. I: 1: „In den beginne was het Woord;" enz. om den donder te verdrijven; want woorden zijn getuigenissen van zaken, gelijk die woorden van Johannes den donder niet maken, noch verdrijven, en in het minst van allen maken zij het Woord niet, dat zij bedoelen, hetwelk zelf de schepper is van alles, maar zij getuigen en leeren wie die Persoon is, die het vleesch heeft aangenomen, opdat Hij ons tot kinderen Gods zoude maken, door de genadige aanneming tot kinderen; en daarom schrijft de evangelist op dezelfde plaats vs. 8 dat Johannes gezonden was, *„opdat hij van het licht getuigèn zoude."*

Dat nu het vertrouwen stellen op tooverwoorden ijdel en zondig is, en welke straffen het na zich sleept, de kracht die Christus alleen eigen is, met tooverij te willen gelijk stellen, leert dat regtvaardig oordeel Gods, Hand. XIX: 13—16. Welk oordeel velen dermate heeft ontsteld, dat zij hunne tooverboeken bijeenbragten en ver-

brandden in aller tegenwoordigheid. Dus luiden de woorden van Lucas: „En sommigen van de omzwervende Joden „zijnde duivelbezweerders, hebben zich onderwonden den „naam van den Heere Jezus te noemen over degenen, die „booze geesten hadden, zeggende: Wij zweeren u bij Je- „zus, dien Paulus predikt! Deze nu waren zekere zeven „zonen van Sceva, een joodschen overpriester, die dit de- „den. Maar de booze geest antwoordende, zeide: Jezus „ken ik; en Paulus weet ik, maar gijlieden, wie zijt gij? „En de mensch, in welken de booze geest was, sprong „op hen, en hen meester geworden zijnde, kreeg de over- „hand tegen hen, alzoo dat zij naakt en gewond uit dat huis ontvloden.”

---

§ XVIII.

Ten laatste, vermaant de H. Geest de kerk van Christus dat zij zich zoude versterken en bekrachtigen, door den zuiveren dienst Gods te bevestigen, tegen den Antichrist, en tegen den God Mauzzim, aan wien, voor den laatsten oordeelsdag, door de verlaters van het genade-verbond, zoude toegeëigend worden, de aanbidding, het vertrouwen, de aanroeping, en de dankbaarheid; en Daniel voorzegt, dat de geloovigen met de kracht Gods toegerust, standvastiglijk zouden handelen, en opdat zij niet onverhoeds verschrikt worden, zoo beschrijft hij den Antichrist, en zijnen God Mauzzim, Dan. XI: 36—39 en 45, met deze woorden: „En die Koning zal doen „naar zijn welgevallen, en hij zal zich zelven verheffen en „groot maken boven allen God, en hij zal tegen den „God der goden wonderlijke dingen spreken, en hij zal „voorspoedig zijn, totdat de gramschap voleind zij, want „het is vastelijk besloten, het zal geschieden. En op de

„goden zijner vaderen zal hij geen acht geven, noch op de „begeerte der vrouwen; hij zal ook op geenen God acht „geven, maar hij zal zich boven alles groot maken. En hij „zal den god Mauzzim in zijne standplaats eeren, namelijk „den god, welken zijne vaders niet gekend hebben, zal hij „eeren met goud en met zilver, en met kostelijk gesteente, „en met gewenschte dingen. En hij zal de vastigheden der „sterkte maken met den vreemden god; dengenen, die hij „kennen zal, zal hij de eere vermenigvuldigen, en hij zal „ze doen heerschen over velen en hij zal het land uitdeelen „om prijs. En hij zal de tenten van zijn paleis planten tus-„schen de zeeën aan den berg des heiligen sieraads, en hij „zal tot zijn einde komen, en zal geenen helper hebben;" zie ook 2 Thess. II: 6—11.

---

§ XIX.

In het tweede gebod leert de H. Geest de uitverkorenen krachtiglijk, dat God gediend wil worden op zoodanige wijze als met zijne natuur, die geestelijk is, overeenkomt, Joh. IV: 24. Hij verbiedt daarom in de eerste plaats, God in een beeld voor te stellen, omdat daardoor reeds, zonder dat er nog iets anders bijkomt, het wezen of de majesteit Gods geschonden is. Rom. I: 21—23: „Zij hebben de heer-„lijkheid des onverderfelijken Gods veranderd in de gelijkenis „eens beelds van een verderfelijk mensch enz." Ten anderen: dat wij de beelden van anderen met geene godsdienstige eerbetooning bejegenen, of zelfs denken mogen, dat God op zoodanig eene wijze waarlijk gediend zoude worden; Deut. IV: 14, 15. „Want God, die de wereld „gemaakt heeft en al wat daarin is, deze, zijnde een „Heer des hemels en der aarde, woont niet in tempelen „met handen gemaakt, en wordt ook van menschenhanden

„niet gediend als iets behoevende, enz.," Hand. XVII: 24—19 en VII: 48—50.

---

§ XX.

Is het nu verboden eenige afbeeldlng van God te maken, veel meer nog is het verboden eenig beeld tot een God te verheffen, en zich alzoo eenen God te maken. En wat zou de mensch zich eenen God maken, daar hij immers zelf slechts een schepsel is, Jer. XVI: 20, en de natuur van God oneindig van al het geschapene onderscheiden is, Jes. XLIV: 10: „Wie formeert eenen God en giet een beeld, dat geen nut kan doen?" en vs. 14—20: „Als hij zich „cederen afhouwt, zoo neemt hij eenen cipressenboom of „eenen eik, en hij versterkt zich onder de boomen des wouds; „hij plant eenen olmboom, en de regen maakt dien groot. „Dan is het voor den mensch om te verbranden, dan „neemt hij daarvan en warmt er zich bij; daarenboven „maakt hij er eenen God van en buigt zich daarvoor; hij „maakt er een gesneden beeld van en knielt er voor neder, „zijne helft brandt hij in het vuur, bij de andere helft „daarvan eet hij vleesch; hij braadt een gebraad en hij „wordt verzadigd; ook warmt hij zich zelven en hij zegt: „Hei! ik ben warm geworden, ik heb het vuur gezien! „Het overige nu daarvan maakt hij tot eenen God, tot „zijn gesneden beeld; hij knielt er voor neder en buigt „zich, en bidt het aan en zegt: Red mij, want gij zijt „mijn God! Zij weten niet en verstaan niet, want het „heeft hunne oogen bestreken, dat zij niet zien, en hunne „harten, dat zij niet verstaan; en niemand van hen brengt „het in zijn hart, en er is noch kennis noch verstand, „dat hij zeggen zou: De helft daarvan heb ik verbrand „in het vuur, ja ook op de kolen daarvan heb ik brood

„gebakken, ik heb vleesch daarbij gebraden en heb het ge-„geten, en zou ik het overblijfsel daarvan tot eenen gruwel „maken? Zou ik nederknielen voor hetgeen van eenen boom „gekomen is? Hij voedt zich met asch, het bedrogen hart „heeft hem ter zijden afgeleid, zoodat hij zijne ziel niet red-„den kan, noch zeggen: Is er niet eene leugen in mijne „regterhand?"

§ XXI.

En nu, welk kind Gods zou die verschrikkelijke bedreiging voorkomende Deut. XXVII: 15 niet bewegen, om zich van zoo groot eene misdaad te onthouden? „Vervloekt, zegt „God, zij de man die een gesneden of gegoten beeld, eenen „gruwel des Heeren, een werk van 's werkmeesters handen „zal maken, en zetten in het verborgene! en al het volk zal „antwoorden en zeggen: Amen." En van de offeranden die aan de afgoden geschieden, zegt Paulus: „dat hetgeen de „heidenen offeren, zij den duivel offeren, en niet Gode;" 1 Cor. X: 19, 20. Daarom betuigt ook David: „De smarten „dergenen die eenen anderen God begiftigen, zullen verme-„nigvuldigd worden; ik zal hunne drankofferen van bloed „niet offeren, en hunne namen op mijne lippen niet nemen," Ps. XVI: 4.

§ XXII.

En opdat wij ons van alle versierde dienst ten eenenmale zouden onthouden, heeft God niet alleen in de wet verboden beelden te maken door welke Hij voorgesteld zoude worden, maar Hij heeft ook allerlei voorwendselen verboden, en steenen te heiligen, die ter aanbidding zouden dienen,

Lev. XVI: 1; Num. XXXIII: 52. Hij verbiedt, zeg ik, eenig teeken, steen, of iets anders godsdienstigheids-halve, of waarbij de aanbidding zoude geschieden, Hem op te rigten.

---

§ XXIII.

Ook moet alle schijn des kwaads vermeden worden, opdat wij niet zouden schijnen eenige gelijkvormigheid te zoeken met den dienst der afgoden, 1 Thess. V: 22. Daarom heeft de H. Geest den koning Achaz bestraft, 2 Kon. XVI: 10—16, omdat hij om den Assyriër te vleijen, eene afbeelding des altaars naar Jeruzalem gezonden had, welke met de gedaante des altaars die te Damascus was overeenkwam, en den priester Uria ook voor altijd geteekend omdat hij dien schijn des kwaads, en uit dien hoofde het kwaad zelf, niet heeft tegengestaan, maar het koninklijk bevel tegen pligt gehoorzaamde, eenen altaar naar diens gelijkenis gebouwd, nevens den altaar des Heeren geplaatst, en gebruikt heeft om den goddelijken dienst op denzelven te verrigten, iets dat ook heden ten dage met de wet van God en met de christelijke vrijheid zoude strijden, Gal. V: 1.

---

§ XXIV.

Eindelijk brengt de H. Geest door dit tweede gebod in de harten te schrijven te weeg, dat de uitverkorenen het beeld des beestes vlieden, zoodat zij deszelfs merkteeken niet ontvangen, terwijl Hij de eeuwige straffen voorstelt, waardoor Hij hun als door een gebit, van die zonde terug houdt; en het beeld dat spreekt en het getal des beestes, hetwelk het beeld heeft belast te maken, is zes

honderd zes en zestig, naar het getal eens menschen; want wat zamenstemming heeft Christus met Belial, of de tempel Gods met de afgoden, 2 Cor. VI: 14—18; Openb. XIII: 14—18, XIV: 8—13, XV: 2—4, XVII: 4—18.

---

§ XXV.

In het derde gebod wil de H. Geest ons leeren erkennen, hoe groot eene zonde het is, den naam des Heeren, of zijne woorden en getuigenissen, ijdel, valsch, bedriegelijk, of ligtvaardiglijk te gebruiken, omdat daardoor Zijne Majesteit openlijk miskend en veracht wordt; daarvan spreekt de Heere bij Jer. XXXIV: 13—20: „Zoo zegt de Heere, „de God Israëls: Ik heb een verbond gemaakt met uwe „vaderen, ten dage als Ik hen uit Egyptenland, uit het „diensthuis, uitvoerde, zeggende: Ten einde van zeven „jaren zult gij laten gaan, een iegelijk zijnen broeder, „eenen Hebreër, die u zal verkocht zijn, en u zes jaren „gediend heeft; gij zult hem dan van u laten vrijgaan: „maar uwe vaders hoorden niet naar Mij, en neigden hun „oor niet. Gijlieden nu waart heden wedergekeerd, en hadt „gedaan dat regt is in mijne oogen, vrijheid uitroepende, „een iegelijk voor zijne naasten; en gij hadt een verbond „gemaakt voor mijn aangezigt in het huis, dat naar mijnen „naam genoemd is; maar gij zijt weder omgekeerd en „hebt mijnen naam ontheiligd en doen weder komen, een „iegelijk zijnen knecht en een iegelijk zijne maagd, die „gij hadt laten vrijgaan naar hunnen lust, en gij hebt „hen te ondergebragt, om ulieden te wezen tot knechten „en tot maagden; daarom zegt de Heere alzoo: gijlieden „hebt naar Mij niet gehoord om vrijheid uit te roepen „een iegelijk voor zijnen broeder, en een iegelijk voor „zijnen naasten: ziet, zoo roep Ik uit tegen ulieden, spreekt

„de Heere, eene vrijheid ten zwaarde, ter pestilentie en „ten honger, en zal u overgeven ter beroering allen ko- „ninkrijken der aarde, en Ik zal de mannen overgeven, „die mijn verbond hebben overtreden, die niet bevestigd „hebben de woorden des verbonds, dat zij voor mijn aan- „gezigt gemaakt hadden, met het kalf, dat zij in tweeën „hadden gehouwen, en waren tusschen zijne stukken door- „gegaan. De vorsten van Juda en de vorsten van Jeru- „zalem, de kamerlingen en de priesteren, en al het volk „des lands, die door de stukken des kalfs zijn doorgegaan; „ja, Ik zal hen overgeven in de hand hunner vijanden „enz." De gewoonte van eedzweeren, dat zij een kalf in twee stukken hieuwen, waarvan de Heere zegt: (zij hebben gedaan dat regt is in mijn oogen,) had deze bedoeling, dat beiden, het doorhouwen en het tusschen doorgaan, in hunne gemoederen zoude doordringen, en zij alzoo schrikken zouden voor het verbreken der trouw, want met het doorhouwen, en vervolgens doorgaan tusschen de deelen des kalfs, wenschen zij zich voor God, en van God zoodanig een verderf toe, bijaldien zij hunne beloften niet hielden; evenwel hebben zij naderhand die ontzettende bezweering, met tusschenkomst van Gods naam, en van God zelven, verwaarloosd; zie Gen. XV: 8—18. In Abrahams offerande wordt het offer in twee deelen gescheiden, tot een getuigenis des verbonds, en God zelf ging midden tusschen de stukken door.

---

§ XXVI.

Ten tweede, wil ook de H. Geest, dien eerbied jegens God, onze harten inprenten, opdat wij tegen zijn oogmerk, zin, en wil, zijn woord of naam niet verkeerdelijk en bedriegelijk zouden overgeven, en alzoo zijnen heiligen

naam tot een averegts einde gebruiken, waarover de H. Geest de Joden bestraft, Jer. VII: 3—7: „Zoo zegt de „Heer der heirscharen, de God Israëls: Maakt uwe wegen „en uwe handelingen goed, zoo zal Ik ulieden doen wonen in deze plaats. Vertrouwt niet op valsche woorden, „zeggende: Des Heeren tempel, des Heeren tempel, des „Heeren tempel zijn deze! Maar indien gij uwe wegen en „uwe handelingen waarlijk zult goed maken; indien gij waar„lijk zult regt doen tusschen den man en tusschen zijnen „naasten. Den vreemdeling, wees en weduwe niet zult ver„drukken, en geen onschuldig bloed in deze plaats ver„gieten, en andere goden niet zult nawandelen, ulieden ten „kwade. Zoo zal ik u in deze plaats, in het land, dat „Ik uwen vaderen gegeven heb, doen wonen van eeuw „tot eeuw."

God had Israël eene belofte zijner tegenwoordigheid gegeven, opdat zij zouden vertrouwen dat God hunne gebeden verhoorde, schoon hij ook in geene plaats zoude besloten worden, maar alzoo dat hij hunne zielen ten hemel zouden opleiden, gelijk uit Salomons gebed blijkt, en het getuigenis dier belofte was de tempel, 1 Kon. VIII: 32, 34, 36. Dit was nu wel eene genadebelofte niet afhangende van de voorwaarde onzer eigene krachten, want zij had haren grond in den waren tempel Christus, welks voorbeeld de uitwendige tempel was, 2 Sam. VII: 13. Joh. II: 19; nogtans was de belofte op eene zekere voorwaarde en tot zeker einde gegeven, opdat de belofte en het zigtbaar getuigenis des tempels, te gelijk met de offeranden hun zouden strekken tot oefening des geloofs en der bekeering, door welke de H. Geest krachtig wil zijn, tenzij de hardnekkigheid der menschen zijne werking verhindere.

Schoon nu zoodanig de evangelische beloften waren, (voor zoover de wet met het evangelie bekleed was, en daarom uit eigene kracht niets eischte,) zoo is het evenwel, aangezien

het einde der beloften, en der zigtbare getuigenissen, geloof en bekeering is, zeker dat diegenen welke dit einde verwerpen, ook de beloften verwerpen, en zich van derzelver deelgenootschap berooven.

Eindelijk is het zeker, dat zij valsche woorden bijbrengen, wanneer zij die beloften, en de zigtbare getuigenissen aanhalende, (gelijk de Heere dezelve uitdrukkelijk noemt,) dezelve niet op die wijze bijbrengen, als waartoe zij van God gegeven zijn, namelijk om den mensch te bewegen tot geloof en bekeering, en wanneer nu dezelve tot een tegenstrijdig doel misbruikt, worden, ontkent de Heere dat het zijne beloften zijn, alsof de Heere zeide: Het staat niet aan u, mij eene wijze van handelen, in mijne beloften, en getuigenissen der genade, voor te schrijven, en dit doet gij wanneer gij wilt dat ik met uwe dienstplegingen zoude tevreden zijn, en dat het u, zoo haast als gij mij, mijne belofte voorwerpt, terstond geoorloofd zoude zijn, zorgeloos in de zonde voort te gaan zonder bekeering, de magt om u te straffen, mij benomen hebbende. Evenwel, ik zal mij deze wijze niet laten voorschrijven, maar het is mijn werk, de wijze en orde in mijne beloften en bevelen u voor te schrijven, en deze is, dat daardoor het doel bereikt worde dat ik beoog, namelijk geloof en bekeering, dewelke al is het dat God alleen in de uitverkorenen werkt, zoo wordt echter de stemme Gods, ons door woord en teekenen tot dezelve noodigende, nooit zonder de boosheid, en hardheid des harten verworpen. Derhalve is die verklaring Gods bij Jeremia: „Indien gij uwe wegen zult goed maken,” niet eene voorwaarde uit eigen krachten eischende, maar de wijze en het doel waarop de beloften, en het teeken des tempels zagen, te weten: dat zij tot geloof en bekeering zouden gebragt worden, en daarin dagelijks vorderen zouden; en dewijl er nu geen geloof noch vreeze Gods was, zoo was dit eene goddelooze

echtbreuk, dat zij de belofte met eene geweldige hand van haar doel aftrokken, en alzoo waren het valsche woorden.

---

§ XXVII.

En de Heere voegt er bij, dat zoo groot een kwaad in dit allerschandelijkst misbruik zijner woorden verborgen ligt, dat zij Gods naam, en woorden misbruikende, zich zelven zoodanig betooveren, dat zij ten laatste alle besef en gevoel der zonden, dat de blinde heidenen zelfs nog hebben, in zich uitdooven, hetgeen Paulus noemt, „de con„scientie met een brandijzer toegeschroeid te hebben," hetwelk de hoogste misdaad is, want het is niets minder, dan God zoo veel in hen is, van zijnen regterstoel te werpen, dien hij in conscientiën aller menschen, ook der heidenen opgerigt heeft. Immers dus voegt er de Heere door den profeet bij: „Ziet gij vertrouwt u op valsche woorden, die „geen nut doen. Zult gij stelen, doodslaan en overspel be„drijven, en valschelijk zweren, en Baäl rooken, en andere „goden nawandelen, die gij niet kent? En dan komen en „dan staan voor mijn aangezigt in dit huis, dat naar mijnen „naam genoemd is, en zeggen: Wij zijn verlost om al „deze gruwelen te doen? Is dan dit huis, dat naar mijnen „naam genoemd is, in uwe oogen eene spelonk der moor„denaren? Ziet, Ik heb het ook gezien, spreekt de Heere." Jer. VII: 8—11.

De hoofdsom is; indien er geen tempel bij u was, zoo zou er dit natuurlijk gevoel in de conscientie blijven, dat God een wreker zal zijn der misdaden, dat men niet onbeschaamd zonder gevoel der zonde voor zijn aangezigt moet komen. Dewijl nu de tempel voor mijnen naam gebouwd is, en gij daar offeranden op offert, zoo zijt gij dieven,

overspeelers, doodslagers enz. alsof ik mij aan onbekeerden verbonden zoude hebben, dat ik ophield een wreker te zijn, van zoo vele en zoo groote misdaden, daarom zal mijn tempel dit einde niet hebben dat zij uwe misdaden zoude bedekken, gelijk eene spelonk de misdaden der moordenaars bedekt, die zij buiten de spelonken op den openbaren weg niet durven bedrijven; en zulks doet gij, wanneer gij onder voorwendsel van mijne beloften en den tempel, waarin gij u als in digte bosschen verbergt, te vrijer zondigt. Het zoude op deze wijze beter zijn dat er geen tempel was, dan dat dezelve tot allerlei misdrijf en mijne oneer misbruikt zoude worden.

---

§ XXVIII.

Dus misbruikt en ontheiligt de satan Gods woord, zeggende: „Indien gij Gods zoon zijt, werp u zelven nederwaarts, „want daar is geschreven, dat Hij zijne Engelen van u bevelen zal, en dat zij u op de handen zullen nemen, opdat „gij niet te eeniger tijd uwen voet aan eenen steen aanstoot. „Jezus zeide tot hem: Er is wederom geschreven: Gij zult „den Heer, uwen God, niet verzoeken.” Matth. IV: 6, 7. Tweevoudig misbruikt de satan het woord Gods, vooreerst trekt hij de beloften van hun doel af, want het einde van alle de beloften is eene kinderlijke vreeze, Ps. CXXX: 4, hetwelk Christus te kennen geeft met de woorden: „Gij zult den Heere uwen God niet verzoeken,” hetgeen geschiedt, wanneer wij zijne vreeze afgeworpen hebbende, ons niet houden onder zijne gehoorzaamheid, maar strijdende tegen zijnen wil en wijsheid, eene proeve willen nemen van zijne magt, dat is God verzoeken of Hij zich met zich zelven in strijd zal begeven. Dit is nu niet slechts zijn naam en woord te misbruiken, maar

het is ook schending zijner majesteit, voorts verminkt hij de beloften, om het bedrog te verbergen, en het oogmerk der beloften te verdonkeren door deze woorden: *„in uwe wegen,"* enz. weg te laten.

---

§ XXIX.

Daarom wil de Heere niet dat de goddeloozen zijn verbond in hunnen mond nemen, omdat hij, dewijl het einde des verbonds, geloof en bekeering is, dit doel miskent, en het verbond zelve schendt en ontheiligt. „Maar tot den „goddeloozen zegt God: Wat hebt gij mijne instellingen „te vertellen, en neemt mijn verbond in uwen mond? De„wijl gij de kastijding haat en mijne woorden achter u henen „werpt. Indien gij eenen dief ziet, zoo loopt gij met hem, „en uw deel is met de overspelers," Ps. L: 16—18. Deze aftrekking des verbonds van deszelfs doel; wordt aangewezen door de woorden *„gij haat de kastijding;* namelijk van Gods woord, want de goddeloozen zouden God deze eere gaarne toestaan, dat alles wat uit zijnen mond uitgaat, waar en regt is, maar omdat God ons bestraft en betoomt, om de kwade genegenheid des harten tot het verbreken der wet te bedwingen, daarom is dit woord der wet lastig en hatelijk voor het vleesch, en verbittert het den mensch tegen zich, dewijl het met zondige natuur strijdt, en de inschrijving der wet Gods in onze harten niet anders geschiedt dan door kastijdingen en scherpe bestraffingen onzer misdaden, hetwelk niet slechts van de tweede, maar voornamelijk ook van de eerste tafel der wet, volkomen waarachtig is, gelijk dit Paulus aanwijst 1 Cor. 18—25.

Heden zullen allen die zich naar Christus noemen belijden, dat het woord des kruises waarachtig en regt is, maar past men straks de groote waarheid toe, dat de Christen

zich aan die eene zaligheid, welke in Christus dood bestaat, houden moet, en dat men alle andere wegen ter zaligheid en vervloekte bijgeloovigheden veroordeelt, zoo zal zich terstond eene openbare overtreding des verbonds en eene verwerping van het ware oogmerk opdoen, onder voorwendsel eener verhevener wijsheid, welke de apostel nogtans om hare dwaasheid veroordeelt.

Overzulks is het onmogelijk dat iemand zou kunnen zeggen het gansche woord des genade-verbonds van harte te omhelzen, en den sprekenden God met een leerzaam hart te hooren om hem te gehoorzamen, zoo hij niet dit voornemen door den H. Geest in zich gevoelt, dat hij zich aan de bestraffingen van Gods woord, of de kastijdingen zijns monds wil onderwerpen en ter regeering overgeven, hoe moeijelijk zulks ook voor het vleesch zij; want zoo dit niet geschiedt, zal het einde altijd van het verbond afgescheurd zijn, en Gods verbond in dit geval niet meer in zijn hart zijn, hetwelk van deszelfs doel of einde nooit kan afgetrokken worden.

---

§ XXX.

Daarom wil de dooper niet, dat de goddeloozen of geveinsden zich zegenen, en in het verbond met Abraham gemaakt zich beroemen, of te vergeefs vertroosten zouden; want overmits zij dat verbond van deszelfs doel, Abrahams geloof en bekeering, afscheurden, zoo schonden en ontheiligden zij het verbond zelf, en het voegde niet, dat God met de geveinsden te straffen, de beloften aan Abraham gedaan, verbreken zou; want Hij had beloofd Abraham kinderen te zullen geven, die Hij zelf door het geloof in Christus uit genade aannemen en vernieuwen zoude, en dit zoude de getrouwe en waarachtige God zijnen bondgenoot Abraham bevestigen; al moesten

zij ook uit steenen verwekt worden, opdat zij niet denken zouden dat God genoodzaakt was om des verbonds wil, hen voor kinderen Abrahams te rekenen, daar zij zich door den satan met dien valschen eernaam lieten bedriegen en gerust stellen, Joh. VIII 33—44 en 2 Tim. II: 19: „Een iegelijk die den naam van Christus noemt, sta af van ongeregtigheid," Eph. IV: 16—21: „Doch gij hebt Christus „alzoo niet geleerd, indien gij naar Hem gehoord hebt, en „van Hem geleerd zijt, gelijk de waarheid in Jezus is."

---

§ XXXI.

Even zoo handelen ook sommige ouders die hunne kinderen in den Doop aan God opdragende, met de belofte dat zij dezelven in de leer des geloofs en der bekeering zullen opvoeden opdat zij volwassen zijnde de vrucht van hunnen doop mogen genieten, en God verheerlijken. Gen. XVIII: 19. Rom. IV: 9—11. Die dit nu niet nakomen ontheiligen den naam Gods, voor wiens aangezigt zij in den Doop de gelofte hebben afgelegd, en die voor de kinderen in dier voegen is aangeroepen: Heere! zijt volgens de belofte uws genadeverbonds, mijn kind tot een genadig Vader in Christus; en ik verbind mij hetzelve naar uw bevel, in uwe vreeze te zullen opvoeden. En, de Heere klaagt bij Ezechiel XXIII: 37[b]; „daartoe hebben zij ook hare kinderen, die zij Mij gebaard hadden, voor hen door het vuur „laten doorgaan," waar bij de afgoderij nog kwam, de ontheiliging van Gods naam. Maar de kinderen als zij volwassen, en niet gebleven zijn bij de leer en vermaning des Heeren, ontheiligen den naam Gods, die over hen aangeroepen is, terwijl de ouders, wanneer zij hunnen pligt gedaan hebben hunne zielen bevrijden, en de schuld van het verloren gaan op het hoofd der hardnekkige kinde-

ren is, die aan God onttrekken wat Hem eenmaal toegeheiligd was. Zie Gen. XIII: 17—18, waar het verbond in deze woorden aangewezen wordt: „opdat de Heere „over Abraham brenge, hetgeen Hij over hem gesproken heeft."

Zij maken zich dan de erfenis onwaardig, die de leer des geloofs en der vreeze Gods verwerpen, omdat zij het verbond van deszelfs bedoeling aftrekken, waartoe de ouders hen opgedragen en geheiligd hadden, hetgeen eene verschrikkelijke ontheiliging van Gods naam is, waartegen de ouders en de kinderen ten ernstigste moeten gewaarschuwd worden, en beiden moeten tot het houden hunner beloften door het gezag der kerk opgewekt en aangespoord worden. Want dit is juist de voornaamste bron des kwaads, die alles in de kerk bederft, gelijk de Heer uit deze bron aanmerkt dat er een onderscheid zoude zijn tusschen het geslacht van Abraham, en het verfoeijelijk gebroed van Gomorrha, uit de getrouwe onderwijzing van Abraham omtrent de zijnen (als een werktuig des H. Geestes) in de leer des verbonds, hetwelk zij in het vorige 17de hoofdst. door het ontvangen van het zegel der besnijdenis met God hadden ingegaan.

---

§ XXXII.

En overmits nu alle geloften getuigenissen der dankbaarheid zijn, zoo moet ook der kinderen belijdenis des geloofs, en de bekeering, wanneer zij volwassen zijn, als eene genadegave Gods aan Hem opgedragen worden; doch niet als iets dat uit hunne eigene krachten geboren is, of zal geboren worden. Wie derhalve in het gebruik des avondmaals zich gedraagt als betoonde hij aan Christus dankbaarheid voor zijne eeuwige offerande, en hare vrucht, die hij zoude gevoelen, (want de Heere kweekt de ge-

dachtenis zijner offerande door het gevoel van hare vrucht in de harten der geloovigen aan) echter van wege de hardnekkigheid en ongeloovigheid zijns harten, van alle zoodanig gevoel ontbloot is, noch zich in den Heere verblijdt, doet zeker zijne gelofte niet op eene wettige wijze, noch betaalt dezelve, maar ontheiligt den naam Gods, welke ondeugd de H. Geest door dit gebod wil tegengaan.

---

§ XXXIII.

Hierbij moet tevens ook de goedertierenheid Gods opgemerkt worden in het gebruik van zijnen naam toe te laten bij de godsdienstoefeningen; b. v. Lev. XXVII lezen wij: dat de geloften (die niet tegen Gods wet, de eenige regel van regt en billijkheid, gedaan waren), in middelmatige dingen van kracht waren niet omdat dezelve aan God volkomen behaagden, maar opdat het volk aan eene goddelooze verachting van Hem niet zou gewennen, alsof een bedrieger aan God ongestraft mogt weigeren hetgeen Hij beloofd had, hetwelk op het avondmaal kan toegepast worden, dat van het volk niet mag nagelaten worden, schoon eenigermate onervaren, evenwel niet ten eenenmale onkundig in de leer des geloofs, goddeloos of hardnekkig. Immers die zoodanig zijn gaan, niet ongestraft heen, want tegen de zoodanigen oefent de kerk eene geestelijke straf op het gezag van Christus, Matth. XVIII: 15—18; 1 Cor. V: 1—5; 2 Cor. X: 8. Ja ook de onervarenheid zelfs moet door de bestraffing des woords derwijze getuchtigd worden, dat dezelve niet in eene tegenovergestelde ondeugd verandere, namelijk in de ongodsdienstige verachting van God en goddelijke dingen, door eene langdurige verwaarloozing van de dienst, die den geloovigen van God bevolen is, welke zorgvuldigheid ook een deel der

beproeving is, of wij meenen God ongestraft van zijne eer te kunnen berooven, die Hij bevolen heeft. Zeker zouden wij nooit zoo vele droevige bewijzen van oneerbiedigheid in dezen waarnemen, indien de tucht met met meerder kracht en ernst, naar Christus bevel gehandhaafd en toegepast werd, terwijl slapheid en verwaarloozing dezer magt tot opbouwing, niet tot nederwerping aan de gemeente Gods gegeven, in alle tijden het zeker kenmerk is van het diep verval en de geesteloosheid der kerk.

---

§ XXXIV.

Eindelijk moeten wij nog met een enkel woord spreken over het ligtvaardig gebruiken van Gods naam, ook dan verboden wanneer er waarheid gesproken wordt, en niet genoegzaam overwogen wordt hoe groot de majesteit van God is, waardoor 's Heeren heilige naam allengskens in kleinachting komt, Matth. V: 33—36. Immers, met de groote werken Gods roekeloos als eenen eed te noemen, spaart men Gods naam niet, maar zweert men roekeloos bij den schepper zelven, wiens majesteit en heerlijkheid, in de ontzaggelijke werken zijner almagt ingedrukt zijn; ook verbiedt Christus dat het gezag zelfs van het minste gebod, door eigendunkelijke menschelijke uitleggingen verzwakt of verachtelijk gemaakt worde, en den leeraar die aldus de menschen leert, verzekert Hij dat onwaardig is eene plaats in de kerk te hebben, Matth. V: 19, 20.

En Christus noemt ze, de minste geboden, niet slechts door vergelijking met elkanderen, maar voornamelijk naar het gevoelen der menschen, terwijl er toch niets op zich zelven gering of klein te achten is, van alles wat de hemelsche wetgever waardig geacht heeft te gebieden, en zoo wordt er dan tegen het derde gebod zwaarlijk

gezondigd, wanneer met minachting opgenomen wordt, hetgeen uit Gods heiligen mond is voortgekomen, wijl in dezer voege zijne majesteit veracht wordt, en deze verachting met zijne natuur strijdt, die volkomen wijs, heilig, en goed is.

---

§ XXXV.

En zoo wil dan de H. Geest in het vierde gebod in ons dooden, alles wat uit onzen vrijen wil ten kwade, of uit eigene krachten voortkomt, opdat Hij zelf in ons werken moge hetgeen Hem welbehagelijk is, 2 Cor. III: 5; Phil. II: 13; Col. II: 20. Opdat wij de godzaligheid niet in het uiterlijke werk, of in de dienstplegtigheden zouden stellen, welke zaak een gruwel voor God is, dewijl die op zich zelven Gode niet behagen kunnen, maar om iets anders, namelijk voor zoover zij tot het regte doel gerigt worden, Jes. I: 10—19, en LVIII: 1—7. Daarom leert de Heere, Hag. II: dat indien de dienstplegtigheden tot het regte oogmerk gerigt worden, te weten tot het oefenen van geloof en bekeering, hetwelk een geestelijke dienst is, derzelver waarneming God behage, omdat dezelve namelijk geschiedt door diegenen, die door het ware geloof met God verzoend zijn, en strekt tot het regte einde, ter heiligmaking van Gods naam, mitsgaders tot bevestiging en voortzetting van het werk dat God in hen begonnen heeft.

Maar wanneer dezelve zonder geloof en bekeering gebruikt, en van het doel dat wij genoemd hebben, afgescheiden worden, zoo worden diegenen welker verstand en conscientie bevlekt is, door derzelver aanraking niet geheiligd, maar zij besmetten daarentegen door hunne aanraking de heilige dingen gelijk de apostel uitdrukkelijk leert, Tit. I: 15.

De woorden nu van den profeet Haggai zijn, om de verdorvenheid onzes tijds, wel waardig hier ter neder geschreven te worden, Hoofdst. II: 12—15:

„Alzoo zegt de Heere der heirscharen: Vraag nu den „priesters de wet, zeggende: Ziet, iemand draagt heilig „vleesch in de slip van zijn kleed, en hij raakt met zijn „slip aan het brood, of aan het moes, of aan den wijn, „of aan de olie, of aan eenige spijze, zal het heilig wor„den? En de priesters antwoordden, en zeiden: Neen. En „Haggai zeide: Indien iemand, die onrein is van een dood „ligchaam, iets van die dingen aanroert, zal het onrein wor„den? En de priesters antwoordden, en zeiden: Het zal „onrein worden. Toen antwoordde Haggai, en zeide: Alzoo „is dit volk, en alzoo is deze natie voor mijn aangezigt, „spreekt de Heere, en alzoo is al het werk hunner handen, „en wat zij daar offeren, dat is onrein." En Mal. II: 1—5: „En nu, gij priesters! tot u wordt dat gebod ge„zonden: Indien gij het niet zult hooren, en indien gij „het niet zult ter harte nemen, om mijnen naam eere te „geven, zegt de Heere der heirscharen, zoo zal Ik den „vloek onder u zenden, en Ik zal uwe zegeningen ver„vloeken. Ja Ik heb ook alreeds elk een derzelver ver„vloekt, omdat gij het niet ter harte neemt. Ziet, Ik zal „u het zaad verderven; en Ik zal drek op uwe aange„zigten strooijen, den drek uwer feesten, zoodat men u „met denzelven wegnemen zal. Dan zult gij weten, dat „Ik dit gebod tot u gezonden heb; opdat mijn verbond „met Levi zij, zegt de Heere der heirscharen. Mijn ver„bond met hem was het leven, en de vrede; en Ik „gaf hem die tot een vreeze; en hij vreesde Mij, en hij „werd om mijns naams wil verschrikt." En Ezech. XX: 12: „Daartoe gaf Ik hun mijne sabbatten, om te zijn tot „een teeken tusschen Mij en tusschen hen, opdat zij zou„den weten, dat Ik de Heere ben, die hen heilige." Derhalve was het einde van den sabbat niet, dat de sabbat

zelf, of de uitwendige rust, de menschen zoude heiligen, en alzoo in zich zelven, of in het verrigte werk gelijk zij het noemen, of liever in de opschorting van het dagelijksch werk doen berusten, alsof daarin de heiligheid gelegen was; maar opdat zij daaruit zouden leeren dat God diegene was, die hen heiligen wilde.

---

§ XXXVI.

En zoo ook wil God in het vijfde gebod in ons dooden alle onnatuurlijke liefdeloosheid, en ons hart hervormen tot de ware nederigheid en gelijkvormigheid met Christus, die zijne ouderen gehoorzaam is geweest. De onnatuurlijke liefdeloosheid bestraft de Heere, Marc. VII: 9—12: „En „Hij zeide tot hen: Gij doet zeker Gods gebod wel te niet, „opdat gij uwe inzettingen zoudt onderhouden, want Mozes „heeft gezegd: Eer uwen vader en uwe moeder, en: Wie „vader of moeder vloekt, die zal den dood sterven; maar „gijlieden zegt: Zoo een mensch tot vader of moeder zegt: „Het is korban (dat is te zeggen, eene gave), zoo wat u „van mij zou kunnen te nutte komen, die voldoet, en gij „laat hem niet meer toe iets aan zijnen vader of zijne „moeder te doen.”

---

§ XXXVII.

In het zesde gebod wil de Heere alle kwaadwilligheid en bitterheid des harten dooden, daarentegen de harten tot zachtmoedigheid onderrigten, Matth. XI: 28, 29: „Komt „herwaarts tot mij, allen, die vermoeid en belast zijt, en „ik zal u rust geven. Neemt mijn juk op u, en leert van

„mij, dat ik zachtmoedig ben en nederig van hart, en gij „zult rust vinden voor uwe zielen.”

§ XXXVIII.

Het zevende gebod heeft de strekking om alle onreine onkuischheid te dooden en de zielen te onderwijzen in de ware oefening tot reine kuischheid, gelijk God zelf een reine Geest is, Marc. VII: 14, 23: „En tot zich de gansche schare „geroepen hebbende, zeide Hij tot hen: Hoort mij allen en „verstaat. Er is niets van buiten den mensch in hem ingaande, „hetwelk hem kan ontreinigen, maar die dingen, die van hem „uitgaan, die zijn het, welke den mensch ontreinigen. Zoo „iemand ooren heeft om te hooren, die hoore. En toen Hij „van de schare in huis gekomen was, vraagden hem zijne dis„cipelen van de gelijkenis, en Hij zeide tot hen: Zijt ook gij „alzoo onwetende? Verstaat gij niet, dat al wat van buiten in „den mensch ingaat, hem niet kan ontreinigen? want het „gaat niet in zijn hart, maar in den buik, en gaat in de „heimelijkheid uit, reinigende al de spijzen. En Hij zeide: „Hetgeen uitgaat uit den mensch, dat ontreinigt den mensch, „want van binnen uit het hart der menschen komen voort kwade „gedachten, overspelen, hoererijen, doodslagen, dieverijen, „gierigheden, boosheden, bedrog, ontuchtigheid, een boos oog, „lastering, hoovaardij, onverstand. Al deze booze dingen „komen voort van binnen en ontreinigen den mensch.

§ XXXIX.

Het achtste gebod is gerigt tegen alle soorten van booze kunsten en rooverijen, waardoor wij ten koste van onzen

naaste onze bezittingen trachten te vermeerderen, Matth. XXIII: 25, 26: „Wee u, gij schriftgeleerden en farizeën, „gij geveinsden! want gij reinigt het buitenste des drinkbe-„kers en des schotels, maar van binnen zijn zij vol van roof „en onmatigheid. Gij blinde farizeër, reinig eerst wat bin-„nen in den drinkbeker en den schotel is, opdat ook het „buitenste derzelve rein worde," en Micha III: 1—3: „Voorts „zeide ik: Hoort nu gij hoofden Jacobs, en gij oversten van „het huis Israëls! betaamt het ulieden niet het regt te weten? „Zij haten het goede en hebben het kwade lief; zij rooven „hunne huid van hen af, en hun vleesch van hunne been-„deren enz."

§ XL.

Voorts gaat de Heere door het negende gebod de lust in ons tegen, om valsche getuigenissen te spreken, Exod. XX: 16: „Gij zult geen valsche getuigenis spreken tegen uwen „naaste," en hoofdst. XXIII: 1, 2: „Gij zult geen valsch „gerucht opnemen, en stelt uwe hand niet bij den goddeloo-„zen, om een getuige tot geweld te zijn. „Gij zult de me-„nigte tot booze zaken niet volgen, en gij zult niet spreken „in eene twistige zaak, dat gij u neigt naar de menigte, „om het regt te buigen," hiertoe behoort ook Lev. XIX: 16: „Gij zult niet wandelen als een achterklapper onder „uwe volken."

§ XLI.

In het tiende gebod wil God in ons dooden elke beweging tegen eenig gebod Gods, als namelijk, dat het hart niet gekitteld worde met eenige begeerte om eenen anderen Christus te versieren, of met eenige godsdienstigheid omtrent

eenen anderen Christus, Matth. XXIV: 23—26, of met een lust om God anders te dienen dan Hij bevolen heeft, Deut. XIII: 1—11, of om des naastens goed te begeeren, schoon er ook geen voorbedachte wil is geweest; en eindelijk veroordeelt de Heere alle duisterheid des verstands en boosheid in wil en hartstogten, Joh. III: 3—11, schoon die ook in onze oogen ligt schijnen, en daarom wil Hij die tegengaan, het verstand dagelijks verlichten en de harten tot de ware regtheid leiden Gal. V: 16, 17.

---

§ XLII.

En eindelijk wil de Heere onze God door de hoofdsom der wet voor te stellen, bestaande in eene volmaakte liefde tot God en de naasten, in ons veroordeelen alles wat met die reinheid strijdt, opdat Hij ons in de verzoening door Christus te weeg gebragt, geheel en al beware, het kwaad in ons doode, en ons dagelijks vernieuwe, totdat Hij ons eindelijk van alle verdorvenheid zal verlost en den beelde zijns Zoons gelijkvormig gemaakt hebben; daarom roept David, nadat hij de heiligheid en reinheid der wet verkondigd had, door derzelver hooge voortreffelijkheid bewogen uit: „Wie zoude de „afdwalingen verstaan? reinig mij van de verborgene afdwalingen," Ps. XIX: 13.

---

§ XLIII.

Overmits nu de H. Geest een van Vader en Zoon onderscheiden persoon in het goddelijke Wezen is, die ons tot deelgenooten des genade-verbonds maakt, zoo vertrouw ik mij ook volkomen aan zijne leiding toe, en

dat Hij alle dingen, waartoe Hij van den Vader en den Zoon gezonden is, in en buiten mij werken zal ter mijner zaligheid, gelijk Hij zulks in zijn woord beloofd heeft, namelijk: dat Hij onze zonden niet meer wil gedenken en zijne wetten in onze harten schrijven zal. Dat dit het werk des H. Geestes is, getuigt Paulus Hebr. X: 15—17, en de Heere bij Jeremia, wanneer Hij betuigt, dat Hij ons zijn gansche verbond zal mededeelen, zegt Hij: Ik zal mijnen Geest geven in het binnenste van hen, Jer. XXXI: 31—34, XXXII: 38—41; Ezech. XXXVI: 25—28.

---

§ XLIV.

En, gelijk het het werk des H. Geestes is, te heiligen en met de volheid zijner gaven te vervullen, zoo is het ook zijn werk ons door het geloof met Christus te vereenigen, hetwelk de Schrift noemt, ons op Christus te bouwen, Eph. II: 20—22, en ons met Christus te spijzigen en te drenken, 1 Cor. XII: 11—13, opdat wij allen uit zijne volheid zouden ontvangen, 1 Joh. I: 16 en 1 Joh. III: 24: „En hieraan kennen „wij, dat Hij in ons blijft, namelijk: uit den Geest, dien „Hij ons gegeven heeft,” en Jes. XI: 2. Want alzoo heeft het de goddelijke wijsheid onveranderlijk besloten, dat het zaad Abrahams de tusschentredende Middelaar zij, in en door wien God een verbond met ons maakt, opdat niemand de beloofde zegeningen of het genade-verbond deelachtig zoude zijn, die niet door den H. Geest dit zaad van Abraham ingelijfd is door het geloof, Gal. III: 16, 26, 28, 29; 2 Cor. I: 20.

---

§ XLV.

Aangezien nu de H. Geest van den Vader en den Zoon persoonlijk onderscheiden is, omdat Hij van den Vader en den Zoon uitgaat, Joh. XIV: 16: „En ik zal den Vader „bidden en Hij zal u eenen anderen trooster geven, opdat „Hij bij u blijve in der eeuwigheid," en Joh. XV: 26: „Maar wanneer de trooster zal gekomen zijn, dien ik u zen-„den zal van den Vader, namelijk de Geest der waarheid, „die van den Vader uitgaat, die zal van mij getuigen." Zoo is het ook zonneklaar, dat hetgeen Joh. III: 34, geschreven staat, „God geeft hem den Geest niet met mate," niet moet verstaan worden van de schenking der persoonlijke vereeniging, en alzoo ook niet van de overstorting der eigenschappen des Woords uit de persoonlijke vereeniging des Woords met de menschelijke natuur, want dan zoude het Woord, en de Heilige Geest één persoon zijn, en dus zoude dan, een van de beide personen te niet gedaan zijn.

---

§ XLVI.

Voorts is het ook het ambt des H. Geestes, en als zijn bijzonder eigen merkteeken waardoor Hij onderscheiden kan worden, te getuigen van Christus dat Hij in het vleesch gekomen is, hoe zou de Geest hem dan het vleesch en deszelfs eigenschappen te niet doen? hetwelk echter geschieden zoude, indien de Geest de eigenschappen der goddelijke natuur in het vleesch overstortte; daarom staat er 1 Joh. IV: 1—3: „Geliefden! gelooft niet eenen iegelijken geest, maar beproeft „de geesten, of zij uit God zijn: want vele valsche profeten „zijn uitgegaan in de wereld. Hieraan kent gij den Geest

„van God: alle Geest, die belijdt dat Jezus Christus in het „vleesch gekomen is, die is uit God. En alle geest, die „niet belijdt, dat Jezus Christus in het vleesch gekomen is, „die is uit God niet, maar dit is de Geest van den anti-„christ, welken geest gij gehoord hebt, dat komen zal, en „hij is nu alreede in de wereld." Wat nu Johannes noemt „in het vleesch gekomen te zijn, toont hij in het eerste hoofdstuk van denzelfden brief, vs. 1—3: „Hetgeen van den „beginne was, hetgeen wij gehoord hebben, hetgeen wij „gezien hebben met onze oogen, hetgeen wij aanschouwd „hebben en onze handen getast hebben van het Woord des „levens enz., dat verkondigen wij u."

§ XLVII.

Maar dien Geest der waarheid kan de wereld niet ontvangen, (dat is diegenen, die aan Christus van den Vader niet gegeven zijn) naar het getuigenis van Christus, Joh. XIV: 17: „Den Geest der waarheid, welken de wereld niet kan „ontvangen, want zij ziet Hem niet, en kent Hem niet; „maar gij kent Hem, want Hij blijft bij ulieden, en zal in „u zijn;" daarom volgt er in de geloofsbelijdenis: „Ik geloof „eene heilige, algemeene christelijke kerk."

§ XLVIII.

En hoewel God een geest is, Joh. IV: 24: „God is een „geest," zoo wordt nogtans de derde persoon der drieëenheid van den Vader en den Zoon uitgaande, in een bijzonder opzigt de H. Geest genoemd, omdat al de uitverkorenen, dat is het geheele verborgene ligchaam van Christus, door Hem

gebragt worden in de gemeenschap des Vaders en des Zoons, als door éénen gemeenschappelijken geest, door wien allen geleerd, levend gemaakt en geheiligd worden 1 Cor. XII: 11: „Doch deze dingen alle werkt één en dezelfde Geest, dee- „lende aan een' iegelijk in het bijzonder, gelijkerwijs hij wil;" vs. 13: „Want ook wij allen zijn door eenen Geest „tot een ligchaam gedoopt . . . . . en wij zijn allen tot „éénen Geest gedrenkt." En wanneer de profeten met Gods oordeelen dreigen, zeggen zij, dat diegenen onder de burgers van Jeruzalem, over wien de Geest der genade en der gebeden wordt uitgestort, niet in het oordeel zullen aangeschreven worden; daarom wordt er ook bij de algemeene kerk gevoegd, de gemeenschap der heiligen, gelijk dit in het volgende artikel verklaard zal worden.

IX^de^. ARTIKEL.

IK GELOOF EENE HEILIGE ALGEMEENE CHRISTELIJKE KERK, DE GEMEENSCHAP DER HEILIGEN.

§ I.

Tot hiertoe hebben wij gesproken over het wezen des verbonds, thans volgt in het negende artikel, aan wien de H. Geest het gansche wezen des genade-verbonds mededeelt, te weten aan de heilige algemeene kerk; en wél eerstelijk, naardien alle natuurlijke erfgenamen van Adam in zonden zijn ontvangen, schuldig aan afval van God, diep verdorven en dood in misdaden, niet bekwaam zelfs om iets goeds te kunnen denken, 2 Cor. III: 5, en

steenen harten hebbende, Ezechiël XXXVI: 26, zoo is het hieruit wél volkomen zeker, dat het verbond met ons niet wordt aangegaan op voorwaarden van eenig beding of beloften onzer eigene krachten, maar dat het gansche wezen des verbonds eene zuivere en genadige gave Gods is, die aan niemand iets verschuldigd is, en wiens schuldenaars wij allen zijn; derhalve moet of geheel het te voren gestelde wezen zonder vrucht te niet gaan, (hetwelk ontwijfelbaar geschieden zoude, bijaldien God als voorwaarde, ook maar éénе enkele goede gedachte van ons eischte) of Hij moet zelf de bron zijn, en naar dien genadigen oorsprong zijner vrije goedheid, diegenen verkiezen, aan wien Hij de beloofde goederen des verbonds, schoon ook het voorwerp zijner eeuwige liefde en ontferming in zich zelf diep onwaardig moge zijn, genadiglijk schenken wil, en ten gevolge van dien ook het geloof zelf in hun werken, waardoor zij die goddelijke weldaad aannemen en deelachtig worden, naar de belofte Jeremia XXXI: 33, 34: „Ik zal mijne kennis in hunne harten „geven."

En hoewel dan nu ook het grootste deel des menschdoms dit verbond door ongeloof en verharding des harten moedwillig verwerpt, zoo gelooven wij desniettegenstaande aan eene heilige algemeene kerk, die God zich door de werking zijner almagt in dit leven en te midden dezer wereld uitverkiest, haar heiligende, en afzonderende door eene uit- en inwendige krachtdadige roeping, 1 Petrus II: 9: „Maar gij zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk „priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk, opdat „gij zoudt verkondigen de deugden desgenen, die u uit de „duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht." Het is van groot belang hier op te merken, dat de toestand waaruit de mensch geroepen wordt is, „de duisternis," en de toestand waarin hij door de roeping overgebragt wordt is „het „licht," dat in het hart schijnt door het evangelie, 2 Cor.

IV: 6. Waardoor het geloof in Christus in het hart gewerkt wordt.

Hoewel dan nu alle natuurlijke kinderen van Adam verdorven zijn, en dood in zonden, ja zelfs geene begeerte tot het goede hebben, zoo geloof ik evenwel dat God zich uit dit verdorven menschdom, eene kerk verkiest en roept, aan welke Hij zelf het geloof uit genade schenkt, en door het geloof het gansche genade-verbond met deszelfs heilgoederen mededeelt, en haar in deszelfs genot en bezit tot in eeuwigheid bewaart, opdat Hij in dit, en in het volgend leven, voor zoo onuitsprekelijk groote en onverdiende goedheid, geloofd en gedankt zoude worden.

De getuigenissen der Schrift, te dezen opzigte, stemmen met de ondervinding overeen, want, niet alle menschen zijn naar het getuigenis der Schrift uitverkorenen, en ook niet allen behooren alzoo tot de heilige kerk, Handelingen XIII: 48: „Als nu de heidenen dit hoorden, verblijdden „zij zich, en prezen het Woord des Heeren, en er geloof„den zoo velen, als er geordineerd waren tot het eeuwig le„ven.” Zie ook vers 52; en ook niet allen die naar het oordeel der menschen in de kerk zijn, zijn daarom nog hare ware leden, omdat allen niet geheiligd of met het geloof beschonken zijn. Een paar plaatsen uit de Schrift van de velen die er te dezer zake voorhanden zijn, zullen dit duidelijk maken; 1 Johannes II: 19: „Zij zijn uit ons uitgegaan, „maar zij waren uit ons niet; want indien zij uit ons ge„weest waren, zoo zouden zij met ons gebleven zijn; maar dit „is geschied, opdat zij zouden openbaar worden dat zij niet „allen uit ons zijn.”

Schoon dan de geveinsden naar het oordeel der menschen ledematen der kerk schijnen te zijn, zijn zij dit echter niet naar het oordeel Gods, en behooren ook werkelijk niet tot de heilige algemeene kerk. Daarom zeide onze Heer Jezus Christus tot de schijnvrome farizeën, „gij zijt

„uit den vader den duivel," Joh. VIII : 44. Deze echter waren naar het oordeel der menschen, wel degelijke en zeer vrome leden der heilige en algemeene kerk, naar het oordeel van den éénigen hartenkenner Jezus Christus waren zij echter geene leden der kerk, omdat zij door het geloof niet geheiligd waren, maar nog met al hunne gewaande godsvrucht, des duivels aard vertoonden, om welke reden Jezus hun kinderen des duivels noemt; voorts Joh. X : 26: „Maar „gijlieden gelooft niet, want gij zijt niet van mijne schapen, „gelijk ik u gezegd heb," maar daarom zijn de verworpenen evenwel niet te verschoonen, want behalve dat God aan niemand een schuldenaar is, zoo zijn zij ook geheel vrijwillig hardnekkig, en verwerpen naar eigen lust en keuze, de hun aangeboden wordende genade, gelijk Paulus en Barnabas tot de Joden zeiden: Hand. XIII : 46: „Het was „noodig, dat eerst tot u het Woord Gods gesproken zou „worden; doch nademaal gij hetzelve verstoot, en u zelven „des eeuwigen levens niet waardig oordeelt, ziet wij keeren „ons tot de heidenen."

Ik geloof dan, dat diegenen welke met het geloof in de waarheid Gods beschonken worden, naar Gods waarachtig oordeel, ware leden der heilige algemeene kerk zijn, wat ook de menschen overigens van de zoodanigen denken of zeggen mogen, Hand. XXVI : 18—29; Matth. V : 4, 12. Daarentegen geloof ik, dat diegenen, die door het ware geloof niet geheiligd worden, hoe heilig en vroom zij ook wanen te zijn, en hoeveel de menschen ook met hen mogen ophebben, naar het oordeel Gods, geene leden der heilige algemeene kerk zijn, zelfs geloof ik, dat juist datgeen wat ook in het Christendom hoog en groot is voor de menschen, een gruwel is voor God, Luc. XVI : 15, en dat zij, naarmate zij zich meerder eer laten bewijzen, of meer heiligheid voorwenden, (hetwelk Christus noemt, zich voor de menschen regtvaardigen,) zij des te grooter gruwel voor God zijn, omdat bij de inwendige verborgene goddeloosheid ook nog komt,

het valsch uitleggen, opvatten, en toepassen van Gods Woord, Jerem. VII : 3—6. Want omdat eene vergadering zich den eernaam van kerk toeëigent, dat maakt haar daarom nog niet heilig, maar omdat zij door het geloof in de waarheid geheiligd is, dat maakt haar tot de kerk des Heeren.

---

§ II.

Ik zal het een weinig breedvoeriger zeggen, opdat de zaak des te duidelijker zijn moge.

Indien het wezen des verbonds aan de zoodanigen werd medegedeeld, die uit eigene krachten iets vermogen, al waren het slechts maar goede gedachten, zoo zoude er waarlijk nimmer iemand deel aan krijgen, daarom volgt er: „Ik geloof „eene heilige algemeene kerk," omdat God allen die Hij met het geloof begiftigd, zonder hetwelk niemand ooit een waarachtig lid van Zijnen Zoon Jezus Christus geweest is, en alzoo ook niet van de kerk of van het volk Gods, eerst door een onveranderlijk besluit uit genade verkoren en aan Zijnen Zoon Jezus Christus gegeven heeft, Joh. XVII : 9. En naardien Hij nu ook mij met het geloof begiftigd heeft, zoo geloof ik, dat ook ik, uit genade uitverkoren en aan Zijnen Zoon gegeven ben, en daarom niet kan verloren gaan, want door het evangelie voert Hij het onveranderlijk besluit zijner verkiezing uit, terwijl Hij door deszelfs prediking of bediening, als middel, Zijnen H. Geest geeft, die het geloof werkt, wanneer en in wien Hij wil.

---

§ III.

Voorts wordt het wezen des verbonds aan al de uitverkorenen door de geheele wereld medegedeeld, niet omdat zij van nature beter zijn dan andere menschen, maar omdat God, hoewel zij met alle Adamskinderen der verdoemenis onderworpen waren, hoogst vrijmagtig besloten heeft, hen in Zijnen Zoon te verkiezen, krachtig en onwederstaanbaar te roepen, het geloof door Zijne almagt in hen te werken uit genade door en in de geregtigheid zijns Zoons te regtvaardigen, en alzoo uit genade geregtvaardigd, met dien Zoon te verheerlijken, Rom. VIII: 29, 20, en dit alles ter openbaring zijner deugden en volmaaktheden, opdat Zijn naam in eeuwigheid geprezen worde, Eph. I: 6.

Derhalve, wanneer ik eene heilige algemeene kerk geloof, zoo geloof ik dat God geene andere oorzaak gehad heeft, waarom Hij ons door het geloof mede-erfgenamen met Christus maakt, dan Zijne genadige goedheid, waardoor Hij ons, schoon onwaardig en verdorven, in Christus uitverkoren heeft; en daarom ook zelf in Zijnen Zoon de middelen beraamd heeft om zijn besluit uit te voeren, en dat Hij in de toekomst niets goeds van den mensch verwacht, dat Hij zelf niet eerst in hen werken zoude, Eph. II: 1—3; Ps. CX: 3.

---

§ IV.

Verder geloof ik dat diegenen, die met het geloof begiftigd zijn, door eene heilige, krachtdadige roeping, gemeenschap hebben met den Vader, Zijnen Zoon Jezus Christus en met den Heiligen Geest, en alzoo met het gansche wezen

des genade-verbonds, hetwelk te voren verklaard is: en naardien zij gemeenschap hebben met den Vader, Zoon en H. Geest, zoo zullen zij ook de overige vruchten dier gemeenschap genieten, die in de volgende artikelen opgegeven worden, welke vruchten de geveinsden en verachters niet zullen genieten, dewijl zij geene gemeenschap met God hebben, waaruit die vruchten noodzakelijk voortvloeijen, te weten, de eeuwige vergeving der zonden, en in de opstanding des vleesches eene volkomene vernieuwing ten eeuwigen leven, Matth. XI: 24—27: „Ik dank U, Vader! Heer des hemels „en der aarde! dat Gij deze dingen voor de wijzen en ver„standigen verborgen hebt, en hebt dezelven den kinderkens „geopenbaard. Ja, Vader! want alzoo is geweest het wel„behagen voor U. Alle dingen zijn mij overgegeven van „mijnen Vader, en niemand kent den Zoon dan de Vader, „noch niemand kent den Vader dan de Zoon, en dien het „de Zoon wil openbaren.”

§ V.

En wij hebben ons niet te verwonderen, dat de uitverkorenen alleen, die allen met het geloof beschonken worden, gemeenschap hebben met het te voren genoemde wezen des verbonds, want Christus heeft zich voor de algemeene kerk of voor al de uitverkorenen door de geheele wereld, en wel voor hen alleen overgegeven, want voor hen alleen bidt Hij, dient Hij als voorspraak, en hen alleen ook heiligt Hij, Joh. XVII: 9: „Ik bid „niet voor de wereld; maar voor degenen, die Gij mij „gegeven hebt, want zij zijn uwe,” en vs. XIX: 21: „En ik heilige mij zelven voor hen, opdat ook zij ge„heiligd mogen zijn in waarheid. En ik bid niet alleen „voor dezen, maar ook voor degenen, die door hun

„woord in mij gelooven zullen, opdat zij allen één zijn, „gelijkerwijs Gij, Vader! in mij, en ik in U, dat ook „zij in ons één zijn, opdat de wereld geloove, dat Gij „mij gezonden hebt," dat is, dat ook zij door een onverbreekbaar verband met ons vereenigd mogen zijn, Joh. X: 15: „Ik stel mijn leven voor de schapen;" en tot de farizeën vs. 26: „Maar gijlieden gelooft niet, want gij zijt „niet van mijne schapen, gelijk ik u gezegd heb;" zie ook het 16e vers.

---

§ VI.

En daarom hebben alle uitverkorenen door de geheele wereld, van het begin af tot nu toe en tot de voleindiging der wereld, wat het wezen der zaak aangaat, dezelfde gemeenschap met den Vader, den Zoon en den H. Geest, zoo als die in de geloofsbelijdenis uitgedrukt en bij de stukken verklaard is, met hare volkomene vruchten die er volgen zullen, schoon er ook in de uitwendige getuigenissen en in de klaarheid der openbaringen, alsmede in den meerderen of minderen overvloed des Geestes eenig verschil moge zijn, even als er in de bijzondere leden des menschelijken ligchaams eene verscheidenheid is op te merken, die echter de overeenstemming niet alleen niet belet, maar veeleer bevordert, 1 Cor. XII: 13—27; Rom. IV: 23—25; 1 Cor. X: 1—9; Joh. XI: 51, 52: „en dit zeide hij niet „uit zich zelven, maar, zijnde hoogepriester deszelven jaars, „profeteerde hij, dat Jezus sterven zou voor het volk, en „niet alleen voor het volk, maar opdat Hij ook de kinde„ren Gods, die verstrooid waren, tot één zou vergaderen," Eph. II: 18—22; „want door Hem hebben wij beiden den „toegang door éénen Geest tot den Vader; zoo zijt gij dan „niet meer vreemdelingen en bijwoners, maar medeburgers

„der heiligen en huisgenoten Gods, gebouwd op het fondament der apostelen en profeten, waarvan Jezus Christus is „de uiterste hoeksteen, op welken het geheele gebouw, bekwamelijk zamengevoegd zijnde, opwast tot eenen heiligen „tempel in den Heer, op welken ook gij mede gebouwd „wordt tot eene woonstede Gods in den Geest."

---

§ VII.

Het kenmerk der ware kerk is de belijdenis van de waarheid des goddelijken woords, omdat zij daardoor alleen in Christus geheiligd en door het geloof met Hem als met haar hoofd verbonden is, Hos. II: 18, 19; Ps. XLV: 10—12, terwijl het geloof alleen op de waarheid van Gods woord steunt, Rom. I: 1, 2; Tit. II: 2; Joh. V: 39; 2 Petr. I: 1—5; 1 Cor. XV: 1, 2.

Derhalve zijn het waarlijk geloovigen die de waarheid van het geschreven woord erkennen en omhelzen, en gevolgelijk is hunne vergadering de ware kerk, en de mensch die dat kenmerk der goddelijke waarheid bezit, is naar het oordeel van Christus een waar lid der heilige algemeene kerk; zij intusschen die dat kenmerk in hun gemoed niet ingedrukt hebben, schoon zij zich ook al bij de kerk voegen en door de menschen onder dezelver leden geteld worden, zijn evenwel naar het oordeel van Christus geene leden der kerk, ja, wat meer is, Hij sluit hen van zijn gebed of voorspraak duidelijk uit, en daarmede ook van zijne zoenofferande, omdat voor diegenen, waarvoor de Zone Gods niet bidt, Hij ook niet offert; hoe zouden zij dan heilig kunnen zijn, daar zij van de bron der heiligheid, namelijk de voorspraak en het offer van Christus uitgesloten zijn? Even zoo is het ook met de middeloorzaak der heiligmaking gelegen; „heilig ze," bid de Heere, „in uwe waarheid, Uw woord is

de waarheid; alzoo, wie hier niet geheiligd wordt, die is zeker geen lid der kerk, hoe zij zich zelven ook onder de ware leden vermengen, en onder welke er altijd eenigen zijn, aan wien God het woord zijner waarheid of des eeuwigen verbonds toevertrouwd heeft, Zach. XIII: 2 en XIV: 18; 1 Tim. III: 15; en daarom moeten deze uitverkorenen gezocht worden in de maatschappij en gemeenschap der heiligen, of in het bondgenootschap der geloovigen, hetwelk geschiedt door het getuigenis van het woord des genade-verbonds en van deszelfs zegelen, waardoor de Heere zijne vereeniging met de uitverkorenen betuigt, het geloof in hen schept en bevestigt, en voorts maakt dat zij onder elkander, onder hun gemeenschappelijk hoofd Christus vereenigd worden en dat tot aller opbouwing strekke, wat gaven ook aan de onderscheidene leden gegeven zijn, 1 Cor. XII: 12—27.

---

§ VIII.

Maar het is er zoo verre van daan, dat de verworpenen uit hetgeen God aan de uitverkorenen getuigt, die Hij met het geloof begiftigt, iets van het wezen en de vrucht des verbonds zouden ondervinden, omdat zij zich met de algemeene voorrechten der kerk mede inlaten, dat God hen veeleer in de vergaderingen der geloovigen openlijk betuigt, dat zij even hierdoor de genade des verbonds onwaardig zijn, omdat zij de aangebodene genade verwerpen, en nogtans door een geveinsd gebruik der getuigenissen voor God en de menschen liegen, en daarom dat Hij hen voor geen ledematen der kerk erkent, en dat zij ook door de getuigenissen des verbonds niet geheiligd worden, maar de getuigenissen door hun aanraken verontreinigen, Hag. II: 12—16.

En gewisselijk terwijl God door het evangelie, en de bond-

zegelen betuigt dat Hij der geloovigen Vader is, zoo betuigt Hij tevens ook daardoor, dat Hij van de ongeloovigen een afkeer, en geene gemeenschap met hen heeft, maar dat zij een gruwel in zijne oogen zijn; Joh. III: 36: „Die den „Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar „de toorn Gods blijft op hem." Want dewijl het niet in de magt der kerk is, diegenen van de getuigenissen des verbonds te weren, die het geloof en de bekeering belijden, zoo is zij genoodzaakt, hen tot derzelver gebruik toe te laten, doch alzoo dat zij door dezelven niet geheiligd worden, maar die veeleer door hunne gemeenschap verontreinigen, en een des te zwaarder oordeel op zich laden, hetwelk de Heere eindelijk eens zal uitvoeren; want door het uitwendig gebruik der getuigenissen, zonder geloof, worden zij geen leden van die eene heilige kerk, die door Christus van het oordeel der verdoemenis vrijgekocht, eens heerlijk voor Hem zal gesteld worden. Die moet de ware leden der kerk bemoedigen en vertroosten in de donkere wegen waar langs hun hemelsche Vader hen meestal door dit leven leidt; in dien zin moeten ook de gelijkenissen van het vischnet, van den akker, en van de tien maagden verstaan worden, te weten van het uitwendig gebruik der getuigenissen, zonder de gemeenschap, zonder het wezen des verbonds, en deszelfs vruchten, gelijk dit reeds getoond is, omdat zij naar het oordeel Gods, geene leden der kerk zijn; en die naar het oordeel der menschen voor leden der kerk gehouden worden, zullen eindelijk door het oordeel Gods, ontdekt worden, omdat zij Gods en der menschen oordeel te vergeefs getracht hebben te bedriegen, hetgeen ook door de gelijkenis van de onvruchtbare wijnstok-ranken geleerd wordt, Joh. XV: 1—6.

§ IX.

Deze vergadering der geloovigen is noch geheel, noch altijd, in deze wereld zigtbaar, en evenwel houdt zij daarom niet op te bestaan; want het is onmogelijk dat Gods raadsbesluit vernietigd en de dood van Christus onvruchtbaar zoude zijn, en God in deze wereld zonder zijnen tempel zoude zijn, 1 Tim. III: 15; Jes. II: 3.

Daarom wordt zij wel niet altijd te zien, maar te gelooven voorgesteld, gelijk er ten tijde van Elia geene kerk zigtbaar was, zoodat die man Gods zeide, „ik ben alleen „overgebleven," maar wat zegt tot hem het goddelijk antwoord, hoewel de kerk voor Elia niet zigtbaar was? „Ik heb „mij zelven nog zeven duizend mannen overgelaten, die de „knie voor het beeld van Baäl niet gebogen hebben;" Rom. XI: 3, 4.

Dat zij voorts in deze wereld nooit geheel kan gezien worden is zeker, want zij omvat al de uitverkorenen die in deze wereld niet, als alleen in het laatste oordeel bijeenvergaderd gezien zullen worden.

Voorts zijn ook de leden in hunne onderscheiden afdeelingen (welke de bijzondere gemeenten zijn van die eene algemeene kerk) in tijden van duisternis en diep verval, niet altijd in deze wereld overal zigtbaar, of te onderkennen, gelijk dit in de geschiedenis met Elia te zien is, dewijl zij somtijds even als het vuur diep onder de asch van miskenning en overweldiging verborgen kunnen liggen.

---

§ X.

Maar wanneer God ons eenige vergadering een lid der heilige algemeene kerk te zien geeft, zoo moeten wij, nadat

ons het kenteeken, der waarheid, der profetische en apostolische leer, waaronder begrepen is, de wettige bediening der Sacramenten naar het bevel en de instelling van Christus, en de onderwijzing tot alle godzaligheid Mattheüs XXVIII: 19, getoond is, ons bij die gemeente of vergadering vervoegen en aansluiten, want gelijk Hij zelf onze Vader is, zoo behaagt het Hem dat de kerk onze moeder is, Jesaja LIV: 1, 2; Galaten IV: 27, 28, 31, in welke wij geboren, en opgevoed worden, tot aan het einde van ons leven. Want het behaagt God, door den dienst der kerk ons levend te maken door zijnen Geest, en de vergeving der zonden aan onze harten te verzegelen, en ons in de gemeenschap zijns Zoons, en zijner kerk, dagelijks meer en meer naar zijn beeld te vernieuwen.

Daarentegen die zoodanig eene vergadering verachten, welke het volkomene en onbedriegelijke kenmerk der heilige kerk heeft, namelijk de waarheid der profetische en apostolische leer, (hetwelk geschiedt, wanneer iemand in de gezonde leer en de gebeden geen gemeenschap houdt, en wanneer hij zich in de gemeenschap der heiligen, door de zigtbare getuigenissen des verbonds, den Doop en het Avondmaal, niet vervoegt,) die kunnen van hunne zaligheid niet zeker zijn; en die in deze verachting en verwerping volhardt kan zeker zijn, dat hij niet uitverkoren is, Handelingen II: 47, hetwelk naderhand, als er van de getuigenissen zal gehandeld worden, door welke God zijn verbond bedient, breedvoeriger zal verklaard worden.

---

§ XI.

Maar die zich van eene vergadering afscheidt, in welke eene valsche leer verkondigd wordt, strijdende met de grondslagen en het innerlijke wezen des verbonds, die

is getrouw en gehoorzaam aan het bepaalde bevel zijns Heeren, want zoo zegt de Heere Christus: „Gaat uit van haar mijn volk!” Openb. XVIII: 4 en „vlied van de af-„godendienst,” 1 Cor. X: 14, en „wacht u van de valsche „profeten,” Math. VII: 15, zoo ook 2 Joh. vs. 9[b]: „Die „in de leer van Christus blijft, deze heeft beide den Vader „en den Zoon,” maar daarna voegt hij er vs. 10 bij: „In-„dien iemand tot ulieden komt en deze leer niet brengt, „ontvang hem niet in huis, en zegt tot hem niet: „wees „gegroet,” even zoo: „Mijne schapen hooren de stem der „vreemden niet,” maar hooren naar de stem huns herders, door de dienaren der waarheid, want zegt de Heere: mijne „schapen hooren mijne stem,” Joh. X: 4, 5, 27; daarom volgt ook in datzelfde verband de vergeving der zonden, omdat die van de leer der waarheid niet is afgescheiden, welke het eenige zekere kenmerk is der algemeene kerk, wier leden allen en elk in het bijzonder de zonden vergeven zijn en voortdurend vergeven worden. Zach. XIII: 1—3.

---

§ XII.

Er is echter onderscheid te maken tusschen het verderf in de zeden en het verderf in de leer; dit blijkt, dewijl de profeten niet ophielden met de kerk gemeenschap te houden, schoon zij de zeden scherpelijk berispten; daarenboven moet er ook in de leer zelve onderscheid gemaakt worden tusschen ligtere dwalingen en de zoodanigen, die het fondament omverstooten, hetwelk daaruit is af te leiden, dat, wanneer de meeste dienstplegingen, die eigendunkelijke instellingen der menschen waren, als valsch en dwaling verklaard werden, de profeten evenwel de waarheid bleven voorstellen, verdedigen en aan dezelve vasthouden, Ps. L; Jes. I, en om die redenen zich nog niet van de gemeen-

schap afscheurden, maar wij lezen niet dat eenige van de profeten gegaan zijn om te Bethel te offeren, nadat de kalveren daar opgerigt waren.

---

§ XIII.

Wanneer nu de mensch kiezen moet tusschen de vereeniging met Christus en zijne waarheid, en de vriendschap en vereeniging met menschen, is hij op het gevaar van het verlies zijner ziel af, gehouden te handelen naar het beginsel, „God zij waarachtig, maar alle menschen leugenachtig," Rom. III: 4; want de eer der kerk moet niet tot nadeel der waarheid, vooral in hetgeen het fondament der zaligheid betreft, staande gehouden worden, want Christus is niet om de kerk, hoewel Hij niet is zonder de kerk, maar de kerk is van Christus, door en om Christus; en zoo is de kerk de bruid en de dienstmaagd hares Heeren, Ps. XLV: 11, 12; haar zijn de talenten hares Heeren toebetrouwd, die zij niet naar haren, maar naar des Heeren wil bedienen moet. Ook onderwerpt Hij zijne waarheid niet aan de bijzondere inzigten of opvattingen der menschen, waarmede zijne eeuwige waarheden staan of vallen zouden, hetwelk immers Godslastering zijn zoude.

Want overmits de kerk door de prediking der waarheid of des evangeliums en de werking des H. Geestes, uit eenen hoop blinden en dooden ten dezen opzigte, geroepen en geformeerd wordt, Joh. V: 25; Hand. XXVI: 18; Jes. LXI: 1, zoo moet de waarheid Gods dus vooraf blijken vóór de kerk haar begin neemt, die met het woord Gods door den H. Geest verlicht, niet anders kan dan die waarheid eerbiedig huldigen en omhelzen en anderen aanprijzen; immers toch, het woord Gods brengt niet minder bewijs van deszelfs waarheid

mede, dan de zon van haar licht, welke waarheid evenwel niet dan door hen, dien de oogen geopend zijn, opgemerkt en erkend wordt, Hand. II: 37—47; 2 Cor. IV: 3—6: „doch indien ook ons evangelie bedekt is, zoo is het bedekt „in degenen die verloren gaan enz.;" daarom wordt ook de leer der profeten en apostelen, waarvan Christus de uiterste hoeksteen is, vergeleken bij een fondament, en de kerk op dezen grondslag gevestigd, bij een gebouw, omdat deze laatste, vóór haar bestaan gevestigd er erkend is, haar goddelijk gezag als uit God voortvloeijende, bewijzen en toonen moet, en geenszins een afgebedeld gezag van menschen mag ontleenen, Epheze. II: 20—22; kortom, het woord Gods bewijst deszelfs waarheid in zich zelven, door het licht dat haar omgeeft en in ons, door de verlichting des H. Geestes, die ons dat licht der waarheid doet zien en in hetzelve berusten.

---

§ XIV.

Maar gelijk de kerk niet anders dan door de prediking van het beschreven woord en de kracht des H. Geestes geboren, en met geene andere melk en spijze gevoed wordt, en geen ander edelgesteente van hare ondertrouw, waaraan zij gekend wordt, in haren trouwring draagt, als ditzelfde beschreven woord, waaraan zij zich bij het opnemen door den Doop verbonden heeft; alzoo zal zij ook tot het einde der wereld, dat woord alleen erkennen als de eenige regel des geloofs en des levens, waaraan zij zich alleen in de conscientie gebonden gevoelt, Matth. XXVIII: 19, 20; Eph. II: 20; Jes. XXX: 21; Gal. I: 6—8 en V: 1; 1 Cor. VII: 23; Deut. XII: 32; Col. II: 20; 1 Kon. XIII: 18—22; 2 Petr. I: 19; daarentegen durft zij niets anders, hetzij geschreven of gesproken, voor een regel des geloofs of der godsdienst

te erkennen, maar verfoeit dat alles, als een vervloekte afgod, strijdende met Gods heilig woord, dat zij, als de getrouwe bruid van Christus, alleen als verbindend erkent, welke gruwelijke afwijking en tegenspraak van Gods woord de H. Geest voorspeld heeft, dat in dezen laatsten tijd vooral, op eene God tergende wijze en mate zoude plaats hebben, en daarom zijne uitverkorene gemeente op het ernstigst waarschuwt, zich voor dien gruwel zorgvuldig te wachten, Openb. XIII: 14—17 en XIV: 9—14.

---

§ XV.

En naardien nu Christus zich deze heilige algemeene kerk uit genade verkoren, door zijn bloed verworven, en door zijnen Geest verzegeld en geheiligd heeft, en alzoo als een volk zijns eigendoms en eenige bruid bezit, en wederkeerig van haar door eene genadige mededeeling bezeten wordt, zoo wordt er in de geloofsbelijdenis bijgevoegd, dat er niet alleen eene kerk is, volgens de verkiezing en roeping Gods, maar dat er ook eene gemeenschap plaats heeft tusschen haar en Christus.

De gemeenschap nu der heiligen is zoodanig een genadig en onderling bondgenootschap van al de geheiligden door het geloof met den Vader, den Zoon en den H. Geest, volgens het gansche wezen des verbonds te voren opgegeven, en de vruchten die er in de geloofsbelijdenis volgen, dat zij allen en elk in het bijzonder, van God als een verkregen volk bezeten worden, en Hij zich zelven aan de kerk in het algemeen en aan elk lid in het bijzonder tot eenen God schenkt, hun schild en loon zeer groot, en zich met hen in het éénige hoofd Christus, door de genade en den band des H. Geestes, innig en onverbreekbaar vereenigt, in dier voege, dat,

zij Christus met al de volheid der godheid die in Hem is, bezitten, en tot Gods eeuwige heerlijkheid, en hunne blijdschap genieten, terwijl Hij zich aan hen als leden onder elkanderen door denzelfden Geest te zamen gevoegd, mededeelt, ten einde het genot zoo van het hoofd zelf als van alle daaruit voortvloeijende gaven, naar de mate der gaven Christi, door de onderlinge toebrenging, tot opbouwing des ligchaams strekken zoude, Col. I: 17, 18 en II: 19; Hos. II: 18, 19; Ezech. XVI: 60—62; Jes. LIV: 5—9.

Deze vereeniging nu, van den Drie-éénigen God, en zijne uitverkorene gemeente is zoo groot, dat er behalve de vereeniging der drie personen in het éénige goddelijke wezen, en de persoonlijke verééniging der twee naturen in Christus, geene grootere en vastere vereeniging dan deze bestaat, waardoor de geloovigen gemeenschap hebben, met hunnen Immanuël, in wien zij God voor eeuwig verzoend bezitten, en welke Immanuël als in het fondament der genade, tevens de hoogste vereeniging is der godheid met de menschheid; en alzoo heeft er door den band des geestes eene vereeniging van Christus met ons vleesch en door denzelfden Geest, die in Christus en in ons woont, ook eene uitnemende vereeniging door de genade met het Woord plaats, dat persoonlijk met zijn vleesch vereenigd is, en die ten opzigte van zijn goddelijk Wezen, één is met den Vader en den H. Geest, den middelaar en het hoofd van alle vereeniging tusschen God en menschen. Laat mij dit een weinig breedvoeriger aldus omschrijven: In den Christus, Immanuël, is als in het fondament de hoogste vereeniging van God en ons, waarom Hij ook Immanuël, dat is, God met ons, genaamd wordt, Jes. VII: 14, de zelfstandigheid Gods ten aanzien van het wezen, van welken God een in wezen en drie in personen, wij, als wij door de genade en den band des H. Geestes met die natuur vereenigd worden, welke dezelfde Geest met den Zoon in eenigheid des

persoons vereenigd heeft, omdat de Vader, die Hij tot kinderen aanneemt, in derzelver harten zendt den Geest zijns Zoons, die roept, „abba Vader," Gal. IV: 6, door wien wij dengenen in geloof aanroepen, en aanhangen van welken Hij gezonden is, zoodat wij door denzelfden Geest des Vaders en des Zoons, eerst met den vleesch geworden Zoon, en vervolgens door Hem, en in Hem met den Vader vereenigd zijn, die om zijns zelfs wil ten alle tijde onze smeekingen verhoort, dewijl de Geest zelf voor ons bidt, Rom. VIII: 26, 27.

En overmits nu deze vereeniging zoo groot is, dat er na die welke ik boven genoemd heb, geen grootere bestaat, zoo worden wij geroepen tot de overweging van deze beide allerhoogste vereenigingen, niet om dezelve te verwarren of te vermengen, maar om te leeren dat zij op zoo groot een fondament steunen, en daarom eeuwig en onverbreekbaar zijn, als op Christus eigene voorbidding en offerande steunende en gevestigd; daarom bidt Hij: Joh. XVII: 20, 21: „En ik bid niet alleen voor dezen, maar ook „voor degenen, die door hun Woord in mij gelooven zul„len. Opdat zij allen één zijn, gelijkerwijs Gij, Vader! „in mij, en ik in U, dat ook zij in ons één zijn, opdat „de wereld geloove, dat Gij mij gezonden hebt," en vs. 23: „Ik in hen, en Gij in mij; opdat zij volmaakt zijn „in één, en opdat de wereld bekenne, dat Gij mij ge„zonden hebt, en hen liefgehad hebt, gelijk Gij mij „liefgehad hebt." Kortom, door de genade, en den band des H. Geestes is er eene allerhoogste vereeniging van ons, met God in Christus, dewijl alle uitverkorenen die door Christus met God verzoend zijn denzelfden Geest van Hem ontvangen, Jes. XII: 3, waardoor zij vereenigd worden, eerstelijk met zijn vleesch, dat Hij door denzelfden Geest der heiligmaking heeft aangenomen; ten tweeden, ook met het Woord, omdat die Geest van het Woord uitgaat; en ten derde: met den Vader, omdat

Hij niet minder des Vaders Geest is, dan des Zoons, zoodat de Vader den vleeschgeworden Zoon, niet meer afzonderlijk, maar vereenigd met al zijne ledematen als een persoon wil aanschouwen, 1 Cor. XII: 12, 14; Matth. II: 15, Hosea XI: 1.

---

§ XVI.

Deze vereeniging nu heeft naar Gods wijsheid hare trappen, begin en voortgang, waardoor zij allengskens tot de volmaaktheid gebragt wordt, Gal. IV: 19; Eph. II: 21; 2 Cor. X: 15, 2 Petr. I: 19. Want dewijl het geloof door de kracht des H. Geestes, de band dezer vereeniging is, zoo neemt dezelve ook in kracht en effect toe, naarmate het geloof wast, Coll. I: 10 en II: 19; niet dat er in God eenige verandering zoude zijn, of dat het wezen des verbonds in zich zelven zoude af- en toenemen, dat zij verre! Hand. XV: 11. Maar dit moet tot het gevoel van ons geloof gebragt worden, want schoon wel het geloof den geheelen Christus door eene genadige gave Gods, te zamen met al de geloovigen bezit, Jes. XII: 3; Joh. IV: 14, zoo geniet zij Hem evenwel in dit leven, naar de mate des geloofs, waardoor zij uit die levensbron zoo veel mag scheppen, als de Heere weet dienstig te zijn, hoewel zij Hem geheel bezit, Rom. XII: 3; daarom werd tot den apostel gezegd: „Mijne genade is u genoeg,” 2 Cor. XII: 9 en 1 Cor. XIII: 9—11: „Want wij kennen ten deele, en wij profeteren ten deele; doch wanneer „het volmaakte zal gekomen zijn, dan zal hetgeen ten deele is te niet gedaan worden,” enz. en vers 12, „nu ken ik „ten deele, maar alsdan zal ik kennen, gelijk ook ik gekend ben;” doch de trappen dezer gemeenschap veranderen daarom niets van het wezen des Verbonds, maar maken alleen een onderscheid, in de hoedanigheid of klaarheid der openbaring van de zijde van God, en der kennis in

ons, Matth. XI: 11. Voorts in de mate des Geestes, waardoor wij als een band met Christus, in Wien al de beloften ja en amen zijn, en in Hem met het wezen des verbonds vereenigd worden, Joël II: 28, 29; Handelingen II: 16—18.

Dit onderscheid der trappen nu aangemerkt zijnde, zoo hebben alle geloovigen aan wien de genadige belofte van het gezegend zaad der vrouw, van het begin der wereld gedaan is, en aan wien dezelve vervolgens herhaald is geworden in de gedaante van een genade-verbond, met Abraham den vader der geloovigen opgerigt, door het geloof en den band des Geestes, dezelfde gemeenschap gehad, met den Vader, den Zoon en den H. Geest, die wij thans hebben. Exod. XIX: 6; 1 Petr. II: 9; Eph. II: 12—19 en III: 15; Joh. I: 4, 12; en V: 23; Ps. II: 12. Daarom zochten ook de verlorenen in zichzelven, de behoudenis door verzoening in denzelfden middelaar als wij, gelijk zij ook in alle hunne offeranden, op zijne offerande zagen; Jes. LIII: 10; Ps. CX: 4; Rom. X: 4, mitsgaders zich aan zijne koninklijke heerschappij om geregeerd en bestuurd te worden overgegeven hebben, 1 Sam. II: 10; Ps. XXVIII: 8; Zach. IX: 9; en door Hem met denzelfden Geest der aanneming tot kinderen, als wij beschonken werden Gal. IV: 29; welke dezelfde geregtigheid des geloofs in de beloofde offerande van Christus, Dan. IX: 24; Rom. IV: 11, 12, 16, en dezelfde wedergeboorte uit het geloof in hen werkte die Hij in ons werkt, mitsgaders dezelfde hoop en verwachting der hemelsche erfenis van hetzelfde gezegende zaad, in wien zij gelijk als ook wij, door het geloof gerekend werden; Rom. IX: 7, 8; Deut. XXX: 6; Col. II: XI: Luc. I: 67—69; Luc. II: 25, 26.

§ XVII.

Voorts hebben alle geloovigen onder het nieuwe testament denzelfden Christus hun aangeboden in de prediking des evangelie's, den heiligen doop en het heilig avondmaal, blijvende nog een onderscheid der trappen, vooreerst: in de hoedanigheid of klaarheid der openbaring, die heerlijker of luisterrijker is, in de zigtbare zegelen en het woord te zamen, als in het woord alleen; Hand. II: 37, 38; Ezech. XX: 12; ten tweede: in de hoegrootheid der werking des Geestes, die gelijk Hij door het getuigenis des doops, onze inlijving in Christus bevestigt, opdat wij Hem ingelijfd, verzekerd zouden zijn van onze genadige aanneming tot kinderen, en dus van de toegerekende geregtigheid en aanvankelijke wedergeboorte, en alzoo ook door het gebruik des heiligen avondmaals; ook wordt Hij voor het begin van Gods koninkrijk ontvangen door de genadige aanneming tot kinderen, door den doop verzegeld, van ons verheerlijkt, en worden door het bekrachtigde geloof in Gods huisgezin gevoed, wanneer ons de vermeerdering der gemeenschap, met de offerande van Christus volgens zijne belofte, die niet kan feilen, geschonken wordt, of wanneer wij door denzelfden Geest waardoor wij Christus eenmaal zijn ingelijfd geworden, met denzelfden die voor ons gestorven en opgewekt is, en in Hem met het gansche wezen des verbonds, meer en meer bekrachtigd en vereenigd worden, en Hem naar mate van den wasdom des geloofs, hetwelk God door deze zelfde handeling versterkt, volkomener genieten, 1 Cor. XII: 13, zonder dat er intusschen eenige verandering in het wezen der zaken, zoo als die in de geloofsbelijdenis opgegeven zijn, geschiedt.

§ XVIII.

Immers, wat zoude er toch ongerijmder zijn, dan dat de vereeniging met den oorsprong des verbonds, het verbond zelf zoude te niet doen? Of dat onze vereeniging met Christus, zijnen persoon, natuur of ambt zoude moeten omver stooten? die, indien zij niet blijven bestaan, zoo kan ook de gemeenschap en vereeniging niet bestaan, hoe zouden zij dan door deze vernietiging, verwarring of vermenging bevestigd worden? Want indien het in het fondament zelf ongerijmd is, dat én de personen in de Drieéénheid, én de naturen in den persoon van Christus verward, en onder elkander vermengd worden, zoo is het veel meer nog ongerijmd, dat dezelven met onze natuur of personen zouden vermengd worden; vooreerst: indien de vermenging of verwarring der personen in de Drieéénheid, schoon er de hoogste éénheid des wezens in is, echter het fondament des Verbonds omver zouden stooten, veel meer zou de verwarring des persoons, des Woords dat vleesch geworden, zigtbaar en tastbaar is, 1 Joh. I: 2, 3, met een verdichten persoon des Zoons, die niet vleesch geworden, die onzigtbaar en ontastbaar is, alsof die persoon dezelfde zij met deze, dat is: als of Christus die in het vleesch gekomen is, dezelfde is met eenen Christus die niet in het vleesch gekomen is, het fondament van het geheele verbond omver stooten; want indien zelfs in de Drieéénheid, waarin de hoogste éénheid des wezens is, de eene persoon in waarheid niet kan gezegd worden de andere te zijn, hoe zoude dan hier in waarheid gezegd kunnen worden, dat de vleesch geworden, zigtbare en tastbare Zoon, met wien Johannes verzekert, dat wij gemeenschap hebben, opdat onze blijdschap vervuld zij, 1 Joh. I: 2—4, dezelfde persoon is, met eenig ander woord dat niet vleesch geworden, onzigtbaar en ontastbaar is,

met hetwelk wij gemeenschap of eene vereeniging zouden moeten hebben.

Ten andere, indien de vermenging of verwarring der naturen onder elkander, het fondament des verbonds ook zoude omverstooten, veelmeer nog de vermenging der naturen met ons; want indien het vleesch van Christus met de goddelijke natuur, die onsterfelijk is, was vermengd geweest, hoe had Hij dan kunnen sterven? En, indien het vleesch van Christus, hetwelk geene verderving mogt zien, met ons vleesch, dat in het graf verdorven wordt, vermengd was, hoe zoude het dan dit verderf ontgaan? Ps. XVI: 10; Hand. II: 27, 29.

Wij stellen dan vast, dat er eene waarachtige vereeniging of gemeenschap van Christus, die voor ons geofferd en opgewekt is, aan alle geloovigen geschonken wordt, doch zonder eenige verwarring van den persoon des vleeschgeworden Woords, met eenen anderen, hoe die dan ook voorgesteld moge worden, omdat er zelfs in de drieëenheid zoodanig eene verwarring niet toegelaten wordt, en de eene persoon de andere niet is; ten andere: ook zonder eenige vermenging van zijn vleesch met ons vleesch of van het goddelijk wezen (die zijne eer aan geen anderen geeft), met ons wezen, of zonder eenige andere verwarring; want naardien de vereeniging met Christus alzoo moet wassen, dat de wasdom zelf uit het versterkt geloof geboren wordt, wat is er dan ongerijmder, dan dat het geloof door den ondergang van het wezen des verbonds, als een slangenvrucht versterkt worde, of dat het versterkt geloof het wezen des verbonds verlieze? Hoe zoude het dan, ik zal niet zeggen versterkt zijn, maar zelfs bestaan? Zie 1 Cor. III: 11; Luc. II: 40; Matth. III: 16, 17; Marc. IX: 39; Matth. XX: 18; Joh. I: 33; 1 Cor. X: 4; 2 Joh. VII: 8; Gal. I: 6—8; en als het fondament omvergestooten is, hoe zoude iemand de vruchten, die in de andere artikelen volgen zullen, genieten? Want toch door

de gemeenschap met eenen ingebeelden Christus, is er immers geene vergeving der zonden, wederopstanding des vleesches of een eeuwig leven? Dewijl dit alles slechts inbeelding en geen wezenlijkheid is, maar de zonden worden opgehoopt, door andere goden en eenen valschen godsdienst te versieren, en zij zullen met allen die de leugen lief hebben, en in zoodanige misdaden volharden, opstaan tot een eeuwige afgrijzing, Dan. XII: 2.

Wie derhalve de gemeenschap met het wezen des verbonds zelf, en de volgende vruchten genieten wil, die heeft de vorige gronden ongeschonden te bewaren, dewijl het dwaas zoude zijn vrucht te verwachten, als de wortel van den boom niet alleen gekwetst, maar vernietigd is; daarom volgen op de ware gemeenschap met Christus, de vruchten die in het 10e, 11e en 12e artikel voorgesteld zijn.

Xde. ARTIKEL.

IK GELOOF DE VERGEVING DER ZONDEN.

§ I.

Ik geloof dat mij en de gansche algemeene kerk alle zonden volkomen vergeven zijn, volgens de verbonds-belofte: „Ik zal hunner zonden niet meer gedenken," Jer. XXXI: 34, zoo volkomen, dat, dewijl de zonden vergeven zijn, er geen offer voor de zonden meer noodig is, Hebr. X: 17, 18, 22.

Vergeven is eene daad der ziel of des gemoeds, en wel desgenen die beleedigd is geworden, 2 Cor. V: 11—20

en Rom. V: 10, daarom zegt de Heere: „Ik, Ik ben het, „die uwe overtredingen uitdelg, om mijnentwil,” Jes. XLIII: 25; Psalm LI, CII en CXXX.

---

§ II.

Maar overmits niemand weet hetgeen in den mensch is, dan de geest des menschen die in hem is, alzoo weet ook niemand de dingen die Godes zijn, dan de Geest Gods; daarom geschiedt die verzekering en verzegeling door den H. Geest, door wien de liefde Gods in onze harten is uitgestort, Rom. V: 5, die de liefde en barmhartigheid des Vaders en de verdiensten des Zoons, krachtdadig aan de harten openbaart, welke verdiensten de Vader met welgevallen aanneemt, en om die reden verwekt, of liever, werkt de H. Geest, dien vrede Gods in de harten, 1 Cor. II: 10—12: „Doch God „heeft het ons geopenbaard door zijnen Geest; want de Geest „onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods. Want wie „van de menschen weet hetgeen des menschen is, dan de „geest des menschen, die in hem is? alzoo weet ook nie- „mand hetgeen Gods is, dan de Geest Gods. Doch wij heb- „ben niet ontvangen den geest der wereld, maar den Geest „die uit God is, opdat wij zouden weten de dingen die ons „van God geschonken zijn,” Col. II: 13, 14, 19—23 en III: 15.

---

§ III.

De gronden van deze zekerheid, dat een drieëenig God, Vader, Zoon en Heilige Geest, de kerk met eene eeuwige liefde liefheeft, zijn boven naar aanleiding van

elk geloofsartikel verklaard, te weten: de genadige barmhartigheid Gods, de borgtogt des Zoons, de genoegdoening door zijnen dood, het getuigenis der volkomene genoegdoening en onzer dadelijke vrijspreking, blinkende in de opstanding en de hemelvaart, de voortzetting der toegerekende geregtigheid door zijne voorbidding aan de regterhand des Vaders, de plegtige verklaring door den mond des Regters, die ten jongsten dage zal afgekondigd worden, overeenkomstig met die, welken nu in zijnen naam door het evangelie verkondigd wordt, het inwendig getuigenis des H. Geestes, door welken wij Christus ingelijfd, met Hem en alle Zijne goederen gemeenschap hebben, en alzoo tegelijk met de aanvankelijke heiligmaking de volkomene vergeving der zonden in Christus en door Christus, opdat zij ons even zoo min als Hem zouden toegerekend worden, in wien dezelve eenmaal volmaakt zijn verzoend geworden, Hebr. I: 3 en vers 30—39.

Dewijl dan nu ons geloof op zulke hechte grondslagen rust, zoo gelooven wij met regt, dat al onze zonden reeds bij God vergeven en kwijtgescholden zijn, en hierom is het dat de Heere als de man der kerk zijne bruid zweert: „Ik zal niet meer op u toornen, noch u schel„den;” Jesaja LIV: 9; op grond van hetgeen in het 53ste hoofdstuk van dien profeet beschreven is. En indien wij niet alle de vorige gronden omver willen werpen, hetwelk niet zonder Godslastering zoude kunnen geschieden, zoo mogen wij zelfs geen oogenblik twijfelen aan de waarheid, dat de gedachtenis onzer zonden voor eeuwig uitgedelgd is en blijft; en ons te meer benaarstigen, om dit ootmoedig geloof uit die goddelijke bron dagelijks meer en meer te versterken.

Onder al de fondamenten nu is de dood van den Heere de regtvaardige spruit van David, de voornaamste. Want wat kan er in den hemel, of op de aarde grooter geacht worden, dan dat de Heere zelf in het vleesch dat Hij

aangenomen heeft, zich tot den dood des kruises vernederd, van den troon zijner majesteit, en uit de hoogste heerlijkheid, opdat Hij door deze allergrootste vernietiging en ternederwerping in den allersmadelijksten dood, Adams trotsche poging, om Gode gelijk te zijn, met al de daaruit voortvloeijende zonden verzoenen, en alzoo de belofte zijns verbonds, namelijk de vergeving der zonden bevestigen zoude, Hebr. IX: 16. „Want waar een testament is, „daar is het noodzaak, dat de dood des testamentmakers „tusschen kome.” En naardien nu de dood van zoo groot een persoon is tusschenbeide gekomen, zoo is die belofte volkomen en tot in eeuwigheid bevestigd geworden, *dat Hij onze zonden niet meer wil gedenken;* zij is zeg ik, bevestigd in het goddelijk gemoed zelf, terwijl hetzelve volkomen regtvaardig, niet anders kan, dan der zonden gedachtig zijn, eene volmaakte verzoening in den dood des Middelaars met een gebed heeft ontvangen, waarin het voor eeuwig berust. Want het is niet minder eigen aan de goddelijke geregtigheid, de gedachtenis der wraak nadat de verzoening geschied is af te leggen, als de gedachtenis derzelve terwijl de zonden nog niet verzoend zijn te behouden; en deze eenige volmaakte en eeuwige bevestiging des testaments, in het goddelijk gemoed door den dood des middelaars, die geene andere bevestiging noodig heeft, openbaart de Heere aan onze conscientiën door het getuigenis van Christus, en den geest des geloofs die onze harten in deze rust van God inleidt; opdat Hij, gelijk de vergeving aan Gods zijde, (wiens werk het alleen is te vergeven) vast is, en er geen geroep of bestraffing van Zijne geregtigheid of toorn tegen ons meer overig is, ook alzoo make dat wij in onze conscientie het drijven en beschuldigen der wet niet meer ontwaar worden. Daarom wil de H. Geest in het avondmaal, den dood des Heeren met een vrolijk gemoed gevierd hebben, 1 Cor. V: 8; den dood *des Heeren geopenbaard in het vleesch;* de allerheerlijkste zaak die denkbaar is, vol stof

tot blijdschap en dankbare aanbidding, waardoor alle vijandschap is weggenomen, Col. II: 14.

---

§ IV.

Deze verzekering van de vergeving der zonden vergezelt den geloovigen tot aan het graf, opdat zij der zonden afgestorven zijnde, der geregtigheid leven zouden. 1 Petr. II: 24; Luc. I: 74, 75; hetwelk duidelijk blijkt uit de boven beredeneerde zaken, en voornamelijk daaruit, dat aan Gods geregtigheid door den dood des Heeren volkomen is genoeg gedaan. Want gelijk het onmogelijk was dat er eenige zonde door de goddelijke barmhartigheid vergeven werd, zoo zijne geregtigheid niet was verzoend geworden, even zoo is het ook wederkeerig onmogelijk dat, nadat zijne geregtigheid voldaan is, de loop der goddelijke barmhartigheid waardoor Hij de zonden vergeeft zoude afgebroken worden. Daarom voegt Jesaja, nadat hij den dood van Christus heeft beschreven Hoofdst. LIII en hoofdst. LIV: 8—10 er bij: „In „eenen kleinen toorn heb Ik mijn aangezigt van u een „oogenblik verborgen; maar met eeuwige goedertierenheid „zal Ik mij uwer ontfermen, zegt de Heere uw Verlosser. „Want dat zal Mij zijn als de wateren van Noach, toen Ik „zwoer dat de wateren van Noach niet meer over de aarde „zouden gaan; alzoo heb Ik gezworen, dat Ik niet meer „op u toornen, noch u schelden zal. Want bergen zullen „wijken, en heuvelen wankelen; maar mijne goedertierenheid „zal van u niet wijken, en het verbond des vredes zal niet „wankelen, zegt de Heere uw Ontfermer.”

---

§ V.

Op dezelfde wijze gaat het ook toe, met de gave der volharding in het geloof, zonder welke de vergeving der zonden niet bestendig konde zijn. Daarom staat er Jes. LIV : 13. „En al uwe kinderen zullen van den Heere „geleerd zijn, en de vrede uwer kinderen zal groot zijn." En even zoo is ook de gave der wedergeboorte, hetwelk door het woord *heilig*, *heilige* kerk uitgedrukt wordt en van de vergeving der zonden niet moet afgescheiden worden, die nooit geheel weder verloren gaat uit kracht des *eeuwigen* verbonds; Jer. XXXII : 40 : „En Ik zal een eeuwig verbond „met hen maken, dat Ik van achter hen niet zal afkeeren, „opdat Ik hun weldoe." Ziedaar hetgeen ik gezegd heb, dat Hij de geloovigen met de vergeving der zonden vergezelt tot aan het einde huns levens (Mal. III). „En Ik zal „mijne vreeze in hun hart geven, dat zij niet van Mij „afwijken." Ziedaar de gave der volharding in het geloof, en der wedergeboorte die nooit geheel verloren gaat. Daarom zegt ook de apostel 1 Cor. I: 8, 9. „Welke (God) u ook „zal bevestigen tot het einde toe, om onstraffelijk te zijn in „den dag van onzen Heer Jezus Christus. God is getrouw, „door welken gij geroepen zijt tot de gemeenschap van zijnen „zoon Jezus Christus onzen Heer." Zie ook 1 Joh. II: 19.

XI[de]. ARTIKEL.

IK GELOOF IN DE WEDEROPSTANDING DES VLEESCHES.

---

§ I.

In de twee laatste artikelen worden de weldaden begrepen die de geheele algemeene kerk, of de vergadering van al de uitverkorenen door alle eeuwen heen, na dit leven ontvangen, volgens de boven vermelde gronden, die aan de geheele kerk der uitverkorenen gemeen zijn, of, volgens het genade-verbond met den Vader, den Zoon en den H. Geest. Uit welk verbond Christus ook de opstanding der dooden bewijst, Matth. XXII: 31, 32. „En wat aangaat de opstan- „ding der dooden, hebt gij niet gelezen hetgeen van God tot „ulieden gesproken is, die daar zegt: Ik ben de God Abra- „hams, en de God Izaks, en de God Jacobs! God is niet een God der dooden, maar der levenden.” Eph. II: 6; 1 Cor. X: 1—9.

---

§ II.

Het elfde artikel spreekt van de volkomene vernieuwing onzer ligchamen, waardoor wij bekwaam gemaakt worden om de erfenis des eeuwigen levens te bezitten en te genieten; want „vleesch en bloed kunnen het koninkrijk Gods niet beërven, (namelijk zoo lang zij der verderfenis onderworpen zijn, gelijk het volgende leert), „en de verderfelijkheid beërft de onverderfelijkheid niet,” 1 Cor. XV: 50; en gelijk wij de wedergeboorte die in dit leven van den Vader, den Zoon en den

H. Geest uitgaat, en in onze zielen begonnen is, gelooven en gevoelen, Rom. VIII : 1; alzoo hopen wij ook met vast vertrouwen dat dezelve in den dag der opstanding volmaakt zal worden, wanneer onze ligchamen ook ter onsterfelijkheid vernieuwd zullen zijn, Rom. VIII : 10, 11; door en om Hem die de eerstgeborene is uit de dooden.

---

§ III.

Doch het is niet noodig dat onze ligchamen, opdat zij slechts opstaan, in het zaad Abrahams gerekend worden, (want der goddeloozen ligchamen zullen ook opstaan, dewijl Gods geregtigheid dit vereischt,) maar het is noodzakelijk, dat zij in dat zaad gerekend worden, opdat zij ten eeuwigen leven mogen opstaan, dewijl Gods eeuwige barmhartigheid aan dat zaad bezworen, zulks vereischt; immers toch, gelijk Gods volmaakte geregtigheid vordert, dat niet alleen de zielen der onregtvaardigen na dit leven gestraft worden, maar ook de ligchamen, om de zonden, die van den geheelen mensch tegen God begaan zijn; alzoo is het ook noodzakelijk, dat de ligchamen dergenen die van de eeuwige straffen moeten verlost worden, en de hemelsche erfenis en het eeuwige leven ontvangen, in dat gezegend zaad gerekend worden, door hetwelk aan Gods geregtigheid is genoeg gedaan, en aan hetwelk de eeuwige barmhartigheid en de erfenis des levens beloofd is, Gal. III : 13—16; Hebr. XI : 14, 18; onder welk getal niet alleen onze ligchamen behooren, maar ook aller dergenen die van Adam af ontslapen zijn in het geloof in den Heer Jezus Christus, wien zij door den H. Geest, even als wij, zijn ingelijfd geweest, Joh. VIII : 52—56; Rom. VIII : 11. „En indien de Geest desgenen, die Jezus uit de dooden op„gewekt heeft, in u woont, zoo zal Hij, die Christus uit de „dooden opgewekt heeft, ook uw sterfelijke ligchamen levend „maken door zijnen Geest, die in u woont;" iets, hetwelk

Rom. V: 17, met deze woorden uitgedrukt wordt: „Want „indien door de misdaad van éénen, de dood geheerscht heeft „door dien éénen, veel meer zullen degenen, die den over-„vloed der genade en der gave der regtvaardigheid ontvangen, „in het leven heerschen door dien éénen, namelijk Jezus Chris-„tus.” En zóó moet ook 1 Cor. XV: 21 verstaan worden: „Want dewijl de dood door een mensch is, zoo is ook de „opstanding der dooden door een mensch,” namelijk ten eeuwigen leven, want wij moeten in dat gezegend zaad gerekend worden, Gods volmaakte geregtigheid en bezworene barmhartigheid, wijsheid en waarheid, het alzoo schikkende, dat er de menschelijke natuur van Christus gelijk een werktuig tusschen beiden komt, opdat wij ten eeuwigen leven opstaan.

Doch het moet niet door de kracht der menschelijke natuur geschieden, dat wij ten leven opstaan, maar de mensch Christus maakt ons levend, voor zoo ver Hij een levendmakende geest is, gelijk de apostel in hetzelfde hoofdstuk zegt: dat is voor zoover met deze menschelijke natuur, aan welke de erfenis des eeuwigen levens beloofd is, de godheid persoonlijk is verbonden en vereenigd, die een levend makende geest is, ten aanzien van welke Christus genoemd wordt, *de Heer uit den hemel*, en ten aanzien der beide naturen, *het hoofd der geloovigen*. En wij zouden niet zonder de tusschenkomst des Geestes, met Hem die met het vleesch omhangen is, vereenigd worden, omdat wij van wege de waarheid der beloften in dat éénig gezegende zaad gerekend moesten worden, hetwelk zonder den Geest en het geloof niet kon geschieden, Gal. III: 14.

En zoo zijn dan ook de geloovigen des ouden testaments, met den Geest van Christus begiftigd geweest, even als Abraham, opdat hij als een lid van het gezegende zaad zoude gerekend worden, in hetwelk, zoo aan Abraham als aan alle geslachten der aarde de zegen en de erfenis des eeuwigen levens beloofd was.

§ IV.

Maar het is er zoo ver van daan dat de kerk uit de heidenen vergaderd, na de vleeschwording des Woords, boven de oude Israëlitische kerk, ten aanzien van de opstanding des vleesches en het eeuwige leven zoude uitmunten, om de majesteit gelijk zij het noemen van Christus vleesch, en om de oorzaak der opstanding der ligchamen welke zij daaruit afleiden, namelijk het mondelijk eten des ligchaams Christi, (hetwelk de oude of Israëlitische kerk van de opstanding uitsluit), als of de ouden tot ons zouden moeten overgaan om Christus met den mond te ontvangen, dat veeleer onze ligchamen daarom tot de erfenis en het eeuwig leven opstaan, omdat wij in het verbond met hen opgerigt aangenomen, en door het geloof in den goeden olijfboom ingeënt zijn, Rom. XI: 17, 18; want wij dragen den wortel niet maar de wortel draagt ons, en wij zijn der vettigheid des olijfbooms mede deelachtig geworden, daar wij van nature een wilde vijgeboom waren. En gelijk de tusschenruimte van plaats nu niet belet dat de heidenen met Israël tot een ligchaam te zamen gevoegd zouden zijn in Christus, alzoo kan ook de tusschenruimte des tijds niet beletten, dat de Israëlitische kerk, omdat de Zone Gods noch niet gekomen was, geleden had en verhoogd was, door het geloof en den Geest, in het beloofde zaad gerekend en met hem vereenigd zoude worden; want die uit de belofte zijn, worden voor het zaad gerekend. Rom. IX: 8; Rom. XI: Gal. III: 29; Joh. VIII: 52, 56; Joh. IV: 22—25.

XII^de ARTIKEL.

EN EEN EEUWIG LEVEN.

---

§ I.

In het twaalfde artikel is begrepen de erfenis des eeuwigen levens zelve, aan Abraham en zijnen zade, hetwelk is Christus met alle zijne ledematen met eede beloofd, Galaten III: 16—18. „Nu zoo zijn de beloftenissen tot „Abraham en zijn zaad gesproken. Hij zegt niet: En den „zaden, als van velen; maar als van één: En uwen zade, „hetwelk is Christus. En dit zeg ik: het verbond, dat „te voren van God bevestigd is op Christus, wordt door de „wet, die na vier honderd en dertig jaren gekomen, niet „krachteloos gemaakt, om de beloftenis te niet te doen. „Want indien de erfenis uit de wet is, zoo is zij niet meer „uit de beloftenis; maar God heeft ze Abraham door de be„loftenis genadiglijk gegeven." en Hebreën VI : 11—20. „Maar wij begeeren, dat een iegelijk van u dezelfde naar„stigheid bewijze, tot de volle verzekerdheid der hoop, tot „het einde toe. Opdat gij niet traag wordt, maar navolgers „zijt dergenen, die door geloof en langmoedigheid de belof„tenissen beërven. Want als God aan Abraham de belofte „deed, dewijl Hij bij niemand die meerder was, had te zwe„ren, zoo zwoer Hij bij Zich zelven, zeggende: Waarlijk „zegenende zal ik u zegenen, en vermenigvuldigende zal ik „u vermenigvuldigen. En alzoo langmoediglijk verwacht „hebbende, heeft hij de belofte verkregen. Want de men„schen zweren wel bij de meerderen dan zij zijn, en de eed „tot bevestiging is denzelven een einde van alle tegenspre„king. Want God, willende den erfgenamen der be-

„loftenis overvloediger bewijzen de onverandelijkheid van „zijnen raad, met eenen eed daar tusschen is gekomen. Op-„dat wij door twee onveranderlijke dingen, in welke het „onmogelijk is dat God liege, eene sterke vertroosting zou-„den hebben, wij namelijk die de toevlugt genomen hebben, „om de voorgestelde hoop vast te houden; welke wij heb-„ben als een anker der ziel, hetwelk zeker en vast is, en „ingaat in het binnenste van het voorhangsel. Daar de voor-„looper voor ons is ingegaan, namelijk Jezus, naar de „ordening van Melchizedek, een Hoogepriester geworden „zijnde in der eeuwigheid.”

§ II.

Dat gansche leven is derhalve besloten in het vleesch geworden, zigtbare en tastbare Woord dat met het genade-verbond bekleed is, en wijkt men nu van dit vleesch geworden Woord af, zoo wijkt men van het gansche eeuwige leven af, want „dit is de geest des Antichrists, die niet belijdt „dat Jezus Christus in het vleesch gekomen is;” 1 Joh. IV: 3. Daarentegen als men in Hem blijft zoo blijft men in de gemeenschap met den Vader, en zijnen Zoon Jezus Christus, door de kracht des H. Geestes ten eeuwigen leven, 1 Joh. I: 1—4. „Hetgeen van den beginne was, hetgeen wij „gehoord hebben, hetgeen wij gezien hebben met onze oogen, „hetgeen wij aanschouwd hebben, en onze handen getast „hebben, van het Woord des levens: (Want het leven is „geopenbaard en wij hebben het gezien, en wij getuigen, „en verkondigen ulieden dat eeuwige leven, hetwelk bij den „Vader was, en ons is geopenbaard); hetgeen wij dan gezien „en gehoord hebben, dat verkondigen wij u, opdat ook gij „met ons gemeenschap zoudt hebben, en deze onze gemeen-„schap ook zij met den Vader, en met zijnen Zoon Jezus

„Christus. En deze dingen schrijven wij u, opdat uwe „blijdschap vervuld zij."

En alzoo nu de leer des verbonds, in deszelfs wezen afgehandeld hebbende, blijft ons nog het andere deel ter verhandeling over, opdat wij door de getuigenissen Christus, in het vleesch gekomen, die het wezen des verbonds is, met den antichrist niet te niet doen, hetwelk de hoogste verleiding des satans is, maar de allergrootste overeenstemming tusschen de getuigde zaak, namelijk het wezen des verbonds zelf, en ware getuigenissen, door welke ze ons aangeboden en verzegeld wordt, uit Gods woord derwijze aantoonen, dat wij onderscheidenlijk aan de getuigenissen toeëigenen, hetgeen het werk der getuigenissen is, en aan de getuigde zaak, of het wezen des verbonds, hetgeen daartoe behoort.

II^de^. AFDEELING.

VAN DE GETUIGENISSEN DES GENADE-VERBONDS.

§ I.

Tot hiertoe is er van het wezen des verbonds gesproken, dat alleen alle uitverkorenen of diegenen, die met het geloof begiftigd worden, in dit en het volgend leven gemeen is; thans willen wij de getuigenissen beschouwen, door welke God het geloof, door de kracht zijns Geestes, in de harten der uitverkorenen werkt en dagelijks versterkt, Rom. I: 12, 16, 17, waardoor zij het gansche wezen des verbonds omhelzen, en hetzelve hoe langer hoe meer genieten; maar aan de overigen betuigt, dat zij deze genade even daardoor onwaardig zijn, omdat

zij dezelve in het woord aangeboden, hardnekkig verwerpen; Paulus noemt de prediking des evangeliums, het getuigenis van Christus, 1 Cor. I: 6, en van Johannes den Dooper staat geschreven: „Hij was het licht niet, maar was gezonden, opdat hij van het licht getuigen zoude," Joh. I: 8, en Christus zegt van de apostelen: „Gij zult mijne getuigen „zijn, zoo te Jeruzalem, als in geheel Judea en Samaria enz.," Hand. I: 8 en Joh. XVII: 20: „Ik bid niet alleen „voor dezen, maar ook voor degenen, die door hun woord „in mij gelooven zullen," en 1 Joh. V: 9—12: „Indien „wij de getuigenis der menschen aannemen, de getuigenis „van God is meerder; want dit is de getuigenis van God, „welke Hij van zijnen Zoon getuigd heeft: Die in den Zoon „van God gelooft, heeft de getuigenis in zich zelven; die „God niet gelooft, heeft Hem tot een leugenaar gemaakt, „dewijl hij niet geloofd heeft de getuigenis, die God getuigd „heeft van zijnen Zoon; en dit is de getuigenis, namelijk: „dat ons God het eeuwige leven gegeven heeft, en ditzelve „leven is in zijnen Zoon. Die den Zoon heeft, die heeft „het leven; die den Zoon van God niet heeft, die heeft het „leven niet," en Hand. XXVI: 22,, 23: „Dan, hulp van „God verkregen hebbende, sta ik tot op dezen dag, betui„gende beiden klein en groot; niets zeggende buiten hetgeen „de profeten en Mozes gesproken hebben, dat geschieden „zoude; namelijk: dat de Christus lijden moest, en dat Hij, „de eerste uit de opstanding der dooden zijnde, een licht zou „verkondigen dezen volke en den heidenen." Zie ook 1 Cor. I: 1—9; 1 Cor. XV: 1—4; 1 Thess. I: 4—8.

Immers het behaagt God, door het getuigenis des woords, als door een middel, niet alleen het geloof eenmaal te scheppen, maar ook te onderhouden en te vermeerderen, mitsgaders ook dat wezen des verbonds aan al de uitverkorenen niet slechts mede te deelen, maar ook de eens aangevangene gemeenschap, dagelijks en tot den einde toe, trapswijze voort te zetten, namelijk: door de prediking der bekeering

en der vergeving der zonden, in den naam van Christus (Luc. XXIV: 47), of door de dagelijksche roeping door de leer des evangeliums, waardoor ons Christus bekleed met het verbond der genade of de beloften van de vergeving der zonden en de gaven des H. Geestes aangeboden wordt, 1 Cor. I: 30, 31; 1 Cor. II: 1, 2.

---

§ II.

Althans, dat God zich en zijne genade, den mensch nooit geopenbaard heeft, zonder het getuigenis des woords, zelfs vóór de ingestelde bediening, getuigen vele plaatsen, Gen. III en IV; Hebr. I: 1.

Als ook, dat Hij den Geest van dit getuigenis niet wil afgescheiden hebben, aangezien het profetisch en apostolisch woord het echte kenteeken des Geestes is, waardoor Hij van zich getuigt, opdat de leugengeest zich voor den Geest der waarheid bij ons niet indringe, en wij alzoo door een valsch getuigenis misleid, verloren gaan, dewijl de H. Geest zich zelven altijd gelijk is, en daarom uit het woord, dat Hij gesproken heeft, gekend wil worden, en tot dat einde ook het getuigenis des woords gebruikt, opdat Hij zich, mitsgaders den Vader en den Zoon, door hetzelve, als door een werktuig bekend zoude maken, Eph. I: 14—18 en II: 20, 21; Joh. XIV: 16 en XVI: 13, 14, en Jes. LIX: 21: „Mij aan„gaande, dit is mijn verbond met hen, zegt de Heere: Mijn „geest die op u is, en mijne woorden, die Ik in uwen mond „gelegd heb, die zullen van uwen mond niet wijken, noch „van den mond van uw zaad, noch van den mond van het „zaad uws zaads, zegt de Heere, van nu aan tot in eeuwig„heid toe.”

---

§ III.

En overmits nu God dat wezen des verbonds, van het getuigenis des woords, daar de zegelen als aanhangsels aangehecht zijn, niet wil afgescheiden hebben, schoon zij van elkander onderscheiden zijn, omdat zijne wijsheid het alzoo heeft goed gedacht en onze zwakheid het vereischt, zoo moet er ook van dezelve gesproken geworden; want de vergeving der zonden en de mededeeling des H. Geestes, moet nooit van het getuigenis des woords afgescheiden worden; gelijk het geloof ook Christus niet kan aangrijpen, tenzij bekleed met zijne beloften, of het verbond der genade. Want dan komt Christus eigentlijk met zijn ambt te voorschijn, wanneer Hij zich aan ons door het getuigenis des evangeliums tot priester en koning aanbiedt, en te gelijk in de uitverkorenen het geloof verwekt, waardoor Hij zich krachtdadig met hen vereenigt als het hoofd met de leden.

---

§ IV.

Maar schoon de geest, en het getuigenis en deszelfs bediening niet zijn van een te scheiden, zoo spreekt nogtans de zaak zelve dat zij onderscheiden moeten worden. En dat de kracht van het getuigenis des woords, niet daar van komt, omdat er in het getuigenis eene kracht begrepen is, want dan moeten allen die het getuigenis der apostelen op het pinksterfeest gehoord hebben bekeerd zijn geworden, ook diegenen die spottende zeiden: „Zij zijn vol zoeten wijns," Hand. II: 13. Maar omdat de H. Geest, die vrij in zijne werkingen is, hetzelve krachtdadig gebruikt, terwijl de kracht bij Hem rust, en zich naar zijnen wijzen raad en welbehagen naar buiten vertoont, opdat zijne heerlijkheid

niet elders overgebragt worde; 1 Cor. XII: 11. „Doch deze „dingen alle werkt één en dezelfde Geest, deelende aan een „iegelijk in het bijzonder, gelijkerwijs Hij wil.” Hand. II: 4 en X: 44, 47. „Als Petrus nog deze woorden sprak, „viel de Heilige Geest op allen, die het Woord hoorden.” Hier werden alle toehoorders met den H. Geest begiftigd, doch niet op deze plaats, Hand. XIII: 48:

„Als nu de heidenen dit hoorden, verblijdden zij zich, en „prezen het Woord des Heeren; en er geloofden zoo velen, „als er geordineerd waren tot het eeuwige leven.”

---

§ V.

De goddelijke getuigenissen nu, zijn gewoonlijk in de kerk, hoorbaar en zigtbaar; Ps. XIX: 8; Exod. XXV: 21, 22; Jes. VIII: 20; Ps. LXXVIII: 5, XCIII: 5; CXIX: 119. Het hoorbaar getuigenis is het Woord des genade-verbonds, voorts bevat de bediening des genade-verbonds door het Woord, twee deelen, het eene is de voorbereiding tot geloof, het andere is de prediking der genade, waardoor Christus in den naam, en op het gezag van God aan alle toehoorders word aangeboden, met een bijgevoegd bevel om Hem aan te nemen, hetwelk allen van nature verpligt zijn te doen, doch in de uitverkorenen wordt te gelijk door de kracht des H. Geestes, het geloof geschapen waardoor zij den aangeboden Christus met zijn ambt aannemen.

En wel vooreerst: schoon de Heere de uitverkorenen op onderscheidene wijzen door het Woord tot het geloof brengt, zoo bedient echter God de Vader, Zoon, en Heilige Geest, het genade-verbond gemeenlijk derwijze, dat Hij de harten der uitverkorenen naar zijne eeuwige wijsheid voorbereidt om hetzelve te ontvangen, maar de anderen alle verontschuldiging beneemt, door aan te wij-

zen, wat het natuurlijk verbond geweest is tusschen God als Schepper, en den mensch die naar zijn beeld geschapen was, namelijk dit, dat Hij, gelijk God zich aan hen geopenbaard had, ten deele inwendig in zijn beeld, ten deele uitwendig in de werken der schepping, alzoo ook wederom door hen geëerd en verheerlijkt zoude worden. Het getuigenis van deze natuurlijke verbindtenis, heeft God willen openbaren in de wet der natuur, die in de harten zijner redelijke schepselen ingedrukt is, en in de goddelijke wet der tien geboden, welke beide wetten uit kracht der schepping den mensch verbinden tot gehoorzaamheid, of tot straf, dat is, tot eene vervloeking of veroordeeling om de ongehoorzaamheid en ongeregtigheid, tot dat er verzoening geschiede, en wel nadat de veroordeeling van het nog aanstaande oordeel reeds geveld is, in de conscientie, waarin God zijnen regterstoel heeft opgerigt; en in de bekrachtiging der wet door den mond Gods uitgesproken, Deut. XXVII: 26.

---

§ VI.

Door het verkondigen van dit getuigenis der wet, waarvan wij een zeer fraai voorschrift en afbeeldsel vinden Rom. I: en 2, wordt de mensch overtuigd van zonden en van de verdoemenis die reeds op hem ligt, hetgeen de apostel noemt, „onder de zonden te zijn,” dat is om de zonde alreeds onder de verdoemenis te zijn en te blijven, tot dat er verzoening geschiede; want de apostel beschuldigt den mensch niet van toekomstige zonden, maar overtuigt ze, van reeds aanwezige zondeschuld, en zegt niet, dat de toorn Gods uitgestort zal *worden*, maar reeds uitgestort *is*; Rom. III: 9.

---

§ VII.

En deze waarheid nu, veroorzaakt de verschrikkingen der conscientie, die voor de uitverkorenen eene zekere voorbereiding zijn tot het geloof, Rom. VII: 9, 10, 24; voor zoo ver namelijk de H. Geest in hen verwekt eene begeerte om zich met God te verzoenen, voor de verworpenen echter zijn die verschrikkingen der conscientie, een voorspel der hel, en in dezer voege oefent God zijn oordeel tegen hen, zoodat zij willens of onwillens gedwongen worden den toorn Gods, dien zij verdiend hebben, te gevoelen, Hand. II: 37, 28 en XVI: 30, 31; maar de uitverkorenen, die anders niet minder in denzelven moesten nedergestort worden, komt Hij voor met liefde, en hen uit de duisternis des doods roepende, toont Hij eerst de duisternis, en gebruikt het gevoel dier duisternis en verschrikkingen, om de begeerte zich met God te verzoenen, in hen te verwekken, en om te hongeren en te dorsten naar de geregtigheid, naderhand komt er de belofte des evangeliums bij, die eene verzadiging in Christus aanbiedt, en hetgeen in die beloften uitwendig tot hen komt, dat volbrengt de H. Geest van binnen, 1 Petr. II: 9; Matth. V: 3, 6.

---

§ VIII.

En hoewel de Heere geen wettisch verbond meer met ons wil oprigten, gelijk Hij zulks uitdrukkelijk betuigt, Jer. XXXI: 32, zoo belet dat evenwel niet, dat de natuurlijke verbindtenis tot eene volmaakte gehoorzaamheid door eigene krachten te volbrengen, of tot straf, niet vooraf gaat, totdat wij door Christus het nieuwe verbond ingegaan zijnde, van die verbindtenis verlost worden,

Joh. VIII : 36 ; Rom. VI : 20 , en dat wij door het getuigenis der beide wetten niet overtuigd worden, hoe groot die verbindtenis is, en van hoe groote zaken, en hoe zeker, opdat wij die verlossing zouden begeeren; daarenboven zoo belet het niet, dat, als wij van die verbindtenis ontslagen zijn, de beide wetten als een zegel blijven, leerende wat de zonde, en hoe groot een kwaad zij is, opdat wij haar zouden vlieden, maar het verbond der genade en de eens bekomene verzoening groot achten, vervolgens in de leer der wet ons zouden oefenen als een werktuig, waardoor God niet eene andere, maar diezelfde wet in de harten wil inschrijven, Ps. XIX en CXIX; Hebr. X.

---

§ IX.

Ook belet de belofte des nieuwen verbonds niet, dat de ongeloovigen, als de heidenen, joden en geveinsden onder de christenen, die nog onder de wet zijn, zoo der natuur als de geschrevene, zoo lang niet onder dezelve blijven, en dewijl zij overtreders van beiden zijn, onder de zekere verdoemenis zijn, tot dat zij tot het nieuwe verbond overgaan, of tot dat er verzoening geschiede door het geloof in Christus, Rom. I: 12, 14; Gal. III: 12; 2 Cor. V: 20 21; om welke ernstig te begeeren zij met een levend gevoel der zonden, en des eeuwigen doods, volgens de uitspraak der wet moeten voorbereid worden.

---

§ X.

De wet nu leert, dat de zonde ongeregtigheid is, dat is, al hetgeen tegen de wet strijdt, 1 Joh. III: 4, en zij is,

of oorspronkelijk, of dadelijk; de oorspronkelijke heeft twee deelen: de eene is een afval van God in de lendenen Adams, van al zijne natuurlijke erfgenamen; de andere is eene verdorvenheid van derzelver geheele natuur, die daaruit is voortgekomen, welke beiden ons schuldig maken en ons den toorn Gods berokkenen, totdat er verzoening geschiede, Rom. V: 12: „in welken (Adam) allen gezondigd hebben,” Eph. II: 3: „wij waren van nature kinderen des toorns, gelijk ook „de anderen,” Deut. XXX: 6; Ps. LI: 7.

---

§ XI.

De dadelijke zonde is al hetgeen in de werkingen, hetzij inwendige, als de gedachten, die het hart zelfs treffen, hetzij uitwendige, als de woorden en werken, strijdig is met de wet Gods, Rom. III en VII; Deut. XXVII: 26. Die allen zijn een doodelijk vergif en vijandschap tegen God, en strijden met het natuurlijk verbond tusschen God en ons, of met die gelijkvormigheid aan God, die in zijn beeld uitblonk.

---

§ XII.

Van deze voorbereiding tot het geloof spreekt Christus Joh. XVI: 9: „De Heilige Geest zal de wereld overtuigen „van zonde, omdat zij in mij niet gelooven;” dit is het begin van de bediening des genade-verbonds; de Heilige Geest zal de menschen overtuigen, dat zij geheel verdorven zijn, en dat buiten Christus, de zonde in de wereld heerscht, mitsgaders dat de menschen van nature in Christus niet gelooven en van Hem vervreemd zijn; het is wel het eigen werk der wet de consciëntiën voor Gods regterstoel te roepen en met

schrik te verwonden, Rom. III: 20: „door de wet is de „kennis der zonde;" maar het evangelie kan niet behoorlijk verkondigd worden, of het brengt den mensch van de zonde tot de geregtigheid, en van den dood tot het leven over, 2 Cor. IV: 5—7; 1 Petr. II: 9, 10; daarom is het noodzakelijk dat het evangelie hetzelve van de wet ontleene [1]).

---

[1]) Hetgeen § 5—12; verhandeld word, is in elk opzigt zeker, schriftmatig, met de leiding des Geestes, en het beleid van onzen Catechismus overeenkomstig, als ook met de natuur der zaak; want zal een zondaar met afzien van alles, tot Christus gebragt worden, dan moet hij de noodzakelijkheid daarvan zelve duidelijk inzien, en dus van zijne dood- en doemschuld, en volslagene onmagt des vleesches gevoelig overtuigd zijn. Hierom begrijp ik niet wat men wil, als men niet regelregt de wet voorhoudt als eene wet der zonde, en des doods, zoo als die pligten voorschrijft, enz. Maar dezelve voordraagt zoo als zij aan het evangelie of het genade-verbond ondergeschikt is, zoo als zij niet van Jezus afdrijft, maar tot Hem drijft, zoo als zij een ondergeschikt middel is, niet tot wanhoop, maar tot troost. Hoe dit wel op te vatten zie ik niet. Immers, overtuigt de H. Geest niet eerst van zonde? zal men dan wijzer dan de H. Geest zijn? Draagt de Catechismus zond. 2—4 de wet niet voor als eene wet Adams, als eene wet der zonde, en des doods, zoo als die pligten voorschrijft, om den zondaar te overtuigen, eer dat zij dezelve zond. 32—44 aan het genade verbond ondergeschikt maakt, en om dezelve te onderhouden door de genade? zond. 45—52. En is dat ook niet het beleid van Paulus in zijnen brief aan de Romeinen, naar de natuurlijke volgorde der zaken, en het algemeene gevoelen der regtzinnige leeraars?

Ligt het niet al opgesloten in de eerste moederbelofte? vordert het de staat des zondaars niet? Brengt het ook de bedeeling der zaligmakende genade niet mede? Hoe zal men dan zulk eene handelwijze noemen? Ik wil dezelve dan evenwel met geene gevolgen bezwaren. Dit moet ik echter elk op het gemoed geven, hoe de wet den zondaar kan voorgedragen worden zoo als zij aan het genade-verbond ondergeschikt is, anders dan nadat dezelve, als eene wet van het werk-verbond, tot zijne verootmoediging aangedrongen is? Immers Gods kracht wordt in zwakheid volbragt; voorts hoe de wet den zondaar tot Jezus kan drijven, anders dan door hem te overtuigen van de volstrekt noodzakelijkheid van den Heere Jezus? Eindelijk hoe de wet een ondergeschikt middel kan zijn, niet tot wanhoop, maar tot troost, anders dan dat zij den zondaar eerst beangstige, en hem alzoo tot de ware troostbron drijve, die het evangelie als geopend aanwijst?

---

§ XIII.

En gelijk de wet overtuigende van zonde, aantoont dat de menschen van nature, dat is zoo lang als zij door het geloof met Christus niet zijn vereenigd, onder den vloek zijn, mitgaders ook onze onmagt, dat wij noch den vloek van ons kunnen wegnemen, noch van ons zelven krachten hebben om God te gehoorzamen, alzoo biedt het evangelie Christus aan als een zaligmaker, die door zijne verdiensten den vloek wegneemt, en ons door zijnen Geest met zich vereenigende het verstand verlicht, zóó, dat wij de geregtigheid door zijne gehoorzaamheid voor ons verworven, die alle geregtigheid der wet verre te boven gaat, met zekerheid kennen, en in dezelve berusten, en ons tevens vernieuwt, tot de geregtigheid der wet, opdat wij Hem zouden dienen zonder vreeze, in geregtigheid en ware heiligheid, al de dagen onzes levens, en opdat wij alzoo het doel bereiken mogen, waartoe wij oorspronkelijk niet alleen geschapen, maar ook in Christus geroepen en uitverkoren zijn, opdat Hij in die geregtigheid des geloofs, geprezen worde, voor de onmetelijke rijkdommen zijner heerlijke genade, omtrent ons in Christus, Eph. I: 6.

---

§ XIV.

Maar al is het nu ook waar, dat niet allen Christus door het geloof aannemen, zoo wordt Hij daarom niet minder aan allen tot wie het woord des evangeliums komt, aangeboden, 2 Cor. V: 20, 21. Want van het woord der genade gaat niets af, om de ondankbaarheid der menschen. Die Hem aannemen, derzelver harten heeft God geopend, die

hen te voren daartoe reeds uitverkoren had; Tit. I: 1. Die Hem niet aannemen, die nemen Hem door, en ten gevolge van hunne vrijwillige blindheid niet aan, 2 Cor. IV: 3, 4; Hand. II: 13; Hand. XIII: 46. Want Gods genade wordt nooit verworpen zonder de boosheid en hardnekkigheid des harten.

---

§ XV.

Evenwel de hemelsche Vader, biedt zijne uitverkorene gemeente, door het evangelie Christus niet slechts aan, (want zoo Hij niets meer deed, zouden ook zij Hem niet aannemen, Joh. I: 11,) maar hij schept ook door de prediking des evangeliums het geloof in hunne harten Joh. I: 13, en V: 25; even als of de Heere, den blindgeborenen niet slechts de zon aanbood, maar hem tevens ook door zijne kracht het gezigt schonk, waardoor hij zich in hare aanschouwing verheugen mogt, Joh. IX: 26. Zoo wordt de Zone Gods, als de zon der geregtigheid der wereld aangeboden, waarin Hij geene anderen vindt, dan die dood zijn in zonde en ongeregtigheid, doof en blind, waarom Hij de uitverkorenen door zijne kracht, levend, hoorende en ziende maakt, door het geloof in hen te scheppen, ten gevolge waarvan zij Hem gewilliglijk aannemen, omhelzen, en tot hunne eeuwige blijdschap genieten mogen, Eph. II: 5; Jes. LX: 1—3 en VI: 1—3; Luc. IV: 18; 2 Cor. IV.

---

§ XVI.

Want door het evangelie is de H. Geest krachtig in ons werkzaam, die ons Christus inlijft door het geloof in ons te scheppen, waardoor wij den aangeboden Christus aan-

nemen met zijne eeuwige geregtigheid, die Hij ons toerekent, Dan. IX: 24; Phil. III: 9 en met den Geest der heiligmaking, die van Christus nooit kan afgescheiden worden, waardoor Hij ons vernieuwt ter bekeering, welke bestaat in de dooding van den ouden, en in de levendmaking van den nieuwen mensch, en hetwelk altijd zaligmakend is, Rom. VI: 5, 6. Maar overmits de heiligmaking, of de vernieuwing naar Gods beeld, in dit leven onvolmaakt is, zoodat zij het goddelijk gerigt, of de gestrengheid der wet niet kan doorstaan, schoon zij ook van Christus door het geloof aangegrepen herkomstig is, zoo komt zij nogtans niet op rekening der geregtigheid voor God, maar alleen de toegerekende gehoorzaamheid van Christus die volmaakt is. Ja alle geregtigheid der wet te boven gaat, en daar alleen mede kunnen wij bestaan voor God, Rom. V: 1, 2; 2 Cor. V: 21.

---

§ XVII.

Intusschen, dewijl Christus aangenomen moet worden, zoo als Hij zich in het evangelie aanbiedt, (en Hij biedt zich aan tot geregtigheid en heiligmaking) zoo hebben daarom diegenen die Christus niet krachtig werkzaam in zich willen hebben, maar in de overtredingen, tegen hunne conscientiën aan, volharden, of de werking aan hunne eigene krachten toeschrijven en alzoo Christus zijne eer ontrooven, zelfs niet de ware toegerekende geregtigheid, 1 Joh. III: 6, 8—10; 1 Cor. VI: 9—11, omdat Christus niet verdeeld wordt; daarom bestaat de prediking des evangeliums in twee deelen, het geloof, dat de genadige vergeving der zonden omhelst en de bekeering. En gelijk Christus niet verdeeld wordt, alzoo kunnen deze beide zaken ook niet van elkander gescheiden worden, schoon zij ook van elkander onderscheiden zijn.

§ XVIII.

Voorts zien wij hier vooreerst uit, dat de sterke verzekering des geloofs deszelfs wezenlijke eigenschap is, want het is een licht dat door den H. Geest in des menschen hart geschapen is, waardoor het in het getuigenis of de beloften des evangeliums niet alleen als ontwijfelbaar zeker ziet, Gods goedertieren wil in Christus over ons tot in eeuwigheid, en dat Hij nooit meer op ons toornen of schelden zal, maar waardoor ook het hart door den H. Geest wordt gerust gesteld, dat Hij onze God is volgens het gansche wezen des verbonds, te voren uitgelegd, Jes. LIII: en LIV: 5, 8, 9. Omdat al deze dingen door een ontwijfelbaar getuigenis afgebeeld en aangekondigd, beloofd zijn door dien God die waarachtig en getrouw is, die hetgeen Hij belooft ook metterdaad volbrengt. Deze verzekering van Gods eeuwige goedertierenheid is aan het geloof dermate verbonden en eigen, dat het geloof zich deze verzekering nooit laat ontnemen, steunende op het onfeibaar getuigenis des evangeliums, door de kracht des H. Geestes die de werkmeester des geloofs is.

Daarom doet God bij Jesaja, nadat Hij zijne eeuwige barmhartigheid in Christus beloofd had, er bij, dat al de kinderen der kerk van den Heere zullen geleerd zijn, Jes. LIV: 13, en de apostel zegt van de geloovigen. Rom. VIII: 38, 39: „Want ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, noch „engelen, noch overheden, noch magten, noch tegenwoordige, „noch toekomende dingen, noch hoogte, noch diepte, noch „eenig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde „Gods, welke is in Christus Jezus onzen Heer.”

§ XIX.

En met deze verzekering des geloofs, die hare wezenlijke eigenschap is, strijdt geenszins, dat een geloovige met verscheidene verschrikkingen des vleesches, der wereld en des satans gekweld wordt; want op welk eene wijze de geloovige ook gekweld moge worden, de getrouwheid Gods laat niet toe, dat zij van die verzekering of dat vertrouwen afvallen, welke zij door den H. Geest, die het verstand verlicht en het hart gerust stelt, van Gods eeuwige en genadig bezworene barmhartigheid in Christus, uit het getuigenis des evangeliums ontvangen hebben, Psalm XLII: 6, want het wantrouwen is niet eigen aan het geloof, dat een licht des H. Geestes is, maar komt uit het nog aanklevende verdorven deel des menschen voort, hetwelk het geloof in het wedergeboren deel of nieuwe sehepsel bestrijdt, gelijk uit de tegenoverstellingen van vleesch en geest, waarvan Paulus spreekt Romeinen VII, gemakkelijk kan verstaan worden; en schoon het verstand ook niet geheel verlicht moge zijn, laat het echter niet na, de waarheid Gods op te merken, naar mate van het licht dat in hetzelve is, gelijk een gevangene, hoewel de duisternis hem in zijn kerkerhol omgeeft, echter het licht opmerkt, dat door een venster, hoe eng ook, binnendringt.

Want, hoewel de kennis van God en goddelijke dingen in dit leven zeer onvolkomen is, zoo bezit nogtans de geloovige die kennis, welke de H. Geest in hem gewerkt heeft en dagelijks voortzet, van de eeuwige goedertierenheid Gods over hem in Christus Jezus, waarin hij steeds meer en meer toeneemt, naar des apostels woord, 2 Corinthe III: 18: „En wij allen, met ongedekten aangezigte de „heerlijkheid des Heeren als in eenen spiegel aanschou„wende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veran-

„derd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren „Geest.” En gelijk een boom, die door het geweld der winden geschud, evenwel niet uitgeroeid wordt, noch ophoudt te leven en zijne sappen en krachten uit de aarde te trekken, alzoo wordt het geloof ook wel door de verzoekingen, die evenwel niet uit de natuur des geloofs zelve, als of dit twijfelde, maar van elders ontstaan, geschud; echter zij wordt uit haar staat niet bewogen of geheel uitgeroeid, zoo dat zij niet door de kracht des H. Geestes, aan hare wortelen vastgehecht, in deze bezworene beloften door het bloed van Christus bevestigd, zoude hangen blijven: „Ik zal nooit meer op u toornen, noch „u schelden;” en hieruit trekt zij haar voedsel en gedurig leven; daarom staat er Job XIII: 15: „Ziet, zoo Hij mij „doodde, zoude ik niet hopen?” Ps. XXIII: 4: „Al „ging ik ook in een dal der schaduwe des doods, ik zou „geen kwaad vreezen, want Gij zijt met mij,” 1 Joh. V: 4, „en dit is de overwinning, die de wereld overwint, „namelijk ons geloof.”

Het gedurig voedsel nu, waarvan ik gesproken heb, wordt hun verschaft door Gods getrouwheid, 1 Cor. I: 6, 8, 9, want indien door de goedheid Gods dengenen, die geloovig zijn gemaakt, toen zij nog vijanden waren, eene eeuwige verzoening door den dood zijns Zoons is toegebragt, en tevens de Geest des geloofs, door welken zij dezelve zouden omhelzen, veel meer nog scheppen nu de verzoenden door hetzelfde geloof, waarmede zij, toen zij nog vijanden waren, begiftigd zijn geworden, het leven uit het leven van Christus; en alzoo zal de regtvaardige altijd door zijn geloof leven, Rom. V: 10; Hab. II: 4; derhalve kunnen geene tegenspoeden of wegen van verzoekingen, aan eenen geloovigen dien leugen des satans diets maken, dat God tegen zich zelven strijdig en vijandig is, en er geene hulpe voor hem te hopen is, maar de zekere overreding, waarmede hij eenmaal van den H. Geest beschonken is, blijft altijd vast hangen

in het binnenste des gemoeds, die er met den vinger Gods ingeschreven is, dat God het Woord dat Hij gezworen heeft. „*Ik zal nooit op u toornen*," tot in eeuwigheid niet zal veranderen, en zijne eeuwige goedertierenheid nooit zal wegnemen, hem door een bezworene belofte, en het inwendig licht des H. Geestes geopenbaard.

---

§ XX.

Dit blijkt ook uit de werkzaamheden der ziel, die zich in den strijd tusschen vleesch en Geest openbaren namelijk als de geloovigen in hunne donkerste oogenblikken, wanneer zij meenen dat God op hen vertoornd is, naar het dwaalbegrip van hun onwedergeboren deel, nogtans niet aflaten God tot hun toevlucht te nemen, in zijne bescherming zich te begeven, en van Hem heil te begeeren. Hetwelk zij immers niet doen zouden, bijaldien zij Hem niet voor eenen Vader, maar voor eenen grimmigen vijand hielden?

Maar ik zeide daar: dat zij meenen dat God op hen vertoornd is, naar het dwaalbegrip van hun onwedergeboren deel; waarin eene conscientie der zonde, en daarom ook een gevoel der zonde-schuld is, want in het andere deel dat wedergeboren is, is de conscientie der zonde door het geloof weggenomen.

Want die eenmaal door het geloof in de offerande des Zoons gereinigd zijn geworden, die zijn zich van geene zonden meer bewust, Hebr. X: 2, dewijl derzelver gedachtenis, voor eeuwig bij God is uitgewischt, en daarom ook in hunlieder gemoed niet meer bestaat, niet alzoo echter, dat er geene zonden meer zouden zijn, maar zoo, dat dezelve niet meer worden toegerekend aan hen, die den Geest der genadige aanneming tot kinderen ont-

vangen hebben; Hebr. X: 17, 18, en door deze verzekering van de eeuwige goedertierenheid des Vaders, zegt Paulus Romeinen VIII: 15, dat wij door den Geest des Zoons, of der aanneming tot kinderen, niet slechts zeggen, maar roepen, „Abba Vader," een gemeenzamen toegang hebben, en nooit weder van Hem vlieden; gelijk ook Romeinen VII: 20—25 geleerd wordt, dat het onwedergeboren deel, ten welken opzigte de mensch in dit leven, eenigermate ellendig is, zuchtte, doch het vernieuwde deel Christus als met de beide oogen aanschouwde, en voor de zaligheid dank zeide. Voor de zaligheid zeg ik, van den geheelen mensch, welke deels begonnen is, deels volmaakt zal worden, als voor eene allerzekerste zaak; zie ook Romeinen VIII: 1 en Mattheüs XI: 27—30.

Het wedergeboren en door het geloof verlicht deel, is verzekerd, dat de mensch, én van de zonde, én van den vloek verlost is, én van de gestrengheid der wet, die uit eigene krachten eischt, en daarentegen door den H. Geest beschonken met het besef en gevoel der eeuwige geregtigheid, die de zonde en den vloek verre te boven gaat, en met nieuwe krachten om God te gehoorzamen, onder de overschaduwing der toegerekende geregtigheid, die de onvolmaaktheid bedekt; en alzoo is er in het, door het geloof verlichte deel, geen bewustheid van zonde, of gevoel van schuld. In het onvernieuwde vleesch nogtans, is wel besef en gevoel van zonde, en daarom kan het vleesch ook niet anders besluiten dan dat God op haar vertoornd is, dewijl zij het licht des geloofs mist, dat alleen ziet, dat de toorn Gods van hem afgenomen, en op Christus overgebragt is, Jesaja LIII: 6; 2 Corinthen V: 21, die ook het gebrekkige en onvolkomene in zijn geloof verzoend heeft, opdat het in het oordeel Gods niet in rekening kome, of de verzekering der eeuwige goedertierenheid bij hem niet verzwakke; hetgeen dan in dit onwedergeboren deel ontbreekt, dat vergoedt het geloof in het andere deel, als hetwelk van de verzoening in

den Middelaar omtrent den geheelen persoon verzekerd is en die bewegingen stilt.

---

§ XXI.

Daarenboven laten wij geene plaats voor deze doodelijke dwaling over, waardoor sommige gehuurde voorvechters van den antichrist, als door eene bedekte ondermijning, de verzekering des geloofs trachten te niet te doen, door zich middelaars te verzinnen tusschen de waarheid en de leugen, droomende, dat de zekerheid des geloofs daaraaan wezenlijk eigen, bij afwisseling gelijk eene kaars, dan eens uitgebluscht en dan weder aangestoken wordt, al naar omstandigheid waarin het zich bevindt [1]), en alzoo stellen zij de conscientie midden tusschen hopen en vreezen.

---

[1]) Schoon ik mij in het stuk van de wezenlijke eigenschap des geloofs thans niet wil inlaten, kan ik echter niet voorbij te dezer gelegenheid iets aan te halen uit de, te Delft, den 26en en 27en Februarij 1613 gehoudene bijeenkomst, tusschen drie Contra-Remonstranten en Remonstranten, in tegenwoordigheid der Gedeputeerde Staten van Holland en West-Vriesland, of het van eenig nut mogt zijn; De drie Contra-Remonstrantsche Theologanten, Johannes Bogardus, Johannes Becius en Festus Hommius, eischten als voorwaarde, zonder welke zij niet in kerkgemeenschap konden zijn van de Remonstranten, onder anderen, ook deze belijdenis af:

1⁰. Dat er geen zaligmakend geloof kan zijn, zonder de kennis van den persoon, en de verdiensten van Jezus Christus, en dat niemand zalig kan worden dan die de verdiensten van Christus met een opregt geloof omhelst.

2⁰. Dat er tot het waarachtig geloof vereischt word, een vast vertrouwen des harten, waardoor elk geloovige zekerlijk vertrouwt, dat niet alleen aan anderen, maar ook aan hem, vergeving der zonden, eeuwige geregtigheid en zaligheid van God geschonken worden, en dat wel alleen om de verdiensten van Christus. Daarentegen verwerpen wij, als van de schriftuur afwijkende, en met onze belijdenis en Catechismus strijdende.

1⁰. Dat de menschen zalig kunnen worden door een geloof, hetwelk van de kennis des persoons, en der verdiensten van Christus ontbloot is.

Indien gij, zeggen zij, op u zelven ziet, is de verdoemenis gewis, en wederom, indien gij op Christus ziet, is de zaligheid zeker, even als of wij zelve het voorwerp des geloofs waren, en wij daarom op ons zelven moesten zien, en niet veeleer op Christus, aan ons geschonken, op wien de zonden van den ganschen persoon van elk geloovige voor eeuwig zijn overgebragt, dewijl Hij zich zelven heeft geofferd, en met de opgeofferde gave ook nog steeds verschijnt voor het aangezicht des Vaders, waarop het geloof met een vast vertrouwen ziet en steunt,

---

2°. Dat er tot het waarachtig geloof niet vereischt wordt, een vast vertrouwen, waardoor een geloovige bij zich zelven voorzeker vaststelt, dat zijne zonden hem om de genoegdoening van Christus vergeven zijn.

Dus stelden die groote mannen de grenspalen tusschen licht en duisternis; trouwens dit was de leer der kerk, uitgedrukt in hare symbolische schriften; hierin waren hun de hervormers reeds voorgegaan, in volkomene overeenstemming met Gods heilig woord, in de kracht van het licht, dat hun bescheen, ter opheldering van het eeuwig evangelie. Wie zou dan thans nog de meesterachtige verklaring kunnen prijzen of stichten, dat *deze stukken der kerkleer door latere Godgeleerden zouden zijn opgehelderd*, maar, waar blijft dan het licht der kerkhervormers, bij het licht van deze latere? voorts voegt men er nog bij dat, *dit de heerschende begrippen in de hervormde kerk zijn.*

O! hoe slecht zouden die groote lichten, de eerste Reformateurs daarmede bestaan hebben, en waartoe dienen dan nu nog onze Symbolische schriften, en formulieren van eenigheid, die omheiningen der kerk, indien de heerschappij het kan goed maken? Men gaat voort, *die de bevinding aller ware geloovigen verzegelt.* Dikwijls heb ik dusdanige uitdrukkingen ernstig overwogen. Edoch heb van mij, hoe dierbaar de bevindingen, ook voor, en bij mij zijn, niet kunnen verkrijgen om dezelven ten regelmaat des geloofs te stellen of aan te dringen, schoon zij ook voor mij, en elken geloovige bijzonder strekken kunnen tot versterking des geloofs. Hierom is mijn wensch, dat men de bewijsreden wat spaarzamer uit de bevinding, en wat meer uit Gods heilig woord voortbrenge; eindelijk besluit men: *en van zulken wedersproken wordt die het aan geestelijk licht hapert*; maar was dan het licht van de eerste reformateurs, dat zoo helder scheen, en van de opstellers en beproevers onzer symbolische boeken geen geestelijk licht? Ach! zag men eens bij welk licht en door welken geest gedreven men zulks had voortgebragt, en verootmoedigde men er zich over voor den Heere!

alsof het geloof een licht bezat, afgescheiden van de zon, en niet veeleer haar licht moest ontvangen van Christus, de zon der geregtigheid, Mal. IV: 2, die, gelijk Hij de ziel geduriglijk verlicht, haar alzoo ook nimmer van dat licht berooft, omdat zij door het geloof zoo naauw met Christus vereenigd zijn, als de leden des ligchaams met het hoofd, en daarom eene gedurige kracht en verzekering der zaligheid in hun hoofd bezitten, Joh. X: 9: „Hij zal ingaan, en uit-„gaan, en weide vinden," en Joh. H: 28—30: „Ik geef „hun het eeuwige leven, en zij zullen niet verloren gaan in „der eeuwigheid, en niemand zal dezelve uit mijne hand „rukken. Mijn Vader, die ze mij gegeven heeft is meerder „dan allen, en niemand kan ze rukken uit de hand Mijns „Vaders; Ik en de Vader zijn één," en Johannes XVII: 23: „Ik in hen, en Gij in mij, opdat zij volmaakt zijn in één, „en opdat de wereld bekenne, dat Gij mij gezonden hebt, „en hen lief gehad hebt, gelijk Gij mij lief gehad hebt." Uit kracht dezer gemeenschap nu beschouwt het geloof de overblijfselen der zonde als op Christus overgebragt, en weet en gevoelt zich van de verdoemenis verlost en van de zaligheid verzekerd; want het geloof kan op den mensch niet zien, dan vereenigd met Christus, omdat anders die dingen van elkander zouden gescheiden worden welke God te zamen gevoegd heeft; hetwelk aangezien zoo iets in het uitwendig huwelijk reeds ongerijmd is, nog veel schandelijker zijn zoude in het geestelijk huwelijk dat er tusschen Christus en de kerk is, Epheze V: 32, 1 Cor. XII: 12, voorts zoude er door die afscheiding nog eene andere schanddaad begaan worden, namelijk dat de mensch gesteld zoude worden tot een voorwerp des geloofs zonder Christus; dat zoude zijn zonder Christus te zijn, zonder testament der beloften, en zonder God, gelijk Paulus zegt, Eph II: 12; en geen medeburgers te zijn der heiligen, noch gebouwd te zijn op den uitersten hoeksteen; en schoon zij dit voor eenen tijd al mogten doen, evenwel moet zoo gruwzaam

een leugen des satans niet toegelaten worden, omdat dezelve de geheele gemeenschap met Christus omverre werpt, waarvan in het wezen des verbonds gesproken is; want waartoe zoude Paulus alle dingen voor drek geacht hebben, opdat hij Christus mogt gewinnen, en in Hem gevonden worden, niet hebbende zijne geregtigheid, maar de geregtigheid des geloofs door toerekening, Fil. III: 8, 9; waartoe zoude hij de uitdrukkingen bezigen: „de gemeenten die in Christus Jezus „zijn?" en „allen die in Christus Jezus zijn?" indien er zoodanig eene beurtwisseling en aanmerking der leden buiten de gemeenschap met het hoofd toegelaten werd, dat is eene afscheiding, en listig zich onttrekken aan Christus zelven?

---

§ XXII.

Deze verzekering des geloofs nu, wordt middagklaar getoond in de beschrijving van Paulus, Hebr. XI: 1: „Het „geloof nu, zegt hij, is een vaste grond der dingen die men „hoopt, en een bewijs der zaken die men niet ziet;" alles wat er Hebr. XI van de natuur des geloofs gezegd wordt, loopt op het doel uit, dat hij hoofdst. X: 32 had voorgesteld in de woorden: „Maar wij zijn niet van degenen, die „zich onttrekken ten verderve; maar van degenen, die geloo„ven tot behouding der ziel."

Om dit te toonen leert hij vooreerst, dat de natuur des geloofs deze is, dat het een vaste grond is der dingen die men hoopt, een fondament van het gebouw dat daarop volgen zal; maar alzoo dat wij die dingen nu al door den H. Geest beginnen te bezitten en gedeeltelijk genieten, waarvan de volkomenheid verwacht wordt; en gelijk wij niet te leur gesteld worden ten aanzien der volkomene voltrekking van het gebouw, wanneer wij deszelfs fondament door een wijzen en magtigen bouwmeester gelegd

zien, even zoo heeft men ook niet te vreezen, dat de Heere hetgeen Hij in de geloovigen begonnen is, niet zoude volmaken, 1 Corinthe I: 6—9; derhalve is het geene onzekere en bloote verwachting, maar eene daadzaak, die in de beginselen reeds werkelijk aanwezig is, 2 Corinthe V: 1—7; ten andere, voegt hij er bij, dat het „een bewijs is „der zaken die men niet ziet,” dat is, eene levende bewustheid of inzien der ziel (door de kracht des H. Geestes, die dat licht schept), in zaken, waarvan anders de natuur is, dat zij niet kunnen gezien worden, noch in dit, noch in het volgende leven, zelfs niet met de verheerlijkte oogen, als b. v. de goedertierenheid Gods om ons alle zonden te vergeven, nimmer op ons te toornen en ons lief te hebben met die liefde, waarmede Hij zijnen eeniggeboren Zoon heeft lief gehad, Johannes XVII: 23; en hoewel deze dingen nu, zelfs in het volgend leven met de verheerlijkte oogen niet aanschouwd kunnen worden, nogtans is het geloof een dusdanig licht des H. Geestes (en een bewijs tevens), dat het dingen die in God verborgen zijn, inziet, 1 Corinthe II: 10—16. En even als aan het natuurlijk gezigt onzer oogen, de zekerheid in stoffelijke dingen, die wij met de oogen waarnemen, niet kan benomen worden, zoo kan ook aan het geloof de bestendige zekerheid der dingen niet benomen worden, die in het woord geopenbaard en beloofd zijn, welk geloofslicht het natuurlijk gezigt onzer oogen zelfs zeer ver overtreft, dewijl het ligchamelijk oog door het voorwerp, dat het aanschouwt, of andere omstandigheden, kan bedrogen worden, terwijl het geloof nimmer kan verleid worden in Christus, in wien alle beloften Ja en Amen zijn.

---

§ XXIII.

Dat er nu bedreigingen gebruikt worden, op welke het geloof ziet in een vreemd onderwerp, toont Paulus als hij zegt: „maar wij zijn niet van diegenen, die zich onttrekken „ten verderve;" dit geschiedt daarom, omdat ons vleesch, of onwedergeboren deel, zoodanig eenen breidel, te weten, de voorhouding van Gods oordeelen noodig heeft, opdat zij het het vernieuwde deel niet geheel onderdrukke; want dewijl er in den mensch twee naturen zijn, (namelijk in den Christen) zooals wij aangetoond hebben, blijft het geloof als aan twee ketenen gelijk een schip tusschen bruischende golven, zeker staan. De eene keten is de waarheid der goddelijke beloften, waarop het geloof als op een anker steunt; de andere is de waarheid der goddelijke bedreigingen tegen de geveinsden en de verachters der genade, waarmede als met een sterken keten door de kracht des Geestes, het vleesch der uitverkorenen van dartelheid, en geveinsdheid wordt weerhouden en bedwongen; niet dat die bedreigingen tegen de verworpenen onder het oog der geloovigen gebragt, inbreuk zouden doen op de andere keten, die haar anker in Christus heeft, Hebr. VI : 19, 20, of de zekerheid der goddelijke beloften omverre stooten, maar opdat ze de onstuimige driften des vleesches in toom zouden houden, door de beschouwing van Gods natuur, en de uitvoering der goddelijke bedreigingen in de verworpenen; dit van het geloof in deszelfs verzekering.

---

§ XXIV.

De bekeering, die wij hebben gezegd het andere deel des evangeliums te zijn, wordt dus uit het geloof geboren.

Het geloof omhelst Christus in het evangelie aangeboden. Hij vergeeft ons niet alleen de zonden, door ons zijne geregtigheid toe te rekenen, maar vernieuwt ons ook tot bekeering, en alzoo vloeit de bekeering eigenlijk uit Christus voort; en wanneer zij gezegd wordt uit het geloof voort te komen, dan is dit eene betrekkelijke uitdrukking, die bij vergelijking van een werktuig moet verstaan worden, dewijl het geloof Christus omhelst, die het geloof schenkt; Hand. V: 31. „Dezen heeft God door zijne regterhand verhoogd „tot eenen Vorst en Zaligmaker, om Israël te geven bekee- „ring en vergeving der zonden.” De bekeering noemen de Grieken met het woord (μετάνοια) hetwelk eene verandering des gemoeds te kennen geeft. Het berouw na de begane misdaad eigentlijk naberouw, (μεταμέλεα) is wel het loon der zonde en, tenzij God het verhoedt, de weg tot wanhoop; doch de bekeering is geen gevolg der zonde maar eene heerlijke gave Gods, die uit zijne ontferming en genade voortvloeit, en de ziel tot het goede verandert, terwijl het naberouw op zich zelf alleen, de ziel verlegen en ongetroost laat, tot erger voortstuwt, en eindigt, óf in eene verbaasdheid die als eenen verdoovenden slaap de ziel overvalt, óf in wanhoop. Daarom wil Paulus 2 Tim. II: 25, 26: dat een dienstknecht Gods, „met zachtmoedigheid onderwijze de- „genen, die tegenstaan of hun God te eeniger tijd bekeering „gave tot erkentenis der waarheid. En zij wederom ontwaken mogten uit den strik des duivels, onder welken zij ge- „vangen waren tot zijnen wil.”

De bekeering nu is eene gemoeds-verandering, voortkomende van den H. Geest, van de natuurlijke boosheid tot eene ernstige en kinderlijke vreeze Gods, die geboren wordt uit de erkentenis en het gevoel van Gods regtvaardig oordeel, over de zonde, en zijne heiligheid. En uit den voorsmaak van zijne eeuwige bezworene barmhartigheid in Christus want gelijk een zondaar uit de zonden nooit zal opgewekt worden, zoo hem de oogen niet geopend worden, opdat

hij zijne afschuwelijkheid, door vergelijking van zich zelven met Gods regtvaardige en heilige natuur, en de verdiende straf zie, verfoeije, (dewijl deze blindheid grooter is dan die des ligchaams omdat hij daarmede bezocht is, weet dat hij blind is, en de geestelijk blinde zulks niet weet; Joh. IX: 41,) alzoo zal niemand God ooit eerbiediger vreezen, dan die de goedheid Gods gesmaakt hebbende, vertrouwt dat Hij hem genadig is, gelijk er gezegd wordt; Ps. CXXX: 4; „bij U is vergeving, opdat gij gevreesd wordt," niemand zal tot de onderhouding zijner geboden, met een vrolijk gemoed toetreden, dan hij die overreed zal zijn dat zijne gehoorzaamheid aan God behaagt, hetwelk geschiedt als zijne genade de onvolmaaktheid bedekt; welke toegevendheid een getuigenis is der vaderlijke gunst, gelijk er Mal. III: 17, gezegd wordt, „en Ik zal hen verschoonen, gelijk als een man zijnen zoon verschoont, die hem dient." En gelijk deze gunst ons bijblijft tot aan het einde toe, alzoo ook moet de betrachting der bekeering bestendig zijn, en deze strijd neemt niet dan met het leven een einde; Rom. VII. Filipp. III: 12 enz.

---

§ XXV.

De bekeering wordt wel niet zelden voor de geheele verandering in dt schrift genomen, en dan sluit zij het geloof waaruit deze vernieuwing voortvloeit mede in; Hand. II: 38, 39. „En Petrus zeide tot hen: bekeert „u, en een iegelijk van u worde gedoopt in den naam „van Jezus Christus" tot vergeving der zonden; en gij „zult de gave des H. Geestes ontvangen. Want u komt „de belofte toe, en uwen kinderen, en allen, die daar „verre zijn, zoo velen als er de Heere, onze God, toe „roepen zal."

Omdat nu evenwel de Schrift dezelve uitdrukkelijk onderscheidt, zoo hebben wij ze ook willen onderscheiden, opdat beider eigenschappen te duidelijker uitkomen; Hand. XX: 21 zegt Paulus: „Betuigende, beide Joden en Grieken, „de bekeering (of gemoeds-vernieuwing) tot God en het geloof in onzen Heer Jezus Christus;" want het eigenlijke voorwerp des geloofs is de liefde en goedheid Gods in Christus, aangeboden door de genadige beloften des evangeliums, dat Hij nooit op ons wil toornen, maar de zonden genadiglijk vergeven wil; de prediking der bekeering wordt er bijgedaan, niet als een voorwaarde van de vergeving der zonden of als eene oorzaak in ons, maar als het oogmerk Gods, waartoe zijne goedheid ons moet opleiden, namelijk, dat wij geschapen zijnde tot goede werken, in dezelve door zijne kracht zouden wandelen, Eph. II: 10.

---

§ XXVI.

En ofschoon nu het geloof nooit van de bekeering gescheiden kan worden, zoo ziet evenwel het geloof, omdat ook de bekeering zelve, als zijnde in dit leven onvolmaakt, vergeving noodig heeft, altijd met beide de oogen op de eeuwige genadige barmhartigheid in het evangelie aangeboden; want gelijk het geloof uit het evangelie geboren wordt, zoo wordt het er ook door gevoed, zoo zeer, dat het geloof, wanneer het evangelie of de genadige belofte in Christus weggenomen is, zelfs niet voor een oogenblik zou kunnen bestaan; immers toch, wie zoude zich van Christus durven verzekeren of Hem toeëigenen, dan wanneer God zulks zelf beloofde, en tegelijk in des menschen conscientie zulks door den Geest der aanneming tot kinderen betuigde, Gal. IV : 5—7, ten opzigte van

welke belofte Christus zich de gave Gods noemt, Joh. IV : 10; en heeft die gave aan de Samaritaansche vrouw, door den Geest die Hij belovende, het levend water noemde, springende tot in het eeuwige leven, en aan zeer vele burgers van Samaria krachtig in de conscientie betuigd tot regtvaardigheid en het eeuwige leven, Joh. IV: 29, 42, gelijk Hij ook aan onze eerste ouderen betuigd heeft in die eerste moederbelofte van het zaak der vrouw, hetwelk den slang de kop vermorselen zou.

---

§ XXVII.

Daarom heeft de vijand van het menschelijk geslacht zich van het begin af aan, op geene zaak met heftiger drift toegelegd, dan om het woord des evangeliums uit 's menschen hart weg te rukken, opdat zij niet zouden gelooven en zalig worden, Luc. VIII: 12.

In het begin van het menschelijk geslacht reeds, heeft die oude slang den mensch van het woord der wet, en alzoo van het verbond der schepping, door eene valsche uitlegging afgetrokken, welks inhoud het beeld Gods bevatte, dat de mensch den Heere zijnen God zoude lief hebben met zijne gansche ziel, (gelijk ook Mozes dien hoofdinhoud herhaalt: „Nu dan, Israël! wat eischt de Heer „uw God van u dan den Heere uwen God te dienen, in „al zijne wegen te wandelen en Hem lief te hebben, en den Heere uwen God te dienen met uwe gansche ziel," Deut. XII: 12), en zich tot een getuigenis dier liefde onthouden van het gebruik van den verboden boom, gevende God alzoo de eere zijner wijsheid enz. En gelijk de duivel den mensch had afgetrokken van de wet, „gij zult den Heere uwen God lief hebben; alzoo heeft ook de satan na den val getracht de vrouw van het evangelie af te trekken,

hetwelk niet zeide tot Adam: Gij zult den Heere uwen God lief hebben; want dat licht was uitgedoofd, en daarom ook vluchtten zij voor God, dien zij niet meer lief hadden; maar: „Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij „zijnen eeniggeboren zoon gegeven heeft;" hetwelk hetzelfde is, als de belofte, „het zaad der vrouw zal de slang den kop vermorzelen"; van datzelfde woord, zeg ik, waarin God zijne liefde in Christus beloofd heeft. En alzoo liet hij den mensch niets overig, noch wet, noch evangelie, dewijl hij Abel om het geloovig zien, in zijne offerande op de belofte des evangeliums, doodde door Kain, ten einde het Evangelie bij Eva verdacht te maken, alsof het geen Woord des levens was, en haar alzoo van het eeuwige leven af te trekken, door afval van het Evangelie, gelijk te voren reeds door afval van de wet, in de valsche uitlegging dat er op de overtreding van het gebod geen dood zou volgen maar een leven in volkomene gelijkheid met God; en thans weder, dat er geene verlossing van den dood uit de belofte des Evangeliums te hopen was, maar dat haar de dood, en alle wederwaardigheden over het hoofd zouden hangen indien zij in het evangelie geloofde, waarvan Abels dood het bewijs was; dien hij lasterende aan het evangelie toeschrijft, terwijl het intusschen zijn eigen werk, het werk van den leugenaar, en menschenmoorder was; gelijk de Heere Christus dit aanwijst; Joh. VIII: 44. Daarom moeten wij ons op het allerzorgvuldigst wachten dat ons geloof in het minste zelfs niet van Gods Woord, het evangelie der genade afwijkt, of daarmede in strijd is, en met het oog op deze dwaasheid roept Paulus Gal. III: 1: „O „gij uitzinnige Galaten!" en betuigt hun met grooten ernst: „al ware het ook, dat wij, of een engel uit den hemel u „een evangelie verkondigde, buiten hetgeen wij u verkondigd „hebben, die zij vervloekt," Gal. I: 8; en, „Christus is u „ijdel geworden, die door de wet geregtvaardigd wilt wor„den; gij zijt van de genade vervallen," Gal. V: 4. Im-

mers het Woord der wet dat het eerste ouderenpaar uit het hart gerukt, en door overtreding geschonden was, is ook ons, als in Adam gezondigd hebbende, en daarom in zonden ontvangen en geboren, mede ontrukt geworden, zoodat wij God niet meer van harte lief hebben, en daarom kunnen wij ook uit dat Woord de geregtigheid niet meer verwachten. En indien wij ons thans, door wat list des duivels ook, óf door de wet die door het vleesch krachteloos is, Rom. VIII: 13, of door eenen valschen Christus, het woord des Evangeliums, of de belofte der genade, laten ontrukken, waarin ons alleen de ware Christus, en in Hem het gansche wezen des verbonds wordt aangeboden en door den H. Geest aan de harten verzegeld, wat zal er dan nog voor ons overig zijn? Hand. X: 42; 2 Petr. I: 17.

---

§ XXVIII.

Trachten wij dan vastgeworteld en gefondeerd in dat dierbaar woord te zijn, hetwelk de H. Geest met zulk een nadruk noemt: „Het woord der verzoening," 2 Cor. V : 19, „de bediening des geestes," 2 Cor. III : 8, „het woord dat de vergeving der zonden aanbiedt," Hand. X: 43, „het woord des levens," Hand. V: 20 en XIII : 46, „het woord der zaligheid," 1 Cor. XV: 2, „het „woord des eeuwigen verbonds," Jes. LIX: 21, „het „verbond des vredes," en „der bezworene eeuwige goe„dertierenheid," Jes. LIX: 10; „het woord der genadige beloftenis, of der gave uit genade gegeven," Gal. III: 18; Hand. III: 25, 26, en eindelijk: „een kracht Gods tot zaligheid een iegelijk die gelooft," Rom. I: 16, omdat het van zulke groote zaken getuigenis geeft, en dezelve van Gods wege aanbiedt, en tevens een krachtig

werktuig des H. Geestes is, waardoor hij niet slechts Christus aanbiedt, maar naar zijn vrijmagtig welbehagen het geloof werkt in de harten der uitverkorenen, zoodat zij Christus aannemen.

Trouwens, neemt het evangelie weg, dat ons den Christus Gods verkondigt, als gestorven om onze zonden en opgewekt ter onzer regtvaardigmaking! en zeg mij, wat blijft er dan in deze wereld, met het vooruitzigt op de eeuwigheid, voor den zondigen mensch, het diep gevallen kroost van Adam, anders overig, dan een dikke huiveringwekkende duisternis! Jes. LX: 1—3: „Maak u op, „wordt verlicht, want uw licht komt, en de heerlijkheid „des Heeren gaat over u op; want ziet, de duisternis „zal de aarde bedekken en de donkerheid de volken; doch „over u zal de Heere opgaan, en zijne heerlijkheid zal „over u gezien worden; en de heidenen zullen tot uw „licht gaan, en koningen tot den glans, die u is opge„gaan."

De Heere nu zegt tot de uitverkorene kerk, welke Hij van de overige volkeren onderscheidt: Maak u op, wordt verlicht, en in het evangelie: „Bekeert u en gelooft het „evangelie," Marc. I: 15; Matth. III: 2, niet dat de kerk zich in eigene krachten zou opmaken, bekeeren en gelooven, of verlicht worden, maar omdat Christus, die gebiedt dat zij zich opmake, geloove en zich bekeere, tevens datgene geeft en werkt, wat Hij gebiedt, gelijk Petrus tot den kreupelen niet in eigen naam, maar in den naam van Jezus Christus den Nazaréner, zeide: sta op en wandel, Hand. III: 6.

---

§ XXIX.

Hieruit blijkt duidelijk, hoe de roeping door het evangelie de menschen van de zonden vrijspreekt, of regtvaardigt, (want van de zonden vrijspreken en regtvaardigen is hetzelfde, Rom. VIII: 33; Hand. XIII: 38, 39) daar wij nogtans alleen door het geloof in Christus, of door het geloof in de evangeliebeloften geregtvaardigd worden, voor zoo ver de verkondiging des evangeliums een getuigenis is, met goddelijk gezag voorzien, Christus aan alle hongerenden en dorstenden aanbiedende tot geregtigheid of tot de genadige vergeving der zonden, Matth. XI: 28; ten andere, voor zoo ver het een werktuig is, waardoor de H. Geest eene begeerte om zich met God te verzoenen, en het geloof in het hart schept en onderhoudt, waardoor wij Christus en zijne geregtigheid aannemende, vrijgesproken en onze zonde bedekt worden, Rom. IV en V; 2 Cor. V: 18—21: „En al deze dingen zijn uit God, „die ons met zich zelven verzoend heeft door Jezus Christus, en ons de bediening der verzoening gegeven heeft; „want God was in Christus, de wereld met zich zelven „verzoenende, hunne zonden hun niet toerekenende, en „heeft het woord der verzoening in ons gelegd. Zoo zijn „wij dan gezanten van Christus wege, als of God door „ons bade: wij bidden van Christus wege, laat u met „God verzoenen; want dien, die geene zonde gekend heeft, „heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden „worden regtvaardigheid Gods in Hem.” — Hij zegt, dat de verzoening met God door Jezus Christus voorafgegaan is; daarna ook, dat de bediening van deze verzoening, of het woord der verzoening, aan de dienstknechten van Christus toevertrouwd is; maar zal men zeggen, zijn wij dan niet allen van de zonden vrijgesproken,

dewijl Christus een rantsoen gewordon is voor de zonden en veroordeeld is, opdat wij vrijgesproken zouden worden, en opdat onze regtvaardiging vast zoude zijn, van de dooden opgewekt is? Het is waar, bijaldien gij op het voornemen en den wil van God ziet, maar opdat wij de bewustheid van die bij God verborgene genade bekomen zouden, was het noodzakelijk, dat God van zich zelven in Christus getuigenis gaf door het evangelie, en in het scheppen des geloofs, de liefde waarmede Hij ons heeft omhelsd, in onze harten uitstortte door H. Geest, Rom. V: 5. Want schoon het voornemen om de zonden te vergeven, om de genoegdoening des Zoons, in orde voor de schenking des H. Geestes gaat (die de auteur van den honger en dorst naar de goddelijke genade is,) zoo bekomen wij echter den smaak dier goedheid niet eer, voor Hij door den dienst van het woord der verzoening eenen honger en dorst naar zijne genade en het geloof verwekt, waardoor wij dezelve, aangeboden zijnde, door de kracht des Geestes ontvangen; dus gaat in Gods voornemen de vergeving der zonden in orde, vóór de schenking van den Geest der aanneming tot kinderen; in de uitvoering in ons, de gave des H. Geestes voor het gevoel van de vergeving der zonden; daarom stelt Paulus de krachtige roeping in de uitvoering der goddelijke verkiezing vóór de regtvaardigmaking, Rom. VIII: 30: „Die Hij geroepen heeft (namelijk krachtdadig door het geven van den Geest des geloofs), dezen heeft Hij ook geregtvaardigd;" en alzoo is in het wezen des verbonds het priesterschap ten fondament gelegd van het koninkrijk van Christus; want het is noodzakelijk, dat het menschelijke geslacht verzoend worde, eer de H. Geest werd uitgestort; maar de bediening des verbonds brengt de kracht van Christus regering te weeg, dat wij het gevoel van zijn priesterschap en de kracht zijner offerande in ons binnenste ontwaar worden; want gelijk zijn priesterwerk voor ons regelregt tot den

Vader gerigt wordt, en daarom de eerste plaats bekleedt, alzoo behoort het koninkrijk Gods regtstreeks tot ons; daarom gaat onze Heiland, Luc. XXIV: 46—49, nadat Hij van zijn priesterschap en zoendood gesproken had, tot zijn koninkrijk over, waardoor te weeg gebragt wordt, dat de kracht zijns priesterschaps tot ons komt, Luc. XXIV: 46—49: „Alzoo is er geschreven, en alzoo moest „de Christus lijden en van de dooden opstaan ten derden „dage; en in zijnen naam gepredikt worden bekeering en „vergeving der zonden onder alle volken, beginnende van „Jeruzalem; en gij zijt getuigen van deze dingen. En ziet, „ik zende de beloften mijns Vaders op u; maar blijft gij „in de stad Jeruzalem, tot dat gij zult aangedaan zijn met „kracht uit de hoogte.”

Hier beveelt de Heere, dat er tot aan het einde der wereld, en Hij zelf zal gekomen zijn, in zijnen naam gepredikt moet worden, bekeering en vergeving der zonde, in zoo verre namelijk, als de prediking des evangeliums een werktuig des H. Geestes is, waardoor zij met kracht uit de hoogte worden aangedaan, een mishagen aan zich zelven, en eene begeerte gevoelen om zich met God te verzoenen; opdat men niet denke dat er zonder bekeering, vergeving der zonden is, want dat zou tegen Gods natuur, en Christus bevel aanloopen; Exod. XXXIV: 6, 7; Luc. XXIV: 47. En de harten aldus voorbereid zijnde biedt hij hun de genadige vergeving in Christus aan, als een getuigenis uit den hemel tot ons gezonden, en werkt, onderhoudt, en versterkt het geloof in de harten der uitverkorenen.

Tot dit einde nu moet de bedienaar des evangelums, de boodschap des heils verkondigen als een gezant van Christus; 2 Cor. V: 20; dat alle en elk geloovige, de zonden uit genade om Christus wil vergeven zijn, en ook nog vergeven worden; maar de H. Geest alleen, verlicht het verstand, en verzegelt de beloften, die Hij door

des dienaars mond doet hooren en aanbiedt, aan de harten, ja maakt ook dat zij de liefde Gods in Christus gevoelen, Rom. V: 1 en 5. Daarom voegt Christus ook den H. Geest te zamen met de beloften van de vergeving der zonden, door de prediking des evangeliums; Joh. XX: 21, en Jesaja den Geest met het woord des genade-verbonds.

En aldus verklaart de prediking des evangeliums de zonden gehouden, wanneer het den ongeloovigen tot een getuigenis verkondigd wordt, want als het evangelie verzekert dat de zonden den onbekeerden en ongeloovigen gehouden zijn, zoo zijn dezelve ook waarlijk bij God gehouden, die niet liegen kan, Tit. I: 2; Math. XVI: 19.

---

§ XXX.

En alzoo is er een onderscheid tusschen God, die alleen met eene volstrekte magt de zonden vergeeft, en den dienaar die de geloovigen aankondigt dat ze vergeven zijn, en den ongeloovigen dat ze gehouden zijn; ten welken opzigte Petrus de magt der sleutelen zoodanig gebruikt, dat het getuigenis op Petrus met al de profeten past, en de uitstorting des Geestes, door wien de belofte der genade verzegeld wordt, alleen aan Christus wordt toegeschreven, Hand. X: 43, 44: „Dezen geven getuigenis al de profe„ten, dat een iegelijk, die in hem gelooft, vergeving der „zonden ontvangen zal door zijnen naam. Als Petrus nog „deze woorden sprak, viel de H. Geest op allen, die het „Woord hoorden.” En hoe die zelfde Petrus bindt ziet men in het voorbeeld van Simon den toovenaar, Hand. VIII: 20, enz.

---

§ XXXI.

Deze magt der sleutelen, door Christus aan de kerk verleend is echter niet slechts eene bediening, maar een gezag bij de bediening gevoegd, dat in den hemel vast zal zijn, hetgeen op aarde, naar Gods wil en in het profetisch, en apostolisch woord geopenbaard, op zijn bevel, door zijne dienaren verkondigd wordt. Dus zijn de sleutelen, de prediking der bekeering, en der vergeving der zonden in den naam van Christus zelven, Luc. XXIV : 24, maar de magt, is het gezag zelf waarmede de prediking versterkt is, om de geloovigen te bevestigen, on- en bijgeloof ter neder te werpen, en de conscientiën der ongeloovigen door gevoel van schuld te drukken, 2 Cor. X : 3.

---

§ XXXII.

Maar opdat wij er dit ook nog in het voorbijgaan bij doen, zoo is de magt der sleutelen, waarmede Hij de tucht of de regering der kerk gevestigd heeft, dezelfde met deze magt der sleutelen, waarmede God de leer des evangeliums gesterkt heeft; het onderscheid ligt alleen in de omstandigheden; want de prediking der bekeering en der vergeving der zonden, wordt geschikt naar een gevallen persoon; maar op die wijze, en langs die trappen, welke Christus aldaar voorschrijft, en door die personen, in den naam der kerk, die daartoe verkoren zijn; hier komt het gezag bij, „dat al wat „zij op aarde binden zullen, in den hemel gebonden zal „wezen, en al wat zij op aarde ontbinden zullen, in den „hemel ontbonden zal wezen.” Math. XVIII : 18; 1 Cor. V : 1—5; 2 Cor. II : 5—7; 2 Tim. II : 16—18. Opdat

een verdwaald schaap weder te regt gebragt worde, en niemand van de eens ontvangene genade des Doops, zoude uitvallen, of indien hij van dezelve begon af te dwalen, of uit te vallen, vermaand zijnde, (heimelijk, indien de misdaad heimelijk is, of opentlijk indien ze openbaar is;) en alzoo naar de orde van God voorgeschreven beschaamd gemaakt zijnde zich zoude bekeeren, en de verzoening met God door het geloof weder zoude ontvangen; want de H. Geest is krachtig onder de orde die door Hem in de kerk is vastgesteld, en dit is, eenen broeder winnen, Math. XVIII : 15. Voorts dient het gezag der kerk om de andere leden der kerk voor besmetting te hoeden, 1 Cor. V: 6. „Weet gij niet dat een „weinig zuurdeessem, het geheele deeg zuur maakt?" en eindelijk dient het, opdat de Sacramenten behoorlijk zouden onderhouden worden, zonder ontheiliging des verbonds of besmetting der getuigde zaken, op welke de smetten vallen, waarmede de getuigenissen beklad worden; want overmits ons Pascha dat voor ons geslagt is, Christus is, dien wij met eene plegtige blijdschap, in het deelgenootschap der Sacramenten genieten, zoo wil de Heere derzelver gebruik rein hebben van allen zuurdeeg der kwaadheid en der boosheid, 1 Cor. V : 7, 8, en daarom de gedurige vermaning om den zuurdeeg uit alle hoeken weg te doen, Exod. XIII : en XX, opdat de kerk overeenkomstig het artikel. „Ik geloof eene „heilige kerk," in geen moordenaars-spelonk zoude veranderd worden, daarom wil de Heere dat hare heiligheid door de van Hem ingestelde middelen, zoude bewaard en voortgeplant worden, opdat de heerlijkheid en heiligheid Gods, ook in dit leven, in zijne kerk, als in zijn huis en tempel schijne; Jér. VII : 11; 1 Cor. V : 13.

---

§ XXXIII.

Hieruit blijkt nu, hoe een dienaar de zonden vergeeft, of in welken zin Christus verzekert dat een dienaar de zonden vergeeft, vooreerst om dat hij een gezant van Christus, en een werktuig des H. Geestes is, waardoor de menschen tot bekeering gebragt worden; en zoo zorgvuldig dan de dienaren van Christus moeten zijn, opdat de menschen vergeving van zonden mogen ontvangen in Christus, evenzoo moeten zij zich met den grootsten ijver toeleggen, dat zij zich getrouwe werktuigen betoonen voor den H. Geest, die Hem dienen om de menschen getrouwelijk tot bekeering te brengen, dewijl God aan niemand de zonden vergeeft dan aan hem die bij zich zelven veroordeeld is, en niemand denken moet dat het genoeg zoude zijn eenige woorden te prevelen. En wel dit deel ontleent het evangelie van de wet, niet als van een verbond, maar als van eene bestendige leer. Daarom predikte Johannes den Doop der bekeering. En met welk een ernst hij zich toelegde, om de harten tot ontvangen van de vergeving der zonden, of van de ware vrijspreking in Christus, door de bekeering toe te bereiden, leert het derde Hoofdstuk van Mattheus, en hoe hij de leer der bekeering naar omstandigheden toepaste. En opdat hier niet iets aan Johannes toegeschreven, of de kracht in zekere woorden zoude gezocht worden zoo blijkt het ook dat de gave der bekeering geheel vrij, en naar de verkiezing des H. Geestes, waarvan Johannes niets wist, geschonken werd, wiens vrije werking met den dienst van Johannes was te zamen gevoegd, gelijk Christus getuigt, dat de hoeren en tollenaren, door zijne prediking zijn bekeerd geworden, en de farizeën daarentegen, hoewel ook zij hem gehoord hadden, noch geloof, noch bekeering ontvangen hadden, dewijl

hunne eigene boosheid den raad Gods verachtte, Luc. VII: 30. En nogtans had Johannes de grootste poging aangewend op de farizeën, om hen tot bekeering en tot geloof te brengen, en alzoo van de schuld des eeuwigen doods vrij te spreken, gelijk dat woord getuigt: *„gij adderen gebroedselen, wie heeft u aangewezen te vlieden van den toekomenden toorn,"* Matth. III: 7, enz. Schoon die barensarbeid bij de meesten zonder vrucht geweest is, gelijk de Heere zelf overtuigt, Matth. XXI: 32: „Johannes is tot „u gekomen in den weg der geregtigheid, en gij hebt hem „niet geloofd, maar de tollenaren en hoeren hebben hem „geloofd, doch gij zulks ziende hebt daarna geen berouw „gehad, om hem te gelooven." Verre zij dus de dwaze waan eener algemeene schuldverzoening, en schuldvergeving, dewijl Gods almagt noodig is om den mensch tot bekeering te brengen, opdat hij vergeving vinden moge, Gal. IV: 19, 20.

---

§ XXXIV.

Ten tweede, wordt een dienaar des evangeliums gezegd de zonden te vergeven, omdat hij een gezant is, toegerust met het woord des verzoening, door hetwelk God de menschen Christus aanbiedt tot geregtigheid, en te gelijk brengt God, door het woord der verzoening dat de dienaar verkondigt, zijne uitverkorenen die Hij alleen kent, Tit. I: 1; 2 Tim. II: 19, 20 tot het geloof waardoor zij den aangeboden Christus, en in Hem de geregtigheid ontvangen, Dan. IX: 24; Gal. I: 1; en gelijk nu de gezant zelve noch de bekeering, noch het geloof geeft, alzoo regtvaardigt Hij ook de zondaars niet, noch spreekt hun vrij, maar is van die groote zaken, alleen eigen aan de goddelijke majesteit, slechts een getuige, en tot een openbare verkondiger gesteld niet in zijnen,

maar in Christus naam; terwijl inmiddels Christus deze verkondiging als werktuig gebruikt om de harten te openen, opdat zij acht geven op hetgeen gesproken wordt, en alzoo door het geloof, van Christus zelven in het hart gewerkt, de vergeving der zonden ontvangen, gelijk te zien is in Lydia, de purperverkoopster, Hand. XVI: 14, 15.

---

§ XXXV.

Dit zij van de zijde Gods en zijner dienaren gezegd; twee zaken zijn er nog overig te verklaren, ten eerste, dat de belofte gerigt wordt tot degenen die gelooven, ten anderen, met welk oogmerk er tegelijk gewag gemaakt wordt van de bekeering, dat is, dat de belofte gerigt wordt tot dengenen, dien de H. Geest door de prediking der belofte geloovig maakt, of reeds gemaakt zijnde, bevestigt, (om welke reden zij ook kinderen der beloftenis genaamd worden, niet alleen omdat zij aan Abraham genadiglijk beloofd zijn, maar omdat zij door de verkondigde belofte zelve en de kracht van God die belooft, buiten de orde der natuur geboren worden, Gal. IV: 28; Rom. IX: 7, enz.) Daarna zal verklaard worden, met welk oogmerk er tegelijk gewag wordt gemaakt van de bekeering, in dien zin namelijk, dat zij door dezelve tot het ontvangen van de belofte der genadige verzoening door den H. Geest voorbereid worden, en dat dezelve na het ontvangen een kenteeken is van de kinderen der beloftenis.

En wel eerstelijk, dat deze vergeving der zonden of de verzoening met God en het daaruit voortvloeijende eeuwige leven, aan geen anderen in Gods naam verkondigd wordt, dan aan degenen, die in den Zone Gods gelooven, geschiedt daarom, omdat de beloften des

evangeliums tot die allen, maar ook tot die alleen behooren, Joh. III: 16: „Alzoo lief heeft God de wereld „gehad, dat Hij zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft, „opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, „maar het eeuwige leven hebbe;" derhalve, indien een dienaar iemand vrij spreekt, die in den Zone Gods niet gelooft, zoo is het eene ijdele vrijspreking, schoon ook de mensch berusten mogt in het ijdele werk van den dienaar en meenen, dat hij waarlijk van zijne zonden verlost is, want, Christus zegt: „Die in den Zone Gods „gelooft, die heeft het eeuwige leven, die niet gelooft, „de toorn Gods blijft op hem;" waarbij men dient op te merken, dat de Heere zegt: opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, en alzoo niet de dienaar des evangeliums, de zonden kan vergeven aan wien hij wil; in welke dwaling echter velen vervallen, voornamelijk uit den aanzienlijken stand, meenende dat het genoeg is door menschen geregtvaardigd te worden, terwijl toch God alleen het hart kent en doorgrondt; een dienaar moet wel geloofd worden, mits hij van Christus getuigt, naar de leer des Bijbels, zoo als Johannes en al de apostelen dit deden, Joh. I: 7, 8: „Deze kwam tot eene getuigenis, om „van het licht te getuigen, opdat zij allen door hem ge„looven zouden;" gelooven in Christus, als in onzen schuldverzoener en schuldbetalenden borg en middelaar, Joh. I: 29: „Ziet, het lam Gods, dat de zonde der we„reld wegneemt;" Hij zelf is het ook die met den H. Geest doopt, door wiens kracht wij de aangebodene genade der regtvaardigmaking omhelzen en tot kinderen Gods wedergeboren worden; daarom zegt de evangelist, Joh. I: 12: „Maar zoo velen Hem aangenomen hebben, dien heeft „Hij magt gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die „in zijnen naam gelooven," en voegt er vs. 13 bij: „welke „niet uit den bloede, noch uit den wil des vleesches, noch „uit den wil des mans, maar uit God geboren zijn."

§ XXXVI.

Thans volgt met welk oogmerk er melding van bekeering gemaakt wordt; want het blijkt nog niet duidelijk, waarom, en hoe het geloof ons de verzoening met God, en het leven, volgens de belofte des Heeren toebrengt. Joh. III: 16. „Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij „zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft enz.” is het, omdat Christus ons door zijnen Geest wederbaart, opdat Hij in ons leve, en een nieuwe geregtigheid in ons begonnen wordt? of is het omdat wij door zijn bloed gereinigd zijnde, door eene genadige vergeving bij God regtvaardig gerekend worden? — Ik antwoord, alhoewel de bekeering altijd met het geloof is zamen gevoegd, en het doel waarom Hij de zonde vergeeft, is opdat Hij gevreesd worde Ps. CXXX: 4, zoo moet nogtans omdat hier van de zekerheid der zaligheid gesproken wordt deze groote hoofdwaarheid niet uit het oog verloren worden, dat wij alleen daarom leven, omdat God in Christus, door eeuwige liefde bewogen, ons de zonden niet toerekent, en uit genade lief heeft; en niet omdat wij ons bekeeren. Daarom wordt er in die belofte van Christus met name gewag gemaakt van eene offerande, Joh. III, waardoor vloek en dood te gelijk met de zonde is te niet gedaan, en hieruit wordt dan tevens de vraag opgelost, hoe de eenige offerande van Christus ons leven is; namelijk, omdat God den vloek weggenomen hebbende en de zonden niet toerekenende, ons uit genade lief heeft, Joh. III: 14—16: „En gelijk Mozes de slang „in de woestijn verhoogd heeft, alzoo moet de Zoon des „menschen verhoogd worden, opdat een iegelijk, die in „Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven „hebbe; want alzoo lief heeft God de wereld gehad enz.,” en hoofdst. VI: 51: „Het brood, dat ik geven zal, is

„mijn vleesch, hetwelk ik geven zal voor het leven der „wereld."

Hoewel hij ons dan vernieuwt tot geregtigheid, zoo is evenwel die aanvankelijke geregtigheid in ons, geene oorzaak des eeuwigen levens, (want dan zoude onze zaligheid of ons leven niet zeker zijn, aangezien die geregtigheid met de wet niet gelijkvormig is, en Christus nogtans wil, dat ons leven zeker zij, Joh. III: 16 en hoofdst VI X: 16—18,) maar omdat God om zijnen Zoon, die eenmaal opgeofferd is, en onophoudelijk met die offerande voor ons verschijnt in het heiligdom des hemels, ons, de zonden niet toerekende, uit genade lief heeft.

Dus leeft de regtvaardige niet om eene hem inklevende geregtigheid, die hij werkelijk aanvankelijk bezit en waarom hij dan ook door den H. Geest dikwijls een regtvaardige genaamd wordt, maar de regtvaardige leeft door zijn geloof, Hab. II: 4, hetwelk Rom. I: 17 aangehaald wordt: door het geloof, zeg ik, dat het leven schept uit Gods genadige gunst, waardoor Hij ons met zich zelven verzoend hebbende in Christus, uit genade als kinderen aanneemt; hiervan is Paulus een voorbeeld, Gal. II: 20: „Ik ben met Christus gekruist; en ik leef, doch niet „meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu „in het vleesch leef, dat leef ik door het geloof des Zoons „van God, die mij lief gehad heeft en zich zelven voor „mij overgegeven heeft." Schoon dan de Vader, door ons met Christus, uit den geestelijken dood op te wekken, tegelijk met de gave des geloofs eene geregtigheid of gelijkvormigheid met God in ons begint, zoo is evenwel die aanvankelijke geregtigheid of bekeering geene oorzaak des eeuwigen levens, gelijk zij ook geene oorzaak geweest is van onze opwekking uit den geestelijken dood, omdat de bekeering eerst na de opwekking volgt, maar de bron der herschepping is de genadige liefde Gods in zijnen Zoon, die voor ons opgeofferd is, en in onze plaats als

een regtvaardige voor God verschijnt en daardoor ten onzen behoeve Gods gunst verworven heeft, waarin alleen het leven is, Ps. XVI : 11. En alzoo neemt het offer van Christus, dood en vloek weg, en bevestigt Gods liefde tot in eeuwigheid, Joh. XVII : 23: „en hen lief gehad hebt, gelijk „Gij mij lief gehad hebt," en dit alleen is de bron des eeuwigen levens.

Zoo maakt Hij ons dan van de schuld des eeuwigen doods vrij, en erfgenaam des eeuwigen levens, en niets kan thans meer verhinderen dat de Vader ons voor zijne kinderen erkent, op de voorbidding des Middelaars, Ps. XVI : 11. „Gij zult mij het pad des levens bekend maken; verzadiging „der vreugde is bij uw aangezigt; lieflijkheden zijn in uwe „regterhand, eeuwiglijk."

En dit is de grond van de zekerheid der zaligheid, welke alleen bestaat in de genadige vergeving der zonden, door het geloof aan de harten verzegeld. De reden echter waarom er in de bediening dier zaligheid, ook gewag van bekeering gemaakt wordt, is vooreerst; omdat de geheele bediening niet alleen bezig is omtrent de zekerheid der zaligheid, maar ook opdat God zich een eigen volk zoude reinigen ijverig in goede werken, Tit. II : 14, die Hem in dit, en in het volgend leven zouden verheerlijken; zoo als ook het geheele genade-verbond uit die twee deelen bestaat, (geloof, en bekeering,) en om die reden worden beide deze zaken, bij de bediening of verkondiging des evangeliums op den voorgrond geplaatst; daarom overtuigt de H. Geest hen, wien Hij besloten heeft de schuld te vergeven, van zonde en ongeregtigheid, opdat Hij beide eene begeerte naar vergeving en tevens een haat tegen de zonde, en lust tot geregtigheid in hen zoude verwekken, en ten aanzien der verworpenen, opdat die door de prediking der bekeering openbaar, en van hunne eigene hardnekkigheid inwendig overtuigd zouden worden, want de zoodanigen verwerpen liever het evangelie, dan dat zij zich ter betrachting van goede werken

zouden laten vernieuwen, die zij zoo zeer haten, dat zij liever, ook met verlies van hunne eigene zaligheid, in de duisternis, dan in het licht wandelen. — De redenen dan waarom er van de bekeering gesproken wordt, in de bediening des evangeliums zijn, omdat God uit kracht zijner heiligheid, de zonden niet kan vergeven, zonder die te veroordeelen en te bestraffen, en tenzij den mensch zich zelven daarover veroordeelt en mishaagt; ten derde: opdat het geheele verbond bediend zoude worden, zoo vergeeft Hij de zonden, uit genade door het geloof in Christus derwijze dat Hij er eene vermaning bij doet om vruchten der bekeering waardig voort te brengen, niet met dit oogmerk, opdat zoo groot eene goedheid van de voorwaarde eener betrekkelijke geregtigheid, zoude afhankelijk gemaakt worden, of dat die inklevende geregtigheid de goedheid Gods dringen of voorkomen zoude, maar om ons te leeren waartoe die genade ons leiden moet waaruit het eeuwige leven voortvloeit, en wij alzoo dagelijks meer en meer naar Gods beeld vernieuwd wordende Hem voor Zijne ontfermende goedheid zouden loven en danken; en ten laatste eindelijk: opdat de geloovigen zelven, een getuigenis huns geloofs, in de vernieuwing huns gemoeds bezitten zouden; daarom voegt Paulus, Rom. VIII: 1, nadat hij gezegd had: „dat er geen verdoemenis is voor „degenen die in Christus Jezus zijn;” er het kenteeken bij: „die niet naar den vleesche wandelen, maar naar den Geest;” wijzende tevens vs. 3 : de oorzaak met deze woorden aan: „Want hetgeen der wet onmogelijk was, dewijl zij door het „vleesch krachteloos was, heeft God zijnen zoon zendende in „gelijkheid des zondigen vleesches, en dat voor de zonde, de „zonde veroordeeld in het vleesch;” enz. en alzoo vermaant hij ook Timotheus: „Strijdt den goeden strijd houdende het „geloof en eene goede conscientie,” 1 Tim. I: 18, 19.

§ XXXVII.

Om al deze redenen nu ook beperkt God de bekeering niet binnen weinige dagen, maar strekt dezelve over het geheele leven van den mensch uit, nadat Hij hem tot het geloof gebragt heeft, en zij vloeit onophoudelijk uit het geloof, of liever en juister gesproken, uit Christus, die door het geloof in het hart woont, 1 Thess. II: 12; Hand. IX: 31; Jer. XXXI: 40; Hand. V: 4; Jer. XXX: 18, 19.

Hieruit volgt vooreerst, dat de getrouwe dienaren de verzoening met God, of de vrijspreking van zonden, alzoo in Christus naam moeten voorstellen, dat die wel uit genade is, maar echter nooit anders gegeven wordt dan vergezeld van de gave der bekeering. Daarom moeten de zonden door de leer der bekeering strengelijk bestraft en de menschen vermaand worden, geene zonden op zonden te stapelen, hetgeen geschieden zoude, wanneer men op eene onheilige vleeschelijke wijze, in het werk des dienaars berustte, en zich zelven met eene bloote bespiegeling der dierbaarste waarheden vergenoegde en gerust stelde, in welke dwaling de aanzienlijken dezer wereld, de overheden en magten doorgaans verkeeren, omdat de zachte kussens van verzoening en vrijspreking, zonder waarachtige bekeering des harten tot God, hun door ontrouwe leeraars, die den naam van leugenprofeten te regt dragen op onverantwoordelijke wijze onder de okselen gelegd, te weeg brengen dat zij gerust in de zonden inslapen, het gevaar niet beseffende dat hen omgeeft, en ten eenenmale blind zijnde voor de waarschuwende teekenen en voorboden van Gods ontzagchelijke oordeelen, tot overgroot nadeel van land en volk, Ezech. XIII: 18—23, waaruit zij door de overtuigende leerredenen der getrouwe dienaren van Christus moeten opgewekt worden. En zeker

de getrouwe bedienaar des evangeliums, die geen menschen durft bedriegen, matigt zich niets aan, wanneer hij naar de meening des H. Geestes, het woord regt snijdt, zoo als zijn lastbrief inhoudt, en zijn eeuwig gezegende Heer en Zender, hem een voorbeeld gaf, Joh. VI: 44. Dien Heer nu wordt gezegd, gezalfd te zijn, om den *armen* het evangelie te verkondigen. Hij roept de *vermoeiden* en *belasten* tot zich, Matth. II: 28, 29, en die verder gaan wil, bij de verkondiging der blijde tijding, om met aanzien des persoons, den rijken (welken God ledig weg zendt,) en den onbekeerden zonde-dienaar vrij te spreken, laadt een vreeselijk oordeel op zich zelven; dewijl hij buiten de palen van het bevel gaat, Luc. XXIV: 47 en Luc. I: 53, en daarom zal ook die roekelooze poging voor God niet bestaan, en indien de misleidde en bedrogen mensch daarop vertrouwt zoo zal hem zeker overkomen, hetgeen Christus zegt, Matth. XV: 14. „Indien nu de blinde den blinden leidt, zoo „zullen zij beiden in de gracht vallen.” Dat is het onfeilbaar gevolg, wanneer eene blinde en in de zonden verharde conscientie, in de vrijspreking berust van een blinden leidsman, die het bevel van Christus niet verstaat, en nogtans de vergeving stoutmoedig belooft. Zulke vrijsprekers zeker heeft de wereld gaarne, Jes. XXX: 10. „Spreekt tot ons „zachte dingen;” en valschelijk wordt hier door zulke vrijsprekers Gods almagt voorgewend: omdat de almagt zich niet minder vertoont in den goddeloozen te verdoemen, als in den geloovigen te behouden. Dit zij van den pligt der dienaren gezegd.

§ XXXVIII.

Wat voorts de toehoorders betreft, is het zeker hun pligt, den dienaar geloof te schenken, mits hij geen half, of vervalscht, maar een volkomen, en zuiver evangelie verkondigt, dat is vooreerst: als hij in Christus naam, en op zijn gezag de bekeering predikt; want wie dezelve veracht, die veracht Christus die dezelve eischt, en zich zelven tot heiligmaking aanbiedt, ten andere: als hij de genezing betuigt voor de gebroken van harte, als het werk van Christus, die door de prediking der bekeering de harten heeft verbrijzeld; zoodat ook hierop kan toegepast worden: „Hij heeft verscheurd, en „Hij zal ons genezen, Hij heeft geslagen, en Hij zal ons „verbinden.” Hos. VI: 1, 2.

---

§ XXXIX.

En zoo zijn dan alle oorzaken, waarom God niet dan aan diegenen die berouw hebben, en in den Zoon gelooven de vergeving der zonden verkondigt en belooft, en door de verkondiging het berouw tevens verwekt, en dat wel niet in allen die het Woord hooren, maar in diegenen in welken, en wanneer Hij zelf wil, in de natuur van God opgesloten; want vooreerst om dat God wijs is, zoo toont Hij den mensch de zonden en de verdiende verdoemenis, opdat Hij de uitverkorenen zoude voorbereiden om zijne barmhartigheid te begeeren, en opdat Hij de geveinsden en de verachters de verontschuldiging zoude benemen, Jer. XXXI: 18, 19; Joh. IX: 4; ten tweede: omdat Hij barmhartig is, en de ongeregtigheid en de misdaden vergeeft, zoo biedt Hij alleen aan de belasten en vermoeiden, (want

de geveinsden en de verachters zijn uitgesloten, omdat zij hunne eigene blindheid niet erkennen willen, Joh. IX: 32—41;) de belofte der barmhartigheid aan, en verwekt te gelijk het geloof door den Geest der aanneming tot kinderen, door wien Hij de beloften der genade aan de harten verzegelt, Eph. I: 13; ten derde: omdat Hij regtvaardig is, zoo biedt Hij ze aan, en geeft ze niet anders, dan in Christus, en om Christus, 1 Johannes I: 7; „het bloed van Jezus Christus zijnen zoon, reinigt ons van alle zonden;" ten vierden: dewijl Hij wijs en waarachtig is, zoo vergeeft Hij de zonden niet, dan aan hen, welken Hij dengenen heeft ingelijfd, in wien aan de geregtigheid Gods is voldaan, en in wien alleen de eeuwige barmhartigheid met eenen eed beloofd is, Psalm LXXXIX: 34—38; Jesaja LIV: 8—10; ten vijfden: omdat Hij heilig is, zoo roept Hij hen tevens tot de heiligheid des levens, Jeremia XXX: 18; zet de kennis en het gevoel der zonde dagelijks in hen voort, en overtuigt hen hoe groot een kwaad de zonde is, en dat de regtvaardigen in dit leven ook nog zonden hebben, 1 Johannes II: 1; en dat elke zonde, de eeuwige straf verdient; opdat zij alle vertrouwen op eigene krachten verzakende geheel in Christus zouden berusten, en zijne eeuwige genade hoogachten, en dit zoo veel te meer naar mate zij naauwkeurig overdenken, hoe groot die genade moet zijn, die Hij bewaart door voor ons te bidden aan de regterhand des Vaders, ten gevolge waarvan ons ten allen tijde de zonden vergeven worden. Eindelijk opdat wij zoo groot eene barmhartigheid niet zouden misbruiken, zoo tuchtigt Hij uit kracht zijner heiligheid onze zonden ook dan nog als Hij dezelven vergeven heeft, en dat niet uit eenige wraak of toorn tegen de geloovigen, die in eeuwigheid verzoend zijn, maar van wege zijne heilige natuur gepaard met barmhartigheid, die de heiligheid zijner kinderen eindelijk uitwerkt, Hebreën XII: 10, 11; 1 Corinthe XI: 32: „Als wij geoordeeld worden,

„zoo worden wij van den Heere getuchtigd, opdat wij met „de wereld niet zouden veroordeeld worden.” Door dit zonder ophouden te overdenken, gaan wij waarlijk met David in Gods heiligdom, namelijk, zijns Woords, waarin Hij zich aan ons heeft geopenbaard, en van waar Hij ons een zeker antwoord geeft, in alle dingen die ons aangaan waardoor Hij ons tot bekeering, en tot geloof roept, en roepende dezelve in ons werkt, Ps. LXXIII: 13; enz.

---

§ LX.

Ten derde: zoo moeten de oorzaken ook daaruit afgeleid worden, waarom God die niet vergenoegd is, ons een aanvankelijk berouw en geloof gegeven, en ons alzoo in Christus met zich zelven verzoend te hebben, de bediening der verzoening altijd in de kerk wil laten hooren, en ons aan deze orde onderworpen hebben, zoo lang als wij in deze wereld leven, opdat wij door des dienaars Woord, steeds naar, en van Hem hooren zouden, door de heerlijkheid zijner goedheid, Eph. I: 6; ten tweede: om onzer zwakheid wil, als eene noodzakelijkheid, 1 Petr. I: 22—25 omdat er voortdurend nog moeten wedergeboren worden, door Woord en Geest, en de wedergeborenen nog dikwijls vallen; daarom moeten zij door de prediking der bekeering, en der genadige vergeving weder opgerigt worden; en eindelijk omdat het Christus die de eeuwige wijsheid des Vaders is, behaagt door den scepter des evangeliums zijn koninkrijk in deze wereld te besturen totdat Hij wederkomen zal, en overzulks moeten allen zich aan dezen scepter onderwerpen, die voor burgers van zijn koninkrijk willen gehouden worden en er ook niemand in deze wereld is, die zoo ver in het koninkrijk van Christus gevorderd is, dat hij geen dagelijksch toenemen zoude noodig hebben,

of zou kunnen roemen dat hij van alle zonde en verdorvenheid bevrijd, tot de volmaaktheid gekomen was, 1 Cor. XIII: 9; enz. Want te vergeefs zou er eene belofte van Christus tegenwoordigheid in de verkondiging des evangeliums tot aan het einde der wereld zijn, bijaldien ook het bevel tot daaraan toe niet werd uitgestrekt, dat toch met den dood der apostelen niet geeindigd is, en deze ook tot het einde der wereld niet geleefd hebben, Matth. XXVIII: 19, 20; Hand. II: 39; Openb. XXII: 10, 11; Tit. I: 5; 2 Tim. I: 11, 12; en IV: 1—5, 18; Filipp. I: 24, 27; Eph. IV: 10—16.

---

§ XLI.

Voorts zien wij dat het gebruik der wet, zoowel als des evangeliums zich uit kracht der Goddelijke natuur (uitgenomen de verbonds–verbindtenis die wegens Gods regtvaardigheid, waaraan door het offer des Zoons is voldaan, niet kan herhaald worden, Romeinen VII: 1—4; en daarom zijn alle geloovigen zoo van hare verbindtenis tot den vloek, als strenge eischen uit eigene kracht vrij, en voor eeuwig ontslagen, Galaten V: 1;) over het geheele leven van den Christen uitstrekt, want in de eerste bekeering des menschen of ten aanzien van het aanvankelijk berouw wordt Gods wet ons voorgesteld met dat oogmerk opdat de schepper ons, door de Hem verschuldigde gehoorzaamheid van onze eigene krachten te eischen, vernederen en bewegen zoude om Christus te begeeren, Hand. II: 37—39. Maar nadat wij tot Christus in het evangelie aangeboden gekomen zijn, stelt Hij ons de wet wederom voor doch met een ander oogmerk, te weten, niet opdat Hij ons die door Christus bloed verlost, en met het geloof beschonken zijn, zoude leeren, uit dankbaarheid, waardiglijk de roeping Gods, in eigene krach-

ten te wandelen, maar opdat dezelfde leer der wet, waarin de geloovigen zich dag en nacht oefenen Ps. I en XIX; een middel zoude zijn waardoor de H. Geest onze harten allengskens naar Gods beeld wil hervormen, en geene andere maar deze zelfde wetten in de harten inschrijven, en wel met eene meerdere kracht des Geestes dan onder het oude testament, terwijl eerst de gedachtenis der zonden door Christus begraven is. Op welken overvloed en meerdere kracht des Geestes onder het nieuwe testament de Heere gezien heeft toen Hij door Jeremia zeide, dat er schier geen arbeid noodig zoude zijn om den naasten te leeren, namelijk indien de kracht en overvloed des Geestes vergeleken wordt met dat gedeelte en met die bedeeling der gaven, die er onder het oude testament waren.

Hiervan is het ook dat Paulus, de bediening der beide verbonden met elkander vergelijkende, onder anderen zegt, 2 Corinthe III: 18: „En wij allen, met ongedekten „aangezigte de heerlijkheid des Heeren als in eenen spie- „gel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaan- „te veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest," en dus is de wet een deel des genade–verbonds, voor zoo ver zij door den Geest Gods in de harten geschreven wordt, en de prediking der bekeering het middel daartoe is.

---

§ XLII.

Het gebruik nu der wettische dienstplegtigheden of schaduwen houdt wel op, maar alzoo, dat wij derzelver waarheid in Christus niet alleen met de vaderen gemeen hebben (want wij hebben denzelfden Christus gehad, 1 Corinthe V: 4), maar ook nog eene klaardere bediening en

volkomener genieting van dezelfde waarheid, waarop de apostel doelt, Johannes I: 17: „De wet is door Mozes ge-„geven, de genade en de waarheid is door Jezus Christus „geworden;” zoo ook 1 Corinthe V: 7, en 8. Zij zagen van verre het offer van Christus in de toekomst, wij aanschouwen Hem als gestorven en opgewekt in het evangelie met ongedekten aangezigte als in eenen spiegel; zij smaakten onder het slaafsche juk der wet de genade der aanneming tot kinderen, Galaten IV: 1 en 2, die wij met den Geest der vrijheid begenadigd, volkomener genieten, 2 Corinthe III: 17; Galaten V: 1. En zeker, er was een eenig eeuwig genade-verbond of evangelie den vaderen beloofd van het begin af, Romeinen I: 2, en daarvan was alleenlijk maar eene eenige bevestiging beloofd, die eene eeuwige kracht zoude hebben, namelijk de dood van den testamentmaker, het Woord; en de wet is intusschen ingekomen, Gal. III: 17, niet om de beloftenis te niet te doen of Gods raad te veranderen, maar om den weg te banen tot de uitvoering der beloftenissen, dat is, om van zonde te overtuigen en tot Christus te drijven, mitsgaders door hare voorbeelden van de toekomstige bevestiging getuigenis te geven, en de vaderen alzoo tot het fondament des genade-verbonds te brengen, namelijk, den dood des testamentmakers, of tot de eenige offerande eenmaal aan het kruis geofferd, Johannes III: 14, en in het heiligdom des hemels gebragt, om tot in eeuwigheid voor ons te verschijnen, Romeinen III: 24, 25; Hebreeën IX en X; want bijaldien er meerdere bevestigingen des eeuwigen testaments of verbonds waren zoo had ook Christus dikwijls moeten lijden van de grondlegging der wereld af, want een testament wordt door geene andere zaak bekrachtigd dan door den dood des testamentmakers, dewijl het nog niet vast is, wanneer de testamentmaker leeft, Hebr. IX: 15—17.

De offeranden dan der ouden waren geene bevestiging des eeuwigen verbonds, om de zonden te verzoenen,

(anderzins zouden zij opgehouden hebben geofferd te worden, Hebr. X: 1—5, 10, 11); maar zij waren getuigenissen, die hun geloof aankweekten, en hunne hoop op de eenige toekomende bevestiging door den dood des Middelaars; en door dit geloof in de belofte der genade werden zij geregtvaardigd, of, de zonden werden hun door God vergeven, om den beloofden dood des Middelaars, en niet om het werk der offerande.

§ XLIII.

Zoo hebben wij dan gezien dat 's Heeren dood het fondament en de bevestiging des genade–verbonds is, want om, en door denzelven alleen, legt de Vader, de gedachtenis onzer zonden af, en geeft den H. Geest tot een onderpand der hemelsche erfenis, Hebr. X: 14—17. Het geheele woord nu des genade–verbonds leidt ons als een goddelijk getuigenis door de kracht des H. Geestes, als tot die bloedige offerande van Christus; die te voren wel beloofd, maar nu aangebragt, en nogtans van het getuigenis des evangeliums niet afgescheiden, maar met deze belofte bekleed is, dat de Vader de gedachtenis onzer zonden door en om dezelve voor eeuwig heeft uitgedelgd, en ons door zijnen Geest den Zoon ingelijfd hebbende naar zijn beeld vernieuwt. Waarom de duivel zich van den beginne aan nergens ijveriger op toelegt, dan dat hij het vertrouwen van die eenige bevestiging des eeuwigen verbonds, dat tot in eeuwigheid kracht heeft, tot allen, en over allen die gelooven zoude aftrekken, van den dood des testamentmakers zeg ik, die beloofd en in het genade–verbond bezworen is! Immers dat in dien eed des genade–verbonds, Genesis XII: 16, 18: „Ik zweer bij mij„zelven, spreekt de Heere;..... in uw zaad zullen gezegend „worden alle volken der aarde;” de dood des testamentmakers bedoeld wordt, leert Paulus, Gal. III: 13, 14. Daar-

om verzekert hij ook, dat hij niet voorgenomen had iets onder de Corinthiërs te weten dan Jezus Christus en dien gekruist, 1 Cor. II: 2. Want omdat het eeuwig verbond zonder Christus dood niet kan bestaan, daarom moet het vertrouwen, als de dood des testamentmakers uit het gezigt der conscientie is weggedaan, noodzakelijk vervallen. En daarvan zijn twee oorzaken, de eene is gelegen in de natuur van God, die onveranderlijk regtvaardig en waarachtig is, en in zijne beloften alleen de geloovigen bedoelde, Exod. XXXIV: 6, 7; Joh. III, 18, 33, 36; de andere in onze natuur zoo als die door God geschapen is.

Want de wet die van nature met den vinger Gods in het hart geschreven is, Rom. II: 15, getuigt ons, dat God regtvaardig is en de zonde haat en straft, Ps. V: 6; en XXXII: 13, en dit getuigenis der wet in de conscientie kan niet gestild of weerhouden, noch het gevoel van Gods toorn weggenomen worden, dan door tusschenkomst van den dood van Gods Zoon, waardoor alleen voor de zonden aan Gods geregtigheid voldaan wordt, zoo zeer, dat ook zelfs het gevoel van Gods beloofde barmhartigheid niet anders tot de conscientie kan komen, dan door de oogen des geloofs op dien dood te vestigen, gelijk ook God dezelve den zondaren op geene andere wijze beloofd heeft, dan op die wijze, die alle geschapen kennis te boven gaat, dat er aan zijne geregtigheid door den dood des Zoons zoude voldaan worden, 1 Cor. I: 21—25, welke geregtigheid Hem niet minder eigen is, dan zijne barmhartigheid, en daarom kan Hij dezelve zoo min verloochenen als zich zelven, en de schuldige conscientie kan haar gevoel niet meer afleggen, dan de mensch de menschheid zoude kunnen uitschudden, of God zelven van het ambt eens regtvaardigen regters, die de vierschaar in de conscientie gespannen heeft, zou kunnen berooven.

§ XLIV.

Waartoe dan de prediking des evangeliums, zal mogelijk iemand zeggen, indien er toch alleenlijk maar eene eenige bevestiging des eeuwigen verbonds is door den dood van Christus? Ik antwoord, opdat de zaak van die eenige bevestiging tot ons zoude komen, Eph. V: 2; 2 Cor. II: 14; want gelijk de verborgenheid van zoo groot eene bevestiging, aan God van eeuwigheid is bekend geweest, zoo is het aan ons ook op den bepaalden tijd moeten bekend gemaakt worden, opdat, gelijk Gods geregtigheid volkomen berust in de genoegdoening door den dood des Zoons, alzoo ook onze conscientie door het getuigenis des evangeliums krachtdadig van God geleerd, rusten zoude in dat voorwerp waarin Gods geregtigheid berust, Jes. LIII: 11 en LIV: 13.

Zoo dan, gelijk de prediking des evangeliums de dood des Heeren zelf niet is, zoo is het ook de bevestiging des eeuwigen verbonds zelven niet, maar alleen een getuigenis daarvan, 1 Cor. I: 6, hetwelk de H. Geest als een werktuig gebruikt om het geloof in ons te verwekken en te vermeerderen, hetwelk in de beloften des verbonds, door zoo groot een prijs bevestigd, berust, Ps. CX: 2—4; 2 Cor. III: 6 en 1 Cor. II: 1; 2 Thess. I: 10; 1 Joh. I: 2 en II: 12; Joh. V: 36 en VIII: 14; en XV: 26, 27; 1 Tim. II: 6, 7; 2 Tim. I: 8—14 en II: 8; Jes. LV: 4; waardoor, zeg ik, onze conscientie krachtig van God zoude geleerd worden, dat het verbond des vredes door den dood des Heeren bevestigd, onwrikbaar staan blijft, Jes. LIV: 13: „Al uwe „kinderen zullen van den Heere geleerd zijn," welk hoofdstuk vol van deze leer is, die getuigenis geeft van die eeuwige bevestiging des verbonds door den dood des middelaars, hetwelk in het voorgaande hoofdstuk breedvoerig beschreven was, en die eene eeuwige vrijstad is, tusschen

God en des menschen conscientie, omdat beide, God en des menschen conscientie in dezelve alleen volkomen berust, waardoor in God zijnen toorn gestild is, en in ons het gevoel zijns toorns.

---

§ XLV.

Dit is de geregtigheid die in het evangelie geopenbaard wordt, en alle geregtigheid der wet overtreft, en die daarom niet slechts den eisch der wet in de conscientie bevredigt, maar ook nog roem in deszelfs plaats stelt; juist niet daarom, dewijl God begonnen heeft zijne wetten in onze harten te schrijven, want die inschrijving zou dewijl zij onvolmaakt is, den eisch der wet in de conscientie niet stillen, veel minder nog tot den roem kunnen overgaan, maar omdat de eeuwige genade door den dood des Zoons bevestigd is, gelijk de apostel in het geheele 5de hoofdstuk van den brief aan de Romeinen leert. Het is zeer zeker iets groots dat Hij Zijne wetten in de harten schrijft, maar de geregtigheid des geloofs evenwel, is eene veel grootere geregtigheid; want ook de engelen hebben eene ingeschrevene wet, en even zoo Adam voor den val, maar de geregtigheid van Christus overtreft die allen. Vele engelen, en Adam, zijn van deze hunne geregtigheid uitgevallen, maar wien de H. Geest de geregtigheid des geloofs eenmaal heeft verzegeld, die valt nooit van dezelve uit, Daniël IX: 24 en XII: 3; Romeinen V: 17. Voeg hier nog bij, dat wij wedergeboren worden, geschiedt om de toegerekende geregtigheid, gelijk God zelf betuigt, Jeremia XXXI: 33, 34, dat Hij daarom zijne wetten in onze harten zal schrijven, dewijl Hij onze zonden niet meer wil gedenken, en dat de wedergeboorte hoewel onvolmaakt, echter nooit geheel verloren wordt, zulks geschiedt uit kracht der weldaad dier groote toe-

gerekende geregtigheid in Christus die eenmaal voor ons geofferd is, en onophoudelijk voor ons bidt, waardoor ten allen tijde, en elk oogenblik, de nog overgeblevene zonden in de wedergeborenen bedekt worden, en hun nieuwe krachten geschonken worden, opdat zij niet geheel zouden afvallen, Jer. XXXIII: 14—18. En zeker de geregtigheid der wet is de rede eenigzins bekend, Rom. I: 20, 32; maar de geregtigheid die het evangelie eigen, en eene bevestiging des eeuwigen verbonds is, is voor de rede geheel onbekend, en daarom moest dezelve door het evangelie geopenbaard worden, 1 Cor. I: 19—21; en 1 Cor. II: 1—10.

---

§ XLVI.

Het volgt echter niet dat wij, dewijl de vervulling der verbonds-beloften in Christus is, de verbonds-beloften niet meer zouden noodig hebben, als of wij de beloofde goederen geheel en al zouden genieten, welke gedachte gevaarlijk en verderfelijk is. Want het is iets anders, dat de verdiensten en de kracht van Christus in zijn persoon volmaakt zijn, en iets anders, dat de kennis en door dezelve het genot van beiden in ons volmaakt zijn, zoodat de beloften niet van nooden zijn; ja, omdat een iegelijk Christus in zoo ver geniet als hij Hem kent, Joh. XVII: 3, en de kennis in dit leven onvolmaakt is, want wij kennen maar ten deele, 1 Cor. XIII: 9, 12; Filip. III: 10—20; zoo is dan ook het genot onvolmaakt. En zoo moeten wij dan in het evangelie, als in een spiegel Christus heerlijkheid aanschouwen opdat wij dagelijks naar hetzelve in gedaante veranderd worden van heerlijkheid tot heerlijkheid. Ja wat meer is, wij kunnen Christus niet omhelzen, tenzij in de beloften, en wanneer de beloften in ons zullen vervuld zijn, gelijk die in het hoofd zelf eene volkomene vervulling hebben, dan zal ook het geloof zelf of de kennis, welke ten deele is, die de

vergeving der zonden in Christus omhelst, en een eeuwig leven verwacht, ophouden, naar het getuigenis van den apostel, 1 Cor. XIII : 8—13; Rom. VIII : 23—25; omdat wij niet noodig hebben op de beloften te berusten, als de zonde uit onze natuur ganschelijk is weggenomen, en alzoo ook het ongeloof, (om hetwelk te hulp te komen, God de beloften gebruikt), en wij in het volkomen bezit der beloofde goederen zijn.

Opdat dan ook Christus zelf ons niet ontrokken wordt, zoo moeten wij ons wachten, dat wij ons de beloften des evangeliums niet laten onttrekken, zonder welke Christus, (hoe Hij ook de vervulling van al de beloften in zich heeft) door ons niet kan aangegrepen worden, en als Hij ook door het geloof in de beloften aangegrepen is, zoo stort Hij al de volheid zijner geestelijke rijkdommen niet in ons uit, maar, naar de mate zijner gaven.

§ XLVII.

Ja het is er zoo verre af, dat de beloften des evangeliums van Christus zijn af te zonderen, of Christus van de beloften [1]), onder voorwendsel van de grootheid der

[1]) Trouwens, de beloften zijn de noodiging tot Christus, en Christus is de vervulling der beloften. Gelijk nu Christus ons brengt in de gemeenschap der beloofde goederen, alzoo geven de beloften regt tot Christus; dewijl Christus zich in de beloften met al zijn goed aanbiedt, en de zondaar dus tot Hem moet komen, alleen op grond der beloften, en niet op grond van eenige deugdelijke gemoedsgestalte die hij in zich ontwaar wordt. — Immers wij zelven zijn het voorwerp des geloofs niet, zoodat wij op ons zelven zouden moeten zien, maar Christus ons in de beloften aangeboden en geschonken zoo als dit § XXI reeds duidelijk is aangewezen; hierom moeten de geloovigen zich alleen door Gods beloften opbeuren en staande houden, en de leeraren de belofte in de verklaring geopend hebbende, wel toezien dat zij die in de toepassing niet sluiten ter overtuiging van zondaren, maar hen ernstig vermanen, wegens hun ongeloovig pligtverzuim omtrent de beloften.

toegerekende genade Christi, (of omdat de vervulling en het ligchaam der beloofde goederen in Christus is,) als of het geloof de beloften niet noodig heeft, dat daarentegen aangezien de Heere de beloofde goederen in ons zoo lang wij op aarde leven niet wil vervuld hebben, dit de hoogste beproeving van de gehoorzaamheid des geloofs is, en de Heere wil dat de geloovigen zich in deze overdenking zonder ophouden oefenen, opdat hun geloof aan het genot en gevoel der beloofde goederen niet zoude hangen, maar met de bloote belofte tevreden zijn, ook dan wanneer Hij ons het genot en gevoel daarvan schijnt te onttrekken; want dan wordt in waarheid aan Gods waarachtige natuur, en alzoo aan Zijne majesteit de verschuldigde eer bewezen, wanneer zijne belofte, zelfs maar met een woord uitgesproken, zoo veel bij ons geldt dat wij aan de vervulling niet twijfelen. Dit leert ons de H. Geest door den mond van David, Ps. LVI: 11: „In God zal ik het woord prijzen; in den Heere zal ik het woord prijzen.” En zoo zullen wij enkel met het woord tevreden zijnde, onder de verzoekingen eenen vasten roem behouden; want schoon God ons in het gevoel zijner genade, en in andere weldaden dikwijls veelvuldige stof tot danken en roemen schenkt, zoo zal men evenwel naauwelijks drie schreden in de gehoorzaamheid des geloofs vermogen te volbrengen tenzij wij geleerd hebben alleen in het woord te berusten.

Daarentegen is hij ver gevorderd, die onder de verzoekingen op Gods woord alleen steunende, mannelijk voortgaat in den lof van God; en ofschoon dan de Heere ook al niet opentlijk helpt, ja zich zelfs verborgen houdt, zoo zullen wij nogtans met zijn woord alleen te vreden zijn. De zonden gevoelen wij in ons, en wij worden gelast te gelooven dat Christus zonde voor ons gemaakt is, en wij regtvaardigheid Gods in Hem, Romeinen VII: 20 en VIII: 3, 4; 2 Corinthe V: 21. Met dit woord moeten wij tevreden zijn, en aan onze geregtigheid in Christus

niet twijfelen, wat het gevoel der zonde ons ook moge voorstellen, of het gering genot der genade, en schoon ook den satan onze tegenpartij getier make zooveel hij wil. Den dood gevoelen wij in ons, en wij worden gelast het leven te gelooven, Johannes IX: 25, 26. Dit woord evenwel zal ons nooit te leur stellen; met vele gevaren zien wij ons omringd, geene verlating hebben wij echter, wegens derzelver veelheid te vreezen, want de belofte is zeker. „Ik zal u niet „begeven, noch ik zal u niet verlaten. Joh. 1: 5; Hebr. XIII: 6.

Daarom, zoo laat ons met dit woord tevreden zijn, dat God ons nooit zal verlaten, zelfs voor geen oogenblik, alhoewel het vleesch het tegendeel schijnt te gevoelen en te ondervinden. Want dan zelfs verlaat Hij ons niet, wanneer wij van het gevoel zijner tegenwoordige hulp schijnen verstoken; want het geloof rust niet op het gevoel maar op de beloften; daarom zegt Habakuk: „Ik stond op mijne wacht, en ik stelde mij op „de sterkte, en ik hield wacht om te zien, wat Hij in „mij spreken zou, en wat ik antwoorden zou op mijne „bestraffing. Toen antwoordde mij de Heere, en zeide: „Schrijf het gezigt, en stel het duidelijk op de tafelen, „opdat daarin leze die voorbij loopt; want het gezigt zal „nog tot eenen bestemden tijd zijn, dan zal Hij het op „het einde voorbrengen, en niet liegen: zoo Hij ver„toeft, verbeid Hem, want Hij zal gewisselijk komen, „Hij zal niet achter blijven. Ziet, zijne ziel verheft zich, „zij is niet regt in hem: maar de regtvaardige zal door „zijn geloof leven,” Habakuk II: 1—4; hiertoe behoort ook de zeer schoone leer van Paulus, Hebreeën X: 34—39 en hoofdstuk XI; op welke plaatsen Paulus, nadat hij hoofdst. X breedvoerig beredeneert, dat de geloovigen zich nergens zorgvuldiger voor hebben te wachten, dan dat zij het vertrouwen op die eeuwige bevestiging niet wegwerpen, die door het woord des evangeliums, van Christus

wege en als door Hem zelven verkondigd is, omdat, als dit verworpen wordt, er geen slagtoffer voor de zonden meer overig blijft, of eene andere bevestiging des verbonds, hetwelk niet dan door aan Gods geregtigheid genoeg te doen, kan bevestigd worden, na de aangehaalde plaats van den profeet Habakuk er bij doet: „Maar wij zijn niet van degenen die zich onttrekken ten verderve, maar van degenen „die gelooven ter behoudenis der ziel;" want dewijl het ongeloof eene blindheid des verstands is, hetwelk God nergens in ziet, en eene verdorvenheid des harten, dat niet vertrouwt dan op tegenwoordige dingen, en zich alzoo aan God onttrekt, tot zijn eigen verderf, zoo toont Paulus in het begin van hoofdst. XI aan, uit de tegenovergestelde natuur des geloofs, dat wij ons niet kunnen ontrekken, omdat die uitnemende gaven des H. Geestes, het geloof, een vaste grond is der dingen die men niet ziet, maar hoopt, Rom. VIII: 24. In het woord hoop ligt eene belofte opgesloten, maar de vaste grond dier hoop is de verzegeling der belofte door den H. Geest, welke verzegeling daarom bij een fondament vergeleken wordt, omdat door dezelve de grondslag of het begin van het toekomend gebouw in het hart gelegd is, dat het in het fondament nu al begint te zijn, hetgeen als toekomend gehoopt wordt, gelijk een gebouw in den aanleg reeds begint te worden, en men aan de voltooijing niet twijfelt, wanneer het den bouwmeester noch aan wil, noch aan wijsheid, nog aan vermogen ontbreekt.

Daarom leert dezelfde apostel, dat de krachtige roeping Gods, of het geloof, en de genadegiften, zoodanig geschikt zijn, dat God zich derzelver nooit kan berouwen; want berouw, en verandering van voornemen onstaan gemeenlijk uit gebrek van beleid, of van vermogen, hetwelk geen van beiden ooit in God kan vallen; voorts is die verzegeling der beloften door den H. Geest aan het hart des geloovigen, een bewijs of gezigt der dingen die van nature niet kunnen gezien worden; gelijk de vergeving der zonden uit haren

aard met de ligchamelijke oogen niet kan gezien worden, omdat het eene onzigtbare daad is van het Goddelijk gemoed, en evenwel dringt het geloof in die diepten van Gods gemoed, door den Geest, gelijk het scherp gezigt des geestes dringt in het woord der beloften, 1 Corinthe II: 10—12.

Dus konden zelfs de apostelen, schoon Christus ligchaam gestorven en opgewekt is, iets dat met ligchamelijke oogen in dit leven heeft kunnen gezien worden, en nu op aarde niet tegenwoordig zijnde, wij hetzelve met onze oogen in den hemel zullen zien, de belofte van het goddelijk gemoed waarop het geloof steunt, nogtans niet met hunne zinnelijke oogen zien, wanneer zij het ligchaam zelf, bij hen aan tafel zittende beschouwden, en naderhand zagen dat het gekruisigd werd; en zonder het woord der belofte des evangeliums zouden zij dat nooit verstaan, of met de oogen des verstands gezien hebben.

---

§ XLVIII.

Het verbond nu der genade, door zoo groot eene bevestiging gestaafd, namelijk door den dood des middelaars, wordt in de prediking des evangeliums niet alleen aan ons, maar aan alle geslachten aangeboden, dewijl zijne goedheid en barmhartigheid is tot in het duizendste geslacht, en dat het verbond der zaligheid, hetwelk den vaderen en hunnen kinderen beloofd was, ook tot ons en onze kinderen behoort, en tot die allen welke God er toe roepen zal, dit leert het evangelie duidelijk, Handelingen II: 29: „U komt de belofte toe, en uwen kinderen, en „allen, die daar verre zijn, zoo velen als er de Heere, „onze God, toe roepen zal.” Ja de plegtige noodiging en verzekering van Christus zelven, bevestigt het: „Laat de

kinderkens tot mij komen, want derzulker is het koninkrijk der hemelen.” Hetwelk daarom naarstig waargenomen moet worden, opdat wij het daarvoor houden, dat de genade van Christus, of het genade-verbond, door de prediking des evangeliums, niet slechts aan de ouders, maar ook aan de kinderen wordt aangeboden. En de ouders, het evangelie hoorende, het daarvoor hebben te houden, dat hun de beloften hunner eigene zaligheid niet alleen zijn toevertrouwd, maar ook der zaligheid hunner kinderen, opdat ook zij in het geloof in Christus opgevoed worden als erfgenamen derzelfde beloften.

Daarom antwoordden de apostelen den stokbewaarder op zijne vraag, wat hij doen moest om zalig te worden: „Ge„loof in den Heere Jezus Christus en gij zult zalig worden, „gij en uw huis,” Handelingen XVI: 31. En alzoo zijn ook onze kinderen heilig uit kracht van het verbond: „Ik „zal uw God zijn en uws zaads God,” zie 1 Corinthe VII: 14; Esra IX: 2, en dat de belofte des evangeliums uitdrukkelijk aan onze kinderen geschied is blijkt, Deuteronomium XXX: 6. En dit daarom, dewijl het niet genoeg is voor zeker te houden, dat de beloften des verbonds onzen kinderen in den Doop aangeboden worden, gelijk sommigen denken, dat de Doop de eerste ingang is der zaligheid, en dat hun in dezelve allereerst de zaligheid beloofd wordt, door welke meening de vorige beloften des evangeliums, die hun reeds gedaan zijn vóór zij nog geboren waren, uitgesloten worden maar dat moet in de prediking des evangeliums voornamelijk vastgesteld worden, want de zegelen zien op het woord des verbonds, of de prediking des evangeliums zelve; welke teekenen zigtbaar verzegelen, datgeen, wat den geloovigen in het evangelie, ten opzigte van hun zaad beloofd wordt; want hoe komt het dat wij den Jood zijn kind niet met geweld ontnemen en na het gedoopt te hebben hem terug geven, opdat het zalig moge worden? Omdat het zalig worden niet van den Doop, maar alleen van het geloof af-

hangt! Omdat het evangelie de verbonds-genade aan de ouders met hunne kinderen aanbiedt, tot in het duizendste geslacht; indien nu de ouders het aangeboden verbond versmaden, kunnen de kinderen in hetzelve niet opgenomen worden, en bijaldien den Jood zijn kind ontnomen, en met geweld gedoopt werd, zou dit niet anders zijn dan eene gruwelijke ontheiliging van den Heiligen doop, dewijl het zegel des verbonds zoude gedrukt worden op degenen, die niet tot het verbond behooren, en alzoo zoude noch het bevel gehoorzaamd, noch de belofte verzegeld worden. God beveelt het, opdat de kerk, in de zigtbare gemeenschap der heiligen zoude gezien worden, van welke Hij in dit, en in het eeuwige leven erkend en verheerlijkt wordt in Christus, opdat alle volwassenen op het gehoor des evangeliums, (hetzij zij kinderen hebben, of niet), het zegel-teeken des geloofs mogen ontvangen tot een getuigenis van onderlinge overeenkomst tusschen Christns en hen, dat namelijk, God, Vader, Zoon en H. Geest hun en huns zaads God is; en dat ook zij daarom door zijne genade Hem willen leven en hunne kinderen als zijn eigendom Hem opvoeden. Dit bevel nu gaat zekerlijk de kinderen der ongeloovigen niet aan, noch hunne ouders, maar wel de bedreiging, „die in den zoon niet ge„looft, de toorn Gods blijft op hem.”

In het kort, God gebiedt de ouders dat zij in Christus zouden gelooven die hun in het evangelie aangeboden wordt, en hunne kinderen Hem zouden opvoeden, en tot een getuigenis van toestemming gezamenlijk ontvangen het zegelteeken des geloofs, zoo zij zelven als hunne kinderen, dewijl de belofte niemand geldt, dan de geloovigen en hunne kinderen. 1 Cor. VII: 14; Esra IX: 2.

§ XLIX.

Het voornaamste dan, waardoor God het wezen des genade-verbonds, ons en onzen zade te zamen aanbiedt, is de belofte des evangeliums plegtiglijk verkondigd; de sacramenten zijn deszelfs aanhangsels, dewelke als zegelen, de beloften verzegelen, door God aan het verbond gehecht en ons aanbevolen, zoodat zij niet kunnen veracht worden, of men veracht het verbond zelf, en daarmede dan ook het heil in het verbond begrepen, maar de berooving of ontzetting van het bijgevoegde zegelteeken door omstandigheden, zonder ons toedoen, stelt nog geene verloochening des verbonds daar, dewijl de zegelen het verbond zelf niet zijn, hetgeen blijkt uit den moordenaar aan het kruis, die zonder verachting den Doop niet had ontvangen, waardoor hem de belofte der afwassching in het bloed van Christus verzegeld moest worden, nogtans is hij daarom van de belofte en het beloofde goed niet uitgesloten geweest.

---

§ L.

Gelijk nu het getuigenis des verbonds, dat door de prediking des evangeliums in de ooren klinkt, ons met ons verdorven geslacht tot Christus leidt, in wiens dood het eeuwige verbond deszelfs bevestiging heeft, even zoo leiden ook de zigtbare zegelteekenen van dat getuigenis ons als bij de hand tot dienzelfden dood des Zoons; die der ouden wel derwijze, dat het bloed in de getuigenissen zelfs werd uitgestort, waardoor aangewezen werd, dat de schuld nog niet betaald was, maar door de toekomende offerande eerst zoude verzoend worden; want beide in de besnijdenis, en in het

Pascha werd het bloed gestort, en even zoo in de andere offeranden. En daarom is Christus, naar het getuigenis des Apostels, een dienaar geworden der besnijdenis van wege de waarheid Gods, opdat Hij bevestigen zoude de beloftenissen der vaderen; en de heidenen God van wege de barmhartigheid zoude verheerlijken. Maar de onze geven zonder bloedstorting getuigenis, dat de eenige bloedstorting des Zoons Gods, (die met zijn bloed alle bloedstorting doet ophouden) het verbond der genade in eeuwigheid bevestigd heeft, en dat de geloovigen nu dat bevestigd verbond genieten, welke vermelding van bloedstorting in de woorden der belofte duidelijk wordt uitgedrukt, gelijk Paulus zegt dat wij door den Doop in den dood van Christus gedoopt zijn, Romeinen VI: 4. In het Heilig Avondmaal wordt uitdrukkelijk verkondigd, en beloofd dat het ligchaam des Heeren voor ons overgegeven, en alzoo de spijze onzer ziel is; dat het bloed des nieuwen testaments voor ons, en voor velen vergoten is, tot vergeving der zonden, en alzoo de drank onzer zielen is. Daarom zegt Paulus, 1 Corinthe XI: 26. „Want zoo dikwijls als gij dit brood zult eten en „dezen drinkbeker zult drinken, zoo verkondigt den dood „des Heeren tot dat Hij komt.”

---

§ LI.

Maar zal iemand zeggen: aangezien de prediking des evangeliums het voornaamste getuigenis, en werktuig des Heiligen Geestes is, waardoor Hij ons het verbonds-wezen aanbiedt, en het geloof waardoor wij hetzelve omhelzen in ons verwekt; maar de Sacramenten bijvoegselen en aanhangselen des evangeliums zijn, waartoe zijn die dan noodig geweest, dewijl de prediking des evangeliums de hoofdzaak en in zich zelve vast is, schoon er ook niets anders bijkomt,

en die het evangelie gelooft, die heeft verzegeld dat God waarachtig is, Johannes III: 33, en die God niet gelooft, die heeft Hem tot een leugenaar gemaakt, 1 Johannes V: 10. Hoewel dit nu alles waarachtig is, zoo zijn echter niettemin de sacramenten als zigtbare getuigenissen tusschen God en ons, of des menschen conscientie, Genesis XVII, er niet zonder gewigtige redenen bijgedaan, hetzij men op den aard des verbonds, of op de heerlijkheid Gods, of op het nut voor ons, of ook op beider voortplanting op de gansche nakomelingschap ziet, volgens het beleid der goddelijke wijsheid; want omdat het verbond niet tusschen onwilligen, maar tusschen diegenen die willen, wordt opgerigt, zoo heeft Hij de zigtbare getuigenissen ingesteld, waardoor Hij beide onze toestemming eischt, aan het genade–verbond, in het woord aangeboden, Handelingen II: 38; welke, gelijk Hij die zelf in de uitverkorenen werkt, alzoo wil Hij ook dat ze opentlijk tot zijne heerlijkheid gezien, en het verbond in het woord aangeboden tevens verzegeld worde.

---

§ LII.

Hierom is er in de sacramenten eene aanbieding der genade in de beloften, met een bijgevoegd bevel; in het bevel eischt Hij onze toestemming in de beloften des evangeliums, door de belofte, in het zigtbaar teeken uitgedrukt, bevestigt Hij Zijn onveranderlijken wil omtrent een iegelijk, door het geven van het zegel; want, omdat God aan niemand zweert dan aan de geloovigen, eischt Hij de toestemming van hen, voor Hij zelf ter verzegeling en vervulling der belofte nederdaalt.

Laat ik het een weinig duidelijker zeggen: omdat het verbond niet met onwilligen, maar met gewilligen wordt opgerigt, en allen van nature onwillig, ja vijanden Gods

zijn, daarom heeft Hij, opdat er eene gewillige of geloovige kerk zoude te voorschijn komen, door zijn woord opgewekt, die Hij uit genade met zich vereenigt, en door welke Hij in- en uitwendig verheerlijkt wordt, ook in dit leven, de zigtbare getuigenissen ingesteld, houdende een bevel en eene belofte; een bevel toch, opdat door derzelver gebruik de toestemming blijke, omtrent de gehoorde leer der beloften, en die door eene plegtige belijdenis verheerlijkt worde, en de verachters der genade in het evangelie aangeboden, en in de zigtbare teekenen vertegenwoordigd, door die verwerping openbaar zouden worden, of door een geveinsd gebruik zonder ware toestemming des harten, van hunne geveinsdheid overtuigd zoude worden; maar eene belofte, die in het zigtbaar teeken gegraveerd is, opdat de uitverkorenen of ware geloovigen, die door het gebruik van het teeken, hunne toestemming aan de verbondsleer belijden, tot Gods heerlijkheid verstaan zouden, dat aan hen geen bloot teeken gegeven wordt, maar een volstrekt zeker en onbedriegelijk getuigenis, waardoor de Heere het verbond, in de verkondiging des woords aangeboden, aan een iegelijk verzekerd en verzegelt, en zij alzoo Gods verbond in hun vleesch mogen dragen, zoo tot Gods heerlijkheid, wiens naam over hen is aangeroepen, als tot meerdere verzekering hunner zaligheid, en zij alzoo versterkt in het geloof, het wezen des verbonds meer en meer zouden genieten, hetwelk van het getuigenis des woords en der zegelteekenen nooit is afgescheiden, echter wel onderscheiden.

---

§ LIII.

In het kort, het evangelie, nadat het door het getuigenis der wet, ons en onzen zade van zonde heeft overtuigd, biedt gezamenlijk ons en onze kinderen de genade

aan; derhalve, zoo wil God door het gebruik der sacramenten ons bevolen, dat wij betuigen zouden, door Gods wet overtuigd te zijn geworden, dat wij van den Schepper en het regt der schepping zijn afgevallen, en met onzen zade tot den Verlosser de toevlugt nemen, die het evangelie ons aanbiedt, dat is, Christus met het genade–verbond bekleed, maar God verzegelt met het zegel des Doops, de in de belofte aangebodene genade dengenen die op deze wijze tot den Verlosser de toevlugt nemen, niet slechts opdat er een zigtbaar getuigenis tusschen God en des menschen conscientie in ons vleesch zoude zijn, tot de volle verzekerdheid des geloofs, maar ook opdat de heerlijkheid van Zijne goedheid in eene openlijke en plegtige getuigenis voor de engelen en voor de geheele wereld zoude schijnen, en de kennis en verheerlijking van den waren God van geslacht tot geslacht voortgeplant worden, welke zonder deze zigtbare getuigenissen en plegtige verbindtenissen zeer ligt zouden vervallen en geheel verdwijnen, door de arglistigheid des satans, en de ijdelheid onzes gemoeds.

De manier der plegtige oprigting des verbonds is openbaar, zoo uit het evangelie, als uit de profetische schriften. De Heere heeft de apostelen bevolen dat zij na het voorstellen des evangeliums, alle volken door den Doop zouden verbinden tot het Christelijk geloof, uit het evangelie ontvangen, waarvan zij geen haarbreed mogten afwijken zoo zij niet wilden verloren gaan, en dat zij de beloften der eeuwige zaligheid in Christus naam verzegelen zouden aan degenen die gelooven, gelijk de Heere zegt: „die geloofd zal „hebben, en gedoopt zal zijn, zal zalig worden; maar die niet zal geloofd hebben zal verdoemd worden;" Marcus XVI: 16; even zoo drukt Mozes het vrijwillig verbond tusschen God en zijn volk, in de wet bekleed met de beloften des evangeliums alzoo uit, Deuteronomium XVI: 17—19. „He- „den hebt gij den Heere doen zeggen, dat Hij u tot een' „God zal zijn, en gij zult wandelen in zijne wegen, en hou-

„den zijne inzettingen, en zijne geboden, en zijne regten, „en dat gij zijner stem zult gehoorzaam zijn. En de Heere „heeft u heden doen zeggen, dat gij Hem tot een volk des „eigendoms zult zijn, gelijk als Hij tot u gesproken heeft „en dat gij al zijne geboden zult houden. Opdat Hij u al-„zoo boven al de volken, die Hij gemaakt heeft, hoog zette „tot lof, en tot eenen naam, en tot heerlijkheid; en opdat „gij een heilig volk zijt den Heere, uwen God, gelijk als „Hij gesproken heeft.” Zoo zegt Mozes ook nog ergens: „Met ulieden maakt de Heere heden een verbond, die hier „zijt, en met uwe kinderen die hier niet zijn,” en Genesis XVII: 1—4 en VII: 11—13, wordt het evangelie eerst aan Abraham beloofd met de woorden: „Ik ben God, de „Almagtige,” en daarop volgt terstond het bevel van geloof en bekeering: „Wandel voor mijn aangezigt en zijt opregt,” eindelijk geschiedt er na het herhalen en verklaren der genadige beloften, de verzegeling.

Zoo is dan de manier der bediening des verbonds, door het gebruik der Sacramenten, dat de eisch der toestemming de leer des evangeliums voorafgaat, en naderhand de verzegeling der beloften geschiedt, gelijk zulks nog heden gebruikelijk is met volwassenen die gedoopt worden, en ook nog door de ouders eene betuiging geschiedt hunner toestemming aan de beloften welke hun en hun zaad gedaan zijn, zich verbindende hunne kinderen in de leer des evangeliums, of des genade-verbonds te zullen opvoeden, zich de straf onderwerpende, welke God aan de verbonds-brekers bedreigt, gelijk de Heere de Israëliten zwaar gestraft heeft, die hunne kinderen, welke zij voor God gewonnen hadden, naderhand aan den Moloch hebben opgeofferd, Ezechiël XXIII: 37; Jerem. XXXII: 35.

§ LIV.

Deze manier der plegtige oprigting des verbonds is volgens het oogmerk der goddelijken raadsbesluits geschikt. Want dewijl het oogmerk van Gods raadsbesluit is, het verbond der genade uitsluitend aan alle uitverkorenen krachtdadig mede te deelen, opdat Hij in zijne onmetelijke barmhartigheid verheerlijkt worde ook in dit leven, zoo in de ziel als in het ligchaam der uitverkorenen, maar de verworpenen alle verontschuldiging te benemen, opdat Hij verheerlijkt worde in Zijne langmoedigheid en regtvaardigheid, terwijl Hij volgens Zijne wijsheid, bij de noodiging tot zijne genade, omdat er zich vele geveinsden mede inlaten, het bevel voor de beloften wil doen gaan, in die plegtige verbonds–onderhandeling, zoodat Hij gelijk Hij de uitverkorenen uit vrije ontferming geeft, wat Hij eischt, Zich daarentegen aan de verworpenen die Zijn bevel verachten niet verbindt.

Dezen weg dan gebruikt de Heere, opdat zij door het aanbieden van de genade des verbonds, door de prediking des evangeliums en het nevensgaande bevel: „Heden, indien „gij zijne stem hoort, zoo verhardt uw hart niet,” gelast worden te voorschijn te komen, die genegen zijn met hun zaad, het verbond met den Heere aan te gaan, opdat er dan van het bevel, hunne harten niet te verharden, een aanvang gemaakt worde, en naderhand de verzegeling der belofte geschiede; of, opdat zich van de zijde der doopelingen vertoone de eisch der toestemming aan de aangebodene genade, en naderhand de verzegeling der aangebodene genade geschiede; want deze orde moet in het oprigten des verbonds door de zigtbare getuigenissen (dewelke, alzoo zij bijvoegselen zijn, van het voornaamste, namelijk de prediking des woords, niet moeten afgescheiden worden), waargenomen

worden, zoo om de uitverkorenen als om de verworpenen; want vooreerst biedt het evangelie, na de zonde en de verdiende verdoemenis uit de wet aangetoond te hebben, den gekruisten Christus allen aan, en beveelt hun, hunne harten niet te verharden.

Derhalve heeft men in de prediking des woords eene aanbieding van de belofte der genade en een bevel om dezelve te omhelzen; beiden worden zoo tot de uitverkorenen als tot de verworpenen gerigt, maar in de uitverkorenen alleen werkt God datgene, wat Hij beveelt, 2 Corinthe IV: 4—6; Hand. XIII: 48.

Opdat nu uit die geheele schaar eene kerk te zoude voorschijn komen, welke God met zich vereenigt in Christus, zoo begint God in die plegtige onderhandeling als in een huwelijks–verdrag, niet van de verzegeling der genade in het algemeen aangeboden, (want velen verwerpen die openlijk, en daarom kan ze aan hen niet verzegeld worden; ten anderen, wil ook de Heere zich aan de geveinsden, die zich heimelijk verharden, niet verbinden, hetwelk geschieden zoude, indien Hij zelf eerst verzegelde); maar van datgene, dat in de wijze van aanbieding der genade het laatst is geweest, maakt Hij in de oprigting door de zigtbare teekenen een begin, namelijk, opdat wij aan het goddelijk bevel, waardoor Hij noodigt tot het ontvangen van de aangebodene genade, ons met onzen zade onderwerpen, of onze harten niet verharden; dan volgt er de verzegeling der eerst in het evangelie aangebodene genade en de bijzondere verbindtenis Gods.

---

§ LV.

En vooreerst doet de goddelijke wijsheid zulks om de uitverkorenen, opdat Hij die te krachtiger aan zich ver-

binde, terwijl zij hooren dat de zaligheid op geen andere wijze aan hen verzegeld is, dan dat zij getrouw zijn aan den Heere, dat is, dat zij ganschelijk van de genade in het evangelie aangeboden, afhangen; op deze wijze dan verwekt Gods Geest eene zorgvuldigheid in hen om in het geloof te volharden, en hunne kinderen in hetzelve op te voeden, terwijl zij het daarvoor houden, dat zij hun geloof, hun aanbevolen, niet moeten wegwerpen, bijaldien zij wenschen dat de aangebodene genade bij hen blijve; want op deze wijze en niet anders heeft Hij hen de zaligheid verzegeld in Christus, door hen met een zigtbaar verdrag te verbinden tot de aangebodene belofte: „Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zegt „de Heere, die zal zalig worden;" ten andere, omdat het vleesch weerspannig is, (waarvan de overblijfselen in dit leven altijd nog in de uitverkorenen zijn), zoo bindt Hij hen ook met den anderen band der bedreiging: „Die „niet zal geloofd hebben, (schoon ook gedoopt), die zal „verdoemd worden;" deze bedreiging is ook voor de uitverkorenen dienstig door den Geest van Christus, om de dartelheid des vleesches te bedwingen, zelfs ook van de minste gedachte des afvals. Dus predikt Johannes den doop der bekeering tot vergeving der zonden, met bijvoeging, dat het kaf met onuitblusschelijk vuur verbrand zal worden, hetgeen hij zeker niet minder om der uitverkorenen als om der verworpenen wil predikte; ja, om der uitverkorenen wil, wel voornamelijk, opdat zij zouden leeren ernstiglijk te vlieden van den toekomenden toorn, gelijk hij zich verwonderende over het komen der farizeeën tot zijnen doop (welker geveinsheid groot was), zeide: „*Gij adderen gebroedsels, wie heeft u aangewezen te vlie-* „*den van den toekomenden toorn?*" als of hij zeide, dat zulks alleen het werk en gedrag der uitverkorenen was, en het zeer twijfelachtig was, of zij wel tot dat getal behoorden.

En ten tweede: ten opzigte van de verworpenen, gelijk dezen het evangelie zelf, tot een getuigenis verkondigd wordt, gelijk Christus verklaart, zoo heeft ook omtrent dezen die zich tot de gemeenschap der sacramenten indringen, die orde welke ik boven genoemd heb, in de oprigting des verbonds moeten waargenomen worden, omdat Hij zich aan hen niet wil verbinden, hetwelk geschieden zonde, indien Hij het beloofde, of verzegelde, wanneer er geen zekere wijze was vooraf gegaan; maar Hij wil de handeling derwaarts rigten, om hun te betuigen, dat zij van de zaligheid met regt worden uitgesloten, die niet als aan degenen die hongeren en dorsten naar de geregtigheid beloofd wordt, gelijk die wijze aantoont, die bij de aangebodene belofte gevoegd is, en in de onderhandeling in orde gaat vóór de verzegeling, Mattheüs V: 5, 6 en XI: 28, 29.

Wanneer zich dan de Heere tot het gebruik der bondzegelen nederlaat, zoo wil Hij dat er in ons zij, de wijze om de aangebodene genade te ontvangen, namelijk dat wij onze harten niet verharden; derhalve wil Hij dat wij, voor Hij de genade verzegelt, ons aan dit bevel onderwerpen, hetwelk de wijze bepaalt op welke Hij ons de genade aanbiedt, en dit met het hoogste regt; want eerstelijk van wege de hoogste goedheid en weldadigheid des Scheppers zijn Hem alle schepselen gehoorzaamheid verschuldigd, en het is ook het werk van Hem die de genade aanbiedt, in zoo verre Hij de Verlosser is, de wijze te bepalen op welke Hij dezelve aanbiedt. Eindelijk treft Hij ook nog de gemoederen der verworpenen met de klaarheid der aangebodene genade, en de billijkheid van het bevel als van eene goedertierene noodiging door de kracht zijns Geestes zoodanig dat zij zich zelven veroordeelen moeten, want zoo vele vonken der kennis van God zijn den mensch nog overgebleven, en zoo veel licht gaat er altijd met de stemme Gods gepaard, dat de aan-

gebodene genade nooit kan verworpen worden zonder opzettelijke en hardnekkige boosheid des harten. Dit is de manier op welke God het verbond met ons oprigt, door de aanbieding der genade in het evangelie, met een bevel, dat wij onze harten niet zouden verharden, maar gelooven, en tevens door het gebruik der sacramenten, waardoor beide de betuiging des geloofs, en de verzegeling der genade geschiedt.

---

§ LVI.

Wat nu de bedoeling der Sacramenten betreft, zoo zien wij dat de aard des verbonds die vereischte, opdat de bijgevoegde onderpanden door God ingesteld, op de verkondiging of verbindtenis des genade-verbonds, er zouden aangehangen worden en wel op die wijze als ik gezegd heb.

Het eerste oogmerk is, opdat er eene kerk van God gezien zoude worden, als welke Christus zoo plegtig met zich vereenigt, want omdat Hij het verbond oprigtte, zoo was het niet alleen noodzakelijk, dat er eenigen geschapen werden, met welke Hij het zoude oprigten (dat door de prediking des evangeliums geschiedt, waardoor Hij de van God vervreemde geestelijk dooden, wederom op nieuw in zich zelven schept, Eph. II : 10;) maar Hij stelt hen ook zich zelven voor, tot zijne heerlijkheid voor engelen en menschen. Bijaldien er nu geene gebruikelijkheden bij de plegtige prediking der genade gedaan waren, hoe zouden de uitverkorenen ooit te voorschijn zijn gekomen? Hand. 2 : 38, 41, 47. Voorts indien God in de manier van de bediening der zegel-teekenen, zelf eerst de aangebodene genade in de belofte verzegeld had, zonder betuiging der toestemming aan de leer die in het evangelie is voorgesteld, hoe zullen dan de geveinsden of verworpenen, die zich tot het

het deelgenootschap der zegel-teekenen, en tot den inwendigen dienst Gods inlaten, van God eindelijk verstooten worden, behoudens de waarheid zijner beloften, aangezien de uitvlugt gereed bij hen is, dat God door eerst het verbond der genade te verzegelen, zonder eene betuiging der toestemming in de aangebodene genade of zonder voorafgaanden eisch, zich ook eerst verbonden hebbe om de wijze te geven, (namelijk zijner zaligmakende kennis,) door welke het aangeboden verbond bevestigd wordt? zie Hand. VIII : 20. Hoe ongerijmd dit zoude zijn blijkt uit het voorbeeld van Simon den toovenaar, en de betuiging van Petrus.

Het tweede oogmerk is, opdat de kerk zelve in het geloof zoude bevestigd worden omtrent de aangebodene genade door plegtig hare toestemming te geven, waarvan het ongerijmd zoude zijn af te wijken, en wederom door de verzegeling der beloften van God die niet liegen kan te ontvangen, waardoor God zich aan de kerk wil verpligt en verbonden hebben dat er geen verandering of verlating te vreezen is.

Het derde oogmerk is, opdat het verbond tot het nageslacht zoude voortgeplant worden, waardoor het verbond bestendig, of door eene gedurige opvolging standvastig zoude blijven staan, Gen. XVII : 7, 13, 14; terwijl er door de verkondiging des woords, niet alleen eene aanbieding der genade geschiedt, maar te gelijk ook eene betuiging der toestemming, en eene verzegeling aan onze en onzer kinderen ligchamen.

---

§ LVII.

Tot hiertoe hebben wij gehandeld over het hoorbaar getuigenis der genade, en met welk oogmerk en welke orde God, de zigtbare getuigenissen als zegelen in de oprigting des ver-

bonds, daaraan heeft willen hechten. Thans moeten wij deze leer van de gewone sacramenten of zigtbare getuigenissen een weinig toelichten, en bij de stukken verklaren.

De gewone en zigtbare getuigenissen des verbonds in de kerk, zijn de zegelen des verbonds, die door den Heil. Geest getuigenissen genoemd worden, Psalm LXXXI: 6: „Hij heeft een getuigenis gezet in Jozef.” Zij worden ook door Paulus zegelen genoemd, omdat zij het getuigenis der genadige belofte verzegelen, waaraan Abraham geloovende is geregtvaardigd geworden, vóór dat er de verzegeling of bevestiging van dat getuigenis bij kwam, Romeinen IV: 3, 41. Maar waarom heeft God de zigtbare getuigenissen bij het getuigenis zijns woords gevoegd? Vooreerst: Hij heeft gewild dat de heerlijkheid zijner goedheid niet alleen tot ons gehoor zoude komen, maar ook met de oogen gezien, getast, en gesmaakt zoude worden, omdat er zijne heerlijkheid belang bij had, dat de standvastigheid zijner belofte openlijk in de wereld ten toon zoude gespreid worden, en ook omdat onze zwakheid dit noodig had; ten tweede: omdat die dingen beter verstaan worden, die in een beeld aan vele zinnen vertegenwoordigd worden, dan die door het gehoor alleen gekend worden. Daarom stelt Hij in het zigtbaar getuigenis, als in een beeld de zaken voor onze oogen, die het woord tot onze ooren brengt, Exodus XII: 5; Jesaja LIII: 7; Genesis XVII: 10; ten derde: gelooven wij die dingen vaster en zekerder, die wij met de oogen zien, en met de handen tasten, dan die wij alleen door het gehoor gekend hebben, en het hart berust er beter in.

Opdat dan alle twijfel zou verdwijnen omtrent de eeuwige bevestiging des testaments, of verbonds, door den dood der éénmaal gedane offerande, en omtrent onze vereeniging met dat offer door het geloof en den Heil. Geest, tot geregtigheid en het eeuwige leven, zoo wil de Heere door dat zigtbaar getuigenis van ons verheerlijkt, en om

zijn eeuwig verbond aangemaand worden, en door derzelver gebruik, ons zoodanig bekrachtigen, alsof wij de betuigde zaak zelve met onze oogen aanschouwd, en met ze handen getast hadden, en wij niet slechts naar de geloovige ziel, in zoo verre zij de betuigde zaak begint te genieten, maar ook naar onze ligchamen in deszelfs bezit gebragt waren, in zoo verre die het gegeven getuigenis deelachtig worden, en daarom brengt ook de Heere de naam der betuigde zaak tot het getuigenis over, opdat al de zinnen, tot de betuigde zaak zouden getrokken worden, en wij daarvan niet minder zeker zouden zijn dan van het zigtbaar getuigenis, door het gevoel dat op geenerlei wijze kan bedriegen, ontvangen.

Ten laatste: die dingen blijven vaster in het geheugen hangen, die door het gezigt en door het gevoel, dan die door het gehoor alleen bekend zijn. Waarom God naar zijne goedheid, door het aanschouwen der getuigenissen van Hem ingesteld, de gedachtenis zijner beloften zich wil vernieuwen, en ons dezelve bij het gebruik door den H. Geest inprenten. En daarom schikt Hij zich menschelijker wijze naar onze zwakheid, dat Hij zegt, dat Hij op het zien van het teeken, zal gedachtig zijn zijns verbonds, hetgeen Hij ook metterdaad doet, Gen. IX: 17; Jes. XIV: 9; Exod. XX: 24: „Aan alle plaats, daar Ik mijns naams gedachtenis stichten zal, zal Ik tot u komen, en zal u zegenen.

---

§ LVIII.

Voorts het woord zegel, of sacrament, wordt soms enger genomen, wanneer het van de beloften of de waarheid des sacraments onderscheiden wordt, als van den Heere zelven, Genesis IX: 15. Somtijds ruimer, dat het ook de leer des evangeliums, of de belofte der genade begrijpt,

omdat het teeken zonder de leer der genade, kan noch mag bediend worden, Exod. XIII; Matth. III en XXVIII; dus wordt alle sacrament te regt gezegd te bestaan, uit het teeken of zegel, en de belofte der genade; daarom zegt Augustinus: „laat het woord tot het element komen, zoo wordt „het een sacrament, niet omdat het gezegd, maar omdat het geloofd wordt;" en zegt de apostel: „dit is het woord des geloofs, hetwelk wij prediken;" Rom. X: 8. Uit welke aangehaalde plaats blijkt, dat de apostel dit woord, niet van een woord dat slechts tooverkunstig gepreveld wordt, maar van het woord dat aan de kerk gepredikt en verklaard is, verstaat. Twee dingen zijn er dan in de bediening van elk sacrament aan te merken, eene bediening van de leer, en van het teeken. De leer is de inhoud des evangeliums, waardoor eene aanbieding geschiedt der genade met de belofte der zaligheid, indien zij geloovig ontvangen wordt, en dit geloof werkt de H. Geest in de uitverkorenen, en met bedreiging van Gods eeuwigen toorn indien zij verworpen wordt, en deze verwerping geschiedt door de eigene boosheid des harten, Joh. III: 36; Marc. XVI: 16. De hoofdzakelijke herhaling daarvan geschiedt in de beloften, en in de bedreigingen, die in de instelling van elk sacrament gesteld zijn, als in deze, „die geloofd zal hebben, en gedoopt zal „zijn, zal zalig worden, maar die niet zal geloofd hebben, „zal verdoemd worden.

---

§ LIX.

Twee zaken bevat de bediening van het teeken of zigtbaar getuigenis, een plegtige eisch der toestemming, of des geloofs in de genade door de prediking der leer aangeboden, of dat hij, bijaldien hij liegt, verdoemd worde. (Deze eisch ligt in het bevel van elk sacrament waaraan

God wil dat wij gehoorzaam zijn), en eene plegtige verzegeling der goddelijke verbindtenis, omtrent de dus gestelde conscientie, dat het bezworen verbond en deszelfs wezen tot in eeuwigheid bij Hem van kracht zal zijn, of dat hij geen heilig God zal zijn, Psalm LXXXIX: 36. Deze verzegeling wordt in de belofte verstaan in het zegel gegraveerd zijnde. De leer, gaat vóór de bediening van het teeken, of zigtbaar getuigenis, omdat het zigtbaar getuigenis de leer moet verzegelen. Derhalve moet de leer voorgaan, welke onderwijst aangaande de artikelen, waarop het verbond, door het gebruik van het zigtbaar getuigenis, van beide zijden bezworen, plegtig opgerigt moet worden.

Maar in de bediening van de onderlinge betuiging door het zigtbaar teeken, gaat de betuiging van onze toestemming, of de eisch des geloofs aan de voorgestelde artikelen voor de verzegeling van God, hetwelk als met zijne hand moet ingedrukt worden, omdat God zich niet verbindt dan aan degenen die gelooven, Joh. XVIII : 19; en indien Hij zich zonder onderscheid aan allen die de sacramenten gebruiken verbondt, zoo zoude Hij ook allen geloovig maken, ja wat meer is, ook gehouden zijn om een ieder met het geloof te begiftigen, zonder onderscheid der verkiezing, omdat hij aan alle gedoopten, de genade in het woord aangeboden zoude verzegeld hebben, zonder eenige voorafgaande betuiging of eisch; want hoewel God vrij werkt, zoo verbindt Hij nogtans door aan allen te belooven, en de belofte te verzegelen, zich zelven, en zich dus naar onze zwakheid schikkende, beneemt Hij zich zelven de vrijheid om de uitspraak te veranderen. Dat betuigt Hij zelf: „het verbond mijnes vredes zal niet wan„kelen,” Jes. LIV : 10. Daarom zegt de apostel dat de roeping en de genadegiften Gods zoodanig gesteld zijn, dat God zich derzelve niet kan berouwen, gelijk Hij ook niet kan liegen, Rom. XI : 29; Hebr. VI : 17; Tit. I : 2.

Derhalve houdt de eisch, of betuiging die vóór de verzegeling gaat, Gods waarheid en regtvaardigheid in de uitvoering der verkiezing en verwerping staande, dewijl Hij de ongeloovigen, of verworpenen de zaken in de verzegeling afgebeeld niet bewijst, die in de leer aangeboden de ongeloovigen zelven verworpen hebben, of naderhand verwerpen, de toestemming valschelijk voorgegeven hebbende, die volgens de orde der natuur gaat voor de verzegeling der leer, of der belofte.

En zeker naardien de verzegeling van het geheele verbond tevens eene bedreiging bevat tegen bedrog, zoo komt den geveinsde niet de belofte, maar de straf volgens Gods verbond toe, even als God zich menschelijker wijze tot straf verbindt, indien Hij de geloovigen te leur stelt of zijne uitspraak verandert, Ezech. XVIII : 13, 20—22; Gen. XVII : 7—14; Jer. XXXIV : 18, 19; Marc. XVI : 15, 16; 1 Cor. XI : 27.

---

§ LX.

Maar zegt mogelijk iemand, dewijl God in zijne goedheid zich aan het verbond bindt, waarom verzegelt Hij niet eerst zonder voorafgaande betuiging het genade-verbond in het algemeen aan elk die de sacramenten gebruikt, dan zou zijne goedheid en barmhartigheid nog meer schitteren? Ik antwoord: wij mogen Gods goedheid en barmhartigheid niet in strijd brengen met zijne waarheid en regtvaardigheid, welke beide volmaaktheden dan gekrenkt zouden worden, de waarheid, indien Hij het verbond inderdaad niet na kwam, waarvan het een deel is: „Ik zal mijne kennis in hun binnenste geven," Jer. XXXI : 33; hetwelk Hij echter eerst aan de verachters en de ongeloovigen zoude verzegeld hebben, of bijaldien Hij het aan hen die ongeloovig blijven

volbragt, zoo zoude Hij het volbrengen buiten Christus, hetgeen met zijne geregtigheid zoude strijden, die alleen in Christus gesteld is, en buiten wien er volgens Gods raadsbesluit geen barmhartigheid kan bewezen worden; (gelijk er ook buiten Hem geene zaligheid is,) ook zoude de orde omgekeerd en de loop der goddelijke wijsheid verhinderd worden, en dit op tweeërlei wijzen; want vooreerst weet de alleen wijze God, hoe bezwaarlijk 's menschen hart tot God opklimt, tenzij het langs eenige trappen worde opgevoerd. God begint dan in de bediening van het teeken, hetwelk een getuigenis is tusschen God en des menschen conscientie, Gen. XVII vs. 1 en vs. 11, van het gevoel der conscientie zelve. Ziet, God heeft u betuigd dat gij de zonde en den dood gevoelende, tot den Middelaar de toevlugt moet nemen, en gij hebt het teeken des verbonds gebruikende gezworen dat gij alzoo in uwe conscientie gesteld waart, en dat gij, hetgeen gij in uwe conscientie voelde nog gevoelt, en anders heeft Hij van u niet geeischt, dan dit gevoel hetwelk Hij u heeft gegeven, opdat gij u mistrouwende, eeniglijk van de genade des Middelaars zoudt afhangen, en Hij daarentegen heeft zich, door het zigtbaar getuigenis zijner genade in u te graveren, aan u verbonden, dat de genade des Middelaars tot in eeuwigheid bij u van kracht zal zijn, volgens al de artikelen des verbonds. En alzoo hebt gij eenen zekeren en vasten grond voor de rust uwer ziel, dewijl het zegelteeken des verbonds een getuigenis is, tusschen God en des menschen conscientie, 1 Petr. III : 21, 22; ten andere: weet ook God alleen hoe diep het ongeloof in 's menschen ziel geworsteld is, en hoe groot des satans arglistigheid is, om Gods standvastigheid, en onveranderlijkheid in het houden van zijne beloften, bij het schuldgevoelend hart in twijfel te doen trekken, daarom dan, opdat wij in onze ijdelheid niet doorvloeijen, of door de verscheidenheid der verzoekingen afgetrokken naar elders omzien, en eindelijk opdat er

geen ongeloovigen twijfel in onze zielen gevoed worde, zoo drukt Hij eene zeer gemeenzame wijze uit, waardoor Hij van de roeping des evangeliums, en het inwendig gevoelen der conscientie aan de roeping beantwoordende een begin maakt, tot de verbindtenis den roependen God bewezen, aangezien het ongerijmd is terug te wijken, en voorts tot de verzegeling der roeping, van Hem ingedrukt voortgaat, namelijk alzoo, dat zijne genade in Christus aan allen is voorgesteld die met eene ware begeerte des harten, tot dezelve de toevlugt nemen, volgens de noodiging: „komt herwaarts tot mij, allen, die vermoeid en belast zijt, en ik zal u rust geven," Mattheüs XI: 28; en: O! alle gij dorstigen, komt tot de wateren, enz." Om welke genade in Christus te zoeken, Hij de conscientie met eenen eed aan zich heeft verbonden en wederkeerig zich zelven, om het metterdaad te volbrengen, en opdat de conscientie door des satans bedriegerijen verschrikt, niet van dezelve zoude vlieden, zoo wordt zij ernstig gewaarschuwd, „die niet gelooft," dat is, die van de aangebodene genade vlugt, „de toorn „Gods blijft op hem," en: „die niet zal geloofd hebben, zal „verdoemd worden."

§ LXI.

Dit alles strekt nu vooreerst: opdat Gods verkiezing blijke met de roeping, en dus ook met Gods vrije waarachtige, regtvaardige, en wijze natuur overeen te komen, en alzoo het gebouw aan het fondament der Goddelijke verkiezing beantwoordende, met de gansche natuur Gods overeenstemme; ten tweede: Opdat het gedane werk, geheel en al weggenomen worde, waardoor de satan ook de verkiezing zelve bedektelijk tracht omver te werpen,

ook dan als er zonder deszelfs meening, nogtans aan alle gedoopten zonder voorafgaande betuiging de zaligheid voorzeker beloofd wordt, welke belofte de ondervinding leert dat dikwijls geene uitwerking heeft. Die manier dan om te belooven, die somtijds bedriegt, en ook met de verkiezing strijdt, is Gods manier niet, want allen zijn bij Hem niet uitverkoren, maar zij zouden het zijn bijaldien Hij gehouden was, om de verzegelde zaken aan hen te volbrengen. Edoch men moet de menschen van de sacramenten niet terug wijzen naar de voorwaarde der verkiezing, want dus zouden wij onzekerder van de sacramenten weggaan dan zij gekomen waren, hetwelk met het oogmerk der sacramenten strijdt, te weten dat de openbaring der verkiezing door dezelve allengskens tot ons zoude nederdalen, en wij van daar tot de verkiezing opklimmen, namelijk in zoo ver wij van het geloovig gevoel der conscientie, door het gebruik der sacramenten bekrachtigd en aan God verbonden, tot de krachtige roeping en van daar tot de onveranderlijke verkiezing opklimmen, zoo ver is het er van af, dat de zegelen ons geloof in derzelver gebruik van de voorwaarde der verborgene verkiezing afhankelijk zouden maken. Hetwelk echter geschieden zoude, indien de zekerheid der zaligheid, na de zekerheid der uitwendige verzegeling die de uitverkorenen met de verworpenen gemeen hebben, allereerst gerekend zoude worden, en niet veeleer van de uitwerking der roeping des evangeliums in de geloovige conscientie, (om welke te bevestigen er de zigtbare verzegeling Gods is bijgekomen,) van waar daarna tot het onveranderlijk besluit der verkiezing veilig en zeker besloten wordt, Romeinen VIII: 39, 30; 2 Corinthe XIII: 5.

Wij zien dus met welk eene verwonderingswaardige goedheid en wijsheid God aan de prediking des genadeverbonds, de sacramenten of zegel–teekenen gehecht heeft. Ook hebben wij gezien hoe het sacrament of zegel-teeken

altijd een aanhangsel is van de verkondiging des evangeliums, als van de voornaamste zaak, tot welker verzegeling het dient, en hetwelk niet maakt dat ze de voornaamste zaak is, maar dat die ons zekerder is.

---

§ LXII.

Maar beiden, de verkondiging der beloofde genade, en het bijgevoegde zegel of zigtbaar getuigenis, hebben hun wezen en grond alleen in Christus, gelijk dezelve in de artikelen des geloofs gesteld zijn, niet meer, noch minder, zoo dat beider wezen, of betuigde zaak bestaat, niet in het zigtbaar getuigenis of zegel, noch in de uitspraak van de woorden der belofte, maar in Christus, en wel niet anders dan gelijk dat wezen in de geloofs-artikelen begrepen is.

Zoo zijn dan de zegelen des genade-verbonds openlijke, zigtbare getuigenissen tusschen God en des menschen conscientie, door welke God de conscientie met eenen eisch aan zich verbindt, dat zij in het genade-verbond, door de verkondiging des evangeliums aangeboden, en in deszelfs gansche wezen door Gods genade bewillige, en in die kennis en verheerlijking wil leven en hunne kinderen opvoeden, opdat het verbond door eene gedurige opvolging tot eer van God voortgeplant worde, Gen. XVII: en XVIII; en waardoor God zich wederkeerig aan de conscientie verbindt, dat de eed eenmaal door Hem gezworen, en het geheele wezen des genadeverbonds, den geloovigen vast en van kracht zal zijn tot in eeuwigheid, zonder dat er eenig gevaar van verandering bestaat, aangezien het onmogelijk is, dat God liege, en naardien Hij om de onveranderlijkheid zijns raads, en des eeds de getuigenissen geeft, en daarom gaarne, en volgens zijn bevel, wil aangemaand worden op zijn woord, beloovende dat Hij op het zien der getuigenissen daaraan gedenken zal, Gen.

IX; Exod. XII; Jes. LIV; Ps. LXXIV : 20: „Aanschouw het verbond.”

---

§ LXIII.

Drie trappen zijn er alzoo in de bediening der zegelteekenen; ten eerste: Eene aanbieding des verbonds en deszelfs gansche wezen, door de prediking des evangeliums, in de artikelen des geloofs begrepen, welks hoofdzakelijk herhaal geschiedt in de belofte en bedreiging bij de instelling van elk sacrament gegeven, als bij den Doop: *Die geloofd zal hebben*, (namelijk het evangelie) *en gedoopt zal zijn, zal zalig worden, maar die niet geloofd zal hebben, zal verdoemd worden.* Ten tweede: Eene verbindtenis der conscientie dat zij door de genade Gods bewilligt, of de eisch der toestemming der conscientie in het aangeboden verbond, en deszelfs gansche wezen in Christus, of bijaldien zij liegt, van het gansche wezen des verbonds met regt uitgesloten en verdoemd worde. Ten derde: Eene verbindtenis van de zijde Gods omtrent de conscientie door Gods genade aldus gesteld, dat het bezworen verbond, en deszelfs gansche wezen voor eeuwig bij haar van kracht zal wezen, en er geen gevaar van verandering is, of dat Hij, bijaldien Hij daaraan niet zal gedenken, geen heilig God zijn zal, Ps. LXXXIX en elders: „Ik heb gezworen bij mij zelven.”

---

§ LXIV.

Twee zegel-teekenen des nieuwen verbonds zijn er nu door Christus ingesteld, de Doop en het heilig Avondmaal. Passen wij dan nu op den heiligen Doop deze algemeene leering toe.

Van Johannes den Dooper schrijft Mattheus Hoofdst. III : 1. (Marc. 1 : 4; Luc. III : 3.) „Johannes predikte den doop der bekeering tot vergeving der zonden," waarmede de evangelist de drie opgenoemde trappen duidelijk uitdrukt, vooreerst: Gelijk de hemelsche Vader ons ellendige zondaren, in ons zelven verloren en verdorven, Christus, door de prediking des evangeliums en het bijgevoegd getuigenis des Doops uit genade aanbiedt, tot eenen zaligmaker van verdiensten en kracht, met bijvoeging van belofte der zaligheid indien Hij door het geloof aangenomen, maar met bedreiging des eeuwigen doods indien Hij door ongeloovigheid veracht wordt, ons vermaant, en goedertieren noodigt, dat wij zoo groot eene genade niet zouden verwerpen maar door het geloof aannemen, opdat wij met God verzoend, en door den H. Geest vernieuwd worden ter bekeering, Hand. II : 38, 40.

Ten tweede beveelt Hij dat een iegelijk tot een getuigenis van zijne geloofs-toestemming in de aangebodene genade, en voornemen om zich te bekeeren, Hand. II : 41; den Doop ontvange en dat wij onze kinderen tot geloof en bekeering willen opvoeden, en hun daarom in den Doop aan God toeëigenen, Hand. II : 37—39. Ten derde verzegelt Hij hun, die derwijze gesteld zijn, hunne gemeenschap met Christus, Gal. III : 27; en in Hem het geheele genade-verbond vs. 29. En hetgeen hij uitwendig belooft, volbrengt Hij inwendig Tit. III : 5—8. Want het geheele wezen des genade-verbonds, wordt hun medegedeeld, opdat zij hetzelve genieten mogen, deels in dit leven, deels in het toekomende, gelijk in de geloofs-artikelen verklaard is, al hetwelk om onnoodig verhaal te vermijden niet noodig is hier elk in het bijzonder te verklaren. Dit moet alleen aangemerkt worden dat, nademaal het woord der belofte en het bijgevoegde zegel getuigenissen zijn, die niet van zich zelven maar van den gekruisten en opgewekten Christus getuigenis geven, het gansche wezen des verbonds in hem

gevonden wordt, en zulks niet minder waarachtig als het uitwendig getuigenis des woords met het gehoor, en het zigtbare bad des waters met het gezigt en gevoel vernomen wordt, en dat van wege Gods waarachtige natuur die het belooft.

---

§ LXV.

Want overmits het geheele wezen des genade-verbonds door God zelven tot twee hoofdstukken gebragt wordt, Jer. XXXI; Hebr. VIII; namelijk de vergeving der zonden, en de vernieuwing ten eeuwigen leven, zoo moet beide door het getuigenis des Doops, het zegel des Nieuwen Verbonds aan ons verzegeld en door den H. Geest medegedeeld worden, tenzij wij de aangebodene weldaad door onze ongeloovigheid en ondankbaarheid verstooten; voorts is het zeker dat beiden niet dan in Christus (in wien alle beloften ja en amen zijn, 2 Cor. I : 20) gevonden worden, iets dat door de indompeling zelve waardoor wij in Christus, en in zijnen dood en opstanding gedoopt worden, aangewezen wordt, Rom. VI : 3—6. Want de doop beteekent de reinigmaking, Hand. XXII : 16. Dezelve geschiedt deels door de vergeving, deels door de vernieuwing, Eph. V : 26; welke beide zaken aangezien wij dezelve niet dan door de gemeenschap met Christus, die voor ons gestorven en opgewekt is, bekomen, gelijk ook in de geloofs-artikelen verklaard en uit Rom. VI, en Eph. V, duidelijk is; (want Christus is toch geen behouder dan alleen van zijn ligchaam) daarom geschiedt de indompeling in het water tot eene getuigenis van onze gemeenschap met Hem, die voor onze zonden gestorven en begraven is, en de opklimming uit het water beteekent onze opwekking ter eeuwige regtvaardigmaking, zoo is het ook met de besprenging gele-

gen, want de gedoopte keert als het ware, wanneer het water waarmede Hij overstort wordt weggevloeid is, weder in het leven terug.

Alzoo dragen wij dan het Goddelijk getuigenis onzer aanneming of vereeniging met Christus den zone Gods, die voor ons gestorven en opgewekt is, in onze ligchamen. En hoewel Johannes de dooper niet met den H. Geest doopte, zoo was nogthans zijne prediking, eene prediking van Christus, en zijn doop een getuigenis van den hemel, hetwelk Christus aanwijst met de vraag: „de Doop van Johannes, „van waar was die, uit den hemel, of uit de menschen?" Matth. XXI: 25.

Daarenboven dient de doop, omdat het verbond in den Doop ingegaan, en deszelfs wezen eeuwig zijn, tot eenen bestendigen troost zoo lang wij hier leven, dat de hemelsche Vader om Christus wil onze zonden niet meer wil gedenken, en dat Hij ons in nieuwigheid des levens, hetwelk Hij ons van ons hoofd verleend heeft wil bevestigen, en met geestelijke gaven wapenen, waarmede wij tegen de zonde, den satan, en de wereld strijden en onverwinnelijk staande blijven, totdat wij eindelijk de volkomene overwinning door Christus ons hoofd verkrijgen.

---

§ LXVI.

Waaruit ook dit volgt, dat God aangezien Christus onze verdorvene natuur veroordeelt, en onzen ouden mensch door de kracht van Christus dood en opstanding vergaan moet, Joh. III; Rom. VI, in den Doop niets van onze eigene krachten eischt, maar wil dat wij ons zelven mistrouwende geheel van Hem zouden afhangen. God eischt dan geloof, en bekeering alle de dagen onzes levens, niet uit ons, maar van ons, doch, in de hand en uit de gaven van Christus.

En alzoo is onze belofte in den Doop gedaan, in zijne genade ons in het evangelie aangeboden, dat Christus ons een zaligmaker is van verdienste en kracht, opgesloten, het getuigenis van welke kracht in ons de belofte der conscientie is, waardoor wij ons uit zijne gave, en ons zaad door zijne verdiensten geheiligd, 1 Cor. VII: 14, en in de aangebodene genade des verbonds opgesloten, (namelijk: „Ik „zal uw God en de God uws zaads zijn,") aan Hem volgens zijn bevel verbonden hebben.

§ LXVII.

Eindelijk mag de doop niet herhaald worden, omdat, naardien de doop een sacrament der aanneming en wedergeboorte is, gelijk wij maar eenmaal tot kinderen aangenomen, en wedergeboren kunnen worden, en niet dikwijls, alzoo het getuigenis daarvan niet herhaald wordt. Met het heilig Avondmaal heeft het eene andere reden, omdat de eens wedergeborene in de plegtige viering der weldaden dikwijls moet bezig zijn, ten einde in Christus op te wassen, en daarom moet ook het getuigenis der plegtige viering, en der vermeerdering der gemeenschap dikwijls herhaald worden, hetwelk ook de reden is, waarom het verscheidene teekenen zijn. Want gelijk het bad des waters dient om van de reiniging en wedergeboorte getuigenis te geven, alzoo kan ook een plegtige maaltijd niet dienen dan voor levende menschen die wedergeboren zijn, de dankzegging in dezelve, niet dan voor degenen die deze weldaad deelachtig zijn geweest, en de spijs en drank des ligchaams en bloeds Christi niet dan voor degenen die van boven geboren zijn, tot welker betuiging en verzegeling het brood en de drinkbeker des Heeren gebruikt worden.

§ LXVIII.

Beide sacramenten zijn echter van elkander onderscheiden, want de doop betuigt en verzegelt onze inlijving in het genade-verbond, en in deszelfs middelaar Christus, en alzoo de toegerekende geregtigheid en het begin der wedergeboorte. Maar het avondmaal, omdat het door geene anderen gevierd wordt, dan door hen die reeds in het verbond zijn, Exod. XII : 43—45; dient allereerst ter betuiging van dankzegging voor die weldaden, die ons te voren reeds volgens het getuigenis des doops toegebragt zijn, tegelijk met eene sacramentele herinnering, dat de hemelsche Vader, des ververbonds voor eeuwig aan het kruis bevestigd en in den Doop aan ons verzegeld, ook nog wil gedachtig zijn, op het zien der teekenen van de offerande eenmaal aan het kruis op aarde geschied. Voorts getuigt de schenking der teekenen met de belofte, wel niet van de eerste inlijving, (want deze mag niet herhaald worden,) maar van de vermeerdering der gemeenschap met Christus, die gestorven en begraven is, en voor ons bidt in het hemelsche heiligdom, en met zijne volkomene vervulling die daarop volgen zal ten uitersten dage.

---

§ LXIX.

Om deze zaak echter goed te verstaan dient men op te merken, dat de leer van het Avondmaal des Heeren, tot dat Avondmaal hetwelk de Heere gevierd heeft, en alzoo tot de instelling zelve, moet terug gebragt worden. Dat Avondmaal bestond uit twee handelingen die op elkander volgden, de eene omtrent den Vader, de andere omtrent de discipelen; van die handelingen omtrent den Vader, schrijven de evangelisten dat Christus, toen Hij het brood en den drink-

beker genomen had, gedankt heeft voor de behoudenis van het menschelijk geslacht, en aldus een dank-gedachtenisteeken, van de op handen zijnde offerande ingesteld heeft. Dit deel nu ziet regelregt op de verheerlijking van God, voor de bijzondere weldaad der verlossing, en op deszelfs nuttigheid voor ons, in zoo verre de eens gedane offerande den Vader vernieuwd wordt; ten dezen opzigte wordt het Avondmaal des Heeren, eene dankzegging genoemd en een gedachtenis van den dood des Heeren, maar alzoo dat het tevens ook eene gemeenschap met Christus is, en dat ook de gemeenschap aan de andere zijde de voorafgaande dankzegging in zich sluit.

De andere daarop volgende handeling omtrent de discipelen beschrijft de evangelist Lucas, hoofdst. XXII, aldus: „En „Hij nam brood, en als Hij gedankt had, brak Hij het, en „gaf het hun, zeggende: Dat is mijn ligchaam, hetwelk voor „u gegeven wordt; doet dat tot mijne gedachtenis. Desge„lijks ook den drinkbeker na het avondmaal, zeggende: Deze „drinkbeker is het nieuwe testament in mijn bloed, hetwelk „voor u vergoten wordt.”

---

§ LXX.

Twee zaken moeten wij hier overwegen, het getuigenis, *(Testimonium)*, en de betuigde zaak *(Res testata)*.

Het getuigenis was, brood en wijn, tegelijk met de belofte. De betuigde zaak was, het ware ligchaam dat met de discipelen sprak, want dat alleen is voor ons overgegeven, en deszelfs bloed alleen is vergoten tot vergeving onzer zonden. En gelijk er in het eerste Avondmaal dat de Heere ingesteld heeft, geen derde was, tusschen het brood en tusschen het ware ligchaam, dat met de discipelen sprak, en voor hen en voor ons overgegeven is, alzoo ook heden niet.

En gelijk dat derde toen een valsche Christus zoude geweest zijn, bijaldien de discipelen hun vertrouwen niet op den sprekenden Christus, maar op dat derde gevestigd hadden, alzoo maakt het ook heden nog eenen valschen Christus uit. Maar naardien diegene volgens aller belijdenis de ware Christus geweest is, die met de discipelen sprak, zoo is het openbaar dat wij den waren Christus behouden, en dat Hij die voor ons overgegeven, en met ons, als het hoofd met de leden vereenigd is, de betuigde zaak is. Ter bevestiging van welke zaak de tekst des Heiligen Avondmaals alleen genoeg is; vooreerst: „hetwelk voor u gegeven wordt," zegt Hij; maar *dat* is alleen voor ons overgegeven, hetwelk met de discipelen sprak; ten tweede: Een testament wordt alleen bekrachtigd door den dood desgenen die het gemaakt heeft, dit nu was Christus die met de Apostelen sprak, en niet eenig derde ligchaam dat geen sterfelijkheid had; ten derde: Onze zonde en vloek, was ook niet op een derde overgebragt, maar alleen op het ligchaam dat met de discipelen sprak, omdat Hij door het ontvangen van de besnijdenis zich aan de wet had onderworpen en zich verbonden om den vloek te dragen en weg te nemen, Rom. XV: 8—13; ten vierde: De woorden, „dat is het nieuwe testament," brengen mede, dat wij de vorige woorden alleen van het ligchaam dat met de discipelen sprak opvatten, tenzij wij het wezen des verbonds omver willen stooten, zoo als dit in het 2e tot en met het 8e artikel is uitgedrukt, en de aard van al die artikelen laat niet toe, dat er een derde tusschen het brood en Christus ingeschoven of bijgevoegd wordt; ten vijfde eindelijk: Het bevel „doet dat tot mijner, (zeker desgenen die sprak) gedachtenis," toont aan dat in de belofte het sprekende ligchaam, doch niet een derde, de betuigde zaak is. Gelijk Jozef tot zijne broederen zeide, van zich zelven getuigende, „ziet, uwe oogen zien het, dat „mijn mond tot u spreekt," Gen. XXXXV: 12. En naardien de betuigde zaak diezelfde Christus is, die het gan-

sche wezen des verbonds in zich bevat, gelijk in de geloofs-artikelen getoond is, zoo is het zeker dat wij van Hem tot dat derde niet kunnen afwijken, tenzij wij van het gansche wezen des verbonds willen afvallen.

Wij hebben gezegd dat wij hier twee zaken hadden te overwegen, het getuigenis, en de betuigde zaak; de betuigde zaak hebben wij omdat zij de voornaamste is, in de eerste plaats uit de woorden van den tekst bewezen, waarbij men nog kan voegen de woorden van Johannes Hoofdst. I: 1—3, opdat men nog des te zekerder den waren, van den valschen Christus mag onderscheiden, boven welke er geen gevaarlijker dwaling kan zijn.

§ LXXI.

Het getuigenis moet ook volgens de woorden des Avondmaals verklaard worden, waaruit de betuigde zaak nog duidelijk zal uitkomen. Dat is tweevoudig, het eene hoorbaar, het andere zigtbaar. Het hoorbare is de belofte, het zigtbare is het brood, en de wijn, op de van God ingestelde manier gebruikt, als het breken, schenken, toereiken, aannemen, eten en drinken. Het hoorbaar getuigenis of de belofte, is de voornaamste zaak; (want te vergeefs wordt de plegtigheid gebruikt als de belofte niet door het geloof wordt aangenomen.)

Twee zaken worden nu in deze woorden: neemt, eet, dat is mijn ligchaam, dat voor u gegeven wordt, beloofd: de eenige offerande van Christus aan het kruis, en de eenige toepassing daarvan door den H. Geest, en door het dagelijks aanwassend geloof, zoo dat het geheele wezen des verbonds in de geloofs-artikelen uitgelegd, in het kort begrepen is in deze twee leden. En om te toonen dat het er geheel in begrepen is, zoo zegt Hij bij

het uitreiken van den drinkbeker. *Dat is het nieuwe testament, of verbond.* Uit welke woorden het zeker is, dat ons het nieuwe testament of verbond, gelijk deszelfs wezen bij de stukken verklaard is, beloofd en geschonken wordt; wat zou men meer kunnen verlangen? Wat ik nu gezegd heb moet uit de tekstwoorden bewezen worden, vooreerst heb ik gezegd, dat er twee zaken in de woorden van Christus beloofd worden, de eenige bloedige offerande zijns ligchaams aan het kruis, en de eenige toepassing daarvan door den H. Geest, en door het dagelijks toenemend geloof, Romeinen I: 4; en vers XVII. Wat het eerste betreft, dit is openbaar uit de woorden van Christus zelven, want voor ons gegeven te worden, is voor ons geofferd, schuldig gesteld te worden, den vloek Gods op Hem te doen aanloopen opdat wij gespaard zouden worden. En opdat er niet eenige twijfel zoude overblijven verzekert Hij uitdrukkelijk, dat zijn bloed vergoten werd tot vergeving der zonden. Want zonder deze bloedige offerande kon de zonde niet vergeven worden, en zoo dit dikwijls had moeten uitgestort worden, had ook Christus dikwijls moeten opgeofferd worden, Hebr. IX: 25, 26 en Hebr. X: 12, 14.

---

§ LXXII.

Dat nu de toepassing dier bloedige offerande beloofd wordt, door het geloof en de kracht des Heiligen Geestes, blijkt uit den aard der zaak; want dit offer konden de discipelen zich bij de eerste instelling, met den mond niet toepassen dewijl het nog niet opgeofferd, en de belofte alzoo nog niet vervuld was, en daarom kon het toen alleen door het geloof toegepast worden, omdat de belofte het geloof vereischt, en de belofte in het geloof begrepen de plaatselijke aanwezigheid der beloofde zaak niet

vereischt. En nu is zij ook nadat zij opgeofferd is in het heilige der heiligen, dat is in den hemel zelven gebragt geworden, omdat dat ligchaam alzoo voor ons moest gegeven worden, dat de Hoogepriester, die zelf de offerande is, te gelijk met de gave na de opoffering op aarde geschied, in het heiligdom niet met handen gemaakt, maar in den hemel zelven inging, zoodat in de belofte: „*Dat is mijn ligchaam, dat voor u gebroken wordt,*" tevens begrepen wordt, de inbrenging dier gave in den hemel, en het verblijven aldaar tot den laatsten der dagen, om geduriglijk voor ons te verschijnen. En zoo leert ons dan de aard der zaak en der belofte, dat het offer éénmaal op aarde geofferd, eene eeuwige kracht heeft, en dat er geene andere toepassing dan die met de natuur der zaak en der belofte overeenkomt, door het geven van de zigtbare getuigenissen bestaat, dan die door het geloof in de kracht des Heiligen Geestes geschiedt.

---

§ LXXIII.

Ook is er geen reden, om op de orde der lettergrepen te zien; want hoewel dit bevel schijnt vooraf te gaan, *neemt, eet*, en de belofte te volgen, *dat is mijn ligchaam*, zoo is het evenwel zeker, dat de belofte volgens den zin voortgaat, en dat het bevel om dezelve te omhelzen volgt, alsof Hij zeide: dewijl ik beloof dat ik mijn ligchaam voor u zal geven, en dat mijn bloed voor u zal vergoten worden, zoo geniet dan die gave met een geloovig en dankbaar gemoed. Het is er op dezelfde wijze mede gelegen, als met de prediking des evangeliums. *Bekeert u, en gelooft het evangelie, want het koninkrijk der hemelen is nabij gekomen*; want het is zooveel alsof Hij zeide: omdat het koninkrijk der hemelen u wordt aangeboden, zoo ontvangt

het in geloof, en bekeert u. Dit dient daartoe, opdat niemand denke, dat er uit de zamenvoeging der lettergrepen, eene tweevoudige toepassing des ligchaams Christi, de eene met den mond, de andere door het geloof kan afgeleid worden; ten tweede blijkt hetzelfde uit den aard der belofte, *dat is mijn ligchaam, dat voor u gegeven wordt.* Want dewijl in het wezen des verbonds betoogd is, dat Christus alleen, voor alle uitverkorenen, die Hij zelf geloovig gemaakt heeft, en nog maken zal tot aan het einde der wereld, zich tot eene offerande gegeven heeft, naar zijn woord, Joh. XVII: „Ik bid niet voor de wereld, enz.;" zoo is het ook zeker dat er in de woorden des avondmaals, gelijk er geene belofte geschiedt van de offerande des wezentlijken ligchaams en bloeds Christi voor diegenen die niet zullen gelooven, dewijl hun ook geene toepassing beloofd wordt; ten derde: Dat beide de eenige offerande van Christus aan het kruis, en de eenige toepassing daarvan door het geloof, en de kracht des H. Geestes in deze woorden: neemt, eet, dat is mijn ligchaam, enz. van Christus beloofd wordt, blijkt uit het gezegde bij het toereiken des drinkbekers: *Deze drinkbeker is het nieuwe testament in in mijnen bloede.* Hier wordt het nieuwe verbond beloofd, gelijk dat nu door den éénigen dood van Christus voor eeuwig bevestigd is, en de eenige reden is waarom God onze zonden niet meer wil gedenken, alzoo belooft Hij ons ook geene andere toepassing, dan door de kennis van Hem, gelijk de Heere betuigt door Jeremia, Hoofdst. XXXI : 34; en Jes. LIV : 13 en LIX : 20, 21. En dit is het dat er gezegd wordt, dat Christus zich geheel aan ons geeft tot een zaligmaker van verdiensten en van kracht; in de verdienste is de eenige offerande begrepen; in de kracht de eenige toepassing, Col. I : 14, 18 en II : 7—14. Eindelijk wanneer Christus deze belofte, *dat is het nieuwe verbond*, enz., uitdrukkelijk voorstelt, zoo belooft Hij het geheele wezen des verbonds, dat in de geloofs-artikelen volkomen begrepen is;

geen artikel des geloofs sluit Hij dan uit. En naardien het wezen des verbonds volkomen in dezelve begrepen is, zoo sluit Hij er niets in, noch belooft Hij niets, dat in de geloofs-artikelen niet vervat is, en nog minder iets dat tegen dezelve aandruischt, als b. v. het ontvangen van Christus vleesch in onze ligchamen, hetwelk als eene tastbare ongerijmdheid, bij de instelling des Avondmaals, ook niet beloofd wordt.

§ LXXIV.

Tot dusver gesproken hebbende over het hoorbaar getuigenis in het Heilig Avondmaal, gaan wij thans over tot het zigtbaar getuigenis. Dit is eene plegtigheid of schilderij der belofte, door Augustinus, „het zigtbare woord" genoemd, omdat het aan het oog hetzelfde voorstelt, wat het woord door het oor tot de ziel brengt. Indien evenwel het woord niet voorging, zou het als eene onbekende zaak, op de ziel geen indruk kunnen maken, dewijl men niet verstaan zoude wat het zigtbaar getuigenis verzegelt. Daarom heeft Abraham door het geloof in het getuigenis der belofte geregtvaardigd zijnde, daarna de besnijdenis ontvangen, opdat dit teeken zijne regtvaardigmaking door het geloof verzegelen zoude.

§ LXXV.

Schoon nu het brood en de wijn, volgens het bevel des Heeren gebruikt, getuigenissen zijn, maar niet in de betuigde zaak veranderen, zoo zijn zij daarvan echter niet afgescheiden, dat zij de zaak die zij beteekenen en verzegelen

niet inderdaad zouden aanbieden, of de Heere niet inwendig aan de geloovigen zoude volbrengen, wat Hij uitwendig belooft en betuigt: zoozeer zelfs, dat zij ook den ongeloovigen van Gods zijde, genade aanbieden, die echter door ongeloof en ondankbaarheid dezelve niet willen ontvangen, want des menschen halstarrige boosheid vermindert de waarheid en waardigheid des sacraments niet, dat dezelve daarom zouden ophouden getuigenissen der waarheid en der genade te zijn, al is het dan ook dat de ongeloovigen zich dit dierbaar, door hun ongekend heil onwaardig maken; want gelijk het getuigenis des evangeliums, en des doops altijd waarachtig blijft, schoon ook de ongeloovige den aangeboden Christus verwerpt, en de belofte, „die geloofd „zal hebben, en gedoopt zal zijn zal zalig worden," daardoor niets van deszelfs kracht verliest. Evenzoo blijven ook de getuigenissen in het Heilig Avondmaal waarachtiglijk de gemeenschap aanbieden met den gekruisten Christus, hoewel de ongeloovige Hem verwerpt, en juist door deze zijne vrijwillige verwerping geen deel aan Hem heeft, niet omdat Hij hem niet is aangeboden; en zoo is dan de oorzaak van hun verloren gaan, te zoeken in hen zelven, en niet in het getuigenis. Even zoo verandert of verzwakt ook een sacrament niet door de boosheid van den dienaar. Hoe toch zoude ooit het gedrag van een mensch een nietig schepsel! kunnen maken dat God niet waarachtig zoude zijn in zijn woord, Rom. III : 4.

§ LXXVI.

De hoofdsom nu der overwogene zaken komt op deze twee dingen uit, die wel opgemerkt moeten worden, vooreerst, dat wij geen valschen Christus, in plaats van den waren stellen, ten tweede: dat wij den waren Christus ook

alzoo tot eene spijze ontvangen gelijk het woord belooft, uit de instelling gebleken is en nog nader zal aangewezen worden. Vooreerst dan. De ware Christus in het eerste Avondmaal was het vleesch geworden Woord en niet de geconsacreerde hostie of brood, naar de valsche stelling der roomsche Transubstantiati, tegens Gods uitdrukkelijke verklaring met eenen eed bevestigd, Ps. LXXXIX: 3, 4, dat de eeuwige priester, en koning zijner kerk, uit den zade Davids zoude zijn en bij gevolg niet uit het zaad des koorns.

Datzelfde vleesch geworden Woord, dat nog kort voor de instelling des Avondmaals gezegd had: „Ziet, wij gaan „op naar Jeruzalem, en het zal alles volbragt worden aan „den zoon des menschen, wat geschreven is door de Pro„feten. Want hij zal den heidenen overgeleverd worden, „en hij zal bespot worden, en smadelijk gehandeld worden, „en bespogen worden. En hem gegeeseld hebbende, zullen „zij hem dooden, en ten derden dage zal hij weder op„staan;" Luc. XVII: 31—33, dat Woord waarvan Johannes zegt: „Hetgeen van den beginne was, hetgeen wij „gehoord hebben, hetgeen wij gezien hebben met onze oogen, „hetgeen wij aanschouwd hebben, en onze handen getast „hebben, van het woord des levens. Want het leven is „geopenbaard, en wij hebben het gezien, en wij getuigen, „en verkondigen ulieden dat eeuwige leven, hetwelk bij „den Vader was, en ons geopenbaard. Hetgeen wij dan „gezien en gehoord hebben, dat verkondigen wij u, van „het Woord des levens," enz. 1 Joh. I: 1—3. De ware Christus was dan en is ook nog het Woord, met een zigt- en tastbaar vleesch vereenigd, gelijk Hij zelf getuigt ook nog na zijne opstanding, Luc. XXIV: 39: „Ziet „mijne handen en mijne voeten, want ik ben het zelf; „tast mij aan, en ziet. Want een geest heeft geen vleesch „en beenen, gelijk gij ziet dat ik heb." Laat ons dan dezen waren Christus behouden, die ook zelfs naar de

belijdenis der wederpartijders de ware Christus is, en aan hen overlaten eenen valschen Christus te bewijzen die van de bescherming van al de profeten, van het geheele wezen des verbonds, en van de woorden der inzetting verstoken is.

---

§ LXXVII.

Laat ons thans eens zien, of er tusschen het natuurlijk brood en den levenden Christus die met de Apostelen sprak en aan tafel zat, nog eenig derde geweest is. Het is duidelijk uit de woorden, dat Christus alleen dat ligchaam bedoelt hetwelk met de Apostelen sprak, want de tekst zegt uitdrukkelijk „hetwelk voor u gegeven wordt;" nu is het immers zeker dat er niet een derde tusschen het brood, en het ligchaam, maar alleen het ware ligchaam, dat met de discipelen sprak voor hen en ons gegeven is; hieruit blijkt het dat zij die een derde stellen, eenen valschen Christus voor den waren stellen, en van Gods Woord afdwalen; zoo echter iemand met dezen Christus niet tevreden liever eenen valschen wil, hij wete dan, dat er in de woorden van Christus voor zijne dwaling niet de minste grond is, en dat hij van den waren Christus afwijkt in wien alleen het leven is.

---

§ LXXVIII.

Wat voorts het tweede betreft, zoo is het niet genoeg alleen dien waren Christus te kennen, als het vleesch geworden Woord dat met de discipelen sprak, tenzij wij hem ook alzoo tot eene spijze ontvangen, gelijk het Woord hem

belooft; het Woord belooft hem ons tot eene spijze, door zich voor ons over te geven om de zonde, de bron van ellende en dood weg te nemen, en zich voorts geheel met ons te vereenigen door het geloof en den H. Geest, als het hoofd met zijne leden opdat wij gemeenschap zouden hebben aan zijn leven. Want twee zaken worden er met de woorden: *Dat is mijn ligchaam* en *deze drinkbeker is het Nieuwe Testament* enz. beloofd, het eenig offer zijns ligchaams en bloeds, dat in het hemelsch heiligdom gebragt moest worden, en de eenige toepassing daarvan door het geloof. Dat nu Christus deze eenige offerande belooft bewijzen zijne woorden, want hij belooft dat Hij zijn ligchaam voor ons zal geven; dat Hij zich nu éénmaal, en niet veelmaal voor ons gegeven heeft blijkt uit zijnen dood, zoo ongerijmd het nu is dien te willen herhalen, zoo ongerijmd is het ook dat Christus op nieuw zoude geofferd worden, dewijl de gedachtenis der zonde daardoor uitgedelgd en er alzoo geen offer meer noodig is, Hebr. X : 16—18. Ten andere: dat Hij slechts eene éénige toepassing dier offerande belooft, namelijk door het geloof, is uit den aard der belofte duidelijk; want de belofte kan alleen ontvangen worden door het geloof, en overmits nu ieder mensch van nature ongeloovig is zoo moet Hij zelf door zijne almagt dat geloof in ons scheppen. In den eigenlijken zin kan evenwel niet gezegd worden, dat de beloofde offerande met den mond zoude toegepast, of gegeten worden, dewijl ook bij het eerste Avondmaal de toepassing door het geloof geschiedde; omdat het offer nog niet volbragt was. Ook zijn de beide deelen der belofte duidelijk uit de woorden van den drinkbeker: „Deze drinkbeker is het Nieuwe Tes- „tament in mijnen bloede, dat voor u en voor velen ver- „goten wordt, ter vergeving der zonden.” Hier wordt de bevestiging des nieuwen verbonds beloofd, door het bloed van Christus dat vergoten wordt, derhalve wordt hier eene eenige offerande beloofd, omdat er alleenlijk slechts eene eenige bloedvergieting is, en er wordt maar

eene eenige toepassing beloofd, door het geloof; want het nieuwe verbond heeft twee deelen, Jeremia XXXI; het eene dat God onze zonden niet meer wil gedenken, het andere dat Hij Zijne kennis in ons binnenste wil geven, waardoor de toepassing geschiedt, en waardoor de wet Gods in de harten geschreven wordt, gelijk Jesaja in Hoofdstuk LIII: 11, spreekt: „Door zijne kennis zal „mijn knecht, de regtvaardige, velen regtvaardig maken, „want hij zal hunne ongeregtigheden dragen,” en Hoofdstuk LIV: 13: „En al uwe kinderen zullen van den Heere ge„leerd zijn.”

§ LXXIX.

Hetgeen ik nu gezegd heb dat er in de woorden des Avondmaals zoodanig eene eenige opoffering beloofd wordt, die na op aarde geofferd te zijn in den hemel moest gebragt worden, is openbaar, vooreerst uit de woorden: „Dat „voor u gegeven wordt,” ten andere, uit de woorden van den drinkbeker: „Dat is het Nieuwe Testament.” Paulus toont het aan, Hebreën VII: 1—3: De hoofdsom nu der dingen, waarvan wij spreken, is, dat wij hebben zoodanigen Hoogepriester, die gezeten is aan de regterhand van den troon der majesteit in de hemelen: een bedienaar des heiligdoms, en des waren tabernakels, welken de Heere heeft opgerigt, en geen mensch; want een iegelijk hoogepriester wordt gesteld, om gaven en slagtofferen te offeren, waarom het noodzakelijk was, „dat ook deze wat had, dat hij offe„ren zoude.” Overmits nu de hoogepriester in het Heilige Avondmaal beloofd heeft, dat Hij zijn ligchaam voor ons zoude geven, of als eene gave opofferen, zoo belooft Hij ook met een, dat Hij met de eenmaal opgeofferde gave in den hemel voor ons zal bidden; want gelijk de hoogepriester

iets moest hebben dat Hij voor ons zoude geven, alzoo moest Hij na de opoffering der gave met dezelve in den hemel verschijnen voor het aangezigt Gods voor ons, opdat de verzoening eenmaal op aarde gedaan, eene eeuwige kracht zoude hebben, en die gave ons alzoo tot eene gedurige spijze zoude zijn, welke den toorn Gods van ons afwendt; ten andere zoo moest ook, opdat de toepassing, of het genot dier spijze eeuwig zoude zijn, datzelfde vleesch éénmaal voor ons geofferd, geduriglijk voor ons verschijnen, om den Heiligen Geest, den werkmeester des geloofs, en den band der vereeniging voor ons te verwerven; dat Hij nu belooft in de woorden bij den drinkbeker gevoegd, dat zijn uitgestort bloed in het heilige der heiligen gebragt zoude worden, getuigen de woorden: „*Het Nieuwe Testament,*" want naardien in deze woorden het geheele Nieuwe Testament of verbond beloofd wordt, zoo wordt er zeker eene gedurige verschijning van het ligchaam en bloed eenmaal aan het kruis geofferd voor ons in het hemelsche heiligdom beloofd, gelijk in het artikel van de hemelvaart in het wezen des verbonds aangetoond is; voorts dat Hij niet slechts het nieuwe Testament belooft, maar dat Hij zegt, *in mijnen bloede*, en wel „*dat voor u, en voor velen vergoten wordt,*" zoo belooft Hij ook daar dat de éénige offerande niet op aarde gelaten maar in den hemel gebragt zoude worden; want gelijk het bloed van stieren en bokken, dat voor velen, of voor de vergadering der geloovigen vergoten wordt niet in den eersten tabernakel wordt gelaten, maar door den hoogepriester in het heilige der heiligen gebragt, alzoo moest ook Christus, die priester en offer is, de opoffering op aarde volbragt hebbende door zijn eigen bloed ingaan in het heilige der heiligen, want de Hoogepriester ging wel, gelijk Paulus zegt, Hebreën IX: 7—12: „eenmaal des jaars in den tweeden tabernakel, „niet zonder bloed, hetwelk hij offerde voor zich zelven, „en voor des volks misdaden. Welke was eene afbeel-

„ding voor dien tegenwoordigen tijd. . . . . . . Maar Chris„tus, de Hoogepriester der toekomende goederen, gekomen „zijnde, is door den meerderen en volmaakteren tabernakel, „niet met handen gemaakt, dat is, niet van dit maaksel, „noch door het bloed der bokken en kalveren, maar door „zijn eigen bloed, eenmaal ingegaan in het heiligdom, eene „eeuwige verlossing te weeg gebragt hebbende.” Derhalve gelijk alleen de hoogepriester alle jaren met vreemd bloed in den eersten tabernakel uitgestort, inging in het heilige der heiligen; een voorbeeld van het heiligdom in den hemel; alzoo moest onze opperste Hoogepriester door zijn eigen bloed eenmaal ingaan in het heilige der heiligen, dat is, in den hemel zelven, gelijk het Paulus verklaart, Hebr. IX : 24; opdat de verlossing welke hij voor ons verkregen heeft eeuwig zoude zijn. Want daarom geschiedde in het Oude Testament, omdat het bloed van stieren en bokken, (namelijk volgens de tweevoudige offerande de eene voor den priester, de andere voor het volk, Lev. XVI) voor de zonden niet konde voldoen, eene jaarlijksche herhaling van de slagting der offeranden in den eersten tabernakel, en van de inbrenging des bloeds in het heilige der heiligen; maar Christus is door zijn eigen bloed, hetwelk Hij eenmaal heeft uitgestort tot eene volkomene vergeving van al onze zonden eenmaal ingegaan in het heiligdom in den hemel zelven, eene eeuwige verlossing voor ons verkregen hebbende.

En zeker, naardien het nieuwe verbond of testament dat Christus in het heilig Avondmaal belooft, het eeuwige testament is, zoo moest de hoogepriester na het volbrengen zijner offerande, in den hemel zelven ingaan om den eenmaal verkregene genade voor eeuwig te bewaren; dit was zoo noodzakelijk, dat Paulus daarom, Hebr. VIII : 4 verzekert dat Christus, indien Hij na de volbragte offerande nog op aarde was, zelfs geen priester zoude zijn, naar de ordening van Levi, omdat Hij niet uit dien stam, maar uit den

stam van Juda was, Hebr. VII : 13, 14; noch naar de ordening van Melchisedek, omdat deze volgens de goddelijke eedzwering een eeuwig priesterschap in den hemel moest bekleeden, Hebr. VII : 21—26. Wij zien dan dat er in de woorden bij de breking des broods, en de uitdeeling des drinkbekers gevoegd, zoodanig eene éénige offerande des ligchaams en des bloeds Christi beloofd wordt, die na de opoffering op aarde, in den hemel gebragt zoude worden, ten einde daar tot den laatsten dag toe, voor ons te verschijnen, Hand. III : 21 : „Welken de hemel moet ontvan-„gen tot de tijden der wederoprigting aller dingen, die God „gesproken heeft door den mond al zijner heilige profeten „van alle eeuwen." Het blijkt ook uit Christus leerredenen bij Johannes, die Hij er na het gehoudene Avondmaal heeft bijgevoegd, in welke Hij beide zijne vrijwillige opoffering en zijn weggaan met de geofferde gave tot den Vader, om in onze plaats in den hemel te verschijnen, te verstaan geeft, terwijl Hij voorts de onderlinge liefde naarstig inscherpt onder anderen Hoofdstuk XV : 13: „niemand heeft meerder „liefde dan deze, dat iemand zijn leven zet voor zijne vrien-„den," en Hoofdstuk XVI : 7: „Doch ik zeg u de waar-„heid, het is u nut, dat ik wegga; want indien ik niet wegga, „zoo zal de trooster tot u niet komen, maar indien ik heenga, „zoo zal ik hem tot u zenden."

---

§ LXXX.

Deze dingen als waarachtig en ontwijfelbaar gesteld hebbende, gelijk die waarachtig en ontwijfelbaar zijn volgens de woorden des heiligen Avondmaals zelven, zoo is er met die heerlijkheid onzer vereeniging met God, door Jezus Christus niets te vergelijken! Zij gaat alle denkbeelden verre te boven, maar dat wij de magt of de waarheid van Chris-

tus, in de woorden uitgedrukt, tegen zijnen wil strijdig zouden maken, dat kunnen wij evenwel niet toelaten; want dat zoude zijn de wet oneer aan te doen, namelijk de wet des geloofs, zoo als zulks nog nader zal aangewezen worden; want hier is geene tegenstrijdigheid tusschen de leer des woords en der sacramenten, en tusschen het wezen der geloofs–artikelen, want alle dingen zijn in beide opzigten dezelfde; immers gelijk het getuigenis des woords ons den gekruisten Christus aanbiedt, en ons tot Hem noodigt met de belofte der zaligheid indien Hij aangenomen en met bedreiging des doods indien hij verworpen wordt, alzoo worden wij door ons het zigtbaar getuigenis aan te bieden tot denzelven genoodigd, en door het aannemen betuigen wij onze toestemming of geloof, of wij verbinden ons indien wij bedriegen tot de straf die in de bedreiging is voorgesteld. Maar God verbindt zich door de verzegeling aan de conscientie alzoo gesteld, om de beloofde zaken te volbrengen, zoo als Hij die beloofd heeft. En de betuigde zaak in het hoor– en zigtbaar getuigenis is de éénige offerande van Christus ligchaam en bloed voor ons, en de eenige toepassing daarvan door het geloof en den H. Geest; want dewijl het geheele verbond gegrond is in Christus, die tevens priester en koning is in eeuwigheid, daarom is de betuigde zaak zoo in het hoorbaar als in het zigtbaar woord de bloedige offerande van Christus eenmaal voor ons geofferd, en zonder ophouden voor ons verschijnende in den hemel, om eene eeuwige verzoening te zijn, en ons door het geloof en den Geest van Christus toegepast, opdat wij eene eeuwige verzoening en vrede der conscientie genietende, naar Gods beeld vernieuwd zouden worden.

§ LXXXI.

Hoe is dan dit offer des kruises onze afwassching in het getuigenis des H. Doops? Alzoo dat Christus al onze onreinheid en vloek op zich genomen en door zijnen dood verzoend heeft; zoodat dezelve voor het aangezigt van God niet komen, dewijl Hij met diezelfde offerande regtvaardig voor ons verschijnt, 1 Johannes I: 1, 9, en II: 1, 2. Voorts dat Hij door Zijne voorbede den Heiligen Geest voor ons verworven heeft, en ons dien uit den hemel toegezonden hebbende, zich zelven door het geloof inlijft, opdat wij die verzoening als eene eeuwige afwassching onzer ongeregtigheden genietende, voorts door zijne kracht in nieuwigheid des levens wandelen zouden, totdat Hij ons zich zelven volkomen zal voorstellen, als eene gemeente zonder vlek of rimpel, Eph. V: 25—27.

Maar hoe is dit af te leiden uit de woorden der instelling? Alzoo: wij worden gedoopt in den naam, en dus tot een bijzonder eigen volk des Vaders, des Zoons en des H. Geestes, opdat wij van dezen eenigen waarachtigen God, uit genade tot kinderen Gods aangenomen, naar zijnen naam genoemd zouden worden, en door zijne genade metterdaad zouden zijn, tenzij wij door ons ongeloof zoo groot eene genade verstooten. Maar de Vader is door geene andere zaak met ons verzoend, om zich aan ons als een Vader te bewijzen, dan door het offer zijn Zoons, en de Zoon belooft de zaligheid niet anders, dan uit genade om zijne verdiensten; ook deelt Hij dezelve niet anders mede dan door de kracht van zijnen Geest, door welke Hij ons de opgeofferde offerande deelachtig maakt. „Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden; maar die niet geloofd zal „hebben, zal verdoemd worden.” Want het getuigenis zal hem niet baten indien Hij van de betuigde zaak ontbloot is.

Ten laatste naardien er zonder bloedstorting geene vergeving geschiedt, zoo is het zeker dat de doop des waters waardoor ons de vergeving der zonden verzegeld wordt, de bloedige offerande van Christus vertegenwoordigt, en hare kracht nergens anders in heeft dan in de bloedstorting van Christus, toegepast door het geloof en den H. Geest, Hand. II: 1 Cor. VI.

---

§ LXXXII.

Hoe is ook het offer des ligchaams en bloeds Christi onze spijs en drank in het gebruik des Heil. Avondmaals? Alzoo, als er in de geloofs–artikelen van het wezen des verbonds geleerd wordt, dat Christus alle zonden, de eenige oorzaak van den eeuwigen honger en dorst, door de eenige offerande aan het kruis, en het onophoudelijk verschijnen in den hemel verzoent, en den levendmakenden Geest verworven heeft, opdat wij met deze offerande meer en meer vereenigd, de eeuwige verzoening dagelijks volkomener zouden genieten, en tot het eeuwige leven vernieuwd worden. Maar hoe zouden wij dit uit de woorden der instelling des heiligen Avondmaals betoonen? Alzoo namelijk; vooreerst heeft de Zone Gods in het Heilige Avondmaal, toen Hij het brood en den drinkbeker genomen had, gedankt, zeker voor de zaligheid des menschelijken geslachts aan het kruis te verwerven; zoo heeft Hij dan een dank-gedachtenis-teeken ingesteld, van de eenige offerande aan het kruis die aanstonds volgen zou, waarin het Lam Gods zelf geslagt zoude worden, welke verlossing naardien Hij ze op het allervurigste begeerde voleindigd te hebben, zoo verlangde Hij met het uiterste verlangen dat Pascha met de discipelen te eten, dat allernaast voor de vervulling der verlossing ging; voorts dat Hij bij het brood en den wijn eene belofte doet van zijn

ligchaam voor ons overgegeven, en van zijn bloed tot vergeving der zonden vergoten, dat is met een woord, de belofte van de eenige bloedige offerande voor onze zonden. Want, wat is zijn ligchaam voor ons overgegeven, en zijn bloed voor velen vergoten tot vergeving der zonden anders dan dat offer, waardoor onze honger en dorst voor eeuwig gestild worden, opdat het geloof nooit zoude bezwijken; welke vervulling of verzadiging opdat zij eeuwig zij, zoo wordt er met die woorden: „*Dat voor u gegeven wordt,*" beloofd, dat de gave van zijn ligchaam en bloed, eenmaal voor ons gegeven, in het hemelsche heiligdom gebragt zoude worden, om altijd voor het aangezigt Gods te zijn voor ons, opdat het geloof daarop steunende, gedurig voedsel en kracht daaruit zoude trekken. Ten tweede wordt er ook beloofd eene eenige vereeniging met dat offer, door het geloof, en den Heiligen Geest, welke belofte in het bevel om te nemen, te eten, en te drinken begrepen is.

---

§ LXXXIII.

Hoe verschilt dan de gemeenschap van Christus in den Doop, en in het Avondmaal, dewijl toch in beiden, hetzelfde offer, door het geloof en den H. Geest toegepast de betuigde zaak is? Vooreerst verschilt het in de uitwendige gedaante van het zigtbaar getuigenis naar onze onervarenheid geschikt. Ten tweede verschilt het in de uitwendige trappen der gemeenschap. In den doop wordt het offer en deszelfs toepassing door het geloof en den H. Geest, of Christus met zijne verdiensten en kracht voorgesteld, als een getuigenis dat eene zigtbare gedaante van een waterbad heeft, opdat de mensch zich des te gemeenzamer zoude vertegenwoordigen, de afwassching onzer zonde in het reinigend bloed van Christus door het geloof, en de vernieuwing des levens

die daaruit voortvloeit; maar in het Avondmaal wordt de vrolijke roem Gods, voor datzelfde offer, en het bewijs der gemeenschap in de gedaante van eenen plegtigen maaltijd voorgesteld; want eerstelijk danken wij voor het begin der gemeenschap met Christus, ontvangen door het getuigenis des doops; en voor de daaruit vloeijende aanneming tot kinderen, en vernieuwing die ons geschonken is; en omdat de blijdschap onvolkomen is, wegens de overblijfselen der zonde, zoo lang wij nog in deze wereld verkeeren, zoo pleiten wij hiermede op zijne volmaakte offerande eenmaal aan den Vader, den Zoon en den H. Geest opgeofferd, als op zijn eeuwig verbond door hetzelve bevestigd. Voorts de getuigenissen met de bijgevoegde belofte gebruikende, of dezelve etende en drinkende, genieten wij tevens door het geloof, het beloofde bewijs der gemeenschap met die offerande, door de kracht des H. Geestes; en alzoo wordt het leven gevoed en versterkt, tot hetwelk wij door het getuigenis des doops zijn wedergeboren in Christus, en langs die trappen wordt het tot deszelfs volkomenheid gebragt.

---

§ LXXXIV.

Twee tegenwerpingen hebben wij op te lossen, door welke sommigen deze overeenstemming der sacramenten met het woord mitsgaders ook de sacramenten onder malkanderen trachten te verwarren. Vooreerst, zeggen zij, is er een verscheidene reden; want in het Avondmaal is de ligchamelijke tegenwoordigheid in het brood, omdat Christus gezegd heeft: Mij is alle magt gegeven. Indien dit doorging ter bevestiging der offerande in het brood, zoo gaat het nog meer door in het water des doops, omdat Christus die woorden sprak, toen Hij uitdrukkelijke bevelen gaf aangaande de leer, en den doop, Mattheüs XXVIII;

18—20, en wel, toen Hij van alle zwakheid ontslagen was; maar het Avondmaal stelde Hij in, toen Hij de zwakheden, en den last der zonden, nog verder ondergaan wilde; en dewijl men nu toegeeft dat dit in den doop niet doorgaat, met welk regt wil men dan de woorden van Christus tot de tegenwoordigheid des offers in het brood verdraaijen? Daar zij nogtans dezelve onder de gedaanten van brood en wijn bestreden hebben, om de heiligschennende zoen–offerande der mis omver te werpen, bestaande uit een vergezelfstandigd brood, het ligchaam uit het zaad der tarwe, niet uit den zade Davids geboren zijnde, en uit een vergezelfstandigden wijn, in het niet bloedige bloed van Christus, namelijk opdat het eene onbloedige en nogtans eene zoen–offerande zoude zijn, hoewel er zonder bloedstorting geen vergeving of verzoening geschiedt, gelijk de Heilige Geest, in den brief aan de Hebreën leert. Zij houden evenwel aan, en zeggen· daar staat: „Mij is gegeven alle magt in hemel en op aarde;” derhalve heeft Christus in het H. Avondmaal iets anders kunnen belooven, dan de eenige offerande van zijn ligchaam en bloed aan het kruis dat in den hemel gebragt moest worden, en de eenige toepassing daarvan door het geloof. Het is zoo, Christus heeft dit kunnen belooven, maar Hij heeft het echter niet beloofd; en de magt zijner ambtsbediening vereischte dat Hij juist datgeen beloofde, wat Hij beloofd heeft, maar hetgeen daarvan verschilde sloot Hij uit, gelijk boven, in het artikel van de zitting aan de regterhand getoond is; want het kan niet ontkend worden, dat al die magt, ook geen magt der ambtsbediening zou zijn, anders zou de ontvangen magt, niet alle magt geweest zijn..

De ambtsbediening nu vereischte dat Hij dit beloofde, hetgeen Hij in de woorden des Avondmaals gedaan heeft. De magt dat Hij zulks krachtdadig uitvoerde, dat Hij zich voor ons tot eene offerande gaf, die in den hemel gebragt zoude worden, en zich als het hoofd met ons vereenigde,

maar dat Hij hetgeen hiermede strijdt, noch beloofde, noch uitvoerde; want het andere heeft Hij niet beloofd, omdat het met de magt zijner ambtsbediening streed, en daarom wilde Hij het ook niet uitvoeren, namelijk dat Hij zich tot een brood zoude geven, of dat Hij de offerande onder het brood zoude geven, en ons dezelve in het brood voorstellen om ze met den mond in te zwelgen. Maar evenwel verkondigt Hij ons door het brood, dat Hij zich aan het kruis tot eene offerande voor ons wilde geven, niet tot een brood, en wel tot eene offerande die in den hemel, niet die in den mond gebragt, die door het geloof aan de ziel, niet die aan den buik toegepast zoude worden.

Deze toepassing der offerande omtrent de geloovigen door het getuigenis des doops begonnen, door het gebruik des H. Avondmaals voortgezet, drukt Paulus zoo uit, dat hij de eerste gemeenschap met het ligchaam van Christus aan den doop, en het toenemen aan het Avondmaal door de kracht des H. Geestes toeschrijft, 1 Cor. XII : 12, 13: „Want „gelijk het ligchaam één is, en vele leden heeft, en al de „leden van dit ééne ligchaam velen zijnde, maar één ligchaam „zijn, alzoo ook Christus, want ook wij allen zijn door éénen „Geest tot één ligchaam gedoopt, hetzij Joden, hetzij Grieken, „hetzij dienstknechten, hetzij vrijen, en wij zijn allen tot „éénen Geest gedrenkt.”

§ LXXXV.

De tweede tegenwerping is, dat men de belofte aandringt uit de woorden van Paulus, 1 Cor. X : 16: „Het „brood dat wij breken, is eene gemeenschap des ligchaams „Christi. En de drinkbeker der dankzegging, dien wij „dankzeggende zegenen, is eene gemeenschap des bloeds

„Christi.” Derhalve wordt er niet eene eenige offerande, noch eene eenige toepassing door den Geest, en door het geloof beloofd, maar er wordt een mondeling eten van Christus ligchaam beloofd. Ik antwoord vooreerst: Er wordt in de woorden van Paulus beloofd, de eenige offerande in het algemeen voor al de geloovigen eenmaal geofferd, en alleen maar de eenige toepassing door den Geest, en door het geloof. Want daarom wordt er van het ligchaam en bloed onderscheidenlijk gesproken, opdat het offer des ligchaams, en bloeds door de onderscheidene vermelding zelve uitgedrukt zoude worden, vooreerst omdat die in het algemeen voor al de geloovigen eenmaal opgeofferd zijn, ten andere opdat zij allen door het geloof en denzelfden Geest meer en meer in een ligchaam zouden vereenigd worden, onder één hoofd Christus, en dat alles zoo zeker zij één brood deelachtig zijn.

De apostel zelf leert deze vereeniging der leden met het hoofd in een ligchaam, die geene andere dan de toepassing des geloofs door den H. Geest kan zijn, in deze woorden: „Want één brood is het, zoo zijn wij velen „één ligchaam, dewijl wij allen eens broods deelachtig „zijn.” En dit is geen wonder, want des apostels uitlegging verschilt niet van de instelling des Meesters. Wat zij er voorts nog bijdoen, dat in de woorden van Paulus, „het „brood dat wij breken, is een gemeenschap des ligchaams „Christi; enz.,” slechts een mondeling eten beloofd wordt, daarop antwoord ik: vooreerst heb ik getoond, dat er niet enkel het ligchaam van Christus beloofd wordt, derhalve wordt er ook niet enkel deszelfs eten beloofd, maar als er de offerande des ligchaams en bloeds Christi voor ons beloofd wordt, zoo wordt er zoodanig een eten beloofd, hetwelk met die offerande overeenkomt.

Er wordt zeg ik, de offerande des ligchaams en bloeds Christi in het algemeen voor al de geloovigen beloofd, en eene vereeniging met dezelve die alle geloovigen ge-

meen is, opdat zij onder één hoofd tot hetzelfde ligchaam zouden vereenigd worden, aangezien zij nu zelven belijden dat de bloedige offerande, schoon die door Christus beloofd was, nogtans in de instelling des Avondmaals niet opgeofferd is, maar aan het kruis, zoo is het zeker dat dezelve door de apostelen met den mond niet kon gegeten worden. Daarom is ook die gemeenschap met die offerande bij Paulus geen mondeling eten deszelven, dewijl Hij geen ander Avondmaal heeft ingesteld maar het ingestelde heeft behouden. Voorts dat de gemeenschap met het ligchaam en bloed van Christus, bij Paulus niet beteekent een mondeling eten derzelven, blijkt ook daaruit dat de gemeenschap met de altaren, niet is een ligchamelijk eten der altaren, 1 Cor. X: 18.

Dus is ook in de verkondiging des evangeliums de gemeenschap met den Vader, en zijnen zoon Jezus Christus, en de gemeenschap met al de geloovigen geen mondeling eten des Vaders, des Zoons, of der geloovigen, 1 Johannes I: 1—3. Maar is ons dan niet beloofd eene gemeenschap met het natuurlijk ligchaam en bloed van Christus, en wat is dan de gemeenschap des ligchaams en bloeds Christi? Ik antwoord: De gemeenschap met het waarachtig en natuurlijk ligchaam en bloed van Christus is ons allezins beloofd, want dat toonen de woorden van Christus middagklaar aan: „Dat voor u gegeven wordt;” evenzoo „dat voor u en voor velen vergoten wordt.” Maar nu is het zeker dat zijn waarachtig en natuurlijk ligchaam voor ons gegeven, en zijn natuurlijk bloed voor ons vergoten is; en met dat ligchaam wordt er eene gemeenschap beloofd, voor hetwelk wij, opgeofferd zijnde, dankzeggen. En dat is het natuurlijk en waarachtig ligchaam van Gods Zoon. Niemand kan dan in de gemeenschap des ligchaams een ander ligchaam verstaan dan het waarachtig en natuurlijk ligchaam en bloed van Christus, of men neemt de gemeenschap met Christus weg.

Deze gemeenschap bestaat vooreerst daarin, dat door de genadige gave Gods, de offerande des ligchaams en bloeds Christi in het algemeen, voor allen is geschied, die het niet door ongeloof verwerpen. „Alzoo lief heeft God de we- „reld gehad, dat Hij zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft „enz." Ten tweede: Eene vereeniging met die offerande; alle leden gemeen door éénen Geest, aan allen geschonken; „een brood is het, zoo zijn wij velen een ligchaam, dewijl „wij allen eens broods deelachtig zijn;" en in het bevel om te eten en te drinken van één brood, en éénen drinkbeker, is de belofte dezer vereeniging begrepen; ten derde: in de vruchten die uit dit dit éénig offer voor allen voortvloeijen, zooals de regtvaardigmaking en de verheerlijking, Rom. VIII: 29, 30; allen zaken die wij onderscheidenlijk tot deze zeven hoofdstukken willen brengen.

Vooreerst: Laat ons in de instelling des H. Avondmaals zien, wat de betuigde zaak is;

Ten tweede: Wat het getuigenis is;

Ten derde: Wat de overeeenkomst is, tusschen het getuigenis en de betuigde zaak;

Ten vierde: Welke de vereeniging is tusschen het getuigenis en de betuigde zaak;

Ten vijfde: Dat de zigtbare getuigenissen in het gebruik des H. Avondmaals niet kunnen ontvangen worden afgescheiden van de beloften;

Ten zesde: Dat de offerande des ligchaams en bloeds Christi, ook waarlijk in het H. Avondmaal ontvangen wordt, bekleed met de beloften;

Ten zevende: Wat de nuttigheid van de viering des H. Avondmaals is.

---

§ LXXXVI.

Vooreerst dan: de betuigde zaak in het Heilige Avondmaal is de offerande van Christus ligchaam en bloed aan het kruis, en de vereeniging met dezelve door het geloof en den Heiligen Geest. De eenige offerande van het ware ligchaam wordt bewezen vooreerst, dewijl er voor een waarachtig ligchaam voor ons geslagt, gedankt wordt, 1 Corinthe V: 7, 8: „Want ook ons Pascha is voor ons geslacht, name„lijk Christus. „Zoo laat ons dan feest houden, enz." Ten andere: „Uit de woorden van Christus, „dat voor u ge„geven wordt;" ten derde uit de woorden: „dat is het „nieuwe testament in mijnen bloede, dat voor u, en voor „velen vergoten wordt." Maar dat ook het verbond door de offerande van het waarachtig ligchaam en natuurlijk bloed van Christus moest bevestigd worden, zal niemand ontkennen, dewijl zulks uit den aard des verbonds blijkt, en in de woorden der instelling bevestigd wordt. Dat er voorts ook eene vereeniging door den Heiligen Geest en het geloof geschiedt, bewijst de aard des Nieuwen Testaments, dat geen andere dan eene zoodanige vereeniging of gemeenschap der leden met het hoofd in zich bevat. Die vereeniging nu ten eeuwigen leven is niet slechts begrepen in deze woorden: „Dat is het Nieuwe Testament," maar ook in het geven van het brood en den drinkbeker des Heeren, en in het bevel om te nemen, te eten, en te drinken; 1 Corinthe VI: 17: „Die den Heere aanhangt is één geest met Hem;" 1 Johannes III: 24: „Hieraan kennen wij, dat „Hij in ons blijft, namelijk uit den Geest, dien Hij ons „gegeven heeft." Derhalve is er geen grooter dwaasheid dan eene andere spijze der ziel te zoeken als het éénige fer van Christus eenmaal aan het kruis volbragt, of eene andere vereeniging, dan door den Geest door wien wij alleen

geheiligd worden. Het eerste lid, van die eenige spijze, is zonneklaar, deels uit de woorden der instelling zelve, deels uit hetgeen wij er zullen bijvoegen. Want wat is er dwazer dan eene spijze te stellen die de oorzaak des eeuwigen hongers en dorst niet wegneemt; die oorzaak is de zonde, en deze wordt door niets anders weggenomen, dan door de offerande van Christus, 1 Corinthe I: 18. Want alzoo heeft het Gode behaagd, de wijsheid der wereld, die eene andere oorzaak der zaligheid zoekt, te beschamen. Johannes III: 14—16: „Gelijk Mozes de slang in de woestijn ver-„hoogd heeft, alzoo moet de zoon des menschen verhoogd „worden," enz. Johann. VI: 51: „Het brood, dat ik geven „zal, is mijn vleesch, hetwelk ik geven zal voor het leven „der wereld."

Dat vleesch sprak ook bij de instelling des Avondmaals, en is daarna aan het kruis gestorven voor ons leven, en daarom is het eeuwige spijze, omdat diezelfde offerande eenmaal door den eeuwigen Geest opgeofferd ook eeuwig voor ons verschijnt; daarom wordt er in den brief aan de Hebreeën gezegd, dat Christus ons eenen verschen en levenden weg ingewijd heeft door zijn vleesch, Hebreeën X: 20; en dat Christus door zijn eigen bloed ingegaan is, in het heiligdom, eene eeuwige verlossing te weeg gebragt hebbende, dat bloed, dat betere dingen spreekt, dan het bloed van Abel; zonder welks storting, er geene vergeving geschiedde. Maar nu is het zeker dat diegenen welke willen dat Christus in de eerste instelling des Avondmaals zijn ligchaam in het brood zoude toegereikt hebben, om met den mond der discipelen gegeten te worden, eene andere spijze stellen dan het éénige offer van den Zone Gods, want zij zelven belijden dat het toen in het brood niet geweest is; en zoo blijkt dan uit hunne eigene belijdenis de gruwel der Mis, en dat er slechts een éénig offer is, niet in het Avondmaal, maar aan het kruis opgeofferd, omdat indien

het in het Avondmaal was opgeofferd geweest, zoo zoude het offer aan het kruis niet noodig zijn geweest, ook zoude Christus niet hebben behoeven te zeggen; Vader, alle dingen zijn U mogelijk, indien het mogelijk is, laat deze drinkbeker van mij voorbij gaan, doch niet mijn wil, maar de uwe geschiede. En het is ook geen wonder dat zij die eene andere zielespijs zoeken, gerust in de zonden voortgaan, dewijl zij den Heiligen Geest missende in hunne duisternis niet beseffen, noch inzien, hoeveel de zonde den Zone Gods gekost heeft; op te merken in zijne klagt: „Mijne „ziel is geheel bedroefd, tot den dood toe;" en: „Indien „dit aan het groene hout geschiedt, wat zal aan het dorre „geschieden?"

Niet beter staat het met de drijvers van een alomtegenwoordig ligchaam in het Avondmaal. Want wat strijdt er meer met de offerande aan het kruis geofferd dan juist dit; dit alles heeft Christus ook niet geleerd of beloofd, alleenlijk leerde en beloofde Hij ons, dat Hij zijn ligchaam voor ons in den dood zoude geven, en alzoo de spijze onzer zielen zoude zijn ten eeuwigen leven, welke nogtans niemand voeden zoude dan dengenen die gelooft, gelijk het brood niemand voeden zoude dan die het eet.

Voorts is er ook geen grooter dwaasheid onder den hemel, dan te willen dat het nieuwe testament door den bloedigen dood van eenes anderen ligchaams bevestigd zoude zijn, dan desgenen die het testament maakte, en met de apostelen sprak, Hebreën IX: 16, 17: „Want waar een testament „is, daar is het noodzaak, dat de dood des testament„makers tusschenkome; want een testament is vast in de „dooden, dewijl het nog geene kracht heeft, wanneer de „testamentmaker leeft." Ook is er geen grooter dwaasheid onder den hemel dan dat Christus met de discipelen sprekende, zich zelven voor ons heeft overgegeven, Galaten I: 1—4; en dat een ander de eer en de heerlijkheid zoude hebben, die niets voor ons geleden heeft, (van wien zij

uitdrukkelijk verzekeren, dat het ligchaam den discipelen in den mond gereikt onlijdelijk en onsterfelijk geweest is). Daarom wordt er aan het Lam, dat ons met zijn bloed gekocht heeft, uit alle tongen en alle volkeren, in de openbaring heerlijkheid toegezongen, maar de hoer met den gouden beker harer hoererij veroordeeld, waardoor de koningen der aarde dronken zijn geworden en met haar gehoereerd hebben. En Petrus voorzegt dat er in de laatste tijden zijn zullen, die den Heere, die hun gekocht had, verloochenen, Hem beroovende van de eer der vrijkooping die zij eenen anderen toeschrijven.

En kan er wel grooter dwaasheid zijn, dan dat wonderwerk, waarover de engelen zich verwonderen, te verwaarloozen, dat de Zone Gods aan het kruis geworden is eene offerande, en alzoo eene spijze des eeuwigen levens, voor allen, en alleen ook maar voor diegenen, die Hij zich door het geloof inlijft, en eene andere wonderdadige spijs te zoeken in het Avondmaal daar er geen andere kan zijn, die ook zelfs maar eene eenige zonde, de oorzaak des eeuwigen hongers, zoude kunnen wegnemen, behalve deze offerande alleen. Want dit eene wonderwerk, dat God en mensch aan het kruis geofferd is, neemt de zonde der wereld weg, gelijk Johannes de dooper getuigt, zeggende: „Ziet het Lam Gods, dat de „zonden der wereld wegneemt," Johannes I: 29. En Christus wijzende op het wonderwerk in de woestijn, met de woorden: „Gelijk Mozes de slang in de woestijn ver„hoogd heeft," voegt er dit hoogste wonderwerk bij, dat door hetzelve was afgeschaduwd, zeggende: „Alzoo „moet de Zoon des menschen verhoogd worden. Opdat „een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar „het eeuwige leven hebbe. Want alzoo lief heeft God „de wereld gehad, dat Hij Zijnen eeniggeboren Zoon ge„geven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, „niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe," Johannes

III: 14—16. Ja wat meer is, het vleesch van Christus zelf, enkel of volstrekt aangemerkt, is zelfs geene spijze, alleen tot een offer opgeofferd, is het eene spijze, en wel de eenige; want indien het vleesch van Christus schoon het persoonlijk met het Woord vereenigd tot op dezen dag op aarde gewandeld had, voor ons niet geofferd, of eer het geofferd, in den hemel opgevaren was, zoo zoude het onze spijze niet kunnen zijn, omdat het de oorzaak van onzen honger en dorst niet zoude weggenomen hebben, en de genade die door de offerande niet verkregen was, door zijne hemelvaart en verschijning ook niet zoude hebben kunnen bewaren, en alzoo zoude het geen spijze, veel minder eene eeuwige spijze zijn. Daarom spreken de woorden van Christus bij de instelling uitdrukkelijk van het ligchaam, dat tot eene offerande voor ons gegeven is, en Joh. VI: 51, bevestigt Hij, met de discipelen sprekende, hetzelfde dat Hij in het Avondmaal verzekerde, „het brood dat ik „geven zal, is mijn vleesch, hetwelk ik geven zal, voor het leven der wereld.

Het is dan de hoogste zinneloosheid eene andere spijze te zoeken, en indien iemand zelfs hetzelfde vleesch van Christus, maar niet geofferd tot eene spijze wilde stellen, zoo zoude hij tot dezelfde zinneloosheid vervallen; maar hoewel zij zeggen dat het vleesch hetwelk niet geofferd, in het brood dat de discipelen met den mond aten, hetzelfde is met dat vleesch hetwelk aan de tafel zat, en des anderen daags geofferd is, staan wij dit echter niet toe, aangezien het in de drieëenheid zelfs niet waarachtig is te zeggen, de persoon des Vaders is de persoon des Zoons, waar nogtans de hoogste eenheid des wezens is, hoe zoude het dan waar kunnen zijn, dat de persoon die aan de tafel zat en sprak, dezelfde zoude zijn met den persoon in het brood die niet sprak, en aan geen lijden of sterven onderworpen was?

Wij kunnen en moeten wel het vleesch van Christus

in den hemel onlijdelijk en onsterfelijk aanmerken, omdat zijn verheerlijkt ligchaam aan geen lijden of sterven meer onderworpen is, maar dit zoude inderdaad een ander vleesch zijn, dan dat voor ons gestorven is, schoon zij het voor hetzelfde willen gehouden hebben; weg dan met al die droomerijen, die zoo veel van het ware ligchaam van Christus verschillen als een spooksel van een ligchaam dat vleesch en beenen heeft. De Turken en Joden zeggen wel, dat zij geenen anderen God stellen dan den Vader, en nogtans is dit zoo niet, omdat die God hunner verbeelding, de eigenschappen van den Heere God mist, gelijk b. v. de eeuwige generatie de Zoons, want gelijk er nimmer een tijdstip geweest is, waarin de Vader, geen Vader, dat is zonder Zoon zoude geweest zijn, die uit zijn wezen gegenereerd is, zullen wij ons dan, omdat de Turken anders doen, tot hunne verfoeiselen laten vervoeren? En Aäron den schijn niet willende hebben, alsof hij eenen anderen God stelde, riep dien God een feest uit, die hen uit Egypteland uitgevoerd had, en Paulus verzekert dat de Ephezers dewijl zij eertijds zonder Christus waren, toen ook geheel buiten God in de wereld geleefd hadden.

---

§ LXXXVII.

Het andere lid, waardoor ik gesteld heb, dat het ook de grootste zinneloosheid is, eene andere vereeniging met die offerande te zoeken, dan die door den Geest en het geloof geschiedt, is eveneens openbaar, niet alleen uit den aard des Nieuwen Testaments, dat geen andere vereeniging belooft, maar ook uit het woord van Christus zelven: „de Geest is het die levend maakt, het vleesch is „tot niets nut," Johannes VI: 63. Derhalve is de vermen-

ging van Christus vleesch met ons vleesch of de ligchamelijke inneming binnen ons, geen ware vereeniging noch levendmaking, om hetwelk te verstaan zoo zal ik er eene duidelijke verklaring dier plaats bijvoegen.

Het is zeker dat Christus van zijn eigen vleesch spreekt hetwelk wij zagen, en van Zijne eigene Godheid die zij niet zagen, en volgens welke Hij van den hemel was neergedaald, en daarom had Hij zich te voren het levendmakende brood genoemd. Dit nu vast gesteld zijnde, dat Christus van Zijn eigen vleesch en van Zijn eigen Geest, of Godheid spreekt, Romeinen I: 4; 1 Petrus III: 18; en Hebreën IX: 14; zoo volgt dat wij zien wat het zegt: „het vleesch is tot niets nut.” Dat wil namelijk zeggen, het vleesch heeft geen kracht, is niets nut, om zich zelven of om anderen levend te maken, hetwelk uit de tegenstelling blijkt, want als Hij zegt: „de Geest is het die „levend maakt,” sluit Hij bepaald het vleesch daarvan uit; het blijkt dus uit den mond van Christus zelven, dat zijn vleesch geen kracht heeft levend te maken maar dat het de Geest is die levend maakt; ontegenzeggelijk treedt die waarheid op den voorgrond wanneer wij naauwkeurig op des Heeren woorden letten en zien dat, dat „*niet*” in eenen bepaald ontkennenden zin voorkomende, ziet op de kracht om levend te maken. Het vleesch was alleen in zoover nuttig, als het in den dood overgegeven wordt voor het leven der wereld, maar dit is iets anders dan zich zelven, of de wereld levend te maken, hetwelk alleen het werk is van den Geest; gelijk het, in den dood gegeven te worden voor het leven der wereld alleen aan het vleesch eigen is, dat sterven kan, en niet aan de Godheid die onsterfelijk is.

Voorts, dewijl Hij zegt, „mijn vleesch,” wordt door het woordje: „*mijn*” de vereeniging getoond van het vleesch met het Woord, terwijl de Godheid van hare eigene menschheid niet is afgescheiden, want om die menschheid,

weder op te wekken moest de Godheid persoonlijk met dezelve vereenigd blijven. En om ons levend te maken moest datzelfde Woord ons met zijn vleesch vereenigen, opdat wij door diezelfde kracht levend gemaakt worden, door welke Hij zijn eigen vleesch en niet dat eens anderen opwekte; want even als de ziel haar eigen ligchaam levend maakt, zoo ook de geest van Christus, die uit zijne Goddelijke levensvolheid overstort in zijne leden. Maar zoo zeker is het, dat het vleesch van Christus, dat even als elk ander menschelijk ligchaam dood was, en in het graf lag, geene de minste ingeschapene krachten had, om het leven te geven of te verwekken, welke kracht alleen bij het Woord berustte, zoo zeker is het ook, dat het ter onzer levendmaking niet nuttig kan zijn, maar dat het Woord, uit diezelfde levensvolheid waardoor Christus opgewekt is, aan ons die door het geloof met Hem vereenigd zijn het leven mededeelt.

Door het vleesch dat Hij persoonlijk met zich vereenigd heeft, neemt Hij de zonde en den dood weg, die niet zouden weggenomen zijn, indien het niet het vleesch des Zoons Gods, en wel waarachtig gestorven was geweest, opdat zoo, uit dezen dood de waarheid der genoegdoening, en uit deze vereeniging de alles overtreffende waarde, van den prijs der verzoening blijken zoude.

Door den Geest, of de Godheid, die het vleesch ook in den dood met zich vereenigd hield, regtvaardigt Hij wederom openlijk zijn eigen vleesch van de op zich genomen zonden en den dood, door de opwekking uit de dooden; Romeinen I: 4; en IV: 25; en lijft Hij zich alle vleesch dat Hij besloten heeft te regtvaardigen, en levend te maken, door het geloof in, opdat zij in het hoofd gerekend, en geregtvaardigd, het leven zouden ontvangen uit diezelfde bron, waardoor Jezus Christus uit de dooden opgewekt is; dit regt is de geloovigen door den Vader toegewezen, toen Hij Christus gesteld heeft tot den eerstgeborenen uit de dooden.

Gelijk nu het leven alleen is verworven voor hen, voor wien het vleesch van den Zone Gods gegeven is, (namelijk de uitverkorenen uit de geheele wereld, zoo toch moet het woord wereld onder anderen ook Joh. III: 16 in dien zin voorkomend, verstaan worden, en niet gelijk het in Johannes XVII: 9 voorkomt) volgens Gods bestel, zoo doet ook Gods Zoon in geenen anderen dat geschapen eeuwig leven komen, waardoor Hij zijn eigen vleesch heeft opgewekt, dan in diegenen voor wien hetzelve tot eene offerande gegeven is. En zoo worden diegenen alleen het eeuwige leven deelachtig, die dat vleesch eten, en dat bloed drinken, dat is, gelijk Christus het zelf verklaart, die door de kracht des Geestes die levend maakt, het vleesch voor het leven der wereld gegeven ingelijfd worden, om dat leven tot in eeuwigheid te genieten, en dit alles niet uit eenige ingeschapene kracht des vleesches, maar enkel uit Gods genadige gunst en door zijne almagtige kracht, zelfs niet uit kracht der wedergeboorte, omdat die onvolmaakt zijnde, het eeuwige leven voor ons onzeker zoude doen zijn, terwijl Christus wil dat het zeker is; en daarom wijst Hij de genadige gunst van God, als de bron aan van de gave des eeuwigen levens, Joh. III: 16: „Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat hij zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft enz.” Derhalve gelijk de Godheid van Christus hare aangenomen menschheid levend maakte, zoo maakt Hij door diezelfde kracht ons levend die Hij meer dan zich zelven heeft lief gehad, Eph. V: 25, en zoo is er buiten dat vleesch geen leven; ten eerste voor zoover het voor ons geofferd is, ten andere voor zoover het door het geloof toegepast is, Joh. X: 15: „Ik stel mijn leven voor „mijne schapen,” en vs. 28: „Ik geef hun het eeuwige „leven,” en in het geheele 6de Hoofdstuk van Johannes.

§ LXXXVIII.

Tot deze leer der vereeniging door den Geest en door het geloof, behoort ook de leer van Paulus, 1 Corinthe X: 16, 17; van de gemeenschap des bloeds Christi, maar alzoo dat hij er de belofte van de eenige offerande in het algemeen voor allen opgeofferd die Hij geloovig heeft gemaakt of maken zal mede insluit, en daarna de vereeniging met dezelve door den Geest en door het geloof er bijvoegt; daarom maakt hij uitdrukkelijk gewag, eerst van de offerande onder de namen van het ligchaam en het bloed, daarna van de vereeniging met die offerande, zeggende: „één brood is „het, zoo zijn wij velen één ligchaam;” en zoo zegt Paulus ook, Eph. V: 24—27: dat Christus zich voor de gemeente gegeven heeft, opdat Hij ze zich zelve zoude voorstellen; welke geheele gemeenschap men op deze wijze heeft te verstaan.

Vooreerst heeft Hij dit regt, dat wij vleesch van zijn vleesch, en been van zijne beenen zouden zijn, door zijnen dood voor ons verworven, Jesaja LIII: 10: „als zijne „ziel zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zoo zal „Hij zaad zien,” en Hoofdstuk LIV: 17; Galaten IV: 4, 5; en zoo is de kerk, gelijk Augustinus zegt, als het water en bloed uit de geopende zijde van Christus voortgekomen. Derhalve, gelijk God, Eva willende scheppen, een diepen slaap op Adam deed komen, en uit zijne zijde een rib nam, waaruit Hij de vrouw schiep, die tot Adam gebragt, van hem erkend wordt met de woorden: „deze „is ditmaal been van mijne beenen, en vleesch van mijnen „vleesche,” alzoo geeft ook God, zullende in Christus eene gemeente bouwen, Ephezen II: Romeinen V, het vleesch en de beenen van den eersten Adam ontvangen, voor de toekomstige uitverkorene bruid in den dood, opdat daaruit

de bruid met God verzoend te voorschijn zoude komen, welke God als de ribbe zijns Zoons dagelijks naar zijn beeld vernieuwt, totdat hij dezelve gansch heerlijk aan den Zoon overgeve en voorstelle.

Het tweede regt is, omdat de kerk door den dood van Christus uit zijne zijde voortgebragt vernieuwd wordt, opdat zij het ligchaam van Christus gelijkvormig zoude zijn, en dit wel door de verborgene werking des H. Geestes, Eph. II: 5: „toen wij dood waren door de misdaden heeft Hij ons levend „gemaakt met Christus;” om welke reden Christus zijne kerk ook noemt vleesch van zijn vleesch, en been van zijne beenen, Hand. IX: 4: Saul, Saul, „wat vervolgt gij mij,” 1 Cor. 1: 30: „uit hem zijt gij,” Eph. V: 23: „Christus is „de behouder zijns ligchaams,” 1 Cor. XII: 12: „gelijk het „ligchaam één is, en vele leden heeft, en al de leden van „dit éène ligchaam velen zijnde, maar één ligchaam zijn, „alzoo ook Christus.”

De eigenlijke oorzaak dan, waarom wij vleesch van zijn vleesch, en been van zijne beenen zijn, is die niet dat Hij het vleesch van ons vleesch en been van onze beenen in eenigheid zijns persoons aangenomen heeft? Dit is wel noodzakelijk geweest, om eenen tweeden Adam uit te maken, opdat Hij maar een persoon zoude zijn, en opdat het vleesch zelf een werktuig zoude zijn, zonder hetwelk de bruid niet voortgebragt, noch bij Hem gevoegd konde worden; maar deze oorzaak waarvan wij gesproken hebben, is de voortbrenging der kerk zelve, die vleesch zijn van vleesch, en been van zijne beenen zijn moet, want de tweede Adam, moest het vleesch en beenen des eersten aannemen, hoewel zonder zonde, opdat er eene kerk uit dat vleesch van Adam dat in den dood ontsliep, door de hand van God zoude voortgebragt worden, en er een weg zoude zijn tot deze zaligmakende gemeenschap welke bereid wordt door de kracht der Godheid die persoonlijk in dat vleesch woont, de offerande deszelfs waarde geeft, en eene kerk voortbrengt, voor eeuwig met

den Vader verzoend; want Hij heeft zich door den eeuwigen Geest opgeofferd, dat is door de kracht zijner eeuwige Godheid, gelijk Paulus aan de Hebreeën schrijft.

Ten anderen: opdat Hij door diezelfde kracht zijner Godheid, waardoor Hij zijne menschheid heeft opgewekt, de kerk met zich vereenigen, levend en zich gelijkvormig zoude maken, 2 Cor. XV: 45: „De eerste mensch Adam is geworden „tot eene levende ziel, de laatste Adam tot eenen levend- „makenden Geest;" hetwelk buiten twijfel op zijne Godheid ziet, omdat er vers 47 volgt, dat „de tweede mensch is de Heer uit den hemel." Helderen wij dèze gemeenschap door zoodanig eene vergelijking op, als wij vinden, Ephese V: 22—33; en gelijk nu op aarde geen naauwer en inniger vereeniging onder de menschen is dan die het huwelijk daarstelt, zoo is er in het werk der verlossing, geene grootere vereeniging dan die welke tusschen Christus en de kerk plaats heeft, alleen de personele vereeniging met het Woord, en de menschelijke natuur van Christus uitgezonderd, en in de Drieéénheid der personen de eenheid des wezens. Hoe vele menschen er nu ook in de wereld zijn mogen, zoo wordt nogtans van Christus kerk alleen gezegd: Deze is vleesch van Christus vleesch, en been van zijne beenen, want die buiten de kerk zijn, hebben wel de menschelijke natuur met Christus gemeen, maar ontaard in het beeld des duivels, Johannes VIII: 44. Daarom erkent Christus hen niet meer als zijne beelddragers dan Adam de redelooze dieren deed, die hij allen gezien, en namen gegeven hebbende, niet vond dat zij vleesch van zijn vleesch, en been van zijne beenen waren, schoon zij ook uit hetzelfde stof der aarde geformeerd waren.

§ LXXXIX.

Maar dewijl het Pausdom van de betuigde zaak op het allerverste afwijkt, en eenen gruwelijken afgod in den tempel Gods oprigt, zoo willen wij trachten hetzelve een gebit in den onbeschaamden mond te leggen, ter beteugeling van deszelfs razernij. Vooreerst dan hebben de roomschgezinden in hunne mis, noch offerande, noch gemeenschap; geen offerande, omdat alle offers, zoen- of dankoffers waren, een zoenoffer hebben zij in de mis niet, omdat zij dat behoorden te hebben, naar het voorbeeld van Christus, zoo ten opzigte zijner handelingen omtrent den Vader als ten opzigte zijner handelingen omtrent de discipelen; in het eerste opzigt heeft Christus gedankt voor de offerande die Hij zoude opofferen, dat de Vader Hem verwaardigde zich tot een offer voor het leven der wereld te geven, opdat het uit de dankzegging blijken zoude dat het eene vrijwillige offerande was, die Hij aan het kruis zoude volbrengen, derhalve offerde Hij toen geen bloedige offerande op, en bijgevolg veel minder is het werk des mis-priesters een offer. Ook offeren zij geen dankoffer op, omdat zij voor de zaligheid des menschelijken geslachts niet kunnen dankzeggen, wanneer zij hetzelve zoo eerst beginnen te verzoenen, en eene genoegdoening ondernemen voor onverzoende zonden, niet dankende voor de te voren reeds vergevene schuld. Daarenboven hebben zij het brood (alsof zij almagtig waren!) nog niet veranderd in het ligchaam van Christus, (en dat enkel door het uitspreken van eenige latijnsche woorden even als Simon den toovenaar, die meende dat door de oplegging der handen naar der menschen willekeur, de H. Geest gehoorzamen moest! Hand. VIII: 18;) en zoo hebben zij in de dankzegging, noch offer noch prijs hetwelk zij offeren zouden. Eindelijk, erkent God hetgeen den afgoden geofferd

wordt, niet als aan Hem geofferd, veel minder nog neemt Hij de afgoden zelven voor offeranden aan, Jesaja LXVI: 3, 1 Corinthe X: 20. Maar het brood in eenen God veranderd, en alzoo een God uit het brood gemaakt is een afgod, en geen offerande! Ja wat meer is, het is zelfs geen sacrament, omdat geene zaak te gelijk afgod, en sacrament kan zijn, gelijk in de koperen slang te zien is, want toen de Israëlieten dezelve in eenen afgod veranderd en goddelijke eer bewezen hadden, werdt dezelve als een verfoeilijke afgod verbroken; voorts hebben de pausgezinden in de mis ook geene spijze, waaraan zij gemeenschap zouden hebben, ten eerste omdat die spijze alleenlijk eene bloedige offerande is, hoewel zij zeggen dat zij eene onbloedige offerande hebben, die door het eten zekerlijk niet bloedig wordt, dit wordt alleen veroorzaakt door de slagting: ten tweede omdat brood uit koorn geene spijze des eeuwigen levens kan zijn, dewijl het eeuwige levensbrood, noodzakelijk God moet zijn, en uit het koorn geen God wordt; ook moet het uit het zaad van David, en niet uit het zaad des koorns zijn; ten derde: het vleesch geworden Woord moest de zonde, als de oorzaak des hongers wegnemen: dit kan echter niet anders dan door een offer voor ons te worden, en ons met dat offer door den Geest te vereenigen; dit alles nu doet de mis niet, en zoo missen wij de spijze des levens, en hebben in plaats daarvan een vergift der ziel.

---

§ XC.

Thans moeten wij nog de getuigenissen beschouwen die omtrent de betuigde zaak bezig zijn.

Het getuigenis in het Heilige Avondmaal is tweevoudig, één voornaam, het andere hieraan vastgehecht, of minder voornaam. Het voorname is de belofte, in deze woorden

begrepen: *Dat is mijn ligchaam, hetwelk voor u gegeven wordt*, en, *neemt, drinkt allen daaruit, want deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in mijn bloed, hetwelk voor u en voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden;* de minder voorname getuigenissen zijn de zigtbare teekenen die de beloften verzegelen. Dat het hoorbaar getuigenis in het Heilige Avondmaal de belofte der genade is, kan niet in twijfel getrokken worden, want zonder de belofte der genade zou het geen sacrament zijn, en de woorden van Christus zijn duidelijk, als beloovende eene offerande, die voor ons zoude geofferd worden, doch nu geofferd is, zoo ook het Nieuwe Testament, dat bevestigd zoude worden in zijn bloed, hetwelk eenmaal vergoten zijnde, dat bevestigd heeft; ten andere, belooft Hij eene vereeniging met dat offer ten eeuwigen leven, met de woorden: „*dat is het Nieuwe Testament,*" in het getuigenis van Jeremia duidelijk uitgedrukt, en in het bevel om te nemen, te eten, en te drinken, opgesloten; want gelijk in het bevel der besnijdenis, begrepen is de belofte der geestelijke besnijdenis, Deuteronomium XXX: 6; Romeinen II: 28; 26; en IV: 11; en in de verklaring van Christus dat de mensch wedergeboren moet worden, Johannes III: 3—5, de belofte der geestelijke wedergeboorte, of der genadige aanneming tot kinderen, om het offer van Christus, en der vernieuwing des H. Geestes, die ons met dezelve vereenigt, alzoo is ook in het bevel van te nemen, te eten en te drinken, ingesloten eene belofte der vereeniging van Gods zijde door den Geest, en van onze zijde door het geloof, met dat offer.

Wij zeggen nu dat in het bevel om te eten, de belofte der vereeniging begrepen is. Want grooter dwaasheid kan er niet zijn, dan wanneer er over de offerande van Christus gesproken wordt, die de betuigde zaak is, geen overeenkomst toe te laten tusschen het eten van de teekenen, en van de vereeniging der betuigde zaak met ons,

door het geloof; maar de woorden van te eten, en te drinken, op dezelfde wijze zonder overeenkomst te verstaan, als zij verstaan worden wanneer er van het gebruik der heilige teekenen, of zigtbare getuigenissen gesproken wordt; want eten is hier, het brood des Heeren in den mond te ontvangen en in de maag over te brengen, desgelijks ook den wijn; doch de woorden zóó op te vatten van het offer van Christus en zijn vergoten bloed, is onzin, niet ongelijk aan de opvatting van Nicodemus die ten opzigte der geestelijke wedergeboorte vroeg, „hoe een mensch „geboren wordt, nu oud zijnde? „kan hij ook andermaal „in zijner moeders buik ingaan en geboren worden?" Joh. III: 4.

Gelijk wij nu om het offer van Christus, door het geloof en den Heiligen Geest toegepast, onder het gehoor des woords wedergeboren worden, dat is van de oude zondige natuur vrijgesproken, als kinderen Gods tot een nieuw leven opgewekt worden, Johannes III: 14, 15: „En gelijk Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft, alzoo „moet de Zoon des menschen verhoogd worden, opdat een „iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeu„wige leven hebbe," welke woorden de wedergeboorte verklarende, duidelijk spreken van de offerande door de koperen slang te voren afgeschaduwd, en van de toepassing door het geloof, hetwelk de Heil. Geest, die blaast waarheen Hij wil, werkt. —

Alzoo worden wij, om en door dat offer, als eene spijze in dat leven versterkt, wanneer wij door het dagelijks toenemend geloof, meer en meer met hetzelve vereenigd worden, als de eenige oorzaak niet alleen van het begin des geestelijken levens maar ook van den voortgang, en eindelijk van de regtvaardige volmaking tot in alle eeuwigheid, en dewijl het nu met het voedsel op dezelfde wijze gelegen is als met de wedergeboorte, (want het is hetzelfde leven, waarin wij opgevoed moeten worden,

met dat waarin wij wedergeboren zijn,) wie zoude dan verder twijfelen dat de woorden van te eten verstaan moeten worden, van de toepassing door het geloof en den H. Geest, zoodat de kinderen Gods in de gemeenschap die eenmaal door het getuigenis des doops aan hen verzegeld is, door het geloof dagelijks door de kracht des Geestes toenemende wassen, en in die vereeniging bevestigd worden, dat zij het geestelijk en eeuwig leven uit den gekruisten en opgewekten Christus hun hoofd scheppen, totdat zij volkomen met hun hoofd, tot de volmaking, of het vol genot des levens overgebragt worden.

Voorts stellen wij vast, dat de belofte een voornamer getuigenis is, want door de belofte heeft Abraham toen hij nog in de voorhuid was, de regtvaardigheid des geloofs verkregen, om welke te verzegelen er naderhand de besnijdenis is bijgevoegd, Rom. IV : 11; op dezelfde wijze is het met het evangelie en den doop gelegen, 1 Cor. I : 17.

---

§ XCI.

De zigtbare getuigenissen zijn die reeks van plegtigheden door Christus waargenomen, als de breking, overgave, neming, en eting des broods, desgelijks ook de uitdeeling, en drinking van den drinkbeker. Die plegtigheden beloven en vertegenwoordigen ons, het eenmaal volbragte offer en de gedurige vereeniging met hetzelve; want gelijk Christus het brood, en alzoo ook den drinkbeker genomen hebbende dankt, zoo getuigen zekerlijk zijne vorige woorden dat Hij voor onze zaligheid dankt; Luc. XXII : 15: „Ik heb grootelijks begeerd, dit pascha „met u te eten, eer dat ik lijde.” Maar omdat die

zaligheid of voorbijgang van Gods toorn, waarvoor Hij dank zegt, bereid moest worden door de offerande aan het kruis eenmaal te offeren, en die offerande door het geloof en den Geest ons moest medegedeeld worden, zoo vertoont Hij ons hierin de beide deelen der belofte. De opoffering der offerande aan het kruis, vooreerst, daarmede dat Hij het brood afzonderlijk neemt, en den drinkbeker afzonderlijk, waardoor Hij de scheiding des bloeds van zijn ligchaam en alzoo den bloedigen dood vertoont, (en daarom belast Paulus, hen die dit brood eten, en dezen drinkbeker drinken, den dood des Heeren te verkondigen) en zoo vertoont Hij ook door de breking des broods, de verbreking zijns ligchaams, door de uitstorting des wijns, de uitstorting zijns bloeds.

De toepassing der eens gedane offerande door het geloof en den H. Geest tot een gedurig voedsel des eeuwigen levens, betuigt Hij door te bevelen dat wij zouden nemen, eten en drinken, gelijk te voren uit het bevel der besnijdenis getoond is uit Deuteronomium XXX : 6. Want Mozes spreekt daar niet van iets nieuws, gelijk uit het vorige blijkt wanneer Hij zegt: „de Heere uw God zal uw hart besnijden, „en het hart uwes zaads.” Maar hetgeen God door de besnijdenis aan Abraham, en zoo ook aan hen beloofd had, dat brengt Hij hun door het verklaren weder in gedachte en zoo is ook hier in het bevel om te eten en te drinken eene geestelijke belofte opgesloten. In het bevel van Christus om de zigtbare getuigenissen te nemen in welke Hij de belofte van zijne offerande gedrukt heeft, daarmede betuigt Hij dat de offerande van zijn ligchaam en bloed niet voor Hem maar voor ons geschied is, Joh. XVII : 19: „Ik heilige „mij zelven voor hen.” Het bevel om de teekenen te eten en te drinken, geeft te kennen, dat die offerande waarachtig met ons vereenigd en één met ons wordt ten eeuwigen leven, en daarom door den Geest en het geloof, zonder welke het eeuwige leven niet kan bestaan, want de belofte kan ook niet

aangenomen worden, dan door het geloof en in de kracht des H. Geestes, en zelfs niet anders dan van diegenen die te voren zijn wedergeboren, want dengenen voegt de spijze tot het hemelsch leven, en de vermeerdering der gemeenschap, die te voren tot kinderen zijn aangenomen en door het geloof werden wedergeboren.

---

§ XCII.

Op de vraag, waartoe het zigtbaar getuigenis en de belofte noodig was, dient dat hoewel Christus met zijn ligchaam tegenwoordig aan de tafel was, dit echter deels om de discipelen, deels ook om onzentwil noodig was; want noch het gezigt van Christus ligchaam, zoude hun van nut zijn geweest, noch ook de opoffering aan het kruis zelve, zonder de belofte dat het voor hen opgeofferd zoude worden, en zij zouden de toekomende, nog niet opgeofferde offerande zich zelven niet hebben kunnen toepassen dan door het geloof dat op de belofte ziet, hetwelk gelijk het door eene verborgene kracht des Geestes uit de belofte geboren wordt, alzoo ook op die zelfde belofte steunt, daardoor gevoed en onderhouden wordt. Het zien van het ligchaam met hunne oogen, zoude hun geen voordeel aangebragt hebben, maar wel, dat door het geloof te zien aan het kruis geofferd, en door den Geest met hen meer en meer vereenigd, hetwelk uit de natuur des geloofs blijkt, Hebreën X: 1; maar geen van beiden kon door het geloof gezien worden, zonder de belofte. Zij zagen met hunne oogen de zaak die opgeofferd zoude worden, namelijk het ligchaam van den Zone Gods! doch hoe het eene offerande zoude zijn zagen zij nog niet, dit zagen zij eerst des anderen daags aan het kruis, welk gezigt hun geloof, zonder voorafgaande belofte omvergestooten zoude hebben. Daarom

heeft hij hun dezelve met de oogen des geloofs te voren willen doen zien, bekleed met de belofte dat de offerande voor hen zoude geschieden, opdat ook zij dezelve aan het kruis niet zonder vrucht zouden zien, gelijk zoo velen dit gezien hebben.

En nu eenmaal volbragt zijnde, heeft Hij die eenige offerande der zaligheid, met de oogen des geloofs, alle nakomelingen te zien willen geven, opdat zij in het zigtbaar getuigenis niet minder voorzeker zouden vast stellen, dat dezelve voor hèn opgeofferd, en hun door het geloof toegepast is, alsof zij beider ooggetuigen waren, ten einde Hij voor dezelve zoude geprezen worden, en terwijl Hij geprezen wordt, zich meer en meer te genieten geven. Om deze redenen heeft de Heere Christus door deze heilige handelingen, en niet slechts door zijn woord alleen, bevestigd en verzekerd, dat het voor elk geloovige opgeofferd is, opdat zij wederkeerig dit getuigenis als met hunne hand zouden onderschrijven, en zich zoo voor eeuwig aan den Verlosser zouden verbinden, of liever zich verbinden laten.

---

§ XCIII.

Het derde hoofdstuk dat wij voorgesteld hebben is hieruit ook openbaar, namelijk welke de overeenkomst is tusschen het zigtbaar getuigenis en de betuigde zaak. Daarenboven wordt de overeenkomst door Christus zelven, zich noemende: „het brood des levens,” zoo ook: „die dit brood eet zal in „eeuwigheid leven,” en, „het brood dat ik geven zal, is mijn „vleesch, hetwelk ik geven zal voor het leven der wereld,” Joh. VI: 48, 51, 58; duidelijk uitgedrukt, hoewel Hij de teekenen daar metterdaad niet gebruikt, de geheele offerande en haar doel zoude niet treffender en duidelijker kunnen voor oogen gesteld worden, dan door brood en wijn die als spijs

drank ter onderhouding des levens noodzakelijk zijn, en dat wel gebroken, en vergoten; gelijk het ligchaam van Christus niet anders eene spijze der ziel is, dan tot eene offerande geofferd of voor ons verbroken; ook zoude zijn bloed niet anders onze zielen kunnen verkwikken dan uitgestort om onzer zonden wille; hoe zou ook de toepassing dier offerande, gemeenzamer hebben geleerd, het geheugen ingedrukt en verzegeld kunnen worden dan door een zigtbaar en natuurlijk gebruik der getuigenissen van dat gebroken brood, en dien vergoten wijn; want gelijk de mensch die de spijze niet gebruikt daardoor niet gevoed wordt, zoo ook bekomt niemand uit de offerande van Christus het eeuwige leven, dan die door den Geest, en door het geloof met dezelve vereenigd wordt, Joh. VI : 53—57: „Voorwaar, voorwaar, zeg ik ulieden : tenzij dat gij het vleesch „des Zoons des menschen eet, en zijn bloed drinkt, zoo „hebt gij geen leven in u zelven: die mijn vleesch eet, „en mijn bloed drinkt, die heeft het eeuwige leven; en ik „zal hem opwekken ten uitersten dage, want mijn vleesch „is waarlijk spijs, en mijn bloed is waarlijk drank; die „mijn vleesch eet, en mijn bloed drinkt, die blijft in mij, „en ik in hem, gelijkerwijs mij de levende Vader gezonden „heeft, en ik leve door den Vader; alzoo die mij eet, „dezelve zal leven door mij.” Hier wordt ons geleerd dat de opstanding onzer ligchamen ten eeuwigen leven en eeuwige heerlijkheid, uit de vereeniging met Christus door den Geest, en het geloof voortvloeit; en gelijk de eene mensch nu voor den anderen niet kan eten, zoo geschiedt de vereeniging met de offerande voor allen geofferd, omtrent elkeen, door zijn eigen geloof, hetwelk de Heere een iegelijk verleend heeft; door het gebruik nu der getuigenissen aan elkeen bevolen, wordt die vereeniging met allen, en een iegelijk geloovige geleerd en bevestigd, zoo evenwel dat zij allen in eene algemeene weldaad waarvan zij allen deelgenooten zijn tot eén ligchaam vereenigd worden,

waarvan Hij het Hoofd is, opdat er in het ligchaam en de gemeenschap geen scheuring zoude zijn, waardoor de vereeniging met het Hoofd zoude verbroken worden, dewijl Christus met de kerk maar één Christus is, 1 Cor. XII : 12; en Christus niet gedeeld is: 1 Cor. X : 17; en XII : 25—27.

Dat nu de overeenkomst der getuigenissen met de betuigde zaak, even als een schrift de alleronkundigsten leeren, opdat zij zij de beloften der genade, en de onderlinge overeenkomst tusschen God en ons, daarin lezen, en die getuigenissen van wederzijden gebruikende, als met eigene hand onderschrijven, getuigen ook de andere sacramenten, zoo des ouden als des nieuwen verbonds.

Lazen niet de ouden, in de offeranden hunne zonden als geschreven, en de belofte der verzoening in het toekomstig offer van Christus door het geloof, nademaal Hij die het beloofd heeft niet bedriegt, Joh. VI : 6, 7; om welke reden die offers de verzoening der zonden, van God genoemd worden, opdat ook de vervulling dier belofte in Christus daarin zoude gelezen worden, en vast en zeker zoude zijn, van Gods zijde bevestigd als de opoffering en voorbidding voor het volk door den priester geschiedde, van des volks zijde door het leggen der handen op het offerdier, Lev. I : 4; Exod. XXIX : 10; en na het volbragte offerwerk, door het eten van de offerande, gelijk Paulus leert, 1 Cor. 5 : 8; en X : 18. Hoe dus het volk van God zich aan de straffen verbonden heeft, ziet daarvan, Jer. XXXIV : 18; welk schrift, en verzegeling, de Heere bedreigt dat niet krachteloos zijn zal.

Van de overeenkomst des Sabbaths, of der uitwendige rust, met de rust van God, leert het dus het vierde gebod, en de Heere bij Ezech. XX : 12: „Daartoe ook gaf Ik „hen mijne sabbatten, om een teeken te zijn, tusschen mij „en tusschen hen, opdat zij zouden weten, dat Ik de Heere „ben, die hen heilige.” Dus begeert David, ziende op

de overeenkomst der besprengingen en der afwasschingen, die verscheiden waren onder het oude testament, dat de betuigde zaak hem mogt geschonken worden, Ps. LI : 4: „Wasch mij wel van mijne ongeregtigheid, en reinig mij van mijne zonde," vs. 9—12: „Ontzondig mij met ijsop, en „ik zal rein zijn, wasch mij en ik zal witter zijn dan „sneeuw. Doe mij vreugde en blijdschap hooren, dat de „beenderen zich verheugen die gij verbrijzeld hebt; verberg „uw aangezigt van mijne zonden, en delg uit al mijne „ongeregtigheden. Schep mij een rein hart, o God, en ver„nieuw in het binnenste van mij eenen vasten geest."

Naardien nu God Jes. LIV : 13 beloofd had, dat al de kinderen der kerk door Hem zouden geleerd worden, zoo heeft Hij ook deze gemeenzame manier, om de volkeren door de sacramenten te onderwijzen, daartoe willen aanwenden, opdat de eenvoudigheid daarvan den uitverkorenen tot eene groote hulp zoude zijn, die inwendig geleerd worden, Joh. 5 : 45; terwijl intusschen de verworpenen zich des te meer verblinden hoe klaarder de verborgenheden der zaligheid worden voorgesteld, en om hunne eenvoudigheid, dezelve des te eerder verachten, daar zij nogthans door God zijn ingesteld en verordend, om ons te onderwijzen, en op te bouwen, in het allerheiligst geloof in den gekruisten Christus, 1 Cor. I : 18, 27; en II : 2; en XV : 1—4; Exod. XIII : 8, 9.

Daarom zegt Augustinus, dat God ons de sacramenten gegeven heeft, wel weiniger in getal, doch ruimer in beteekenis dan de sacramenten der ouden geweest zijn; in het kort, de overeenkomst der zigtbare getuigenissen met de betuigde zaak wordt niet alleen in die schriftuurplaatsen getoond, die wij hebben bijgebragt, maar voornamelijk wordt de geheele overeenkomst der uitwendige spijze met de offerande van Christus, in het geheele zesde hoofdstuk van Johannes geleerd; welke overeenkomst ook een der voornaamste redenen is, waarom Christus dan eens zijn ligchaam het brood,

en wederom in het Avondmaal, het brood zijn ligchaam noemt.

---

§ XCIV.

Maar zal iemand mogelijk zeggen, om deze reden zoude het paaschlam der Israëlieten hebben moeten behouden worden, omdat het den dood duidelijker voor oogen stelt, dan de breking des broods. Ik antwoord: den toekomstigen dood stelde het duidelijker voor oogen, doch niet alzoo den overwonnen dood, en dewijl Christus zich alzoo in den dood heeft overgegeven, dat Hij dien tevens overwonnen en te niet gedaan heeft, zoo heeft Hij, die alle bloedstorting doet ophouden, geene uitwendige besnijdenis, maar het water des Doops willen gebruiken om te leeren, en van weerszijde getuigenis te geven van onze eeuwige reiniging in zijn bloed dat eenmaal is uitgestort. In het heilig Avondmaal heeft Hij niet de slagting van het paaschlam, en de uitstorting van deszelfs bloed willen gebruiken, om te leeren, dat de éénige dood van het Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt, nog aanstaande is, en alzoo de voorbijgang van Gods toorn, en de eeuwige herstelling ten leven uit de gevangenis des satans van al diegenen die deze offerande door het geloof genieten, maar het gebroken brood, en den vergoten wijn, om te leeren dat de bloedige offerande eenmaal opgeofferd is, waarover de zonde voortaan niet heerscht; en omdat de dood over de eens gedane offerande niet meer heerscht, daarom heeft Hij ook niet gewild dat de dood der beesten in de getuigenissen er meer tusschen zoude komen, dewijl ook de geloovigen niet meer des eeuwigen doods schuldig zijn, nadat de verzoening volbragt is, en hen daarom door een handschrift tot de schuld ook niet wil verbonden hebben, gelijk de Israëlieten

dit waren toen de betaling nog niet werkelijk geschied was, Col. II : 14.

Eindelijk vertegenwoordigt Hij daarom den dood der offerande eenmaal op aarde geofferd, en nu in den hemel gebragt, door het gebroken brood, en den vergoten wijn, opdat wij zoo met een oog des geloofs op den dood aan het kruis zouden zien, en tot de kracht der opstanding, en der gedurige voorbidding zouden doordringen, 1 Petrus III : 21, 22; want het offer zoude ook geen prijs zijn geweest voor het leven der wereld, indien het niet door de kracht zijner Godheid de zonde vernietigd hebbende ten leven was opgestaan, omdat de volharding des doods in de offerande een gewis bewijs zoude zijn geweest, dat de schuld des doods niet weggenomen was, terwijl de opstanding ten leven van het tegendeel getuigt. En zoo stellen ons dan onze zigtbare getuigenissen, eenen zoodanigen dood van Gods Zoon voor oogen, waaruit Hij als overwinnaar weder is opgestaan. In de sacramenten der ouden werd de toekomende dood wel beloofd, maar noch de gewezene betaling werd er te kennen gegeven, noch het licht der opstanding blonk in hetzelve door.

Voorts wordt ons in 's Heeren Avondmaal het waarachtige voor ons gekruiste ligchaam van Christus, en geen geheimzinnig ligchaam gegeven, en de sacramentele wijze van spreken brengt niet mede dat ons een sacramenteel ligchaam beloofd wordt, maar het ware natuurlijke en gekruisigde ligchaam, gelijk er ook door den sacramentelen spreektrant in het teeken der besnijdenis, „de besnijdenis is mijn verbond, om „u te zijn tot een God, en uwen zade na u," een verbond beloofd wordt niet met de besnijdenis, maar met den waren God, en door, en om Hem, de besnijdenis des harten, Deut. XXX: 6; Rom. II: 28, 29; door den sacramentelen spreektrant, Exod. XII: 11: „het Lam is des Heeren „Pascha," (voorbijgang) werd er geen lam beloofd dat voorbij zoude gaan, maar de voorbijgang van den waren God zelve

om den toekomenden dood van het lam Gods, niet van dat voorbeeldige, want het blijkt dat het eene sacramentele wijze van spreken is, waardoor de naam van de betuigde zaak, aan het zigtbaar getuigenis wordt toegeëigend, niet opdat wij in het getuigenis zouden blijven hangen, en het voor de betuigde zaak aannemen, maar omdat de overeenkomst zulk een spreektrant toelaat, om krachtig te leeren, en omdat de zekerheid der betuigde zaak dezelve vereischt, opdat er niet meer aan kan getwijfeld worden, als aan een getuigenis waarop de naam der zaak geschreven staat, hetwelk door de zinnen ontvangen wordt.

---

§ XCV.

Waarom wij ook belijden dat de naam van het ligchaam somtijds niet tot het natuurlijk ligchaam zelf, maar tot deszelfs getuigenis betrokken wordt, hetwelk sommige ouden een sacramenteel ligchaam genoemd hebben, dat is, op een sacramentele wijze, of bij wijze van een getuigenis te verstaan, als wanneer zij zeggen dat het ligchaam des Heeren geschapen is, gezien, gesmaakt, verteerd wordt, enz. zoo verstaan zij dit van het getuigenis, maar daarom stellen zij niet eenige inwoning des onzigtbaren ligchaams in het brood, of eene zakelijke inwoning der Godheid des Woords in hetzelve.

---

§ XCVI.

Daarenboven belijden wij dat de kerk ook het ligchaam van Christus genaamd wordt, maar het verborgene ligchaam van Christus, Epheze V : 32; onder één Hoofd ver-

eenigd, en door eenen Geest levend gemaakt. Wij hebben te voren reeds gezien dat ook deze verborgenheid door de overeenkomst van het éene brood waarvan zij allen genieten, gelijk als voor oogen gesteld en geleerd wordt, 1 Cor. X : 17. Maar dit zal nooit door iemand bewezen worden dat in deze woorden der belofte: *„Dat is mijn ligchaam, „dat voor u gegeven wordt,* de kerk of hare leden verstaan worden, want dan zoude de kerk zich zelve hebben vrijgemaakt, daar nogtans Christus zich voor de gemeente heeft overgegeven; Epheze V : 25; en evenzoo zou in de woorden der belofte. *„Mijn bloed dat voor u vergoten wordt, „tot vergeving der zonden,"* wederom datzelfde verborgene ligchaam moeten verstaan worden, dat ten hoogste ongerijmd zoude zijn.

---

§ XCVII.

Niet zonder reden heb ik deze tegenwerpingen hier tusschen in gevoegd en behandeld, want de satan zoekt wonderlijke schuilhoeken waarin hij zijne leugenen verbergt, om de zuiverste waarheid te verduisteren, hoedanig een ook deze leugen is: wanneer ik het brood eet, dan geloof ik dat ik het ware ligchaam van Christus eet! In dezen schuilhoek ligt eene verwarring van het getuigenis, met de betuigde zaak verborgen, en wordt de geheele overeenkomst weggenomen.

En zoo zoude er zich ligtelijk een zevenhoofdige slang onder deze weinige bladeren verbergen en door den mond in het hart indringen; godvruchtige en voorzigtige menschen moeten de bedriegelijke listigheid haten en verfoeijen als eigen werken des duivels; dit waren ook de bedriegelijke redenen der oude Joden tegen den heiligen Geest: wanneer ik besneden word, dan geloof ik dat God mij genadig is.

Wanneer ik een brandofferande opgeofferd heb, dan geloof ik dat God met mij verzoend is, gelijk de hoer bij Salomo zeide: „*Ik heb heden dankofferen opgeofferd, kom tot* „*mij.*" En de Joden die op de besnijdenis steunden maar zich aan Christus ergerden, zeiden: „*wij hebben Abraham* „*tot eenen Vader, wij zijn niet geboren uit hoererij.*" Maar Christus, zich met hunne drogredenen niet ophoudende zegt: „*Gij zijt uit den Vader den duivel.*" En de Schrift zegt: O gij onbesnedenen van hart en ooren, Handelingen VII : 51; even als of zij zeide: het is niet alzoo, dat gij wanneer gij naar het ligchaam besneden zijt, dan ook van hart besneden zijt, en Jezaja LXVI : 3: „wie een lam offert, „breekt eenen hond den hals;" alsof er stond, dat is niet den waren God met u te verzoenen, maar veeleer te bespotten. Hieraan gelijk, is de drogrede: Als ik het brood ontvang, dan geloof ik, dat ik het ligchaam van Christus ontvang; beiden dwaalt van het oogmerk der sacramenten af; want het oogmerk der sacramenten of der zigtbare getuigenissen is niet, dat wij in dezelven zouden hangen blijven, maar dat zij ons geloof op de beloften der offerande van Christus, als op de betuigde zaak, zouden rigten, derhalve moesten de Joden gezegd hebben; als ik besneden wordt, zoo moet ik gelooven, dat ik om het toekomend gezegende zaad, dat een vloek voor ons zal worden aan het kruis, Gal. III : 13, 14, 1 Petrus II : 24, uit genade geregtvaardigd, en vernieuwd worde, hetwelk de besnijdenis des harten is; als ik een lam offer, dan geloof ik, dat ik door en om de toekomende offerande des Zoons Gods, door God aangenomen word, niet om het offer des lams, schoon het ook den naam der verzoening draagt, welke benaming juist mijn hart naar iets hoogers henenwijst, Hebr. IX : 10.

Als ik het brood des Heeren eet, en zijnen drinkbeker drink, dan geloof ik de belofte van Christus, niet dat ik zijn ligchaam met den mond eet, en mij daarom de zonden vergeven worden, maar dat de ware Christus,

die bij het Avondmaal met zijne jongeren sprak, zijn ligchaam voor mij tot eene offerande gegeven, mijne zonden, en mijnen vloek, opdat zijn waarachtig, en op geen ander ligchaam genomen heeft, en dat Hij mij met zich vereenigt door het geloof en door zijnen Geest, als een lidmaat met het hoofd tot het eeuwige leven. Dit zoude zijn opregt met Christus te handelen, en niet op de wijze der Joden, die op de uitwendige besnijdenis en de offeranden roemende, van Christus offerande en de vereeniging met dezelve vreemd waren.

---

§ XCVIII.

Thans volgt het vierde Hoofdstuk, behelzende de vereeniging tusschen het getuigenis, en de betuigde zaak, en wel eerstelijk tusschen het hoorbaar getuigenis of de belofte, en de offerande van Christus aan het kruis voor ons geofferd, en de gemeenschap met dezelve. Deze vereeniging tusschen het getuigenis, en de betuigde zaak is in alles getrouw en waarachtig, even als de natuur desgenen die het belooft, Rom. III : 4, 7, want de waarachtige natuur van Hem die het belooft, voegt de beloofde zaken met de woorden te zamen, doch alzoo gelijk Hij het beloofd heeft, of gelijk Hij zijnen zin in de woorden verklaard heeft, hetwelk het eenigste werk der woorden is, getuigenis te geven van den zin des sprekers.

De band dan die er tusschen het getuigenis des woords, of de sacramenteele belofte uit Gods mond voortgekomen en tusschen de beloofde zaken, van dezelve te volbrengen, plaats heeft, is de waarachtige natuur van God, welke de zaken met het getuigenis des woords alzoo vereenigt gelijk als vastgesteld is.

Zeker een allervaste band, vaster dan het kunstwerk

des hemels en der aarde, en op geenerlei wijze te leur stellende. Maar er heeft geen band van verpligting plaats om zaken te volbrengen, waarover men naar het getuigenis des woords niet is overeengekomen. God is van de verbindtenis ontslagen wanneer de betuigde zaak anders versierd wordt, als die Hij zelf met zijn woord vereenigd heeft, dat is, aangaande welke Hij getuigenis heeft gegeven; maar ook wordt de waarachtige natuur Gods, niet tot onderdanigheid gebragt, dat Hij der menschen leugenen voor zijne waarheid zoude erkennen, want dat is God aan menschelijke dwalingen te onderwerpen, God te verzoeken, gelijk dit uit de Handelingen der Apostelen blijkt, en Gods naam ijdelijk te gebruiken, hetwelk God niet ongestraft zal laten, Hand. XV : 10.

Het belovend getuigenis des woords dan, en de offerande zijn derwijze vereenigd dat de offerande, zoo als het getuigenis zegt, zeker éénmaal zoude geofferd worden, doch nu bepaald geofferd is, en dat de discipelen en wij met hen, de beloofde vereeniging met die offerande door het geloof en den Heiligen Geest, voorzeker ontvangen, gelijk het woord getuigt, naardien de waarheid eene overeenkomst is van het getuigenis, met de zaak; en zoo zijn dan in de waarheid van God die het belooft en geeft, vereenigd het getuigenis, en de betuigde zaak, zoodat Hij in het volbrengen van de zaak niets verschilt van het getuigenis waardoor Hij hetzelve beloofd heeft, omdat God noodzakelijk zich zelven altijd gelijk is.

Voorts staat dit altijd vast dat de belofte, en de beloofde zaken, door de waarheid Gods vereenigd worden, en dat de vervulling op die wijze volgt als vastgesteld is, volgens den aard van het verbond, en niet tegen deszelfs aard, veel minder nog, tegen de natuur van God, die het verbond maakt, hetwelk zelfs in menschelijke verbonden niet zoude gelden, om die tegen de goede zeden, en de wettige orde der dingen, door God gesteld,

omver te werpen, tot welker instandhouding de wetten dienen moeten.

---

§ XCIX.

Wat nu de zigtbare getuigenissen betreft, deze zijn zegelen der beloften van de eenige offerande des ligchaams Christi voor elken geloovigen, en tevens ook van de toepassing daarvan door het geloof in den Heiligen Geest, en alzoo des onderlingen genade–verbonds. Dewijl nu die belofte omtrent de offerande des ligchaams en bloeds Christi gerigt is, zoo moeten ook de gebruikte zegelen daar de belofte op geschreven is, omtrent dezelve gerigt zijn. En alzoo getuigt de uitwendige handeling der breking des broods, en de uitdeeling des drinkbekers van de belofte, dat Christus zijn ligchaam en bloed, voor alle geloovigen heeft opgeofferd opdat de hemelsche Vader nooit op onze personen toorne, Jezaja LIII en LIV; en dat Hij ons met zich vereenige ten eeuwigen leven, naar de Godspraak, „de Heere, uw „maker, is uw man,” en tevens geeft deze plegtigheid getuigenis van den pligt der bondgenooten om Christus voor de ontvangene weldáden te verheerlijken, aan wien zij alles te danken hebben, terwijl de beloofde vermeerdering der gemeenschap en de toekomende geheele vervulling van alle beloften Gods, door het geloof moet omhelsd, en hopend ingewacht worden; leeft nu de Christen niet alzoo, dan laadt hij de schuld op zich van het ligchaam en bloed des Heeren smaadheid aangedaan te hebben.

En zoo zijn dan die handelingen zegelen van de onderlinge bondgenootschap tusschen God en ons; de verbindende kracht der sacramenten nu moet de kerk naarstig voorgehouden worden, om het geloof en de bekeering op te wekken, en de menschen moeten onderwezen worden waartoe zij

verpligt zijn, en welke de straffen zijn die zij zich door moedwillige of onbedachtzame overtreding of verwaarloozing op den hals halen.

---

§ C.

Wat maakt dan deze elementen, dus gebruikt, tot zegelen of zigtbare getuigenissen, en welk is de oorzaak van derzelver vereeniging met de belofte? Ik antwoord: de wil, of de instelling Gods, die dezelve bij de belofte gevoegd heeft, opdat zij de zaken in de belofte begrepen, verzegelen zouden. Want God, die nog van den hemel door het werk der bediening tot ons spreekt, Hebreën XII : 25; rigt de belofte tot ons, en hecht tevens het brood aan de belofte, en maakt dat het gebroken en gebruikte brood bij de belofte gevoegd, door de belofte die zich tot in den hemel uitstrekt, van waar het ons wordt toegereikt, hetzelfde eenmaal opgeofferde ligchaam, en voor ons verschijnende in den hemel, volgens den wil van den spreker met zich vereenigd heeft, niet ten opzigte van de plaats, maar ten opzigte van de zekere instelling. Ik zeg niet slechts brood, maar dat brood gebroken en gebruikt, om deze reden: dewijl de belofte niet tot ons gerigt wordt, zonder, maar met het bevel, zoo zien wij hieruit, dat niet alleen de wil van Gods belofte, maar te gelijk ook van zijn bevel, maakt dat die zigtbare handeling een getuigenis is van het onderling verbond tusschen God en ons, want het is even alsof Christus zeide: naardien ik ulieden beloof dat ik mijn ligchaam en bloed tot eene offerande voor u zal geven, opdat gij door den Geest met hetzelve vereenigd zoudt leven, en van deze mijne belofte ulieden door dit gebruik getuigenis geef, zoo beveel ik u juist daarom, dat gij deze belofte door het geloof omhelsd en aangenomen hebbende, deze

plegtigheid tot mijner gedachtenis zoudt houden, en deze getuigenissen tot versterking uws geloofs, en door hetzelve tot vermeerdering der vereeniging met de eenmaal gedane offerande, gelijk dezelve u door mij gegeven worden, gebruiken.

Dit nu geschiedt wanneer de instelling zelve in den naam van den Zone Gods door de kerk gehouden wordt, want onder en door derzelver getrouwe en naauwgezette bediening spreekt de Zone Gods, ook nog heden ten dage tot de kerk, en wil dat zij verstaan zal wat Hij spreekt, opdat zij in de kennis, en in het geloof in Christus, zoude opwassen en toenemen. Wij zien dan alzoo welke vereeniging deze uitwendige handeling, of deze zigtbare gebruikte getuigenissen hebben met de belofte van de eenige offerande voor ons geofferd, en van de toepassing daarvan door het geloof en den Heiligen Geest, zekerlijk eene zoodanige die geheel van Gods instelling en wil afhangt; namelijk dat Christus niet slechts dit brood, en dezen wijn, maar deze gansche uitwendige en zigtbare handelingen, tot dit doel bestemd en bevolen heeft, om ons alzoo de verzoening als het ware niet alleen zigtbaar voor oogen te stellen, maar er ook door het bijdoen van het bevel, de wijze mede bijvoegt, waardoor deszelfs genot, door ons begrepen zoude worden, namelijk om de beloofde zaak door het geloof aan te grijpen en te bezitten.

De wijze evenwel waardoor wij in het genot en bezit dezer offerande komen, is geen wettische voorwaarde, omdat dezelve niet door onze eigene krachten geoefend wordt, en God eigentlijk zelf in ons werkt, datgeen wat Hij beveelt; en daarom zoude het, indien het een voorwaarde genoemd moet worden, eene Evangelische voorwaarde zijn. Overmits dan de belofte onder eene evangelische voorwaarde wordt voorgesteld, op die wijze, dat zij door het geloof aangenomen wordt, en daarom den

ongeloovigen ijdel zijn, dewijl zij dezelven door het geloof niet aannemen, zoo verzekeren ook de zegelen der belofte dengenen die de beloften te niet doen, niets dan eene regtvaardige veroordeeling, in het verbond begrepen, dat zij bezworen hebben bijaldien zij bedriegelijk handelen.

---

§ CI.

Gelijk dan nu die handeling, een getuigenis is van het onderling verbond tusschen God en ons, zoo is het zeker, dat, als het gebroken brood, met de bijgevoegde belofte en bevel, niet overeenkomstig de instelling van Christus wordt uitgereikt en aangenomen, er geen getuigenis van bondgenootschap is, dewijl het gebruik bestaat in de belofte en het daarmede zamengevoegde bevel; zoo zijn er als de belofte noch tot zekere personen gerigt wordt noch het bevel, wederom als er ook diegenen niet zijn die de belofte hooren, en de teekenen naar zijn bevel gebruiken, gewisselijk geen sacramenten, tenzij wij sacramenten willen versieren die geen handelingen zouden zijn, hetwelk echter de aard is, van al de sacramenten, maar zaken die van de goddelijke beloften en het bevel afgescheiden zouden zijn, en evenwel eene ingeslotene kracht hebben om levend te maken, hetwelk ongerijmd is, want de kracht om levend te maken wordt in de heilige menschen zelven niet ingestort, ja zelfs niet in het vleesch van Christus zelven, veel minder nog in het brood en den wijn; want dat het vleesch van Christus levendmakende is, zulks is het niet door eene ingestorte kracht, maar door zijne eigene Godheid die persoonlijk met de menschheid vereenigd is, en juist deze vereeniging geeft aan de offerande van Christus eene waarde, dat het de prijs kan zijn voor het leven der we-

reld, en deelt ook de Hem ingelijfden, datzelfde leven mede, waardoor Hij zijne aangenomen menschheid heeft opgewekt.

Hij doet dan wel, die het vleesch geworden Woord aanbidt aan de regterhand des Vaders in den hemel, werwaarts zijn vleesch, de eigene tempel zijner godheid gebragt is, waarhenen zich ook', namelijk in den hemel zelven, de belofte in het Heilige Avondmaal uitstrekt, want gelijk God persoonlijk in dien tempel wonende, in denzelven en met denzelven vereenigd wil aangebeden worden, alzoo is het ook niet geoorloofd dat Hij buiten dien tempel aangebeden worde, Joh. II : 19—21; Luc. XXIV : 51, 52; 1 Thess. I : 9, 10; Col. II : 6; Col. III : 1, 2.

---

§ CII.

Wij zeggen nu volgens de schriften, dat alle heiliging der teekenen, dat is derzelver afzondering van de gemeene dingen, tot een heilig gebruik om zigtbare getuigenissen te zijn der genade Gods in den gekruisten Christus beloofd, van Gods instelling tot dat gebruik afhangen en niet eenige hoedanigheid in de teekenen gedrukt is, om door de ingeschapene kracht en hoedanigheid te werken, of die ook nog na de handelingen zouden overig blijven, en daarom bewaard zouden moeten worden, hetwelk uit den doop bevestigd kan worden, waar noch de Heilige Geest, noch de hartreinigende kracht in het water besloten is, noch na de besprenging het water dat overig is, in waarheid de doop genoemd wordt; op dezelfde wijze is het met het Heilige Avondmaal gelegen, want het is niet minder eene heilige handeling als de doop; en daarom als de handeling ophoudt, zoo houden ook die elementen die tot dezelve gebruikt worden op sacramenten te zijn; want is het een zekere

regel, dat de teekenen der sacramenten buiten het gebruik geen sacramenten zijn, maar als wij die volgens de instelling des Heeren gebruiken, zoo zijn zij sacramenten ook dengenen die dezelve misbruiken, doch dan verzegelen zij eigentlijk maar het eene deel der verbond–bevestiging, namelijk, dit, dat zij, wanneer zij bedriegelijk handelen, eene regtvaardige vervloeking onderworpen zijn, want het geloof van den gebruiker, maakt het zegel of getuigenis Gods niet heilig, maar de wil van God, in de instelling uitgedrukt en verklaard; zelfs kan des menschen ontrouw niet beletten, dat het een zegel zoude zijn van het onderling verbond tusschen God, en dengenen die het gebruikt, schoon Hij zich ook door deszelfs misbruik strafschuldig maakt, Jerem. XXXIV : 18, 16; dit verandert den aard van een sacrament niet, dat het van de genade niet zoude getuigen; gelijk verder nog blijken zal.

---

§ CIII.

Dat de zigtbare getuigenissen in het gebruik des Heiligen Avondmaals niet van de beloften afgescheiden ontvangen worden, is zoo zeker, dat ook de geveinsden bij het Avondmaal een brood eten dat aan de beloften is vastgehecht, en daarom worden zij schuldig aan het ligchaam van Christus hun in de beloften aangeboden, maar door hen verworpen en veracht, 1 Cor. XI : 28, 29.

Want gelijk het geloof van den gebruiker het sacrament niet maakt, zoo kan ook de ontrouw van den misbruiker niet maken dat een sacrament van natuur geen sacrament of getuigenis zoude zijn van het onderling verbond, schoon zij dit ook als een getuigenis tegen zich zelven misbruiken 1 Corinthe X : 21; gelijk de geveinsden juist dan het verst van den Heere afwijken, wanneer zij den schijn aannemen

zeer nabij Hem te zijn, misbruikende zijnen heiligen Naam!

Dit alles ligt nu duidelijk in 's Heeren woorden opgesloten, want wanneer Christus zegt: *neemt, eet, dat is mijn ligchaam, dat voor u gegeven wordt*, zoo kan zeker niemand het brood bij zoo groot eene belofte gevoegd gebruiken, of hij geeft door het gebruik getuigenis van de toestemming zijns geloofs in de beloften, waaraan het door God gehecht is, hetzij hij dit doet met een ongeveinsd, of met een geveinsd geloof, 2 Tim. I : 5; deze gewichtige waarheid houdt de Heere Christus in de woorden der instelling een iegelijk voor, opdat hij weten zoude, dat de mensch van dit brood niet kan eten, of hij betuigt metterdaad de toestemming zijns geloofs aan de beloften, die als een goddelijk zegel op dit brood gedrukt is, niet dubbelzinnig of twijfelachtig, maar duidelijk, eenvoudig en krachtig, dewijl het brood ons door God, die niet liegen kan, ten waarachtig teeken en onderpand gegeven is, der zaak die het afbeeldt; en alzoo is het onbetwistbaar zeker dat hij die in dezen bedriegelijk handelt, zich Gods ontzettende straffen op den hals haalt, en de beloofde zaken daarentegen aan de geloovigen volbragt worden, dewijl het goddelijk getuigenis deszelfs aard en wezen niet verandert om de trouweloosheid van den misbruiker.

Want als een geveinsde of ongeloovige de beloften niet aanneemt, hoewel hij deel heeft aan het brood, waaraan de beloften des Heeren zijn vast gemaakt, geschiedt dit daarom, omdat het de aard der genadebelofte is, dat zij niet dan door het geloof kan aangenomen worden, Rom. IV : 11, 12; van welk eenig en volstrekt noodzakelijk tusschenkomend middel om aan de beteekende zaken deel te hebben alleen de geveinsden verstoken zijn.

Op dezelfde wijze is het ook met den drinkbeker gelegen, welken niemand kan gebruiken of hij geeft getuigenis van de toestemming zijns geloofs aan de belofte: „*Dat is* „*het nieuwe testament in mijn bloed.*” Wie nu de belofte des nieuwen testaments niet gelooft, bevestigd door den dood

dood van Gods Zoon, dat God namelijk zijne zonden niet meer wil gedenken, en zijne wetten in de harten wil schrijven, en dit niet van ganscher harte begeert, Mattheus V : 6, die wordt schuldig eigenlijk niet aan den wijn, maar wegens de bijgevoegde belofte, aan het door ongeloof veracht en verworpen bloed van Christus, 1 Corinthe XI : 28, 29. Dit brengt den godvruchtigen eenen grooten troost toe, dat God het gebruik van dit brood en van dezen wijn, derwijze aan de beloften heeft vast gemaakt, dat zij in het gebruik niet van elkander kunnen gescheiden worden; want daardoor zijn zij volgens de Goddelijke instelling zeker, dat de betuigde of de beloofde zaken, den geloovigen niet minder zeker dan de beloften en zigtbare getuigenissen, door God zullen gegeven worden, aangezien de geveinsden die teekenen, schoon ook ter kwader trouw, niet gebruiken dan met het doel, om zich voor bezitters van Christus ligchaam uit te geven, en alzoo liegende en bedriegende maken zij zich schuldig, omdat de bezitting ter kwader trouw ondernomen is aan valschheid en schending des testaments, zich als erfgenamen gedragende, door een heiligschennend misbruik van het zegel des testaments, den grenspaal der hemelsche erfenis verplaatst hebbende in eenen vreemden akker.

---

§ CIV.

Ook de offerande des ligchaams en bloeds Christus in het Heilige Avondmaal waarlijk ontvangen, is niet van de beloften afgescheiden. Want naardien het ligchaam van Christus in het Avondmaal aan tafel zat, en niet anders gegeven werd, dan besloten in deze belofte, dat het voor de apostelen en voor ons tot eene offerande, die door het geloof en den H. Geest met ons vereenigd moet worden, zoude gegeven worden, zoo is het zeker dat de apostelen dit ligchaam

van Christus zonder de beloften niet hadden kunnen ontvangen. Want bijaldien Christus het genomene brood gelast had te eten, zonder een woord der belofte er bij te doen, zouden zij wel des broods en wijns deelachtig zijn geworden, maar geenszins de offerande des ligchaams en bloeds Christus, en schoon zijn ligchaam voor hen zigtbaar en tegenwoordig was, het echter eene offerande voor hen zoude zijn, en zij met hetzelve vereenigd zouden worden, op dit denkbeeld zouden zij zonder de belofte nimmer gekomen zijn. En gelijk de offerande des ligchaams en bloeds Christi in het Avondmaal niet kan afgescheiden worden van de belofte, alzoo kan zij ook niet aangenomen worden, dan in de belofte door het geloof, omdat het de aard des waren regtvaardigmakenden geloofs is, dat het met beide de oogen op de belofte der genade ziet, en daarop steunt, Romeinen IV : 24, 25; en ook omdat het de aard der beloofde zaken is, dat zij niet dan door het geloof in de beloften door de kracht des Heiligen Geestes, kunnen aangenomen worden; want de offerande in het eerste Avondmaal nog niet geofferd zijnde, kon gewisselijk niet anders aangenomen worden, dan in het woord der belofte, terwijl de Heilige Geest dezelve aan de harten verzegelde. En naardien de aard der beloofde zaken ook nog dezelfde is, dat de offerande ook zelfs nu niet meer in het brood opgeofferd wordt, dan in het eerste Avondmaal, maar de belofte des evangeliums wordt door de bediening des woords en der sacramenten tot ons gebragt dat zij eenmaal voor ons aan het kruis geofferd, en in onzen naam in den hemel gebragt is, en het vleeschgeworden Woord ons van daar met zich vereenigt door zijnen Geest en door het geloof, zoo kan zij zekerlijk ook zelfs nu, door geen ander middel, dan door het geloof aangenomen worden, aangezien de belofte ons op de aangebragte offerande wijst. Hier komt nog deze aard der beloofde zaak bij, dat gelijk aan de apostelen de offerande beloofd werd, die voor hen gegeven zoude worden, welke gave in het hemelsch heiligdom

moest gebragt worden, alzoo ook diezelfde belofte ons op die gave wijst, die eenmaal voor ons aan het kruis gegeven, en nu in den hemel gebragt is, om voor ons te verschijnen, welke voorwaarde der beloofde offerande, dat dezelve in het eerste Avondmaal wel beloofd werd als in den hemel, dat heiligdom niet met handen gemaakt, gebragt moetende worden, maar nu gebragt is, en aldaar blijft, Handelingen III : 18, 21, zeker geen andere dan de toepassing des geloofs, door de geest van Christus toelaat; hierop doelen ook de woorden des Heeren, Johannes VI : 62. „Wat zoude „het dan zijn, zoo gij den Zoon des menschen zaagt opvaren „daar hij te voren was," gelijk ook Athanasius die woorden verstaan heeft.

Hieruit blijkt dat de offerande van Christus ligchaam en bloed, in het Heilig Avondmaal van de beloften niet kan afgescheiden, noch aangenomen worden, dan door het geloof; dit blijkt ook uit den aard van het ware regtvaardigmakende geloof, welks voorwerp de belofte is, uit de natuur van de belofte zelve, en en uit de natuur en voorwaarde der dingen door Christus in het Avondmaal beloofd.

§ CV.

Thans willen wij nog kortelijk de vruchten des Heiligen Avondmaals beschouwen; de eerste instelling bestond uit twee voorname handelingen, de eene omtrent den Vader, de andere omtrent de discipelen; zoo willen wij ook de vruchten verdeelen.

De eerste vrucht dan is, dat door deszelfs wettig gebruik Christus op het hoogst geëerd wordt als God geopenbaard in het vleesch, die voor ons geleden heeft, gekruist, gestorven, opgewekt, en aan de regterhand Gods verhoogd is, welk werk der verlossing, het werk der schep-

ping in kracht en waarde oneindig te boven gaat; want des menschen eerste schepping heeft aan het Woord niet gekost zijnen dood in het vleesch, ook was de eerste schepping niet gepaard met de gave der volharding gelijk deze tweede, voor welke wij door het getuigenis des Doops dank zeggen; en terwijl Hij geëerd wordt, zoo wordt de ware kennis en dienst Gods, op de nakomelingschap overgebragt, door de verkondiging van zijnen dood totdat Hij komt, Exodus XII en XIII; 1 Corinthe XI : 26; gelijk nu de eere, ons door Christus bevolen, de heerlijkheid van Christus als Verlosser in het licht stelt, zoo zoude het de grootste schanddaad zijn, deze eere elders over te brengen, want zij behelst de hoogste aanbidding van den Heere geopenbaard in het vleesch, waardoor de geloovigen in hunne conscientiën, en voor de engelen erkennen, dat zij niet alleen minder dan een stofje zouden zijn, zonder deze weldaad der verlossing en herschepping, maar dat het hun dan beter ware nooit geboren te zijn geweest, dan verdrukt onder de dwingelandij des satans, Psalm XLV : 12; van welke eer en aanbidding het ook een deel is, dat de conscientie zich aan al zijne bevelen onderwerpt; niets is er ook onredelijker, dan dat God ons tot zulk eenen duren prijs, Handelingen XX : 28, zoude verlost hebben, en evenwel de eer die Hem daarvoor alleen toekomt, aan de afgoden zoude gegeven worden, hoedanig een de mis is, en alles wat daaraan grenst.

---

§ CVI.

De andere vrucht van dit eerste deel des heiligen Avondmaals is, dat wij dankende ons geloof oefenen door het gedenkteeken van onze verlossing, namelijk de teekenen der eenige offerande, aan den eeuwigen Vader voor te stellen, opdat Hij dezelven ziende, den dood zijns Zoons op

aarde zoude gedenken, waardoor het eeuwige verbond der genade bevestigd is, Exodus XII : 13; Genesis IX : 14—16; terwijl wij nog den eenen voet in het Egypte dezer wereld hebben.

---

§ CVII.

Wat de tweede handeling aangaat, zoo is de vrucht des heiligen Avondmaals de versterking des geloofs, en tevens de vermeerdering der gemeenschap met den gekruisten Christus; waaruit de bevestiging der onderlinge liefde tusschen de leden voortvloeit, want als Christus het getuigenis van zijn ligchaam en bloed, gehecht aan de belofte des eeuwigen verbonds, door zijnen dood bevestigd ons door den dienaar toereikt, zoo getuigt Hij dat de hemelsche Vader ook nog aan het beloofde verbond gedachtig is; en getuigende versterkt Hij ons geloof door de kracht zijns geestes, en door dezelve verleent Hij ons vermeerdering der gemeenschap met Christus, die voor ons gekruist is en bidt, en alzoo vervult Hij door zijnen Geest metterdaad in ons hetgeen Hij van buiten door woorden en zigtbare getuigenissen belooft; 1 Cor. X : 16, 17; 1 Cor. XII : 13; 1 Joh. II : 10, 11, 13. Eindelijk wordt de hoop versterkt om de volkomene vervulling der gemeenschap met Christus, in zijne andere toekomst met een vrolijk gemoed te verwachten, 1 Cor. XI : 26; Gal. I : 4; 1 Thess. I : 10; Joh. VI : 39, 40, 54.

---

§ CVIII.

En gelijk Christus deze allervoortreffelijkste vruchten in de geloovigen voortbrengt, gelijk de belofte luidt,

namelijk eene vermeerdering, en eindelijk eene vervulling met den waren Christus, alzoo berooven zich diegenen, welke buiten zijne beloften tot eenen valschen afwijken, van deze allen, omdat zij nergens dan in den waren Christus gevonden worden, en daarentegen wikkelen zij zich in al die straffen, die in Gods woord beschreven zijn tegen diegenen, die valsche goden versieren en voorstaan, Deut. XXVII : 15.

---

§ CIX.

Voorts berooven zich ook diegenen, welke drijven dat zij de belofte van den waren Christus alleen gelooven, en nogtans het bevel niet gehoorzamen, maar verachten, van de beloofde vermeerdering der gemeenschap met den waren Christus, en verwerpen bijaldien zij in de verachting volharden, de gemeenschap ten eenenmale; want daarom heeft Hij in het Heilig Avondmaal eene zigtbare plegtigheid aan de belofte des verbonds willen hechten, en dezelve ons aanbevolen, met de belofte der gemeenschap aan de offerande, daarop gegraveerd, ten einde niemand zoude kunnen zeggen: ik zal geestelijk het vleesch en bloed des Heeren eten en genieten, en alle die vruchten verkrijgen, schoon ik Hem noch door deze plegtigheid verheerlijk, noch door de zigtbare getuigenissen volgens zijn bevel deelachtig worde. Geenszins, zegt de Heere, want derwijze zijn toch het bevel en de beloften vereenigd, in de prediking des woords zoo wel, als in de bediening der sacramenten, dat niemand de beloofde zaken deelachtig wordt, die het getuigenis veracht, gelijk er ten aanzien van den Doop, niemand voor een lidmaat van Christus gerekend moet worden, zoo lang hij den Doop veracht, en ten aanzien van het Avondmaal niemand, de vermeerdering der gemeenschap des ligchaams en bloeds Christi deelachtig is, die het gebruik des Heiligen Avondmaals veracht, of die met eene plegtige dankzegging

van dit brood niet wil eten en van dezen drinkbeker weigert te drinken; eindelijk, belofte en bevel zijn zoodanig vereenigd, dat niemand in het verbond te rekenen is, die deszelfs zigtbare getuigenissen veracht, welks gebruik door God bevolen is. God heeft zich wel niet alzoo aan de sacramenten gebonden, dat Hij ook zonder dezelven het verbond niet zoude kunnen oprigten, of krachtiglijk roepen, gelijk de moordenaar aan het kruis. (Hier van daan dat onderscheid bij de ouden, de Doop des Geestes, des bloeds en des waters).

Maar Hij heeft er ons aan gebonden, zoo dat niemand dezelve kan verachten, of hij veracht daardoor het verbond zelf; want de verachting van het bevel valt weer op de majesteit Gods, en sleept eene verachting der belofte met zich, omdat de belofte wordt aangeboden, mits er aan het bevel gehoorzaamd worde, hetwelk hardnekkig verworpen wordende, zoo wordt daarmede ook de belofte verworpen.

Gelijk dan Christus door het gebruik des Heiligen Avondmaals deze vruchten in ons werkt, (want het Avondmaal is om den mensch, niet om het brood ingesteld), omdat Hij zulks beloofd heeft, alzoo moet men ook toezien, dat het bevel niet veracht worde, omdat het God behaagt deze hulpmiddelen te gebruiken, terwijl echter de kracht niet in de hulpmiddelen is overgestort, maar van Hem alleen voortkomt, uit Wien, door Wien en tot Wien alle dingen zijn, Amen.

EINDE.

BLADWIJZER

DER

VOORNAAMSTE ZAKEN.

A.

ADAM, is een voorbeeld van Christus 263

AANBIDDING, in het eerste gebod geboden 356. Wat is *ibid.* Wat er onder begrepen is 357. Mag geen schepsel bewezen worden . . . . *ibid.*

AANNEMING tot kinderen is het einde van Jezus menschwording, dood en opstanding 279. De wijze, waartoe behoort *ibid.* De verhindering, hoe weggenomen wordt 283. Wanneer wij bekomen *ibid.* Het regt der volkomene aanneming tot kinderen is ons van den Vader toegewezen in de opwekking van Jezus 286

AANROEPING, in het eerste gebod geboden 360. Wat is *ibid.* Heeft haar zitplaats in het hart *ibid.* Waarom naar Gods wil moet geschieden 361. Van hardnekkige zondaars, waarom van God niet verhoord worden 372

AFGODERIJ in het eerste gebod verboden 367. Wat is. *ibid.*

ALMAGT Gods, hoe dienen tot geloof en bekeering, zie *God.* Waarin dezelve bestaat 39. Moeten de geloovigen zich altijd vertegenwoordigen *ibid.* Een grond van vertrouwen om voor niemand te vreezen 197

AMBTEN, tot hoeveel Jezus gezalfd is, zie *Christus.* Het *Koninglijke* 51. Het *Priesterlijke* 60. Het *Profetische* 61. Deze heil-ambten komen met de leer van het genade verbond overeen 62. En vertoonen ons den weg langs welken God ons tot de zaligheid leidt 63. In het bijzonder getoond van het Prophetische ambt *ibid.* Van het Priesterlijke ambt 64. En van het koninklijke ambt. . . *ibid.*

ANTICHRIST, tegen hem en zijnen god vermaand de H. Geest de geloovigen in het eerste gebod 368. Beschreven *ibid.* Deszelfs beeld en merkteeken in het tweede gebod verboden 372.

ARTIKELEN des geloofs, daarin wordt het koninkrijk van Christus aangeboden 2. Derzelver geloof en belijdenis is een kenteeken van de burgers van dit koninkrijk *ibid.* Behelzen de hoofdstukken des genade–verbonds 9. Opgegeven 10. Bevatten de hoofdsom des Evangelies 11. Hoe verdeeld worden 13. Wat elk deel in het gemeen behelst *ibid.* Regelen die tot een regt verstand en geloovige betrachting derzelver noodig zijn 13. De eerste opgehelderd *ibid.* De tweede opgehelderd 14. En bewezen . . . . *ibid.*

ATHANASIUS, zijn Geloofs-belijdenis, zie *Geloofs-belijdenis.* Aangehaald 610

AUGUSTINUS; aangehaald 125, 227, 254, 323, 509, 528, 556, 569.

AVONDMAAL, is van den Doop onderscheiden 521. Nader vertoond 522. Waarin voorkomt de betuigde zaak *ibid.* Het getuigenis 524. Is of hoorbaar, in zich begrijpende eene be-

lofte van de eenige offerande van Christus aan het kruis 525. En de toepassing daarvan 525. Nader vertoond en aangedrongen 526. Of zigtbaar woord 528. Het brood en de wijn zijn in het Avondmaal van de betuigde zaak niet afgescheiden *ibid.* De ware Christus in het Avondmaal is het vleeschgeworden woord 529. En niet eenig derde 531. Welken wij tot een spijs ontvangen gelijk het woord belooft 531. Wat in zich begrijpt *ibid.* De gansche leer des H. Avondmaals tot zeven hoofdstukken gebragt 546. De betuigde zaak is Christus aan het kruis 547. Bewezen *ibid.* En onze vereeniging met denzelven door het geloof *ibid.* Bewezen 548. Beide nader vertoond en uitgebreid ten aanzien van de offerande *ibid.* En ten aanzien van de vereeniging met dezelve door den Geest en door het geloof 553. Waarmede Paulus overeenkomt 556. Van welke betuigde zaak de Papisten op het verste afwijken 559. Terwijl zij in de mis geen offerande hebben, noch gemeenschap 560. Als ook geen spijze des levens 560. Het getuigenis in het Avondmaal is tweevoudig *ibid.* Het hoorbare is het voorname en behelst de belofte der genade 561. Het min voorname is het zigtbaar getuigenis 563. Wat die verbeeldt *ibid.* Waarom beiden van noode waren 565. De overeenkomst tusschen de getuigenissen en de betuigde zaak 566. Welke als een leesbaar schrift is 568. Vertoond 568. De nuttigheid daarvan 569. Wat ligchaam er in het Avondmaal beloofd en gegeven wordt 571. De naam van het ligchaam wordt somtijds aan het getuigenis gegeven 572. Wat schuilhoeken de satan al zoekt 573. Waarop dezelve uitloopen 574. De vereenigingen tusschen het hoorbaar getuigenis en de betuigde zaak 575. De zigtbare getuigenissen zijn aan de

beloften gehecht, en zoo middelbaar met de betuigde zaak vereenigd 599. Worden niet bloot en van de beloften afgescheiden in het Avondmaal ontvangen 605. De offerande van Christus vleesch en bloed wordt waarlijk in het Avondmaal ontvangen 608. De eerste vrucht van het wettig gebruik des Avondmaals is de eere van Christus 610. De tweede is, de oefening van ons geloof 611. De derde is, onze geloofsversterking, liefdesverwakkering en ondersteuning der hope *ibid.* Hiervan berooven zich diegenen die eenen valschen Christus versieren 612. Als ook die voorwenden de beloften te gelooven, en het bevel ongehoorzaam zijn . . . . *ibid.*

B.

Bedreigingen, waartoe en waarom gebruikt worden . . 453

Beeld, daaronder God te vertoonen of te dienen, zie *God.*

Begrafenis van Jezus, uit Prophetische en Apostolische getuigenissen opgegeven 97. Is een deel van zijne vernedering 98. Dient tot bevestiging van ons geloof *ibid.* En tot bekeering 99. Een teeken, dat hij waarachtig gestorven is *ibid.* Behoort tot zijne vernedering 240. Nader aangedrongen *ibid.* Dwalende gedachten daar omtrent verder wederlegd 241

Bekeering, hoe uit het geloof geboren 453. Hoe de Grieken noemen *ibid.* Wat is *ibid.* Hoe hier genomen 455. Is altijd met het geloof te zaamgevoegd 475. Waarom in de prediking des Evangeliums begrepen 471. Moet zich over het gansche leven uitstrekken 475. De pligt der Dienaren des Woords *ibid.* Der toehoorderen 475.

De tweede bron der oorzaken, waarom in de prediking des Evangeliums begrepen is 475. De derde bron der oorzaken 479

Beloften des Evangeliums, behoort tot allen en alleen tot diegenen die gelooven 469. Schoon de vervulling van al de beloften in Christus is, zoo genieten wij evenwel nog al de beloofde goederen niet 487. De beloften moeten niet van Christus, noch Christus van de beloften gescheiden worden 488

Bezweering van den Hoogepriester omtrent Christus, is door Gods verborgene ingeving geschied 230. Het einde daarvan . . . . *ibid.*

Borgtogt van Jezus bestaat in twee deelen 202. Is in zijne namen begrepen *ibid.* Het eerste deel, zijnde de voldoening, hoe Christus heeft moeten volbrengen 229. Hoe Hij er aan voldaan heeft, en de vervulling van het andere deel heeft aangevangen 244. Hoe de opstanding van Jezus tot het eerste deel dient 259. Hoe tot het andere deel 270. De hemelvaart van Jezus dient er ook toe 288. Hoe tot het eerste deel 286. Hoe tot het andere deel 295. Omstandiger vertoond 296. Hoe zijne verhooging in het Priesterdom daartoe diene, zie *Priesterdom.* Hoe in het Koninkrijk, zie *Koninkrijk.*

C.

Calvinus, aangehaald 164

Canaän, was een voorbeeld der hemelsche erfenis . . 296

Catechismus, deszelfs Evangelisch beleid 439

CHRISTUS, Prophetische en Apostolische getuigenissen nopens dezen naam 56. Wat deze toenaam te kennen geeft 57. Waartoe hij gezalfd is 58. Dient tot versterking onzes geloofs *ibid.* De eerste vrucht daarvan is, dat hij onze koning is *ibid.* Tot onzen vrede, troost en blijdschap 59. De tweede, dat hij onze priester is 60. De noodzakelijkheid daarvan *ibid.* De nuttigheid daarvan 60. De derde, dat hij onze profeet is *ibid.* De reden daarvan *ibid.* De nuttigheid daarvan 62. Wijst de beide deelen des borgtogts aan, nevens de belofte des Vaders om die aan te nemen 202. Waarom zich heeft moeten vernietigen 211. Op wat wijze gedaan heeft 212. Waarom van den H. Geest moest ontvangen worden, zie *ontvangenis.* Moet niet zonder zijn geestelijk ligchaam aangemerkt worden 223. Nader aangedrongen 223. En alzoo met zijn ambt en geestelijke zalving 225. Bewezen *ibid.* Zijn lijden en gehoorzaamheid, waarnaar te schatten 226. Moet zoo aangenomen worden als hij zich aanbiedt 442

COLLATIE tot Delft, wie daarin tegenwoordig 448. Hoe daarin het geloof bepaald en omschreven 448

D.

DAG van Christus opstanding, waarom genaamd de dag der wedergeboorte 279

DANKZEGGING, in het eerste gebod geboden 364. Wat orde daarin te houden *ibid.* En wordt niet tusschen God en menschen verdeeld, schoon dien ook dankbaarheid betuigd wordt 365

DIENAAR des Evangeliums, vergeeft de zonden als een werktuig

in de hand des Geestes tot geloof en bekeering 467. Als een openbare verkondiger in Christus naam 468. Hoe geloofd moet worden in zijne verkondiging 469. Zijn pligt in het prediken van vergeving en bekeering . . . 475

Doop (Heilige), hoe door deszelfs gelofte Gods naam ontheiligd wordt, zie *gelofte*. De drie trappen der leeringen der sacramenten op den Doop toegepast 516. Het wezen des genade-verbonds door den Doop verzegeld, wordt alleen in Christus gevonden 518. De Doop dient tot een bestendige troost 519. Alles is daarin uit genade 519. Mag niet herhaald worden . . . . *ibid.*

Dood van Jezus uit profetische en apostolische getuigenissen opgegeven 91. Als ook uit voorbeelden *ibid.* Het einde daarvan is de genoegdoening aan Gods geregtigheid en de verdelging der zonde 94. De eerste vrucht is, dat zijne gehoorzaamheid tot den dood onze geregtigheid voor God is *ibid.* De tweede, is de afsterving der zonde 96. Is een bewijs van de bevestiging des testaments nopens de vernietiging der zonde. 236

Doodvonnis van Jezus, de gelegenheid daarvan. . . 229

Drieëenheid der goddelijke personen bewezen 32. Maken het éene allervolmaakste Goddelijke Wezen uit . . . 183

E.

Eerstgeboren uit de dooden, hoe Christus is 263. En wel onder vele broederen 287

Eeuwigheid Gods, hoe tot geloof en bekeering dient, zie *God.*

Elohim, ziet op de personen in de Godheid . . . 186

Eeniggeboren Zone Gods des Vaders is Jezus, uit prophetische en apostolische getuigenissen bewezen 65. Zulks toont, dat wij in den waren God gelooven 66. Verzekert ons van 's Vaders liefde *ibid.* En leert ons zijn lijden en gehoorzaamheid naar de waardigheid van zijn persoon te moeten schatten *ibid.* Waarom hij zoo genaamd wordt . . 67

Evangelium, wat eerst van de wet ontleend om den zondaar te overtuigen 438. Biedt Christus aan als een Zaligmaker van verdienste en kracht 440. En wel aan alle uiterlijk geroepenen, schoon hij van allen niet wordt aangenomen 440. Door welks prediking hij het geloof schept in de uitverkorenen door zijne kracht 441. Terwijl de Geest er door werkzaam is als een Geest des geloofs en der heiligmaking *ibid.* Hoe en waarom de satan uit het hart tracht weg te rukken 457. Hierom moeten wij er ons aan vasthouden 459

F.

Fantastyken, wie zijn 291. Wat drijven. . . . . . *ibid.*

G.

Geboorte van Jezus uit de maagd Maria, uit prophetische en apostolische getuigenissen opgegeven 69. De zin van dit artikel, zie *ontvangenis.*

Geest (Heilige), dat een waarachtig goddelijk persoon is, bewezen uit de schepping 32. Uit den naam Jehovah *ibid.* Uit zijne goddelijke eigenschappen 33. Uit zijne genade-werken 34. Hiervandaan, dat die in hem als de waarachtige God

niet gelooft, gansch niet gelooft in God 35. Onderscheiden van Vader en Zoon 36. En echter van hetzelfde wezen met Vader en Zoon 36. Uit prophetische en apostolische getuigenissen opgegeven 154. Waartoe ons van den Vader gegeven wordt 155. De leer van den H. Geest op het genade-verbond toegepast 157. Waardoor gegeven en waaruit gekend wordt *ibid.* Wie is 346. Is een voorwerp des geloofs 347. Gemeenschap van werking des Geestes met den Vader en den Zoon 348. Wordt met verscheidene namen naar zijne werkingen genaamd *ibid.* Schrijft dezelfde wetten die hij gegeven heeft, in de harten 350. Moet alleen naar zijnen wil in het Woord geopenbaard, geëerd en gediend worden *ibid.* Aangedrongen uit het werk der verlossing 353. Waarom ons de wet voorstelt 397. Wat vertrouwen op hem te stellen 398. Hij vereenigt ons met Christus *ibid.* Zijne mededeeling aan den Zoon, hoe niet te verstaan 392. Hij getuigt ook van Christus *ibid.* De wereld kan hem niet ontvangen 393. Waarom Heilige Geest genaamd wordt. . . . . *ibid.*

Gelofte des doops, wanneer Gods naam daardoor ontheiligd wordt, zie *Name Gods.* Alle geloften moeten tot de genade-belofte gebragt worden. 382

Geloofsbelijdenis, zie *artikelen des geloofs.* Van Athanasius aangehaald 184

Geloof, beschreven 11. Strekt zich tot het gansche leven des menschen uit *ibid.* Ziet bijzonder op de genade der regtvaardigmaking en heiligmaking in Christus *ibid.* Waarom eene kennis van Gods wil vereischt *ibid.* Nader beschreven 12. Nog eens beschreven 195. En uitgebreid 196. Hoedanig Christus aanneemt 442. Hoe groot zijne verzekering is *ibid.* Tegen welke wezenlijke eigenschap des geloofs de

verschrikkingen niet strijden 444. Ook blijkt deze verzekering des geloofs uit den strijd tusschen vleesch en geest 446. Zij wordt niet als een kaars uitgebluscht, en dan weder aangeblazen 448. Terwijl het geloof niet op ons, maar op Christus, als haar eigen voorwerp ziet 449. Verder bewijs voor de verzekering des geloofs 451. Ziet op de bedreigingen in een ander onderwerp, als die gedaan worden tot inteugeling des vleesches 453. Waarop het geloof altijd ziet 456. Hierom tracht de satan het woord des Evangeliums uit het hart weg te rukken 457. Hoe ons de verzoening met God en het leven volgens de belofte van Christus toebrengt 471. Rust niet op het gevoel, maar op de belofte . . 489

Geloovigen, waarom kinderen Gods genaamd worden 67. Hoe het ligchaam Christi zijn 224. Zijn het leven der zonde gestorven 285. En streven naar de volmaaktheid 285. Hierom zijn zij altijd getroost *ibid.* Waarom kinderen der belofte genaamd worden 469

Gemeenschap der heiligen, uit prophetische en apostolische getuigenissen opgegeven 162. De uitwendige, waarin bestaat 162. De inwendige, waarin bestaat 163. Hoedanig die is 410. Hoe groot eene vereeniging begrijpt 412. Heeft wel hare trappen, doch is ten aanzien van het wezen altijd dezelfde 413. Ook zelf onder het N. T. 415. Is zonder eenige verwarring en vermenging 416. Van Christus met zijne kerk, hoe te verstaan 556

Genade-verbond, zie *verbond.* Deszelfs wezen, hoe genomen wordt 180. Hoe onderscheiden wordt 180. Wat deszelfs wezen zij 181. Wat de bediening deszelven *ibid.* De auteur des verbonds is God 182. Die het met den mensch ingaat

zie *menschen.* Hoedanig het niet is 191. Hoedanig immers *ibid.* Bewezen uit de wijze, op welke hij zijn besluit in ons uitvoert 192. Het einde is de eere Gods 193. De zekere troost des zondaars *ibid.* Is in alle opzigten een genade-verbond 194. Hoe Christus aan dezelfde beide deelen voldoet, zie *borgtogt.* Deszelfs wezen wordt aan de uitverkorene leden der kerk medegedeeld 394. Waarom–398. En wel aan hen allen en aan hen alleen 399. De reden daarvan 401. Deszelfs bediening door het woord behelst eene voorbereiding tot geloof, en eene aanbieding van Christus 434. Neemt het gebruik der wet niet weg 436. Inzonderheid voor den ongeloovige 437. Deszelfs fondament is de dood des testamentmakers, waartoe het gansche woord ons opleidt 483. Wordt in het Evangelium niet alleen aan ons, maar ook aan onze kinderen aangeboden 492. Het gewigt daarvan *ibid.* Hierom zijn onze kinderen heilig *ibid.* Hoe bediend wordt door de sacramenten 499. Welke bediening beantwoordt aan Gods raad *ibid.* Nader uitgebreid 501. En vertoond 502. De reden daarvan in opzigt van de uitverkorenen *ibid.* In opzigt van de verworpenen 504

Geregtigheid Gods, hoe tot geloof en bekeering dient, zie *God.* Des geloofs wordt alleen in het Evangelium geopenbaard, en gaat alle geregtigheid der wet verre te boven. 486

Getuigenissen des genade-verbonds, wat zijn 430. Waarvan God den Geest niet wil afgescheiden hebben 432. Nader vertoond en aangedrongen 433. Moeten echter onderscheiden worden *ibid.* Zijn of hoorbaar, of zigtbaar 434. Het hoorbaar getuigenis begrijpt twee deelen in zich *ibid.* De zigtbare getuigenissen zijn de sacramenten.. 506

God, de Vader, de almagtige Schepper des hemels en der aarde,

uit prophetische en apostolische getuigenissen opgemaakt 15. Wat God is *ibid.* De kennis van zijne natuur dient tot geloof en bekeering 16. Bijzonder vertoond uit zijne waarheid *ibid.* Almagt 17. Wijsheid 18. Goedheid 19. Geregtigheid 20. Eeuwigheid 21. En heiligheid *ibid.* De vrucht van de kennis en het geloof des waren Gods is onze gemeenschap met Hem 37. En onzer afscheiding van de afgodendienaars, als welker gemeenschap zeer gevaarlijk is *ibid.* Is geen auteur der zonde 42. Omdat hij ze niet ingeeft *ibid.* Omdat hij in zijne werken en wegen een heilig einde heeft *ibid.* Bewezen uit het O. Testament *ibid.* En uit het N. Testament 43. Waarachtig God moest de Middelaar Jezus zijn om Gods liefde te bewijzen 79. Om de verwerving der zaligheid *ibid.* En om de toepassing daarvan 79. Als hetwelk het werk is van eene almagtige natuur 80. Is de auteur van het genade-verbond, zie *genade-verbond.* Omstandiger beschreven 183. Is door zijne eigenschappen van alle schepselen onderscheiden 185. In God den Vader te gelooven, wat te kennen geeft 196. En kan de zondaars niet herstellen zonder Middelaar 200. Had wel in den mensch onveranderlijk te scheppen zijne almagt kunnen betoonen, maar niet insgelijks zijne geregtigheid en barmhartigheid 209. Ook wel zijne almagt zonder de zending des Zoons, maar niet zijne groote liefde *ibid.* Nader bewezen uit zijn besluit en de wijze van deszelfs uitvoering *ibid.* Onder geen beeld te vertoonen of te dienen 369. Veel minder mag men zich eenen God maken 370. Ook verbiedt Hij in het tweede gebod allerlei voorwendselen 371. Allen schijn des kwaads 372. Het beeld en het merkteeken des beestes *ibid.*

GOEDHEID Gods, hoe diene tot geloof en bekeering, zie *God.*

H.

HANDSCHRIFT der zonde, was eertijds de wet 239

HEILIGHEID Gods, dient tot geloof en bekeering, zie *God.*

HELLE, wat al in de Schriftuur beteekent 103

HEMELVAART van Christus, uit prophetische en apostolische getuigenissen opgegeven 122. De zin dier woorden des artikels 124. Eene tegenbedenking weggenomen *ibid.* De vrucht daarvan, is de voortgang, of het vervolg van onze regtvaardigmaking 126. Als zijnde daarvan eene getuigenis *ibid.* En voortzetting 126. De tweede vrucht, de bezitting van den hemel in ons hoofd en broeder 130. De derde, onzen hemelschgezinden staat en wandel 132. Is een plegtige getuigenis der aangebragte eeuwige geregtigheid 289. Hierom gaat gepaard, om onze zaligheid van den hemel neêr te dalen, en dezelve verworven hebbende weder op te varen 290. Dat eene waarachtige opvaring ten hemel is, en geene verdwijning, bewezen uit deszelfs beschrijving 292. En uit de voorzegging van Jezus 294. De nuttigheid daarvan 294. Dient ook tot het ander deel des genade–verbonds 295. Vertoond 295. Uit de erfenis van Canaän als een voorbeeld afgeleid 296. Uit het belang, hetwelk het hoofd heeft in de heerlijkheid der leden aangedrongen 298. Is van de zitting aan Gods regterhand onderscheiden. . . . . *ibid.*

HEERE (onze) wordt Jezus genaamd; prophetische en apostolische getuigenissen dienaangaande 68. Het oogmerk daarvan . . . . *ibid.*

J.

Jezus christus, uit prophetische en apostolische getuigenissen aangewezen 54. In Hem gelooven wij, omdat hij waarachtig God is *ibid.* Omdat God het bevolen heeft 54. Wat wij met het geloof in Hem belijden *ibid.* Jezus wordt Gods Zoon genaamd, omdat hij een volkomen Zaligmaker is 55. De vrucht van deze kennis en naam *ibid.* Waarom Christus genaamd, zie *Christus.* Waarom de eeniggeboren Zone God des Vaders, zie *eeniggeboren.* Onderscheid tusschen zijn Zoonschap en der geloovigen kindschap 67. Zijne ontvangenis en geboorte, zie *ontvangenis en geboorte.* Heeft twee naturen in eenigheid des persoons vereenigd 81. Waarom waarachtig mensch zijn moest en blijven, zie *mensch.* Waarom waarachtig God zijn moest, zie *God.* Heeft geleden onder Pontius Pilatus, zie *lijden.* Is gekruist, zie *kruisiging.* Is gestorven, zie *dood.* Begraven, zie *begrafenis.* Nedergedaald ter helle, zie *nederdaling.* Ten derden dage wederom opgestaan van de dooden, zie *opstanding.* Opgevaren ten hemel, zie *hemelvaart.* Hoe afwezend, tegenwoordig is 125. Is gezeten aan de regterhand Gods des Vaders, zie *zitting.* Van daar hij zal wederkomen om te oordeelen de levenden en de dooden, zie *wederkomst.* Spreekt voor twee zaken borg 201. En wordt daarom Jezus genaamd 202. In hem is als in het fondament de hoogste vereeniging Gods en des menschen 412. Hierom Immanuël genaamd . . . . *ibid.*

Immanuël, waarom Jezus genaamd wordt, zie *Jezus.*

K.

Kennis Gods, klaarder en overvloediger in het nieuwe verbond 317

KERK, (de heilige, algemeene, christelijke), uit prophetische en apostolische getuigenissen opgegeven 159. Is het gewrocht der genadewerking van den drieëenigen God 169. De zin dezer woorden des artikels 160. Waarom heilig genaamd wordt *ibid.* Waarom algemeen 162. Het ontwijfelbaar kenteeken der kerk 163. Wie voor leden der kerk moeten gehouden en aangenomen worden *ibid.* Waarom zij moeten geoordeeld worden 164. Wat is en waaruit bestaat 394. Nader uitgebreid 398. Waarom het wezen des verbonds aan haar medegedeeld 399. Alle en alleen de uitverkorene leden der kerk hebben gemeenschap aan het gansche wezen des verbonds 399. En niet zonder reden 400. En wel dezelve, wat het wezen der zaak aangaat *ibid.* Het kenteeken der kerk is de waarheid van Gods woord door het geloof aangenomen en beleden 402. De geveinsden zijn geen lidmaten der ware kerk voor God 403. Zij is noch geheel, noch altijd, noch overal zigtbaar 405. Men moet zich bij de ware kerk vervoegen in geloof en belijdenis 406. En zich van de valsche afscheiden 406. Onderscheid tusschen verderf in de zeden en in de leer, tusschen ligtere en hoofddwalingen moet nopens de kerk waargenomen worden 407. Haar gezag is onder het gezag des woords *ibid.* Als hetwelk zij alleen erkent voor den regel van haar geloof en leven 409. Hoe uit de zijde van Christus voortgekomen 556. Waarom vleesch van Christus vleesch, en been van zijne beenen 556. Wordt Christus verborgen ligchaam genaamd 572

KONINKRIJK in het geestelijke, is tweederlei: 1. Van Christus. 2. Wie daarin zijn *ibid.* Des satans, wie daarin zijn *ibid.* Van Christus wordt in de geloofsartikelen aangeboden *ibid.*

Omschreven 3. Daarin wordt een nieuw verbond bediend 4. Zijne verhooging in hetzelve, waarin bestaat 311. Bewezen in opzigt van hare beide deelen *ibid.* De noodzakelijkheid daarvan 312. Het gewrocht daarvan is de gave des Geestes, getuigende van de volkomene verzoening des Vaders met ons *ibid.* En van het ander deel des verbonds 314. Als ook van de geheele oorzaak des verbonds *ibid.* De vrucht van deze verhooging, is de ware erkentenis, aanroeping en verheerlijking Gods 315. Voorts de vrede en vernieuwing ter geregtigheid 317. Hoe van Christus bediend worden *ibid.* Als ook de bescherming der kerk 320. Hoedanig die zij 321. Nader aangedrongen . . . . *ibid.*

KRUISIGING van Jezus, uit prophetische en apostolische getuigenissen opgegeven 88. Is een bewijs van den vloek, dien hij voor ons geworden is 89. En wel in waarheid 90. Hierom wordt hem geene smaadheid aangedaan *ibid.* De reden waarom hij gekruist heeft moeten worden . . 232

L.

LEVEN, een natuurlijk en geestelijk in Christus aan te merken 271. Voor het geloof is er maar een leven in ons, dat zondig is *ibid.* Het dierlijk leven was in Christus volmaakt heilig, en heeft hij voor ons gegeven tot een rantsoen 280. Op de geloovigen overgebragt, in welke is een natuurlijk en een geestelijk leven 281. Voor het natuurlijke heeft Christus zich tot een rantsoen overgegeven 282. Het geestelijke heeft de geregtigheid van Christus tot een fondament *ibid.* De wet van hetzelve, is de Geest van Christus 284

LEVEN (het eeuwige), uit prophetische en apostolische getuige-

nissen opgegeven 172. De zin van dit artikel *ibid.* Het oogmerk daarvan heeft een drievoudig gebruik, om onze harten van het aardsche los te maken 174. Om ons lijdzaam en gemoedigd te doen zijn 174. Inzonderheid den leeraren 175. Om ons te verzekeren van de volharding in het geloof *ibid.* Is de inhoud van het twaalfde artikel 428. En begrepen in het vleeschgeworden Woord . 429

LEVENDMAKING (onze) uit den tijdelijken en eeuwigen dood, geschiedt door de kracht van Jezus opstanding 270 Alzoo het niet mogelijk is, dat wij de smarten des doods zouden smaken, of van dezelve gehouden worden, die Christus verzwolgen heeft 271. Begint als de ziel het geloof in Christus geschonken wordt 273. Hierom moest Hij zijne eigen menschheid levend maken, opdat blijke dat Hij eene levendmakende Geest is 274. Geschiedt door zijne levendmakende en goddelijke kracht 275. Is voortreffelijker als in den staat der regtheid. 276. Hieruit vloeit de zekerheid van de volkomene overwinning der vijanden 277

LIDMAAT der kerk, wie is en daarvoor gehouden moet worden, zie *kerk.* De ware lidmaten, wat zaligheid bezitten . 165

LIDTEEKEN van het kruislijden, waarom Jezus in alle eeuwigheid behoudt 214

LIJDEN van Jezus onder Pontius Pilatus, uit prophetische en apostolische getuigenissen opgegeven 84. Waarom dat heeft moeten geschieden 86. Het einde daarvan. . . . 231

LUTHER (Hoe) het oordeel over des naasten staat wil geoefend hebben 164

M.

Magt (alle) aan Christus gegeven in den hemel en op aarde, is aan zijn ganschen persoon gegeven 329. Maakt zijne menschheid niet alömtegenwoordig 330. Is na zijne hemelvaart eerst vertoond geworden *ibid.* Ziet op zijne ambtsbediening, en is alzoo de almagt, of het wezen Gods zelf niet 331. De schenking van al deze magt maakt de menschelijke natuur niet almagtig, noch God 332. Nader aangedrongen uit de uitvoering van het bijgevoegde bevel 333

Mensch moest Jezus zijn en in eeuwigheid blijven ter openbaring van Gods geregtigheid en toorn tegen de zonde 75. En van zijne barmhartigheid omtrent de uitverkorenen *ibid.* Opdat ook de Middelaar broederlijk tot ons geneigd zij 77. En Gods waarheid in het vervullen zijner beloften tot troost van zijn volk blijke. . . . , ... 78

Menschheid van Christus, hare voortreffelijkheid, welke is 324. De eerste is, haar bestaan in den persoon des Zoons Gods 325. De tweede, is de mededeeling der gaven 326. Onder welke zijne nederigheid bijzonder uitblinkt *ibid.* Welke hare hoogste heerlijkheid niet is 328. Welke immers 329

Menschen (De), met welke God het genade-verbond ingaat, zijn door de zonde oorzaak der vijandschap met God 188. Welke door een tegenstrijdig hulpmiddel moet weggenomen worden 189. Hoe aan te merken zijn 191

Middelaar, zonder hem kon God den zondaar niet herstellen 201. Waarom juist Gods eeniggeboren Zoon moest zijn 203. Nader vertoond 204

N.

NAME GODS, ijdelijk te gebruiken in het derde gebod verboden 373. Mag ook niet gebruikt worden tegen zijn oogmerk, zin en wil 374. Waarmede een gruwelijke ongevoeligheid gepaard gaat 377. Dus misbruikt de satan Gods woord en naam 378. Gelijk ook de goddelooze door de belijdenis zijns verbonds 379. Als in welks voorregten zij zich ten onregte beroemen 380. Wijders in den Doop van ouders en van kinderen 381. Aan welks gelofte, gelijk die des Avondmaals tot de genade-belofte moet gebragt worden 382. Het is Gods goedertierenheid het gebruik van zijnen naam in de godsdienstoefeningen toe te laten *ibid.* Ook moet die niet ligtvaardig gebruikt worden 384

NATUREN, een goddelijke en een menschelijke in Jezus in eenigheid des persoons vereenigd als de grond des genadeverbonds 74. Noodzakelijkheid van het regt verstand hiervan 75. Moesten beide in den Middelaar vereenigd zijn, om de zaligheid te verwerven 81. En te bewaren 82. De *menschelijke,* waaruit haren oorsprong heeft 221. En moet niet buiten en afgescheiden van het Woord aangemerkt worden *ibid.* Met kracht van redenen vertoond 222. De *goddelijke,* heeft hare eigenschappen in de menschelijke natuur niet overstort 227. De reden daarvan *ibid.* Ook zelfs niet in en door de hemelvaart. 291

NEDERDALING van Jezus ter helle, uit prophetische en apostolische getuigenissen opgegeven 100. Moet niet verstaan worden van den voorburg der hel *ibid.* Noch van de plaats der verdoemden 102. Noch van de vertooning van Chris-

tus overwinning aan de hel *ibid.* Noch van het graf 103. Sommigen verstaan het van de zielesmarten *ibid.* Waarom daarvan alleen niet kan verstaan worden 105. De auteur verstaat het van dien staat, die er in het graf is, en daarop volgt *ibid.* Bewijs daarvoor 106. De vrucht daarvan 109. Is de laatste trap van zijne vernedering 242. Nader vertoond *ibid.* Waarin evenwel de heerlijkheid zijner Godheid ook heeft uitgeblonken 243

NEDERIGHEID van Christus, blinkt onder al de gaven zijner menschheid uit 326. Omstandiger uitgebreid en vertoond *ibid.* En is geen kleine heerlijkheid van Christus . 327

O.

OFFERANDE van Christus, hoe onze afwassching in den Doop is 538. Uit de woorden der instelling getoond *ibid.* Hoe onze spijze en drank in het Avondmaal 539. Getoond uit de instelling 540. Hoe de gemeenschap met dezelve in Doop en Avondmaal verschilt 540. De eerste tegenwerping opgelost 541. De tweede tegenwerping opgelost 543. Nader opgehelderd en aangedrongen 545. Waarin onze gemeenschap met dezelve bestaat 545. Een andere vereeniging met dezelve te zoeken, als die door den Geest en door het geloof geschiedt, is de hoogste zinneloosheid 552. Waarmede Paulus overeenkomt 556

OOGEN, wanneer geopend worden 5

ONTVANGENIS Jezu van den Heiligen Geest, uit prophetische en apostolische getuigenissen opgegeven 69. Van de heiligheid derzelve 80. De zin des artikels van zijne ontvangenis en geboorte 71. Wat troost de geloovigen uit die

reine ontvangenis ontvangen *ibid.* Het oogmerk des artikels 74. Moest geschieden wegens de genoegdoening voor de zonde 219. En wegens onze vernieuwing naar Gods beeld 219.

Oordeel (het laatste), de gronden daarvan 147

Opstanding van Christus ten derden dage, uit prophetische en apostolische getuigenissen opgegeven 110. De zin van dit artikel 112. De eerste vrucht daarvan is onze regtvaardigmaking 113. Hoe *ibid.* De tweede, onze levendmaking 118. Hoe 119. De derde, de zekerheid van onze volharding in, en volkomene overwinning door het geloof 119. De vierde, de zekerheid der opstanding onzer ligchamen tot zaligheid 121. Dient tot een vertoog van de zekerheid en heerlijkheid zijner genoegdoening tot onze regtvaardigmaking 260. Is eene dadelijke vrijspreking der geloovigen van hunne zonden in Christus 261. Vertoont uit de orde der ondergeschikte einden van zijn dood en opstanding 262. Omdat hij door zijn eigen kracht en als hoofd is opgestaan 265. Is een bewijs van zijn Zoonschap en van de verzoening van onze misdaden 266. En dient tot onze opwekking en levendmaking uit den tijdelijken en eeuwigen dood, zie *levendmaking.* Is een bewijs van de volkomene overwinning der vijanden 277. Ook hebben onze ligchamen daarin een zeker pand hunner opstanding ten leven. . . . . *ibid.*

Opstanding des vleesches, uit prophetische en apostolische getuigenissen opgegeven 169. De zin van dit artikel 169. Zal algemeen zijn, zoo van onregtvaardigen, als van regtvaardigen 170. En wel van dezelfde ligchamen die wij hier omdragen *ibid.* Schoon niet in dezelfde hoedanigheden 171.

Vloeit uit het verbond 424. Maakt ons bekwaam tot de volkomene zaligheid 425. Is algemeen, den regtvaardige ten eeuwigen leven, den onregtvaardige tot de eeuwige verdoemenis *ibid.* Eigen aan de kerk, beide des O. en des N. Testaments 427

P.

PERSOON, wat is, de Goddelijke, is de Vader *ibid.* De Zoon, zie *Zoon.* De Heilige Geest, zie *Geest.* Zijn van alle schepselen en van elkanderen onderscheiden 185. En die de onderscheidene personen in de Godheid loochenen zijn blinder als de satan . . . . *ibid.*

PERSOONLIJKE vereeniging der twee naturen in Christus, zie *vereeniging.* Van wegen dezelve is Christus, God en mensch, de eenige Zone Gods 220

PREDIKING des Evangeliums, waarom het getuigenis van Christus genaamd 430. Gaat gepaard met de belofte des Geestes 432. Nader aangedrongen 433. Waartoe dient, schoon het genade-verbond alleen door den dood van Christus bevestigd is. 485

PRIESTERDOM van Christus, zie *zitting aan Gods regterhand.* Zijne verhooging in hetzelve, waarom noodzakelijk 304. Hierom kan men Christus niet op aarde trachten te trekken, zonder zich aan grove ongerijmdheden schuldig te maken 309

R.

REGTVAARDIGMAKING des geloofs, hoe Jezus dood daartoe dient 230. Hoe zijne opstanding *ibid.* Hoe zijne hemelvaart *ibid.* Hoe zijn zitten aan Gods regterhand 129. Be-

wezen *ibid.* *Des levens,* hoe in Jezus opstanding opgesloten is 259. En is niet de wezenlijke geregtigheid Gods 266. Behoort tot allen die in Jezus als hun hoofd gerekend worden 269

REGTER Pontius Pilatus, dat Christus van hem veroordeeld en onschuldig verklaard is, dient tot versterking des geloofs 86

ROEPING door het Evangelium, hoe geregtvaardigd 461. Noodzakelijkheid daarvan 462

S.

SABBAT, wat te kennen gaf 385. Zijn einde 386

SACRAMENTEN, zijn aanhangsels aan het genade-verbond 495. Leiden ons tot den dood van Christus 495. Waartoe die aanhangselen noodig zijn geweest 496. Daarin is een bevel en belofte 497. Nader vertoont *ibid.* Inzigt der sacramenten 498. Hoe het genade-verbond daardoor bediend wordt, zie *genade-verbond.* Hunne einden zijn de openbaarwording der kerk tot eer van God 504. Ten tweede, hare bevestiging in het geloof 504. Ten derden, de voortplanting des verbonds *ibid.* Waarom bij het woord gevoegd worden 507. Hoe het woord sacrament al genomen wordt en waaruit bestaat 508. De bediening van het teeken behelst twee zaken 509. Waarvoor de leer gaat *ibid.* Maar in de bediening der onderlinge bewilliging gaat de toestemming voor de verzegeling *ibid.* Eene zwarigheid opgelost 511. De einden van dit beleid 513. Hebben met de verkondiging der genade hun wezen in Christus 515. Wat zijn 516. Drie trappen in de bediening der sacramenten

aan te merken *ibid.* Op den Heiligen Doop toegepast 519. Waarom die van het O. T. nu niet meer gebruikt worden 570. Wat de elementen tot zegelen maakt, en welke de oorzaak is der vereeniging met de belofte 578. Zonder de ingestelde bedeeling en gebruiken zijn de elementen geen Sacrament 576. Uit den doop bevestigd 580

SCHEPPING van hemel en aarde dient tot versterking van ons geloof en vertrouwen in en op God 40

SLEUTELEN des hemelrijks en hunne magt, wat zij zijn 465. Hoe en tot wat einde gebruikt moeten worden . . 465

SPIJZE, Christus daartoe te ontvangen, begrijpt in zich de eenige bloedige offerande van Christus, en de eenige toepassing daarvan door het geloof 531. Uit de woorden des Avondmaals nader vertoond 522. Het gevolg hiervan 536. Eene andere spijze zoeken als de eenige offerande van Christus aan het kruis, is de grootste dwaasheid . . . 547

STRAFFE (geestelijke), zie *tucht.*

T.

TERTULLIANUS aangehaald 131

TESTAMENT Gods, is door den dood van Gods Zoon bevestigd 337. De reden en de noodzakelijkheid daarvan 238. Welke bevestiging noodzakelijk een eenige moest zijn. . . 239

TOEPASSING der zoenofferande van Christus, uit wat fontein vloeit 252. Waarin bestaat 253. Geschiedt door zijnen Geest 255. Uit genade . . . . *ibid.*

TOOVERIJ, in het eerste gebod verboden 367

TUCHT (kerkelijke), hoedanig omtrent de Avondmaalgangers moet waargenomen worden 384

U.

URSINUS (Zach.) aangehaald. 22

V.

VADER is een Goddelijk persoon, zie *persoon*. Onderscheiden van den Zoon en den Heiligen Geest 36. Niet zonder dezelven 37. Wat deze benaming den geloovigen leert 38. De grond en het bewijs daarvan . . . . *ibid.*

VERBOND (het nieuwe), wordt in Christus koninkrijk bediend 4. Heeft Christus door zijne verdiensten bevestigd *ibid.* Bedient hij door zijn kracht langs verscheidene trappen *ibid.* Der genade, is allezins uit genade in opzicht van God 9. Van ons *ibid.* Van den Middelaar *ibid.* Het einde daarvan is Gods eere *ibid.* De rust der conscientie 10. Het wezen deszelfs, zie *Genade-Verbond.* Hoedanig een verbond God met ons niet wil oprigten, zie *Wettisch verbond.* Hoedanig immers, zie *Genade-Verbond.*

VEREENIGING der twee naturen in Christus is behoudens de eigenschappen der beide naturen 92. De noodzakelijkheid daarvan 83. Wanneer geschied is 217. Wat is *ibid.* Nader aangedrongen 218. Hoe geschied is 224

VERGEVING der zonden, uit Profetische en Apostolische getuigenissen opgegeven 165. De zin van dit artikel 166. Is wel bezwaarlijk te gelooven, echter zeker *ibid.* Hoe zij geschiedt 167. Geeft geen aanleiding tot zondigen *ibid.* En waarom niet 168. Wiens werk is 419. De verzekering en verzegeling hiervan geschiedt door den H. Geest *ibid.* Verzelt den geloovige tot aan het graf 422. Waar-

mede gepaard gaat de volharding in het geloof en de gave der wedergeboorte 423. Onderscheid tusschen God en den Dienaar in het stuk van de vergeving der zonden 464. Hoe een Dienaar vergeeft 467. Waarom alleen verkondigd wordt aan de geloovigen 469. Waarom in hare bediening ook melding gemaakt wordt van de bekeering 473. De tweede bron der oorzaken 477. De derde bron der oorzaken daarvan 479

VERHOOGING, van Christus en zijne vernedering, waartoe behoort: zie *vernedering*.

VERNEDERING van Christus, het einde en de vorm daarvan 244. De eerste en voornaamste vrucht, is de genoegdoening voor onze zonden; tot onze regtvaardigheid 256. De tweede, is de afsterving der zonde 258. De smart daarvan, en de heerlijkheid van zijne verhooging behoort tot zijn gansche persoon en ambtsbediening. 322

VERNIETIGING van Gods Zoon, waarom heeft moeten geschieden 211. Daarin komt voor de aanneming der menschelijke natuur 212. En de gehoorzaamheid tot den dood des kruises *ibid.* Staat alzoo tegen de trotsche ongehoorzaamheid van Adam lijnregt over 213

VERSCHRIKKINGEN der conscientie, waaruit ontstaan 436. Zijn den uitverkorenen een voorbereiding tot geloof *ibid.* Den verworpenen een voorhof der hel . . . . *ibid.*

VERZOENING met God, wanneer Christus den zondaar aanbiedt 8. Wordt bij manier van een genade-verbond voorgesteld om de conscientie gerust te stellen *ibid.* En deszelfs fondamenten aan te wijzen 8

VERTROUWEN op God, in het eerste gebod geboden 360.

Wat is *ibid.* Welke hare beproeving 361. Des geloofs, zie *Geloof.*

VLOEK, is Christus waarlijk voor ons geworden, zie *Kruisiging.* Deszelfs gevoel moet in Jezus kruislijden noodzakelijk aangemerkt worden 234. De onkunde daarvan is een onkunde van wet en Evangelie 235. En de geloovige kennis daarvan dient tot versterking van het hart . 236

VOORBEREIDING tot geloof, doet God gemeenlijk door den zondaar zijne natuurlijke verpligting krachtens de wet te vertoonen 434. En uit de wet te overtuigen van zonde en verdoemenis *ibid.* Waaruit ontstaan de verschrikkingen der conscientie met derzelver gevolgen 436. In het begin der bediening des genade-verbonds 438

VOORBIDDING van Christus in den hemel, waarom noodzakelijk 305. Waarin bestaat 306. Bewezen ten aanzien van Christus *ibid.* Ten aanzien van den Vader 307. Hierom moest hij niet meer op aarde zijn 309. Terwijl hij anders geen Priester zoude zijn 309

VOORBURG der hel, wat voor een plaats zoude zijn 100. Strijdt tegen Gods woord *ibid.* Oorsprong der dwaling *ibid.* Daarin is Christus niet nedergedaald, zie *Nederdaling.*

VOORZIENIGHEID Gods, daarin zijn vijf hoofdstukken aan te merken 40. Vooreerst, zoo worden alle dingen, ook de minsten, door Gods almagt onderhouden en geregeerd 41. Bewezen *ibid.* Ten tweede, zoo moeten alle dingen door Gods voorzienigheid ons medewerken ten goede 44. En zulks krachtens Gods beloften, ook zelfs in de schepselen te zien 45. Kracht het onderpand dier beloften 46. Ten derde, zoo heerscht zij ons ten goede over de menschen en

andere schepselen 46. Ten vierde, zoo heerscht zij ook over de engelen en de duivelen 47. Ten vijfde, zoo moet men echter de middelen der voorzienigheid gehoorzaam gebruiken, om God niet te verzoeken *ibid.* De eerste vrucht der voorzienigheid, is de eer van Gods almagt 48. En wijsheid 49. Waartoe zij den geloovigen opleidt *ibid.* En tot dankbaarheid *ibid.* De tweede vrucht, is de oefening der lijdzaamheid, zoo in ons gansche leven 50. Als in de vervolgingen om der geregtigheid wil 51. De derde vrucht, is eene ongeloofelijke gerustheid tegen het toekomende 52. Doet ons alle dingen medewerken ten goede, beide van voor- en tegenspoed 197. Zelf van begane en inklevende zonde . . . . 198.

W.

WAARHEID Gods, hoe groot is 16. Waartoe dient . *ibid.*

WEDERKOMST van Christus ten oordeel, uit prophetische en apostolische getuigenissen opgegeven 147. Wordt bij de vorigen gevoegd om ons geloof te meerder te versterken 148. De waarheid van zijne wederkomst betoogd 149. De zin van dit artikel 149. De vrucht daarvan is, dat zij troostrijk is voor de geloovigen 150. Hoe de geloovigen zich daartegen bereiden moeten, door geloof en bekeering 152. De persoon die wederkomen zal 235. De wederkomst uit Gods woord beschreven 336. Past bekwamelijk op de vorige *ibid.* Waartoe Jezus zal wederkomen 337. Het eerste einde, is de volkomene en plegtige regtvaardiging der uitverkorenen in hem 338. Het andere einde, is de volkomene verheerlijking der kerk 339. Nader vertoond en aangedrongen *ibid.* En dus zal hij komen om zijne

heerlijkheid te openbaren 341. Waartegen wij ons dan door geloof en bekeering moeten bereiden 342

WET, welke de H. Geest in de harten schrijft, zie *Geest.* Is geestelijk 354. Inhoud van het eerste gebod 355. Bevat vier zaken in zich 356. De tegengestelde ondeugden 366. Inhoud van het tweede gebod 369. Met eene bedreiging bekrachtigd 371. Inhoud van het derde gebod 373. Inhoud van het vierde gebod 385. Van het vijfde gebod 387. Van het zesde gebod *ibid.* Van het zevende gebod 388. Van het achtste gebod *ibid.* Van het negende gebod 389. En van het tiende *ibid.* Waarom de H. Geest ons de wet voorstelt *ibid.* Haar gebruik wordt door het genade-verbond niet weggenomen, zie *genade-verbond.* Overtuigt van zonde, zoo oorspronkelijke 437. Als dadelijke 438. Hoe de satan in den staat der regtheid uit het hart gerukt heeft 457. Haar gebruik strekt zich over het gansche leven van een Christen uit 480

WET der schaduwen was niet de prijs, maar een handschrift der zonde 239. Derzelver waarheid is in Christus op een uitnemender wijze onder het N. als onder het O. T. 481

WETTISCH verbond wil God met ons niet oprigten 191. Wat is *ibid.* Het oogmerk daarvan. 193

WEZEN Gods, deszelfs eenheid bewezen 36

WONDERWERK Gods, het allergrootste, welke is . . . 354

WIJSHEID God, hoe diene tot geloof en bekeering, zie *God.*

IJ.

IJVER, om zich met God te verzoenen, en de verzoening te behouden, welke Christus in den zondaar door hem te

overtuigen van zonde 6. Van de groote kwaadheid der zonde *ibid.* Van Gods regtvaardige natuur 6. En van zijne regtvaardige oordeelen 7

Z.

ZALIGHEID kon niet verworven worden, zoo Gods Zoon de menschelijke natuur niet persoonlijk met zich vereenigd had 215. Noch de verworvene zaligheid kon ook niet bewaard worden . . . . , ... , . 216

ZALVING van koningen, priesters en profeten wat eertijds te kennen gaf 57. Het tegenbeeld daarvan in Christus 58. Het einde van zijne zalving 202. Wat is. . . . 225

ZEGELEN des genade-verbonds, zie *sacramenten.*

ZITTING van Jezus aan de regterhand Gods des almagtigen Vaders, uit prophetische en apostolische getuigenissen opgegeven 132. Waarom aan de hemelvaart gehecht wordt 134. Geeft te kennen zijne verhooging in het koninkrijk en priesterdom 134. De vrucht van zijne verhooging in het priesterdom, is vooreerst de bewaring en bevestiging van het genade-verbond door zijne voorbidding 136. Bewezen 136. De tweede, is ons vertrouwen en onze vrijmoedigheid in het bidden 138. De derde, is een Gode-welbehagelijkheid onzer dankofferanden 139. De vierde, is een sterke vertroosting in het lijden 140. Wanneer wij deze vruchten ten volle zullen kennen 141. De verhooging van Christus in zijn koninkrijk waarin bestaat *ibid.* De eerste vrucht daarvan is, dat God regt van ons verheerlijkt wordt 143. De tweede, is verrijking der kerk en de krachtige bediening des Evangeliums 144. De derde, is de bescherming der kerk tegen al onze vijanden 145.

Uit Gods woord beschreven 309. De persoon die aan Gods regterhand zit, is het vleeschgeworden Woord 301. Wat die verhooging behelst 302. Nader vertoond 303. Wanneer men in hem gelooft als die aan Gods regterhand zit *ibid.* En is niet geschied in de baarmoeder 321. Ook is zij niet de aanneming der menschheid . . . *ibid.*

ZOENOFFERANDE, zich daartoe op te offeren, waarin bestaat 245. Wat is 246. Nader vertoond *ibid.* De voorbeeldige zoenofferanden, waarom herhaald werden 248. Wat zij niet konden te weeg brengen *ibid.* Van Christus, hare waardigheid *ibid.* Is alleen voor zijn volk beschoren 250. Nader vertoond uit het verband van zijne voorbidding en offerande *ibid.* Uit de waardigheid zijns persoons 251. Uit de onvergankelijkheid zijns priesterdoms 252, En uit de fontein der toepassing *ibid.* Hare toepassing aan anderen, zie *Toepassing*. Maakt hij ons deelachtig door zijnen Geest 255

ZONDAARS (hardnekkige), waarom God niet verhoort, noch hun de zonde vergeeft 362

ZONDE, hoe groot een kwaad is, zie *IJver*. Hoe van God vergeven wordt 167. Is oorzaak der vijandschap tusschen God en den mensch 188. Moet door een tegenstrijdend hulpmiddel weggenomen worden 189. Uit Gods geregtigheid in de verwerving der zaligheid afgeleid 211. Als ook ten aanzien van de kracht om de verworvene toe te passen 217. Wat is 437. Oorspronkelijk *ibid.* Dadelijke 438. Hiervan moet de zondaar eerst overtuigd worden *ibid.* Nader vertoond en aangedrongen 440

ZOON Gods, dat Hij een waarachtig goddelijk persoon is, bewezen uit zijne goddelijke eigenschappen, werken en vol-

maaktheden 22. En uit al de artikelen des geloofs 23. Hiervan dat die in hem niet gelooft als de waarachtige God, alreeds is veroordeeld en in zijne zonden zal sterven 31. Onderscheiden van den Vader en den Heiligen Geest 36. En nogtans van hetzelfde wezen met den Vader 37. Waarom Jezus genaamd, zie *Jezus*. Heeft de menschelijke natuur aangenomen, behoudens de eigenschappen der beide naturen 205. Maar geen persoon, of op zich zelven bestaand wezen 206. En zulks moest geschieden van wege Gods besluit, en de uitvoering deszelfs. 207